

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA 26

XUNTA
DE GALICIA

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA 26

XUNTA
DE GALICIA

XUNTA DE GALICIA

Edita Xunta de Galicia
Secretaría Xeral da Lingua
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Secretario xeral da Lingua
VALENTÍN GARCÍA GÓMEZ
Coordinador científico do CIRP
MANUEL GONZÁLEZ GONZÁLEZ
Director Técnico de Lingüística
VÍTOR MÍGUEZ REGO

Rúa de San Roque, 2. 15704 Santiago de Compostela.
Tfno. +34 881996152
Enderezo electrónico paremias@cirp.gal
<http://www.cirp.gal>

© Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
Santiago de Compostela, 2026

Autor: Varios

Título: *Cadernos de Fraseoloxía Galega 26*

Periodicidade: Anual

eISSN: 2605-4507 (Cadernos de Fraseoloxía Galega)

ISSN: 1698-787X (Biblioteca fraseolóxica do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades)

<https://doi.org/10.52740/cfg.25.26.00095>

Maquetación:

Máis Deseño Silleda SL

Cadernos de Fraseoloxía Galega aparece nos seguintes repertorios bibliográficos: ANVUR, AskBisht, CARHUS Plus+, CIRBIRC, CIRC, DIALNET, DOAJ, DULCINEA, ERIH PLUS, EZB, I2OR, Índices CSIC, LATINDEX, LIBRARY HUB DISCOVER, LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY ONLINE, MIAR, MLA, OpenAlex, OPF, Portal del Hispanismo, REBIUN, ROAD, SCILIT, Scopus, SJR, SUDOC-ABES, The Norwegian Register, Web of Science e WorldCat. A versión en papel dos números 1 a 17 poden lerse en todas as bibliotecas das Universidades de España e Portugal e o seu ISSN é 1698-7861. Aparece, ademais, no elenco bibliográfico da revista *Proverbium* (The University of Vermont).

Todos os números poden descargarse íntegros en formato PDF de <http://www.cirp.gal>, a onde manteñen ligazóns EUROPHRAS (europhras.org/), o Instituto Cervantes (<http://www.lettrasgalegas.org/>) e diversos organismos universitarios (como Biblos-e Archivo).

A presentación, a revisión por pares anónimos, a aceptación de orixinais nesta revista e as condicións de copyright seguen estándares internacionais que se detallan nas Normas (páxs. 597-606).

Esta obra ten unha licenza [Creative Commons Atribución-Non comercial-Non derivadas 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/). Esta licenza obriga a especificar a autoría e o nome da publicación en caso de copia, distribución ou comunicación pública e impide tanto o uso deste material para propósitos comerciais como a distribución de obras derivadas.

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA 26

XUNTA
DE GALICIA

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Directora: M.ª Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Secretaria: Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo, España)

CONSELLO CIENTÍFICO

Luis Alfaro Echevarría (Universidad Central “Marta Abreu” de Las Villas, Cuba)
Margarita Alonso Ramos (Universidade da Coruña, España)
María Álvarez de la Granja (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Patricia Buján Otero (Universidade de Vigo, España)
Javier Calzacorta Elorza (Euskaltzaindia. Real Academia de la Lengua Vasca, España)
Maria Conca i Martínez (Universitat de València, España)
Germán Conde Tarrío (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Gloria Corpas Pastor (Univrsidad de Málaga, España)
Stefan Ettinger (Universitert Augsburg, Alemaña)
Vanessa Fernández Pampín (IES de Valga, España)
Xesús Ferro Ruibal (Real Academia Galega, España)
José Enrique Gargallo Gil (Universitat de Barcelona, España)
Xosé María Gómez Clemente (Universidade de Vigo, España)
María Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Luis González García (Universidade da Coruña, España)
Ángel Iglesias Ovejero (Université d’Orléans, Francia)
Hugo Kubarth (Karl-Franzens-Universität Graz, Austria)
Marie-Évelyne Le Poder (Universidad de Granada, España)
Carme López Taboada (IES Eusebio da Guarda da Coruña, España)
M. Carmen Losada Aldrey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Joan Martí i Castell (Institut d’Estudis Catalans, España)
Ramón Anxo Martíns Seixo (Escola Oficial de Idiomas de Vigo, España)
Carmen Mellado Blanco (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Wolfgang Mieder (University of Vermont, Estados Unidos)
Valerii Mokienko (Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet, Rusia)
Károly Morvay (Universidade Eötvös Loránd de Budapest, Hungría)
M.ª Carmen Parra Simón (Universitat d’Alacant, España)
Beatriz Pérez Traseira (IES Neira Vilas, España)
Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo, España)
Julia Sevilla Muñoz (Universidad Complutense de Madrid, España)
María do Rosario Soto Arias (IES Eusebio da Guarda da Coruña, España)
Monika Sułkowska (Uniwersytet Śląski, Polonia)
Sara Villar Aira (Colexio Compañía de María de Santiago de Compostela, España)
Gerd Wotjak (Universität Leipzig, Alemaña) †
Alberto Zuluaga Ospina (Universität Tübingen, Alemaña)

CONSELLO DE REDACCIÓN

Coordinadora: M.ª Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Secretaria: Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo, España)
Vogal: Diego Rodríguez Vila (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)

Cadernos de fraseoloxía Galega, revista internacional de investigación fraseolóxica, estuda a fraseoloxía e paremioloxía de calquera lingua do mundo e en calquera dos seus enfoques: estrutural, fraseográfico, tradutolóxico, comparativo e didáctico. Ata o número 17, a súa versión en papel difundíase en Europa, América e África e recibíana todas as universidades de España e Portugal, mentres que a versión en liña se publicaba na web da revista [<http://www.cirp.gal/cfg>] seis meses despois de xeito gratuíto. Desde o número 18 está dispoñible unicamente en formato dixital. Admítense orixinais en oito linguas europeas, aínda que a publicación final se fai só en galego, pois a revista naceu para estimular en Galicia a recolleita e investigación da fraseoloxía galega e universal e, asemade, forma parte do proxecto de ecoloxía lingüística do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades da Xunta de Galicia (Santiago de Compostela). Ademais, recibe o xeneroso apoio dos máis de 246 fraseólogos e fraseólogas de 28 países que xa publicaron nela.

Cadernos de fraseoloxía Galega, revista internacional de investigación fraseolóxica, estudia la fraseología y paremiología de cualquier lengua del mundo y en cualquiera de sus enfoques: estructural, fraseográfico, traductológico, comparativo y didáctico. Hasta el número 17, su versión en papel se difundía en Europa, América y África y la recibían todas las universidades de España y Portugal, mientras que la versión online se publicaba en la web de la revista [<http://www.cirp.gal/cfg>] seis meses después de forma gratuita. Desde el número 18 está disponible únicamente en formato digital. Se admiten originales en ocho lenguas europeas, aunque la publicación final se hace solo en gallego, pues la revista nació para estimular en Galicia la recogida e investigación de la fraseología gallega y universal y, a su vez, forma parte del proyecto de ecología lingüística del Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades de la Xunta de Galicia (Santiago de Compostela). Asimismo, recibe el generoso apoyo de los más de 246 fraseólogos y fraseólogas de 28 países que ya han publicado en ella.

Cadernos de fraseoloxía Galega is an international journal of phraseological research. Its aim is to study phraseology and paremiology in any language and with any approach (i.e.: structural, phraseographical, translational, comparative or didactic). Until issue 17, printed copies were distributed across Europe, America and Africa, and all the Spanish and Portuguese universities received them. Six months after having released the hardcopies, the online version was made available for free at the website [<http://www.cirp.gal/cfg>]. From issue 18 onwards, the journal is just published online. Contributions are accepted in eight European languages, despite the final version being only in Galician. This is due to the journal's aim to promote the compilation and study of phraseology in Galicia (Spain), and also because the journal belongs to the project of linguistic ecology developed by Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (Xunta de Galicia; Santiago de Compostela, Spain). Moreover, *Cadernos de Fraseoloxía Galega* is kindly supported by more than 246 phraseologists from 28 countries that have already contributed to it with their invaluable research.

Cadernos de Fraseoloxía Galega, revue internationale de recherche en Phraséologie, étudie la phraséologie et la parémiologie de n'importe quelle langue du monde selon toutes les approches: structurale, phraséologique, traductologique, comparative ou didactique. Jusqu'au numéro 17, elle était diffusée dans toute l'Europe, l'Amérique et l'Afrique, et envoyée à toutes les universités d'Espagne et du Portugal; six mois après la parution de ses numéros, elle était en accès libre sur le lien [<http://www.cirp.gal/cfg>]. À partir du numéro 18, elle n'est publiée qu'en ligne. Des textes originaux sont admis en huit langues européennes, bien que la publication finale soit faite en galicien, car cette revue est née pour stimuler en Galice la collecte et la recherche de la phraséologie galicienne et universelle. En effet, elle fait partie du projet d'écologie linguistique du Centre Ramón Piñeiro pour la Recherche en Sciences Humaines de Saint-Jacques-de-Compostelle, et elle bénéficie aussi du soutien généreux des 246 phraséologues de 28 pays différents qui ont déjà publié leurs travaux dans cette revue.

Cadernos de Fraseoloxía Galega ist eine internationale Zeitschrift, die sich mit der Phraseologie und Parömiologie aller Sprachen der Welt aus verschiedenen Perspektiven wie Lexikografie, Translatologie, Komparatistik und Didaktik beschäftigt. Die Zeitschrift ist in Europa, Amerika und Afrika verbreitet und wurde bis vor Kurzem an alle spanischen und portugiesischen Universitäten per Post geliefert. Zur Zeit ist die Zeitschrift *Cadernos de Fraseoloxía* – seit der Nummer 18 – nur über das Internet unter <<http://www.cirp.gal/cfg>> zugänglich. Für die Publikation werden ausschließlich Originalbeiträge in einer der acht europäischen Großsprachen angenommen. Veröffentlicht werden die Arbeiten jedoch nur auf Galicisch, denn ein Hauptziel der Zeitschrift besteht darin, das Galicische als Forschungssprache zu fördern bzw. die galicische Phraseologie und Parömiologie auf internationaler Ebene bekannt zu geben. Die Zeitschrift wird vom Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades mit Sitz in Santiago de Compostela unterstützt und bis dato haben 246 Phraseologen aus 28 verschiedenen Ländern darin mitgewirkt.

Cadernos de Fraseoloxía Galega («Тетради по галисийской фразеологии») — это международный журнал, посвященный фразеологическим исследованиям. В нем публикуются материалы по фразеологии и паремиологии любого из языков мира во всех аспектах: структурном, фразеографическом, переводоведческом, сравнительном и дидактическом. Журнал распространяется в Европе, Америке и Африке. Номер 17 есть во всех университетах Испании и Португалии. Спустя шесть месяцев после выхода, данный выпуск был выложен в свободный доступ. Начиная с 18-го номера, журнал издается исключительно в электронном виде [<http://www.cirp.gal/cfg>]. К печати принимаются оригиналы на девяти европейских языках, однако текст публикуется только на галисийском языке, поскольку этот журнал был создан специально для того, чтобы придать импульс сбору материала и исследованиям в области галисийской и общей фразеологии в Галисии. Данный журнал является частью проекта лингвистической экологии Центра гуманитарных исследований им. Рамона Пинейро в г. Сантьяго-де-Компостела, и его любезно поддерживают 246 фразеологов из 28 стран мира, уже опубликовавших здесь свои статьи.

Índice

PRESENTACIÓN / PREFACE

Por / By María Isabel GONZÁLEZ REY..... 13

TABULA GRATULATORIA..... 23

ESTUDOS / PAPERS 25

DE ARAÚJO, Mariângela: Unidades fraseolóxicas e ensino do léxico: algunhas propostas / *Phraseological Units and Lexical Teaching: Some Proposals*..... 27

MARTINS, Vicente de Paula da Silva e GÉMES, Márton Tamás: A desacralización da expresión *paciência de Jó* na literatura brasileira do século XIX / *Desacralization of the idiom paciência de Jó in XIX century Brazilian literature*..... 43

MED, Natalia: O concepto linguocultural «Mundo» no léxico e na fraseoloxía das linguas romances / *The linguocultural concept “World” in the lexicon and phraseology of Romance languages*..... 63

PINTO, Natália Antunes e BEVILACQUA, Cleci Regina: As expresións idiomáticas en español: proposta de actividades para a sensibilización do alumnado da Educación de Jovens e Adultos / *Idioms in Spanish: Activity Proposal for the Awareness of Students of Youth and Adult Education*..... 79

SECO, Mariele, PARREIRA, Maria Cristina e DEÂNGELI ARNI, Maria Angélica: A cultura como dimensión do (non)compartible: carga cultural compartida nas expresións relacionadas con gastronomismos en portugués de Brasil e en francés de Francia / *Culture as a dimension of the (non-)shareable: shared cultural load in expressions related to gastronomisms in Brazilian Portuguese and French from France*..... 103

TAGNIN, Stella E. O.: O ChatGPT e a tradución de idiomatismos metafóricos en español cubano e portugués brasileiro / *ChatGPT and the translation of metaphorical idioms in Cuban Spanish and Brazilian Portuguese*..... 123

VARIA 145

CHEN, Lian (陈恋): Fraseoculturoloxía e fraseotradutoloxía contrastiva: estereotipos e representacións da cabeza en chinés e francés / *Contrastive phraseoculture and phraseotraductology: Stereotypes and representation of the head in Chinese and French*..... 147

KHOUDRI, Abderrafî: As interaccións médico-paciente baixo a influencia dos antagonismos: unha dinámica figurativa fronte ao encadramento da forma científica / *Doctor-Patient Exchanges Under the Strain of Antagonisms: Figurative Dynamics and the Framing of Scientific Form*..... 169

RECADÁDIVAS / COMPILATIONS	195
GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea: Dicionario galego de linguaxe figurada animal / <i>Galician Dictionary of Animal Figurative Language</i>	197
SOTO ARIAS, María Rosario: Algunhas catas fraseolóxicas nas Cantigas de Santa María / <i>Some Phraseological Tastings in the Cantigas de Santa Maria</i>	307
RECENSIÓNS / REVIEWS	429
ALBANO, Mariangela (2024): <i>Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues</i> . Por / By Amal ARRAME.....	431
HERRERO INGELMO, José Luis (2024): <i>Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas</i> . Por / By M. Carmen LOSADA ALDREY.....	445
JAMAL-ALDIN, Lamia e HAMMADI, Abdullah (2022): <i>650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic. For Intermediate to Advanced Students</i> . Por / By Andrea UCHA BOUZADA e Cristin Myka RAMÍREZ DE LA CRUZ.....	449
KOESTERS GENSINI, Sabine E. e BERARDINI, Andrea (eds.) (2020): <i>Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo II</i> . Por / By Alessia PALDERA.....	453
LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.) (2024): <i>Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad</i> . Por / By Claudia ALMUÍÑA ZAFRA e Uxía FRAGA GUILLÁN.....	460
MEL'ČUK, Igor (2023): <i>General Phraseology: Theory and Practice</i> . Por / By Mélody RODRÍGUEZ CEBRIÁN.....	467
MELLADO BLANCO, Carmen e MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2024): <i>O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representação na literatura brasileira do século XIX</i> . Por / By Angelo de Souza SAMPAIO.....	473
MURYN, Teresa & NOVAKOVA, Iva (coord.) (2017): <i>De la phraséologie aux genres textuels: état des recherches et perspectives méthodologiques. Synergies Pologne, 14</i> . Por / By Paweł GOLDA e Monika SUŁKOWSKA.....	479
RIBES LORENZO, Juan Manuel (2022): <i>Las palabras diacríticas en fraseología histórica</i> . Por / By Luis Alberto ALFARO ECHEVARRÍA.....	484

NOVAS / NEWS	487
1. Publicacións / <i>Publications</i>	489
1.1. Artigos, capítulos de libro e libros / <i>Papers, Book Chapters, Books</i>	489
1.2. Libros de actas / <i>Proceedings Books</i>	521
1.2.1. Actas do Colóquio Interdisciplinar de Tavira / <i>Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium in Tavira</i>	521
1.2.1.1. Actas do 17.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios de Tavira / <i>Proceedings of the 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs in Tavira</i>	521
1.3. Recensións / <i>Reviews</i>	529
1.3.1. Recensionantes / <i>Reviewers</i>	530
1.4. Traballos académicos / <i>Theses and Dissertations</i>	532
1.4.1. Teses / <i>Doctoral Theses</i>	532
1.4.2. Traballos de Fin de Mestrado / <i>Master's Theses</i>	535
1.4.3. Traballos de Fin de Grao / <i>Final Degree Projects</i>	536
2. Congresos, coloquios, asembleas e xornadas / <i>Congresses, Symposiums, Assemblies and Conferences</i>	537
2.1. Congreso EUROPHRAS 2024/ <i>EUROPHRAS Congress 2024</i>	537
2.2. 18.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios en Tavira (Portugal), 2024 / <i>18th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs in Tavira (Portugal), 2024</i>	537
2.3. Outros congresos, xornadas ou asembleas do ano 2024 / <i>Other Congresses, Conferences or Conventions in 2024</i>	537
2.3.1. Congreso Imago mundi. Unha mirada sobre a metáfora: creatividade, fraseoloxía e discurso / <i>Imago mundi. An Overview of Metaphor: Creativity, Phraseology & Discourse</i>	537
2.3.2. Seminario <i>English phraseology through the prism of other languages' phraseology</i> (7th ESSE Conference)	538
2.3.3. X Congreso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia «L'errore linguistico in fraseologia e paremiologia»	538
2.3.4. Seminario arredor da temática do <i>Refranero multilingüe</i>	538
2.3.5. XIX Congreso Internacional de Lingüística «Avances en fraseología y lexicología hispanoamericana»	538
2.3.6. Seminario <i>Herramientas para la investigación paremiológica y paremiográfica</i>	539
2.3.7. Conferencias <i>Compuestos sintagmáticos en el proceso editorial e Fraseología terminológica del libro</i>	539
2.3.8. Coloquio Internacional <i>Phraséodidactique. Réflexions sur son ancrage socioculturel et son apport aux pratiques pédagogiques</i>	539

3. Recursos / <i>Resources</i>	540
3.1. <i>Diccionario de los nombres de persona en el refranero español y la mitología popular. Los árboles paremiológicos sin ramas</i>	540
3.2. <i>Proverbi italiani a cura di Paolo Rondinelli</i>	540
3.3. <i>Expressio.fr</i>	540
4. Fraseografía espontánea / <i>Spontaneous Phraseography</i>	541
4.1. Sección «Verbas sisudas non queren testemuñas», de <i>Galicia Confidencial</i>	541
BALANCE / OUTCOME	543
1. Índices de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Index of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	545
1.1. Índices alfabéticos de artigos / <i>Alphabetical Index of Papers</i>	545
1.2. Índice da sección de Recadádivas / <i>Index of the Compilations Section</i>	551
1.3. Índice alfabético de recensións / <i>Alphabetical Index of Reviews</i>	553
1.3.1. Índice alfabético de recensións por autores / <i>Alphabetical Index of Reviews by Authors</i>	553
1.3.2. Índice alfabético de recensións por recensionantes / <i>Alphabetical Index of Reviews by Reviewers</i>	561
1.4. Índice da sección de Novas / <i>Index of the News Section</i>	568
1.5. Publicacións recibidas na redacción / <i>Publications Received in the Editorial Department</i>	572
2. Índice temático dos vinte e cinco números de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Subject Index of the Twenty-five Issues of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	573
2.1. Índice dos artigos / <i>Index of Papers</i>	573
2.2. Fraseoloxía bilingüe / <i>Bilingual Phraseology</i>	584
2.3. Función e índice da sección de Recadádivas / <i>Function and Index of the Compilations Section</i>	585
3. Procedencia dos autores de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Origin of the Authors of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	590
PROCESO E CONDICIÓN DE ADMISIÓN DE COLABORACIÓN / AUTHOR GUIDELINES	597

Presentación

A publicación no presente ano deste novo número de **Cadernos de fraseoloxía Galega** (o número 26, correspondente ao ano 2024) coincide cos 25 anos da revista. Esta naceu en formato papel en 2000 e publicou máis dun número por ano ata o 2003. A partir do ano seguinte, sacou un número anual e o seu derradeiro número en papel foi o n.º 17, no 2015. Desde entón converteuse nunha revista dixital.

O presente número está dedicado á memoria de Maria Luisa Ortiz Alvarez,¹ profesora da Universidade de Brasília (Brasil) que faleceu en maio do 2024. Este triste acontecemento impulsou a iniciativa de reunir neste volume traballos de colegas que coñecían e admiraban o seu traballo, nomeadamente no campo da fraseoloxía. As persoas que desexaron renderlle homenaxe neste número aparecen ou ben como autoras de traballos recollidos no apartado de ESTUDOS ou ben con nomes, apelidos e afiliacións listados nunha TABULA GRATULATORIA ao final desta presentación.

Por outra banda, un ano máis, **Cadernos de fraseoloxía Galega** segue expandindo a súa presenza en bases de datos de prestixio, como é, esta vez, a Web of Science. Con este novo fito, a revista consolida o seu liderado dentro das revistas especializadas no campo da fraseoloxía.

As linguas de traballo implicadas neste número están relacionadas maiormente con portugués brasileiro por mor da dedicación deste número á profesora Maria Luisa Ortiz Alvarez, pero tamén conta coa presenza doutras linguas como o galego, o chinés, o francés, o castelán e o italiano.

Este número componse, pois, no apartado de ESTUDOS de 6 artigos de homenaxe a Maria Luisa Ortiz Alvarez e de 2 artigos de VARIA. Seguen logo as seccións de RECADÁDIVAS, con 2 traballos de recompilación, e de RECENSIÓNS, con 9 contribucións. Complétase o número cos habituais apartados de NOVAS, BALANCE e NORMAS.

Presentamos a continuación o detalle do apartado de ESTUDOS, no que figura en primeiro lugar un traballo de Mariângela de Araújo (Universidade de São Paulo), co título de «Unidades fraseolóxicas e ensino do léxico: algunhas propostas», enfocado no ensino do léxico das unidades fraseolóxicas e que pon en práctica actividades de lectura de materiais didácticos de portugués como lingua materna. A seguir está un artigo asinado por Vicente de Paula da Silva Martins e Márton Tamás Gémes

¹ Para nomear esta entrañable colega, utilizaremos nesta presentación a variante do portugués de Brasil, forma coa que ela asinaba os seus traballos e pola que era máis coñecida, e por respecto ao lugar no que residiu a maior parte da súa vida.

(Universidade Estadual Vale do Acaraú), titulado «A desacralización da expresión *paciência de Jó* na literatura brasileira do século XIX», centrado, por unha banda, na transgresión e a deconstrución da sacralidade a través da linguaxe literaria en obras de autores como José de Alencar e Joaquim Manuel de Macedo e, por outra, na análise de Martin Puchner sobre a Biblia, ampliando as súas múltiples interpretacións. A continuación vén un estudo de Natalia Med (Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvennyy Universitet), que leva o título de «O concepto linguocultural “Mundo” no léxico e na fraseoloxía das linguas romances» e que está dedicado ao estudo linguocultural dos derivados semánticos e dos fraseoloxismos de linguas romances como o castelán, o francés, o italiano e o portugués que inclúen o compoñente «Mundo», demostrando non só que o concepto básico «Mundo» nas linguas romances está representado por subconceptos que reflicten diferentes aspectos da visión do mundo románico, senón que esa visión reduce o universo ao micromundo do ser humano. Logo está un traballo en coautoría entre Natália Antunes Pinto e Cleci Regina Bevilacqua (Universidade Federal do Rio Grande do Sul), titulado «As expresións idiomáticas en español: proposta de actividades para a sensibilización do alumnado da Educação de Jovens e Adultos» que contén algunhas propostas de actividades relativas ao ensino das expresións idiomáticas para estudantes do Brasil de Español como Lingua Estranxeira da Educación Xuvenil e Adulta (Educação de Jovens e Adultos, EJA) coa finalidade de encher un baleiro no que se refire a actividades pedagóxicas no ámbito da didáctica de linguas estranxeiras destinadas a ese público. De seguido vén un artigo asinado por Mariele Seco, Maria Cristina Parreira e Maria Angélica Deângeli Arni (Universidade Estadual Paulista), co título de «A cultura como dimensión do (non)compatible: carga cultural compartida nas expresións relacionadas con gastronomismos en portugués do Brasil e en francés de Francia», que ten como obxectivo analizar as «cargas culturais partilhadas» (CCP) e investigar as correspondencias interlingüísticas que se poden dar a partir do estudo de expresións idiomáticas relacionadas con gastronomismos no portugués de Brasil e no francés de Francia. Remata este bloque de estudos o artigo de Stella Tagnin (Universidade de São Paulo), titulado «O ChatGPT e a tradución de idiomatismos metafóricos en español cubano e portugués brasileiro» e que explora as posibilidades de identificación e tradución polo ChatGPT de expresións idiomáticas do castelán cubano e do portugués brasileiro que conteñan nomes de froitas, poñendo de manifesto os pros e os contras desta ferramenta e a necesidade dunha intervención humana para acadar mellores resultados.

Á parte dos traballos das colegas que quixeron renderlle con eles homenaxe á profesora Maria Luisa Ortiz Alvarez, cóntase con dous artigos máis na epígrafe de VARIA. O primeiro é de Lian Chen (陈恋) (Laboratoire Ligérien de Linguistique (L.L.L.), Université d'Orléans / Centre de recherches linguistiques sur l'Asie orientale,

CNRS, INALCO) e leva o título de «Fraseoculturoloxía e fraseotradutoloxía contrastiva: estereotipos e representacións da cabeza en chinés e francés», cunha análise de fraseoculturoloxía contrastiva das expresións idiomáticas en francés e chinés que conteñen a palabra «cabeza» e das súas representacións metafóricas, culturais e cognitivas, reforzando o seu valor tanto na investigación lingüística como na práctica pedagóxica. O segundo traballo, de Abderrafî Khoudri (Université Moulay Ismail) e titulado «As interaccións médico-paciente baixo a influencia dos antagonismos: unha dinámica figurativa fronte ao encadramento da forma científica» dá conta, a partir dun corpus composto por entrevistas en contexto hospitalario entre pacientes e médicos, das dificultades derivadas do emprego da linguaxe figurada presente nas expresións utilizadas polos pacientes e reinterpretada polos médicos dun xeito diferente.

En canto ao apartado de RECADÁDIVAS, este número contén dúas compilacións: a primeira, de Andrea González Pereira e a segunda, de María Rosario Soto Arias. A de Andrea González Pereira, titulada «Diccionario galego de linguaxe figurada animal», recolle un total de 1438 expresións figuradas galegas construídas con referentes animais extraídas tanto de obras lexicográficas xerais e especializadas galegas coma da lingua oral. A de María Rosario Soto Arias, chamada «Algunhas catas fraseolóxicas nas Cantigas de Santa María», compila 777 unidades fraseolóxicas, incluídas colocacións, tiradas das Cantigas de Santa María de Afonso X o Sabio, cunha análise do seu significado, da súa concorrencia noutros textos medievais peninsulares e, nos casos dubidosos, da súa presenza nos corpus do portugués e brasileiro modernos.

No apartado de RECENSIONS figuran 9 obras redactadas en linguas diferentes (2 en francés, 2 en inglés, 1 en italiano, 1 en portugués brasileiro e 3 en castelán) e con enfoques distintos. Así a obra de Mariangela Albano (2024), *Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues*, recensionada por Amal Arrame (Université Ibn Zohr), insíbese na fraseoloxía teórica, cun percorrido das unidades fraseolóxicas, desde a súa formación, pasando pola súa instalación (fixación) ata chegar á creatividade lingüística e á desautomatización, e un estudo diacrónico da fraseodidáctica, desde o seu nacemento da man de C. Bally ata o día de hoxe, alén dun estudo sincrónico que compara os enfoques de ensino da fraseoloxía. A recensión da obra seguinte, titulada *Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas*, de José Luis Herrero Ingelmo (2024), realizada por M. Carmen Losada Aldrey (Universidade de Santiago de Compostela), pon en valor as metáforas baseadas no mundo vexetal, empregadas para aludir ás características físicas e psicolóxicas do ser humano e ao seus comportamentos. A continuación preséntase o volume *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic. For Intermediate to Advanced Students*, de Lamia Jamal-Aldin e Abdullah Hammadi (2022),

recensionado por Andrea Ucha Bouzada (Universidade de Vigo) e Cristin Myka Ramírez de la Cruz (graduada pola Universidade de Vigo), que se presenta como un manual de expresións idiomáticas e proverbiais do árabe estándar moderno dirixido, fundamentalmente, a anglofalantes estudantes dese idioma semítico cun nivel B1 ou superior. De seguido, Alessia Paldera (Universidad de Sevilla) fai a recensión do tomo II de *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino*, unha obra colectiva coordinada por Sabine E. Koesters Gensini e Andrea Berardini (2020), que se presenta como unha prolongación crítica do itinerario analítico trazado no primeiro volume. A seguinte recensión, feita por Claudia Almuíña Zafra e Uxía Fraga Guillán (ambas graduadas pola Universidade de Vigo), do libro colectivo *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*, editado por Mireia López-Simó, Pedro Mogorrón Huerta e Analía Cuadrado Rey (2024), salienta a temática abordada, as referencias culturais na tradución, e as dificultades para traducilos dende unha perspectiva tradutolóxica en distintas linguas de traballo: francés-castelán, inglés-castelán, chino-castelán, ruso-castelán, romanés-francés e italiano-inglés. A continuación vén a recensión da obra de Igor Mel'čuk (2023), titulada *General Phraseology: Theory and Practice*, realizada por Mélody Rodríguez Cebrián (Centro Universitario de la Defensa de Zaragoza, adscrito á Universidad de Zaragoza) que pon en valor o balance que fai o seu autor de máis de cincuenta anos de traballo e reflexión sobre a fraseoloxía desde unha perspectiva formal e na que emprega conceptos e nocións tomadas doutros ámbitos e niveis da análise lingüística, como a morfoloxía, a sintaxe ou a semántica. Logo preséntase o libro de Carmen Mellado Blanco e Vicente de Paula da Silva Martins (2024), *O pão nosso de cada día. A fraseologia bíblica e a sua representação na literatura brasileira do século XIX*, a mans de Angelo de Souza Sampaio (Universidade Federal da Bahia) que destaca as dúas partes deste volume nas que Mellado Blanco subliña, na primeira, o acceso privilexiado que supón a análise das unidades fraseolóxicas bíblicas ás inquietudes humanas universais e ás formas ancestrais de pensar por imaxes, e Martins detalla, na segunda, un glosario fraseolóxico composto por 41 bibleísmos extraídos da literatura brasileira do século XIX. Paweł Golda e Monika Sulkowska (ambos da Uniwersytet Śląski w Katowicach), pola súa banda, recensionan a obra colectiva coordinada por Teresa Muryn e Iva Novakova (2017), *De la phraséologie aux genres textuels: état des recherches et perspectives méthodologiques*, centrada nos problemas relacionados coa fraseoloxía e o estudo dos xéneros textuais con traballos organizados entorno a catro enfoques principais: o enfoque *corpus-driven*, o enfoque baseado na tipoloxía dos xéneros, o enfoque pragmático e sintáctico e o enfoque modelizante. Este bloque de recensións remata coa presentación do volume *Las palabras diacríticas en fraseología histórica*, de Juan Manuel Ribes Lorenzo (2022), a cargo de Luis Alberto Alfaro Echevarría (Universidad Central «Marta Abreu» de Las Villas) que salienta a mensaxe que deixa este libro, a saber o valor das

palabras diacríticas nas linguas, ao recoller os principios lingüísticos que actúan no funcionamento destas palabras dentro das unidades fraseolóxicas e ao analízalas a partir da combinación da fraseoloxía histórica, a lingüística de corpus e a lexicografía española.

En canto ao apartado de NOVAS, no presente número recóllense como novidades, a maioría para o ano 2024, case 500 referencias bibliográficas entre artigos, capítulos de libros, actas, traballos académicos e recensións, vinculadas a institucións tanto nacionais como internacionais. Nesta sección tamén faise referencia aos coloquios e simposios (10 en total) celebrados durante ese mesmo ano, así como a un conxunto de 3 recursos académicos, como son o *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español y la mitología popular. Los árboles paremiológicos sin ramas*, de Ángel Iglesias Ovejero (2024), a obra *Proverbi italiani a cura di Paolo Rondinelli* (2024) e o sitio web Expressio.fr, de Georges Planelles. Remata este apartado o capítulo Fraseoloxía espontánea, que dá noticia da sección «Verbas sisudas non queren testemuñas», de Galicia Confidential. Ademais, cabe sinalar que as 19 referencias que compoñen o CFG 26 non se inclúen neste apartado.

Pola súa banda, na penúltima sección, BALANCE, recóllense as 246 autorías que se contabilizan nos 25 anos de existencia da revista. Esta listaxe informativa ofrécese por orde alfabética das autorías e clasificada segundo a temática dos traballos a modo de Índice. Tamén se indican o total de unidades fraseolóxicas recompiladas ao longo dos números de **Cadernos de Fraseoloxía Galega** e a procedencia das autorías das contribucións. Así, poderase comprobar que este persoal investigador representa, nada máis e nada menos, ca 28 países diferentes de Europa, África, América, Asia e Oceanía.

Pechan a revista, como é o habitual, as normas de admisión e de publicación de orixinais. Para estarmos á altura dunha revista académica internacional de calidade, engadimos novas consideracións con respecto ao emprego da linguaxe inclusiva, á utilización das novas tecnoloxías de Intelixencia Artificial Xenerativa e á maior transparencia nas coautorías de artigos.

María Isabel González Rey
Directora de **Cadernos de Fraseoloxía Galega**

Preface²

This year's publication of **Cadernos de fraseoloxía Galega** (issue 26, corresponding to the year 2024) takes place at the same time as the journal's 25th anniversary. Our journal originated in print format during the year 2000, and it published more than an issue per year until 2003. From the next year on, a yearly issue was published. Its last printed version, issue 17, was launched in 2015, and the journal has since been published digitally.

The current issue is dedicated to honoring the memory of Maria Luisa Ortiz Alvarez,³ professor at the Universidade de Brasília (Brazil) who sadly passed away in May 2024. This sorrowful event urged the initiative of reuniting in this volume some articles from her colleagues, who knew and admired her work in the field of phraseology. Everyone who wished to pay homage to her in this issue either appears as an author of the articles found in the PAPERS section or is listed by name, surname, and affiliation in the TABULA GRATULATORIA at the end of this presentation.

Further to this, once again this year **Cadernos de fraseoloxía Galega** expands its presence in prestigious databases, just as, this time, Web of Science. This new milestone marks the consolidation of our journal's leadership among the scientific journals specialized in the field of phraseology.

The languages used in this issue's papers mostly consist of Brazilian Portuguese due to its dedication to Professor Maria Luisa Ortiz Alvarez, but other languages are also present, such as Galician, Chinese, French, Spanish, and Italian.

This issue contains 6 articles in the PAPERS section *in memoriam* of Maria Luisa Ortiz Alvarez as well as 2 more articles in the VARIA section. They are followed by the COMPILATIONS section, consisting of 2 phraseological collections, and the REVIEWS section, with 9 contributions. The issue is completed with the usual NEWS, OUTCOME, and AUTHOR GUIDELINES sections.

In the following lines we will detail the contents of the PAPERS section. An article by Mariângela de Araújo (Universidade de São Paulo) entitled "Phraseological Units and Lexical Teaching: Some Proposals" heads this section. This investigation focuses on lexical teaching of phraseological units and develops some reading activities for teaching materials of Portuguese as a mother tongue. Next, the second

² Translated from Galician by Diego Rodríguez Vila (CRPIH).

³ In order to designate our dear colleague, we will use throughout this presentation the Brazilian Portuguese variation of her name, which she used to sign her investigations and by which she was well known. We also would like to respect the place where she resided most of her life.

article is signed by Vicente de Paula da Silva Martins and Márton Tamás Gémes (Universidade Estadual Vale do Acaraú) and is entitled “Desacralization of the idiom *paciência de Jó* in XIX century Brazilian literature”. It centers, on one hand, on transgression and deconstruction of sacredness through literary language in the works of authors such as José de Alencar and Joaquim Manuel de Macedo and, on the other hand, on the analysis made by Martin Puchner of the Bible, amplifying its interpretations. The following is an investigation by Natalia Med (Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvennyy Universitet) entitled “The linguocultural concept ‘World’ in the lexicon and phraseology of Romance languages” devoted to the linguocultural study of semantic derivatives and phraseological units of Romance languages such as Spanish, French, Italian, and Portuguese which include the component “World”. This article demonstrates not only that the basic concept of “World” in Romance languages is represented by several subconcepts reflecting various aspects of the Romance worldview, but also that this vision reduces the universe to the microcosm of humankind. The next article, “Idioms in Spanish: Activity Proposal for the Awareness of Students of Youth and Adult Education”, is coauthored by Natália Antunes Pinto and Cleci Regina Bevilacqua (Universidade Federal do Rio Grande do Sul). It includes several proposals of activities for teaching idiomatic expressions to Brazilian students of Spanish as a Foreign Language (SFL) in Youth and Adult Education (YAE, or *Educação de Jovens e Adultos*, EJA, in Brazilian Portuguese) for the purpose of filling a gap regarding pedagogical activities in the context of foreign language education for this specific target group. After it, an article signed by Mariele Seco, Maria Cristina Parreira and Maria Angélica Deângeli Arni (Universidade Estadual Paulista) with the title “Culture as a dimension of the (non-) shareable: shared cultural load in expressions related to gastronomisms in Brazilian Portuguese and French from France” seeks to analyze “shared cultural loads” and to explore the possible interlinguistic correspondences through the study of idiomatic expressions related to gastronomisms in Brazilian Portuguese and French from France. Stella Tagnin’s article (Universidade de São Paulo), “ChatGPT and the translation of metaphorical idioms in Cuban Spanish and Brazilian Portuguese” puts an end to the PAPERS section. This contribution explores the possibilities of identification and translation of Cuban Spanish and Brazilian Portuguese idiomatic expressions containing fruit names by means of ChatGPT, and it also discusses the pros and cons of this tool and advocates for human intervention in order to obtain better results.

Aside from these six papers, through which Maria Luisa Ortiz Alvarez’s colleagues wanted to pay homage to her, two more articles put the VARIA section together. The first of them is entitled “Contrastive Phraseoculture and Phraseotraductology: Stereotypes and Representation of the Head in Chinese and French” and is written

by Lian Chen (陈恋) (Laboratoire Ligérien de Linguistique (LLL), Université d'Orléans / Centre de recherches linguistiques sur l'Asie orientale, CNRS, INALCO). Her contribution analyzes the contrastive phraseoculture of French and Chinese idiomatic expressions that contain the lexeme “head” and their metaphorical, cultural, and cognitive representations, reinforcing the value of contrastive idiomatic analysis in both linguistic research and pedagogical practice. The second of them, “Doctor-Patient Exchanges Under the Strain of Antagonisms: Figurative Dynamics and the Framing of Scientific Form”, is signed by Abderrafi Khoudri (Université Moulay Ismail). Based on a corpus of interviews that take place in a hospital context, it reports on the difficulties that emerge from using figurative language in expressions used by patients and reinterpreted differently by doctors.

Concerning the COMPILATIONS section, the current issue contains two phraseological collections, by Andrea González Pereira and by María Rosario Soto Arias, respectively. The first one, “Galician Dictionary of Animal Figurative Language”, anthologizes 1438 figurative expressions in total which are constructed with animal referents and drawn from both general and specialized Galician lexicographical works as well as from spoken language. The second one, “Some Phraseological Tastings in the Cantigas de Santa Maria”, compiles 777 phraseological units, including collocations, extracted from the Cantigas de Santa María by Alfonso X the Wise, and it investigates their meaning, their concurrence in other medieval Iberian texts, and their presence in modern Portuguese and Brazilian corpora in doubtful cases.

The REVIEWS section comprises 9 publications composed in different languages (2 in French, 2 in English, 1 in Italian, 1 in Brazilian Portuguese, and 3 in Spanish) and adopting diverse approaches. For instance, Mariangela Albano's work (2024), *Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues*, reviewed by Amal Arrame (Université Ibn Zohr), adheres to theoretical phraseology and delves into phraseological units since their formation, through their installation or fixation, and unto their creative manipulation and deautomatization. It also pores over the diachronic study of phraseodidactics since its origins by the hands of C. Bally until nowadays, as well as over a synchronic study comparing different approaches to the didactics of phraseological units. The second book, *Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas*, by José Luis Herrero Ingelmo (2024), was examined by M. Carmen Losada Aldrey (Universidade de Santiago de Compostela), and it highlights metaphors based on the vegetal world, usually used to allude to physical and psychological characteristics of human beings and of their behaviors. Following it, the volume *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic. For Intermediate to Advanced Students*, written by Lamia Jamal-Aldin and Abdullah Hammadi (2022), is reviewed by Andrea Ucha Bouzada (Universidade de Vigo)

and Cristin Myka Ramírez de la Cruz (Universidade de Vigo graduate). The volume is presented as a handbook of idiomatic and proverbial expressions from Modern Standard Arabic aimed fundamentally at English-speaking students of this Semitic language with a B1 or superior level. Next, Alessia Paldera (Universidad de Sevilla) analyzes the second tome of *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino*, a collective work coordinated by Sabine E. Koesters Gensini and Andrea Berardini (2020) presented as a critical prolongation of the analytical itinerary plotted in the first volume. The following is a review of the collective book *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*, edited by Mireia López-Simó, Pedro Mogorrón Huerta and Analía Cuadrado Rey (2024) and tackled by Claudia Almuíña Zafra and Uxía Fraga Guillán (both of them Universidade de Vigo graduates). The graduates highlight the topic that was addressed, that is, cultural references in translation, and the problems that arise in their adaptation and rendering from a translation studies perspective and between several languages: French-Spanish, English-Spanish, Chinese-Spanish, Russian-Spanish, Romanian-French, and Italian-English. After it, Mélody Rodríguez Cebrián (Centro Universitario de la Defensa de Zaragoza, Universidad de Zaragoza) reviews Igor Mel'čuk's *General Phraseology: Theory and Practice* (2023), pointing out the value of its author's more than fifty years of work and reflection on phraseology from a formal perspective and using concepts and notions from other fields and linguistic analysis levels, such as morphology, syntax, or semantics. Next, a book by Carmen Mellado Blanco and Vicente de Paula da Silva Martins, *O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representação na literatura brasileira do século XIX* (2024), is presented by Angelo de Souza Sampaio (Universidade Federal da Bahia). He underlines the two parts of the volume in which, firstly, Mellado Blanco refers to the exceptional access to universal human concerns and to ancestral ways of thinking through images that is granted by the analysis of biblical phraseological units; secondly, Martins details a phraseological glossary formed by 41 bibleisms drawn from 19th century Brazilian literature. Paweł Golda and Monika Sulkowska (both from Uniwersytet Śląski w Katowicach), in turn, review the collective work coordinated by Teresa Muryn and Iva Novakova (2017), *De la phraséologie aux genres textuels: état des recherches et perspectives méthodologiques*, which revolves around problems related to phraseology and to textual genre analysis. The papers composing the book are organized around four main approaches: the corpus-driven approach, the text typology approach, the pragmatic and syntactic approach, and the modeling approach. The REVIEWS section ends with the presentation of the volume *Las palabras diacríticas en fraseología histórica*, written by Juan Manuel Ribes Lorenzo (2022) and undertaken by Luis Alberto Alfaro Echevarría (Universidad Central "Marta Abreu" de Las Villas). Alfaro Echevarría emphasizes the core message of the book, that is, the value of diacritical words in language, by pointing out the

linguistic principles that govern this kind of words within phraseological units and by studying them with the help of historical phraseology, corpus linguistics, and Spanish lexicography.

Concerning the NEWS section, in the current issue, almost 500 new bibliographical references are listed among articles, book chapters, proceedings books, theses, dissertations, and reviews, all from national and international institutions. This section also references congresses and symposiums (10 in total) that took place throughout 2024, as well as 3 academic resources: the *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español y la mitología popular. Los árboles paremiológicos sin ramas* dictionary, by Ángel Iglesias Ovejero (2024); the three volumes of *Proverbi italiani a cura di Paolo Rondinelli* (2024); and the website Expressio.fr, by Georges Planelles. The chapter Spontaneous Phraseography, devoted to Galicia Confidencial's section "Verbas sisudas non queren testemuñas", puts an end to the NEWS section, which does not include the 19 references that make up the CFG 26—8 papers, 2 compilations, and 9 reviews.

Additionally, the second-to-last section, OUTCOME, lists the 246 **Cadernos de Fraseoloxía Galega** authors accounted for during the 25 years of its existence. This informative register is offered in alphabetical order according to the authors' names and also classified in agreement with the topic of the articles in the shape of an Index. The total number of Galician phraseological units compiled throughout all issues of **Cadernos de Fraseoloxía Galega** and the origin of the contributing authors are also included, which shows that the journal's collaborators represent nothing but 28 different countries from Europe, Africa, America, Asia, and Oceania.

The Author Guidelines, as per usual, close the current issue. In order to be up to the standard of a quality international academic journal, new considerations around the use of inclusive language, of new Generative Artificial Intelligence technologies and of higher transparency of coauthorship of articles have been added to the guidelines.

María Isabel González Rey
Director of **Cadernos de Fraseoloxía Galega**

In memoriam Maria Luisa Ortiz Alvarez

Tabula Gratulatoria

Adriane Orenha Ottaiano (Universidade Estadual Paulista “Júlio de Mesquita Filho”, Brasil)

Aline da Silva Gomes (Universidade do Estado da Bahia, Brasil)

Angela Maria Tenório Zucchi (Universidade de São Paulo, Brasil)

Carmen Mellado Blanco (Universidade de Santiago de Compostela, España)

Celina Márcia Abbade (Universidade do Estado da Bahia, Brasil)

Enilde Faulstich (Universidade de Brasília, Brasil)

Ieda Maria Alves (Universidade de São Paulo, Brasil)

Lidia Almeida Barros (Universidade Estadual Paulista “Júlio de Mesquita Filho”, Brasil)

Marc Ruiz-Zorrilla Cruzate (Universitat de Barcelona, España)

Marcia Paraquett (Universidade Federal da Bahia, Brasil)

Márcia Sipavicius Seide (Universidade Estadual do Oeste do Paraná, Brasil)

Marcio Santiago (Universidade Federal do Rio Grande do Norte, Brasil)

María Álvarez de la Granja (Universidade de Santiago de Compostela, España)

Maria da Graça Krieger (Universidade do Vale do Rio dos Sinos, Brasil)

Maria Eugênia Olímpio de Oliveira Silva (Universidad de Alcalá de Henares, España)

María Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)

Maria Jose Bocorny Finatto (Universidade Federal do Rio Grande do Sul, Brasil)

Renato Rodrigues Pereira (Universidade Federal de Mato Grosso do Sul, Brasil)

Rosemeire Selma Monteiro-Plantin (Universidade Federal do Ceará, Brasil)

Sabrina Pereira De Abreu (Universidade Federal do Rio Grande do Sul, Brasil)

Suzete Silva (Universidade Estadual de Londrina, Brasil)

**Estudos
Papers**

Unidades fraseolóxicas e ensino do léxico: algunhas propostas¹

Phraseological Units and Lexical Teaching: Some Proposals

Mariângela de Araújo
Universidade de São Paulo (Brasil)
ORCID: 0000-0002-6304-1024
araujomar@usp.br

Resumo: Este artigo pretende discutir o ensino do léxico, especialmente no que respecta ao desenvolvemento da competencia lectora, con especial consideración ás unidades que actualmente se denominan fraseoloxismos ou unidades fraseolóxicas. Na posta en práctica de actividades de lectura de materiais didácticos de portugués como lingua materna, existe un baleiro respecto das cuestións lexicais. Este faise aínda máis evidente nas lexías complexas cuxo contido non-composicional pode supor dificultades de comprensión para o estudiantado. Ante isto, este estudo amosa como un traballo eficaz de desenvolvemento da capacidade de identificación e unha potencial investigación do significado de lexías complexas pode favorecer a competencia lectora do alumnado, formando persoas lectoras máis autónomas e dotadas de sentido crítico. Adicionalmente, o texto propón diversas actividades susceptibles de aplicarse tanto ao léxico común como ao especializado, presente noutras materias do plan de estudos.

Palabras clave: lingua portuguesa, ensino, léxico, unidades fraseolóxicas, locucións.

Abstract: This article aims to discuss lexical teaching, especially regarding the development of reading competence, taking into account the units currently called phraseologisms or phraseological units. In the development of reading activities in teaching materials for Portuguese as a mother tongue, little has been explored about lexical issues; Even less are the concerns about complex lexicons whose non-compositional content can cause difficulties in understanding by students. In view of this, the present study demonstrates how effective work to develop identification capacity and possible research into the meaning of complex lexicons can consequently help in the development of students' reading competence, to favor the formation of more autonomous and critical readers. The text also brings some activities proposals that can be applied both in relation to the common lexicon and in relation to the specialized lexicon, present in other curricular components.

Keywords: Portuguese, teaching, lexicon, phraseological units; locutions.

¹ Data de recepción: 4.11.24. Data de aprobación: 16.10.25.

Tradución do portugués de Sara Millor-Costas (Universidade de Vigo).

1. Introducción

O repertorio léxico dunha lingua permite, xunto coas súas regras gramaticais, que unha comunidade lingüística interactúe nunha ampla variedade de formas e con obxectivos moi diversos, como representar e comunicar coñecementos, expresar afecto, defender ideas, convencer o interlocutor para que tome unha actitude determinada, expresar sentimentos ou falar para si, entre outras moitas posibilidades. Canto maior sexa o coñecemento que o individuo ten dunha lingua, maior será a súa capacidade de actuar por medio dela e comprender con sentido crítico os discursos emitidos pola súa comunidade de falantes. Isto fai que coñecer as unidades léxicas dunha lingua sexa indispensable para a formación de individuos que poidan participar de maneira activa e crítica na construción destes discursos.

É, polo tanto, responsabilidade dos centros educativos nos diferentes niveis de ensino favorecer o desenvolvemento léxico do estudantado, de xeito que poidan garantir a súa participación social e o seu sentido crítico á hora de actuar en situacións comunicativas concretas onde se requiran os seus coñecementos enciclopédicos e lingüísticos.

Para acadar este obxectivo, é importante definir que unidades léxicas forman parte do repertorio ideal dun falante crítico e ben formado. Para isto, os estudos de Pottier (1978) enumeran catro tipos de lexías propias dunha lingua que poden presentar diversas configuracións: simples, compostas, complexas e textuais. Como amosan os estudos de Liska (2017), Araújo, Souza e Andrade (2024) e Silva (2024), entre outros, ben que o léxico xa non adoita tratarse de maneira exhaustiva nas materias de Portugués como lingua materna en Brasil, as lexías non configuradas como simples son aínda menos estudadas.

En vista da situación, este artigo pretende dar conta da importancia de recoñecer as lexías plurilexicais e a súa correcta comprensión para o desenvolvemento do estudantado como persoas lectoras competentes e, en consecuencia, autoras de textos nos que se empreguen correctamente estas lexías en función da situación comunicativa. Alén disto, o artigo presenta varias propostas de actividades para reforzar a identificación, comprensión e entendemento de que estes tipos de lexías, ao igual que as simples, poden aparecer en textos de diferentes niveis de formalidade, varían en función do período histórico e son propias de grupos sociais e xeográficos diversos.

2. A identificación, as configuracións e as denominacións das unidades plurilexicais

Como xa se mencionou, a percepción de que existen unidades lexicais máis extensas que unha palabra gráfica non é nova para a comunidade lingüística. Martins e Martins (2019) sinalan que:

O lingüista francosuízo Ferdinand de Saussure (2012 [1916]) foi pioneiro en observar unha cantidade significativa de «expresións pertencentes á lingua» que el mesmo denominou «frases feitas», cuxo uso, segundo o lingüista, «prohibe calquera modificación, incluso cando sexa posible distinguir, a través da reflexión, as partes significativas» (p. 173). Grazas ás

primeiras indagacións lingüísticas de Saussure, estas «frases feitas», definidas como «xiros» que «non poden ser improvisados», xa que son «produto da tradición», comezaron a verse como manifestacións dunha cultura, cuxa evocación libre, segundo o mestre xenebrino, «é posible pola lembranza dun número suficiente de palabras semellantes pertencentes á lingua», na que resalta a natureza psicolóxica das «frases e grupos de palabras establecidos sobre patróns regulares» que teñen, segundo el, unha «base lingüística baixo o nome de *recordos concretos*» (2012: 173, a cursiva é nosa) (Martins e Martins, 2019, p. 121).²

Identificar que falantes almacenan na memoria grupos estables de palabras, cuxo emprego na sintaxe é inmutable, ao contrario que as demais palabras dunha lingua, que si poden ser alteradas en grupos sintácticos libres, fixo que a comunidade académica quixese profundar no estudo destas unidades. Da verificación de que estes grupos estables de palabras almacenados na memoria se comportan máis como palabras (en termos de rixidez e significación non-composicional, xa que, en moitos casos, poden substituírse por unha única palabra, entre outras características) que como unidades sintácticas, xorden os estudos léxicos, que responden a unha necesidade de incorporar estes termos aos repertorios lingüísticos nos que logo se apoian os usuarios da lingua, tanto nativos como estranxeiros.

Os xa mencionados estudos de Pottier (1978) definen a lexía como unha unidade léxica memorizada. Segundo o autor, «unha lexía nace dun ámbito asociativo» (Pottier, 1978, p. 269, «Uma lexia nasce de um hábito associativo»). Así, estas poden presentarse de diversas formas: como lexías simples (o autor emprega exemplos como *cadeira*, *para* ou *a* para ilustrar o que describe como palabras tradicionais); como lexías compostas, resultado dunha integración semántica que se manifesta formalmente (*sacacorchos*, *planta baixa*); como lexías complexas, secuencias en vías de lexicalización (*guerra fría*, *complexo industrial*); e como lexías textuais, lexías complexas que acadan o nivel dun enunciado ou dun texto (como pode ser unha oración, un refrán ou unha adiviñanza).

Malia a afirmación de Pottier de que as lexías complexas están en vías de lexicalización, existen indicios de que varias delas xa están almacenadas na memoria dos falantes dunha mesma comunidade lingüística en tanto en canto son palabras tradicionais. Non é estraño, por exemplo, que os nenos e nenas en fase de alfabetización escriban algunhas destas lexías sen espazos entre as palabras tradicionais que as constitúen.

En función do autor ou da perspectiva adoptada nos estudos posteriores sobre as lexías complexas, a súa denominación pode variar. Isto significa que atoparemos estudos que

² Cita orixinal: «O linguista franco-suíço Ferdinand de Saussure (2012 [1916]) observou, pioneiramente, uma quantidade significativa de “expressões que pertencem à língua” denominadas, por ele, de “frases feitas”, nas quais, segundo o linguista, o “uso proíbe qualquer modificação, mesmo quando seja possível distinguir, pela reflexão, as partes significativas” (p.173). Foi graças a essas primeiras incursões linguísticas de Saussure, que passamos a ver as “as frases feitas” como manifestações de uma cultura, definidas como “torneios” que “não podem ser improvisados” por serem “fornecidos pela tradição” cuja evocação livre, segundo o mestre genebrino, é “possível pela lembrança de um número suficiente de palavras semelhantes pertencentes à língua” em que ressalta, ainda, a natureza psicológica das “frases e grupos de palavras estabelecidos sobre padrões regulares” e por terem, segundo ele, uma “base na língua sob a forma de recordações concretas” (2012, p.173, grifos nossos)».

falen tanto de «expresións idiomáticas», como de «expresións fixas» ou de «locucións», entre outras. Malia isto, estes traballos adoitan estar amparados por unha mesma disciplina que non cesa de consolidarse e gañar forza na actualidade: a fraseoloxía.

En palabras de Monteiro-Plantín (2017, p. 1), «fraseoloxía tamén dá nome a unha disciplina que ten por obxecto de estudo os fraseoloxismos ou unidades fraseolóxicas dunha lingua [...]». A autora indica, ademais, que estas unidades son «combinacións de unidades léxicas relativamente estables, con certo grao de idiomaticidade, formadas por dúas ou máis palabras, que constitúen a competencia discursiva dos falantes, empregadas convencionalmente en contextos concretos, aínda que a miúdo de forma inconsciente» (Monteiro-Plantín, 2017, pp. 1-2).³

Para delimitar as unidades abrangidas neste traballo, empregarase a tipoloxía establecida por Corpas Pastor (1996), quen, mediante unha análise crítica de estudos previos, clasifica as unidades fraseolóxicas, segundo as súas características, en catro tipos: colocacións, locucións, paremias e fórmulas rutineiras.

Tendo en conta as achegas da autora, alén das de Pottier, sobre a configuración destas unidades, este traballo non abranguerá nin as paremias nin as fórmulas rutineiras que, entendidas como enunciados fraseolóxicos, se asemellarían ás lexías textuais, e tampouco as colocacións, pois non se configurarían como lexías, senón como «sintagmas completamente libres, xerados a partir de regras, que, ao mesmo tempo, presentan restricións combinatorias determinadas polo uso; [é dicir], certa fixación interna» (Corpas Pastor, 1996, p. 53).⁴ Polo tanto, aquí só se tratarán as unidades fraseolóxicas que Monteiro-Plantín denomina «locucións» e das cales afirma que:

As locucións presentan moitos puntos en común coas combinacións libres de palabras e outras unidades complexas. Fundamentalmente, este tipo de UF diferéncianse das combinacións libres de palabras pola súa institucionalización, a súa estabilidade sintáctico-semántica e a súa función denominativa. A estabilidade é a característica esencial para desligar uns fenómenos dos outros. Baixo este concepto inclúense tanto os aspectos léxico-semánticos como os morfosintácticos (Corpas Pastor, 1996, p. 89).⁵

Á vista desta delimitación e as demais afirmacións da autora, resulta interesante comprobar que as locucións poden presentar diversas configuracións e a súa aproximación pode partir, entre outros, de dous puntos de vista: o morfosintáctico e o semántico.

³ Citas orixinais: «Fraseología é tamén o nome da disciplina que tem por objeto de estudo os fraseologismos ou as unidades fraseológicas de uma língua» e «combinações de unidades léxicas, relativamente estáveis, com certo grau de idiomaticidade, formadas por duas ou mais palavras, que constituem a competência discursiva dos falantes, utilizadas convencionalmente em contextos precisos, ainda que muitas vezes de forma inconsciente».

⁴ Cita orixinal: «sintagmas completamente libres, generados a partir de reglas, pero que, al mismo tempo, presentan certa restricción combinatoria determinada por el uso (certa fijación interna)».

⁵ Cita orixinal: «Las locuciones presentan muchos puntos de contacto con las combinaciones libres de palabras y otras unidades complejas. Fundamentalmente, este tipo de UFS se diferencia de las combinaciones libres de palabras por su institucionalización, su estabilidad sintáctico-semántica y su función denominativa. La estabilidad es la característica esencial para deslindar unos fenómenos de otros. Bajo este concepto se incluyen tanto los aspectos léxico-semánticos como los morfosintácticos».

Dende o punto de vista morfosintáctico, distinguimos entre locucións nominais, verbais, adverbiais, preposicionais e conxuncionais. Estas flexionaranse en función de como se configure a súa categoría gramatical. Así mesmo, pódese establecer un continuo entre aquelas susceptibles de presentar cambios formais en maior ou menor medida, segundo a flexión. Así, as lexías complexas adverbiais (*coa boca pequena, ás veces, de súpeto, xusto despois, nin máis nin menos* etc.), conxuncionais (*aínda que, dende que, unha vez que* etc.) e preposicionais (*dentro de, máis do que, para con* etc.), así como as súas clases de palabras, non adoitan presentar flexión. Pola contra, as locucións nominais (*cadeira de rodas, tarxeta de crédito, perdidamente namorado* etc.), grupo que engloba ás substantivais e adxectivais, e as lexías complexas verbais (*caer da burra, tirar a toalla, prestar atención, ter coidado, poñer a camiseta* [da empresa] etc.) si adoitan presentar máis variación flexiva. Como as posibilidades de flexión nominal en portugués son máis limitadas que as da flexión verbal, as lexías complexas nominais presentan menos variación (*perdidamente namorado, perdidamente namorados, perdidamente namorada, perdidamente namoradas*) que as lexías complexas verbais (*poñer a camiseta, poñendo a camiseta, puxen a camiseta, puxo a camiseta, pon a camiseta, poñen a camiseta, porei a camiseta* etc.).

Dende o punto de vista semántico, existen locucións cuxa composicionalidade é máis compacta; é dicir, que é posible dilucidar o seu significado agrupando os significados dos termos que as compoñen. Así, resulta máis sinxelo comprender sintagmas como *ás veces, tarxeta de crédito, prestar atención* ou *ter coidado* que de lexías máis figuradas como *coa boca pequena, tirar a toalla* ou *poñer a camiseta*.

En vista destas características, nos seguintes apartados sinalarase a importancia de coñecer as dinámicas dunha lingua na formación destas locucións, tanto para estudantado estranxeiro como de lingua materna. Isto é fundamental para que amplíen o seu repertorio léxico, o que lles permitirá comprender de xeito máis eficaz os textos que emiten nesta lingua.

3. Unidades fraseolóxicas e ensino de linguas

Entre os abundantes estudos sobre unidades fraseolóxicas de diferentes configuracións no ensino de linguas, cómpre citar os de Irujo (1986), Ortiz-Álvarez (2000), Penadés Martínez (2012), Fonseca e Parreira (2014). A meirande parte, especialmente os máis antigos, enfocan o tratamento destas unidades ao ensino dunha lingua estranxeira, froito da necesidade presente nos estudos de tradución e o ensino-aprendizaxe de ter en conta estas unidades para propor equivalentes na lingua meta. Para falar unha lingua estranxeira con fluidez, calquera falante que se prece deberá ser quen de adoptar as convencións da mesma e empregar correctamente as súas unidades fraseolóxicas.

Estas investigacións fan xurdir unha área de estudo específica: a fraseodidáctica. Unha das teóricas máis prominentes deste eido, e férrea defensora desta nomenclatura, é María Isabel González Rey. A autora atribúe a Peter Kühn este termo, xurdido en Alemaña en 1987 e expandido por España grazas aos traballos derivados das lecturas alemás (cf.

González-Rey, 2012) de Pablo Larreta Zulategui, xermanista da Universidad de Murcia. Para González-Rey, «a fraseodidáctica, malia isto, non só representa unha denominación, senón unha posición como fraseólogo fronte á didáctica da fraseoloxía. A fraseodidáctica consiste, en efecto, na didáctica da fraseoloxía dunha lingua, pero tamén na didáctica dunha lingua a través da súa fraseoloxía» (González-Rey, 2012, p. 76).⁶

Entre as investigacións sobre estas unidades e o seu ensino en Lingua portuguesa como lingua materna cabe mencionar as de Ferraz e Cunha (2010), Monteiro-Plantin (2014, 2017) e Silva (2017). Como se pode comprobar, os estudos sobre as unidades complexas que figuran culturalmente no léxico dun sistema lingüístico (e que, se cómpre, xa están almacenadas na memoria dos falantes dunha lingua materna) son aínda moi recentes. Do mesmo modo, é posible que estas unidades, ao igual que as simples, sexan descoñecidas ou alleas para algúns falantes, por moito que esta sexa a súa lingua materna. É evidente que o repertorio léxico dun usuario nunca abrangerá a totalidade de palabras dunha lingua e, ao mesmo tempo, xurdirán novas palabras que serán adquiridas e incorporadas ao seu vocabulario.

Cando se fala de unidades fraseolóxicas, a súa adquisición é aínda máis complexa. Como é posible identificar que un conxunto de palabras gráficas fai referencia a un mesmo concepto? É posible botar man dos elementos contextuais para saber se esta unidade complexa debe comprenderse como un todo? Noutras palabras, se esta unidade non se leu ou escoitou nunca, é posible identificala como unha unidade complexa? Tendo en conta esta reflexión, ofrecen o profesorado e o material didáctico ao estudantado de lingua materna a posibilidade de reflexionar sobre estas unidades e a formación de novas palabras como recursos denominativos e estilísticos? A esta última cuestión cabería responder en negativo, pois esta práctica aínda non existe ou, polo menos, non está normalizada no ensino de lingua portuguesa en Brasil.

Nun estudo realizado a través da análise de coleccións didácticas de lingua portuguesa destinadas a estudantado de 1.º a 4.º ano de educación primaria, Resende (2012) chega á seguinte conclusión respecto das expresións idiomáticas:

A través desta análise, decatámonos de que ningunha das coleccións didácticas contiña actividades dedicadas unicamente ás expresións idiomáticas. Pola contra, estas si se empregaban para exemplificar e diferenciar entre o sentido real e o figurado, ou, incluso, como curiosidade lingüística ou parte dun texto ou unha entrada de dicionario (Resende, 2012, p. 12).⁷

Esta constatación advirte de que, malia estar presentes nalgúnhas actividades dos libros didácticos, non existe unha preocupación real por analízalas en termos lingüísticos como unidades léxicas. Ademais, percibiuse que estas unidades son a miúdo asociadas cun uso

⁶ Cita orixinal: «fraseodidáctica, sin embargo, no sólo representa una denominación, sino una posición como fraseólogo frente a la didáctica de la fraseología. La fraseodidáctica consiste, ciertamente, en la didáctica de la fraseología de una lengua, pero también en la didáctica de una lengua a través de su fraseología».

⁷ Cita orixinal: «Percebemos por esta análise que nenhuma das coleções didáticas continha atividades relacionadas exclusivamente às expressões idiomáticas. Foram usadas ora para exemplificar e diferenciar sentido real e figurado, ou então como curiosidade da língua, ou ainda como parte constituinte de um texto ou de um verbete de dicionário».

coloquial da lingua, cando non sempre presentan esta característica. Como consecuencia, a autora presenta a hipótese de que esta coloquialidade podería levar a un tratamento demasiado superficial nos materiais didácticos.

Monteiro-Plantin (2017), quen tamén tratou outras unidades alén das expresións idiomáticas, corrobora a hipótese de que:

Reiterando o mencionado anteriormente, o profesorado de lingua estranxeira xa é consciente da importancia de ensinar fraseoloxía, malia a falta de orientación didáctica para concretizar un ensino capaz de proporcionar ao alumnado o coñecemento lingüístico suficiente para participar en interaccións cotiás, como formas de saúdo, agradecemento, acordo e desacordo, educación ou descortesía etc. Por outra banda, entre o profesorado de lingua materna constatamos que, malia a escaseza de material didáctico, podemos atopar orientacións expresas para evitar o uso de fraseoloxismos, xa sexan proverbios, ditos populares, expresións idiomáticas ou producións textuais, baixo a xustificación de que amosan falta de creatividade e preguiza mental (Monteiro-Plantin, 2017, p. 14).⁸

Resulta, polo tanto, evidente que impera a necesidade de desenvolver un maior número de estudos sobre as unidades complexas, especialmente da súa descrición, non só para que esta sexa máis precisa, senón tamén para evitar que estas ideas se perpetúen, pois isto impide que o estudantado se interese e teña acceso pleno ao coñecemento da súa propia lingua.

4. Propostas para o ensino das locucións na lingua materna

Para que o estudantado de Portugués como lingua materna poida dar os seus primeiros pasos na reflexión sobre as unidades fraseolóxicas, é interesante que perciba que estas están presentes na súa linguaxe cotiá, aínda que non sempre se decaten. Neste sentido, as propostas presentadas transmiten a percepción de que as locucións están presentes en xéneros textuais de todo tipo, aínda que con diversas finalidades, e que deben formar parte do repertorio léxico de calquera falante competente.

É igualmente importante que as actividades que inciten a reflexións lingüísticas se desenvolvan nun contexto determinado, demostrando que as locucións están presentes en textos reais, tanto escritos como orais, e en rexistros tanto formais como informais. Pese ao amplo abano de textos que promoven esta reflexión, este artigo fai unha selección reducida para suxerir actividades que constan de dous textos escritos de xéneros textuais dispares. O primeiro é un texto literario, concretamente unha crónica; o segundo, un texto de divulgación científica destinado a un público infantil.

⁸ Cita orixinal: «Reiterando o que dissemos anteriormente, profesores de língua estrangeira já reconhecem a importância do ensino da fraseologia, embora se ressentam da falta de orientação didática para a concretização de um ensino que possa propiciar ao aprendiz um conhecimento linguístico suficiente para a participação em interações cotidianas (saudação, agradecimento, acordo, desacordo, polidez, impolidez...). Já no caso dos professores de língua materna, constatamos que, além da escassez de material didático, encontramos ainda, orientações expresas para evitar o uso de fraseologismos, tais como provérbios, ditos populares e expressões idiomáticas, em produções textuais, com a justificativa de que elas demonstrariam falta de criatividade e até preguiça mental».

Os diferentes xéneros buscan demostrar usos igualmente diversos, así como finalidades, características e implicacións semánticas das locucións en función do texto en que se empreguen. Amosarase tamén que estas unidades non son só informais, senón todo o contrario. Poden empregarse con fins denominativos en textos especializados ou semiespecializados.

4.1 Actividades sobre a crónica titulada «Considerações em torno das aves-balas»

A primeira actividade elaborada podería aplicarse nos primeiros anos da etapa secundaria do sistema educativo brasileiro; é dicir, a adolescentes con idades comprendidas entre os 13 e os 16 anos.

A crónica é un xénero textual co que o alumnado está familiarizado dende as primeiras etapas da súa formación escrita en lingua materna. Malia isto, xa que a crónica trata un tema como a violencia armada, que comporta certa complexidade para interpretar os usos connotativos, consideramos que o máis acadado sería empregala para traballar con alumnado lector máis experimentado.

Esta primeira actividade ten como obxectivo que o estudantado lea a crónica titulada *Considerações em torno das aves-balas* («Consideracións en torno das balas perdidas») do autor Ivan Ângelo, e di o seguinte:

Considerações em torno das aves-balas

Ivan Ângelo

Balas perdidas transformam-se em notícia por todo o país.

Desde que isso começou — não faz muito tempo, nem pouco — mais de uma centena de pessoas foram atingidas só na cidade do Rio de Janeiro. Em São Paulo não se conta, ou perde-se a conta. Em Belo Horizonte, elas sinistramente trabalham em silêncio. Em Salvador são abafadas pelo baticum dos tambores. Sem nenhum bairrismo elas voam geral, irrompem num circo, num ônibus, numa janela de sala de estar, numa padaria, em muitas escolas, numa praça, num banco, numa rua e se alojam num corpo. Aí se livram da sua característica principal — a de perdidas — e se acham, são achadas.

Por que se diz perdida? Perdida é a bala que não se encontra nunca, são as que voam até perder a força e tombam, exaustas e sem glórias de Jornal Nacional, num mato qualquer.

A bala perdida: quem a perdeu? A linguagem tem sempre uma lógica. Quem perdeu a bala perdida? O atirador? Pior para quem a achou. Uma pessoa quando perdida, não tem rumo. Se diz: desorientada. Uma bala não. A bala perdida segue reta e veloz como quem sabe aonde vai. Igualzinho às outras, suas irmãs, que levam endereço certo.

Perdida, então quer dizer o quê? Desperdiçada? A linguagem nem sempre tem lógica. Quem perdeu a bala perdida? O atirador? Pior para quem achou.

Quando acha um corpo a bala pode ainda se chamar perdida? A que acha, mesmo não sendo aquele corpo que buscava, será menos desperdiçada do que as outras, que esbarram em uma simples parede?

Ninguém procura balas perdidas. Nem quem as perdeu, nem quem as encontrou, sem querer. São indesejadas, e quanto mais o sejam, mais ansiosas parecem por alojar-se. Essas balas voadoras, libertas da sua casca, só são realmente perdidas se ninguém nunca mais as viu. Então são também inúteis, pois isso é a negação da sua essência mortal.

Uma bala, quando útil, fere, mata. É criadora: cria órfãos, viúvas, pais inconsoláveis. Quem a dispara sabe disso.

Quem fabrica e vende sabe disso. Quem recolhe impostos sobre ela sabe muito bem. Porque ela não serve para mais nada, para isso foi feita. Seria próprio chamar de desaparecidas essas inúteis? No país das balas perdidas, perdem-se também crianças, chamadas desaparecidas. Mas esta já é outra história.

Não, a essas balas não se poderia chamar de desaparecidas porque ninguém sabia delas antes de se libertarem de sua casca, ainda pacíficas, guardando para si sua capacidade voadora e mortal. Só depois que explodem é que voam, e então se perdem ou não.

O poeta João Cabral de Melo Neto deu um lindo nome a essas balas sem dono: ave-bala. No poema “Morte e vida Severina”, o retirante pergunta aos que levam um defunto: “Quem contra ele soltou / essa ave-bala”. E a resposta: “Ali é difícil dizer / Irmão das almas, / Sempre há uma bala voando / desocupada”.

Éramos um povo acostumado à arma branca, à peixeira, ao punhal, ao facão; herdamos a tradição ibérica de sangrar, cortar o pescoço, capar. Meninos já tinham seu canivete de ponta. Malandros riscavam o ar com navalhas. Mulheres da vida brandiam giletes. Numa arruaça, quem metia a mão numa cara, dava rasteiras. Em algum momento o “te meto a faca” virou “te meto a bala”, aquele “te meto a mão na cara” virou “te meto uma bala na cara”. Começaram a voar as aves-balas.

O que aconteceu no meio? Talvez o cinema, o faroeste, os gangsters, a TV, guerras sujas, guerrilhas, terrorismo, drogas proibidas. Nasceu o culto da pontaria certa. Billy the Kid, John Wayne, Randolph Scott, Frank e Jesse James, Schwarzenegger, Stalone, Matrix. “No século do progresso /

o revólver teve ingresso / pra acabar com a valentia” — cantou Noel Rosa nos anos 1930. Surgiu outro tipo de valente, o que fica atrás do revólver. Não é preciso arriscar-se, chegar perto para ferir. “Mais garantido é de bala / Mais longe fere”, diz o poeta João Cabral. Ninguém pense que a influência estrangeira é justificativa. Não, não importamos a violência, ela é mais nossa que o petróleo. Importamos foi a cultura da arma de fogo.

No país das balas perdidas, perdem-se também crianças, nem sempre desaparecidas. Muitas delas, talvez a maioria, vão mais tarde brincar por aí de soltar aves-balas, nem sempre perdidas.

Unha guía de lectura, con especial fincapé nas locucións, podería, nun primeiro momento, tratar o tema da crónica: as balas perdidas. Resulta interesante ver como o autor da crónica fai uso desta denominación como punto de partida para criticar a violencia imperante en Brasil, así como o feito de que persoas inocentes e alleas a esta violencia sexan vítimas de proxectís errantes. Obxecto de reflexión tamén poderían ser outras locucións substantivas presentes no texto, como *sala de estar*, *arma branca*, *navalla de punta*, *mulleres de [mala] vida* ou *arma de fogo*. Outra posibilidade sería analizar a locución prepositiva *en torno de*, que podería substituírse en termos sintácticos pola preposición *sobre*. Ao mesmo tempo, a elección do autor podería suscitar no estudantado unha reflexión sobre os seus efectos semánticos, tendo en conta que se trata dun texto literario. De igual modo, o profesorado pode convidar ao estudantado a debater se a preposición *sobre* tería, no título, a mesma carga semántica que a locución *en torno de*, máis alá da función sintáctica que ambas unidades poidan desempeñar.

Outra cuestión relevante no texto, tanto dende a perspectiva semántica como da construción de sentido, sería analizar a sinonimia establecida entre *bala perdida* e *ave bala*, o que amosa ao estudantado as múltiples denominacións posibles e as implicacións semánticas da súa elección. Igualmente interesante sería investigar a oposición entre as denominacións *bala perdida* e *veno desaparecido*, froito da indignación e a perplexidade do cronista ao constatar as posibles interpretacións dos adxectivos empregados para formar locucións; é dicir, na súa composicionalidade.

Por outra banda, a referencia do autor á coloquialidade que se lle adoita atribuír ás locucións supón unha oportunidade de demostrar que estas non só están presentes en textos informais, senón que tamén se poden empregar en textos de maior formalidade. Resulta igualmente posible identificar, no propio texto, locucións máis coloquiais, como é o caso de *poñer unha man enriba* (no orixinal, *meter a mão na cara*) ou *pegar un tiro* (no orixinal, *meter bala*).

Todas estas cuestións poderían sintetizarse na seguinte actividade, unha guía de lectura da crónica, facendo fincapé na análise das locucións, e que se podería levar á práctica da seguinte maneira:

Le o texto e responde ás seguintes preguntas:

A que fai referencia o texto coas expresións *bala perdida*, *arma de fogo* e *arma branca*? Noutro contexto, poderían interpretarse doutro modo? Razoa a túa resposta.

É posible identificar no texto outros conxuntos de palabras que por separado resultan incomprensibles?

Nesta crónica, o autor emprega outra denominación para o sintagma *bala perdida*. Saberías dicir cal? Implica esta denominación alternativa un cambio de perspectiva?

O cronista establece unha oposición entre os adxectivos *perdida* (para describir á *bala*) e *desaparecido* (para describir ao *nen*). Descríbea e explica por que estes adxectivos causan indignación no autor.

No texto, atopamos expresións como *poñer unha man enriba* ou *pegar un tiro*. Saberías dicir cal é o seu significado? Se se empregaran nun texto formal, que termos poderían substituílas?

No texto tamén hai palabras que, xuntas, poderían substituír a unha categoría gramatical (preposición, conxunción etc.). É o caso de *en torno de*, no título do texto. Por que preposición se podería substituír? Agora que xa liches todo o texto, transmitiría esta o mesmo sentido? Razoa a túa resposta.

4.2 Actividades a partir dun texto especializado doutra materia

Por outra banda, a segunda proposta formula a posibilidade de elaborar un traballo transdisciplinar, tendo en conta que todas as materias do plan de estudos empregan, como material didáctico, textos, termos ou locucións especializadas para transmitir o coñecemento.

O texto que conforma a proposta foi extraído dunha publicación científica destinada a un público infantil e xuvenil, titulada *Ciência Hoje das Crianças* («Ciencia actual para nenos e nenas»). Son numerosos os centros educativos que reciben esta revista, tamén dispoñible en formato dixital.

Tendo en conta que se trata dun texto orientado a un público novo e que os materiais didácticos empregados en Brasil para o ensino-aprendizaxe dos sistemas do corpo humano só tratan este tema a partir de quinto de primaria, consideramos que este tema resultaría útil tanto para ese curso como para o seguinte, en sexto de primaria. É aquí cando as materias comezan a ser impartidas por profesorado especializado; é dicir, aquel cunha formación específica en lingua portuguesa, bioloxía, matemáticas, historia etc.

A primeira actividade consistiría, por tanto, en que o estudantado lese o fragmento, ao igual que na proposta anterior, tentando identificar as diferentes locucións en contextos de uso reais, así como o seu emprego para transmitir coñecemento sobre calquera campo do saber. Nesta ocasión, abordaranse principalmente as locucións denominativas cuxo uso non é tanto

unha cuestión de estilo, senón de obxectividade. Isto significa que, para unha comprensión lectora óptima, o estudantado deberá poñer en práctica os seus coñecementos enciclopédicos á marxe de interpretacións subxectivas, aínda que estas poidan estar presentes en calquera xénero textual. De feito, tamén aparecen na proposta seguinte, titulada *Como funciona o hormônio do crescimento?* («Como funciona a hormona do crecemento?»):

Como funciona o hormônio do crescimento?

Todos nós, apesar de não nos lembrarmos muito bem, já fomos muito, muito pequenos. Com o passar do tempo, os braços alongam, as pernas espicham, a cabeça aumenta... Estamos crescendo! Você sabe como isso é possível?

(ilustração: Maurício Veneza)

Em parte, o crescimento do corpo se deve à ação do hormônio somatotrópico ou hormônio do crescimento (conhecido pela sigla GH, em inglês, *Growth Hormone*). Produzimos o GH na hipófise, uma glândula bem pequena que fica na parte de baixo do nosso cérebro. Ele entra na corrente sanguínea e estimula a multiplicação das células. Com isso, órgãos e músculos crescem pela ação desse hormônio.

Dois dos principais efeitos do hormônio do crescimento são o alongamento dos ossos e o aumento da massa muscular. É isso mesmo: além de fazer a gente crescer, esse hormônio faz a gente ficar mais forte!

Mas nem todas as crianças crescem da mesma maneira. Por volta dos dez anos de idade, se a criança ainda não atingiu o crescimento esperado, os médicos endocrinologistas (repita esse nome bem rápido agora!) avaliam se é necessário fornecer uma dose adicional do hormônio. Quem não produz hormônio do crescimento suficientemente pode desenvolver o nanismo, com tendência a ficar pequeno para sempre. Já o excesso pode fazer a pessoa crescer demais e parecer um gigante.

O hormônio do crescimento, porém, não é o único responsável no processo de crescimento, existem outros fatores envolvidos. Por isso, o uso do hormônio sempre deve ser acompanhado por um médico especialista no assunto. Afinal de contas, em doses erradas, este hormônio pode trazer problemas sérios à saúde.

(<https://chc.org.br/acervo/como-functiona-o-hormonio-do-crescimento/>)

En primeiro lugar, cabe mencionar que esta actividade resultaría aínda máis proveitosa se contase cunha implicación activa do profesorado especializado da área de ciencias biolóxicas, pois deixaría aberta a posibilidade de propor outros textos complementarios e podería destacar outras locucións similares ás que se mencionan no texto escollido.

Xa no texto, o propio título inclúe unha locución para facer referencia ao tema principal: a hormona do crecemento. Máis adiante, atopamos outra locución que podería considerarse un sinónimo da primeira, pero máis especializado: a hormona somatotropina. Resulta, ademais, interesante constatar un segundo sinónimo: a sigla GH, proveniente do inglés *growth hormone* («hormona do crecemento»), lingua en que tamén constitúe unha locución. Tida conta desta información, sería relevante amosarlle ao estudantado que o nome máis popular desta hormona en portugués semella ser unha tradución, concretamente un calco, do termo estranxeiro orixinal.

En canto á densidade terminolóxica, semella que o autor evita empregar termos especialmente densos, o que resultaría desconcertante para o público obxectivo. Consideramos que esta é unha decisión pertinente de cara a manter activas a atención e curiosidade do estudantado. Por outra banda, atopamos locucións como *torrente sanguíneo* ou *masa muscular*, que levan a reflexionar sobre a súa composicionalidade, xa que os primeiros elementos son metafóricos, mentres que os seus determinantes son literais. Un diálogo entre profesorado especializado e alumnado a este respecto promovería unha sesión de docencia intelectualmente moi estimulante.

Por outra banda, asumindo que o público destinatario vai optar por locucións máis coloquiais, o profesorado podería aproveitar a ocasión para sinalar que o uso de *a gente*, en lugar de *nós*, ou *afinal de contas*, en vez de *em fim*, elevaría o texto a un rexistro máis formal.

Tida conta disto e empregando o fragmento escollido como punto de partida, unha proposta de actividade en grupo podería ser a seguinte:

PROXECTO PARA UNHA SESIÓN DE DOCENCIA
TRANSDISCIPLINAR

- Baixo supervisión docente da materia de Bioloxía, o alumnado le o texto *Como funciona o hormônio do crescimento?* («Como funciona a hormona do crecemento?»)
- Dá comezo unha quenda de preguntas e respostas para identificar o tema do texto, facendo fincapé no emprego da locución *hormona do crecemento* para denominar a substancia producida por unha glándula denominada *hipófise*. Aquí, o profesorado especializado neste eido pode aproveitar a ocasión para profundar información sobre a glándula e a hormona.

- O profesorado de lingua materna pregunta ao estudantado sobre os sinónimos presentes no texto, incitándoos a observar os posibles usos que ofrece cada un. Cómpre indicar, así mesmo, outros factores como o nivel de especialización ou a economía lingüística no emprego, por exemplo, da sigla GH.
- O profesorado de lingua materna guía o estudantado, dado o nivel de especialización do texto e a súa finalidade, de xeito que perciba o uso doutras locucións como indicio da informalidade do texto.
- De seguido, o profesorado preséntalle ao estudantado a existencia doutras locucións para denominar conceptos. Ao tratar os sintagmas *torrente sanguíneo* e *masa muscular*, o profesorado convídaos a reflexionar sobre os elementos que os compoñen. Ademais, poderán suxerir dicionarios que apoien a elección dos substantivos *torrente* e *masa*, respectivamente.
- O profesorado especializado poderá axudalos a definir e explicar estes termos.
- A continuidade do proxecto queda suxeita á decisión do profesorado, en función de se opta ou non por ler e analizar outros textos complementarios.

5. Consideracións finais

Este texto xorde coa intención de amosar a relevancia lingüística das unidades fraseolóxicas en xeral e das locucións en particular, así como da necesidade derivada de non omitir o seu ensino-aprendizaxe nas materias relacionadas coas linguas. Neste estudo, salientouse, sobre todo, a súa importancia no ensino-aprendizaxe da lingua materna, xa que parece prevalecer a idea de que o estudantado non é quen de identificar estas unidades. Isto fai indispensable avaliar a segmentación adecuada das unidades, así como a ampliación do seu repertorio léxico.

Este é o eixo central polo que descorren os escasos estudos sobre o ensino-aprendizaxe das unidades fraseolóxicas en lingua materna e a súa ausencia en materiais didácticos da materia de Lingua portuguesa para falantes nativos. Cómpre mencionar que esta carencia non é exclusiva de Brasil, pois estudos como o de González-Rey (2005) certifican que outras linguas vernáculos sofren unha situación semellante.

Co obxectivo de contribuír ás discusións sobre o tema e fomentar o desenvolvemento de propostas didácticas, por medio das dúas actividades presentadas e tendo en consideración textos reais, buscamos amosar que tanto a identificación destas unidades como a busca dos seus significados non son actividades banais; ao contrario, existen certa reflexión e análise por parte do estudantado. Así, o estudo das unidades fraseolóxicas pode propiciar a posta en práctica de sesións de docencia intelectualmente estimulantes e, en gran medida, participativas, o que non só permite poñer en tea de xuízo a propia lingua, senón tamén facer unha lectura crítica e profunda dos textos fornecidos tanto en clases de lingua materna como no resto das materias.

Cómpre precisar que as propostas suxeridas son meramente orientativas e buscan fomentar a competencia lectora e o repertorio léxico do estudantado. Alén dos textos escritos, poderíanse analizar tamén textos orais, dende os máis informais ata os máis académicos. Outra alternativa sería propor outras actividades que impliquen a produción de textos, tantos orais como escritos, onde puidesen aparecer estas unidades. De igual modo, sería posible propor traballos con enfoques diversos como, por exemplo, a variación histórica, xeográfica ou social.

En calquera caso, a conclusión é que o mero feito de prestar atención a todas estas cuestións suscita numerosas posibilidades de traballo que poderían contribuír en gran medida ao ensino-aprendizaxe dunha lingua materna e da cultura que se expresa por medio desa lingua, o que ampliaría o repertorio léxico do estudantado.

Deste modo, se consideramos os diversos estudos publicados ata hoxe, especialmente este, veremos que o estudo das unidades fraseolóxicas permite ao estudantado: 1) recoñecer os usos connotativos e denotativos da linguaxe; 2) entender os motivos polos que empregan estas unidades (denominacións, eufemismos, informalidade etc.); 3) identificar os diferentes niveis de uso e adecuación das unidades ás diferentes situacións comunicativas; 4) comprender de maneira máis exhaustiva a relación entre lingua e cultura; e 5) ampliar o seu repertorio léxico e lingüístico.

Deste modo, concluímos que un traballo eficaz coas unidades fraseolóxicas nas sesións de docencia da lingua materna non só serían positivas, senón que resultan necesarias para a formación dunha cidadanía con sentido crítico e consciente do potencial da súa lingua propia.

6. Referencias bibliográficas

- Araújo, M., Souza, L. F. e Andrade, N. A. (2024). O ensino-aprendizagem do léxico no ensino fundamental: desafios e propostas. *Pensares em Revista*, 31, 122-150. <https://doi.org/10.12957/pr.2024.85529>
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Gredos.
- Ferraz, A. P. e Cunha, A. L. (2010). Expressões idiomáticas na sala de aula de língua materna: o tratamento dessas unidades lexicais no livro didático. En I. M. Alves [Et. ali] (orgs.) *Estudos lexicais em diferentes perspectivas*, 2, 70-78. FFLCH/USP. <https://termneo.fflch.usp.br/sites/termneo.fflch.usp.br/files/u219/EstLexDifPerspvolII.pdf>
- Fonseca, H. C. e Parreira, M. C. (2014) Fraseologismos zoônimos do francês-português: da pesquisa ao ensino. En S. Silva (org.). *Fraseologia & CIA. Entabulando diálogos reflexivos*. (123-140). Pontes Editores.
- González-Rey, M. I. (2005). L'espace réservé à la phraséologie dans la didactique du FLE. En Á. S. Ramos (ed.). *Espacio y texto en la cultura francesa*. (1421-1439). Universidad de Alicante. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2195742>
- González-Rey, M. I. (2012). De la didáctica de la fraseología a la fraseodidáctica. *Paremia*, 21, 67-84. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/021/007_gonzalez.pdf
- Irujo, S. (1986). A piece of cake: learning and teaching idioms. *ELT Journal*, 40 (3), 236-242. <https://doi.org/10.1093/elt/40.3.236>

- Liska, G. J. R. (2017). Léxico e ensino de palavras e sentidos na Base Nacional Comum Curricular (BNCC) e no Exame Nacional do Ensino Médio (ENEM). En A. P. Ferraz (ed.), *O léxico do português em estudo na sala de aula II*. (117-182). Letraria. <https://www.letraria.net/download/o-lexico-do-portugues-em-estudo-na-sala-de-aula-ii/#>
- Martins, A. F. C. e Martins, V. P. S. (2019). *Estudos do léxico: aportes teóricos para pesquisa terminológica e fraseológica*. Pedro & João Editores.
- Monteiro-Plantin, R. S. (2014). *Fraseologia: era uma vez um patinho feio no ensino de língua materna* (Vol. I). Imprensa Universitária. <http://www.repositorio.ufc.br/handle/riufc/10310>.
- Monteiro-Plantin, R. S. (2017). ReVEL na Escola: Fraseologia e Paremiologia: para que ensinar, se todo o mundo sabe? *ReVEL*, 15 (29), 1-16. <https://www.revel.inf.br/files/7e02a7f4cb22a2e4935d77ae89882e69.pdf>.
- Ortiz Alvarez, M. L. (2000). *Expressões idiomáticas do português do Brasil e do espanhol de Cuba: estudo contrastivo e implicações para o ensino de português como língua estrangeira*. (Tese de doutoramento, Universidade Estadual de Campinas). <https://repositorio.unicamp.br/acervo/detalhe/201490>.
- Penadés Martínez, I. (2012). Didáctica de la fraseología y de la paremiología. En M. L. Ortiz Alvarez (org.). *Tendências atuais na pesquisa descritiva e aplicada em fraseologia e paremiologia*. (91-117). Pontes.
- Pottier, B. (1978). *Linguística geral: teoria e descrição* (Walmírio Macedo, Trad.). Universidade Santa Úrsula.
- Resende, R. (2012). O tratamento dado às expressões idiomáticas em sala de aula. *Anais do SIELP*, 2(1), 1-13. EDUFU.
- Silva, L. F. S. (2018). *Língua e cultura em sala de aula: o ensino das expressões idiomáticas para estudantes de português como língua materna* (Trabalho de Fin de Mestrado, Universidade de São Paulo). <https://www.teses.usp.br/teses/disponiveis/8/8162/tde-17082018-172838/pt-br.php>

A desacralización da expresión *paciência de Jó* na literatura brasileira do século XIX¹

Desacralization of the idiom paciência de Jó in XIX century Brazilian literature

Vicente de Paula da Silva Martins
Universidade Estadual Vale do Acaraú (Brasil)
ORCID: 0000-0003-2519-7607
vicente.martins@uol.com.br

Márton Tamás Gémes
Universidade Estadual Vale do Acaraú (Brasil)
ORCID: 0000-0003-4016-1266
marton_tamas@uvanet.br

Resumo: O presente estudo investiga a forma en que a literatura brasileira do século XIX, ao reinterpretar expresións de orixe bíblica, especialmente aquela asociadas á figura de Xob (Jó, en portugués), contribúe ao proceso de desacralización do sagrado. Fundamentado nas reflexións de Émile Benveniste sobre a blasfemia e a eufemia, o traballo analiza a transgresión e a deconstrución da sacralidade a través da linguaxe literaria. Ao ironizar sobre locucións como *ter a paciência de Jó* (e as súas variantes) en obras de autores como José de Alencar e Joaquim Manuel de Macedo, obsérvase un distanciamento da «pureza relixiosa» orixinal que transforma esas expresións fixas en vehículos de crítica social cargados de novas significacións. O artigo tamén explora a análise de Martin Puchner sobre a Biblia como un texto fundamental da cultura occidental, destacando como, coa chegada do Século das Luces, a Biblia pasou a ser lida non só como un texto sagrado, senón tamén como unha obra literaria e histórica, ampliando as súas múltiples interpretacións. A investigación revela que, ao se afastar da exegese tradicional, a literatura cuestiona normas relixiosas e sociais, ofrecendo, por medio das súas referencias bíblicas transformadas, unha nova visión sobre a moralidade, o

¹ Data de recepción: 30.01.25. Data de aprobación: 20.10.25
Tradución do portugués de Diego Rodríguez Vila (CRPIH).

sufrimento e a fe. Este estudo, así, demostra o papel da literatura no proceso de reconstrución da moralidade e das relacións interpersoais no Brasil do século XIX ao desafiar a xerarquía entre o sagrado e o profano.

Palabras clave: desacralización; literatura brasileira; Biblia; paciência de Jó; sacralidade.

Abstract: *The present study examines the way in which 19th century Brazilian literature, by reinterpreting expressions of biblical origin, specifically those associated to Job's figure (Jó, in portuguese), contributes to the process of dessacralizing sacredness. Based on Émile Benveniste considerations on blasphemy and euphemy, this paper analyzes transgression and deconstruction of sacredness through literary language. A disengagement to their original «religious purity» is observed in the ironic usage of idioms such as ter a paciência de Jó, 'to have Job's patience' (and other variations) in literary works of Brazilian authors as José de Alencar and Joaquim Manuel de Macedo. Ironization transforms these fixed expressions into devices of social criticism packed with new meanings. This article also explores Martin Puchner's analysis of the Bible as a fundamental text of western culture, highlighting how the Enlightenment revolution lead to it being read not only as a sacred scripture, but also as a literary and historic piece of work, thus augmenting its multiple interpretations. The investigation also reveals that, by moving away from traditional exegesis, literature questions religious and social norms, thus offering a new perception of morality, suffering and faith through the alteration of biblical references. In this way, this study demonstrates the role of literature in the process of reconstructing morality and interpersonal relations in 19th century Brazil by defying the hierarchy of sacred and profane.*

Keywords: desacralization, Brazilian literature, Bible, paciência de Jó, sacredness.

1. A desacralización do sagrado na literatura

A reconfiguración da fraseoloxía bíblica nas obras da literatura brasileira do século XIX reflicte un proceso de desacralización e de resignificación das *expresións* relixiosas, anteriormente imbuídas dunha aura sagrada e que pasaron a ser utilizadas de maneiras diversas e, moitas veces, distantes do seu sentido orixinal. Esas *combinacións fixas*, inicialmente ligadas ao campo relixioso, son reinterpretadas no contexto literario, incorporando unha gama de significados que van alén da connotación sagrada, reflectindo as mudanzas socioculturais da época. No contexto do século XIX, marcado polo distanciamento da relixiosidade nas esferas sociais, o crecente racionalismo e o auxe da Ilustración, a literatura brasileira, por medio de novas correntes literarias, pasou a cuestionar e reformular as tradicións, incluíndo as *expresións idiomáticas* de orixe bíblica.

Os bibleísmos presentes nas obras literarias dese período poden ser agrupados en diferentes categorías, de acordo co modo en que se utilizan e se resignifican. As expresións ligadas á moralidade e á conduta, como *amar ao próximo como a si mesmo* e *filho pródigo*, son frecuentemente empregadas para reflectir as tensións sociais e morais da época, mentres que aquelas relacionadas co sufrimento e coa xustiza, como *cordeiro ao matadouro* e *juízo final*, son utilizadas para denunciar as desigualdades sociais ou para explorar o concepto de redención e castigo. Outras expresións, como *ir de Herodes a Pilatos* e *ir de mal a peor*, reconfigúranse para ilustrar o desgaste das institucións ou a corrupción moral presente na sociedade brasileira do século XIX.

Alén diso, expresións relacionadas con conceptos de poder e autoridade, como *lei de talião e levantar falso testemunho*, son empregadas de forma crítica, reflectindo a maneira en que a literatura aborda as xerarquías sociais e as inxustizas do sistema xurídico e político da época. En relación á relixión, expresións como *cova dos leões* e *Deus proverá* gañan novos significados ao seren usadas para cuestionar ou ironizar sobre as institucións relixiosas e as súas prácticas.

No entanto, é a expresión *ter uma paciência de Jó* a que destaca na análise literaria do século XIX. Orixinalmente asociada á figura bíblica de Xob (Jó, en portugués), quen, segundo o relato bíblico, demostrou unha paciencia inquebrantable perante o sufrimento imposto por Deus, esa locución verbal pasou a ser reconfigurada nos textos literarios para reflectir a resistencia diante das adversidades, mais cunha abordaxe máis pragmática e, moitas veces, irónica. En diversas obras, a expresión *ter uma paciência de Jó* é utilizada para evidenciar o sufrimento dos personaxes, mais tamén para criticar a pasividade ou a subordinación fronte a unha realidade social opresiva. En moitos casos, a paciencia, que no contexto bíblico representaba unha virtude cristiá, nas novelas do século XIX adquire unha connotación de resignación fronte a unha inxustiza ou a un sistema opresor.

Polo tanto, as fraseoloxías bíblicas no contexto literario do século XIX non só preservan as súas raíces (ou motivacións) orixinais, senón que tamén se reconfiguran, gañando novos significados e contextos. Ao seren incorporadas á literatura, non se limitan a unha simple repetición do sagrado, senón que pasan a reflectir e a comentar as transformacións sociais, culturais e políticas do Brasil oitocentista, pois desempeñan un papel crítico e reflexivo na construción das narrativas e nas representacións das tensións da época. A análise desas expresións, e particularmente a de *ter uma paciência de Jó*, revela como a literatura brasileira do século XIX utiliza o léxico bíblico para abordar temas universais como o sufrimento, a xustiza, a moralidade e a resistencia, desafiando as convencións e resignificando o sagrado no contexto secularizado da época.

A nosa análise expándese alén da lingua portuguesa ao incorporar unha revisión da fraseoloxía bíblica en contextos internacionais. O traballo recorre a estudos relevantes, como o de Ocheretna *et al.* (2022), que investigan os biblicismos na fala coloquial e no texto literario en inglés, e o de Adamia, Shelia e Marhania (2020), que realizan unha análise comparativa das unidades fraseolóxicas bíblicas nas linguas inglesa, rusa e xeorxiana, trazando paralelos entre os fenómenos de desacralización en diferentes culturas. A pescuda tamén se apoia no traballo de Fedulenkova (2020), que examina a evolución da fraseoloxía bíblica no inglés moderno, e no estudo de Kováčová (2017), que realiza unha análise interlingüística da fraseoloxía bíblica nos contextos eslovaco e checo. Alén diso, obras como as de Gjerjii (2015), que aborda as expresións bíblicas emprastadas entre o inglés e o albanés, e Cajzlova (2017), sobre o uso dos biblicismos na prensa americana, fornecen dunha base teórica sólida para comprender a forma en que as referencias bíblicas se poden interpretar e adaptar nas dinámicas culturais e lingüísticas de diferentes nacións. As investigacións de Reunova (2014), que examina as características pragmalingüísticas das expresións idiomáticas bíblicas en varias linguas, e as de Luque Nadal (2010), que comparan as referencias bíblicas no inglés

e no español, son igualmente fundamentais para comprender o impacto cultural desas expresións. A pescuda de Cantera Ortiz (2005), que analiza a fraseoloxía bíblica e o seu reflexo no refraneiro español, e a de Balibar-Mrabti (2005), que discute os límites da frase fixa, amplían a comprensión sobre as variacións na fraseoloxía relixiosa. Finalmente, Funk (1998) destaca a importancia da Biblia como un indicador cultural ao observar a súa influencia na construción do proverbio en varias culturas. Ao integrar esas influencias externas e comparativas, o estudo ofrece unha visión máis abrangente sobre a desacralización da fraseoloxía bíblica, inseríndoa nun movemento global de transformación da linguaxe relixiosa, con reflexos significativos na literatura brasileira do século XIX.

O artigo fundaméntase aínda na reflexión de Émile Benveniste sobre a blasfemia e a eufemia, conceptos centrais no seu estudo das relacións entre linguaxe, relixión e sociedade. A partir desa análise, búscase ampliar a comprensión do papel da literatura na desacralización do sagrado, especialmente á luz da distinción crucial feita por Benveniste entre os termos latinos *sacer* e *sanctus*. Esa diferenciación, que implica non só o concepto de sacralidade, senón tamén o potencial subversivo que comporta, ofrece unha abordaxe máis ampla sobre como a literatura pode actuar como un campo de resistencia e cuestionamento das normas relixiosas e sociais. Benveniste apunta a ambigüidade do sagrado, amosando que non é un concepto fixo ou inmutable, senón unha construción pasible de transgresións e deconstrucións. Nese sentido, a literatura, ao manipular a linguaxe coa mesma ambivalencia que caracteriza o concepto de *sacer*, non só reflicte esa ambigüidade, senón que tamén contribúe a unha transformación na percepción do sagrado. A través do uso ambiguo da linguaxe, a literatura desafía as fronteiras do que é considerado sagrado e divino, cuestionando as normas establecidas entre o humano e o divino e reconfigurando as relacións de poder dentro dese espazo simbólico.

No campo da literatura brasileira do século XIX, esa análise amplíase mediante a incorporación dunha fraseoloxía popular de orixe bíblica, como a expresión *ter a paciência de Jó* e as súas variantes fraseolóxicas. Aínda que inicialmente reverente, esa expresión carga unha ironía implícita que subverte a santidad da figura bíblica de Xob, tradicionalmente asociada á paciencia diante do sufrimento. Na literatura e no uso popular, *ter a paciência de Jó* frecuentemente asume un ton irónico, deconstruíndo a imaxe de virtude e resistencia pasiva do personaxe bíblico. A expresión, ao facer referencia á figura sagrada, moitas veces é empregada para cuestionar ou ata deslexitimar o carácter reverente de Xob, transformándoo nun símbolo de resistencia pasiva ou resignada. Ao aplicar esa expresión na análise benvenistiana, obsérvase que, ao invocar o sagrado, ela tamén opera como unha transgresión simbólica, posto que deconstrúe o valor atribuído a Xob e subverte a percepción da súa figura como modelo de virtude. Esa ambigüidade, presente tanto na linguaxe popular como na literaria, contribúe ao proceso de desacralización, onde o sagrado deixa de ser só un obxecto de veneración e pasa a ser tamén susceptible de subversión e cuestionamento, ampliando a complexidade da relación entre relixión, literatura e sociedade no Brasil do século XIX.

Esa liña de reflexión é expandida por Martin Puchner en *O Mundo da Escrita* (2019), onde o autor diferencia «textos fundamentais» de «textos sagrados», co destaque da Biblia como exemplo notable de obra que, malia a súa natureza tradicionalmente relixiosa, tamén se insire na categoría de texto fundamental. Puchner define os «textos fundamentais» como aqueles que, ao longo da historia, moldearon profundamente as concepcións do mundo e as prácticas sociais, tornándose piares culturais. Nese sentido, a Biblia non se limita a ser unicamente un libro sagrado, senón que tamén é unha das «grandes narrativas» da cultura occidental, cuxas repercusións transcenden o campo relixioso e se estenden ás máis amplas dimensións da historia e da cultura.

Coa aterraxe da crítica literaria secularizada após o período ilustrado, como observa Anderson de Oliveira Lima (2023), a Biblia pasou a ser lida dunha maneira máis profana e crítica, especialmente no século XIX. Esta abordaxe cuestiona a visión tradicional relixiosa e reflicte un distanciamento da lectura teolóxica, que vía o texto bíblico como algo definitivo e universal. No entanto, o movemento de secularización non implica simplemente a perda da súa aura relixiosa, senón a aplicación de novas ferramentas analíticas inspiradas na literatura. Filósofos como Friedrich Schleiermacher introduciron unha lectura «científica» e máis obxectiva da Biblia, destacando aspectos literarios e históricos. Ese movemento pode ser interpretado como unha forma de «desacralización», na cal a Biblia pasou a ser encarada coma calquera outro texto literario, susceptible de análise e interpretación.

Lima propón o concepto de «desacralización» para describir o proceso de desprazamento da aura sagrada que envolvía a Biblia, que permitiu que fose apreciada tanto por crentes como por non-crentes como unha obra literaria de gran relevancia universal. Esta mudanza foi favorecida pola literatura, que contribuíu a reconfigurar a Biblia como un clásico literario, xa non restrinxido ao dominio relixioso, senón accesible a un amplo lectorado.

A partir desa nova perspectiva, o uso de expresións bíblicas nos textos literarios do século XIX proporcionou unha lectura máis plural e abrangue da Biblia. Ese fenómeno non só ampliou a accesibilidade do texto sagrado, senón que tamén inaugurou un novo paradigma de lectura literaria no cal se tratou a Biblia como un importante texto literario, cuxas leccións e influencias transcenden os límites da relixión. Autorías como José de Alencar (*As Minas de Prata*), Aluísio Azevedo (*O Coruja*), Joaquim Manuel de Macedo (*O Moço Loiro*), Valentim Magalhães (*Horas Alegres*) e José Vicente Sobrinho (*Contos e Fantasias*) exemplifican como a fraseoloxía bíblica se integrou á literatura dese período, reflectindo a transformación no entendemento da Biblia. Nese contexto, a literatura brasileira non só preservou, senón que tamén renovou a relevancia da Biblia, distanciándose das interpretacións teolóxicas tradicionais e ofrecendo unha nova visión crítica e literaria dos textos sagrados.

Mellado Blanco e Martins (2024) destacan a maneira en que a Biblia, ao ser reinterpretada de forma máis plural no Brasil, adquiriu un novo status como un clásico literario da cultura occidental, alén do seu papel central nas tradicións relixiosas. Ese fenómeno de desacralización permitiu que a Biblia continuase a influenciar non só o campo relixioso, senón tamén o literario e o cultural, converténdose nun punto de referencia para as producións artísticas e literarias.

Ese proceso de reintegración da Biblia como un clásico literario revela un novo paradigma de lectura no cal o texto bíblico se desvincula das interpretacións relixiosas tradicionais, tornándose accesible a un público lector máis amplo. Non obstante, o que afirmamos suscita unha pregunta fundamental: mesmo para unha persoa non-interesada na relixión, na fe etc., o elemento textual bíblico, ou ata unha simple alusión, non evoca, tamén, unha connotación bíblica? Entraría aquí o concepto da convención de plurivalencia, o que caracterizaría o texto bíblico aínda máis como texto «literario»? Nese contexto, a literatura convértese nun campo privilexiado para cuestionar e redefinir os límites entre o sagrado e o profano, proporcionando unha reflexión crítica sobre as relacións de poder, a moralidade e as dinámicas entre o individuo e a colectividade.

Unha abordaxe interesante para comprender como esa transformación ocorre na literatura é a análise de *Quando Pequenos Mundos se Despedaçam: O Ciclo Sombrio de José J. Veiga* (2022), de Márton Tamás Gémes. Ao analizar a obra de José J. Veiga, o investigador enfoca o uso de elementos relixiosos no contexto narrativo, especialmente na figura de Baltazar, argumentando que eses elementos non son unicamente adornos estilísticos, senón compoñentes esenciais da trama e da definición dos personaxes. Para Gémes, a relixiosidade na literatura é un punto crucial para comprender as relacións de poder, moralidade e falibilidade dos personaxes, pois amplía a ambigüidade moral das súas accións e decisións.

A partir desa análise (na verdade, un recorte epistemolóxico), o estudo proposto busca investigar de que maneira a fraseoloxía relixiosa, como a expresión *ter a paciência de Jó*, contribúe á construción da «moralidade pública» e das dinámicas de poder entre os personaxes da literatura brasileira do século XIX. Como reflicten eses termos relixiosos, usados con diferentes matices de significado, as tensións entre o individuo e a colectividade? E como impactan as variacións desas expresións á narrativa, moldeando a moralidade e as relacións sociais? Este estudo busca responder a esas cuestións, ampliando a comprensión das complexas construcións de moralidade e das dinámicas de poder na literatura da época.

O noso estudo concentrarase na análise de cinco variacións fraseolóxicas de orixe bíblica, todas relacionadas coa expresión *ter a paciência de Jó*. As variacións, como *ficar numa paciência de Jó*, *ficar provada a santa virtude da paciência*, *investigar com a paciência de um sábio velho*, *seringar a paciência de um pobre homem* e *sofrer só uma paciência de santo*, analizaranse nas súas manifestacións no século XIX, co obxectivo de entender como funcionan esas expresións na literatura, reflectindo as complexas construcións de moralidade e as dinámicas de poder en xogo na época.²

Este estudo busca, así, esclarecer como a fraseoloxía bíblica, coas súas variacións e resignificacións, desempeña un papel fundamental na construción das tramas e na definición das relacións interpersoais, reflexando as complexas interaccións entre o sagrado, o profano e a moralidade. Ao adoptar unha abordaxe crítica e literaria, este artigo propón unha lectura máis profunda das obras do século XIX, recoñecendo a interdependencia entre relixión, linguaxe e literatura, e a súa capacidade de dar forma ás tensións sociais e culturais do período.

² As cinco variantes de *ter a paciência de Jó* extraéronse de Mellado Blanco e Martins, 2024.

2. A santa virtude da paciencia

Porque, em verdade, não é um martírio; mas é a provação mais segura da paciência de um homem, o fazê-lo esperar por uma senhora, gamenha, que se veste para sair: assim como no fogo se prova o ouro e a prata, assim também nessa longa hora, em que o pai ou marido leva a bocejar, coçar a cabeça, passear pela sala e consultar o relógio, fica-lhe provada a *santa virtude da paciência*, e — o que é mais, são-lhe de justiça descontados boa meia dúzia de seus pequenos pecados.

[Porque, en verdade, non é un martirio; é a proba máis certa da paciencia dun home, facer que agarde por unha señora, enfeitada, que se viste para saír: así como no fogo se proban o ouro e a prata, así tamén nesa longa hora, que leva o pai ou o marido a bocexar, a cozar a cabeza, a pasear pola sala e a consultar o reloxo, quedalle probada a *santa virtude da paciencia* e, o que é máis, sonlle de xustiza descontados unha boa media ducia dos seus pequenos pecados.] (Macedo, 1845, p. 129-130, con ortografía actualizada en portugués)

En *O Moço Loiro* (1845), Joaquim Manuel de Macedo fai unha reflexión irónica sobre a paciencia humana, utilizando unha metáfora que remite á relixiosidade. A paciencia, frecuentemente considerada unha virtude cristiá asociada ao sufrimento e á redención, é abordada de maneira irónica como unha «santa virtude», mais nun contexto trivial e cotián. A palabra «santa» (na versión orixinal, «sancta») subliña unha exaxeración que transforma unha espera mundana, como a espera de Octávio pola esposa mentres se amaña, en algo digno de veneración, como se fose un sufrimento sublime. Ese xogo co sagrado e co santo, á luz dos conceptos de Émile Benveniste, ofrece unha crítica profunda á moralidade da época.

Benveniste define o sagrado como un espazo simbólico elevado e protexido da banalidade, mentres o santo é aquel que manifesta esa elevación, como no caso dos mártires ou ds virtudes cristiás. Macedo, ao asociar a paciencia de Octávio ao sagrado, ironiza esa relación. A paciencia, en vez de ser un sufrimento elevado e redentor, é retratada como unha reacción trivial, unha espera de natureza mundana, pero transformada nunha «virtude santa» a través da linguaxe e da exaxerada comparación co sufrimento dos mártires. Ao facer iso, Macedo subverte o sentido tradicional do sagrado e desacraliza a virtude cristiá da paciencia, pois colócaa nun contexto banal e distante das grandes probas que, na teoloxía cristiá, caracterizan os santos e mártires.

Esa desacralización da paciencia é un dos principais elementos da crítica social presente na obra. Ao transformar a paciencia de Octávio en algo exaxerado e irónico, Macedo denuncia como certos valores cristiáns eran frecuentemente distorcidos ou sobrevalorados pola sociedade carioca do século XIX. A espera pola esposa tórnase, na linguaxe do autor, nunha especie de virtude elevada, mais sen ningún contido profundo ou moral, só unha reacción a unha frustración cotiá. Nese proceso, o que debería ser unha virtude de resistencia e moralidade é banalizado, e Macedo pon en evidencia a hipocrísia dunha sociedade que, malia que profundamente relixiosa, se apoia en convencións e aparencias sen reflexionar verdadeiramente sobre os valores cristiáns que profesaba. Sería posible cuestionar aquí se esa expresión non revela o profundamente enraizada que estaba a imaxinaria bíblica/relixiosa no cotián e, consecuentemente, na fala carioca da época?

No sentido de *habitus*, estaría a imaxinación da época «colonizada» por imaxes e frases bíblicas?

Alén diso, a paciencia de Octávio tamén se pode ver como unha forma de devoción que, malia excesiva e emocional, remite ao sufrimento dos santos e mártires cristiáns. No entanto, como o propio autor procura destacar, esa devoción non ten o carácter redentor ou sagrado que se esperaría, posto que se dirixe a un amor imposible, non a unha causa divina. A ironía instálase na comparación entre a paciencia de Octávio e a paciencia dun mártir ou santo: en canto a paciencia do santo se imbúe de sufrimento e sacrificio, a paciencia de Octávio redúcese a unha espera desprovista de grandes tribulacións ou de sacrificios xenuínos.

Ao empregar ese tipo de ironía, Macedo cuestiona como a sociedade valora e aplica os conceptos de virtude e moralidade. O uso do termo «santa virtude da paciencia» non é un simple xogo de palabras, senón que funciona como unha crítica á superficialidade e á hipocrisía dunha sociedade que, ao asociar calidades como a paciencia a situacións triviais e cotiás, revela a fragilidade das súas normas sociais. A paciencia, que podería ser unha virtude cristiá profunda, transformada nunha banalidade cotiá, expón as contradicións entre o ideal cristián e a realidade social.

A obra de Macedo, ao tratar dunha virtude cristiá con tanta ironía e exaxeración, ofrece unha reflexión crítica sobre como as virtudes cristiás, cando son vistas so a óptica da sociedade carioca do século XIX, frecuentemente se distorcen, se sacralizan de maneira superficial e se aplican en contextos que non exixen verdadeira virtude. A paciencia de Octávio, na súa espera cómica pola esposa, convértese nun símbolo desas tensións entre o ideal cristián e as convencións sociais da época, onde a moralidade era moitas veces máis unha cuestión de aparencia ca de verdadeiramente vivir os valores cristiáns. A sacralización irónica da paciencia, neste caso, apunta cara a unha crítica máis ampla á relixiosidade superficial da sociedade carioca e á maneira en que as virtudes eran moitas veces usadas para reforzar normas sociais baleiras e hipócritas.

3. Só unha paciencia de santo

O tom severo dessas palavras desconcertou a velha. Ela começou a girar na recâmara toda alarmada, até que descobriu um imperceptível senão no toucado de Dulce: tratando de corrigir esse defeito, tantas coisas fez, que a dama foi obrigada a tocar-se de novo. Mas quando chegou a ocasião de trajar-se para a festa, *só uma paciência de santo* a poderia sofrer.

[O tom severo desas palabras desconcertou a vella. Ela comezou a dar voltas na recâmara toda alarmada, ata que descubriu unha imperceptible tacha no toucado de Dulce. Fixo tantas cousas tratando de corrixir ese defecto que a dama se viu obrigada a retocarse. Mais cando chegou a ocasión de traxarse para a festa *só unha paciencia de santo* a podería soportar.] [...]
(Alencar, 1866, p. 45, con ortografía actualizada en portugués)

En *As Minas de Prata*, José de Alencar utiliza elementos que evocan conceptos cristiáns, como a virtude da paciencia, para estruturar os dilemas morais dos personaxes, reflectindo así as tensións sociais e culturais do Brasil do século XIX. Ben que a novela non é explicitamente relixiosa, está imbuída de influencias cristiás, que permean tanto

as escollos morais dos personaxes como as cuestións sociais e familiares abordadas na trama. Eses elementos poden analizarse á luz dos conceptos de *sagrado*, *sacralización* e *desacralización* de Émile Benveniste, revelando como Alencar manipula esas nocións para explorar a moralidade e a crítica social presentes na súa obra.

A sacralización de certos conceptos morais, como a paciencia, ocorre cando eses valores, comúns no contexto cristián, se presentan como virtudes absolutas, superiores e espirituais, por riba da banalidade cotiá. A paciencia de santo, mencionada na novela, evoca unha virtude cristiá elevada, asociada á resistencia moral diante das situacións difíciles, como a paciencia de figuras bíblicas como Xob, que sofren en nome dun propósito maior. Cando Alencar utiliza a unidade fraseolóxica *só uma paciência de santo* para describir a espera dun personaxe por unha muller que se amaña, está a asociar a situación trivial á virtude sublime da paciencia, creando unha primeira sacralización dun concepto moral que, en principio, tería unha vinculación directa coa pureza espiritual e a resiliencia perante o sufrimento divino. A expresión *só uma paciência de santo* é unha forma figurada de dicir que algo exige unha paciencia inmensa, fóra do común, case sobrehumana. No contexto da pasaxe, esa expresión indica que o proceso de aviar a Dulce para a festa, que se volveu unha tarefa exhaustiva e inzada de detalles minuciosos, só o podería soportar alguén cunha paciencia extraordinaria: unha persoa con «paciencia de santo». Noutras palabras, no contexto máis amplo da obra de Alencar, a fraseoloxía bíblica suxire que unicamente alguén cunha paciencia extraordinaria sería capaz de aturar o proceso demorado e, probablemente, irritante de corrixir os mínimos detalles do peiteado e da roupa. Trátase dunha crítica sutil ao comportamento excesivamente perfeccionista e ao cuidado exaxerado da aparencia, que transforma unha situación simple en algo innecesariamente complicado e difícil de aguantar.

Con todo, esa sacralización manipúlase de xeito irónico, posto que a situación descrita é mundana e profana. Ao facer esa asociación exacerbadada, Alencar non só emprega o concepto cristián de paciencia como unha forma de inmortalizar a virtude, senón que tamén subverte a súa aplicación, poñéndoa nun contexto trivial e distante das grandes dificultades espirituais. Ese uso irónico e avultado da paciencia suxire que, en moitos momentos, a sociedade, e mesmo os propios personaxes, elevan calidades e comportamentos humanos a unha categoría que, pese a sacralizada pola tradición cristiá, carece de profundidade moral ou espiritual. Noutras palabras, a paciencia exixida aos personaxes afástase da grandeza do padecemento redentor para se converter nunha virtude case caricaturesca, aplicada en situacións do diario sen tormento profundo ningún.

Dito doutro xeito, esa transformación da paciencia en algo banal pode verse coma un exemplo de desacralización, concepto que Benveniste describe como o proceso a través do que un obxecto ou valor, inicialmente sagrado ou elevado, perde a súa aura transcendental e pasa a ser tratado de maneira trivial ou mundana. A paciencia, no seu sentido bíblico de virtude elevada e asociada á fe, tórnase, nas mans de Alencar, nunha calidade necesaria en situacións de pouca importancia, como a agarda por unha muller. O contraste irónico entre a grandiosidade da virtude e a banalidade da situación pon de manifesto unha crítica á sociedade que, a miúdo, desfigura ou banaliza valores profundos.

Así, o uso de Alencar da expresión *só uma paciência de santo* fai unha desacralización da virtude cristiá, que pasa a ser tratada de forma sinxela e case cómica, ao tempo que mantén a súa asociación cun ideal moral.

Alén diso, esa desacralización tamén serve como unha crítica social sutil, pois a sociedade descrita en *As Minas de Prata* parece facer o mesmo cos valores cristiáns e morais en xeral. A novela reflicte unha sociedade en transformación, onde as virtudes se elevan en símbolos de distinción, aínda que moitas veces se aplican de xeito superficial, sen unha reflexión profunda sobre o seu verdadeiro significado. Nunha época marcada por profundas desigualdades económicas e políticas, o acto de sacralizar ou desacralizar conceptos morais funciona como unha metáfora para o comportamento da elite e das clases dominantes, que adoitan utilizar valores cristiáns e morais para xustificar os seus privilexios e comportamentos, á vez que distorcen a súa verdadeira esencia.

Finalmente, a relación entre sagrado e profano en *As Minas de Prata* tamén se pode considerar como unha metáfora para a propia sociedade brasileira do século XIX. A sacralización da paciencia e a súa subsecuente desacralización encerra unha crítica á maneira ríxida en que se aplicaban os valores cristiáns, aínda que habitualmente sen o calado ou o compromiso moral que tales valores exixirían. O contraste entre o «sagrado» e o «mundano» non é unicamente unha técnica literaria, senón tamén un recurso de Alencar para cuestionar a superficialidade das normas sociais e a hipocrísia moral da sociedade da súa época. Desa forma, *As Minas de Prata* non só narra unha historia de ambición e de amor, senón que tamén usa a sacralización e a desacralización de conceptos cristiáns para propor unha reflexión crítica sobre a moralidade e a ética da sociedade brasileira do século XIX.

4. A paciencia dun pobre home

Ainda mais longe, um mofineiro, de gaitinha na boca, seringando a *paciência de um pobre homem* que passava pacatamente.

[Aínda máis lonxe, un infamador, de gaitiña na boca, xiringando a *paciencia dun pobre home* que pasaba sosegadamente.] (Magalhães, 1888, p. 100, con ortografía actualizada)

Na novela *Horas Alegres* (1888), Valentim Magalhães utiliza referencias bíblicas de forma irónica e satírica para criticar con contundencia o sistema xurídico brasileiro, resaltando a falibilidade das institucións humanas e a distancia entre a xustiza divina e a aplicación práctica das leis. Para comprender mellor as relacións entre os conceptos de Lei, Xustiza e Moralidade, podemos aplicar os conceptos de sacralización e desacralización de Émile Benveniste, que elucidan o xeito a través do cal eses valores inicialmente elevados e espirituais poden transformarse e desvirtuarse en contextos mundanos e profanos.

En *Horas Alegres*, a Lei é personificada como unha figura severa e impersoal, unha «emperatriz» que é reverenciada, aínda que sen ningunha conexión cos principios de misericordia e compaixón que caracterizan a verdadeira xustiza divina. A «Lei» é sacralizada, evocando o concepto bíblico dunha orde moral perfecta e inmutable, como a Lei de Deus expresada en Salmos 19:7, onde se afirma que «a lei do Señor é perfecta:

reconforta a alma». No entanto, a ironía xurde xustamente ao se colocar a Lei humana a carón da xustiza divina, suxerindo que, aínda que reverenciada como unha figura de autoridade absoluta, a Lei humana carece da perfección divina e da misericordia asociada á xustiza de Deus, como se observa en Mateu 23:23, onde Xesús critica os fariseos por se centraren excesivamente na Lei e desatenderen a xustiza, a misericordia e a fidelidade.

Aquí, a sacralización da Lei é inmediatamente seguida por unha desacralización cando se compara coa práctica corrupta e ineficaz da xustiza humana. A personificación da Lei como unha emperatriz ríxida e desfigurada revela o contraste entre a Lei divina, xusta e inmutable, e as fallas do sistema xurídico humano, no que as leis se manipulan para servir a intereses egoístas. Ese movemento de desacralización ilustra como a reverencia á Lei, que debiera ser sagrada, é profanada pola corrupción e ineficiencia do sistema xudicial.

De maneira similar, a figura de Dona Consciência, que personifica a capacidade humana de discernir entre o correcto e o incorrecto, recibe un tratamento irónico. Ela simboliza a consciencia moral dada por Deus, mais a súa presenza mínguase e ignórase, especialmente por parte de personaxes como Sancho. A tentativa de Sancho de «salvar» a súa consciencia reproduce o defecto humano en seguir o camiño moral divino, aliándose coa crítica do apóstolo Paulo en Romanos 2:15 sobre a «lei escrita no corazón» que debe guiar os individuos cara á verdadeira xustiza. Así e todo, como a consciencia é desatendida ou deformada pola corrupción dos personaxes, hai unha desacralización do concepto de moralidade divina, que debería ser intransixente e verdadeira, pero que se ve diluída pola hipocrisía humana. A «paciencia dun pobre home» fai alusión, entón, a unha resistencia silenciosa, case involuntaria, a un escenario tumultuoso e caótico, que reflicte a vivencia de quen non posúe outra escolla máis que soportar a situación con serenidade, malia a incomodidade. A expresión tamén fai unha crítica sutil ás condicións ás que acotío se confrontan as persoas máis humildes, forzadas a se adaptaren ás adversidades da súa realidade.

Esa desacralización da consciencia tamén está ligada á metáfora do Inquerito, unha figura que adormece repetidamente, o que suxire que o xuízo divino, aínda que inevitable e perfecto, parece demorar ou ser ignorado, mentres que a xustiza humana falla repetidamente. A imaxe do Inquerito durmindo fai referencia ao xuízo divino que, como en Eclesiastés 3:17, promete que «tanto ó xusto coma ó impío haos de vulgar Deus», pero que na práctica, no contexto da obra, parece non ter poder para corrixir os erros do sistema xudicial humano. A adormecida presenza da xustiza divina, que debería ser activa e inmutable, é desacralizada por mor da negligencia do sistema humano, que non acada a verdadeira xustiza.

Máis alá diso, a metáfora do Vademecum, utilizado para manipular as normas e evitar as dificultades do sistema xudicial, tamén é un exemplo de desacralización da sabedoría divina. As leis, que deberían ser un medio para a verdadeira xustiza, manipúlanse e distórcense para atender intereses persoais. Iso contrasta co concepto cristián da sabedoría divina, que debería ser intransixente e dirixida cara á moralidade verdadeira, como se describe en Santiago 1:5, onde se afirma que «Se algún de vós está necesitado de sabedoría, que lla pida a Deus, que llela dá a todos abundantemente e sen roñar». Pola

contra, o uso egoísta da sabedoría xurídica na novela reflicte a eiva en buscar a verdadeira sabedoría divina, o que resulta nunha desacralización da moralidade que debería penetrar no sistema legal.

Porén, a máis irónica desacralización ten lugar na expresión *a paciência de um pobre homem*, que fai unha crítica irónica ao concepto bíblico de paciencia, especialmente a paciencia de Xob. Mentres que a paciencia de Xob se representa nas Escrituras como unha virtude moral elevada, asociada á resistencia perante as grandes probas divinas, a paciencia de «un pobre home» preséntase de xeito trivial, nun contexto mundano e cómico. A escolla de Magalhães de se referir á paciencia dun home común, en situacións cotiás, en nada se asemella á grandiosidade moral e espiritual da paciencia bíblica. Ese uso irónico e desacralizador reduce a paciencia a unha calidade mundanal e case ridícula e tamén lle quita toda vinculación transcendente co sufrimento e coa fe que o concepto de «paciencia de Xob» implica.

Noutro exemplo, a metáfora de «seringando a paciência» (‘xiringando a paciencia’) suxire unha resistencia pasiva e resignada, sen ningún contexto de virtude moral ou de resistencia á tentación, como acontece coa paciencia de Xob. Ao contrario da paciencia bíblica, que carrega a forza dunha fe profunda e dunha conexión espiritual con Deus, a paciencia en *Horas Alegres* tórnase nunha simple tolerancia a pequenas irritacións cotiás, sen dimensión moral ou espiritual. Esa desacralización da paciencia de Xob pon de relevo a banalización da virtude moral nun contexto mundano, onde o sufrimento xa non se contempla como unha proba de fe ou resistencia, senón como unha simple cuestión de conformismo a circunstancias incómodas.

Polo tanto, ao usar as referencias bíblicas de maneira irónica e distorcelas nun contexto profano e mundano, Valentim Magalhães fai unha crítica profunda ao sistema xudicial e á sociedade que representa. O autor fai patente, a través da sacralización e desacralización de conceptos cristiáns como a Lei, a Xustiza, a Consciencia e a Paciencia, a falibilidade e a hipocrísia das institucións humanas, suxerindo que, nun mundo onde a verdadeira xustiza parece inalcanzable, a única esperanza recae sobre a misericordia e a redención divina.

5. A calma e a paciencia dun sabio vello

Pôde ser que esse apetite fosse ainda uma consequência da sua ideia fixa e dominante — a história do Brasil, obra esta a que ela se escravizara desde os seus vinte anos e da qual nunca se distraía, investigando sempre, inalteravelmente, com *a calma e a paciência de um sábio velho* que se dedica ao trabalho só pelo prazer de trabalhar, sem a menor preocupação de elogio ou glória [...].

[Pode ser que ese apetito fose aínda unha consecuencia desa idea súa fixa e dominante: a historia do Brasil, obra á que se entregara desde os seus vinte anos e da cal nunca se distraía, investigando sempre, inalterablemente, *coa calma e a paciencia dun sabio vello* que se dedica ao traballo só polo pracer de traballar, sen a menor preocupación polos eloxios ou pola gloria.] (Azevedo, 1889, p. 249, con ortografía actualizada)

Na novela *O Coruja* de Aluísio Azevedo, a paciencia, vista baixo a óptica de Émile Benveniste, pode analizarse como un exemplo de desacralización dun concepto

tradicionalmente sagrado. A obra, inserida no movemento naturalista, transforma a paciencia, unha virtude moitas veces asociada á espiritualidade, ao sufrimento e á redención, nunha calidade práctica e mundana. A comparación coa paciencia bíblica, como a descrita na pasaxe de Santiago 5:11, na cal a paciencia se exalta como unha virtude vencellada á resistencia perante as probas e á fidelidade a Deus, revela a maneira na que Azevedo traslada o concepto a un contexto secular. A paciencia de Xob, conforme se describe no Novo Testamento, é unha forza espiritual que, ademais de soportar o padecemento, tamén mantén a fe firme, coa promesa da recompensa divina ao final do día. É unha virtude asociada á salvación, ao xuízo divino e á misericordia de Deus, sendo, daquela, un reflexo dunha moralidade transcendente e ligada á espiritualidade. Non obstante, en *O Coruja*, Azevedo desacraliza ese concepto ao aplicalo a un personaxe, o «sabio vello», cuxa paciencia se revela nun traballo intelectual desprovisto de calquera conexión co sufrimento moral ou espiritual. O sabio vello non se enfronta a probas divinas nin se atopa diante de desafíos espirituais. A súa paciencia é froito dunha disciplina intelectual conducida cara ao pracer polo coñecemento e cara á perseveranza ante a monotónia da súa tarefa, que é estudar a historia do Brasil. Non hai ningún sufrimento ou aflicción relixiosa que motive esa paciencia; trátase simplemente dunha característica de quen se dedica a un traballo arduo e continuo sen esperar recompensa divina ou moral. Ao contrario da paciencia bíblica, que é unha virtude que transcende o plano humano e se conecta co divino, a paciencia do sabio vello de Azevedo é unha práctica mundana e pragmática. Esta non se relaciona cunha causa maior nin cun propósito espiritual, senón coa perseveranza dun home dedicado ao estudo polo pracer do traballo en si mesmo, sen preocupación pola gloria ou polo recoñecemento. Nese sentido, a paciencia desacralízase ao retirarse dun contexto relixioso e moral e transfórmase nunha virtude ligada á constancia e ao esforzo intelectual, desprovista de calquera ligazón co transcendente. A paciencia na novela de Azevedo deixa de ser unha resistencia ao sufrimento espiritual ou moral para devir unha resistencia ao cansazo e á monotónia dun traballo continuo, malia que sen un gran desgaste emocional ou espiritual. A ausencia de sufrimento é unha das marcas desa transformación do concepto, pois, en canto na Biblia a paciencia de Xob se liga ao sufrimento físico e emocional, na novela de Azevedo a paciencia do sabio vello é simplemente unha característica de quen se dedica de forma metódica ao seu campo de estudo, sen maiores dificultades ou desafíos. Ese cambio de significado pon de manifesto a visión naturalista de Azevedo, que presenta os seus personaxes como moldeados por forzas externas, como o ambiente e o contexto social, en lugar de seren guiados por virtudes transcendentales ou espirituais. A paciencia de Azevedo, polo tanto, alíñase máis cunha actitude de perseveranza mundana, dirixida a obxectivos intelectuais, e non cunha virtude que pretenda a salvación ou a redención. Non hai aquí unha recompensa espiritual, como ocorre coa paciencia de Xob, senón unha dedicación ao traballo polo propio deleite polo coñecemento. A paciencia na novela convértese, así, nunha calidade que lle permite ao sabio vello persistir na súa tarefa sen desánimo, pero sen ningunha expectativa de recompensa divina ou moral. Aínda que esa paciencia adquira unha forma de resiliencia, non é transcendental nin espiritual; é exclusivamente un reflexo dunha postura práctica diante do traballo, unha paciencia ligada á continuidade e á disciplina, pero non á fe ou á moral relixiosa. Ese desprazamento dun concepto tradicionalmente sacralizado para un contexto mundano e racional revela unha crítica

implícita á sociedade da época de Azevedo, na cal mesmo as virtudes máis elevadas poden reducirse a prácticas cotiás e pragmáticas, desprovistas de calquera relación co sagrado. En *O Coruja*, a paciencia, que na tradición bíblica era un camiño de sufrimento e salvación, é tratada como unha virtude útil para a perseveranza intelectual, mais sen a carga moral ou espiritual que a asociaría a unha virtude sagrada. Así, Azevedo desacraliza a paciencia ao transformala nunha característica humana máis enfocada na resistencia diaria no campo do traballo intelectual ca na resistencia espiritual e moral diante de desafíos divinos. Esa transformación do concepto de paciencia reflicte a visión naturalista do autor, que coloca os personaxes baixo o peso de forzas sociais e psicolóxicas que os moldean, sen recorrer a unha explicación transcendental para os seus comportamentos. O personaxe do sabio vello, coa súa paciencia racional e enfocada en metas intelectuais, representa a desacralización dunha virtude que, no contexto bíblico, estaba cargada dun profundo significado espiritual e moral pero que, no universo azevediano, acaba por tornarse nunha mera calidade precisa para o cumprimento dunha tarefa mundana. É tamén posible unha lectura diverxente, aínda que complementaria ao que acabamos de argumentar, porque, no final, na frase citada pódese entrever unha certa apreciación da humildade e aplicación do personaxe: «... sen a menor preocupación polos eloxios ou pola gloria...». Non sería posible concluír de aí a idea de que, na sociedade desa época, asuntos pouco importantes ou non-relixiosos pasan por unha sacralización?

6. Nunha paciencia de Xob

[...] E ali se ficam, horas e mais horas, *numa paciência de Jó*, o nosso bíblico, tão mudos e quietos como o enorme candelabro de bronze que, a um canto do bazar, levanta a sua figura exótica de uma grande cegonha erguendo-se sobre a massa rasa de uma tartaruga... E o sol sobe e o sol desce, e sempre a passeares com teu esposo, o novo mandarim Leopoldo, com a curiosidade a rir-se na tua boca, nos teus lindos olhos, e no farfalhar constante de tua roupagem de seda de senhora mandarina...

[E alí fican, horas e máis horas, *nunha paciencia de Xob*, o noso bíblico, tan mudos e quietos como o enorme candelabro de bronce que, nun recanto do bazar, levanta a súa figura exótica dunha grande cegoña que se ergue sobre o vulto raso dunha tartaruga... E o sol sobe e o sol baixa, e sempre a paseares co teu esposo, o novo mandarín Leopoldo, coa curiosidade a rirse na túa boca, nos teus lindos ollos, e no farfallar constante da túa roupaxe de seda de señora mandarina...] (Vicente Sobrinho, 1898, p. 80, con ortografía actualizada)

Para entender a expresión *paciência de Job* no contexto de enriba, é importante considerar tanto a referencia bíblica como o ton irónico e descritivo que Vicente Sobrinho lle dá ao texto.

Na Biblia, Xob é un personaxe que simboliza a paciencia e a resistencia perante o sufrimento extremo e as adversidades. Foi posto a proba por Deus e perdeu a súa riqueza, saúde e familia, mais mantivo a súa fe e paciencia diante do sufrimento. Entón, cando Vicente Sobrinho usa a expresión *paciência de Job*, evoca esa idea de sufrimento silencioso e inmutable, aínda que cun certo ton irónico.

No contexto do texto, esa expresión utilízase para describir a actitude dos personaxes

xaponeses, retratados como imperturbables, pacientes, como *filhos de Nipon* que permanecen inmersos nas súas tarefas, como a artesanía con monicreques, ou como o «candelabro de bronce» inmenso que está quieto mesmo que o sol suba e baixe. A referencia a Xob aquí é máis figurada ca literal. Non se fala de sufrimento, senón da paciencia silenciosa e inmutable dos xaponeses, que seguen cos seus labores coa mesma persistencia ca a do personaxe bíblico, manténdose «mudos e quietos». Esa paciencia tamén se compara co comportamento de Helena e Leopoldo, que observan calmamente o mundo ao seu redor.

Canto á Leopoldo, identificado como o «novo mandarim», é un personaxe central na narrativa. É o esposo de Helena e, como ela, vive no Xapón. A expresión «novo mandarim» sinala un personaxe que se está a situar como parte da elite da sociedade xaponesa, aínda que de maneira falsa, xa que non é un verdadeiro mandarín; é un estranxeiro (probablemente brasileiro) que vive unha fantasía de poder e riqueza asociada á cultura xaponesa, como se el formase parte desa sociedade exótica. Porén, ao longo da narrativa, a súa visión sobre o Xapón pasa por un delirio de idealización que o leva a crear, de forma fantasiosa, a idea dunha «República Japoneza» nun claro contraste coa realidade.

Leopoldo e Helena aparecen descritos de maneira exaxerada e un tanto cómica: Leopoldo é visto como un «mandarín falso» que se imaxina á fronte dun imperio, ata o punto de crear na súa mente unha revolución que transforma o Xapón. A imaxe que ten de si mesmo como un «mandarín» é unha ironía sobre o concepto de poder e autoridade nun país estranxeiro. Ese retrato de Leopoldo e a súa transformación no «mandarín» non é só unha crítica á imaxinación delirante dun brasileiro no Xapón, senón tamén á forma en que a identidade e o poder se poden construír con base en fantasías e prexuízos exóticos.

Podemos destacar a maneira en que o texto, cos seus elementos de exaxeración e crítica social, usa esa fantasía como un reflexo da visión occidental sobre o Oriente. Alén diso, a referencia a Xob amplifica o contraste entre a paciencia e a inactividade dos xaponeses no bazar e a acción dinámica e egoísta dos «falsos mandaríns», que se insiren na sociedade xaponesa de forma superficial.

Polo tanto, Leopoldo é un «mandarín» que, na súa imaxinación, asume un poder e unha identidade asociados ao Xapón, mais sen de feito formar parte daquela cultura. El, xunto a Helena, vese como un turista ou como un «estranxeiro exaltado» que vive as súas propias fantasías e identificacións culturais. A ironía está en como el se ve como unha figura de poder (o mandarín) mentres que é, na verdade, un impostor nesa estrutura.

Estas análises axudan a comprender como Vicente Sobrinho ironiza sobre a relación do Brasil co Xapón, sobre a construción de identidades de poder e sobre a exaltación dunha «cultura do Oriente» polas persoas estranxeiras.

En *Contos e Fantasías*, José Vicente Sobrinho presenta unha serie de elementos que evocan temas cristiáns e bíblicos, reflexando, moitas veces de maneira sutil, a presenza de influencias espirituais que permean na súa escrita. Os títulos, malia que non sempre moi explícitos con respecto ás súas referencias, fan uso de metáforas e imaxes que nos

conducen a conceptos profundos da tradición cristiá, como a saudade, a redención, a intercesión divina e a busca da verdade. Ao analizar eses títulos podemos observar como o autor insire na súa narrativa unha serie de capas espirituais que remiten aos valores cristiáns e aos temas presentes na Biblia.

O título «Soldados Pescadores», por exemplo, fai unha clara alusión ao chamamento de Cristo aos pescadores para se tornaren «pescadores de homes», conforme os Evanxeos de Mateo (4:19), Marcos (1:17) e Lucas (5:10). A figura do pescador no cristianismo comporta un forte simbolismo, pois representa aqueles que teñen a misión de espallar a palabra divina, pescando almas para o Reino de Deus. A palabra «soldados» tamén evoca o combate espiritual, tema abordado en pasaxes como en 2 Timoteo 4:7, onde o apóstolo Paulo fala sobre loitar a «boa batalla» da fe. Así, o título suxire unha xornada de fe e misión, na que os personaxes non só se enfrontan a desafíos físicos, senón tamén espirituais.

En «A Morte de Alfredinho», o tema da morte é abordado de forma que remite á transformación e á redención. Na Biblia, a morte e a resurrección de Cristo son fundamentais para a comprensión do sacrificio e da salvación, e ese concepto da morte como porta a unha nova vida tamén pode encontrarse noutros aspectos da obra. Aínda que o título non faga referencia directa a Cristo, a morte de Alfredinho pode interpretarse como unha metáfora para a superación do sufrimento, a perda e, posiblemente, o renacemento espiritual, temas recorrentes na tradición cristiá.

O título «Nostalgia» remite ao sentimento profundo de saudade, algo que, na literatura cristiá moitas veces se asocia co concepto do «paraíso perdido». A saudade de tempos pasados ou dun estado de graza perdido, como o Edén, é unha condición humana que todo o mundo experimenta nalgún momento da vida. Na Biblia, esa arela de retornar á graza orixinal de Deus é central á historia da salvación. A nostalxia, nese contexto, pode ser vista como un reflexo dese desexo profundo de reconectarse co divino, de restaurar a pureza perdida e alcanzar a paz eterna.

Outro título significativo é «Conto de S. João», que fai referencia directa a san Xoán Bautista, unha figura crucial no cristianismo como o precursor de Cristo. San Xoán, coñecido pola súa mensaxe de arrepentimento e preparación para a vinda do Mesías, representa o camiño de preparación espiritual para a chegada da salvación. O título evoca a necesidade de arrepentimento e purificación, temas que están profundamente ligados á Biblia, especialmente ao ministerio de Xoán Bautista.

En «Velhos Pobres», o título evoca unha visión cristiá da humildade e da pobreza espiritual. Na Biblia, os pobres retrátanse a miúdo como aqueles que son bendicidos por Deus, especialmente no Sermón da Montaña, no que Xesús declara: «Ditosos os que teñen espírito de pobres, porque deles é o Reino dos Ceos» (Mateo 5:3). A pobreza, nese sentido, non se refire só á falta de bens materiais, senón á humildade perante Deus, á simplicidade e á aceptación da dependencia divina. O título suxire, así, unha reflexión sobre a humildade espiritual e a condición dos que, mesmo na súa pobreza, son ricos de fe.

O título «Cartas I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII» fai unha clara alusión ás epístolas do Novo Testamento, as cartas escritas por apóstolos como Paulo para instruír

as primeiras comunidades cristiás. Esas cartas, que tratan de temas de fe, moralidade e vida cristiá, foron fundamentais para o ensino e o fortalecemento da fe das primeiras igrexas. O uso numérico dos títulos pode remitir á idea dunha secuencia de reflexións espirituais, como se cada «carta» fose unha meditación sobre a vida cristiá e os seus desafíos.

O título «O Rei de Honolulu» pon sobre a mesa a idea dun «rei», que é unha imaxe central no cristianismo. Cristo aparece descrito na Biblia como o «Rei dos Reis» (Apocalipse 19:16), unha figura de autoridade divina e soberanía universal. O título pode que estea explorando o concepto de liderado e poder divinos e reflectindo sobre cuestións de autoridade, dominio espiritual e a relación entre o ser humano e o divino. A figura do «rei» tamén pode simbolizar a soberanía de Deus sobre todas as nacións e reinos do mundo, un tema presente en varias pasaxes bíblicas.

En «Marujos» ('mariñeiros'), o título fai alusión ao camiño da vida e aos desafíos que deben afrontar os seres humanos. O mar, na Biblia, adoita usarse como un símbolo de caos e tribulación, mais tamén de transformación e redención. A travesía dos israelitas polo Mar Vermello, por exemplo, é un dos eventos máis significativos da Biblia, que representa a liberación do pobo de Deus. Os *marujos* ou mariñeiros, polo tanto, poden simbolizar aqueles que navegan polas dificultades da vida buscando un destino de salvación e fe e enfrontándose a tempestades e adversidades coa confianza de que Deus está ao seu carón.

En «A Minha Irmã: Saudades» explórase o tema da fraternidade, profundamente presente na Biblia, que salienta o amor fraternal como un principio fundamental da vida cristiá. «Amádevos uns aos outros», como Xesús instruíu en Xoán 13:34, reflicte a importancia do amor entre irmáns, algo que transcende ata a morte e a separación. A saudade da irmá pode simbolizar ese amor profundo e inquebrantable, suxerindo unha conexión espiritual que vai alén da vida terreal.

De forma xeral, os títulos das obras de José Vicente Sobrinho están impregnados de significados que evocan a Biblia e as súas ensinanzas centrais. Mediante referencias directas ou indirectas á tradición cristiá, como o emprego de símbolos de arrepentimento, salvación, humildade e redención, o autor constrúe un universo literario profundamente espiritual. Mesmo en narracións que tratan de cuestións cotiás ou persoais, a presenza deses temas cristiáns e bíblicos enriquece a obra, conferíndolle unha dimensión transcendental que dialoga con cuestións universais da condición humana. Así, a literatura de Sobrinho non só reflicte as complexidades da vida, senón que tamén nos convida a unha reflexión profunda sobre o papel da fe, do sufrimento e da redención na nosa viaxe espiritual.

A figura do pallaso Delfino, aínda que nun contexto grotesco e traxicómico, posúe unha resonancia coa paciencia de Xob. Delfino, que loita contra o sufrimento do seu fillo moribundo, lembra o personaxe bíblico que, malia perdelo todo (bens, saúde e fillos), mantén a súa fe. Con todo, a comparación non é directa; o padecemento de Delfino non está ancorado nunha promesa divina de recompensa, senón nunha persistencia humana, marcada pola dor e pola resignación perante a morte inminente. Aquí, a paciencia de Delfino pode

verse como unha subversión da paciência cristiá de Xob. Non se trata dunha aceptación esperanzada dun fin redentor ou transcendental, senón dunha resistencia amarga e humana, desprovista da promesa bíblica dunha recompensa celestial. A relixiosidade popular tamén penetra na narración, como na figura de María, descrita de maneira simple e mesmo ruda. É evocada como unha protectora, como na devoción dos pescadores cara á Nosa Señora. A escolla da figura de María, mesmo nunha forma «rústica e fea», leva consigo o peso simbólico dunha intercesora acolledora e próxima, distante da pompa relixiosa, mais presente nas pequenas traxedias e dificultades cotiás. Ela non é unha figura celestial distante, senón unha imaxe de protección constante no cotián dos pescadores, moito máis próxima das tradicións populares de fe que valoran a comodidade divina nas adversidades do día a día. Da mesma forma, a cruz e o sacrificio están presentes de maneira simbólica, tanto no farallón onde a cruz «apodrece» como noutras imaxes que remiten ao sufrimento e á transición entre a vida e a morte. Esas representacións, así como evocan o sacrificio de Cristo, tamén forman parte do retrato dun mundo onde as promesas divinas parecen lonxe ou inatinxibles. A cruz que podrece é unha metáfora poderosa para a falta de valores espirituais no mundo material e, ao mesmo tempo, serve como un testemuño da decadencia dunha fe institucionalizada, dando lugar a unha fe máis crúa e humana. O mar, como escenario que envolve os pescadores, convértese nunha metáfora bíblica para a tempestade da vida. No cristianismo, o mar moitas veces representa as dificultades e a falta de control sobre o destino. É a gran forza do caos, mais tamén é o espazo onde se esperan milagres. Cando o mar acalma e a vela de Nicoláu é avistada, teñen a sensación dunha intervención divina, aínda que fugaz ou ilusoria. O propio acto de navegar é unha metáfora para a viaxe da vida humana, chea de reviravoltas e incertezas, mais tamén repleta de posibilidades de salvación e transcendencia, como as pasaxes bíblicas que falan da travesía do mar, como o Mar Vermello ou a tempestade acalmada por Cristo. En medio da tempestade da vida, a fe, como a vela de Nicoláu, pode iluminar o camiño, mesmo que sexa por un breve lapso, antes de se somerxer nas ondas da adversidade.

7. Consideracións finais

O presente estudo puxo de manifesto a significativa transformación das expresións de orixe bíblica na literatura brasileira do século XIX, principalmente no que atinxe á desacralización do sagrado e á reconfiguración das nocións de virtude e moralidade. Ao explorar o uso de expresións bíblicas como *ter a paciência de Jó*, nas súas variantes fraseolóxicas, verificamos como os escritores da época, como Joaquim Manuel de Macedo, José de Alencar, Aluísio Azevedo e Valentim Magalhães, manipularon esas referencias relixiosas, subvertendo os seus significados orixinais e utilizándoas para criticar as convencións sociais e relixiosas vixentes. A literatura, ao ironizar sobre e ata desacralizar a virtude cristiá da paciência, revelou as tensións e contradicións dunha sociedade que, aínda que profundamente relixiosa, se distanciaba da verdadeira vivencia dos principios espirituais que profesaba.

A análise das obras deses autores demostrou que a literatura brasileira do século XIX non só preservou a herdanza relixiosa, senón que tamén a reinterpretou, ao incorporar un ollar

máis crítico e literario sobre a Biblia. Influenciados pola revolución da Ilustración e pola crecente crítica literaria, os escritores pasaron a considerar a Biblia non só como un texto sagrado, senón tamén como un texto fundamental da cultura occidental, permitindo unha abordaxe máis plural e universal das súas ensinanzas. A literatura, así, foi fundamental para a reconfiguración da moralidade e das dinámicas de poder, ao desafiar as fronteiras entre o sagrado e o profano.

Alén diso, o estudo da obra de José Vicente Sobrinho revelou como o autor, ao evocar temas espirituais e símbolos cristiáns, propón unha reflexión máis humana sobre o sufrimento e a fe, distantes das promesas de recompensa divina e centradas na experiencia cotiá da espiritualidade. A literatura de Sobrinho presenta unha abordaxe máis profunda da condición humana ao reflexionar sobre as adversidades da vida e as cuestións existenciais, ao mesmo tempo en que preserva a influencia dos valores cristiáns.

A literatura brasileira do século XIX desempeñou un papel esencial na transformación das expresións bíblicas e na crítica á moralidade da época. A desacralización da paciência e doutros conceptos relixiosos non só subverteu as súas asociacións co sufrimento redentor, senón que tamén reflectiu a hipocrisía e a superficialidade da sociedade da época, propondo unha reflexión crítica sobre os valores cristiáns e sobre a súa aplicación nas convencións sociais. Ao desafiar os límites entre o sagrado e o profano, a literatura amosouse como un espazo de resistencia, onde a espiritualidade non se presenta como unha verdade inmutable, senón como un campo aberto a cuestionamentos e reinterpretacións, enriquecendo así a comprensión da relación entre fe, moralidade e sociedade.

8. Referencias bibliográficas

- Adamia, Z., Shelia, M., Marhania, M. (2020). Comparative Analysis of Biblical Phraseological Units with Blue and Green Colour Components (on the Example of English, Russian and Georgian). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 2(44), 17-22. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.2.\(44\).17-27](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.2.(44).17-27)
- Alencar, J. de (1866). *As minas de prata: romance* (volume 4). B. L. Garnier. <https://digital.bbm.usp.br/handle/bbm/4708>
- Azevedo, A. (1889). *O Coruja*. B. L. Garnier. <https://digital.bbm.usp.br/handle/bbm/4814>
- Balibar-Mrabeti, A. (2005). Semi-figement et limites de la phrase figée. *Linx*, 53, 35-54. <https://doi.org/10.4000/linx.256>
- Benveniste, É. (2005). *Problemas de lingüística geral I*. Pontes.
- Cajzlová, K.. (2017). *Biblical idioms in the American Press: A Corpus-Based Study*. [Traballo de Fin de Curso, Bacharelato en Lingua e literatura inglesa, Department of English and American Studies, Faculty of Arts, Masaryk University]. https://is.muni.cz/th/cxexw/Cajzlova_BA_thesis.pdf
- Cantera Ortiz, J. (2005). Fraseología bíblica comparada. Su reflejo en el refranero español. *Paremia*, 14, 27-41. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/014/002_cantera.pdf

- Fedulenkova, T. (2020). Modern Life Of Biblical Phraseology And Its Variants In English. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 86, 1476–1485. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.08.171>
- Funk, G. (1998) A Bíblia como indicador da importância do provérbio no âmbito de culturas diferentes. *Paremia*, 7, 97-106. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/007/012_funk.pdf
- Gémes, M. T. (2022). *Quando pequenos mundos se despedaçam. O ciclo sombrio de José J. Veiga. Reconhecimento, Perspectiva, Poder e Fantástico*. Pedro & João Editores.
- Gjergji, S. (2015). Expressões fraseológicas emprestadas da linguagem bíblica com características religiosas: uma visão integradora entre o inglês e o albanês. *European Journal of Research and Reflection in Arts and Humanities*, 3(4), 28-39.
- Kováčová, V. (2017). Biblická frazeológia v intra-/interjazykovom slovenskom a českom kontexte II [Biblical phraseology in intra-/interlinguistic Slovak and Czech Context II]. *Journal of Linguistics/Jazykovedný časopis*, 68(3), 473-490. <https://doi.org/10.2478/jazcas-2018-0003>
- Lima, A. de O. (2023). Ler a Bíblia como Literatura: sobre a dessacralização de um texto fundamental. *Clássica – Revista Brasileira de Estudos Clássicos*, 36, 1-13. <https://doi.org/10.24277/classica.v36.2023.1005>
- Luque Nadal, L. (2010). Las referencias bíblicas en inglés y en español. Estudio culturológico contrastivo. *Odisea: Revista de estudios ingleses*, 11, 269-283. <https://doi.org/10.25115/odisea.v0i11.332>
- Macedo, J. M. de (1845). *O moço loiro (Tomo I)*. Typ. de Carlos Haring. <https://digital.bbm.usp.br/handle/bbm/3977>
- Magalhães, V. (1888). *Horas Alegres*. Laemmert & Cia. <https://digital.bbm.usp.br/handle/bbm/7825>
- Mellado Blanco, C., Martins, V. de P. da S. (2024). *O Pão Nosso de Cada Dia: A Fraseologia Bíblica e Sua Representação na Literatura Brasileira do Século XIX*. Pedro & João Editores.
- Ocheretna, O., Karpova, D., Kostromina, O., Kharkova, H. (2022). English Biblicisms in Colloquial Speech and a Literary Text: Looking for the Right Interpretation. *Wisdom*, 3(2), 206-216. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v3i2.628>
- Puchner, M. (2019). *O Mundo da Escrita: Como a Literatura Transformou a Civilização*. Companhia das Letras.
- Ralić, S. (2015). *Interprétation et traduction d'expressions figées du français vers le serbe dans un corpus littéraire contemporain* [Tese de Doutorado, Université Paris-Sorbonne – Paris IV]. <https://theses.hal.science/tel-04289716>
- Reunova, E. V. (2012). Pragmalinguistic characteristics of biblical idiomatic expressions in Russian, Spanish, Italian, French, and English. *Russian Journal of Linguistics*, 1, 26-32. <https://journals.rudn.ru/linguistics/article/view/9563>
- Tvveedale, M. (ed.) (2006) [1592]. *Biblia Sacra juxta Vulgatam Clementinam* (2006). CBCEW. <https://www.wilbourhall.org/pdfs/vulgate.pdf>
- Vicente Sobrinho, J. (1898). *Contos e phantasias*. Typographia Brazil de Carlos Gerke & Cia. <https://digital.bbm.usp.br/handle/bbm/5228>

O concepto linguocultural «Mundo» no léxico e na fraseoloxía das linguas romances¹

The linguocultural concept “World” in the lexicon and phraseology of Romance languages

Natalia Med

Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvennyy Universitet (Rusia)

ORCID 0000-0002-8232-3481

n.med@spbu.ru

Resumo: O marco teórico do presente artigo enfócase na problemática da linguoculturoloxía, que estuda a interacción entre a lingua e a cultura e na noción do concepto cultural. O artigo está dedicado ao estudo do concepto linguocultural «Mundo» con base nos derivados semánticos e os fraseoloxismos das linguas romances (español, francés, italiano e portugués) que inclúen o compoñente «mundo» (esp. mundo; fr. monde; it. mondo; port. mundo) e á análise do común e do especificamente nacional neste fragmento da imaxe lingüística romance do mundo. A investigación foi realizada con base nos dicionarios fraseolóxicos modernos das linguas en cuestión (Buitrago Jiménez, 2004; Martínez López e Myre Jørgensen, 2009; Rey e Chantreau, 2017; Pittàno, 2009; Quartu, 2000; Sorge, 2011; Macedo Rocha e Penna de Macedo Rocha, 2011; Martins Barata, 1989). Os resultados da análise realizada demostran que o concepto básico «Mundo» nas linguas romances está representado por 10 subconceptos que reflicten diferentes aspectos da visión do mundo románico. Esta visión reduce o universo ao micromundo do ser humano, ás súas relacións con todo o que lle rodea e á característica do propio ser humano por medio de valoracións xerais e particulares ou da intensificación da valoración cualificativa ou cuantitativa.

Palabras clave: linguoculturoloxía comparada, linguas romances, fraseoloxía, derivado semántico, concepto linguocultural «Mundo».

¹ Data de recepción: 20.10.24. Data de aprobación: 21.10.25.

Tradución do castelán de Pedro López Morillo (Universidade de Vigo).

Abstract. *The problems of linguoculturology, which studies the connection between language and culture, as well as the cultural concept are the theoretical basis of this article. The article is devoted to the analysis of the linguocultural concept "World" on the basis of semantic derivatives and phraseological units of the Romance languages (Spanish, French, Italian and Portuguese), including the component "World" (esp. mundo; fr. monde; ital. mondo; port. mundo) and the identification general and nationally specific in this fragment of the Romance language worldview. Modern phraseological dictionaries of analyzed languages were the source of the research material (Buitrago Jiménez, 2004; Martínez López & Myre Jørgensen, 2009; Rey & Chantreau, 2017; Pittàno, 2009; Quartu, 2000; Sorge, 2011; Macedo Rocha & Penna de Macedo Rocha, 2011; Martins Barata, 1989). The results of the analysis showed that the basic concept of "World" in Romance languages is represented by 10 subconcepts, reflecting various aspects of the Romance worldview, which reduces the universe to the microcosm of a person, to his relationships with everything that surrounds him, to the direct characteristics of the person himself through general and particular evaluations or intensification of quantitative or qualitative evaluation.*

Key words: *comparative linguoculturology, romance languages, phraseology, semantic derivative, linguocultural concept "World".*

1. Introducción

A linguoculturoloxía, coma unha nova rama da lingüística, estuda e describe a interacción da lingua e a cultura nacional e universal. Existen varias definicións da complexa noción de cultura. Segundo a Real Academia Española (2019), a cultura é «un conxunto de modos de vida e costumes, coñecementos e grao de desenvolvemento artístico, científico, industrial, nunha época ou grupo social».² Para Newmark (1988) a cultura é «o modo de vida a as manifestacións deste habituais dunha comunidade que usa a linguaxe particular coma o seu medio de expresión» (p. 94)³. Segundo Dobrovól'skii e Piirainen (2005), «unha cultura é a suma de todas as ideas sobre o mundo (incluídas as ideas ficticias, mitolóxicas etc.) que son características dunha comunidade dada» (p. 213).⁴

A cultura material e espiritual atopa a súa expresión na lingua. Coseriu (1977), á súa vez, subliña a relación entre a lingua e a cultura: «a linguaxe é unha forma de cultura, quizais a máis universal de todas, e, de todos os modos, a primeira que distingue inmediata e netamente o home dos demais seres da natureza» (pp. 77–78).⁵ Segundo Sapir (1993), a cultura é aquilo que unha sociedade fai e pensa, a lingua é aquilo que ela pensa. A lingüista rusa Ter-Minásova (2000) escribe: «A lingua é o espello da cultura no que se reflicte non só o mundo real, senón a conciencia social do pobo, a súa mentalidade, o carácter nacional, o modo de vida, as tradicións, os costumes, a moral,

² Orixinal en español: «un conjunto de modos de vida y costumbres, conocimientos y grado de desarrollo artístico, científico, industrial, en una época o grupo social».

³ Orixinal en inglés: «the way of life and its manifestations that are peculiar to a community that uses the particular language as its means of expression».

⁴ Orixinal en inglés: «a culture is the sum of all ideas about the world (including fictional, mythological etc. ideas) that are characteristic of a given community».

⁵ En castelán: «el lenguaje es una forma de cultura, quizá la más universal de todas, y, de todos modos, la primera que distingue inmediata y netamente al hombre de los demás seres de la naturaleza».

o sistema de valores, a percepción do mundo, a mundividencia» (p. 13).⁶ Ortiz Álvarez (2019) sinala:

[A] lingua ten o papel de representar as prácticas empregadas polas persoas, pois manifesta as actitudes, coñecementos, crenzas, ideoloxías, comportamentos e valores de determinada comunidade lingüístico-cultural. Esas prácticas son expresivamente traducidas polo léxico que reflicte os ambientes e características deses grupos segundo a súa visión de mundo (individual e colectiva) e dos costumes e simbología adquiridos a través da experiencia que o contexto en que habitan lles proporciona e con el se identifican. De acordo con Woodward (2009), cada cultura ten as súas propias e distintivas formas de clasificar o mundo. É pola construción de sistemas clasificatorios que a cultura propicia ao ser humano os medios polos cales é posible dar sentido ao mundo social e construír significados. (p. 65)

O termo «linguoculturoloxía» foi acuñado nos anos 90 polos representantes da escola fraseolóxica rusa, encabezada por Verónica Teliya. A linguoculturoloxía debe ser orientada cara ao factor cultural na lingua e ao factor lingüístico no ser humano. Por tanto, esta disciplina pertence ao paradigma antropolóxico da ciencia do ser humano cuxo obxecto central é o fenómeno da cultura (Teliya, 1996). A linguoculturoloxía forma parte da antropoloxía lingüística que estuda a interacción entre lingua e sociedade, as estruturas das linguas, a súa evolución, a influencia dos aspectos lingüísticos e etnoculturais no desenvolvemento e funcionamento das linguas. A linguoculturoloxía céntrase na interacción entre lingua e cultura. O obxecto dos estudos linguoculturais é a lingua como reflexo e fixación da cultura (Andrushkevich, 2025). Na linguoculturoloxía a parella «lingua – ser humano» transfórmase na estrutura «lingua – ser humano – conciencia – cultura».

Entre as nocións básicas da lingoculturoloxía figuran os semas culturais, as connotacións culturais, os códigos culturais, a memoria cultural, os textos culturais e os conceptos culturais. O salientable lingüista ruso Stepánov (1997) introduciu a noción de «concepto» na linguoculturoloxía e subliñaba a relación especial entre o concepto e a cultura que consiste na transmisión dos valores culturais por medio dos conceptos. O libro monográfico de Stepánov *Constantes. O dicionario da cultura rusa* (1997) presenta un grande interese para as investigacións do concepto na linguoculturoloxía. Segundo Stepánov, as constantes, ou sexa, os conceptos, reflicten o acervo colectivo na conciencia do pobo, a súa cultura espiritual. A conciencia colectiva garda as constantes que existen permanentemente ou durante moito tempo e, entre estas, figuran a Eternidade, o Tempo, o Número, o Mundo, o Ser Humano, a Alma, a Fe, o Amor, a Alegría, a Tristeza, o Medo, a Conciencia, o Pecado, a Patria, a Casa (Stepánov, 1997). Na linguoculturoloxía o número de conceptos básicos culturais que teñen a importancia primordial para unha ou outra sociedade linguocultural está limitado. O concepto cultural está estratificado e, como sinala Stepánov (1997), a súa estrutura contén todo o que o converte nun feito cultural: a etimoloxía, os factores históricos, as asociacións modernas e as valoracións.

⁶ En castelán: «La lengua es el espejo de la cultura en el que se refleja no solo el mundo real, sino la conciencia social del pueblo, su mentalidad, el carácter nacional, el modo de vida, las tradiciones, las costumbres, la moral, el sistema de valores, la percepción del mundo, la mundividencia».

Actualmente, están a se desenvolver as seguintes ramas da linguoculturoloxía: 1. A linguoculturoloxía dunha ou outra etnia nun período determinado; 2. A linguoculturoloxía diacrónica, que estuda e describe os cambios do estado linguocultural da etnia nun período determinado; 3. A lexicografía linguocultural, cuxo obxectivo é a elaboración dos dicionarios lingüístico-culturais; 4. A linguoculturoloxía comparada, que estuda os trazos linguoculturais de diferentes pobos (Máslova, 2001). O método comparativo permite revelar os trazos universais e nacionais nos espazos semánticos das linguas analizadas.

O presente artigo está dedicado ao estudo dos derivados semánticos e os fraseoloxismos das linguas romances (español, francés, italiano e portugués) que inclúen o compoñente «mundo» (esp. *mundo*; fr. *monde*; ital. *mondo*; port. *mundo*) e á análise do común e do especificamente nacional na imaxe lingüística romance do mundo. A investigación foi realizada con base nos dicionarios fraseolóxicos modernos das linguas en cuestión (Buitrago Jiménez, 2004; Martínez López e Myre Jørgensen, 2009; Rey e Chantreau, 2017; Pittàno, 2009; Quartu, 2000; Sorge, 2011; Macedo Rocha e Penna de Macedo Rocha, 2011; Martins Barata, 1989; e outros). O significado fraseolóxico está estreitamente vinculado con connotacións culturais, coñecementos populares compartidos, experiencia práctica e tradicións histórico-culturais populares. Como sinalaba Teliya (1996), a especificidade nacional-cultural dos fraseoloxismos reflíctese na imaxe que pode incluír os *realia* marcados culturalmente e na interpretación desta imaxe no espazo semiótico nacional-cultural dunha sociedade determinada.

O concepto «Mundo» ocupa un lugar importante na mentalidade e a cultura de calquera pobo e, por tanto, na imaxe lingüística do mundo que reflicte, por medio dos signos lingüísticos, o modo de pensar dos pobos. Esta imaxe salienta os fragmentos máis relevantes do mundo circundante e a actitude do ser humano cara ao mundo. O concepto «mundo» é un concepto básico e, segundo a definición de Stepánov:

é unha especie de concentración da cultura na conciencia humana, a través da cal a cultura entra no mundo mental do ser humano. Por outra banda, por medio do concepto, un home común, corrente, que non é o creador de valores culturais, entra na cultura e nalgúns casos, inflúe nesta. (Stepánov, 1997, p. 40)⁷

Como sinala o mesmo autor, a etimoloxía da palabra *mundo* nas linguas romances deriva do substantivo latino *mundus* (bóveda celeste con astros), o adxectivo latino *mundus* significa ‘limpo, fermoso, elegante’. A contaminación dos devanditos significados equivale ao significado do vocábulo grego *κόσμος* (cosmos) como universo, beleza e orde (Stepánov, p. 102).

A análise das definicións básicas do vocábulo «mundo» nos dicionarios das linguas romances (RAE, Larousse, Treccani, Priberam) mostra que as definicións comúns son as seguintes: 1. O conxunto de todo o existente; 2. O globo terráqueo, a terra; 3. O conxunto de todos os seres humanos, a humanidade; 4. Parte da sociedade caracterizada polas

⁷ En castelán: «es una especie de concentración de la cultura en la conciencia humana, a través de la cual la cultura entra en el mundo mental del ser humano. Por otra parte, por medio del concepto un hombre común, corriente que no es el creador de valores culturales, entra en la cultura y en algunos casos influye en ésta».

calidades ou circunstancias comúns para todos os individuos (mundo cristián, mundo capitalista); 5. Termos xeográficos (países do novo/vello mundo); 6. Termos políticos ou económicos (países do primeiro/segundo/terceiro mundo).

Con todo, as metáforas do mundo e os fraseoloxismos das linguas romances co compoñente «mundo», que se reflicten na imaxe lingüística do mundo románico, amplían a representación do mundo. Apresyán (1995) sinala:

o modo de conceptualización da realidade, propio da lingua, dunha banda, é universal e, por outra banda, é especificamente nacional. É “inxenuo”, porque se distingue en moitos detalles esenciais da imaxe científica do mundo. Pero as representacións inxenuas non son nada primitivas. (p. 39)⁸

Estas representacións permítenos coñecer as reflexións do ser humano sobre os aspectos máis valiosos da vida.

Os resultados da análise realizada demostran que o concepto básico «Mundo» nas linguas romances está representado polos subconceptos seguintes: 1. O inicio da vida – a vida – a morte; 2. O mundo imaxinario, outro mundo, o mundo ilusorio; 3. O espazo (grande ou pequeno); 4. O correr do tempo, a eternidade, a inevitabilidade; 5. Un sistema complexo que require superación das dificultades e o alcance dos obxectivos propostos; 6. Violación do modo habitual da vida, traxedia, situación difícil; 7. O conxunto de persoas; 8. As relacións interpersoais; 9. A experiencia da vida; 10. A expresión da valoración ou da intensificación da valoración cualificativa ou cuantitativa.

2. Análise dos subconceptos do concepto «Mundo» no léxico e fraseoloxía das linguas romances

2.1 O inicio da vida – a vida – a morte

O nacemento do ser humano representa a chegada ao mundo. Nas linguas romances observamos os equivalentes fraseolóxicos plenos: esp. *venir al mundo* ‘nacer’; fr. *venir au monde* ‘naître’; ital. *venire al mondo* ‘nascere’; port. *vir ao mundo* ‘nascer’. O parto que culmina co nacemento do ser humano tamén atopa a súa expresión nos equivalentes interlingüísticos plenos ou parciais: esp. *traer al mundo* ‘parir, dar a luz’; fr. *mettre au monde* ‘accoucher’; ital. *mettere al mondo* ‘partorire’; port. *trazer ao mundo* ‘dar a luz’.

A vida nos fraseoloxismos franceses e italianos asóciase coa existencia no mundo: fr. *être de ce monde* ‘exister’; ital. *essere al mondo* ‘essere vivi’.

A morte significa a partida deste mundo ao outro mundo e está relacionada con outra definición da palabra latina *mundus* – a fosa ritual, a entrada no mundo subterráneo (Stepánov, 1997): esp. *irse de este mundo* ‘morirse’; fr. *quitter ce monde, ne plus être de ce monde* ‘être mort’; ital. *uscire del mondo, andare all altro mondo* ‘morire’; port. *partir deste mundo, ir para o outro mundo, deixar o mundo* ‘morrer’.

⁸ En castelán: «el modo de conceptualización de la realidad, propio de la lengua, por una parte es universal y por otra parte es específicamente nacional. Es “ingenuo”, porque se distingue en muchos detalles esenciales de la imagen científica del mundo. Pero las representaciones ingenuas no son nada primitivas».

2.2 O mundo imaxinario, outro mundo, o mundo ilusorio

O mundo real pode contrapoñerse aos mundos mentais. A vida noutro mundo, no mundo de ilusións e soños supón o afastamento da realidade: esp. *vivir en otro mundo* ‘evadirse de la realidad’; fr. *vivre dans l’autre monde* ‘ne pas vivre dans la réalité’; ital. *essere, vivere fuori dal mondo* ‘vivere fuori dalla realtà’. Este significado nos fraseoloxismos italianos e portugueses está relacionado tamén coa lúa como o símbolo da noite que esperta ilusións e fantasías (Kirlo, 2007): ital. *vivere, essere nel mondo della luna* ‘vivere fuori dalla realtà’; port. *estar/viver no mundo da lua* ‘viver fora da realidade’.

Outro mundo, o mundo imaxinario, pode expresar algo extraordinario, inverosímil ou incomprendible: fr. *choses de l’autre monde* ‘incroyable, incompréhensible’; ital. *cose, roba dell’altro mondo* ‘cose inaudite, incredibili’; port. *coisa do outro mundo* ‘inverosímil, causa tanta admiração, estupenda’. Pola súa banda, o fraseoloxismo español *no ser nada del otro mundo/no ser cosa del otro mundo* significa ‘non ser nada extraordinario ou fóra do común en contextos negativos’. O fraseoloxismo español *prometer este mundo y el otro* e o fraseoloxismo portugués *pedir este mundo e o outro* teñen o significado de promesas ou peticións irrealizables, baldías.

O rexeitamento da vida mundana a favor dun mundo imaxinario pode ser condicionado por causas relixiosas: esp. *retirarse del mundo* ‘ingresar en una orden religiosa de clausura’; ital. *abbandonare il mondo* ‘entrare in un ordine religioso’. Tamén a vida mundana pode provocar o desexo de illarse, de vivir en soidade, afastarse do mundo: esp. *morir al mundo* ‘apartarse de él enteramente, renunciando a sus bienes y placeres’; fr. *se retirer du monde* ‘cesser de mener une vie mondaine, publique’; ital. *morire al mondo* ‘condurre una vita appartata, ritirata, cadere nell’oblio’; port. *morrer para o mundo* ‘isolar-se’.

2.3 O espazo (grande ou pequeno)

Na fraseoloxía das linguas romances, o mundo, como un vasto espazo, coñécese por medio de viaxes, en múltiples direccións: esp. *correr mundo* ‘moverse de un lugar a otro sin establecerse en ninguno’, *ir, andar por esos mundos (de Dios)* ‘andar, ir por muchos lugares diferentes’; fr. *courir, parcourir le monde* ‘voyager beaucoup’; ital. *correre il mondo* ‘viaggiare molto’; port. *correr mundo* ‘viajar’, *botar o pé no mundo* ‘correr, fugir; empreender uma longa viagem a muitos lugares’.

Un lugar moi afastado na fraseoloxía francesa caracterízase como o extremo do mundo: *le bout du monde*, e nos fraseoloxismos españois, italianos e portugueses, este devandito significado é expresado por medio do léxico somático: esp. *el culo del mundo*; ital. *capo al mondo*; port. *calcanhar do mundo, cú do mundo*.

Na lingua española, existe a expresión *El mundo es un pañuelo* que se usa cando se atopa por sorpresa a algún coñecido nun lugar inesperado. En canto a outras linguas romances, obsérvanse plenos equivalentes co mesmo significado: fr. *Le monde est petit*; ital. *Il mondo è piccolo*; port. *O mundo é pequeno*.

2.4 O correr do tempo, a eternidade, a inevitabilidade

As ideas sobre a eternidade do mundo e a antigüidade de algo que segue existindo desde o principio dos tempos, atopan a súa expresión nos plenos equivalentes fraseolóxicos: esp. *desde que el mundo es mundo* ‘siempre, desde siempre’; fr. *depuis que le monde est monde* ‘depuis toujours’; ital. *da che mondo è mondo* ‘da sempre’; port. *desde que o mundo é o mundo* ‘desde os mais remotos tempos’.

A inexorabilidade do tempo, a inevitabilidade do que sucede, asóciase co eterno movemento do mundo: fr. *ainsi va le monde* ‘les choses sont ainsi, inévitables’; port. *o mundo vira como uma bóla* ‘o caminhar do tempo é inexorável’.

2.5 Un sistema complexo que require superación das dificultades e o alcance dos obxectivos propostos

As ideas do ser humano sobre o mundo coma un sistema complexo están relacionadas coas súas enormes dimensións, a súa diversidade e atopan a súa expresión nos fraseoloxismos das linguas romances.

Por exemplo, nas linguas española e francesa, existen plenos equivalentes fraseolóxicos que asocian o mundo con algo moi complicado que, en realidade, non o é: esp. *hacer un mundo de algo* ‘considerar como grave o difícil sin serlo’; fr. *(se) faire un monde de quelque chose* ‘en exagérer l’importance, s’exagérer les difficultés’. O fraseoloxismo español *hacerse un mundo* significa presentarse unha cousa a unha persoa como moi ardua.

A estrutura complexa do mundo, as posibilidades que ofrecen as súas dimensións, o desexo do ser humano de atopar o seu lugar no mundo, vencer os obstáculos e alcanzar éxitos son a base da motivación no fraseoloxismo español *comerse el mundo*. O fraseoloxismo portugués *não caber no mundo* ‘ser ambicioso’ funciona co mesmo significado. O fraseoloxismo portugués *querer abraçar o mundo com as pernas* ‘querer tudo ao mesmo tempo, emprender várias coisas ao mesmo tempo’ expresa a idea de tratar de satisfacer os desexos e as ambicións ao mesmo tempo.

Os equivalentes fraseolóxicos das linguas romances que caracterizan os seres humanos que sofren duras probas na súa vida son motivados polo mito sobre o titán Atlas que, sendo castigado por Zeus, cargaba nos seus ombreiros a bóveda celeste: esp. *cargar el mundo sobre los hombros*; fr. *porter le poids du monde sur ses épaules*; ital. *portare il peso del mondo sulle sue spalle*; port. *carregar o mundo nas costas*.

2.6 Violación do modo habitual da vida, traxedia, situación difícil

Os problemas na vida cotiá, as desgrazas ou a perda da esperanza poden asociarse co derrubamento do mundo: esp. *caerse a alguien el mundo encima* ‘sufrir una persona un gran disgusto o decepción, sentirse abrumado y deprimido por alguna desgracia’; fr. *mettre le monde sens dessus-dessous* ‘dans un état de confusion extrême’; ital. *sentirsi crollare il mondo addosso* ‘essere colti dallo sgomento per l’arrivo di una disgrazia’; port. *desabar o mundo* ‘vir o mundo abaixo, ruírem-se as esperanças’.

O fin do mundo coma a extinción de todo o vivo, o destino final do universo no sentido figurado adquire o significado dunha gran desgraza, dunha catástrofe persoal: esp. *el fin del mundo*; fr. *la fin du monde*; ital. *la fine del mondo*; port. *o fim do mundo*.

2.7 O conxunto de persoas

O mundo representa a xeneralidade de persoas: esp. *todo el mundo* ‘generalidad de personas’; fr. *tout le monde* ‘ensemble de gens’; ital. *tutto il mondo* ‘un insieme di uomini’; port. *todo o mundo* ‘conjunto total das pessoas’.

Tamén o lexema «mundo» coma derivado semántico pode significar unha gran cantidade de persoas ou cousas: esp. *un mundo de muchachos*; fr. *un monde de marins*; ital. *un mondo di amici*; port. *um mundo de gente*. Medio mundo na lingua española, italiana e portuguesa expresa tamén unha gran cantidade de xente: esp. *medio mundo* ‘muchacha gente’; ital. *mezzo mondo* ‘grande numero di persone in generale’; port. *meio mundo* ‘muita gente’.

Na lingua francesa *demi-monde* ‘ensemble des femmes entretenues qui participaient à la vie mondaine’ ten outro significado, pois alude ás mulleres lixeiras que trataban de imitar as aristócratas.

Cabe sinalar tamén o fraseoloxismo francés *monsieur tout le monde* ‘l’homme moyen, n’importe qui’ que designa un home común, corrente, calquera persoa, a multitude de persoas no mundo.

2.8 As relacións interpersoais

A falta de respecto ás opinións alleas reflíctese nos fraseoloxismos romances co compoñente «mundo»: esp. *reírse del mundo* ‘no prestar atención a las críticas de los demás’; fr. *se moquer/se ficher du monde* ‘sans se préoccuper de l’opinion d’autrui’; ital. *gabbare il mondo* ‘farsi beffe di molte persone, prendersi gioco del mondo intero’; port. *zombar de todo mundo* ‘ridicularizar, não dar importância’. Na lingua española existe o fraseoloxismo idioétnico co mesmo significado *ponerse el mundo por montera* que ten a súa orixe no mundo da tauromaquia. A *montera* é o sombreiro tradicional do toureiro que se pon para facer o *paseillo*; o fraseoloxismo serve para expresar unha actitude que ignora deliberadamente o que lle rodea a un e se concentra só na loita.

O mundo pode asociarse coas normas de convivencia, co afrontamento con diferentes situacións na sociedade. O fraseoloxismo italiano *saper stare al mondo* ‘sapersi comportare adeguatamente alle circostanze, sapere affrontare situazioni, difficoltà’ expresa o saber comportarse segundo a situación, superar as dificultades.

2.9 A experiencia da vida

A adquisición da experiencia da vida pode consistir nos coñecementos enciclopédicos, no coñecemento da historia, a cultura, a relixión, as tradicións ou costumes doutros países e pobos: esp. *conocer el mundo*; fr. *connaître le monde*; ital. *conoscere il mondo*; port. *conhecer o mundo*. Posuír o mundo tamén significa a experiencia vital: port. *ter mundo* ‘saber, por experiência, como comportar-se em diferentes contextos sociais’; esp. *tener (mucho) mundo* ‘tener mucha experiencia, conocer la vida’, *tener mundología*

'*ciencia del mundo*'. Ao contrario, *tener poco mundo* significa falta de experiencia vital. Os mesmos significados obsérvanse nos fraseoloxismos españois *ser de mucho mundo/de poco mundo*. O fraseoloxismo español *estar en el mundo* significa '*estar al tanto de lo que sucede en el entorno social, político, cultural*'.

Cabe sinalar tamén os fraseoloxismos que caracterizan as persoas moi viaxadas, de moita experiencia e, asúmese, de moitos coñecementos: esp. *hombre de mundo, persona de mundo* '*el que por su trato con toda clase de gentes y por su experiencia y práctica merece esta cualificación*'; ital. *uomo di mondo, persona di mondo* '*persona dalla vita brillante, di molta esperienza*'; port. *homem do mundo* '*muito considerado em todo o mundo pelo seu valor*'. Na lingua francesa, *homme du monde* '*qui connaît les usages de la bonne société, suprêmement élégant*' aplícase a persoas de alta sociedade que levan unha vida mundana.

2.10 A expresión da valoración ou da intensificación da valoración cualitativa ou cuantitativa

Os fraseoloxismos das linguas romances co compoñente «mundo» tamén poden expresar diferentes significados valorativos, caracterizando o ser humano, obxecto ou algún acontecemento por medio das valoracións xerais ou particulares. Por exemplo, a valoración xeral positiva «home bo» reflíctese no fraseoloxismo portugués *ter o coração do tamanho do mundo* '*ser extremamente caridoso, bondoso, solidário, misericordioso*'. O fraseoloxismo italiano *la fine del mondo!* caracteriza positivamente o ser humano, ou o obxecto, coma algo fóra do común. O fraseoloxismo francés *C'est un monde !* úsase para expresar a valoración negativa emocional da indignación. Hai que sinalar que o fraseoloxismo español *ser un mundo* significa '*algo sumamente complejo*'. Na lingua portuguesa, o fraseoloxismo *ser um mundo* expresa unha valoración cuantitativa e caracteriza as organizacións, compañías, empresas de gran tamaño.

A valoración ética negativa dun home egoísta, altivo e fachendoso, que se considera o centro do universo, reflíctese nos fraseoloxismos románicos, equivalentes plenos: esp. *creerse el ombligo del mundo*; fr. *se prendre pour le nombril du monde*; ital. *credersi l'ombelico del mondo*; port. *crer-se o umbigo do mundo*. No fraseoloxismo portugués, a valoración ética negativa dun hipócrita, moralista e santón que censura as demais persoas baséase na asociación coa imaxe dunha regra que golpea a palma da man a modo de castigo e reprimenda aos alumnos negligentes: *palmatória do mundo* '*pessoa que se arvora em moralista, em censor de tudo e de todos*'.

O lexema «mundo» pode empregarse tamén como intensificador da valoración cualitativa ou cuantitativa. Por exemplo, as ideas, fenómenos ou os acontecementos que parecen ser novos pero, en realidade, non o son, caracterízanse nos fraseoloxismos comparativos das linguas romances por medio do termo de comparación «mundo», que serve de intensificador cualificativo: esp. *viejo como el mundo*; fr. *vieux comme le monde*; ital. *vecchio come il mondo*; port. *velho como o mundo*.

Na lingua italiana, por medio do compoñente «mundo», realízase unha intensificación da valoración cuantitativa: *divertirsi un mondo* '*moltissimo*'; *volere un mondo di bene* '*moltissimo*'.

3. Conclusións

Por medio do concepto linguocultural, pódese investigar o acervo cultural dos pobos e estudar tanto as especificidades da súa cultura e mentalidade, coma as similitudes entre as culturas e mentalidades que se reflicten na lingua que é o código verbal da cultura. Os resultados da nosa investigación demostran que o concepto linguocultural «Mundo» no léxico e a fraseoloxía das linguas romances está estratificado e consiste de 10 subconceptos que reflicten a mundividencia romana. O concepto «Mundo» inclúe a imaxe das etapas da vida humana, dos mundos mentais, do espazo e do tempo. O mundo considérase coma un sistema complexo que require moitos esforzos para alcanzar os obxectivos expostos, asóciase coas situacións difíciles, co conxunto de persoas, coas relacións interpersoais e a experiencia da vida. Tamén, por medio do lexema «mundo» exprésanse diferentes valoracións cualificativas e cuantitativas e a súa intensificación. Na súa maioría, os fraseoloxismos romances co compoñente «mundo» están representados por plenos equivalentes ou variantes interlingüísticas, o que subliña o común na mentalidade e na forma de expresión lingüística. A especificidade nacional-cultural consiste na selección da imaxe mental fraseolóxica (esp. *ponerse el mundo por montera, comerse el mundo*; fr. *c'est un monde !, monsieur tout le monde*; ital. *divertirsi un mondo, saper stare al mondo*, port. *querer abraçar o mundo com as pernas; palmatória do mundo*).

Pódese afirmar que a visión do mundo románica reduce o universo ao micromundo do ser humano, ás súas relacións con todo o que lle rodea, á característica do propio ser humano. Segundo Arutiúnova (1998), a natureza da lingua determínase por dúas funcións básicas: comunicativa e expresiva, realizadas ambas as dúas na estrutura da noción. Esta noción establece a relación entre o mundo do ser humano e o pensamento sobre o mundo. As metáforas e os fraseoloxismos romances co compoñente «mundo» contribúen tamén ao establecemento da devandita relación, reflectindo o común e o especificamente nacional na representación do mundo.

Apéndice. Lista de fraseoloxismos romances co compoñente «mundo»

Fraseoloxismos españois

- Caerse a alguien el mundo encima
- Cargar el mundo sobre los hombros
- Conocer el mundo
- Creerse el ombligo del mundo
- Correr, ver alguien mundo
- Desde que el mundo es mundo
- El culo del mundo
- El fin del mundo
- Comerse el mundo
- El mundo es un pañuelo
- Estar en el mundo
- Hacer un mundo, de algo
- Ir, andar alguien por esos mundos (de Dios)
- Irse de este mundo
- Medio mundo
- Morir al mundo
- No ser nada del otro mundo /no ser cosa del otro mundo
- Ponerse el mundo por montera
- Prometer este mundo y el otro
- Reírse del mundo
- Retirarse del mundo
- Ser de mucho mundo, de poco mundo
- Ser un mundo
- Ser de mucho mundo/de poco mundo.
- Tener (mucho) mundo
- Tener mundología
- Tener poco mundo
- Todo el mundo
- Traer al mundo
- Venir al mundo
- Vivir en otro mundo
- Viejo como el mundo

Fraseoloxismos franceses

- Ainsi va le monde
- C'est un monde
- Connaitre le monde/courir, parcourir le monde
- Choses de l'autre monde
- Depuis que le monde est monde
- Être de ce monde
- Homme du monde
- Le bout du monde
- La fin du monde
- Le monde est petit
- Mettre au monde
- Mettre le monde sens dessus-dessous
- Monsieur tout le monde
- Ne plus être de ce monde
- Tout le monde
- Porter le poids du monde sur ses épaules
- Quitter ce monde
- (Se) faire un monde de quelque chose
- Se moquer/se ficher du monde
- Se prendre pour le nombril du monde
- Se retirer du monde
- Venir au monde
- Vieux comme le monde
- Vivre dans l'autre monde

Fraseoloxismos italianos

- Abbandonare il mondo
- Andare all altro mondo
- Capo al mondo
- Conoscere il mondo
- Correre il mondo
- Cose, roba dell altro mondo
- Credersi l'ombelico del mondo
- Da che mondo è mondo
- Divertirsi un mondo

- Essere al mondo
- Essere, vivere fuori dal mondo
- Gabbare il mondo
- Il mondo è piccolo
- La fine del mondo!
- Mettere al mondo
- Mezzo mondo
- Morire al mondo
- Persona di mondo
- Portare il peso del mondo sulle sue spalle
- Saper stare al mondo
- Sentirsi crollare il mondo addosso
- Uscire del mondo
- Vecchio come il mondo
- Venire al mondo
- Vivere, essere nel mondo della luna
- Volere un mondo di bene

Fraseoloxismos portugueses

- Botar o pé no mundo
- Carregar o mundo nas costas
- Coisa do outro mundo
- Conhecer o mundo
- Correr mundo
- Crer-se o umbigo do mundo
- Deixar o mundo
- Desabar o mundo
- Desde que o mundo é o mundo
- É o fim do mundo
- Estar/viver no mundo da lua
- Homem do mundo
- Ir para o outro mundo
- Meio mundo
- Meter o pé no mundo
- Morrer para o mundo
- Não caber no mundo

- O calcanhar do mundo
- O cú do mundo
- O fim do mundo
- O mundo é pequeno
- O mundo gira como uma bola
- Partir deste mundo
- Palmatória do mundo
- Pedir este mundo e o outro
- Querer abraçar o mundo com as pernas
- Ter mundo
- Ter o coração do tamanho do mundo
- Todo o mundo
- Trazer ao mundo
- Velho como o mundo
- Ver mundo
- Vir ao mundo

4. Referencias bibliográficas

- Andrushkevich, Y. (2025). Лингвокультурология и типы культурной лингвистики ([Linguoculturoloxía e tipos de lingüística cultural]). *Russian Linguistic Bulletin*, 6 (66), 1–11. <https://doi.org/10.60797/RULB.2025.66.1>
- Apresyán, Y. (1995). Образ человека по данным языка: попытка системного анализа ([A imaxe do ser humano a partir de datos lingüísticos: un intento de análise sistémica]). *Voprosy yazykoznaníya*, (1), 37–67.
- Arutyunova, N. (1998). *Язык и мир человека* ([A lingua e o mundo do ser humano]). Языки русской культуры (Yazyki russkoj kultury).
- Buitrago Jiménez, A. (2004). *Diccionario de dichos y frases hechas*. Espasa.
- Coseriu, E. (1977). *Principios de semántica estructural*. Gredos.
- Dobrovol'skiy, D. & Piirainen, E. (2005). *Figurative language: cross-cultural and cross-linguistic perspectives*. Elsevier. <https://doi.org/10.1515/9783110702538>
- Kirilo, J. (2007). *Словарь символов* ([Dicionario de símbolos]). ЦЕНТРОПОЛИГРАФ (TSENTROPOLIGRAF).
- Larousse (2023). *Monde. Dictionnaire français*. Recuperado o 10 de febreiro de 2024, de <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/monde/52177>
- Macedo Rocha, C. A. & Penna de Macedo Rocha, C. E. (2011). *Dicionário de locuções e expressões da língua portuguesa*. Lexikon.
- Martínez López, J. A. & Myre Jørgensen, A. (2009). *Diccionario de expresiones y locuciones del español*. De La Torre.

- Martins Barata, A. (1989). *Dicionário prático de locuções e expressões da língua portuguesa*. Livraria A.I.
- Máslova, V. (2001). *Лингвокультурология* ([Linguoculturoloxía]). Издательский центр «Академия» ([Izdatelskij tsentr «Akademiya»]).
- Newmark, P. (1988). *A Text Book of Translation*. Prentice Hall.
- Ortiz Álvarez, M. L. (2019). Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, (21), 65–92. <https://doi.org/10.52740/cfg.21.21.03.00004>
- Pittàno, G. (2009). *Dizionario dei modi di dire. Frase fatta capo ha. Dizionario dei modi di dire, proverbi e locuzioni di italiano*. Zanichelli.
- Priberam (2021). Mundo. *Dicionário da língua portuguesa*. Recuperado o 10 de febreiro de 2024, de <https://dicionario.priberam.org/mundo>
- Quartu, B. M. (2000). *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana*. Mondolibri.
- Real Academia Española. (2019). Cultura. En *Diccionario de la lengua española*. Recuperado o 12 de febreiro de 2024, de <https://dle.rae.es/cultura>
- Rey, A. & Chantreau, S. (2017). *Dictionnaire des expressions et locutions*. Le Robert.
- Sapir, E. (1993). *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. ([Traballos seleccionados sobre lingüística e culturoloxía]). Прогресс ([Progress]).
- Sorge, P. (2011). *Dizionario dei modi di dire della lingua italiana. Origine e significato delle frasi idiomatiche e delle forme proverbiali rare e comuni*. Newton Compton Editori.
- Stepánov, Y. (1997). *Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования*. ([Constantes. Dicionario da cultura rusa. A experiencia da investigación]). Школа «Языки русской культуры» ([Shkola «Yazyki russkoj kultury»]).
- Teliya, V. (1996). *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. ([A fraseoloxía rusa. Os aspectos semánticos, pragmáticos e linguoculturoolóxicos]). Школа «Языки русской культуры» ([Shkola «Yazyki russkoj kultury»]).
- Ter-Minasova, S. (2000). *Языки и межкультурная коммуникация* ([As linguas e a comunicación intercultural]). Слово ([Slovo]).
- Treccani (2022). Mondo. *Vocabolario Treccani*. Recuperado o 10 de febreiro de 2024 de, <https://www.treccani.it/vocabolario/mondo/>

As expresións idiomáticas en español: proposta de actividades para a sensibilización do alumnado da Educación de Jovens e Adultos¹

Idioms in Spanish: Activity Proposal for the Awareness of Students of Youth and Adult Education

Natália Antunes Pinto

Universidade Federal do Rio Grande do Sul (Brasil)

ORCID: 0009-0003-4826-1381

antunesnataliap@gmail.com

Cleci Regina Bevilacqua

Universidade Federal do Rio Grande do Sul (Brasil)

ORCID: 0000-0002-1002-9080

cleci.bevilacqua@gmail.com

Julgo relevante o tema da inserção das expressões idiomáticas no processo de ensino/aprendizagem de qualquer que seja a língua estrangeira por acreditar que o estudo dessas expressões pode enriquecer e facilitar o ambiente de ensino/aprendizagem. Elas, além de oferecer informação cultural, oferecem também materiais funcionais e interativos na língua-alvo. Do mesmo modo, estas expressões trazem à sala de aula um contexto que aproxima os participantes da aula de LE do mundo real fazendo com que os estudantes estejam motivados para o uso da língua-alvo. Podemos com a ajuda dessas unidades fraseológicas propiciar atividades significativas para os alunos apresentando situações/problemas sobre as quais eles serão obrigados a refletir na busca da solução. Por outro lado, tais situações os farão projetarem-se na posição do outro (idiomático).

Ortiz Álvarez (2000, p. 247)

¹ Data de recepción: 24.10.24. Data de aprobación: 13.10.25.

Tradución do portugués de Diego Rodríguez Vila (CRPIH).

Resumo: O obxectivo deste texto é presentar algunhas propostas de actividades relativas ao ensino das expresións idiomáticas (EI) para estudantes do Brasil de Español como Lingua Estranxeira (ELE) da Educación Xuvenil e Adulta (Educação de Jovens e Adultos, EJA), resultado da investigación de mestrado desenvolvida no Programa de Posgrao en Letras da Universidade Federal do Rio Grande do Sul (UFRGS). As xustificacións para desenvolver as actividades céntranse na carencia de orientación e propostas pedagóxicas destinadas a ese público no que se refire ao ensino de linguas estranxeiras (LE) e das EI, en particular, así como as dificultades do persoal docente ao enfrontarse con grupos desa modalidade de ensino, dada a falta de formación específica nos cursos da Licenciatura en Letras para actuar perante a EJA, alén da experiencia como profesora desa modalidade. A fundamentación teórica susténtase nos estudos dedicados á fraseoloxía, EI, e fraseodidáctica. Preséntase un breve panorama da EJA, os aspectos teóricos que fundamentan a proposta e, finalmente, os principios que orientaron a elaboración das actividades e mais algunhas das actividades creadas coas orientacións para a súa aplicación.

Palabras clave: ensino de español como lingua estranxeira, fraseoloxía, expresións idiomáticas, Educación de Jovens e Adultos.

Abstract: *The aim of this text is to propose activities for teaching idioms to Brazilian students of Spanish as a Foreign Language (SFL) in Youth and Adult Education (YAE). This proposal is the result of a master's research project carried out at the Language Studies Graduate Program of the Federal University of Rio Grande do Sul. The development of these activities is justified by the lack of pedagogical proposals aimed at this audience, as well as the scarcity of teaching resources related to this subject in the context of foreign language education. Additionally, teachers working with adult learners face challenges, as most graduate programs do not offer specific training for this teaching modality. The theoretical framework is based on Phraseology, Idioms, and Phraseodidactics. A brief overview of Youth and Adult Education, along with the principles guiding the development of the activities, is presented. Finally, some activities and guidelines for their implementation are provided.*

Keywords: Spanish as a Foreign Language, phraseology, idioms, Youth and Adult Education.

Introdución

Ao abordar o ensino da lingua española, acostúmase pensar na educación regular e nos cursos libres que teñen en conta diversos públicos. Con todo, no contexto brasileiro, faise necesario pensar noutra realidade, a Educação de Jovens e Adultos ('Educação Xuvenil e Adulta', EJA), modalidade de ensino de estruturación relativamente recente, pois anteriormente a educación das persoas adultas no país era vista como algo para recuperar o tempo perdido e centrado, na maioría das veces, soamente na alfabetización. A partir da publicación de documentos oficiais como o ditame da Câmara de Educação Básica (CEB) do Conselho Nacional de Educação (2000) –de agora en diante, CNE/CEB– e das Diretrizes publicadas a partir del, a EJA pasa a ter tres funcións: a función igualadora, a función reparadora e a función cualificadora, evidenciando que o obxectivo da modalidade deixou de ser soamente o da alfabetización.

Após impartir clases para esa modalidade de ensino durante o ano 2023 na escola Estadual Afonso Emílio Massot, en Porto Alegre, Brasil, identificamos a carencia de orientacións e propostas pedagóxicas destinadas a ese público no que se refire ao ensino de linguas estranxeiras (LE) e de expresións idiomáticas (EI), en particular, así como ás dificultades do persoal docente ao enfrontarse con grupos desa modalidade de ensino, dada a falta

de formación específica nos cursos da Licenciatura en Letras para actuar perante a EJA. Porcaro (2011, p. 41) afirma que entre algúns dos desafíos que encontra a persoa educadora están «a heteroxeneidade, a evasión, a xuvenilización dos grupos, a falta de materiais didácticos específicos, a baixa autoestima dos educandos, a rixidez institucional»².

A partir desas constatacións xurdiu o interese de investigar propostas para tratar o ensino de EI para ese público. Desá maneira, o presente artigo é o resultado dunha tese de mestrado intitulada *As expressões idiomáticas em espanhol: proposta de atividades para a sensibilização de alunos da Educação de Jovens e Adultos* ('As expresiões idiomáticas en español: proposta de actividades para a sensibilización de alumnos da Educación Xuvenil e Adulta', Antunes, 2024), defendida no Programa de Posgrao en Letras da Universidade Federal do Rio Grande do Sul (UFRGS), Porto Alegre, Brasil.

Neste artigo, o noso obxectivo é presentar algunhas propostas de actividades enfocadas no ensino das EI en Español como Lingua Estranxeira (ELE). Para acadar ese obxectivo, achegamos un panorama da EJA no contexto brasileiro; seguidamente, presentamos os fundamentos teóricos que sustenta a proposta elaborada, incluíndo a definición de EI e cuestións didácticas; despois, amosamos algunhas das propostas desenvolvidas a partir da pescuda e as orientacións para a súa aplicación; finalmente, facemos algunhas consideracións a respecto dos resultados obtidos.

1. Breve panorama da EJA no Brasil

Esta modalidade de ensino é relativamente recente no país, pois en diversos momentos a educación xuvenil e adulta estivo nun segundo plano, do mesmo modo que o dereito universal á educación non sempre estivo presente nas diversas constitucións brasileiras. Iso débese, en parte, aos intereses das clases dominantes, que procuraban manter os seus dereitos e privilexios e mais certo control sobre a poboación analfabeta. O noso obxectivo aquí non é presentar exhaustivamente a historia da EJA no Brasil, senón destacar algúns puntos importantes que axudan a explicar e entender a súa conformación.

Na constitución imperial brasileira estaba garantida a instrución primaria e gratuíta a todos os cidadáns (Constituição, 1824). Porén, naquela época os cidadáns eran aqueles libres e libertos, polo que o público albo da educación era unha pequena parcela da poboación, aqueles oriúndos das elites e que poderían «ocupar funcións na burocracia imperial ou no exercicio de funcións ligadas á política e ao traballo intelectual» («ocupar funções na burocracia imperial ou no exercício de funções ligadas à política e ao trabalho intelectual», Parecer CNE/CEB, 2000, p. 12). A educación para un público máis amplo, principalmente para persoas adultas analfabetas, comezou a ser considerada cando o crecemento urbano e a ampliación dos campos de traballo fixeron necesario algún grao de instrución para exercer determinadas funcións. Hai varias propostas para a educación de adultos, entre elas o decreto n.º 7.247 de 19/4/1879 (Decreto 7.247, 1879). Alén diso, a partir da constatación dun número alarmante de persoas analfabetas, en 1942 creouse, por medio do decreto

² Cita orixinal: «a heterogeneidade, a evasão, a juvenilização das turmas, a falta de materiais didáticos específicos, a baixa autoestima dos educandos, a rigidez institucional».

n.º 4.958 de 14/11/1942 (Decreto 4.958, 1942), o Fundo Nacional do Ensino Primário, que destinaba tributos federais á educación e tiña como obxectivo erradicar o analfabetismo, cualificar a forza de traballo e tamén obter un maior control social sobre as masas.

En 1967, durante o período da Ditadura Militar iniciada en 1964 e que perdurou até 1985, creouse o Movimento Brasileiro de Alfabetização (MOBRAL) como unha nova tentativa de erradicar o analfabetismo no país. Posteriormente, a Lei de Diretrizes e Bases da Educación (LDB) de 1971 afirmaba que o *ensino supletivo*, denominación da época para o que hoxe se chama EJA, debería suplir a escolarización regular para persoas adolescentes e adultas que non a recibisen ou conclúisen na idade propia e aínda proporcionar estudos de perfeccionamento ou de actualización para quen recibise o ensino regular total ou parcialmente (LDB, 1971).

Enténdese da información anterior que a educación das persoas adultas sempre foi fundamentalmente vista como importante para cualificar man de obra e para erradicar o número de persoas analfabetas. É soamente nos anos 2000, a partir da publicación do ditame/parecer CNE/CEB n.º 11/2000, que se pasa a considerar esa formación como unha modalidade importante na formación máis ampla da mocidade e das persoas adultas. Tal movemento comezou a partir da publicación da LDB de 1996 (LDB, 1996), que instituíu a EJA como unha modalidade de ensino e tamén a considerou un instrumento para a educación e a aprendizaxe ao longo da vida.

Catro anos despois, temos a publicación do parecer CNE/CEB n.º 11/2000, considerado o documento que institúe a EJA no Brasil. O texto esclarece que a EJA é «unha categoría organizativa constante da estrutura da educación nacional, con finalidades e funcións específicas» («uma categoria organizacional constante da estrutura da educação nacional, com finalidades e funções específicas», Parecer CNE/CEB, 2000, p. 5). Esa perspectiva distingue a EJA de programas anteriores que prevían a aceleración e a condensación dos anos escolares, posto que deixa de ter a función de sincronizar a idade co ano escolar do estudantado e pasa a ser unha modalidade de ensino con especificidades. O referido ditame/parecer presenta as tres funcións da modalidade: función reparadora (busca reparar e garantir o dereito á educación que outrora lle fora negado á xente), función igualadora (ten como principio a equidade ao procurar proporcionarlles a grupos cuxa educación fora negada anteriormente máis oportunidades con relación a aqueles que sempre as tiveran dispoñibles) e función cualificadora (busca ofrecer a actualización de coñecementos ao longo de toda a vida).

En síntese, esa modalidade

[...] representa unha débeda social non-reparada cara a quen non tiveron acceso a nin dominio da escrita e da lectura como bens sociais, na escola ou fóra dela, e foron a forza de traballo empregada na constitución de riquezas e na elevación de obras públicas. (Parecer CNE/CEB, 2000, p. 5)³

³ Cita orixinal: «representa uma dívida social não reparada para com os que não tiveram acesso a e nem domínio da escrita e leitura como bens sociais, na escola ou fora dela, e tenham sido a força de trabalho empregada na constituição de riquezas e na elevação de obras públicas».

En 2002 publicouse a Proposta Curricular para a Educación de Jovens e Adultos en dous volumes (PCEJA, 2002a e b), que discute a identidade do seu público e destaca o mundo do traballo, posto que hai estudantes que xa están a traballar, mais tamén están quen retornan á escola para se actualizar e volver a inserirse no mercado ou para buscar novas oportunidades. Nese sentido, o documento resalta: «Os alumnos mozos e adultos forman parte dunha demanda peculiar, con características específicas, pois moitas veces están inseridos no mundo do traballo e as súas experiencias persoais, así como a súa participación social, non son iguais ás dun neno» (PCEJA, 2002, p. 88).⁴

Este documento define aínda que a EJA se orienta polas mesmas directrices do ensino regular da Educación Básica (EB) brasileira, entre as que se atopan a Base Nacional Comum Curricular (BNCC, 2018) e os Parâmetros Curriculares Nacionais para o Ensino Médio (PCNEM, 2000). Labella-Sánchez e Pires (2008) resaltan que eses documentos comprenden o ensino de LE

[...] como algo integrado no compoñente curricular e como unha disciplina que, malia compoñer a parte diversificada do currículo, é tan esencial como todas as demais, contribuindo á formación dun alumno consciente e cidadán, creando posibilidades de facerlle reflectir sobre a súa propia cultura a partir da comprensión da cultura doutros, viabilizando o acceso a novas informacións dispoñibles en lingua estranxeira. (Labella-Sánchez e Pires, 2008, p. 8).⁵

O PCEJA, no seu segundo volume (PCEJA, 2002b), defende a abordaxe sociointeraccional da linguaxe para o ensino dunha LE, ao afirmar que «[...] quen fala e escribe diríxese a alguén que interpreta o significado do que é producido» («quem fala e escribe se dirige a alguén que interpreta o significado do que é producido», PCEJA, 2002b, p. 71), o que presupón unha perspectiva dialóxica da linguaxe, pois esta ocorre entre suxeitos situados histórica, social e culturalmente. Nese sentido, resáltase a importancia de ensinar a lingua estranxeira de maneira contextualizada, considerando os textos auténticos, que forman parte do cotián, das necesidades e dos intereses dese alumnado.

Para comprender a proposta presentada, consideramos importante sinalar algúns dos obxectivos xerais propostos para o profesorado de LE no PCEJA (2002b, pp. 74-75).

- I) desenvolver a posibilidade de comprender e expresar, oralmente e por escrito, opinións, valores, sentimentos e informacións;
- II) entender a comunicación como o intercambio de ideas e de valores culturais;
- III) comparar as súas experiencias de vida coas doutros pobos;

⁴ Cita orixinal: «Os alunos jovens e adultos fazem parte de uma demanda peculiar, com características específicas, pois muitas vezes estão inseridos no mundo do trabalho e suas experiências pessoais, bem como sua participação social, não são iguais às de uma criança».

⁵ Cita orixinal: «como algo integrado ao componente curricular e como uma disciplina que, embora componha a parte diversificada do currículo, é tão essencial quanto todas as demais contribuindo para a formação de um aluno consciente e cidadão, criando possibilidades de fazê-lo refletir sobre a sua própria cultura a partir da compreensão da cultura de outros, viabilizando o acesso a novas informações disponibilizadas em língua estrangeira».

IV) identificar as linguas estranxeiras que cooperan nos sistemas de comunicación, principalmente na cuestión de se entender como integrante dun mundo plurilingüe;

V) reflectir sobre as diversas maneiras de expresarse e ver o mundo;

VI) recoñecer que a aprendizaxe dunha ou máis linguas pode permitir o acceso a bens culturais da humanidade construídos noutras partes do mundo;

VII) construír coñecemento sistémico sobre a organización textual e sobre como e cando utilizar a linguaxe nas situacións de comunicación, tendo como base os coñecementos da lingua materna;

VIII) adquirir consciencia lingüística (e, no noso caso, tamén consciencia fraseolóxica) e consciencia crítica dos usos que se fan da lingua estranxeira que se está aprendendo;

IX) ler e valorar a lectura como fonte de información e de pracer, utilizándoa tamén como medio de acceso ao mundo do traballo e dos estudos avanzados;

X) utilizar outras habilidades comunicativas de xeito que se poida actuar en situacións diversas.

A escola na que actuou unha das autoras, debido á súa localización, relativamente próxima ao centro e a varios barrios de Porto Alegre, atende a poboación das comunidades locais, mais tamén estudantes de diversas rexións da cidade, pois está localizada preto dos seus espazos de traballo e de prácticas. Alén da EJA, a escola ofrece o Ensino Fundamental (EF) na quenda da tarde, con alumnado de 5 a 14 anos, e o Ensino Médio (EM) regular, na quenda da mañá, con alumnado de 14 a 18 anos. Pola noite ofrécense a EJA e o Ensino Técnico. A EJA é relativamente recente na escola (ten máis ou menos 10 anos) mais o profesorado é bastante consciente canto á realidade desta modalidade. En total, a escola posúe 807 estudantes matriculados, conforme datos fornecidos pola supervisión da escola no primeiro semestre de 2023.

Nos grupos de EJA hai moito alumnado matriculado, aínda que pouco é realmente frecuente. Como exemplo, expoñemos os datos tirados do caderno de clase do primeiro semestre de 2023: nun grupo correspondente ao 2º ano do EM había 48 persoas matriculadas; de entre as cales 18 apareceron ao longo das clases e soamente 7 desas 18 eran realmente frecuentes. Destacamos que este público é bastante heteroxéneo, posúe diversas franxas de idade e niveis de coñecemento, alén de que hai alumnado previsto por programas de inclusión, como estudantes con discapacidade, trastornos globais do desenvolvemento e con altas capacidades. Os e as discentes distribúense en tres etapas que se corresponden, respectivamente, co 1º, 2º e 3º ano do EM (T7, T8 e T9), sendo o calendario dividido en semestres. Con relación ás aulas de lingua española, ofrecíase un período por semana. A escola é bastante acolledora e, no caso da EJA, sempre hai un grande esforzo do equipo directivo para manter o alumnado na escola, entender as súas diversas realidades e, cando é necesario, traelo de volta ao ambiente escolar.

Ao ter un público tan heteroxéneo, foi un desafío facer que todo o mundo entendese os contidos propostos na aula e que participase activamente, dado que hai quen saíu do EM para cursar a EJA e quen está intentando dar continuidade aos estudos após estar moitos anos fóra da escola. Súmeselle a iso o feito de que gran parte non asiste regularmente ás aulas nin sempre consegue seguir o contido impartido. Coidamos que todos eses aspectos precisan ser tidos en conta no momento da formulación da nosa proposta.

2. As expresións idiomáticas e o seu ensino

Para a presentación da nosa proposta, é importante definir as unidades fraseolóxicas e as EI, así como tratar algúns aspectos relativos á Fraseodidáctica. Para tal, tomamos como base as propostas de Corpas Pastor (1996), Xatara (2001) e González-Rey (2012), Tagnin (2013) e Teer (2017, 2022).

Corpas Pastor (1996, p. 20, tradución nosa⁶) define as UF como «unidades léxicas formadas por máis de dúas palabras gráficas no seu límite inferior, cuxo límite superior se sitúa no nivel da oración composta». A autora tamén presenta algunhas características desas unidades: a alta frecuencia de uso, a coaparición dos seus elementos integrantes, a institucionalización, relacionada coa fixación e coa especialización semántica, a idiomaticidade e as súas potenciais variacións.

Pola súa banda, a investigadora brasileira Tagnin (2013), no seu libro *O jeito que a gente diz*, caracteriza as EI, de entre outras unidades, como «unidades lingüísticas convencionais» (ULC). A convencionalidade, segundo a autora, está condicionada polo uso e pola práctica; polo tanto, determinadas ocasións exixirán formas diferentes e específicas de falar e actuar, aplicadas tanto no nivel social (cando dicir) coma no nivel lingüístico (como dicir). Segundo a autora, poden ser situacións como «[...] desculparse por pisarlle o pé a alguén, agradecer un favor recibido ou ata eloxiar un presente mesmo se non nos gustou» («desculpar-se por pisar no pé de alguén, agradecer un favor recibido ou até eloxiar un presente mesmo que não se tenha gostado dele», Tagnin, 2013, p. 21). Hai, daquela, expresións que son convencionais por estaren ligadas a un feito social, como *Feliz Natal*, *Meus pésames*, ou pola súa forma, pois non permiten ningún tipo de alteración da orde ou de substitución dos seus elementos, como no caso de *mundos e fundos* e *doce ilusão*, que non poden ser trocadas por *universos e profundidades* nin por *ilusão doce*, pois isto carrearía unha mudanza integral do sentido desas expresións.

Aínda segundo Tagnin (2013), cando a convención pasa ao nivel do significado, entramos no nivel da idiomaticidade. Así, afirmar que unha expresión é idiomática significa que o seu significado non pode ser entendido pola suma dos seus elementos, senón polo seu conxunto; isto é, o seu significado non é transparente. Como exemplos cita *encher linguiça* (lit. encher longaínza, *meter palla*), *acertar na mosca* (*dar no cravo*) e *forte como um touro*. Considerando a convencionalidade e a idiomaticidade, afirma que «toda

⁶ Cita orixinal: «[...] unidades léxicas formadas por máis de dos palabras gráficas en su límite inferior, cuyo límite superior se sitúa en el nivel de la oración compuesta».

expresión idiomática é tamén convencional, pero non toda expresión convencional é idiomática» («toda expressão idiomática é também convencional, mas nem toda expressão convencional é idiomática», Tagnin, 2013, p. 22)

A convencionalidade, de acordo coa autora, posúe tres niveis:

- sintáctico: refírese á combinabilidade dos elementos, á súa orde e á súa gramaticalidade; é o nivel no que están as colocacións (*marcar um encontro*), coligacións (*confiar em*), binomios (*cama e mesa*) e as estruturas agramaticais (*de vez em quando*);
- semántico: relativo á convencionalidade non-motivada entre as expresións e os seus significados; noutras palabras, os significados non son transparentes e non son dados polos elementos illados da expresión, senón polo seu conxunto (idiomaticidade)—*encher linguiça, acertar na mosca*, xa referidos anteriormente—, e tamén por metáforas (*baixo astral* ou *alto astral*);
- pragmático: refírese ao uso da lingua en situacións de interacción entre as persoas falantes, que debe considerar a situación en que cada falante se encontra e a expresión que nela se debe empregar (*muito prazer, obrigadíssima*), podendo incluír os marcadores conversacionais (*por falar em..., a meu ver...*) e as fórmulas situacionais (*você se incomodaria de...?, você gostaria de...?*).

Polo tanto, ao falar de EI, estamos tratando do nivel semántico da convencionalidade, asociado á idiomaticidade. Para a autora, esas expresións tamén posúen graos de idiomaticidade, incluíndo desde expresións cuxo significado se pode recuperar por posuír unha imaxe metafórica, como *chutar o pau da barraca*, que significa ‘botar todo a perder’, ata expresións de significado convencional, cuxa imaxe metafórica non é tan clara, como a expresión *bater as botas*, que significa ‘morrer’. Resaltamos aínda que as características arriba citadas tornan as EI estables e fan que pasen a ser frecuentemente empregadas por unha determinada comunidade de falantes de maneira usual e condicionada a determinadas circunstancias.

Para este traballo, adoptamos a definición de EI proposta por Teer (2022), construída a partir dunha ampla revisión bibliográfica sobre o tema e que a considera como «un tipo de unidade fraseolóxica pluriverbal, fixa e institucionalizada, que se destaca dos demais tipos de UF polo seu alto grao de idiomaticidade. Non constitúe un enunciado completo, pode comportar informacións culturais e, na súa estrutura, agramaticalidades ou arcaísmos» (Teer, 2022, p. 71).⁷

Considerando que algunhas das unidades utilizadas nas actividades son somatismos, é importante mencionar a explicación de Ortíz Alvarez (sic) sobre este tipo de unidades,

É moi común encontrar EI que teñen como base semántica unha parte do corpo humano. Os somatismos posúen toda a potencialidade necesaria para crear imaxes a partir das

⁷ Cita orixinal: «um tipo de unidade fraseolóxica pluriverbal, fixa e institucionalizada, que se destaca dos demais tipos de UFs polo seu alto grao de idiomaticidade. Não constitui um enunciado completo, pode carregar informações culturais e, na sua estrutura, agramaticalidades ou arcaísmos».

funci3ns que cada unha das partes do corpo realiza e tam3n aquelas que o home no dado momento lles atribui3u. As3, a cabeza, o coraz3n, as mans, as pernas, os brazos, os ollos, os p3s etc. poden aumentar metaforicamente a s3a potencialidade expresiva. (Ort3z Alvarez, 2000, p. 134).⁸

Entre os exemplos utilizados nas actividades propostas est3n: *enfiar o p3 na jaca*, *botar a boca no trombone*, en portugu3s, e *perder la cabeza*, *en un abrir y cerrar de ojos*, *poner las manos en el fuego*, en espa3ol.

En relaci3n ao ensino das EI, destacamos Gonz3lez-Rey (2012), que afirma que, m3is que unha denominaci3n, a fraseodid3ctica representa unha posici3n da fraseolox3a fronte 3 did3ctica da fraseolox3a. Conforme a autora, «[a] fraseodid3ctica consiste, certamente, na did3ctica da fraseolox3a dunha lingua, mais tam3n na did3ctica dunha lingua a trav3s da s3a fraseolox3a» (Gonz3lez-Rey, 2012, p. 75, traducci3n nosa⁹). Esa afirmaci3n apunta que 3 posible, ao ensinar unha lingua, tratar a s3a fraseolox3a e, m3is ca iso, orientar o ensino da lingua a partir da fraseolox3a, pois o seu estudo non pode ser dissociado do estudo da cultura e das particularidades relacionadas cos «xeitos de falar» das persoas falantes.

Ao pensar en propostas did3cticas para o ensino das EI no contexto da EJA, 3 preciso pensar nos niveis de dificultades que elas impo3nen no alumnado desa modalidade de ensino. Sendo as3, apoi3monos na proposta de Teer (2017), que adapta as propostas de catro niveis de dificultade de EI de Baptista (2006) e Xatara (2001) e relaciona os criterios de graos de idiomaticidade e de proximidade entre as EI do espa3ol e as do portugu3s. Como resultado, a autora pode categorizalas en tres niveis de dificultade, considerando os tres anos do EM, conforme explicamos a seguir mediante os exemplos da propia autora:

- a) EI de nivel 1: pos3en equivalencia literal e idiom3tica igual en portugu3s (*abrir portas/abrir puertas*);
- b) EI de nivel 2: pos3en equivalencia idiom3tica semellante en portugu3s, mais non te3en equivalencia l3xica total (*hacer la vista gorda/fazer vista grossa*);
- c) EI de nivel 3: poden traducirse ao portugu3s por outra EI malia que a estrutura sint3ctica e/ou as unidades l3xicas son moi diferentes das existentes na lingua espa3ola (*agarrarse a un clavo ardiendo/fazer qualquer neg3cio*) ou poden traducirse por par3frases debido 3 non-equivalencia idiom3tica coas expresi3ns en portugu3s (*volver a las andadas/cometer os mesmos erros*).

⁸ Cita orixinal: «3 muito comum encontrar EIs que t3m como base sem3ntica uma parte do corpo humano. Os somatismos possuem toda a potencialidade necess3ria para criar imagens a partir das fun33es que cada uma das partes do corpo realiza e tamb3m aquelas que o homem no dado momento lhes atribuiu. Assim, a cabe3a, o cora33o, as m33os, as pernas, os bra33os, os olhos, os p3s, etc. podem aumentar metaforicamente a sua potencialidade expressiva».

⁹ Cita orixinal: «La fraseodid3ctica consiste, ciertamente, en la did3ctica de la fraseolox3a de una lengua, pero tamb3n en la did3ctica de una lengua a trav3s de su fraseolox3a».

No contexto da EJA, optamos por non dividir as expresións entre os tres anos do EM, dado que é posible que moito alumnado poida estar entrando en contacto con esas unidades por primeira vez, ou retornando á escola despois de moito tempo afastado, ou aínda porque existe a posibilidade de que tales estudantes non continúen nos semestres seguintes. Para construír as nosas actividades, seleccionamos EI categorizadas por Teer (2022), considerando non só o perfil do público da EJA e as súas necesidades, senón tamén o nivel de dificultade das EI e o contacto do alumnado con esas expresións mediante a lectura de textos de diferentes xéneros (xornais, revistas, anuncios etc.) no seu día a día e na aula. Son EI como *en un abrir y cerrar de ojos/em um piscar de olhos, dar el brazo a torcer/dar o braço a torcer*, pertencentes ao nivel 1, e *encogerse de hombros/dar de ombros e echar un vistazo/dar uma olhada*, inseridas no nivel 2.

Igualmente, seguimos as propostas de actividades presentadas por Xatara (2001) e Hernández (2003), entre as que están: identificar as EI correspondentes na LM da persoa aprendiz nunha lista desordenada; establecer a relación das EI con imaxes ou debuxos que representen o seu significado; encher ocos en frases con determinadas expresións; identificar unha EI usando só as paráfrases explicativas en LE; establecer relacións de sinonimia e antonimia; contextualizar as EI en discursos creativos na LE, preservando o seu valor connotativo e denotativo; e analizar o valor argumentativo dunha EI nun texto ou as intencións de comunicación implícitas nese texto.

Aínda conforme Hernández (2003), as actividades prácticas poden incluír a comprensión escrita (enquisas, cartas, conversas etc.), a expresión oral (dramatizacións, xogos de rol etc.) e unha variedade de actividades lúdicas (tarxetas con debuxos para identificar as unidades e construír definicións dunha expresión sen mencionala, encrucillados, sopas de letras etc.).

A esas posibilidades de actividades sumámoslles as catro de ensino das EI propostas por Baptista (2006):

- Etapa I: presentación das expresións considerando o nivel, o perfil do alumnado e o curso; o estudantado debe ser levado a reflexionar sobre algunhas cuestións como que significan as expresións presentadas, que poden significar nos contextos presentados, así como inferir os seus significados, as súas posibles traducións e/ou paráfrases, de acordo co nivel de dificultade da expresión;
- Etapa II: comprensión das EI, isto é, espérase que o alumnado, alén de identificar as expresións, consigan desprender os seus significados;
- Etapa III: utilización das EI, momento en que o alumnado utiliza as expresións tanto na produción oral como na produción escrita;
- Etapa IV: memorización, isto é, fixación das EI, debéndose realizar actividades de revisión de forma e contido das expresións estudadas anteriormente.

Coidamos que todas as etapas poden aproveitarse para a elaboración da nosa proposta. Porén, a produción oral e a produción escrita non foron enfocadas, posto que o obxectivo era sensibilizar o estudantado acerca do uso das EI no día a día tanto en portugués como

en espa3ol. Así, pensamos que, no canto de utilizalas na produci3n escrita e oral, é máis eficaz que o estudantado da EJA exerceite a lectura e poida relacionar as expresi3ns adecuadas ao contexto. Conforme xa apuntamos, ese p3blico ten un perfil específico e é preciso consideralo na proposici3n de actividades didácticas que dean conta dese fin.

Presentada a síntese teórica que sustentou o traballo, a seguir discorremos sobre os principios orientadores da nosa proposta e alg3ns exemplos de actividades.

3. Expresións idiomáticas: proposta de actividades para a EJA

Para presentar a nosa proposta de actividades, destacamos, inicialmente, os principios seguidos para a súa elaboraci3n. O primeiro aspecto considerado é o perfil do alumnado da EJA. Ao longo da investigaci3n, constatamos que o alumnado desa modalidade pertence a franxas etarias e posúe traxectorias escolares diversas. Bastantes estudantes non asistían á escola desde hai moitos anos e decidiron retomar os estudos, ou repetiron alg3n curso e son maiores de idade, polo que xa non poden matricularse no ensino regular, ou mesmo, despois de sucesivos fracasos escolares, deciden retornar á escola e realizar unha nova tentativa de terminar os estudos. Súmeselle a iso o feito de que estas persoas teñen unha xornada de traballo anterior ou posterior ás aulas, asumen responsabilidades familiares e obrigas domésticas. Fronte a estas situacións, non é posible prever que coñecementos adquiriron ao longo da súa vida escolar nin preparar materiais que exixan demasiados coñecementos, principalmente en lingua espa3ola. Dado que a gran maioría das persoas alumnas son traballadoras, xa están inseridas en prácticas sociais que implican usar a linguaxe e posúen unha vivencia significativa dentro e fóra da escola. Polo tanto, é preciso ofrecerlles recursos para que poidan desenvolverse lingüísticamente, perfeccionando e desenvolvendo principalmente a lectura e o coñecemento metalingüístico para que poidan mellorar a súa comunicaci3n en diferentes situacións cotiás e o desempeño nas súas actividades. Os factores aquí referidos foron determinantes para establecer o primeiro principio: as actividades propostas serían de sensibilizaci3n para as EI tanto en portugués como en espa3ol, máis ca pensar nunha aprendizaxe máis profunda desta última.

Tamén tivemos en conta os obxectivos propostos polo PCEJA presentados na sección anterior e a forma de organizaci3n da EJA, dividida en semestres, cada un deles correspondente a un ano do EM; ou sexa, a modalidade posúe unha duraci3n dun ano e medio. Pensando nesa organizaci3n e no perfil do alumnado, estableceuse o segundo principio: elaborar unha actividade para cada aula e que estas puidesen ser aplicadas para calquera ano, conforme se explicou anteriormente, de modo que se poida facer que a aprendizaxe na aula sexa significativa para o alumnado.

Considerando os aspectos anteriores, foi preciso repensar a proposta de Teer (2022). Dese modo, decidimos non dividir as expresi3ns ao longo dos tres anos do EM, mais utilizamos as EI de nivel 1 e 2, é dicir, aquelas que presentan equivalencia idiomática literal co portugués e as que posúen unha equivalencia semellante entre ambas as linguas. Non inserimos, polo tanto, as EI de nivel 3, isto é, aquelas que de acordo con Teer (2017) poden ser traducidas ao portugués por medio doutra expresi3n cuxa estrutura sintáctica e/ou unidades léxicas son bastante diferentes das expresi3ns da lingua espa3ola e que

támén poden ser traducidas por paráfrases, ou sexa, que non posúen unha equivalencia idiomática. Daquela, o terceiro principio foi seleccionar as EI compatibles co perfil do alumnado e coas características da organización da EJA.

O cuarto principio proposto foi non sobrecargar o alumnado coa aprendizaxe de moitas expresións, visto que probablemente sexa o seu primeiro contacto con este tipo de unidades, conforme xa afirmamos. Desá forma, seguimos a recomendación de Solano Rodríguez (2007), que suxire traballar con cinco ou seis unidades como máximo. Seleccionáronse cinco expresións de nivel 1 e sete de nivel 2. Para a escolla das expresións en portugués, consideramos o perfil do estudantado da EJA e a nosa vivencia en canto profesora nesa modalidade, posto que consideramos que esas expresións forman parte do cotián dos e das falantes ou que moitos xa entraron en contacto con elas en diferentes situacións comunicativas. As expresións seleccionadas recóllense no cadro 1.

Cadro 1. Expresións seleccionadas

Els de nivel 1	Els de nivel 2
<i>Perder la cabeza (perder a cabeça)</i>	<i>Encogerse de hombros (dar de ombros)</i>
<i>En un abrir y cerrar de ojos (em um piscar de olhos)</i>	<i>Echar un vistazo (dar uma olhada)</i>
<i>Poner la mano en el fuego (botar/por a mão no fogo)</i>	<i>Echar una mano (dar uma mão)</i>
<i>Dar el brazo a torcer (dar o braço a torcer)</i>	<i>Quedarse al margen (ficar de fora [de])</i>
<i>Costar un ojo de la cara (custar os olhos da cara)</i>	<i>Poner el dedo en la llaga (pôr o dedo na ferida)</i>
	<i>Dormir a pierna suelta (dormir como uma pedra)</i>
	<i>Mover los hilos (mexer os pauzinhos)</i>

Ademais dos principios referidos, considerando as condicións das escolas que atenden o público da EJA, pensamos nun recurso máis accesible, o papel, pois moitas escolas públicas brasileiras aínda non teñen recursos multimedia e a impresión de material acaba sendo a forma máis viable para a persoa docente. Certamente, non ignoramos o feito de que as escolas hoxe en día poidan ter acceso a Internet e recursos didácticos axeitados, razón pola que suxerimos, nalgúñas das actividades propostas, a procura de información en Internet e o uso de dicionarios en liña.

A seguir, do total de dez actividades, presentamos cinco (actividades 1, 4, 6, 8 e 10) para amosar de xeito xeral os principios seguidos, os tipos de actividades e a secuencia pensada a partir das autorías revisadas na fundamentación teórica. Con todo, antes de presentalas de forma detallada, sintetizamos as demais actividades (2, 3, 5, 7 e 9) para ofrecer un panorama xeral de toda a proposta.

Cadro 2. Panorama das actividades 2, 3, 5 7 e 9

Actividad 2 – Deconstruyendo y reconstruyendo expresiones idiomáticas en portugués	Obxectivo: recoñecer e comprender as EI en portugués, reflexionando sobre posibles alteracións e os seus límites de uso. Tipo de exercicio: corrixir e completar expresións desordenadas ou con palabras trocadas. EI: <i>chutar o balde, trocar alhos por bugalhos, pendurar as chuteiras.</i>
Actividad 3 – Entendiendo el significado de las expresiones idiomáticas en portugués	Obxectivo: comprender o sentido literal e figurado das EI. Familiarizarse co concepto de EI e coas súas características. Tipo de exercicio: identificar expresións e interpretar os seus significados a partir da escrita. EI: <i>bater as botas, lavar roupa suja, pisar na bola.</i>
Actividad 5 – Comprendiendo las expresiones idiomáticas en español	Obxectivo: reforzar a comprensión das EI en español e recoñecer sinónimos. Tipo de exercicio: relacionar columnas con expresións e cos seus sinónimos. EI: <i>perder la cabeza, dar el brazo a torcer, costar un ojo de la cara.</i>
Actividad 7 – Relacionando las expresiones idiomáticas en español y en portugués	Obxectivo: pensar en posibles correspondencias das EI en español para o portugués. Tipo de exercicio: encher ocos e responder libremente con equivalencias. EI: <i>encogerse de hombros, echar una mano, mover los hilos.</i>
Actividad 9 – Utilizando las expresiones idiomáticas en español	Obxectivo: usar as EI en diálogos. Tipo de exercicio: completar partes destacadas dun diálogo substituíndoas por EI equivalentes. EI: <i>perder la cabeza, echar un vistazo, no dar el brazo a torcer.</i>

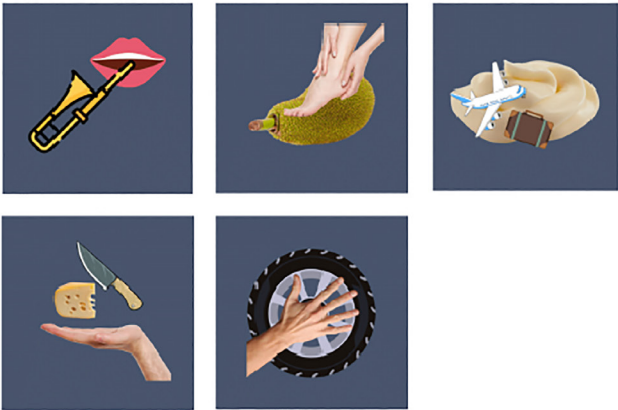
Actividad 1 - Identificando expresiones idiomáticas en portugués

O obxectivo da actividade é facer unha primeira aproximación do alumnado ás EI. Polo tanto, usamos para a súa elaboración as expresións da lingua portuguesa *botar a boca no trombone*, *enfiar o pé na jaca*, *viajar na maionese*, *estar com a faca e o queijo na mão* e *ser uma mão na roda*. A partir desas expresións, buscamos mostrarlle ao estudantado que o seu significado non resulta da suma dos seus elementos; alén diso, o alumnado poderá compartir outras expresións que coñezan e/ou usen no seu día a día, valorando os seus coñecementos previos.

Figura 1. Proposta de actividade 1 - Identificando EIs en portugués

ACTIVIDAD 1

1. ¿Puedes identificar las expresiones abajo? ¿Las usas en tu día a día? Completa la tabla abajo con las expresiones de acuerdo con su descripción.

Explicación de la expresión	Significado
Cometer excessos	
Alguém tem tudo para fazer com que algo dê certo	
Falar/ fazer algo sem sentido	
Ser de grande ajuda	
Falar algo que as outras pessoas não têm coragem	

2. Además de esas expresiones, ¿consigues acordarte de algunas de ellas que usas en tu día a día? Escríbelas a continuación y compártelas con el grupo.

Desenvolvimento da actividade e tempo dedicado ás diferentes etapas:

- a) No exercicio 1, a persoa docente explica ao alumnado que, en parellas, deben analizar as imaxes e intentar identificar as expresiões retratadas (10 min).
- b) A seguir, a docente solicita que o alumnado presente as súas respostas. Debemos considerar que non todo o alumnado coñece as EI representadas, polo que dedicaremos un momento ao diálogo co grupo a fin de garantir a comprensión de todo o mundo (15 min).
- c) Na etapa seguinte, o alumnado debe escribir as expresiões identificadas ao lado das súas explicacións (5 min). No caso de que sexa necesario, recoméndase a busca das expresiões en dicionarios: *Priberam Dicionário* e *Aulete Digital*.
- d) A continuación (exercicio 2), o alumnado debe pensar noutras expresiões que usan no seu día a día e compartilas co grupo. Neste momento, é importante dialogar de maneira interxeracional, visto que o público ao cal se destina a actividade está conformado por diversas franxas etarias (15 min).
- e) No caso de que non sexa posible terminar a actividade, débese finalizar na clase seguinte, visto que os deberes para a casa poden ser difíciles de realizar polo alumnado en función das súas particularidades e da súa xornada de traballo.

Actividad 4 - Conociendo expresiones idiomáticas en español

Após realizar a aproximación do alumnado co concepto de EI en lingua portuguesa, chega o momento de traballalas na lingua española. Para esa actividade, escollemos as expresiões de nivel 1 *perder la cabeza, en un abrir y cerrar de ojos, poner las manos en el fuego, dar el brazo a torcer* e *costar un ojo de la cara*. O obxectivo é facer que os e as alumnas recoñezan as expresiões en español e entendan a súa semellanza coas expresiões en portugués. Alén diso, espérase que identifiquen o seu significado global e que poidan utilizalas en frases a partir das imaxes que evocan, visto que o alumnado pode non posuír o coñecemento necesario para a conxugación dos verbos das expresiões.

Figura 2. Proposta de actividade 4 - Conociendo EIs en español

ACTIVIDAD 4

1. A continuación, puedes encontrar algunos titulares de noticias vehiculadas en los países de habla hispana. ¿Consigues identificar si hay expresiones idiomáticas de la lengua española en ellos? Subraya las expresiones que consideres idiomáticas.

1.

Sociedad

A los 102 años, perdió la cabeza por celos

«Cuándo en el interior del Chaco. Ella salió de compras y salió más de la cuenta. A su regreso, al la agredió recién casada haberse ido "a buscar un macho"»

2.

new 3. Tecnología

Minusválidos entran al mundo de la informática en un abrir y cerrar de ojos

Terminó frente a una computadora. Buscó escribir, emitió sonidos y navegó por Internet casi como cualquier otra persona, pero con la diferencia de que no tiene brazos y a sus 45 años, antes al mundo de la informática gracias al "brazo virtual", un software desarrollado en Brasil.

3.

Cristina sobre De Vido: "No pongo las manos en el fuego por nadie"

En una semana extraordinaria, la candidata a senadora de Unidad Ciudadana enfrentó a su opositor, mientras enfrenta el juicio por la Tragedia de Ocho

4.

Ecuador: ¿por qué Correa dio su brazo a torcer tras las protestas?

Redacción
2009, México

5.

No ampliar la ruta 27 nos cuesta un ojo de la cara

Cálculo en columnas y dígitos el desperdicio en combustible y tiempo en puentes, entre otros, y el monto en millones

2. Ahora que has identificado las expresiones, relaciona los números de los titulares con el significado correspondiente de cada expresión.

Significado de la expresión	nº
Faltar u ofuscar la razón o el juicio por algún accidente.	
Para asegurar la verdad y certeza de algo.	
En un instante, con extraordinaria brevedad.	
Es excesivo su precio, o mucho el gasto que se ha tenido en ello.	
Rendirse, desistir de su dictamen o propósito.	

3. Y en los contextos presentados a continuación, ¿Cuál de las expresiones es más adecuada? Relacionálas con las imágenes siguientes.

1. Ayer dijo muchas cosas a su compañero de clase; resulta que los dos se enojaron y _____.
2. Lo difícil es ir de compras hoy en día, pues todo _____.
3. Él es terco, podemos decirlo de varias maneras, pero no va a _____ y escucharnos.
4. Mi vida ha cambiado muy rápido, fue _____.
5. Ya le dijimos que él la engaña, pero no nos cree y _____ por su novio.

Desenvolvimento da actividade e tempo dedicado às diferentes etapas:

- a) No primeiro exercício, o alumnado deve tentar identificar algunhas expressões (*perder la cabeza, en un abrir y cerrar de ojos* etc.). Resáltase que estas non están só no modo infinitivo, senón tamén noutros tempos verbais. Iso é importante para que o alumnado perciba as mudanzas necesarias nesas unidades en función da súa adecuación no discurso, isto é, no seu uso nun contexto determinado (10 min).
- b) Tras a identificación das expresións, a persoa docente debe realizar unha breve corrección a fin de verificar se todo o alumnado conseguiu identificarlas (5 min).
- c) No exercício 2, o estudantado debe relacionar as expresións identificadas coas súas definicións en lingua española. Dese maneira, alén de exercitar o coñecemento das EI, o alumnado comeza a estreitar os seus lazos con esa lingua. Nese momento, poderán valerse do uso de dicionarios e/ou de Internet, no caso de que teñan acceso a tales recursos (15 min).
- d) A seguir, a persoa docente debe realizar unha actividade de comprensión sobre os títulos das noticias presentadas na actividade. Ese momento é importante para saber o nivel de comprensión que os alumnos teñen na lingua española (7 min).

e) Para finalizar, no exercicio 3, o estudantado debe relacionar brevemente as imaxes de A a E cos contextos presentados (5 min).

f) A persoa docente corruxirá a actividade e esclarecerá posibles dúbidas (5 min).

A actividade pode concluírse na seguinte clase. Para esa e outras actividades, o alumnado poderá utilizar dicionarios en liña. Algunhas suxestións son: *Diccionario de la Lengua Española*, *Diccionario del Español de México* e *WordReference*.

Actividad 6 - Comprendiendo las expresiones idiomáticas en español

Na actividade 6, xa se lle presentará ao alumnado as expresións de nivel 2 co obxectivo de que recoñezan esas expresións, completándoas coas palabras que as compoñen. O estudantado tamén deberá relacionar a explicación das expresións co seu significado, o que é bastante interesante, pois ao longo de toda a actividade traballarán coa lingua española, podendo descubrir novas palabras.

Figura 3: Proposta de actividade 6 - Comprendiendo las EIs en español

ACTIVIDAD 6

1. Ahora que ya conocemos algunas expresiones idiomáticas del español, tendrás un desafío: debes intentar descubrir qué expresiones veremos a continuación. Para eso, busca en el diccionario o en la internet y discútelas con tu compañero para completar las expresiones con las palabras que faltan.

Palabras

mano	margen	vistazo
hombros	pierna	hilos
llaga		

Expresiones

Encogerse de _____	Quedarse al _____	Dormir a _____ suelta	Mover los _____
Echar un _____	Echar una _____	Poner el dedo _____ en la _____	

2. ¿Qué significan las expresiones que completaste? ¿Ya lo sabes? Escribe al lado de cada descripción abajo el significado que crees que corresponde a cada una de las expresiones. Puedes usar el diccionario para consultar su significado.

- Dormir sin preocupación, tranquilamente.
- Examinarlo, reconocerlo superficialmente.
- Mostrarse o permanecer indiferente ante lo que oye o ve.
- Indica que alguien o algo no tiene intervención en el asunto de que se trata.
- Conocer y señalar el verdadero origen de un mal, el punto difícil de una cuestión, aquello que más afecta a la persona de quien se habla.
- Se refiere a cuando alguien tiene influencias o contactos, los usa para conseguir lo que quiere.
- Ayudar a la ejecución de algo/ Ayudar a alguien.

Desenvolvemento da actividade e tempo dedicado ás diferentes etapas:

a) O alumnado debe completar as EI coas palabras presentadas nos cadros iniciais do exercicio («mano», «margen», «vistazo», «hombros», «pierna», «hilos» e «llaga») (exercicio 1). Para iso, poden consultar dicionarios e tamén Internet (15 min).

b) A persoa docente realiza unha breve corrección para verificar se todo o alumnado conseguiu facer a actividade satisfactoriamente, pois precisan dela para realizar a segunda parte da actividade (5 min).

- c) Depois de encontrar e corrixir todas as expresións, o alumnado debe relacionalas coas súas definicións (exercicio 2). Esa parte da actividade tamén se pode realizar coa axuda de Internet ou de dicionarios (15 min).
- d) A docente fai a corrección xuntamente co alumnado para verificar se todo o mundo entendeu as expresións e os seus significados e para esclarecer posibles dúbidas (5 min).
- e) Após a realización das actividades, é interesante que a docente interveña e verifique se os e as alumnas entenderon os sentidos globais das expresións, pois deberán traballar con elas nas próximas actividades (5 min).
- A actividade pode concluírse na seguinte clase.

Actividad 8 - Utilizando las expresiones idiomáticas en español

O obxectivo desta actividade é traballar coas expresións en contextos auténticos. Para iso, usamos textos tirados do CORPES XXI. Aínda que as actividades se apliquen de maneira independente unhas das outras, espérase que o alumnado xa posúa un coñecemento previo do que son as EI e tamén coñeza as expresións de nivel 2 traballadas anteriormente. No caso de que unha alumna ou un alumno que sexa pouco frecuente non as recoñeza, poderá realizar a actividade xunto cun compañeiro ou compañeira para que así poida seguir a actividade.

Figura 4: Proposta de actividade 8 – Utilizando las EIs en español

Actividade 8 - Utilizando las expresiones idiomáticas en español

ACTIVIDAD 8

1. Completa los textos abajo con las expresiones idiomáticas adecuadas.

1. encoge de hombros

2. quedar al margen

3. movió los hilos

4. echar un vistazo

5. dormir a pierna suelta

6. poner el dedo en la llaga

7. echar una mano

A) Pese a que el verdadero asesino fue uno de los guardespaldas de Hiram, el padre de Verónica () necesarios para culpar a Archie. La tercera temporada resolverá el destino y la inocencia de Archie y las peligrosas relaciones de este grupo de adolescentes con lo más retorcido de esta pequeña localidad.

«RIVERDALE, un reflejo de lo que está pasando». *El Siglo de Torreón*.
www.elsiglodetorreon.com.mx; www.elsiglodetorreon.com.mx; 2018-10-10.

B) Las galerías de fotos pueden ser indispensables para empresas que venden productos de alto precio, como inmuebles o vehículos. Los compradores sobre todo de viviendas, quieren ver varias fotos de una casa antes de ir a verla en persona o hacer una oferta, y los caruseles les permiten () rápido.

Tellado, Fernando: «Caruseles y Sliders ¿para qué sirven? ¿merecen la pena? ¿funcionan? ¿es bueno usarlos?». *Ayuda WordPress*. ayudawordpress.com; 2021-06-29

C) Descubre cómo el (), realizar las clásicas tareas domésticas y cambiar la decoración de su casa o trabajo le ayudarán a mejorar su salud, le proporcionarán mayor energía y alargarán su vida. Sigue estos sencillos consejos que le aportarán grandes beneficios sin tener que recurrir a entrenamientos físicos agotadores ni libros de autoayuda.

«Mejore su salud con doce estrategias de bienestar». *El Universal.mx*. México D. F.: eluniversal.com.mx; 2004-09-21.

D) Le he preguntado qué pasó en la montaña, cómo lo apresaron, por qué lo mataron, pero se () por respuesta, no quiere hablar de eso. También le pregunté cómo es el otro lado de la vida y me dijo que ya tendrá tiempo para ir conociéndolo.

Allende, Isabel: *Violeta*. Barcelona: Plaza & Janés, 2022

E) Cuando todo esto pasó será el momento de conservar los gestos de solidaridad y de compromiso con el bien común. Los ciudadanos tendremos que apoyarnos, ayudamos y resguardamos mutuamente. Será el momento de () a nuestros vecinos que tienen un pequeño negocio en el barrio, que se han visto forzados a cerrar y que no saben cómo van a salir adelante. Será el momento de dejar en el pasado la sociedad del «salvase quién pueda».

Esquerria Miranda, Cristina: «"Filosofar es ante todo pensar dialogando": Eduardo Infante». *Semana*. Bogotá: semana.com; 2021-01-28.

F) En estos tiempos de polarización, crispación y enfrentamiento entre los ciudadanos, es no poco importante, que recordemos, y ejercitemos, estas reglas para el diálogo establecidas por los filósofos Apel y Habermas: deben participar en el diálogo todos los afectados; ninguna posición puede () del debate ni exenta de crítica; todos los participantes deben estar obligados a argumentar; la discusión ha de ser pública, todos deben participar en igualdad y libertad.

Esquerria Miranda, Cristina: «"Filosofar es ante todo pensar dialogando": Eduardo Infante». *Semana*. Bogotá: semana.com; 2021-01-28

G) "Cuando los docentes brindan espacios de expresión y contención, los chicos de a poco se animan a hablar y a contar lo que les pasa", señala la psicóloga. En los encuentros surgen temas como los de violencia familiar y maltrato a niños. Pero las especialistas advierten sobre cómo se abordan estas problemáticas. "Poner en palabras antes de curar el trauma es como () lo único que hace es reforzar el trauma", afirma Setto.

Guerra, Rosana: «Cómo cuidar al docente que cuida». *La Voz. Salud*. Córdoba: lavoz.com.ar; 2012-08-01.

Desenvolvemento da actividade e tempo dedicado ás diferentes etapas:

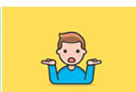
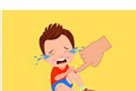
- A persoa docente explicálle ao alumnado que deben ler atentamente os textos en lingua espa3ola e, se non entenden algo, poden valerse do uso do dicionario e/ou buscar en Internet, pois precisan entendelos para realizar a actividade (20 min).
- A seguir, o estudantado debe completar os textos auténticos coas sete expresi3ns indicadas no cadro azul, de acordo co seu entendemento do texto (10 min).
- Para finalizar, a persoa docente debe realizar a correcci3n do uso das expresi3ns e verificar a comprensi3n do alumnado dos textos en lingua espa3ola, léndoos en voz alta e, se for necesario, esclarecendo dúbidas e posibles dificultades (15 min).

A actividade pode concluírse na seguinte clase.

Actividad 10 - Repasando las Expresiones Idiomáticas en espa3ol

A actividade 10 ten como obxectivo revisar todas as expresi3ns que foron vistas ao longo das actividades anteriores. Para que a actividade se realice de forma satisfactoria, é importante xuntar o alumnado máis asiduo con aquel menos frecuente, de forma que poidan colaborar entre si. Aquí presentaranse os dous niveis de dificultade das expresi3ns, onde as de nivel 1 valen 1 punto e as de nivel 2, 2 puntos. Ao final da actividade, espérase que o alumnado demostre o que aprendeu e se divirta durante o proceso. Iso é especialmente importante no contexto escolar, especialmente na EJA, xa que gran parte do alumnado ten unha longa xornada de traballo antes de chegar á escola.

Figura 5: Proposta de actividade 10 – Repasando las Els en espa3ol

		COSTAR	PONER
		PERDER	DAR
		ABRIR Y CERRAR	ENCOGERSE
		ECHAR	ECHAR 2
		QUEDARSE	PONER
		DORMIR	MOVER

Desenvolvemento da actividade e tempo dedicado ás diferentes etapas:

a) A persoa docente divide o alumnado en dous grupos. Como se dixo anteriormente, nese momento é importante facer unha división de maneira que o alumnado máis frecuente nas aulas realice a actividade conxuntamente co alumnado menos frecuente, para que non se sintan desprazados ou mesmo desmotivados a participar da actividade (5 min).

b) A continuación, a docente explicará como se xogará o xogo, lendo a tarxeta coas instrucións a seguir (en portugués):

Como xogar:

- 1) Os alumnos deben dividirse en dous grupos.
- 2) En cada rolda, os xogadores poderán escoller entre as expresións das tarxetas verdes, que valen un punto, e as amarelas, que valen dous puntos.
- 3) Os xogadores, entón, colocarán as imaxes no cadro e escribirán a expresión que lles corresponde a carón.
- 4) Se a expresión é correcta, o grupo gaña a puntuación correspondente de acordo coa cor da carta. Se fose errada, o outro grupo poderá tentar corrixir a expresión e gañar un punto se acerta a expresión.
- 5) Gaña o xogo o grupo que faga máis puntos ao longo da partida.

c) Após a lectura das regras, a docente realiza un sorteo para escoller o grupo que fará a primeira tentativa e inicia o xogo (5 min).

d) O alumnado pode xogar ao longo de 25 minutos.

e) Concluído o xogo, a docente preguntalle ao alumnado se ten algunha dúbida. Este momento serve aínda como un espazo de avaliación dos coñecementos adquiridos ao longo das clases, xa que a persoa docente pode preguntarlle ao alumnado que foi o máis interesante que aprenderon ao longo do proceso de aprendizaxe relativo ás EI.

4. Consideracións finais

A partir da constatación da lagoa da formación do profesorado en xeral e de español en particular para actuaren na EJA, da falta de materiais didácticos destinados a ese público, así como da identificación do seu perfil e necesidades e con base nos documentos relativos a esa modalidade de ensino e na especialización na fraseoloxía e nas EI, buscamos presentar un conxunto de principios que sustentasen a elaboración de actividades que permitisen a sensibilización do alumnado da EJA en relación á lingua española e sobre todo ás EI. Destacamos aínda que a proposta aquí presentada considera a realidade do ensino no Brasil e as condicións das escolas públicas que acollen o público da EJA.

Pensamos que o percorrido feito e a proposta dan conta das necesidades do estudantado da EJA que, por teren un carácter máis lúdico, poden ser motivadoras, nun primeiro momento, para a aprendizaxe das EI en portugués e, nun segundo momento, desas expresións en

espa3ol. Ao propor actividades con EI en ambas as linguas, buscouse motivar o alumnado desa modalidade de ensino a pensar nas expresi3ns na súa propia lingua e, posteriormente, contrastalas coas da lingua espa3ola, promovendo a aprendizaxe desoutra lingua. Igualmente, pensamos que as actividades serven de apoio para o profesorado que, conforme afirmamos, necesitan de materiais para as súas clases de ELE, polo que poden utilizalas ou adaptalas para atender as necesidades do seu alumnado.

Considerando que os resultados aquí presentados atinxen a unha tese de mestrado, coidamos que é posible continuar a investigaci3n no futuro coa posta a proba das actividades propostas a fin de verificar a súa eficacia na modalidade EJA. Outro aspecto a ser xulgado é a necesidade de construír un corpus textual específico que conteña as EI e que auxilie na construci3n de probas didácticas que conteñan esas unidades co uso de textos auténticos. A construci3n dese corpus resolvería, en parte, a nosa dificultade de encontrar textos adecuados ao perfil do alumnado de EJA.

Destacamos aínda a nosa propia aprendizaxe ao traballar e precisar reflexionar sobre o ensino de ELE para un público que, en xeral, recibe pouca atenci3n e que, así e todo, precisa dunha formaci3n diferenciada e, sobre todo, de incentivo para manterse na escola e concluír os seus estudos para que poida ter acceso a mellores postos de traballo e, consecuentemente, a unha mellor calidade de vida. Nese sentido, achamos que a oferta da lingua espa3ola na modalidade EJA é unha oportunidade fundamental e que pode marcar moito a diferenza deses e esas estudantes, posto que representa non só o acceso e a aprendizaxe dunha lingua estranxeira, sen3n tamén á súa cultura.

5. Referencias bibliográficas

- Antunes, N. (2024). *As express3es idiomáticas em espanhol: proposta de atividades para a sensibiliza33o de alunos da Educaci3n de Jovens e Adultos*. [Tese de Mestrado, Universidade Federal do Rio Grande do Sul]. <https://lume.ufrgs.br/handle/10183/281499>
- Baptista, L. M. T. R. (2006). Tratándose de expresiones idiomáticas, ¡no te rompas la cabeza ni busques cinco pies al gato! *RedELE – Revista Electrónica de Didáctica/Espa3olLengua Extranjera*, 6, 1-7. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1442465>
- Conselho Nacional de Educaci3n. (2000). *Parecer CNE/CEB n3 11/2000*. Disp3e sobre as Diretrizes Curriculares Nacionais para a Educaci3n de Jovens e Adultos. 10 de maio de 2000. https://normativasconselhos.mec.gov.br/normativa/view/CNE_PCB11_00.pdf?query=Escolas
- Constitui33n Polít3ca do Imp3rio do Brazil de 1824. 25 de marzo de 1824. https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/constituicao/constituicao24.htm
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología espa3ola*. Gredos.
- Decreto-Lei n3 4.958. Institue o Fundo Nacional do Ensino Primário e disp3e sobre o Convênio Nacional de Ensino Primário. 14 de novembro de 1942. <https://www2.camara.leg.br/legin/fed/declei/1940-1949/decreto-lei-4958-14-novembro-1942-414976-publicacaooriginal-1-pe.html>

- Decreto nº 7.247. *Reforma o ensino primário e secundário no município da Corte e o superior em todo o Império*. 19 de abril de 1879. <https://www2.camara.leg.br/legin/fed/decret/1824-1899/decreto-7247-19-abril-1879-547933-publicacaooriginal-62862-pe.html>
- González-Rey, M. I. (2012). De la didáctica de la fraseología a la fraseodidáctica. *Revista Paremia*, 21(3), 67-84. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/021/007_gonzalez.pdf
- Hernández, A. B. D. (2003). El componente fraseológico en la enseñanza de ELE. En Rodríguez Rodríguez, M. (coord.). *Léxico, fraseología y falsos amigos* (pp. 65-92). SGEL.
- Labella-Sánchez, N. y Pires L. (2008). Refletindo sobre o ensino de Línguas Estrangeiras na Educação de Jovens e Adultos: experiências no CAP-UFRGS. *Cadernos do Aplicação*, 21(2), 421-442. <https://doi.org/10.22456/2595-4377.6822>
- Lei nº 9.394. Estabelece as diretrizes e bases da educação nacional. 20 de dezembro de 1996. http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/19394.htm
- Lei nº 5.692. Fixa Diretrizes e Bases para o ensino de 1º e 2º graus, e dá outras providências. Diário Oficial da União v. 5. 12 de agosto de 1971. <https://www2.camara.leg.br/legin/fed/lei/1970-1979/lei-5692-11-agosto-1971-357752-publicacaooriginal-1-pl.html>
- Ministério da Educação. (2000). *Parâmetros Curriculares Nacionais: Ensino Médio (PCNEM)*. <http://portal.mec.gov.br/seb/arquivos/pdf/blegais.pdf>
- Ministério de Educação. (2002a). *Proposta Curricular para a educação de jovens e adultos*: segundo segmento do ensino fundamental: 5ª a 8ª série, v. 1. http://portal.mec.gov.br/secad/arquivos/pdf/eja_livro_01.pdf
- Ministério da Educação. (2002b). *Proposta Curricular para a educação de jovens e adultos*: segundo segmento do ensino fundamental: 5ª a 8ª série, v. 2. http://portal.mec.gov.br/secad/arquivos/pdf/eja/propostacurricular/segundosegmento/vol2_linguaestrangeira.pdf
- Ministério da Educação (2018). *Base Nacional Comum Curricular*. http://basenacionalcomum.mec.gov.br/images/BNCC_EI_EF_110518-versaofinal_site.pdf
- Ortíz Alvarez, M. L. (2000). *Expressões idiomáticas do português do Brasil e do espanhol de Cuba: estudo contrastivo e implicações para o ensino de português como língua estrangeira*. [Tese de doutoramento, Universidade Estadual de Campinas]. <https://repositorio.unicamp.br/acervo/detalhe/201490>
- Porcaro, R. C. (2011). *Caminhos e desafios da formação de educadores de jovens e adultos*. [Tese de Doutoramento, Universidade Federal de Minas Gerais]. <http://hdl.handle.net/1843/BUOS-8M3FKF>
- Solano Rodríguez, M. Á. (2007). El papel de la conciencia fraseológica en la enseñanza y aprendizaje de una lengua extranjera. En González-Rey, María Isabel (coord.). *Les expressions figées en didactique des langues étrangères* (201-221). E.M.E & InterCommunications S.P.R.L.
- Tagnin, S. E. O. (2013). *O jeito que a gente diz*. Disal.

- Teer, J. V. (2022). *O ensino de expressões idiomáticas no ensino médio: produção de conteúdo para curso on-line dirigido a professores de espanhol*. [Tese de Doutorado, Universidade Federal do Rio Grande do Sul]. <https://lume.ufrgs.br/handle/10183/236121>
- Teer, J. V. (2017) *Expressões idiomáticas no ensino de espanhol como língua estrangeira: elaboração de um guia didático para o professor*. [Tese de Mestrado, Universidade Federal do Rio Grande do Sul]. <https://lume.ufrgs.br/handle/10183/170396>
- Xatara, C. M. (2001). O ensino do léxico: as expressões idiomáticas. *Trabalhos em Linguística Aplicada*, 37, 49-59. <https://periodicos.sbu.unicamp.br/ojs/index.php/tla/article/view/8639325/6919>

5.1 Obras de referencia suxeridas

- Aulete Digital. (s.d.). <https://aulete.com.br/>
- Diccionario del Español de México (s.d.). <https://dem.colmex.mx/>
- Dicionário Priberam da Língua Portuguesa (2008-2021). <https://dicionario.priberam.org/>
- Real Academia Española (s.d.). *Diccionario de la lengua española*. <https://dle.rae.es/>
- WordReference (s.d.). <https://www.wordreference.com>

A cultura como dimensión do (non)compartible: carga cultural compartida nas expresións relacionadas con gastronomismos en portugués de Brasil e en francés de Francia¹

Culture as a dimension of the (non-)shareable: shared cultural load in expressions related to gastronomisms in Brazilian Portuguese and French from France

Mariele Seco

Universidade Estadual Paulista «Júlio de Mesquita Filho» (Brasil)

ORCID: 0000-0003-1577-8010

mariele.seco@unesp.br

Maria Cristina Parreira

Universidade Estadual Paulista «Júlio de Mesquita Filho» (Brasil)

ORCID: 0000-0002-8053-5413

cristina.parreira@unesp.br

Maria Angélica Deângeli Arni

Universidade Estadual Paulista «Júlio de Mesquita Filho» (Brasil)

ORCID: 0000-0002-5181-1634

angelica.deangeli@unesp.br

«Com» não pode estar meramente limitado a uma copresença em exterioridade, mas implica que o «co» dessa copresença estabelece por si mesmo o que se chama «partilha» – termo que designa uma divisão com comunicação, ou melhor, no domínio da comunicação: «partilhar uma comida» não é somente reparti-la em porções individuais, mas é, como também se diz, «comer juntos», ou seja, intercambiar algo do apaziguamento da fome e do prazer dos sabores.

(Jean-Luc Nancy, 2011, p. 6)²

¹ Data de recepción: 16.01.25. Data de aprobación: 23.10.25.

Tradución do portugués de Nuria García García (Universidade de Santiago de Compostela)

² Nancy (2011), tradución de Deângeli e Petry (2019, pp. 103-104).

Resumo: As prácticas lingüísticas e sociais dun pobo —as súas crenzas, coñecementos, actitudes, comportamentos e valores— están cristalizadas no léxico, especialmente na fraseoloxía dunha lingua. Ese conxunto de prácticas reflicte a cultura, entendida aquí non como algo fixo, senón como un fenómeno dinámico, en constante transformación (Ortiz Alvarez, 2019), mesmo entre falantes dunha mesma lingua. Ese dinamismo das linguas e culturas permite diversas abordaxes analíticas. Así, con base nos escritos de Galisson (1987, 1988, 2000), este traballo ten por obxectivo analizar as «cargas culturais compartidas» (CCP)³ e investigar as posibilidades de correspondencia interlingüística a partir do estudo de expresións idiomáticas relacionadas cos gastronomismos en portugués de Brasil e en francés de Francia. Como resultado, propomos unha perspectiva de análise que considera as estruturas das expresións idiomáticas correspondentes e as dimensións culturais que transmiten, reafirmando a importancia do coñecemento das CCP para unha mellor comprensión, non só da lingua, senón da cultura do outro.

Palabras clave: carga cultural compartida (CCP), expresións idiomáticas, gastronomismos, portugués de Brasil, francés de Francia.

Abstract: *The linguistic and social practices of a people — their beliefs, knowledge, attitudes, behaviours, and values — are crystallized in the lexicon, particularly in a language's phraseology. These practices reflect culture, understood here not as something fixed, but as a dynamic phenomenon in constant transformation (Ortiz Alvarez, 2019), even among speakers of the same language. The dynamic nature of languages and cultures allows for multiple analytical approaches. Based on the writings of Galisson (1987, 1988, 2000), this study aims to analyse «shared cultural loads» and explore the possibilities of interlinguistic correspondence through the study of idiomatic expressions related to gastronomisms in Brazilian Portuguese and French from France. As a result, we propose an analytical perspective that considers both the structural aspects of corresponding idiomatic expressions and the cultural dimensions they convey, reaffirming the importance of understanding shared cultural contents for a deeper comprehension not only of the language, but also of the other's culture.*

Key-Words: *shared cultural load, idiomatic expressions, gastronomisms, Brazilian Portuguese, French from France.*

1. Introducción

Na vida cotiá brasileira, non é raro atoparnos con enunciados constituídos por expresións idiomáticas que reflicten aspectos culturais específicos. Exemplos como «*Você viu aquele ator? Está parecendo um maracujá de gaveta!*» ou «*Ela é o próprio arroz de festa!*» ilustran ben este fenómeno. Estas expresións, que os falantes do portugués de Brasil adoitan comprender de inmediato, remiten, respectivamente, a un actor que envelleceu e presenta a pel bastante engurrada, de aí a comparación co maracuxá murcho, e a alguén que está presente en todas as festas. No segundo caso,

³ Nota da tradutora: Tal e como se expón no apartado 3 do artigo, as autoras optaron, na escrita orixinal en portugués deste traballo, polo termo «cargas culturais partilhadas» e non por outra posible opción como «cargas culturais compartilhadas» para manter así a sigla xa convencional CCP, correspondente a «charges culturelles partagées», establecida por Galisson (1988). En galego o verbo «partillar» non remite exactamente ao mesmo concepto, polo que optamos por traducir como «cargas culturais compartidas», aínda que mantivemos igualmente a sigla CCP.

a imaxe do «arroz de festa» está asociada a unha sobremesa tradicional brasileira, o *arroz-doce*, a cal é, aínda hoxe, bastante apreciada. En épocas pasadas, o prato era considerado un símbolo de distinción social, frecuentemente servido en festas e ceas, o que contribuíu á consolidación do seu valor simbólico. Moitos asocian aínda o uso da expresión ao feito de que o arroz é un alimento cotián, o que reforza a idea de presenza constante.

No entanto, podemos preguntarnos se un aprendiz de portugués sería capaz de comprender con facilidade o sentido deses enunciados, facendo as mesmas asociacións culturais que un falante brasileiro fai co *maracujá* e o *arroz(-doce)*. Estas diferenzas demostran o modo en que cada lingua mobiliza imaxes culturais propias para representar situacións universais, revelando que o sentido idiomático está ancorado en experiencias simbólicas e materiais distintas.

Desa forma, conséntase que tales situacións son frecuentes porque a lingua representa as prácticas socioculturais dun pobo, a súa visión do mundo, evidenciando as súas crenzas, coñecementos, actitudes, comportamentos e valores (Ortiz Alvarez, 2019). Eses elementos maniféstanse por medio da cristalización da experiencia colectiva no léxico, que, á súa vez, reflicte o medio e as particularidades de cada cultura.

Nese sentido, o léxico pode conter e transmitir informacións de natureza cultural, denominadas «cargas culturais compartidas» (CCP)⁴ (Galisson, 1988, 2000). As CCP corresponden a elementos simbólicos e referenciais propios dunha comunidade que, por seren tan específicos dun determinado grupo, poden carrexar dificultades na comprensión de enunciados e na aprendizaxe do léxico dunha lingua estranxeira. Nunha perspectiva intercultural, que busca aproximar e comparar dúas culturas co fin de salientar tanto as diferenzas como as semellanzas entre elas, este aspecto vólvese particularmente relevante (Galisson, 2000).

Así, aínda poderíamos preguntarnos: como traducir ao francés de Francia expresións como *maracujá de gaveta* e *arroz de festa*? Como tratar, na tradución, as cuestións pragmáticas e culturais que transmiten esas expresións? Os gastronomismos evocados nos exemplos remiten ás mesmas referencias na cultura francesa ou sería necesario recorrer a outros referentes que tornasen o enunciado máis comprensible e culturalmente pertinente?

Partindo destas interrogacións, este traballo ten como obxectivo analizar as «cargas culturais compartidas» (CCP) e as posibilidades de correspondencia interlingüística a partir do estudo de expresións idiomáticas relacionadas con gastronomismos (en adiante, EIG) en portugués de Brasil (PB) e en francés de Francia (FF). Así, a nosa proposta de análise céntrase na observación das expresións idiomáticas correspondentes nas súas dimensións estruturais e culturais, procurando comprender de que modo producen sentidos enraizados en contextos específicos e culturalmente marcados.

⁴ *Vid.* nota 3 (Nota da tradutora).

Cómpre mencionar que as EIG analizadas neste traballo foron seleccionadas a partir das investigacións de Seco (2017, 2024), que recompilou e investigou, nun primeiro momento, 111 EIG en PB e as súas posibilidades de correspondencia en FF e, posteriormente, 251 EIG en FF e as súas correspondentes en PB. Todas as expresións foron seleccionadas en obras lexicográficas e en *sítes* especializados en idiomatismos e, posteriormente, a súa frecuencia de uso foi verificada pola autora, co fin de que fosen representativas da lingua no momento do estudo.

As EIG analizadas son estruturas compostas polo nome de, cando menos, un alimento, e a escolla deste eixe temático xustifícase polo feito de que as prácticas alimentarias representan as singularidades culturais dos pobos. Tal especificidade pode derivar de factores como a posición xeográfica, a relixión ou os acontecementos históricos que moldean cada sociedade, determinando non só a dispoñibilidade dos alimentos, senón tamén o que é social e culturalmente aceptable como comestible. Deste xeito, como parte esencial do cotián, os hábitos alimentarios vólvense produtivos na creación de fraseoloxismos como as expresións idiomáticas, revelando aspectos que poden (ou non) ser compartidos e, dese modo, comprendidos por outras culturas.

2. Léxico, cultura e identidade

De acordo con Aubert (2016), as linguas deben ser comprendidas como feitos culturais, pois conteñen e articulan un conxunto de comportamentos das comunidades que as falan. Constitúen un dos medios máis complexos de pensar, dicir e actuar sobre o mundo, tanto nas relacións internas dos grupos como nas interaccións entre diferentes comunidades. Así, a diversidade lingüística non se reduce a unha simple variación de sons e signos, senón que reflicte unha pluralidade de concepcións do mundo, cada unha delas construída e compartida segundo os valores e convencións de cada grupo social e da súa cultura (Cassirer, 1992).

Ao recoñecer esa relación intrínseca entre lingua e cultura, é necesario tamén aclarar as diferentes acepcións do termo «cultura». A distinción entre «cultura», con c minúsculo, e «Cultura», con C maiúsculo, remite, respectivamente, ás dimensións antropolóxica e humanista do concepto, permitindo comprender desde que perspectiva se establece esa relación.

Segundo Kramsch (2017, p. 141), Cultura con C maiúsculo ou «cultura C» corresponde a un concepto humanístico. Trátase do «produto da instrución canónica, adquirida na escola, sendo sinónimo dun coñecemento xeral da literatura e das artes»⁵ e, xa que logo, propio dunha clase media culta. É a «Cultura» promovida como patrimonio nacional e considerada de prestixio. Pola súa parte, a cultura con c minúsculo ou «cultura c» refírese á vida cotiá, ás formas de se comportar, alimentarse e vivir dos individuos dunha sociedade, así como aos seus hábitos, crenzas e valores, considerando todos os suxeitos, sen excepción.

⁵ Cita orixinal: «produto de um letramento canônico, adquirido na escola, sendo sinônimo de um conhecimento geral da literatura e das artes».

Baixo esta perspectiva, Parreira (2008, p. 2022) argumenta que a unidade lexical (UL) «cultura» «ten a súa orixe en *cultivar* (no sentido máis denotativo), pasa pola cultura como estado de lingua e chega á cultura como actitude do falante, os seus hábitos, costumes e suposicións, e á cultura como visión do mundo».⁶ Deste xeito, a concepción de cultura que se entrelaza coa lingua é a entendida no seu sentido antropolóxico, a «cultura c». Tal noción resulta da interacción entre diferentes pobos que, ao entraren en contacto con outra sociedade, reafirman a súa identidade colectiva.

Construída ao longo do percorrido histórico, a cultura de cada sociedade pasa por un continuo proceso de transformación e desenvolvemento, asumindo carácter hereditario na medida en que posibilita a transmisión da experiencia acumulada polas sucesivas xeracións que contribuíron e continúan a contribuír á formación desa sociedade (Laraia, 2009). Admítese, así, de acordo con Ortiz Álvarez (2019), que a cultura, do mesmo xeito que as linguas e as identidades, non constitúe algo fixo, determinado ou pechado, senón que se atopa en constante proceso de construción, sendo continuamente producida por suxeitos en interacción, inseridos nunha sociedade tamén dinámica. Tales mudanzas reflíctense, inevitablemente, no léxico e na constitución identitaria dos falantes.

Esa posición teórica achégase ao concepto de «cultura compartida» (*culture partagée*),⁷ proposto por Galisson (1988), que se relaciona coa vivencia cotiá dunha comunidade e orienta os seus comportamentos, hábitos e representacións. Segundo Galisson, a «cultura compartida» adquirese en calquera medio, a través das interaccións familiares, sociais e mediáticas; é a cultura exposta e imposta de maneira inconsciente, que define unha identidade colectiva e, dese xeito, compartida por todos os suxeitos dun grupo, sen excepcións, o que remite ao concepto de «cultura c» de Kramsch (2017).

Galisson (*op. cit.*) distingue o concepto de *culture partagée* da chamada *culture savante* ('cultura erudita'), isto é, a cultura baseada na arte e na literatura, que pode ser ensinada na escola ou transmitida por medio dos libros e que, polo tanto, se restrinxe a un grupo máis selecto dentro da comunidade. Esta concepción aseméllase á definición de «cultura C» proposta por Kramsch (2017).

A partir destas distincións, infírese que a *culture partagée* é de acceso máis difícil para unha persoa estranxeira, pois depende da vivencia nun determinado ambiente e das interaccións cotiás entre os individuos, situacións que non sempre se producen ou son posibles. En contrapartida, a *culture savante* pode atoparse en libros ou transmitirse por outros obxectos de coñecemento, o que a torna máis facilmente accesible, aínda que restrinxida a certos grupos sociais. Así, de acordo con Galisson (1988, 2000), o coñecemento da «cultura compartida» é primordial para comprender e ser comprendido en lingua estranxeira, xa que, sen ese saber, os interlocutores adoitan recorrer aos implícitos da súa propia cultura, o que non raramente resulta en malentendidos e incompreensións.

⁶ Cita orixinal: «Tem sua origem em *cultivar* (sentido mais denotativo), passa pela cultura enquanto estado de língua e chega à cultura enquanto atitude do falante, seus hábitos, costumes e subentendidos e à cultura enquanto visão do mundo».

⁷ Para a discusión no que respecta á tradución de *culture partagée* e, posteriormente, de *charge culturelle partagée* (CCP), véxase a sección 3 deste artigo.

Deste xeito, no que respecta ao repertorio lexical dunha lingua, podemos afirmar que o léxico está composto por UL que son máis ou menos marcadas culturalmente dependendo dos casos. As unidades consideradas máis marcadas tenden a ser máis «opacas», é dicir, de difícil dedución, sobre todo para persoas estranxeiras, posto que frecuentemente incorporan unha visión moi particular dunha sociedade. As consideradas menos marcadas, pola súa parte, son máis doadas de comprender, xa que se caracterizan por sentidos máis «estables».

Neste ámbito, especialmente cando se traballa con dúas ou máis linguas en contraste, convén o esforzo de tentar detectar no léxico os aspectos culturais particulares dunha ou doutra que poidan constituír desafíos para a comprensión. Para iso, apoiámonos no concepto de «lexicultura» (Galisson, 1987), entendido como a cultura transmitida *no* e *polo* léxico dunha lingua. Segundo Galisson (1987), é necesario rescatar, evidenciar e explicar esa dimensión cultural do léxico para que poida ser posta á disposición das persoas estudantes de lingua estranxeira que, por non compartiren os mesmos referentes culturais ca os falantes nativos, non activan espontaneamente ese contido.

O léxico pasa a ser entendido como lugar de coñecemento e recoñecemento de significados culturais existentes en UL culturalmente compartidas entre falantes nativos, mais que, por veces, como xa se mencionou, se revelan de difícil dedución para falantes doutras linguas pertencentes a outras culturas (Barbosa, 2008/2009). O uso constante dese léxico é o que o converte en depósito desa cultura compartida que, unha vez aceptada, engade novo valor ao contido semántico dunha UL, actuando, de acordo con Galisson (1988), como trazo de pertenza e identificación dun pobo.

Por conseguinte, Guillén Díaz (2003) sostén que a lexicultura remite a un conxunto de palabras e unidades lexicalizadas cun valor implícito, que corresponde á dimensión pragmática das palabras. A abordaxe lexicultural é o produto da relación que os falantes establecen co léxico por medio do uso que del fan, o que resulta na expansión de sentido das UL, segundo tamén defende Barbosa (2008/2009). Ese novo valor, esa expansión de sentido das UL, é o que Galisson (1988, 2000) denomina *charge culturelle partagée* (CCP), isto é, «carga cultural compartida» (CCP), concepto que será abordado na seguinte sección.

3. O (non)compatible da CCP nos gastronomismos

Ao propoñer unha discusión sobre as *charges culturelles partagées* (CCP), aclaramos, de antemán, que optamos pola tradución do termo como «cargas culturais partilhadas» (cargas culturais compartidas) (CCP), en oposición a «cargas culturais compartilhadas» (cargas culturais compartidas) (CCP), co obxectivo de preservar a sigla xa convencional proposta por Galisson (1988)⁸ e considerar as dúas UL como sinónimas, tal como se pode observar no Cadro 1, nas definicións destacadas en letra grosa —na segunda de «compartilhar» e na cuarta de «partilhar»— do dicionario *Houaiss*:⁹

⁸ *Vid.* Nota 3 (Nota da tradutora).

⁹ Versión *online*: https://houaiss.uol.com.br/houaission/apps/uol_www/v7-0/html/index.php#0.

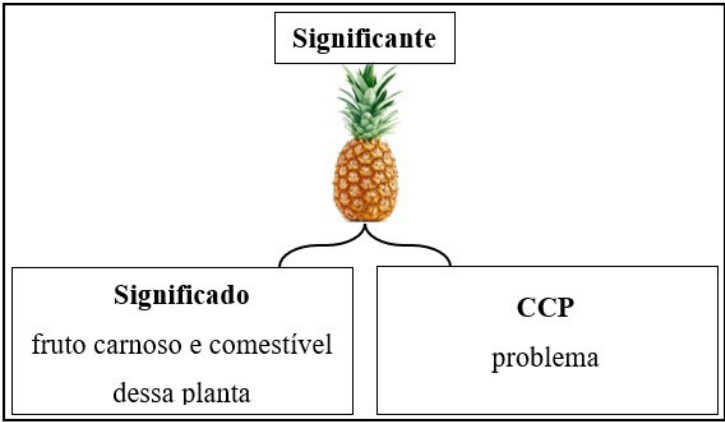
Cadro 1. Definicións de «compartilhar» e «partilhar» do dicionario Houaiss.
Fonte: Elaborado polas autoras

compartilhar	partilhar
verbo 1 t.d. e t.i. (prep.: de) ter ou tomar parte em; arcar juntamente «c. (d)os temores públicos» 2 bit. (prep.: com) compartir com, partilhar com «c. os lucros com os empregados»	verbo 1 t.d.bit. (prep.: com, entre, por) fazer a partilha de «p. uma herança (com os irmãos)» 2 t.d.bit. (prep.: entre, por) dividir em partes; repartir, distribuir «partilhou as roupas (entre os necessitados)» 3 t.d.,t.i.bit. (prep.: com, de) participar de; compartilhar, compartilhar «p. (d)as alegrias (com os amigos)» 4 bit. (prep.: com) compartir com; compartilhar «p. o carro com a filha» «p. o quarto com a irmã»

As definicións das UL remiten a «compartir» que, segundo o dicionario Houaiss, indica «fazer parte de; participar, dividir, compartilhar». Así, a escolla polo termo «partilhada» corrobora a idea desa cultura que é practicada por todos os individuos dun grupo; (*com*) *partilhada* entre eles. Deste modo, a partir de agora tratamos das «cargas culturais partilhadas» (cargas culturais compartidas) pola súa sigla CCP, que corresponde ao novo valor engadido ao contido semántico dunha UL. Preséntase como o elemento que pode dificultar a comprensión do léxico por parte dos falantes estranxeiros, xa que non se trata dunha información tanxible e, xeralmente, non é accesible a eses falantes.

É importante salientar que a CCP non debe ser confundida co significado dunha UL. Así, un signo está composto por unha forma, o significante, e un dobre contido: significado e CCP (como se pode observar no exemplo de *abacaxi*, na Figura 1). O significado é resultado da semántica e, por iso, produto da relación signo-referente; é considerado o contido primeiro do significante. A CCP, pola súa banda, configúrase como o contido segundo do significante, de natureza pragmática e, polo tanto, produto da relación entre o signo e a comunidade lingüística que o emprega, sendo activado de maneira inconsciente a partir da evocación do signo.

Figura 1. A unidade léxica «abacaxi». Fonte: Elaborado polas autoras.

Para esclarecer mellor o funcionamento da CCP e as súas posibles implicacións na comprensión da lingua por parte dun falante non nativo, abordamos exemplos de situacións, nos moldes de Galisson (1988), a partir dunha mostra do campo dos gastronomismos.

Segundo Seco (2024), os gastronomismos son substantivos pertencentes ao campo léxico-semántico dos alimentos; é dicir, considéranse gastronomismos todos os nomes de alimentos, sexan líquidos ou sólidos, como *linguiça* (salchicha), *banana*, *farinha* (fariña), *caldo* e *sopa*; naturais ou procesados, como *quiabo* (tipo de vexetal tropical con vainas verdes, alongadas e cónicas), *abobrinha* (cabaciña), *presunto* (xamón), *bolo* (pastel) etc. Inclúense tamén os nomes de animais que aparecen xunto a verbos relacionados coa alimentación, como *comer* ou *manger*, por exemplo: *comer sardinha e arrotar caviar* (comer sardiña e arrotar caviar), *manger de la vache enragée* (comer vaca tola).

Tratar das CCP transmitidas nos e polos gastronomismos resulta pertinente, xa que, ao formaren parte dun acto imprescindible como o de alimentarse, os individuos conciben prácticas e atribúen significados a aquilo que incorporan, facendo que os alimentos transcendan o seu papel básico de nutrición e se convertan en depositarios e transmisores de cultura e prácticas culturais (Maciel, 2001). Por conseguinte, para comprender o papel das CCP, achegamos, a continuación, algúns exemplos representativos do traballo de Seco (2017, 2024), que aborda gastronomismos en portugués e en francés.

Observemos os gastronomismos *abacaxi* (ananás) en PB e *vache enragée* (vaca tola) en FF. Cando un falante brasileiro evoca a UL *abacaxi*, dependendo do contexto, mobilizará o seu significado de ‘froito carnoso e comestible desa planta’ ou a súa CCP de «problema», relacionada co aspecto espiñento e de difícil manipulación da froita. Este falante probablemente non terá dificultade en activar a CCP de *abacaxi* ao escoitar algo como: «*Hoje estou cheio de abacaxi pra resolver*» (‘Hoxe estou cheo de ananás que resolver’), entendendo que o seu interlocutor ten diversos problemas por solucionar. Un nativo de lingua francesa, pola súa banda, moi probablemente non comprendería esa idea, pois non comparte o mesmo feito cultural ca o falante brasileiro, ou polo menos non o interpretaría dese xeito a partir do *abacaxi* como referente.

En contrapartida, na cultura francesa, a simple mención da locución *vache enragée* leva os falantes nativos a pensaren no seu significado de ‘vaca acometida pola rabia (doenza infecciosa causada por un virus)’, mais tamén na súa CCP de «vida de miseria». Esta connotación remite ao período en que a poboación máis pobre do país, sen ter que comer, se alimentaba de carnes bovinas descartadas por seren inadecuadas para o consumo. En situación análoga á do ananás, a CCP da expresión non sería comprendida por un nativo brasileiro, por descoñecer a súa inferencia no interior da cultura francesa.

Galisson (1988) aborda tamén casos de signos correspondentes entre dúas ou máis linguas, mais que non presentan a mesma CCP. Este tipo de ocorrencia pode representar unha situación aínda máis complexa, podendo levar á falsa comprensión dunha unidade léxica, ademais de provocar malentendidos na comunicación entre persoas estranxeiras. Isto pode ocorrer porque, ao comprender un signo, o falante non nativo cre comprender a súa referencia cultural, mobilizada e interpretada a partir da súa propia cultura.

A UL *cachorro* ilustra ben esta situación cando se consideran, por exemplo, culturas distintas como as de Brasil, Francia, Nepal e China. Nos catro países, a unidade léxica comparte o mesmo significado de ‘animal mamífero da familia dos cánidos’. Porén, cando analizamos a súa CCP, no Brasil e en Francia o can é concibido como animal de compañía, criado e respectado como «o mellor amigo do home». No Nepal, tamén asociado a un sentido positivo, o can é considerado sagrado, dispoñendo dun día do festival de Tihar dedicado especialmente á súa devoción. Con todo, nalgúns rexións da China, o animal é visto como fonte de alimentación e sustento, o que converte a UL nun gastronomismo. Así, malia compartiren o mesmo significado denotativo, Brasil, Francia, Nepal e China non comparten a mesma CCP con relación a esta UL. Por iso, salientamos a importancia dun estudo lexicocultural que permita comprender as alteridades en xogo nas linguas e nas culturas.

Presentamos a continuación unha proposta de análise das cargas culturais transmitidas nas e polas EIG, na que pretendemos: (i) investigar se un gastronomismo representa o mesmo valor nas culturas brasileira e francesa; (ii) observar as distintas imaxes que un gastronomismo pode evocar nunha cultura e non na outra; e (iii) analizar se o valor transmitido por un gastronomismo nunha das dúas linguas é reproducido pola segunda mediante un elemento diferente. Deste modo, preténdese tamén reflexionar sobre a singularidade do traballo de tradución que implican as EI e sobre como o coñecemento das CCP pode contribuír nese proceso.

4. Proposta de análise das dimensións da CCP nas expresións idiomáticas relacionadas cos gastronomismos

Parte dos fraseoloxismos, as EI son, de acordo con Xatara (1998, 2001), combinacións fixas (ou de variación moi restrinxida e determinada) e indescompoñibles de dúas ou máis unidades léxicas, que perden a súa significación individual e asumen unha significación global e metafórica, derivada das prácticas culturais de cada comunidade lingüística.

Tales estruturas cristalízanse na lingua debido á súa repetición frecuente por parte dos falantes, que as empregan cando non atopan, na lingua convencional, os elementos que precisan para expresar, en determinados contextos de enunciación, sutilezas do pensamento, matices de sentimento e emoción, ou para provocar efectos de sentido, como o irónico, o enfático etc.

A partir do que foi discutido na sección anterior respecto dos gastronomismos, a nosa proposta baséase na análise específica das expresións idiomáticas relacionadas con ese campo, as EIG, dado que a importancia, o valor cultural e simbólico e a presenza da alimentación no cotián revelan aspectos da experiencia, do carácter e dos trazos identitarios de cada pobo, concretándose na lingua.

Deste xeito, analizamos as EIG, que se configuran como unidades léxicas complexas, indescompoñibles, connotativas e cristalizadas, constituídas por, cando menos, un gastronomismo, como por exemplo *mamão com açúcar* (papaia con azucre), *encher linguiça* (encher salchicha), *viajar na maionese* (viaxar na maionesa), *farinha do mesmo saco* (fariña do mesmo saco) etc.

Todas as EIG abordadas a continuación foron extraídas dos traballos de Seco (2017, 2024). Na investigación de 2017, a autora reuniu e analizou 111 EIG en PB e 100 posibles correspondentes en FF, organizándoas nunha base de datos denominada «Banco de datos de aspectos culturais de uma seleção de expressões idiomáticas relacionadas a gastronomismos» (Banco de datos de aspectos culturais dunha selección de expresións idiomáticas relacionadas con gastronomismos) (BD-CULTEIG). Posteriormente, no estudo de 2024, foron numeradas e estudadas 251 EIG en FF e 232 posibles correspondentes en PB, tamén incorporadas no BD-CULTEIG.

Antes de presentar a proposta, cómpre salientar que, independentemente da perspectiva adoptada, para que o concepto de CCP sexa aplicado a unha unidade léxica, sexa simple ou complexa, como as EI, esta debe presentar, segundo Barbosa (2008/2009), características como:

- a) ser obrigatoriamente compartida por unha comunidade lingüística;
- b) xurdir da relación entre signos e usuarios;
- c) proceder da subxectividade dos individuos, que interpretan as situacións segundo o seu entendemento do mundo;
- d) pertencer ao ámbito da pragmática, posto que está directamente relacionada co uso que se fai dunha unidade léxica;
- e) xerar un complemento ao significado; e
- f) resultar da asociación automática entre unidade léxica e CCP, abondando a súa simple mención para iso.

Con base nestas consideracións, a nosa proposta de análise das CCP contidas e transmitidas polas EI,¹⁰ en contraste entre dúas ou máis linguas, parte dunha observación centrada, nun primeiro momento, nas estruturas destas construcións. As posibles diferenzas léxico-sintácticas remiten a prácticas culturais particulares das linguas en cuestión e permiten deducir as CCP transmitidas nestas estruturas.

Deste xeito, ao analizar o conxunto de EI correspondentes do BD-CULTEIG, puidemos establecer tres situacións xerais:

- (1) semellanza de correspondencia entre as EI;
- (2) semellanza de correspondencia parcial entre as EI; e
- (3) non correspondencia idiomática.

Discorremos sobre cada un destes casos nas subseccións seguintes.

¹⁰ Pese a propoñer unha análise das EIG, como se mencionou, destacamos que, cando nos referimos ao conxunto de todas as expresións, en portugués e en francés (PB-FF) ou viceversa (FF-PB), empregamos a sigla EI. Isto xustifícase polo feito de que, moitas veces, aínda que as expresións se correspondan semántica e pragmaticamente, podendo haber matices, as estruturas poden presentar diferenzas léxico-sintácticas, sobre todo derivadas das inferencias culturais de cada lingua. Tales diferenzas resultan, por veces, en expresións formadas a partir de referentes diversos que, na lingua estranxeira, non sempre serán gastronomismos, como os casos de *avoir du pain sur la planche* (en tradución literal, ‘ter pan na táboa’) e a súa correspondente «estar abarrotado/entupido de traballo»; ou aínda a EIG *água de batata* e a súa correspondente *pisse d'âne* (en tradución literal, ‘ouriños de asno’). Polo tanto, a proposta baséase na análise das EIG como punto de partida, recoñecendo que a expresión correspondente na outra lingua pode ser tamén unha EIG ou só unha EI.

4.1. Semellanza de correspondencia entre as EI

Neste grupo atopamos EI que presentan a mesma elaboración sintáctica (podendo conter diferenzas, como o engadido de determinantes), o mesmo contido semántico e os mesmos referentes lexicoculturais. Isto débese á proximidade entre culturas, que permite compartir concepcións da realidade extralingüística, cristalizándose en estruturas correspondentes entre linguas.

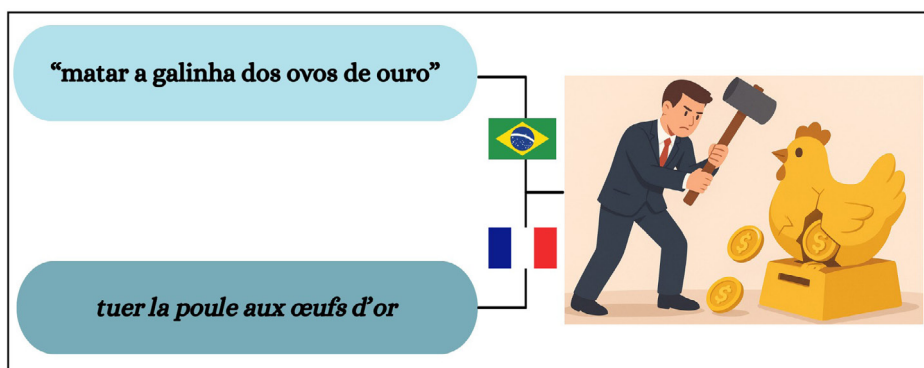
O fenómeno pode observarse, por exemplo, entre os grupos sociais pertencentes á cultura occidental, como as linguas de orixe latina ou a cultura cristiá, entre outras, que, por regra xeral, comparten entre si certas imaxes e percepcións do mundo. Deste xeito, os intercambios culturais poden xerar casos de CCP entre grupos sociais que proceden de eventos de carácter máis universal, como aqueles referentes á Biblia, á mitoloxía ou ás fábulas, por exemplo. Tales casos son máis facilmente comprendidos polos falantes estranxeiros, unha vez que evocan EI correspondentes na súa lingua materna, favorecendo así a inferencia do seu significado.

Cómpre considerar tamén os efectos da globalización, que supera fronteiras xeográficas e culturais e intensifica a comunicación entre os pobos, conectándoos e estimulando o intercambio de coñecementos e experiencias. Este fenómeno desencadea un proceso constante de reconfiguración e transformación das culturas, consecuentemente reflectido na lingua.

Podemos citar o exemplo das EIG correspondentes *matar a galinha dos ovos de ouro*, en PB, e *tuer la poule aux œufs d'or*, en FF. As expresións teñen a súa orixe nunha das fábulas de Esopo e empréganse para designar situacións nas que alguén esgota a súa fonte de ingresos por impaciencia ou cobiza. Ao mencionarmos as EIG, sexa en portugués, sexa en francés, a imaxe que acode á mente dos falantes das dúas linguas é a mesma, como ilustra a Figura 2.

Figura 2. Exemplo do referente cultural *a galinha dos ovos de ouro/la poule aux œufs d'or*.

Fonte: Elaborado polas autoras.¹¹

¹¹ Nos diagramas elaborados por nós, as imaxes ilustrativas dos gastronomismos e das EI foron xeradas por IA.

Obsérvase que *a galiña dos ovos de ouro* (*la poule aux oeufs d'or*) se configura como a CCP de «fonte de lucro», xa que, na fábula, unha das galiñas dun pobre campesiño comeza a poñer ovos de ouro, axudándoo a facerse cada vez máis rico. Porén, nun impulso de cobiza e desexando apoderarse, dunha soa vez, de toda a fortuna xerada pola galiña, o campesiño decide matala para retirarlle do interior eses ovos que aínda non foran postos. Con todo, ao facelo, o campesiño acaba destruíndo a súa propia fonte de ingresos, por mera avaricia.

As fábulas de Esopo, escritor da Grecia Antiga, foron popularizadas polo francés Jean de La Fontaine e posteriormente traducidas a innumerables linguas, sobre todo debido ao seu carácter instrutivo, ao presentar sempre unha ensinanza baseada en normas de boa conduta, así como pola tentativa de facer ver o lado bo e o lado malo do ser humano. Son historias que se fixeron mundialmente coñecidas, integrándose na cultura xeral de moitos pobos. Así, as EI que evocan tales referencias xeralmente non presentan grande dificultade para os falantes estranxeiros, pois parten dos mesmos feitos culturais.

4.2. Semellanza de correspondencia parcial entre as EI

Nesta sección observamos a acción das singularidades das comunidades lingüísticas que demostran, a partir de EI semellantes e/ou (moi) diverxentes, experiencias de mundo particulares.

Deste modo, ao observar as construcións das EI, notamos disparidades como:

(i) estruturas léxico-sintácticas diferentes co mesmo contido semántico e pragmático

A título de exemplificación, presentamos a EIG *botar/colocar/pôr o pão na mesa* ('botar/colocar/pór o pan na mesa') e a súa correspondente *faire bouillir la marmite* (en tradución literal, 'facer ferver a caldeirada'). Como se pode observar, as dúas EIG presentan construcións léxico-sintácticas bastante distintas, pero que remiten ao mesmo significado, 'garantir o sustento da familia', a partir de realidades extralingüísticas diferentes.

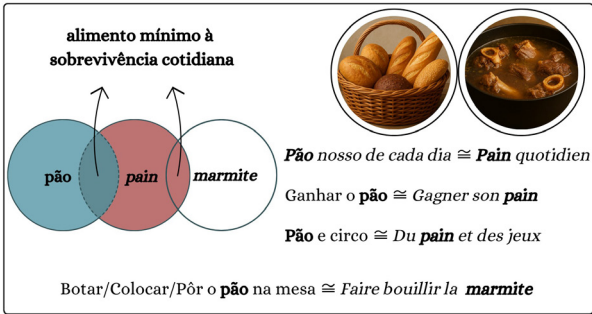
En PB, o gastronomismo *pão* (pan) asume a CCP de «alimento mínimo para a supervivencia cotiá» que, a pesar de ser compartida coa cultura francesa, como observamos nas EIG *pain quotidien*, *gagner son pain* (*quotidien/à la sueur de son front*), *du pain et des jeux*,¹² non se concretou na estrutura francesa, que, neste caso, evoca o referente *marmite* para expresar esa mesma CCP. En FF, este gastronomismo designa un tipo de sopa ou caldo obtido a partir da cocción de ósos e restos de carnes magras de vacún, configurándose como un prato moi sinxelo, mais capaz de garantir o sustento básico.

Como se ilustra na figura 3, observamos, polo tanto, un gastronomismo bastante particular da cultura francesa (*marmite*), que transmite o mesmo CCP que *pão* (que tamén se pode expresar en FF como *pain*, como se sinalou máis arriba), o cal semella ser a única referencia para este significado en PB. Este é un caso no que unha CCP se transmite por máis dun referente (*marmite* e *pain*), non sempre reproducido na lingua de comparación.

¹² Respectivamente, as EIG son correspondentes de *pão nosso de cada dia* (pan nosso de cada día), *ganhar o pão* (de cada día) (gañar o pan (de cada día)), *pão e circo* (pan e circo).

Figura 3. As representações da CCP «alimento mínimo para a supervivência cotiá».

Fonte: Elaborado pelas autoras.

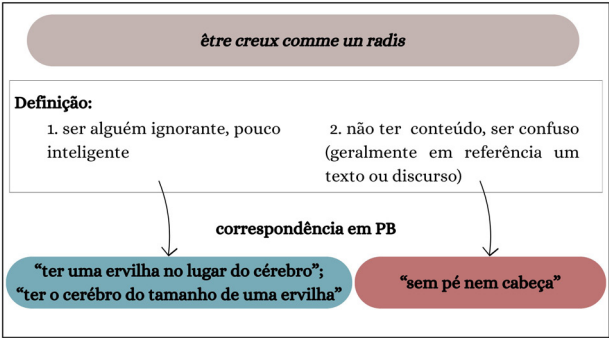
Ademais, podemos inferir que, apesar de que a língua dispõe dun referente propagador dunha determinada CCP, certas situações están mellor representadas por outras imaxes, que acaban concretándose no léxico, como no caso aquí analizado.

(ii) estruturas léxico-sintáticas diferentes con contido semántico parcialmente correspondente

Podemos ilustrar esta ocorrencia coas EIG correspondentes *être creux comme un radis* (en tradución literal, ‘ser/estar baleiro como un ravo’) e *ter o cérebro do tamaño de uma ervilha* (‘ter o cerebro do tamaño dun chícharo’) ou *ter uma ervilha no lugar do cérebro* (‘ter un chícharo no lugar do cerebro’).

Como se observa na Figura 4, en FF, a EIG presenta como significado: (1) ser alguén ignorante, pouco intelixente; (2) non ter contido, ser confuso (xeralmente en referencia a un texto ou discurso). Con todo, cando analizamos a proposta de correspondente en PB, vemos que esta abrangue só a significación (1), non podendo empregarse en contextos que se refiren a textos ou discursos. Para ese uso, en PB existe a EI *sem pé nem cabeça* (‘sen pé nin cabeza’) que, á súa vez, non recupera a significación (1).

Figura 4. Exemplo de contido semántico dunha EI retomado por EI diferentes na lingua de comparación. Fonte: Elaborado pelas autoras.

Polo tanto, como tradución da EIG en FF dispoñemos, en PB, dunha EI para cada unha das súas significacións, que, con todo, non son intercambiabiles. É preciso, pois, que se poña atención a este tipo de situación, a fin de facer escollas de tradución adecuadas aos contextos de uso das EI.

A propósito das informacións culturais, observamos que o gastronomismo *radis* (‘ravo’) adquire, en FF, a CCP de algo ou alguén «sen contido, ignorante», a partir da asociación co aspecto físico do alimento que, por ser de cor vermella e moi vistoso por fóra, perde esa vivacidade de cor cando se corta.

Do mesmo xeito, o ravo é un gastronomismo bastante significativo para a cultura francesa, por ser un alimento producido durante todo o ano e presentar unha gran variedade. Alén diso, é unha hortaliza moi apreciada na mesa e que, durante moito tempo, foi considerada un alimento popular, vendido a un prezo módico, aspecto que tamén conferiu ao gastronomismo a CCP de «baixo valor» ou «pouco diñeiro».

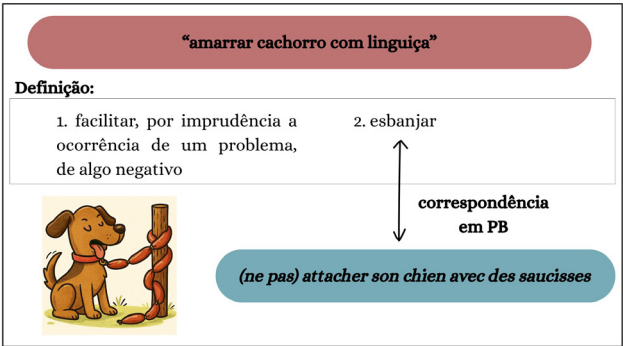
Así, trátase dun gastronomismo que se cristalizou tamén noutras EIG, como *ne pas avoir un radis* (en tradución literal, ‘non ter un ravo’; correspondentes idiomáticos en PB: *estar duro/liso/quebrado/no vermelho*) e *pour pas un radis* (en tradución literal, ‘nin por un ravo’; correspondentes idiomáticos en PB: *na faixa, de graça*). Con todo, como o ravo non é un alimento de gran consumo en Brasil, a unidade léxica non comparte, na cultura brasileira, as CCP transmitidas na cultura francesa.

(iii) *mesma estrutura ou estrutura léxico-sintáctica moi semellante, pero con contido semántico parcialmente correspondente*

Este caso pode exemplificarse coas EIG *amarrar cachorro con linguiça* e *(ne pas) attacher son chien avec des saucisses*.

En PB, a EIG pode significar: (1) facilitar, por imprudencia, a ocorrencia dun problema, de algo negativo; ou (2) desperdiciar. Ao analizarmos a EIG en FF, de estrutura léxico-sintáctica análoga á EIG en PB, presentando só o engadido do posesivo *son*, observamos, a partir dos contextos de uso, que recobre só o sentido (2), tal como se presenta na Figura 5.

Figura 5. Exemplo de EI moi semellante con significado parcialmente correspondente.
Fonte: Elaborado polas autoras

Este tipo de matiz pode provocar no falante estranxeiro un falso recoñecemento da EIG, unha vez que as estruturas se asemellan nas dúas linguas. Ademais, observamos que en FF a EIG negativa (*ne pas attacher son chien avec des saucisses / não amarrar cachorro com linguiça*, ‘non amarrar cadelo con salchicha’) tamén está cristalizada, o que non ocorre en PB.

No que respecta ás inferencias culturais, as dúas EIG teñen a súa orixe na obra de Boccaccio, *Decameron*, na que se menciona unha terra tan marabillosa que ata os cans eran amarrados con salchichas. Con todo, non resistindo ao aroma da especia, un dos cadelos cedeu á gula e comeu as salchichas que o prendían. Así, a imaxe asóciase á idea de alguén que desperdicia algo, xa que amarrar un can con salchichas é, practicamente, pedirlle que as coma.

O que observamos, con todo, é que a mesma referencia, ademais de producir a mesma idea cristalizada polas EIG nas dúas linguas, xerou unha idea complementaria en PB, a de facilitar a ocorrencia dun problema por negligencia, que non se retoma en FF.

(iv) *estruturas léxico-sintácticas diferentes coa EI correspondente presentando contido semántico adicional*

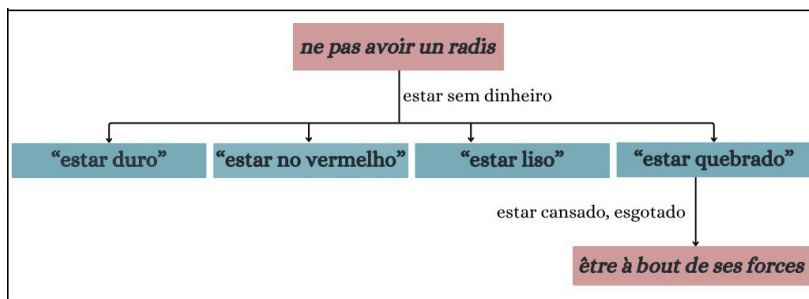
Este tipo de caso ocorre cando, ao dispoñer dunha EI na lingua de partida, se atopa, na lingua de chegada, un correspondente idiomático que presenta un contido semántico adicional non expresado pola estrutura inicial.

Podemos verificar tal situación ao analizar a EIG xa mencionada *ne pas avoir un radis* (en tradución literal, ‘non ter un ravo’). Como correspondentes de tradución, é posible empregar EI como *estar duro/liso/quebrado/no vermelho*, consideradas sinónimas en PB e que expresan, ao igual que a EIG en FF, a significación ‘estar sen diñeiro, en situación financeira difícil’. No entanto, a variante *estar quebrado*, ademais de reproducir esta acepción, expresa a idea de alguén que está cansado ou esgotado (Figura 6).

Así, se un tradutor, diante da EI *estar quebrado*, empregada no seu sentido de fatiga, opta por utilizar na súa tradución a EIG *ne pas avoir un radis* en lugar de *être épuisé, crevé, à bout de forces*, producirase un erro de contido semántico, xa que a EIG en FF non ten en conta ese sentido.

Figura 6. Exemplo de EI correspondente con contido semántico adicional.

Fonte: Elaborado polas autoras.

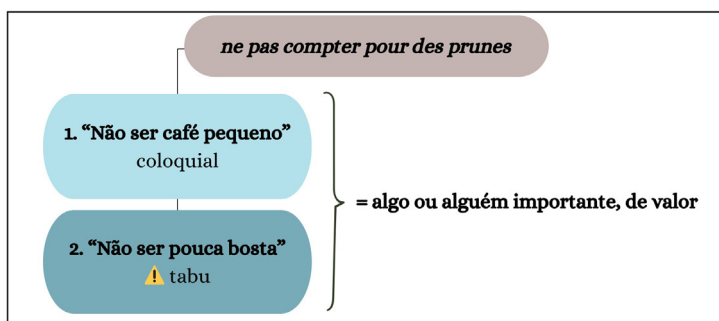
(v) *estruturas léxico-sintáticas diferentes, contido semántico semellante, nivel de linguaxe distinto*

A partir desta constatación, debemos ter en conta que non basta con que os correspondentes idiomáticos coincidan en significación; os contextos de uso e os niveis de linguaxe deben ser respectados. Ademais, é preciso ser consciente de que certas unidades léxicas poden transmitir, en determinadas culturas, unha carga pexorativa, vulgar, tabú, entre outras.

Observemos o exemplo das EI correspondentes da EIG *ne pas compter pour des prunes* (en tradución literal, ‘non valer ameixas’): (1) *não ser café pequeno* e (2) *não ser pouca bosta*. Ambas coinciden en significación, indicando que algo ou alguén ten importancia, ten valor. Con todo, como se observa na Figura 7, mentres que (1) se presenta como coloquial, podendo empregarse en diversos contextos, (2), por conter a unidade léxica *bosta*, xeralmente considerada unha palabra tabú, non pode ser a opción para a tradución da EIG en FF en todas as situacións.

Figura 7. Exemplo de EI correspondentes con niveis de linguaxe diferentes.

Fonte: Elaborado polas autoras.

Así, no ámbito do nivel de linguaxe, aínda que as EI sexan fraseoloxismos, en xeral, propios do nivel estándar ou coloquial, obsérvase a existencia dunha sinonimia parcial entre EI coloquiais e de rexistro culto, que reflicten certo nivel de purismo; e EI coloquiais e de rexistro vulgar, formadas por unidades léxicas groseiras, ofensivas ou indecorosas.

Polo tanto, ao tratar coa tradución de EI, non podemos ignorar as diferentes matizacións entre estas estruturas. Non é raro atopar EI que refiran ao mesmo sentido básico expresado, tanto intra- como interlingüisticamente, mais que presentan diferenzas en canto ao contexto, ao valor expresivo e/ou ao rexistro da lingua.

Por último, ao reflexionarmos sobre as posibilidades de semellanza de correspondencia parcial entre as EI, como as arriba citadas, máis aló das cuestións sintáticas, semánticas e pragmáticas, podemos resumir as seguintes situacións relativas especificamente ás CCP, ás que engadimos outros casos (d) e (e) non explorados aquí:

- (a) CCP transmitida por referentes culturais diferentes en FF e PB, como se observou en *pão* e *marmite*, que diseminan a carga de «alimento mínimo para a supervivencia cotiá»; ou *radis* e *ervilha*, que partillan a idea de «ignorancia»;

- (b) CCP transmitida por referentes culturais diferentes na mesma lingua, como os gastronomismos *pain e marmite* en FF, que recuperan a CCP de «alimento mínimo para a supervivencia cotiá»;
- (c) referente cultural que presenta máis dunha CCP, como o caso de *radis*, que pode indicar «valor baixo, pouco diñeiro» e «sen contido, ignorante».

Os casos (d) e (e) tamén foron observados durante a análise do BD-CULTEIG, aínda que non foron explorados a partir das investigacións estruturais citadas anteriormente. Con todo, cremos que convén evidenciarlos, pois, ao igual que os outros casos, revelan particularidades das CCP que poden xerar obstáculos na tradución de EI:

- (d) referentes culturais compartidos entre as dúas linguas, mais que, nunha delas, presentan CCP adicional, non retomada pola outra: a título de exemplo, en FF atópase o gastronomismo *patate* (*batata*, ‘pataca’), que comparte co PB a CCP de «problema», mais presenta CCP adicional de «enerxía/vigor», non retomada en PB por este mesmo gastronomismo, como se observa na EIG *avoir la patate* (en tradución literal, ‘ter a pataca’) e nas súas correspondentes en PB *estar cheio de gás/com a corda toda/com o gás todo/no gás*;
- (e) xeración de CCP a partir doutra xa existente: o fenómeno pode observarse na EIG *manger son pain noir* e na súa correspondente en PB *comer o pão que o diabo amassou* (‘comer o pan que o diaño amasou’). Tanto en FF como en PB, o gastronomismo «pan» propaga a CCP de «alimento vital, sustento mínimo para a supervivencia» e, a partir desta concepción, obsérvase, nestas dúas EIG, que o *pain noir* (‘pan negro/escuro’) e o *pão que o diabo amassou* adquiren a CCP de «situación penosa». Esta asociación débese ao feito de que este alimento vital se relaciona con situacións negativas, como o pan preparado polo demo, símbolo negativo na cultura cristiá, ou a calidade inferior do *pain noir*¹³ na cultura francesa, feito de cereais e farelo de baixa calidade.

4.3. Non correspondencia idiomática

Por último, nesta sección, reunimos os casos nos que non hai ou non se atoparon, na outra lingua, EI que reproduzan o mesmo contido semántico da lingua de partida, conscientes de que tal contido pode ser expresado por outro tipo de unidade léxica que non constitúa unha estrutura idiomática. De xeito xeral, estes casos poden deberse ao feito de que algunhas EI reflicten características moi intrínsecas dun pobo e non se retoman noutra cultura, ou non son suficientemente representativas como para cristalizar en estruturas idiomáticas.

En PB, por exemplo, a EIG *botar/colocar/pôr (mais) água no feijão* (‘botar/colocar/pôr (máis) auga no feixón’) non presenta correspondentes en FF. A expresión concreta

¹³ O *pão preto* (pan negro), que xa non existe hoxe en día (polo menos non con esas características), refírese ao pan de cor escura feito cunha mestura de cereais e farelo de baixa calidade. Era consumido polos campesiños, xa que era o único pan accesible para esta poboación cunha vida moi sinxela e difícil, de aí a orixe da asociación coa idea de «situación ardua».

eventos do cotián brasileiro a partir do gastronomismo *feijão*, alimento representativo desta cultura e, por veces, denominado a «carne do pobre», debido á cantidade de nutrientes, proteínas, fibras, hidratos de carbono e vitaminas que contén (Maciel, 2004). Por conseguinte, o feixón está sempre presente na mesa do brasileiro, sendo, nalgúñas situacións, o único alimento dunha comida nas familias con poucos recursos, substituíndo a carne, por exemplo. Segundo Câmara Cascudo (1983, pp. 496-497), o feixón asumiu status de comida, garantindo o sustento e transmitindo «a forza promotora da enerxía humana»¹⁴ e, cando está ausente, a comida consiste só no acto de enganar a fame.

Deste xeito, o carácter vital do feixón reflicte, noutras culturas, a forma en que se percibe ao brasileiro. Este simbolismo maniféstase na EIG, que expresa o acto de «facer render algo» e revela a CCP do *jeitinho brasileiro* (xeitiño brasileiro), considerado un trazo intrínseco da súa identidade. Segundo Rabelo (2012), o *jeitinho* é unha habilidade brasileira constituída por actos practicados en beneficio propio ou como solución práctica a un problema. Estes actos caracterízanse pola creatividade e resultan, moitas veces, nas *gambiaras*, é dicir, un conxunto de accións recoñecidas entre os brasileiros que propoñen solucións creativas improvisadas. É polo seu *jeitinho* que os brasileiros son recoñecidos mundialmente, característica que contribúe á construción da súa identidade cultural.

Deste modo, a EIG alude ao *jeitinho brasileiro* cando se engade un pouco máis de auga á cocción do feixón. Tamén pode referirse á pobreza dalgúñas partes da poboación que, diante de poucos recursos e sen ter moito que comer, procuran maneiras de facer render, ás veces, o único alimento do que dispoñen, como representamos na Figura 8.

Figura 8. *Feijão* (feixón) como referente cultural brasileiro.

Fonte: Elaborado polas autoras.

Ese tipo de alusión pode, moi probablemente, non ser recoñecido noutras culturas, impedindo a formación dunha metáfora recorrente na lingua estranxeira e facendo do proceso de tradución de EI un exercicio particularmente desafiador.

¹⁴ Cita orixinal: «a forza promotora da enerxía humana».

5. Consideración finais: compartindo algunhas cuestións

A lingua é o vehículo no que se representan prácticas culturais e a través do cal se manifestan coñecementos, crenzas, valores e comportamentos. Tales prácticas cristálanse no léxico, que reproduce a realidade extralingüística dos suxeitos a partir de certos referentes que os designan e cos que se identifican. Á vista disto, certas unidades léxicas, simples e complexas, asumen «cargas culturais compartidas» (CCP), que se suman aos seus contidos semánticos, revelando, moitas veces, visións do mundo particulares dunha comunidade lingüística.

Entendemos, pois, que as CCP poden presentar contidos que xeran dificultades de comprensión e interpretación, sobre todo cando se trata de dúas ou máis linguas en contraste. Neste contexto, xorden algunhas cuestións, como a da (in)traducibilidade destas unidades léxicas a outras linguas e culturas, o que leva á reflexión sobre aquilo que é efectivamente compartido na tradución e sobre os elementos culturais en xogo neste proceso. No caso das expresións idiomáticas discutidas neste traballo, constátase que, ademais de seren depósitos da cultura dun pobo, revístense de carácter connotativo, facendo aínda máis estimulante o proceso de tradución.

A análise realizada permitiunos confirmar e salientar as dificultades derivadas de aspectos culturais na decodificación e uso dunha unidade léxica en lingua estranxeira, reafirmando a importancia do coñecemento e da transmisión das CCP para a mellor comprensión, non só da lingua, senón tamén da cultura do outro. Cultura que, ás veces, compartimos no espazo da incompreensión, cando buscamos nela só o reflexo das nosas propias referencias, dos nosos saberes e da familiaridade coa nosa lingua.

Deste xeito, o traballo de análise das CCP pode axudarnos a comprender que a experiencia compartida do outro, doutra cultura, é sempre algo atravesado polo carácter incompleto e pautado por un compromiso ético que nos ensina a apostar máis pola diferenza e menos pola identidade. Nun mundo no que, como suxire o filósofo Jean-Luc Nancy (2011), «todo está espazado e próximo», cómpre atopar o lugar do (non)compartible, entre o afastamento e a aproximación.

6. Referencias bibliográficas

- Aubert, F. H. (2016). Indagações acerca dos marcadores culturais na tradução. *Revista de Estudos Orientais*, 5, 23-36. <https://doi.org/10.11606/issn.2763-650X.i5p23-36>
- Barbosa, L. M. A. (2008/2009). O conceito de lexicultura e suas implicações para o ensino e aprendizagem de português língua estrangeira. *Filologia e Linguística Portuguesa*, 10/11, 31-41. <https://doi.org/10.11606/issn.2176-9419.v0i10-11p31-41>
- Câmara Cascudo, L. (1983). *História da alimentação no Brasil*. Itatiaia.
- Cassirer, E. (1992). *Linguagem e mito*. (3.ª ed., Trad. de Jacob Guinsburg e Miriam Schnaiderman). Perspectiva.
- Deângeli, M. A.; Petry, S. (2019). Traduzindo(se) com Jean-Luc Nancy: ser-com e democracia. En Lenita, E. (org.), *O traduzir traduzido: diálogos com a tradução* (pp. 95-106). Editora da FFLCH/USP. <https://www.livrosabertos.abcd.usp.br/portaldelivrosUSP/catalog/download/401/354/1433?inline=1>

- Galisson, R. (1987). Accéder à la culture partagée par l'entremise des mots à CCP. *Études de Linguistique Appliquée*, 67, 109-151.
- Galisson, R. (1988). Cultures et lexicocultures : pour une approche dictionnaire de la culture partagée. *Cahiers de Linguistique Hispanique et Médiévale: annexes*, 7, 325-341. <https://doi.org/10.3406/cehm.1988.2133>
- Galisson, R. (2000). La pragmatique lexicoculturelle pour accéder autrement, à une autre culture, par un autre lexique. *Mélanges Crapel*, 25, 47-73.
- Guillén Díaz, C. (2003). Une exploration du concept «lexicoculture» au sein de la Didactique des Langues-Cultures. *Didáctica (Lengua y Literatura)*, 15, 105-119. <https://revistas.ucm.es/index.php/DIDA/article/view/DIDA0303110105A/19413>
- Kramsch, C. (2017). Cultura no ensino de língua estrangeira. *Bakhtiniana: Revista de Estudos do Discurso*, 12(3), 134-152. <https://doi.org/10.1590/2176-457333606>
- Laraia, R. B. (2009). *Cultura: um conceito antropológico*. (24.ª ed.). Zahar.
- Maciel, M. E. (2001). Cultura e alimentação ou o que têm a ver os macaquinhos de Koshima com Brillat-Savarin? *Horizontes Antropológicos*, 16, 145-156. <http://dx.doi.org/10.1590/S0104-71832001000200008>
- Maciel, M. E. (2004). Uma cozinha à brasileira. *Estudos Históricos*, 33, 25-39. <https://periodicos.fgv.br/reh/article/view/2217/1356>
- Nancy, J. L. (2011). Être-avec et démocratie. *Revue et poésie*, 135, 38-45. <https://doi.org/10.3917/poesi.135.0038>
- Ortiz Alvarez, M. L. (2019). Léxico, identidade e discurso nas expressões idiomáticas brasileiras. *Cadernos de Fraseologia Galega*, 21, 65-92. <https://doi.org/10.52740/cfg.21.21.03.00004>
- Parreira, M. C. (2008). O tratamento da lexicocultura nos dicionários bilíngues francês-português. En Magalhães, J. S. de, Travaglia, C., *Múltiplas perspectivas em Linguística* (pp. 2021-2026). EDUFU. http://www.filologia.org.br/ileel/artigos/artigo_434.pdf
- Rabelo, A. (2012). O que é o jeitinho brasileiro? *Socialmente*. <https://www.blogs.unicamp.br/socialmente/2012/08/03/e-jeitinho-brasileiro/>
- Seco, M. (2017). *Gastronomismos nas Expressões Idiomáticas do português do Brasil e seus correspondentes em francês da França*. [Trabalho de Mestrado em Estudos Linguísticos, Universidade Estadual Paulista (UNESP)]. <https://repositorio.unesp.br/entities/publication/1e74b501-f9cd-4ea2-8b6d-6467d937ad7d>
- Seco, M. (2024). *Proposta de uma base léxico-cultural bilíngue (FF-PB) online: expressões idiomáticas relacionadas a gastronomismos*. [Tese de doutoramento em Estudos Linguísticos, Universidade Estadual Paulista (UNESP)]. <https://repositorio.unesp.br/entities/publication/985563fe-4c5b-4798-bf01-89d6ff27e25>
- Xatara, C. M. (1998). *A tradução para o francês de expressões idiomáticas em português*. [Tese de doutoramento em Linguística e Língua Portuguesa]. Universidade Estadual Paulista (UNESP).
- Xatara, C. M. (2001) O ensino do léxico: as expressões idiomáticas. *Trabalhos em linguística aplicada*, 37, 49-59. <https://periodicos.sbu.unicamp.br/ojs/index.php/tla/article/view/8639325/6919>

O ChatGPT e a tradución de idiomatismos metafóricos en español cubano e portugués brasileiro¹

ChatGPT and the translation of metaphorical idioms in Cuban Spanish and Brazilian Portuguese

Stella Esther Ortweiler Tagnin

Universidade de São Paulo (Brasil)

ORCID: 0000-0002-5517-2710

seotagni@usp.br

Resumo: Este artigo explora as posibilidades de identificación e tradución, polo ChatGPT, de expresións idiomáticas en español cubano e portugués brasileiro, que conteñan nomes de froitas. Após unha breve presentación dos problemas representados pola tradución de expresións idiomáticas, así como unha introdución á ferramenta ChatGPT, segue a «conversa» coa ferramenta, salientando as traducións incorrectas fornecidas. Para o español, a ferramenta produciu nove expresións con froitas, mais non todas eran da variante cubana. Para o portugués, produciu inicialmente só tres correctas. Na parte da tradución, o seu funcionamento foi mellor na dirección portugués-español, o que fai supor que haxa nos seus datos unha cantidade maior na lingua española ca na portuguesa. En xeral, fíxose necesaria unha intervención humana para atinxir resultados aceptábeis.

Palabras chave: ChatGPT, expresións idiomáticas, tradución, español cubano, portugués brasileiro.

Abstract: This article examines the potential of ChatGPT for the identification and translation of idiomatic expressions involving fruit names in Cuban Spanish and Brazilian Portuguese. Following a brief overview of the challenges inherent in idiom translation, as well as an introductory presentation of the ChatGPT tool, the article proceeds to reproduce the interaction with the system, drawing attention to the mistranslations generated in the process. With respect to Spanish, the tool produced nine fruit-based idiomatic expressions, although not all of them belonged to the Cuban variety. For Portuguese, it initially yielded only three accurate expressions. In the translation phase, its

¹ Data de recepción: 14.10.24. Data de aprobación: 21.10.25.

Tradución do portugués de Ramón Anxo Martins Seixo (Escola Oficial de Idiomas de Vigo).

performance was comparatively stronger in the Portuguese–Spanish direction, which suggests that a larger volume of training data is available in Spanish than in Portuguese. Overall, human intervention proved necessary in order to obtain results of acceptable quality.

Keywords: ChatGPT, idioms, translation, Cuban Spanish, Brazilian Portuguese.

1. Introducción

Este artigo pretende ser unha sinxela homenaxe á gran figura de María Luísa Ortiz-Álvarez, investigadora incansábel no campo das expresións idiomáticas. Esas expresións configuran unha parte do que se coñece como a convencionalidade da lingua. Autores como Pawley & Syder (1983) xa anunciaban que o dominio das convencións lingüísticas representa unha parte integral da fluidez dunha lingua. Saliento aquí dous artigos en que María Luísa trata das expresións idiomáticas. No primeiro, en coautoría con Lima (Lima & Ortiz Alvarez, 2011), as autoras debrúzanse sobre a problemática do ensino das expresións idiomáticas en español e os seus equivalentes en portugués. No segundo (Ortiz-Alvarez, 2019), a autora aborda especificamente expresións idiomáticas brasileiras desde unha perspectiva cultural, social e identitaria. Para iso identificou 64 expresións, das que analiza detalladamente oito delas. Tres desas expresións (*descascar o abacaxi*, *enfiar/meter o pé na jaca* e *chorar as pitangas*) tamén serán aquí analizadas, mais só desde a perspectiva da tradución.

O meu obxectivo é máis «técnico» ca estritamente académico. Coa popularización da Intelixencia Artificial (IA), e o meu interese na tradución automática, pretendo aquí examinar o funcionamento do ChatGPT4 (OPENAI, 2024), na súa versión gratuíta, na tradución de expresións idiomático-metafóricas do español cubano ao portugués brasileiro e viceversa. Esa escolla xustifícase polo feito de ser Cuba a terra natal de María Luísa e o Brasil, o lugar onde desenvolveu a maior parte da súa carreira académica, principalmente na UnB, Universidade de Brasília.

Neste estudo voume restrinxir a expresións idiomáticas que conteñan nomes de froitas. Iso débese ao feito de participar dun proxecto maior intitulado *Expressões Idiomáticas com a Temática Alimentação: uma Proposta Onomasiológica*, coordinado pola profesora doutora Elisa Duarte Teixeira, tamén da UnB. Na actual etapa estamos investigando as expresións con nomes de froitas.

Inicialmente solicitei que o ChatGPT me fornecese dez expresións idiomáticas con nomes de froitas nas dúas variantes que pretendía estudar. Seguidamente pedín que fixese a tradución de cada unha delas á outra lingua, ou sexa, do español cubano ao portugués brasileiro e viceversa. Esa «conversa», cos debidos comentarios, é a que aquí relato.

O artigo estrutúrase da seguinte forma: alén desta introdución, presenta unha sección que versa sobre a convencionalidade e as expresións idiomáticas e os problemas que representan a súa tradución so a óptica de varios investigadores. Vén despois unha presentación do ChatGPT, así como algúns relatos de experimentos de tradución realizados con esa ferramenta por outros investigadores. A seguir é relatada e comentada a forma como se chegou á lista de expresións idiomáticas con froitas en español cubano

e portugués brasileiro e as súas traducións nas dúas direccións: de portugués brasileiro a español cubano e viceversa. O artigo finaliza con algunhas consideracións sobre o proceso de tradución presentado.

2. Convencionalidade: expresións idiomáticas e tradución

Unha gran parte da linguaxe que usamos é convencional, ou sexa, son bloques prefabricados, que empregamos como unha unidade (Cowie, 1998). Por exemplo, *pão com manteiga, arroz e feijão, cadeira de balanço, editar um livro* representan diversos tipos de fraseoloxismos (Tagnin, 2013), xeralmente de fácil descodificación e codificación. Ou sexa, son fáciles de comprender e de producir por un falante fluído. No entanto, o seu descoñecemento caracteriza o que Fillmore (1979) denomina «falante inxenuo», *innocent speaker* no orixinal.² Esa noción tamén se pode aplicar á tradución. O tradutor inxenuo, por descoñecer esas convencións, tendería a producir unha tradución literal, causando certo estrañamento no lector da lingua de chegada. Unha das categorías convencionais que máis problemas ofrece son as expresións idiomáticas, cuxo sentido non se deduce da suma dos seus elementos. Cábelles, entón, ao tradutor, encontrar un equivalente semántico ou pragmático na outra lingua. Baker (1992) discute varias estratexias para traducir esas expresións; estratexias similares ou complementarias son discutidas por varios outros autores de renome (Nida, 1964; Nida & Taber, 1969; Venuti, 1995; Newmark, 2020), mais tamén en investigacións máis recentes como Zhang, Q. & Jiaqi, W. (2010) e Horváthová (2014). Zhang & Jiaqi (2010) baséanse na teoría funcional da tradución (Nord, 1977) para presentar nove estratexias que poden ser aplicadas á tradución de expresións idiomáticas. Salientan, non obstante, que non se trata de encontrar unha expresión idiomática de sentido similar na lingua de chegada, senón de discutir se é apropiada ou non en determinado contexto cultural. Horváthová (2014), pola súa parte, pon énfase na necesidade de coñecemento cultural do tradutor, pois lingua e cultura están intimamente relacionadas, en especial nas expresións idiomáticas. Un claro exemplo é a expresión brasileira *a preço de banana*, que se refire a algo de baixo custo. En Europa, por exemplo, unha tradución literal non sería válida, pois esa froita ten un custo máis alto naquel continente. *Apple of discord*, en inglés, ten un equivalente case literal en portugués: *pomo da discórdia*; no entanto *apple polisher*, que significa ‘adulador’, non ten unha expresión idiomática do mesmo sentido en portugués. Por esa razón, non sempre é posíbel encontrar unha expresión idiomática equivalente, como apuntan varios autores (Adelnia & Dastjerdi, 2011; Kovács, 2016). É interesante salientar, con todo, que a maioría dos estudos que tratan sobre a tradución de expresións idiomáticas consideran linguas non-europeas, como é o caso de Hajiyeva (2025) que discute a tradución de varios exemplos auténticos, extraídos da literatura e dos medios de comunicación, abrangendo o inglés e o azerbaixano. Nese artigo a autora salienta que a tradución de expresións idiomáticas continúa sendo unha das tarefas máis complicadas nos estudos de tradución, pois moitas veces incorporan o espírito, o humor, os valores e a creatividade dunha cultura, alén de seren ricas en sentidos figurados e referencias culturais.

² A importancia da convencionalidade non se restrinxe á aprendizaxe dunha lingua, e pode ter implicacións en certos trastornos. Mousinho (2010) establece unha correlación directa entre esa noción de “falante inocente” con algúns prexuízos nas habilidades sociais observados no Autismo de Alta Capacidade (AAC).

Aínda que iso dificulte a súa tradución, a autora pensa que esa tarefa é vital para conferir autenticidade e impacto emocional.³ Por esa razón, pon énfase en que o tradutor é un mediador cultural e que, nun mundo cada vez máis globalizado, a tradución satisfactoria de expresións idiomáticas non é só unha tarefa lingüística, senón unha ponte entre culturas que fomenta a comprensión e a autenticidade na comunicación.⁴

En fin, o noso estudo diferénciase dos demais por se ocupar de dúas variantes de linguas europeas –español continental e portugués europeo– faladas no continente suramericano: español cubano e portugués brasileiro. Unha vez que as expresións idiomáticas xa representan un gran desafío ao tradutor humano, sería interesante investigar de que forma unha ferramenta automática como o ChatGPT «resolvería» a cuestión.

3. O ChatGPT

Mais que vén a ser o ChatGPT? Trátase dunha ferramenta que usa a intelixencia artificial (IA) para responder ás preguntas máis variadas. Existe unha versión gratuíta, mais tamén están dispoñíbeis versións de pago máis amplas, así como outras de dominios especializados. Para este estudo usaremos a versión gratuíta e as cuestións versarán sobre tradución. Nas ferramentas de tradución automática dispoñíbeis en Internet, como o Google Tradutor ou o DeepL, por citar só algunhas, introdúcese un texto e a ferramenta produce a tradución. O diferencial do ChatGPT, como o propio nome revela –*chat* en inglés quere dicir conversa–, permite que se converse coa ferramenta.

Desa forma pódese preguntar calquera cousa, por medio do que se denomina *prompt*,⁵ mesmo, por exemplo, podemos pedir que a ferramenta se autodefina. Para iso podemos introducir un *prompt* do tipo «Bo día. Gustaría de saber como se define, ou sexa, como funciona.» Feita esa pregunta, a resposta foi

Bo día!

Eu son ChatGPT, un modelo de linguaxe desenvolvido pola OpenAI, baseado na arquitectura GPT-4. Aquí ten unha visión xeral de como funciono.

E presentou unha longa lista cos seguintes asuntos:

Estrutura e adestramento:

1. **Arquitectura:** *Fun construído con base na arquitectura de Transformadores, introducida no artigo “Attention is All You Need” de Vaswani et al. (2017). Esta arquitectura permite que eu procese e entenda contextos de maneira eficiente, utilizando mecanismos de atención para focalizar en diferentes partes do texto de entrada.*

³ No orixinal: «The translation of idioms and slang remains one of the most intricate tasks in the field of translation studies. These linguistic units often embody the spirit, humor, values, and creativity of a culture. They are dense with figurative meaning and context-specific references, which makes them difficult to translate, yet vital for conveying authenticity and emotional impact.» (Hajiyeva, 2025, p. 290)

⁴ No orixinal: «In an increasingly globalized world, the successful translation of idioms and slang becomes not just a linguistic task, but a bridge between cultures, fostering understanding and authenticity in communication.» (Hajiyeva, 2025, p. 292)

⁵ Jiao et al. (2023) dedican unha sección para discutir que tipo de *prompt* presentaría os mellores resultados.

2. **Datos de adestramento:** *Fun adestrado nun gran conxunto de datos de texto tirados de Internet, incluíndo libros, artigos, sitios web, foros, e moito máis. Ese adestramento permíteme comprender e xerar textos en linguaxe natural con alta precisión.*
3. **Aprendizaxe non supervisada:** *Durante o adestramento, non fun explicitamente ensinado sobre gramática ou feitos. En vez diso, aprendín padróns e estruturas a partir dos datos de texto que lín, o que me permite prever a próxima palabra ou secuencia de palabras nun determinado contexto.*

Funcionamento:

1. **Entrada de texto:** *Recibo unha entrada de texto do usuario, que pode ser unha pregunta, unha frase, unha petición de información etc.*
2. **Procesamento:** *Utilizo o contexto da entrada para xerar unha resposta coherente e relevante. Iso inclúe a análise de palabras chave, sintaxe e semántica da entrada.*
3. **Xeración de resposta:** *Com base no contexto e no meu adestramento, produzo unha secuencia de palabras que forma unha resposta completa. Tento ser o máis relevante e útil posíbel, baseándome no que aprendín.*

Limitacións:

1. **Actualización de informacións:** *O meu coñecemento ten unha data de corte en 2023, e non teño acceso a informacións en tempo real. Iso significa que podo non estar informado de eventos ou desenvolvementos recentes.*
2. **Interpretación e contexto:** *Malia que eu son bastante bo en entender e xerar un texto, podo non captar matices ou contextos específicos que non estean claros na entrada do usuario.*
3. **Dependencia de datos de adestramento:** *A miña capacidade de fornecer respostas limitáase aos datos nos que fun adestrado. Informacións que non están presentes neses datos poden non ser completamente precisas ou detalladas.*

Obxectivo:

O meu obxectivo principal é axudar e proporcionar informacións útiles, responder preguntas, crear textos, e interactuar de maneira natural cos usuarios, facilitando diversas tarefas que implican linguaxe.

E finaliza:

Espero que iso axude a entender mellor como funciono! Se ten máis preguntas ou precisa de máis detalles, estou aquí para o axudar.

Enténdese, entón, que o ChatGPT funciona a partir dun enorme corpus de textos, talvez con máis de 1 trillón de unidades. É dese material de onde extrae as súas respostas, porén con limitacións, o que ha ficar claro no estudo aquí descrito.

Mais volvamos rapidamente ao seu funcionamento. O que a ferramenta denomina «entrada de texto», é coñecido como «prompt» e da claridade deses prompts dependen as respostas da ferramenta. Jiao et al. (2023), nun estudo para avaliar o funcionamento do ChatGPT en comparación co Google Translate e o DeepL, pediron que o ChatGPT

fornecese unha lista de dez *prompts* para executar unha tarefa de tradución. A partir de aí seleccionaron algúns, con lixeiras adaptacións, para os efectos de comparación:⁶

TP1 Traduca estas sentenzas de [FONTE] a [ALBO]:

TP2 Responda sen aspas. Que significan estas sentenzas en [ALBO]?

TP3 Por favor, forneza a tradución en [ALBO] destas sentenzas:

Como se verá abaixo, nas seccións dedicadas á tradución, os *prompts* usados neste estudo son bastante similares ao TP3, que foi xustamente o que deu mellores resultados no estudo de Jiao *et al.* (2023).

O noso estudo consiste en dúas etapas: a) obtención das expresións idiomáticas en dúas linguas, e b) tradución das expresións idiomáticas en cada lingua á outra lingua. Así, os *prompts* arriba descritos foron utilizados na segunda etapa.

As expresións idiomáticas tamén representan un problema para os sistemas de Procesamento de Linguaxe Natural (PLN), tema discutido por Wehrli (1998) en relación ao desenvolvemento do sistema de tradución ITS-2, Francés-Inglés. O autor salienta que os sistemas automáticos de tradución naquela época eran incapaces dun tratamento adecuado das expresións idiomáticas. O seu artigo detalla as etapas de análise sintáctica, léxica e semántica polas que pasa unha expresión idiomática naquel sistema para chegar ao seu equivalente na outra lingua.

Xa Jiao *et al.* (2023) avalían o funcionamento do ChatGPT para a tradución «de diferentes pares de linguas considerando tanto a diferenza dos recursos (ex. altos vs. baixos) e familias de linguas (ex. europeas vs. asiáticas)»⁷ e conclúen que o GPT-4 presentou un funcionamento significativamente mellor en relación ao GPT-3.5. Neste estudo empregamos a versión GPT-4, e ambas as linguas son, como xa dixemos, do continente americano –portugués brasileiro e español cubano–, aínda que derivadas de linguas europeas.

4. Expresións idiomáticas con froitas en español cubano e portugués brasileiro

Cando iniciiei o estudo propiamente dito, a miña primeira pregunta foi: «Podería fornecermes unha lista das 10 expresións idiomáticas ou metafóricas máis frecuentes con nomes de froitas en español cubano, por favor?»

O ChatGPT non só deu a lista, senón que incluíu o significado e un exemplo:

Claro! Aquí ten unha lista de 10 expresións idiomáticas ou metafóricas con nomes de froitas que se usan frecuentemente no español cubano:

⁶ No orixinal (Jiao *et al.*, 2023):

«TP1 Translate these sentences from [SRC] to [TGT]:

TP2 Answer with no quotes. What do these sentences mean in [TGT]?

TP3 Please provide the [TGT] translation for these sentences:»

⁷ No orixinal: «Thus, we are curious about how ChatGPT performs on different language pairs considering both the resource difference (e.g., high vs. low) and language family (e.g., European vs. Asian).» (Jiao *et al.*, 2023)

- (1) ***Dar una piña:*** Significa dar unha puñada ou un golpe.
Exemplo: “Le dio una piña y lo dejó en el suelo.”
 - (2) ***Meterse en un guayabo:*** Significa estar triste ou deprimido, especialmente por unha ruptura amorosa.
Exemplo: “Desde que terminaron, él se metió en un guayabo.”
 - (3) ***Ser la guayaba podrida:*** Referirse a alguén que é unha má influencia ou que causa problemas.
Exemplo: “No confíes en él, es la guayaba podrida del grupo.”
 - (4) ***Ser un mango:*** Ser moi atractivo ou fermoso.
Exemplo: “Esa chica es un mango.”
 - (5) ***Irse pa'l boniato:*** Significa irse ou partir, moitas veces abruptamente.
Exemplo: “Después de la pelea, se fue pa'l boniato.”
 - (6) ***Estar en la papaya:*** Estar nunha situación fácil ou vantaxosa.
Exemplo: “Con ese trabajo, estás en la papaya.”
 - (7) ***Caerse de la mata de coco:*** Ser sorprendido por algo obvio ou evidente.
Exemplo: “¿De verdad no lo sabías? ¡Te caíste de la mata de coco!”
 - (8) ***Buscarse el aguacate:*** Procurar problemas ou complicacións.
Exemplo: “Si sigues así, te vas a buscar el aguacate.”
 - (9) ***Tener platanitos en el bolsillo:*** Ter diñeiro ou estar nunha boa situación financeira.
Exemplo: “No te preocupes por la cuenta, tengo platanitos en el bolsillo.”
 - (10) ***Ser un limoncito:*** Referirse a alguén que ten mau humor ou que é difícil de tratar.
Exemplo: “No le hagas caso, es un limoncito.”
- Esas expresións reflicten a riqueza e a creatividade da linguaxe coloquial cubana, usando froitas para transmitir unha chea de significados e emocións.

Aínda que o exemplo 5 non conteña un nome de froita –o «boniato» é a *batata-doce* en portugués–, a miña resposta e seguinte pregunta foi: «Excelente. Agora gustaría de saber cales son as 10 expresións idiomáticas ou metafóricas máis frecuentes con nomes de froitas en portugués brasileiro.»

Velaquí a resposta:

Claro! Aquí ten unha lista de 10 expresións idiomáticas ou metafóricas con nomes de froitas en portugués brasileiro:

Trocar as bolas: Confundirse, equivocarse.

Exemplo: “Ele trocou as bolas na explicação e deixou todo mundo confuso.”

- (1) ***Amigo da onça:*** Alguén que finxe ser amigo, mais que non se pode confiar nel.

Exemplo: “Cuidado com ele, é um amigo da onça.”

- (2) ***Dar uma banana***: *Desdeñar ou desprezar alguén ou algo.*

Exemplo: “Ele deu uma banana para as críticas e continuou seu trabalho.”

- (3) ***Descascar o abacaxi***: *Resolver un problema difícil.*

Exemplo: “Ela foi chamada para descascar o abacaxi da empresa.”

- (4) ***Encher linguiça***: *Falar ou escribir moito sen dicir nada relevante.*

Exemplo: “O professor pediu um resumo, mas ele só encheu linguiça.”

- (5) ***Colher os frutos***: *Aproveitar os beneficios de algo que se fixo.*

Exemplo: “Depois de anos de estudo, finalmente estou colhendo os frutos.”

- (6) ***Ser um melão***: *Alguén que é distraído ou confuso.*

Exemplo: “Ele é um melão, vive perdendo as coisas.”

- (7) ***Dar uma de João-sem-braço***: *Finxir que non sabe de algo para evitar responsabilidades.*

Exemplo: “Ele deu uma de João-sem-braço para não ajudar na mudança.”

- (8) ***Deu ruim***: *Fallou, non tivo un bo resultado.*

Exemplo: “Tentei consertar o carro, mas deu ruim e agora está pior.”

- (9) ***Pagar o pato***: *Levar a culpa ou cargar coas consecuencias de algo que non fixo.*

Exemplo: “Ele não teve nada a ver com o erro, mas acabou pagando o pato.”

Esas expresións son ben comúns no día a día dos brasileiros e ilustran como a linguaxe pode ser creativa e colorida ao usar metáforas e comparacións con froitas e outras figuras de linguaxe.

Cómpre resaltar que a ferramenta, de feito, produciu dez expresións idiomáticas, ou sexa, foi capaz de identificar a idiomaticidade dunha secuencia de palabras. Secasí, aquí tamén comezou o problema, pois, das dez solicitadas, sete non eran respostas satisfactorias, a pesar do comentario da ferramenta ao final da lista. Iso demostra que a persoa que fai a consulta debe ter un mínimo de coñecemento da área en que fai a pregunta para poder avaliar a calidade da resposta.

Así, insistín: «*Trocar as bolas, amigo da onça, encher linguiça, colher os frutos, dar uma de João-sem-braço, deu ruim e pagar o pato* non conteñen nomes de froitas. Eu só quero expresións idiomáticas con nomes de froitas.»

A resposta foi

Claro, desculpe pola confusión. Aquí ten unha lista revisada con 10 expresións idiomáticas ou metafóricas en portugués brasileiro que inclúen nomes de froitas.

Non obstante, foron engadidas só dúas expresións con froitas: *É uma uva* e *Quebrar o coco e arrebentar a sapucaia*; cómpre comentar que esa última parece non estar completa, pois a expresión sería *Quebrar o coco e não arrebentar a sapucaia*. Tanto o *coco* como a *sapucaia* son dúas froitas de cascas bastante duras. Mais, o coco, ao caer, pode quebrar, en canto que a *sapucaia*, aínda que caía, ten unha película interna que

non rompe, protexendo as sementes. Así, o significado da expresión sería resolver un problema (*quebrar o coco*) sen causar danos maiores (*sem arrebentar a sapucaia*).

Hai seis ocorrencias no Corpus do Português – NOW, todas elas referentes a Cissa Guimarães, unha presentadora de TV:

Mas depois de um tempo, os próprios atores brincavam e diziam que iam mandar [erros] para o programa — relembra Cissa Guimarães, que na época era chamada por Falabella de “a garota que quebra o coco mas não arrebenta a sapucaia” e que criou, ela mesma, alguns bordões que fizeram fama para além do “Vídeo show”. (<https://oglobo.globo.com/cultura/revista-da-tv/video-show-embarca-de-vez-no-tunel-do-tempo-23359318>)

No entanto, parece que a versión suxerida pola ferramenta tamén existe cun sentido lixeiramente diverso: resolver un problema (*quebrar o coco*) e ir até o fin (*arrebentar a sapucaia*). Desa forma, sen un contexto maior, é difícil avaliar se a versión ofrecida pola ferramenta é a máis corrente, pois o ChatGPT aínda non produce datos de frecuencia. Certamente, é unha expresión de difícil comprensión para quen descoñece esas froitas, en especial a *sapucaia*, froita orixinaria da rexión da selva amazónica, no Brasil, razón pola que a expresión é máis usual no norte do país. Encontrar unha expresión semántica e pragmaticamente equivalente con certeza é un gran desafío.

A expresión *ser um melão*, que, na realidade, non é unha expresión idiomática, foi substituída por outra expresión que non contiña nome ningún de froita. Para evitar a transcripción de todas as «conversas», vide abaixo o Cadro 1, que presenta todas as expresións presentadas nas catro intervencións.

Mais aínda había seis expresións –das dez solicitadas– que non incluían nomes de froitas (*amarelar*, *cair no conto do vigário*, *fazer das tripas coração*, *estar com a macaca*, *saco de gatos*, *tomar chá de cadeira*). Desa feita, emporiso, o ChatGPT incluíu unha «explicación» para eses exemplos, como en

Amarelar: (Referencia ao limón, que pode ser amarelo.)

ou unha alternativa:

Cair no conto do vigário: Ser enganado ou burlado. (Malia que a expresión completa non mencione unha froita, unha variación común é “cair no conto da fruta”.)

Exemplo: “Ele caiu no conto da fruta e perdeu dinheiro.”

Unha busca en Internet proporcionou só dous exemplos, mais ambos referenciais, ou sexa, menciónase unha froita –*mamão* no exemplo seguinte– e despois referénciase na expresión idiomática:

Na edición desta segunda, 2, ele recorreu à velha piada do mamão para chamar atenção. A elegante Sandra caiu no conto da fruta, e ambos se desmancharam em gargalhadas. (<https://www.brasil247.com/geral/evaristo-faz-piada-do-mamao-e-cai-no-riso>)

Claramente, «fruta» refírese ao *mamão* citado unha liña antes.

Eis outro caso en que a substitución da palabra que non é froita por unha que é froita xerou un exemplo en que se perdeu a expresión idiomática:

Tomar um chá de cadeira: Esperar durante moito tempo. (“Chá” non é unha froita, mais a expresión pode ser trocada para incluír froitas, como “tomar um chá de laranja”).

Exemplo: “Ele tomou um chá de laranja esperando na sala de espera.”

Nese exemplo fica claro que «chá de laranja» é denotativo, ou sexa, a expresión deixou de ser idiomática.

No entanto, o propio ChatGPT ten «consciencia» das súas limitacións como se ve no treito de abaixo, parte da súa autodefinición:

Interpretación e contexto: *Ainda que son bastante bo en entender e xerar textos, podon captar certos matices ou contextos específicos que non estean claros na entrada do usuario.*

En realidade, nos casos citados arriba, non se trata de que algo non estea claro «na entrada do usuario», pois o meu *prompt* establecía claramente que os resultados deberían incluír «expresións idiomáticas ou metafóricas con **nomes de froitas**» (destacado meu). Por esa razón a miña resposta foi

Infelizmente, non son [adecuadas]. Só as expresións 1, 2, 5 e 6 son adecuadas para o meu estudo. Certamente debe de haber outras expresións con froitas que tamén sexan usuais no portugués brasileiro.

A resposta, desa vez, foi máis adecuada, restando só unha expresión que non contiña froita: *Dar com os burros n’ água*. A ferramenta entón suxeriu

Segurar a maçã: *Controlar unha situación ou manter algo baixo control.*

Exemplo: “Durante a crise, ele conseguiu segurar a maçã e evitar o caos.”

Con todo, non hai ningunha ocorrencia desa expresión no Corpus do Português – NOW (<https://www.corpusdoportugues.org/now/>), que contén máis dun billón de palabras.

Pera doce tamén causou estrañeza. Unha busca no Corpus do Português – NOW, obtivo 37 ocorrencias, todas de portugués europeo,⁸ como:

Aqueles que acreditam que é pera doce ser emigrante em os dias de hoje, enganam-se.

Mas chegar até aqui não foi pera doce.

Nese caso, a ferramenta non fixo distinción entre o portugués brasileiro, que constaba claramente no *prompt*, e o portugués europeo, ofrecendo unha alternativa incorrecta.

Para unha visualización clara de todas as alternativas ofrecidas polo ChatGPT, ofrezco unha táboa coas expresións suxeridas nas catro «conversas». As expresións que conteñen nomes de froitas están destacadas en letra grosa:

⁸ Descubrín, hai pouco, por un colega portugués, que *pera doce* é unha expresión común no seu país.

Cadro 1. Comparación entre as catro listas producidas polo ChatGPT4 para expresións idiomáticas con nomes de froitas. Fonte: A autora

	1ª lista	2ª lista	3ª lista	4ª lista
(1)	Trocar as bolas	Quebrar o coco e arrebeitar a sapucaia	Quebrar o coco e arrebeitar a sapucaia	Quebrar o coco e arrebeitar a sapucaia
(2)	Amigo da onça	É uma uva	É uma uva	É uma uva
(3)	Dar uma banana	Dar uma banana	Dar uma banana	Dar uma banana
(4)	Descascar o abacaxi	Descascar o abacaxi	Descascar o abacaxi	Descascar o abacaxi
(5)	Encher linguíça	Amarelar	Enfiar o pé na jaca	Enfiar o pé na jaca
(6)	Colher os frutos	Cair no conto do vigário	Chorar as pitangas	Chorar as pitangas
(7)	Ser um melão	Fazer das tripas, coração	Em tempo de murici, cada um cuida de si	Em tempo de murici, cada um cuida de si
(8)	Dar uma de João sem braço	Estar com a macaca	Dar com os burros n'água	Segurar a maçã ??
(9)	Deu ruim	Saco de gatos	Abacaxi	Abacaxi
(10)	Pagar o pato	Tomar um chá de cadeira	Pêra doce ??	Pêra doce ??

Obsérvase que na 3ª lista aparecen algunhas expresións máis que inclúen nomes de froitas menos coñecidas por un público estranxeiro: *jaca*, *pitanga* e *murici*. Vexamos, máis adiante, as traducións presentadas polo ChatGPT4.

Secasí, o que máis sorprende en todo ese proceso foi que a ferramenta non identificou o que sería unha froita, pois das dez expresións iniciais que forneceu, só tres contiñan o nome dunha froita. Foron necesarias varias «conversas» até chegar a oito respostas satisfactorias. Nese punto, decidín interromper a parte do portugués e solicitar que traducise as expresións en portugués brasileiro ao español cubano.

5. Tradución das expresións en portugués brasileiro ao español cubano

Consciente de que raramente hai unha equivalencia lexical entre as linguas, formulei o *prompt* da seguinte maneira: «Podería traducir, se é posíbel, esas 10 expresións ao español cubano cunha expresión idiomática equivalente?»

Claro! Vou traducir cada expresión idiomática ao español cubano e dar unha expresión equivalente cando sexa posíbel:

- (1) **Descascar o abacaxi:** Resolver un problema difícil.
Español cubano: Descascar el plátano (Resolver un problema difícil).
Exemplo: “Siempre tiene que descascar el plátano del equipo.”
- (2) **Dar uma banana:** Desdeñar ou desprezar alguén ou algo.
Español cubano: Dar una piña (Desprezar alguén ou algo).
Exemplo: “Él le dio una piña a las críticas y siguió con su trabajo.”
- (3) **É uma uva:** Algo ou alguén moi fermoso ou atractivo.
Español cubano: Está como un mango (Algo ou alguén moi fermoso ou atractivo).
Exemplo: “Esa chica está como un mango.”
- (4) **Quebrar o coco e arreventar a sapucaia:** Resolver todos os problemas, independentemente das dificultades.
Español cubano: Romper el coco (Resolver todos os problemas).
Exemplo: “Él logró romper el coco en el proyecto.”
- (5) **Enfiar o pé na jaca:** Esaxerar, especialmente en festas ou con bebidas.
Español cubano: Meterse en el bonche (Esaxerar nunha festa ou con bebidas).
Exemplo: “En la fiesta de ayer, él se metió en el bonche.”
- (6) **Chorar as pitangas:** Lamentarse, protestar.
Español cubano: Llorar el guayabo (Lamentarse, queixarse).
Exemplo: “Después de la ruptura, él pasó semanas llorando el guayabo.”
- (7) **Em tempo de murici, cada um cuida de si:** En tempos difíciles, cada un coida dos seus propios intereses.
Español cubano: En tiempos de vacas flacas, cada cual cuida su mango (En tempos difíciles, cada un coida dos seus intereses).
Exemplo: “Con la crisis económica, en tiempos de vacas flacas, cada cual cuida su mango.”
- (8) **Abacaxi:** Algo ou alguén que é un problema ou difícil de tratar.
Español cubano: Piña agria (Algo ou alguén que é un problema).
Exemplo: “Ese proyecto es una piña agria.”
- (9) **Pêra doce:** Algo ou alguén fácil de tratar ou que non presenta dificultades.
Español cubano: Melón dulce (Algo ou alguén fácil de tratar).
Exemplo: “Ese nuevo trabajo es un melón dulce comparado con el anterior.”
- (10) **Segurar a maçã:** Controlar unha situación ou manter algo baixo control.
Español cubano: Agarrar la papaya (Controlar unha situación).
Exemplo: “Durante la crisis, él logró agarrar la papaya y evitar el caos.”
Espero que esas traducións e equivalencias sexan útiles!

Para avaliar se esas traducións eran satisfactorias, tiven que recorrer a unha falante nativa de Cuba,⁹ que considerou que as máis delas non eran empregadas na súa terra natal. En relación a *dar una piña*, afirmou que existe a expresión, conforme atesta o REA (Diccionario de la lengua española - Real Academia Española), mais que non era común no seu país. Por outra parte, *ser un mango* úsase en Cuba sempre co verbo *ser*, non *estar*. Canto a *caerse de la mata de coco*, informoume que se usa só a primeira parte, ou sexa, *se cayó de la mata*. En resumo, das dez expresións ofrecidas polo ChatGPT, só dúas se empregaban de feito en Cuba. Conforme a informante afirmou: «As restantes frases, para min polo menos, non son coñecidas en Cuba» (e-mail persoal).

Foi, con todo, amábel, e suxeriu as seguintes expresións, cos seus significados:

- (1) **Mi media naranja**: Refírese ao compañeiro ou compañeira ideal, ou á esposa ou esposo.
- (2) **Ponerle las peras a cuatro**: Rifarlle a alguén ou dicirlle claramente o que pensa.
- (3) **Estar más pelado que un plátano**: Cando se está a pasar por unha situación económica apertada ou difícil.
- (4) **Estar comiendo cáscara de piña**: Actuar estupidamente.
- (5) **¿Por dónde le entra el agua al coco?**: Acostúmase dicir cando se descoñece algo.
- (6) **Acabar con la quinta y con los mangos**: É unha expresión que se emprega a miúdo cando alguén comete algunha torpeza, desatino e mesmo algunha falcatrada.
- (7) **¡Tremendo arroz con mango!**: Refírese a unha combinación incongruente, sen sentido, algo disparatado; significa lea ou confusión.
- (8) **¡Le zumba el mango!**: Expresa énfase case sempre acompañado de manifestacións de descontentamento, indignación ou abraio.
- (9) **¡No le pongas/des coco a eso!**: Non te preocupes, non lle deas tanta importancia.
- (10) **¡Eso está mamey!**: Cando algo é de calidade, cando algo é bo.

Seguidamente, introducín esas expresións no ChatGPT, solicitando que me explicase o significado de cada un deses exemplos. A resposta foi:

Bo día! Claro, vou explicar o significado de cada expresión en español e dar cadanseu exemplo:

Mi media naranja: Refírese á “minha cara-metade” ou “minha alma gêmea”, ou sexa, a persoa ideal para alguén nunha relación amorosa.

Exemplo: *Juan es mi media naranja, somos perfectos el uno para el otro.*

Ponerle las peras a cuatro: Significa ‘pór alguén no seu lugar’ ou ‘rifarlle a alguén’.

Exemplo: *La profesora le puso las peras a cuatro a los alumnos por no hacer la tarea.*

⁹ Agradezo a Rachel Romero Pupo por analizar as opcións ofrecidas polo ChatGPT canto a seren usuais en Cuba e a fornecerme algunhas que son de feito alí empregadas.

Estar más pelado que un plátano: Significa 'estar sen diñeiro' ou 'estar arruinado'.

Exemplo: No puedo salir esta noche, estoy más pelado que un plátano.

Estar comiendo cáscara de piña: Refírese a 'estar pasando por dificultades' ou 'estar nunha situación complicada'.

Exemplo: Desde que perdió su trabajo, está comiendo cáscara de piña.

¿Por dónde le entra el agua al coco?: Utilizado para expresar confusión ou para preguntar como funciona algo ou como resolver un problema.

Exemplo: Este rompecabezas es muy complicado, ¿por dónde le entra el agua al coco?

Acabar con la quinta y con los mangos: Significa 'destruír todo' ou 'acabar con todo'.

Exemplo: El huracán acabó con la quinta y con los mangos en el pueblo.

¡Tremendo arroz con mango!: Usado para describir unha situación confusa, caótica ou enleada.

Exemplo: La fiesta se convirtió en un tremendo arroz con mango cuando llegaron los invitados sorpresa.

¡Le zumba el mango!: Expresa sorpresa ou incredulidade ante algo impresionante ou incribel.

Exemplo: ¡Le zumba el mango que hayas terminado ese proyecto en un día!

¡No le pongas/des coco a eso!: Significa 'non lle deas importancia a iso' ou 'non te preocupes por iso'.

Exemplo: No le pongas coco a esos rumores, no tienen fundamento.

¡Eso está mamey!: Significa 'iso é moi fácil' ou 'iso está moi ben'.

Exemplo: El examen de matemáticas estuvo mamey, lo terminé en media hora.

Nótese que, na maioría dos casos, a explicación dada polo ChatGPT coincide coa fornecida pola falante nativa. Iso confirma que a ferramenta está máis preparada para «explicar» ca para «encontrar». Noutras palabras, a partir dun «texto» o ChatGPT consegue identificar o seu sentido, pois ten á súa disposición un gran número de expresións similares contextualizadas, a partir das que pode extraer o seu significado.

6. Tradución do español cubano ao portugués brasileiro

Para continuar a avaliación do ChatGPT, pedín que encontrase equivalentes desas expresións en portugués, usando sempre nomes de froitas. Velaquí a resposta:

Claro, podo tentar encontrar expresións equivalentes en portugués usando nomes de froitas. Aquí van:

(1) *Mi media naranja:*

Equivalente en portugués: Minha metade da laranja.

Exemplo: Maria é minha metade da laranja, somos perfeitos um para o outro.

- (2) **Ponerle las peras a cuatro:**
Equivalente en portugués: Dar um “chá de caju”.
Exemplo: O chefe deu um “chá de caju” nos funcionários que chegaram atrasados.
- (3) **Estar más pelado que un plátano:**
Equivalente en portugués: Estar mais liso que quiabo.
Exemplo: Não posso sair hoje, estou mais liso que quiabo.
- (4) **Estar comiendo cáscara de piña:**
Equivalente en portugués: Estar chupando o caroço do abacate.
Exemplo: Desde que perdeu o emprego, ele está chupando o caroço do abacate.
- (5) **¿Por dónde le entra el agua al coco?:**
Equivalente en portugués: Onde está a polpa do abacaxi?
Exemplo: Esse quebra-cabeça é muito complicado, onde está a polpa do abacaxi?
- (6) **Acabar con la quinta y con los mangos:**
Equivalente en portugués: Descascar o abacaxi até o caroço.
Exemplo: A tempestade descascou o abacaxi até o caroço na cidade.
- (7) **¡Tremendo arroz con mango!:**
Equivalente en portugués: Tremenda salada de frutas.
Exemplo: A festa virou uma tremenda salada de frutas quando chegaram os convidados inesperados.
- (8) **¡Le zumba el mango!:**
Equivalente en portugués: Dá pra espremer essa laranja!
Exemplo: Dá pra espremer essa laranja que você terminou esse projeto em um dia!
- (9) **¡No le pongas/des coco a eso!:**
Equivalente en portugués: Não dê bola para isso.
Exemplo: Não dê bola para esses boatos, não têm fundamento.
- (10) **¡Eso está mamey!:**
Equivalente en portugués: Isso está mamão com açúcar.
Exemplo: A prova de matemática estava mamão com açúcar, terminei em meia hora.

Máis unha vez, os resultados en portugués deixan bastante que desexar, xa que das dez expresións cinco delas non son usuais. Nas miñas buscas, non encontrei ningunha referencia a «chá de caju» como expresión idiomática. Aínda que ocorrese o mesmo con «chupar caroço de abacate», sería admisíbel o seu sentido de ‘estar pasando por

dificultades’, xa que o *caroço* (a carabuña, en galego) do aguacate é totalmente liso, e non hai o que «chupar». Encontrei só un exemplo en Internet, que aparece truncado:

Futaco - O ano era 1988, e o jogo era uma semifinal de...

Facebook

<https://m.facebook.com> > story

Há [sic] ponto de deixar Cruijff com ciúmes. Obs: Por isso estão [sic] na arjeta **chupando caroço de abacate**. Assistindo todo sucesso da França ao longo desses vinte e seis ...

Porén, no Corpus do Português temos dous exemplos. No primeiro fica claro o significado de ‘dificultade’, mais no segundo, o sentido non fica claro. A referencia é a unha investigación, mais a imaxe de que «não passa nem caroço de abacate na mão» realmente é enigmática.

- (1) Guerrinha: “Jogo em Pelotas vai ser caroço de abacate para o Inter”

Atrapalhado, com duas péssimas atuações recentes, bombardeado de críticas, o Inter enfrenta, neste sábado, no Bento Freitas, um caroço de abacate: o motivado Brasil-Pel, que costuma jogar o máximo dentro das sua casa e ao lado do seu fanático povo. (<https://gauchazh.clicrbs.com.br/esportes/noticia/2017/06/guerrinha-jogo-em-pelotas-vai-ser-caroco-de-abacate-para-o-inter-9824178.html>)

- (1) Esse conselheiro deve estar com aquilo em a mão, não passa nem **caroço de abacate**. Certeza que essa operação vai chegar em os conselheiros e deputados. (<https://www.folhamax.com/entrelinhas/tce-reclama-de-postura-do-mpe/129962>)

Por outra parte *Onde está a polpa do abacaxi?* para expresar confusión ou preguntarse como resolver un problema e *Descascar o abacaxi até o caroço* co sentido de ‘destrución completa’ tamén son descoñecidas. É común usarmos *descascar um abacaxi* no sentido de resolver un problema, posto que é común o emprego desa froita para denotar un problema:

*“Na empresa, o gerente pediu para eu resolver um problema sério com um cliente insatisfeito. Foi um baita desafio, mas consegui **descascar esse abacaxi** e fechar um novo contrato com ele.”*

Nesa frase, “descascar um abacaxi” significa fazer frente a unha situación difícil ou resolver un problema complicado. (ChatGPT)

Ao lle preguntar novamente ao ChatGPT se podería dar exemplos e explicar o significado daquelas dúas expresións, obtiven a seguinte resposta:

- (1) “Descascar o abacaxi até o caroço”

Exemplo:

*“Para resolver o problema de inadimplência da empresa, tivemos que **descascar o abacaxi até o caroço**, identificando todos os erros no processo de cobrança e corrigindo cada detalhe.”*

***Significado:** Esa expresión enfatiza a idea de ir ao fondo do problema, resolvendo cada detalhe, por difícil que sexa. Está relacionada con afrontar algo complicado até a raíz.*

***Uso no português brasileiro:** Ainda que “descascar o abacaxi” sexa común, a versión “até o caroço” é menos usada no día a día. Pode aparecer en contextos onde se pon énfase en resolver un problema até o fin, mais é máis rara.*

(2) “Onde está a polpa do abacaxi?”

Exemplo:

“Você apresentou o problema, mas **onde está a polpa do abacaxi?** Precisamos saber qual é a verdadeira questão para buscar uma solução.”

Significado: “Onde está a polpa do abacaxi?” suxire a idea de buscar o esencial ou o punto principal dunha cuestión. Refírese á parte importante ou ao contido principal de algo.

Uso no portugués brasileiro: Esa expresión é bastante pouco común. Malia que o abacaxi sexa frecuentemente usado en metáforas, a idea de “polpa” non aparece de forma habitual. Non obstante, o seu significado está claro no contexto, aínda que non sexa unha frase popular.

En resumo, en canto *descascar o abacaxi* é amplamente coñecida, até o *caroço* é unha variación menos común, e *onde está a polpa do abacaxi?* case non aparece no vocabulario do cotián no Brasil.

Informei ao ChatGPT de que «el mismo» suxerira esa tradución, e obtiven a seguinte explicación:

No entanto, a tradución que ofrecín, “**descascar o abacaxi até o caroço**”, non expresa exactamente o mesmo concepto en portugués brasileiro. Está máis relacionada co acto de resolver un problema até o fin, enfrontando todas as dificultades, e non co sentido de destrución ou esgotamento total.

Para expresar o concepto de “**destruição total**” en portugués brasileiro, algunhas expresións máis axeitadas serían:

“Passar o trator” (significa destruír completamente algo, sen deixar nada).

“Destruir até o talo” ou “Acabar até o osso” (fan énfase na idea de esgotamento completo ou destrución total).

Logo, a expresión “descascar o abacaxi até o caroço” en portugués brasileiro non se axusta con precisión para traducir “**Acabar con la quinta y con los mangos**”, que ten un sentido máis devastador.

Ou sexa, o propio ChatGPT «recoñeceu» o seu erro e suxeriu novas traducións para a expresión en español cuxo sentido é de destrución completa.

Por último, para traducir *¡Le zumba el mango!*, cuxo sentido é de sorpresa ou incredulidade, deuse inicialmente a expresión *Dá pra espremer essa laranja!* Consultada esa dúbida ao ChatGPT, este confirmou que non é común e suxeriu:

Se está buscando unha expresión máis típica que denote sorpresa ou incredulidade, sería algo como:

“Não acredito!”

“É sério isso?”

“De verdade?”

Na miña opinión, ese *chat*, esa conversa, revelou tanto os puntos fortes como os fracas do ChatGPT4, que discutiremos a seguir.

7. Algunhas consideracións

Ese pequeno estudo permitiu observarmos algúns puntos:

- **Datos de adestramento:** Na primeira tarefa, ofrecer dez expresións idiomáticas con nomes de froitas en español cubano, a ferramenta produciu de feito nove expresións con nomes de froitas en español, mais non todas eran da variante cubana. Iso pode indicar que hai pouco material en español cubano ou que o material non é etiquetado canto á súa procedencia. Por outra parte, o propio ChatGPT reconece a súa «dependencia dos datos de adestramento», ou sexa, a súa capacidade é «limitada aos datos nos cales [foi] adestrado». Nunha recente investigación sobre eses datos, a ferramenta informou que hai 20 países en que a lingua oficial é o español, en canto que só 9 teñen como lingua oficial o portugués. Esa discrepancia reflíctese na estimativa de participación no adestramento da ferramenta. Para o español a estimativa é de 3% a 6%, o que suxire un funcionamento práctico excelente, en canto que para o portugués a participación é de 1% a 3%, aínda así considerado «moi bo ou excelente».

En relación ás variantes investigadas neste estudo, o ChatGPT (GPT-5) presentou os seguintes datos:

Cadro 2. Variantes: cantidade de datos × representatividade. Fonte: ChatGPT4, consultado no 18/10/2025

Variante	Presenza no corpus	Observación
Portugués do Brasil BR	elevada	BR é a variedade dominante dentro do «portugués» en modelos modernos, debido ao volume web
Español cubano CU	moderada/baixa	Corpus digital menor; moito contido cultural e xornalístico, mais poucos datos conversacionais

Informou tamén que o español latinoamericano está ben representado como macrovariedade, mais que «Cuba aparece menos ca México, a Arxentina e Colombia. Aínda así, *hai suficientes datos para producir un estilo marcadamente cubano*, só que con menor grao de detalle sociolingüístico.» (destacado da ferramenta) (ChatGPT (GPT-5), consulta feita o 18/10/2025), o que, infelizmente, non se comprobou neste estudo. A ferramenta non produciu expresións en español cubano.

Ao ser inquirida sobre o feito de, ao lle ser solicitada unha lista de dez expresións idiomáticas con nomes de froitas en portugués brasileiro, a ferramenta ter só producido dúas correctas, a explicación foi que o «modelo activa o campo semántico “comida / ditos populares / metáforas alimentarias”, non necesariamente “froitas” pois, en realidade, non hai tantas expresións idiomáticas consagradas con froitas no PB como, por exemplo,

con *comida en xeral, animais, corpo humano, plantas ou obxectos*». (ChatGPT (GPT-5), consulta feita o 18/10/2025.) A pesar desa explicación, aínda resulta estraño que a ferramenta producise máis expresións con froitas en español cubano, cuxo número de datos de adestramento é inferior, ca en portugués brasileiro.

- **Matices e contextos específicos:** Na petición do mesmo tipo de expresións para o portugués brasileiro, o ChatGPT presentou uns resultados moi por debaixo da media, ou sexa, das dez expresións solicitadas, só tres contiñan nomes de froitas. Alertado sobre esa eiva, ofreceu unha nova lista, que contiña só catro expresións correctas. Non obstante, foi interesante, observar que presentou «explicacións» ou «xustificacións» para os seus resultados. Por exemplo, para «chá de cadeira» recoñeceu que, aínda que *chá* (té en galego) non sexa unha froita «a expresión pode ser trocada para incluír froitas, como “tomar um chá de laranja”», o que demostra a súa incapacidade de «captar matices ou contextos específicos». A pesar de restrinxir esa deficiencia a casos «que non estean claros na entrada do usuario», non foi ese o «caso», posto que a entrada, ou sexa, o *prompt*, deixaba clara a necesidade de as expresións incluíren nomes de froitas. En síntese, creo que se pode aventurar a hipótese de que o portugués brasileiro aínda non está ben documentado, malia que, como se ve no Cadro 2 de arriba, a variante brasileira é dominante. Porén o estudo demostrou que, de feito, o ChatGPT aínda non ten a capacidade de identificar connotacións dependentes de contexto, neste caso a connotación da froita na expresión idiomática.
- **Certa familiaridade do usuario coa área de investigación:** No que se refire á tradución, o ChatGPT tivo un bo resultado na dirección portugués → español, malia que non todas as expresións en español fosen recoñecidas como da variante cubana. Unha lista de expresións en español cubano foi entón introducida para traducir ao portugués. O resultado presentou catro expresións non usuais no noso idioma. Cuestionado sobre esas expresións, o ChatGPT recoñeceu a inexactitude e ofreceu outras posibilidades con nomes de froitas. Con todo, dúas aínda eran estrañas: *pera doce* e *segurar a maçã*. A primeira acabou sendo identificada como expresión do portugués europeo, en canto a segunda continúa sendo totalmente descoñecida. Considero que o procedemento presentado indica que é necesario que o usuario teña algún coñecemento da área en que está indagando para poder avaliar a calidade da resposta. Por outro lado, presenta a vantaxe de se poder «conversar» coa ferramenta, tentando resolver o problema, o que non é posíbel coas ferramentas especificamente adestradas para a tradución, pois non ofrecen unha segunda oportunidade.
- **Alcance das posibilidades de investigación:** Malia que o estudo tivese por finalidade observar a tradución de expresións idiomáticas, a primeira tarefa solicitada foi a produción de expresións idiomáticas que contivesen nomes de froitas, ou sexa, unha tarefa que ningunha outra ferramenta –salvo outras similares ao ChatGPT– podería desempeñar. Mais mesmo así, o seu funcionamento foi aceptábel: produciu expresións idiomáticas, mais non tivo a

capacidade de identificar froitas. Segundo a súa explicación, os seus datos non teñen esa «micro» categorización; alimentación é a categoría en que se insiren as froitas.

- **Posibilidade de interacción coa ferramenta:** A gran vantaxe do ChatGPT é que posibilita unha interacción, ou sexa, cuestionar a ferramenta cando ofrece solucións dubidosas. Na maioría dos casos aquí relatados, esa «conversa» acabou xerando boas solucións, así como na maioría dos casos, ofreceu explicacións plausíbeis para os problemas detectados.

En suma, a ferramenta demostrou ser útil para a tarefa de tradución de expresións idiomáticas sempre que o usuario identifique os «desvaríos» e interpele a ferramenta até chegar a un resultado minimamente satisfactorio. Os nosos resultados corroboran o estudo de Alkhatnai (2025) que avaliou o papel das ferramentas de IA, no caso ChatGPT e DeepL, na mediación da tradución intercultural entre o chinés e o árabe. Segundo o autor, as ferramentas foron ben avaliadas en xeral, excepto no caso de expresións idiomáticas e matices culturais, que esixiron intervención humana.¹⁰ E foi exactamente o que ocorreu no noso estudo.

Considero que María Luísa, se tivese tempo, tería feito uso do ChatGPT para producir outros tantos estudos na área da Fraseoloxía, que lle era tan querida. Espero, no entanto, que este pequeno estudo incentive outros investigadores a faceren uso desa ferramenta tan prometedora para os seus traballos.

8. Referencias bibliográficas

- Adelnia, A., & Dastjerdi, H. V. (2011). Translation of idioms: A hard task for the Translator. *Theory and Practice in Language Studies* 1(7). 879-883. <https://doi.org/10.4304/tpls.1.7.879-883>
- Alkhatnai, M. (4 de xullo de 2025). • The role of artificial intelligence tools in mediating Sino-Arab cultural exchanges through intercultural translation. *Babel*. <https://doi.org/10.1075/babel.25101.alk>
- Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203327579>
- Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198294252.001.0001>
- Fillmore, C. J. (1979). Innocence: a second idealization for linguistics. *Proceedings of the Fifth Berkeley Linguistics Society*. Berkeley: University of California. <https://doi.org/10.3765/bls.v5i0.3255>
- Hajiyeva, B. (2025). Translating Idioms and Slang: Problems, Strategies, and Cultural Implications. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*. 2(2). <https://doi.org/10.69760/aghel.025002123>

¹⁰ No orixinal: «Nevertheless, challenges were observed in translating idiomatic expressions and cultural nuances, prompting users to make manual adjustments to the translated texts.» (Alkhatnai, 2025)

- Horváthová, M. (2014). Cultural context in idiom translation. *Journal of Translation Studies* 5(1), 1-12.
- Jiao, W., & et al. (2 de Novembro de 2023). Is ChatGPT A Good Translator? Yes With GPT-4 As The Engine. *arXiv*. arxiv.2301.0745v4 [csCL]
- Kovács, G. (2016). An Evergreen Challenge for Translators – The Translation of Idioms. *Acta Universitatis Sapientiae, philologica*, 8, 2. 61-77. <https://doi.org/10.1515/ausp-2016-0018>
- Lima, L. M., & Ortiz Álvarez, M. (jan/jun de 2011). O ensino das expressões idiomáticas em língua espanhola e suas equivalências em língua portuguesa. *Horizontes de Linguística Aplicada*, ano 10, n. 1, jan./jun. 2011. 69-90. <https://doi.org/10.26512/rhla.v10i1.955>
- Newmark, P. (2020). *Approaches to translation*. Routledge.
- Nida, E. (1964). *Toward a Science of Translating*. Brill. <https://doi.org/10.1163/97890004495746>
- Nida, E., & Taber, C. R. (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Brill.
- Nord, C. (1977). *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St Jerome.
- OPENAI. (2024). ChatGPT (GPT-4) [Large language model]. <https://chat.openai.com/>
- Ortiz-Álvarez, M. L. (2019). Léxico, identidade e discurso nas expressões idiomáticas. *Cadernos de Fraseologia Galega* 21. 65-92. <https://doi.org/10.52740/cfg.21.21.03.00004>
- Pawley, A., & Syder, F. H. (1983). Two puzzles for linguistic theory: nativelike selection and nativelike fluency. Em J. C. Schmidt, & R. W. Richards (Eds.), *Language and communication*. 191-226. London: Longman.
- Tagnin, S. E. (2013). *O jeito que a gente diz*. São Paulo: Disal.
- Venuti, L. (1995). *The Invisibility of the Translator: a History of Translation*. London & New York: Routledge.
- Wehrli, E. (1998). Translating Idioms. *36th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics and 17th International Conference on Computational Linguistics - Volume 2*. 1388-1392. Montreal, Quebec: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.3115/980691.980795>
- Zhang, Q., & Jiaqui, W. (2010). Application of Functional Equivalence Theory in English Translation of Chinese Idioms. *Journal of Language Teaching and Research* 1(6). 880-888. <https://doi.org/10.4304/jltr.1.6.880-888>

Varia

Fraseoculturoloxía e fraseotradutoloxía contrastiva: estereotipos e representacións da cabeza en chinés e francés¹

Contrastive phraseoculture and phraseotraductology: Stereotypes and representation of the head in Chinese and French

Lian Chen 陈恋

Laboratoire Ligérien de Linguistique (LLL), Université d'Orléans /
Centre de recherches linguistiques sur l'Asie orientale, CNRS, INALCO (Francia)

ORCID: 0000-0001-5609-7524

lian.chen@univ-orleans.fr

Resumo: O estudo explora a fraseoculturoloxía contrastiva (Chen, 2022) das expresións idiomáticas (EI) en francés e chinés cun enfoque na parte do corpo «cabeza» e nas súas representacións metafóricas, culturais e cognitivas. Baseándose na fraseoculturoloxía (Chen, 2022) e fraseotradutoloxía ou fraseotradución (Sulkowska, 2016), a investigación resalta como as expresións fixas, como as expresións idiomáticas fixas do francés ou os *chéngyǔ* chineses, codifican visións do mundo culturalmente específicas e reflicten tradicións filosóficas e médicas diverxentes. Mentres que as linguas occidentais asocian normalmente a cabeza co intelecto, a lóxica e a individualidade, a tradición chinesa, influenciada pola medicina clásica e a filosofía confuciana, atribúe estas funcións ao corazón (心, *xīn*), conceptualizado como o asento unificado do pensamento e da emoción. Baseado nun corpus bilingüe de 118 unidades fraseolóxicas de alta frecuencia (68 en chinés e 50 en francés), a análise revela converxencias e diverxencias metafóricas. As experiencias fisiolóxicas comúns dan lugar a expresións compartidas (p. ex., 'dos pés á cabeza', / 从头到脚), mentres que os modelos culturais máis profundos xeran asimetrías, como o uso metafórico do corazón en chinés e francés usa a cabeza. Moitas expresións chinesas aínda reflicten conceptualizacións tradicionais baseadas nunha cognición centrada no corazón, a pesar das reavaliacións anatómicas dende as dinastías Ming e Qing. O estudo identifica casos de equivalencia directa, equivalencia parcial e desacordo cultural, salientando que moitas expresións idiomáticas non se poden traducir

¹ Data de recepción: 01.09.23. Data de aceptación: 15.04.25.

Tradución do inglés de Claudia Almuíña Zafra (ata o apartado 3.1.1, subapartado a)) e Uxía Fraga Guillán (do subapartado b) en diante) (Universidade de Vigo).

literalmente debido á súa natureza metafórica e culturalmente específica. Esta asimetría semántica e conceptual ilustra os desafíos da fraseotradutoloxía e subliña a necesidade dunha aproximación fraseocultural nos estudos da tradución. En última instancia, os resultados contribúen a unha mellor comprensión da transferencia fraseolóxica intercultural e reforzan o valor da análise contrastiva de expresións idiomáticas tanto na investigación lingüística como na práctica pedagóxica.

Palabras clave: fraseoculturoloxía contrastiva, fraseoloxía contrastiva, fraseotradutoloxía, expresións idiomáticas, cabeza, chinés-francés.

Abstract: This study explores the contrastive phraseoculture (Chen, 2022) of idiomatic expressions (IEs) in French and Chinese, with a focus on the body part “head”; and its metaphorical, cultural, and cognitive representations. Drawing on phraseoculture (Chen, 2022) and phraseotraductology ou phrasiotranslation (Sulkowska, 2016), the research highlights how fixed expressions—such as French idiomatic expressions and Chinese *chéngyǔ*—encode culturally specific worldviews and reflect divergent philosophical and medical traditions. While Western languages often associate the head with intellect, logic, and individuality, Chinese tradition, influenced by classical medicine and Confucian philosophy, attributes these functions to the heart (心, *xīn*), conceptualized as the unified seat of thought and emotion. Based on a bilingual corpus of 118 high-frequency IEs (68 in Chinese, 50 in French), the analysis reveals both metaphorical convergences and divergences. Common physiological experiences lead to shared expressions (e.g., from head to toe, 从头到脚), while deeper cultural models generate asymmetries, such as the metaphorical use of the heart in Chinese where French uses the head. Many Chinese expressions still reflect traditional conceptualizations rooted in heart-centered cognition, despite anatomical reevaluations since the Ming and Qing dynasties. The study identifies cases of direct equivalence, partial equivalence, and cultural mismatch, emphasizing that many IEs are untranslatable word-for-word due to their metaphorical and culture-specific nature. This semantic and conceptual asymmetry illustrates the challenges of phraseotraductology and underscores the necessity of a phraseocultural approach in translation studies. Ultimately, the findings contribute to a better understanding of intercultural phraseological transfer and reinforce the value of contrastive idiomatic analysis in both linguistic research and pedagogical practice.

Keywords: contrastive phraseoculture, contrastive phraseology, phraseotraductology, idiomatic expressions, head, Chinese-French.

1. Introducción

O léxico «palpita a mercé da cultura que o sustenta nunha rede sen cesar irrigada semanticamente pola civilización circundante» (Pruvost, 1999, p. 405),² da cal é o espello. Como moitas linguas, o francés e o chinés son ricos en expresións idiomáticas (EI),³ ou 成语, *chéngyǔ*, no caso do chinés. Por exemplo: *donner un coup de main* (‘botar unha man, axudar’), *avoir la tête dans les nuages* (‘estar coa cabeza nas nubes, estar distraído/a’), etc. As correspondencias chinesas destas EI, os *chéngyǔ* ou «expresións idiomáticas cuadrilábicas» (Chen, 2021), toman unha forma base cuadrilábica fixa. Os *chéngyǔ*

² Cita orixinal: «palpité au gré de la culture qui le sous-tend dans un réseau sans cesse irrigué sémantiquement par la civilisation environnante».

³ Prefírese o termo «expresión» en lugar de «locución» debido ás súas propiedades expresivas e estilísticas (Rey e Chantreau, 2023: X). Ademais, mantense o adxectivo «idiomático», relacionado cos idiomatismos e cos idiomas, é dicir, o que é específico dunha lingua (Rey e Chantreau, 2023).

adoitan derivar da literatura clásica e utilízanse no chinés moderno como unidades léxicas compostas. Pertencen a un estilo elegante e conciso e conteñen frecuentemente fortes alusións (Ma, 1978; Shi, 1979; Liu, 1985; Wen, 2006 etc.). Aínda que tamén existen creacións modernas, estas expresións xeralmente xorden dunha tradición que en francés é a miúdo oral e popular, mentres que en chinés é máis escrita e literaria. Evocan realidades cotiás dunha maneira metafórica, colorida e pintoresca. Aquí gardamos a seguinte definición, baseada nas características esenciais recoñecidas polos lingüistas:

Os *chéngyǔ* son secuencias polilexicais, sintagmas ou frases curtas fixas que funcionan como unidades monolexicais dentro da frase. Semanticamente, posúen un significado específico, non-composicional e non-deducible directamente dos diferentes caracteres. Sintacticamente, a súa forma básica, que segue na maioría dos casos un ritmo cuaternario (cuadrisilábico), fixo, dividido fonética e/ou sintacticamente en dous hemistiquios, é convencional e inalterable dende hai xeracións, de alí o nome *chéngyǔ*, ‘expresións feitas’. Culturalmente, portan a idiosincrasia dunha cultura. Na maior parte dos casos proceden da lingua literaria clásica, teñen un estilo elegante e conciso e conteñen frecuentemente un forte contido alusivo. (Chen, 2021, p. 129)⁴

Por exemplo: 胸有成竹 (*xiōng yǒu chéng zhú*, ‘peito, ter, converterse, bambú’), co significado implícito de ‘ter un plan ben pensado, estratexema, unha mente ben organizada; ter todo claro’.

A través destas expresións percíbese a influencia dos antecedentes históricos e dos diferentes costumes. Estas expresións acollen «unha importante dimensión enciclopédica e cultural» (Mejri, 2018, p. 34) e enmárcanse na «fraseocultura» (Chen, 2022). A fraseoculturoloxía (Chen, 2022) é unha subdisciplina indispensable da fraseoloxía, cuxo obxecto de estudo e práctica é a fraseocultura das unidades fraseolóxicas (UF): fraseodidáctica, fraseotradutoloxía e fraseografía.⁵

«As estruturas pluriverbais arraigadas nas linguas naturais son [...] un dos maiores retos no proceso de tradución e poden ser unha dificultade salientable mesmo para profesionais da tradución» («The multiple-word structures entrenched in natural languages are [...] a major challenge in the process of translation and can be a prominent difficulty even

⁴ Cita orixinal: «Les *chéngyǔ* sont des séquences polylexicales, syntagmes ou phrases courtes figées, fonctionnant comme des unités monolexicales au sein de la phrase. Sémantiquement, ils sont dotés d’un sens spécifique, non compositionnel et non déductible directement des différents caractères. Syntactiquement, leur forme basique, qui suit le plus souvent un rythme quaternaire (quadrisyllabique), fixe, divisé phonétiquement et/ou syntaxiquement en deux hémistiches, est conventionnelle et inchangée depuis des générations, d’où le nom de *chéngyǔ*, «expressions toutes faites». Culturellement, ils sont porteurs de l’idiosyncrasie d’une culture. Le plus souvent issus de la langue littéraire classique, ils relèvent d’un style élégant et concis et contiennent fréquemment un fort contenu allusif. (Chen, 2021, p. 123)».

⁵ Unha unidade fraseolóxica (UF) é unha «[...] secuencia polilexical constituída por dous ou máis lexemas graficamente vinculados, contiguos ou non. As UF caracterízanse lingüisticamente por: (i) un certo grao de fixación sintáctica (bloqueo das propiedades transformacionais e orde inalterable dos constituintes); e/ou (ii) un certo grao de fixación semántica (non-composicionalidade, polo menos, parcial); e/ou (iii) un certo grao de fixación lexical (restrición paradigmática); e/ou (iv) unha restrición no seu uso en situacións comunicativas. Estas restricións tradúcense xeralmente nun certo grao de colocabilidade, medible estatisticamente en termos de frecuencia de coaparición dos constituintes» (Bolly, 2011, p. 28).

for professional translators», Sułkowska, 2022). A fraseotradutoloxía, un exercicio complexo, adoita resultar na perda do significado metafórico que lle dá o seu sabor á expresión.

As expresións idiomáticas son imposibles de traducir palabra por palabra porque están cargadas de implicacións culturais que non teñen equivalente noutra lingua. Presentan un sistema de particularidades expresivas, ligadas ás condicións sociais nas que a lingua se actualiza, é dicir, aos seus usos. Son fixas, tradicionais e, sobre todo, características [...] dun estado da sociedade (Rey e Chantreau, 2006, prefacio, citado en Sioridze, 2018).⁶

Por iso, moitas expresións idiomáticas son intraducibles como tal entre dúas linguas, por razóns tanto lingüísticas como fraseoculturais. A comunidade chinesa de lingüistas denomina esta situación 语义空缺 (*yǔyìkòngquē*, ‘baleiro semántico’; Mo e Xie, 2014: 89), ou 词汇空缺 (*cíhuìkòngquē*, ‘baleiro léxico’; Chen, 2021, p. 391). Isto pódese explicar facilmente polas especificidades lingüísticas, pero sobre todo polos factores culturais, diferentes dunha civilización a outra.

As expresións idiomáticas comparadas presentan dúas grandes dificultades relacionadas coa cuestión da «idiomaticidade» (Mejri, 2003). A primeira é de natureza intralingüística (relacionada co bloqueo das combinacións sintácticas e a non-composicionalidade do significado). A segunda dificultade non é só interlingüística (relacionada coa equivalencia ou transposición das expresións idiomáticas entre linguas), senón tamén intercultural. A persoa tradutora debe ter un bo coñecemento das linguas e culturas de orixe e meta para realizar esta orientación cultural e ser competente no papel de intermediaria. Non se pode dominar realmente unha lingua sen comprender o seu contexto sociocultural e a importancia de comparar constantemente as culturas.

Por iso, a fraseocultura desempeña un papel moi importante nestas investigacións sobre a fraseotradutoloxía. A «carga cultural compartida» (*charge culturelle partagée*, CCP; Galisson, 1987, 1989, 1991) das expresións idiomáticas constitúe un obstáculo para a comunicación entre poboación falante sexa nativa ou non nativa.

Todas as semellanzas e diferenzas que existen no mundo físico foron filtradas e procesadas pola cultura. A suma das metáforas dunha lingua é froito dunha conciencia colectiva e constitúe un tesouro cultural nacional. A humanidade do mundo está constituída de xeito similar. O léxico relacionado co corpo é común e representa unha fonte notable de creatividade léxica, pero o seu uso metafórico conduce á construción de expresións idiomáticas diferentes. As representacións mentais e culturais asociadas a estas expresións son particularmente significativas na lingua cotiá. Dentro do corpus referido ao corpo, a análise contrastiva fraseocultural leva á seguinte observación: a semántica de moitas expresións idiomáticas francesas céntrase na cabeza, mentres que as súas correspondencias chinesas céntranse no corazón. De feito, o dualismo «mente-

⁶ Cita orixinal: «Idiomatic expressions are impossible to translate word for word because they are loaded with cultural implications until they have no equivalent in another language. They present a system of expressive peculiarities, linked to the social conditions in which the language is actualized, i.e. to uses. They are fixed, traditional and above all characteristic [...] of a state of society».

corazón» ou a dicotomía «razón-emoción» (Yu, 2007b, p. 27), que son conceptos opostos nas culturas occidentais, non existen na tradición chinesa. Por iso, resulta interesante comparar as representacións en dúas tradicións (occidental/francesa e oriental/chinesa) e analizar como estas representacións están influídas polos substratos médicos, relixiosos e filosóficos.

De feito, as culturas occidentais e chinesas teñen visións contrastantes sobre a cabeza e o corazón, moldeadas por influencias médicas, filosóficas e culturais. No pensamento occidental, a cabeza, especialmente o cerebro, é central para o intelecto e a razón, como reflexo dun desprazamento histórico do pensamento centrado no corazón ao centrado no cerebro. En cambio, a cultura chinesa sitúa o corazón como o centro tanto da emoción como do intelecto, coa medicina tradicional e a filosofía salientando o seu papel nas funcións cognitivas. Estas diferenzas súmanse ás tradicións relixiosas e filosóficas, coa cristianización occidental asociando a cabeza co intelecto divino, mentres as filosofías chinesas subliñan a harmonía entre corazón e mente. Estas distincións culturais afectan as expresións idiomáticas, facendo que a súa tradución sexa complexa, xa que as metáforas ligadas á cabeza en francés, que representan poder e intelecto, deben ser manexadas con coidado cando se traducen ao chinés, onde o corazón ten maior importancia. Comprender estas diferenzas fraseoculturais é esencial para unha tradución precisa e para preservar o significado cultural arraigado en cada lingua.

2. O dominio metafórico da cabeza

Dende tempos antigos existe unha diferenza no trato reservado á cabeza e ao cerebro, cun lugar de importancia primordial do mesmo xeito que o corazón en Occidente. Con todo, a cabeza queda subordinada a un segundo plano en China, onde o corazón ocupa o lugar central (véxanse os traballos de Yu, 2009, 2007a, 2007b e 2003).

2.1. A cabeza en Occidente: dicotomía entre «cardiocentrismo» e «cerebrocentrismo»

Segundo Sharifian, Dirven, Yu e Niemeier (2008, pp. 6–7), durante a antigüidade, Platón cría que a alma estaba composta de tres partes e que a máis importante, a alma racional, estaba localizada na cabeza ou cerebro, o cal consideraba o órgano máis importante do corpo. A visión cerebrocéntrica, porén, era a opinión minoritaria da época. A visión contraria, a cardiocéntrica, foi defendida, entre outros, por Aristóteles (s. IV a.C.) , quen cría que o corazón era o principal órgano do corpo e o centro do pensamento e a percepción sensorial. A visión cardiocéntrica foi apoiada por Hipócrates, que consideraba que o corazón era un músculo forte cunha gran cámara quente que aloxaba o principio director intelixente da alma. Galeno (s. I d.C.), pola contra, reuniu un conxunto de argumentos para desmontar as crenzas antigas e afirmar o seu punto de vista, que a sede da intelixencia, o movemento e as sensacións reside no cerebro, non no corazón. Na época medieval, o corazón asegurou a súa supremacía. Avicena (s. X-XI d.C.), un físico e filósofo persa, tentou conciliar o aristotelismo coa medicina galénica, pero achegouse á posición de Aristóteles. Despois da Idade Media, as opinións relixiosas e científicas empezaron a diverxer cada vez máis. Mentres que a Igrexa Católica defendía

o cardiocentrismo, xa que reforzaba a crenza e o simbolismo do Sagrado Corazón, os médicos dos séculos XVI e XVII, como André Vesalio e William Harvey, descubriron que o corazón tiña como función bombear o sangue para a súa circulación. Será necesario esperar polo racionalismo do matemático e filósofo René Descartes (1596-1650) para ver a transición ao dualismo. O moi debatido dualismo cartesiano, caracterizado por unha «mente racional separada do corpo» é tanto unha «división mente-cerebro» como unha «división corpo-mente» (Sharifian, Dirven, Yu e Niemeier, 2008, p. 7). O cambio diacrónico cara á predominancia do dualismo no pensamento occidental, incluíndo a substitución de expresións do corazón por expresións da cabeza en linguas próximas, está xeralmente ligado ao desenvolvemento da medicina e da filosofía nos séculos XVI e XVII, que foi cando se descubriu a «verdadeira» función do corazón. Este clima intelectual xeral representado polo dualismo persistiu nos patróns culturais e nas teorías científicas do mundo occidental ata a actualidade.

2.2. A representación da cabeza na cultura chinesa

2.2.1. Predominio do corazón sobre a cabeza na tradición chinesa (filosófica, relixiosa e na medicina tradicional)

A medicina tradicional chinesa usa un sistema de metáforas xerárquicas para definir a función dos órganos internos do corpo humano (Yu, 2003). Este sistema inspírase en gran medida polas teorías filosóficas como as do *yin-yang*, 阴-阳, que teñen como obxectivo explicar a formación e o funcionamento do universo. A nivel do corpo humano, hai cinco órganos internos considerados de suma importancia, 五脏 (*wǔzàng*): o fígado, o corazón, o bazo, os pulmóns e os riles. O corazón equipárase cun emperador, do cal emana unha luz espiritual (神明, *shénmíng*). Controla toda a actividade mental e os estados psicolóxicos: o pensamento, a memoria e a emoción. Ordena a vontade, goberna a percepción e é o causante da evolución dos soños (Wang et al., 1997, p. 181, ápid N. Yu, 2007a, p. 76). Polo tanto, no pensamento oriental, o corazón e a mente conceptualízanse como un, e o corazón alberga pensamentos, sentimentos, ideas e emocións. O 心学 (*xīnxué*, ‘estudo do corazón e da mente’) é unha escola moi importante da filosofía chinesa. A filosofía antiga conceptualizaba este órgano corazón/mente como «unha estrutura holística-comprensiva onde se unifican e integran todas as facultades humanas» (Lin, 2001, p. 202, citado por Yu, 2007a, p. 75).⁷ O cerebro non foi tomado moi en conta na medicina tradicional chinesa, onde se consideraba máis ou menos «诸髓者, 皆属于脑», *Zhūsūizhě, jiěshǔyúnnǎo*, ‘un depósito de medula’. (*Clásico do Emperador Amarelo de Medicina Interna* [黄帝内经 *Huángdì nèijīng*], capítulo *Suwen* [素问 *Sùwèn*]). No pensamento e na medicina tradicional chinesa, o corazón é o «mestre do corpo» e o lugar da actividade mental: «心者, 一身之主», *Xīnzhě, yīshēnzhǐ zhǔ* (*Introdución á medicina* [医学入门 *Yīxué rùmén*] • Corazón).

Non obstante, os descubrimentos anatómicos, especialmente despois das dinastías Ming (1368-1644) e Qing (1644-1912), rehabilitaron a función do cerebro.

⁷ Cita orixinal: «a holistic-comprehensive structure in which all human faculties are unified and integrated».

2.2.2. A reavaliación progresiva da cabeza despois das dinastías de Ming and Qing

As funcións do cerebro como órgano de procesos e actividades mentais foron finalmente recoñecidas. Por exemplo, a obra de Li Shizhen (1518–1593) *Compendio de materia médica*⁸ establece que «脑为元神之府», *Nǎowèiyuánshénzhīfǔ*, ‘o cerebro é a casa da alma’. O seu contemporáneo Jin Xizheng tamén suxire que «as memorias dos seres humanos están todas no cerebro» (Yu, 2009, p. 132). Así, na dinastía Qin (1644-1912), Wang Qingren argumenta explicitamente que «灵机记性不在心在脑», *Língjījìxìngbùzàixīnzàinǎo*, ‘a intelixencia e a memoria non están no corazón, senón no cerebro’. Cheng Xingxuan declara nun ensaio médico que «脑藏伤, 则神志失守», *Nǎo cáng shāng, zé shénzhì shīshǒu*, ‘se o cerebro está danado, a mente está perdida’. Os dous defenderon a teoría de que o cerebro é o dirixente da alma.

Na actualidade, a medicina chinesa, influenciada pola occidental, cambiou da teoría do corazón/mente á do cerebro/mente, pero sen substituír completamente o status privilexiado do corazón na mentalidade e na linguaxe, especialmente na fraseocultura. Certamente, a linguaxe actual pode reflectir unha visión do mundo que xa non está de todo presente. Con todo, un cambio conceptual non se traduce dun día para outro nunha revolución léxica, especialmente no que se refire a expresións fixas.

3. Fraseoculturoloxía contrastiva: corpus e análise

A fraseoloxía contrastiva e as análises das equivalencias interlingüísticas das expresións fixas son moi importantes e útiles para a tradución (Sułkowska, 2016, 2022). «Os corpóra son recursos moi útiles para a tradución e, en particular, para a tradución especializada» (Dankova, 2021).⁹ Neste contexto, unha posible solución ao problema fraseotradutolóxico acaba sendo a construción de corpus especializados.

Este estudo baséase nun corpus de expresións idiomáticas francesas e chinesas, establecido a partir de dicionarios monolingües (p. ex., Rey and Chantreau, 2003) e bilingües (p. ex., Sun, 2012), que constitúen uns recursos fiables con autenticidade recoñecida. Fundaméntase entón en bases de datos que establecen a frecuencia destas expresións nas dúas linguas, o que permite unha abordaxe sincrónica do tema. Despois dunha selección de 102 expresións chinesas e 91 francesas de dicionarios, mantivemos as que se usan actualmente na linguaxe diaria, conforme á súa frecuencia de uso: 68 en chinés (*Beijing Corpus Center*) e 50 en francés (*Les expressions idiomatiques* de Chollet e Robert, das cales 2000 EI son as máis usadas). Deste corpus duplo fanse diversas observacións. Como adoptamos este enfoque sincrónico, o estudo garante que as expresións idiomáticas seleccionadas representan o uso idiomático máis actual, o que permite unha análise contrastiva máis precisa (de acordo co seu significado

⁸ O *Compendio de materia médica* (*Bencao gangmu*, 本草綱目) é un traballo de temática médica escrito no século XVI por Li Shizhen (1518-1593), un médico naturalista chinés. Foi publicado primeiramente en 1593, no ano da súa morte. Trátase probablemente da descrición máis coñecida e respectada da farmacopea tradicional chinesa.

⁹ Cita orixinal: «The corpora are very useful resources for translation and, in particular, for specialized translation».

cultural e temático). Este proceso de selección metódica constitúe a base para a análise subseguinte, o que nos permite explorar as diferencias fraseoculturais entre as dúas linguas.

3.1. Representacións e motivacións comúns da cabeza como parte do corpo humano e asento da actividade cerebral

Segundo Leroyer e Bergenholtz (2015, pp. 153-154), sempre hai algo en común no entendemento do mundo obxectivo. Polo tanto, o significado e o entendemento humano son, en boa medida, metafóricos, indo dende o concreto ata o abstracto e relacionando a experiencia sensorial e motora coa experiencia subxectiva. Como elementos da cultura, as linguas reflicten as condicións de vida da súa xente e da historia das civilizacións da que emanan. A linguaxe está intrinsecamente ligada á cultura. A cultura é vista tanto como algo que posuímos como algo que facilmente asimilamos, manipulamos e transformamos, como algo integrado nas relacións humanas que evoluciona lentamente co tempo. Pode entenderse como un pegamento que une a xente, un conxunto de características comúns nunha comunidade que aparecen, se preservan e evolucionan. Como alternativa, dende unha perspectiva intercultural, a cultura actúa como un factor de alteridade e distingue unha comunidade doutra. Vese ás veces como un fenómeno estable que pode ser descrito e analizado facilmente, e noutros momentos como unha fenómeno dinámico en constante cambio, semellante ao «balance perenne» de Montaigne. Na visión antropolóxica de Streeck (2002, p. 300, citado por Leroyer e Bergenholtz, 2015), «todo o humano é cultura; a cultura solábase coa civilización e abrangue todas as “ cousas ” que nos distinguen doutras especies na Terra».¹⁰ Así, atopamos de maneira natural metáforas idénticas ou semellantes en chinés e en francés, que reflicten unha experiencia humana común que transcende as fronteiras lingüísticas.

De feito, as metáforas primarias derivan directamente de correlacións experimentais, ou «fusións na experiencia cotiá» (Yu, 2012, p. 248) que «asocian a experiencia e o xuízo subxectivos coa experiencia sensorial e motriz» (Yu, 2009, pp. 301-302).¹¹ Os seres humanos, «pese as súas peculiaridades raciais ou étnicas, teñen a mesma estrutura corporal básica e comparten experiencias e funcións corporais comúns, o que nos define fundamentalmente como seres humanos» (Yu, 2012, p. 250).¹² Dende un punto de vista anatómico, a cabeza é «a extremidade superior, a sede do pensamento, da razón» para os humanos e, para os animais (en oposición á cola), a «extremidade anterior, a parte do corpo capaz de golpear» (Alain and Chantreau, 2003, p. 863)¹³. Xa que as culturas chinesa e francesa comparten experiencias similares, é lóxico que poidan encontrarse certas converxencias en expresións idiomáticas relacionadas coa cabeza.

¹⁰ Cita orixinal: «everything human is culture; culture overlaps with civilization and encompasses all ‘things’ that distinguish us from other species on earth».

¹¹ Cita orixinal: «pair subjective experience and judgment with sensorimotor experience».

¹² Cita orixinal: «despite their racial or ethnical peculiarities, all have the same basic body structure, and all share many common bodily experiences and functions, which fundamentally define us as being human».

¹³ Citas orixinais: «upper extremity, the seat of thought, of reason» e «anterior extremity, part of the body capable of striking».

3.1.1. A cabeza como extremidade

- a) Nas dúas linguas, atopamos loxicamente oposicións espaciais entre as extremidades do corpo (enriba/embraixo ou diante/atrás) nas expresións: *tête-pied* (cabeza-pé), *tête-cul* (cabeza-cu), *tête-queue* (cabeza-cola). Estas derivan de usos como (1) *de la tête aux pieds* ('da cabeza aos pés') para referirse a todo o corpo, equivalente en chinés a 从头到脚 (*cóngtóu-dàojiǎo*, 'de cabeza a pés'). A expresión francesa (2) *sans queue ni tête* ('sen rabo nin cabeza') ten un equivalente en chinés: 没头没尾 (*méitóu-méiwěi*, 'non cabeza, non cola'), que significa 'sen sentido' ou 'sen lóxica'.
- a) A cabeza tamén abarca frecuentemente o significado de 'primeiro', 'comezo' ou 'inicio', polo feito de que é o órgano máis alto do corpo humano e o considerado máis importante. Así, a idea de situación superior e anterioridade espacial atopa eco en francés en expresións como (3) *tête de liste* ('cabeza de lista'), equivalente en chinés a 名列榜首 (*míngliè-bāngshǒu*, 'nome, clasificar, lista, cabeza/primeiro'); (4) *tête de série* ('cabeza de serie') en deporte e (5) *tête d'affiche* ('cabeza de cartel'). (6) *Ne plus savoir où donner de la tête* significa 'non saber por onde comezar' e é equivalente en chinés a 茫无头绪 (*mángwútóuxù*), traducido literalmente como 'non saber onde está a cabeza'.
- b) Noutra metáfora, a posición máis alta da cabeza e o rol psíquico do cerebro entrelázanse, o que resulta no significado abstracto de (7) *être à la tête de, prendre la tête de* ('estar á cabeza de, tomar a cabeza de', posición superior e de liderado), «persoa que lidera» ou «inspira» (Rey, 2019, p. 3823). Polo tanto, a palabra 'cabeza', *tête*, ten o significado de *chef*, 'xefe, líder' en ambas linguas. En chinés, (8) 群龙无首 (*qúnlóngwúshǒu*, 'grupo+dragón+sen+cabeza'): 'a este equipo fáltalle unha cabeza/fáltalle un líder', *ás toas*. (9) 罪魁祸首 (*zuikuí-huòshǒu*, 'crime+cabeza+desgraza+cabeza'): 'arquicriminal, xefe criminal'.
- c) As expresións reflicten o movemento feito coa cabeza.

Lanzarse de maneira violenta, sen medo, ao perigo ou actuar sen tomar tempo a pensar están representados pola expresión (10) *foncer (se jeter...) tête baissée sur...* ('arremeter (lanzarse..) coa cabeza/de cabeza a...'). Aquí, a imaxe dun animal cabeza abaixo constitúe a base da frase.

(11) *Se taper la tête contre les murs* ('dar cabezadas contra a parede') significa 'facer esforzos desesperados e inútiles'. A asociación da cabeza con «golpe» ou con verbos que expresan movementos violentos xera unha tendencia común para as palabras que se refiren a partes extremas do corpo (cabeza, pé, puño etc.).

En chinés, golpear a cabeza (dun inimigo) con forza ou atacar a alguén de fronte denomínase como (12) 迎头痛击, *yíngtóutòngjī* ('ir diante de+cabeza+doloro

samente+golpear’). Hai tamén moitas expresións baseadas en movementos de cabeza, sexan individuais ou recíprocas.

Por exemplo, as persoas (13) 抱头痛哭, *bàotóutòngkū* (lit. ‘choran mentres suxeitan as cabezas entre as mans’), ‘choran nos ombreiros de outras persoas’ ou incluso (14) 点头之交, *diǎntóuzhījiāo* (lit. ‘saudar coa cabeza unha persoa que se coñece só vagamente’). Para designar unha persoa atractiva, a expresión empregada é (15) 点头哈腰, *diǎntóu-hāyāo* (lit. ‘asentir e inclinarse’): ‘facer unha reverencia humilde, suntuosa, servil; saudar cun asentimento e coa cabeza baixa. Outra expresión atopada é (16) 缩头缩脑, *suōtóu-suōnǎo* (lit. ‘poñer a cabeza no ombreiro’): ‘retroceder de medo, ser tímido/a, medorento/a, fuxir das responsabilidades’.

- d) Moitas expresións francesas e chinas coa palabra «cabeza» son empregadas para describir sensacións ou un estado psicolóxico ou físico. Velaquí algúns exemplos:

(17a) 头昏眼花, *tóuhūn-yǎnhuā* (‘cabeza+borroso+ollos+preocupado’): sentirse mareado/a e débil e ter a vista nubrada, borrosa, mareada.

(17b) 头晕目眩, *tóuyūn-mùxuàn* (‘cabeza+xirar+ollos+cegado’): marearse, sufrir vertixes, estar atordado/a, aboucado/a.

(17c) 晕头转向, *yūntóuzhuǎnxiàng* (‘xirar+cabeza+cambiar+dirección’): sentir confusión e desorientación, deixarse enchouchar, atrapallarse, abraiar, marearse, non saber se se está de pé sobre a cabeza ou sobre os talóns.

(18) 头疼脑热, *tóuténg-nǎorè* (‘cabeza+dor+cabeza+calor’): dor de cabeza e febre lixeira, enfermidade leve.

- e) En ambos países, as expresións que conteñen a palabra «cabeza» tamén fan alusión de maneira máis ou menos directa á morte:

(19) 身首异处, *shēnshǒuyìchù* (lit. ‘corpo e cabeza separados’): ser executado/a, decapitado/a, desmembrado/a.

(20) *Donner (mettre) sa tête à couper que ...*, (‘poñer a cabeza para cortar’): aseverar e afirmar con confianza, aludindo ao xuízo divino.

- f) Existe outra asociación entre as expresións entre cabeza e aparencia. Esta é particularmente frecuente en chinés:

(21) 白头偕老, *báitóuxiélǎo* (lit. ‘dúas persoas vellas de pelo branco’): vivir xuntos/as ata a vellez, alcanzar a vellez xuntas/os.

(22a) 蓬头垢面, *péngtóu-gòumiàn* (lit. ‘pelo revoltado, cara e pelo sucios’): de aparencia descoidada, co pelo despeiteado e a cara sucia.

(22b) 披头散发, *pītóu-sànfā* (lit. ‘ter o pelo revoltado’): descoidado/a, desaliñado/a, unha cabeza con pelo revoltado.

(23) 搔首弄姿, *sāoshǒu-nòngzī* (lit. ‘rascar a cabeza e adoptar posturas’): o acto de sedución dunha muller: rir polo baixo, mocear, flirtear, peitear o pelo de maneira coqueta...

(24) 油头粉面, *yóutóu-fěnmàn* (lit. ‘cabeza aceiteada e cara enfariñada’): elegante ou fachendoso/a, coa cara empoada e a cabeza unxida, co pelo brillante e a cara untuosa, de aspecto coqueto e meticuloso.

3.1.2. A cabeza, como holónimo do cerebro e como sede do pensamento, representa a sabedoría intelectual e a memoria

A cabeza, como contedor, pode ser usada ás veces para designar o seu contido, é dicir, o cerebro. Reciprocamente, este termo pode substituír a cabeza nalgúns expresións. En ambas as linguas, a cabeza é interpretada culturalmente como un «contedor de ideas», a «parte externa e oca do corpo», que inclúe o encéfalo e o cerebro, os «órganos internos» (Rey e Chantreau, 2003, p. 864). Polo tanto, atopamos equivalentes totais tanto en estrutura como en semántica:

(25) 绞尽脑汁: (moer, totalmente, cerebro)

Pinyin : *jiǎo jìn nǎo zhī*

Significado implícito: torturar a mente propia.

Equivalente: *se creuser la cervelle/la tête*

A expresión *se creuser la cervelle/la tête* (‘romper o cerebro ou a cabeza’) significa ‘buscar de maneira intensa’. Aquí, o cerebro e a cabeza son intercambiabes. Porén, hai que ter en conta que esta expresión chinesa provén da novela *Catro xeracións baixo o mesmo teito* (四世同堂) de Lao She, publicada en 1949 en chinés contemporáneo, e apareceu despois dos descubrimentos anatómicos que se fixeron durante as dinastías Ming e Qing, en particular, e que rehabilitou o rol do cerebro. Segundo a idea do chinés tradicional, era o corazón o que estaba asociado co pensamento e a mente.

«O feito de que a cabeza humana se identifique coa sede do pensamento leva ao emprego da palabra no ámbito psicolóxico, no sentido de conter pensamento, ideas, xuízos e estados psicolóxicos» (Rey, 2019, p. 3822).¹⁴ Así, en francés, unha persoa intelixente e reflexiva (26) *a du plomb dans la cervelle* (‘ten chumbo no cerebro’) e, en caso de exceso de confianza en si mesma e nas súas capacidades, (27) *a la grosse tête* (‘ten a cabeza grande’).

Pola contra, na lingua, moitas expresións adoitan traducir o desexo de menosprezar o intelecto das persoas, ou incluso constituír unha forma de violencia verbal. As persoas tercas e testudas serían cualificadas como (28) *tête de bois, de pioche, de boche* (‘cabeza de madeira, de pico’), (29) *mauvaise tête* (‘cabeza mala’) ou (30) *forte tête* (‘cabeza forte’) para as persoas indisciplinadas e incontrolables.

¹⁴ Cita orixinal: «The fact that the human head is identified with the seat of thought leads to the use of the word in the psychological domain, in the sense of containing thought, ideas, judgment and psychological states».

Unha *petite tête* ('cabeza pequena'), que «non ten nada na cabeza», fai referencia á estupidez, xusto como (31) *avoir un petit pois (un pois chiche) dans la tête* ('ter un chichariño (un garavanciño) na cabeza), que significa 'ser estúpido/a' ou 'ser parvo/a'.

En chinés, as seguintes EI son empregadas:

(32a) 没头没脑, *méitóu-méinǎo* (lit. 'non ter nin cabeza nin cerebro'): ás toas, sen entusiasmo, distraído/a, sen idea, estúpido/a, sen coidado.

(32b) 愣头愣脑, *lèngtóu-lèngnǎo* (lit. 'cabeza e cerebro desconcertados'): que actúa sen pensar, impulsivo/a, temerario/a.

Ademais, este desexo de denigrar é reforzado usualmente mediante asociacións con animais nas expresións, considerados símbolos da estupidez:

(33) *Cervelle de moineau, de linotte, d'oiseau* ('cerebro de pardal, de liñaceiro, de paxaro'): *cabeza de bubela*.

(34) *Tête de mule* ('cabeza de mula'): persoa cabezona, teimuda, testana como unha mula.

En contraste semántico, os sintagmas *tête bien pleine* ('cabeza ben chea') e *tête bien faite* ('cabeza ben feita') contrapoñen a capacidade da memoria e a capacidade de razoamento. En francés, para dicir 'comprender, reter e aprender', dise (35) *se mettre quelque chose dans la tête* ('meter algo na cabeza').

Pola contra, unha persoa mareada (36) ten *la tête comme une passoire* ('a cabeza como un coadoiro') ou unha (37) *tête de linotte/de moineau* (cabeza de paxaro).

Estas expresións de idéntica motivación teñen algo en común: a palabra «cabeza» refírese tanto ao sentido anatómico como ao psicolóxico. Existe unha obvia converxencia na transferencia léxica do termo que designa este órgano para representar a superioridade, a primacía e o comezo, así como para encarnar a sede do pensamento, da intelixencia e da memoria.

3.2. Representacións e motivacións similares: similitudes lóxicas ou converxencias metafóricas

A cabeza é a parte superior do corpo humano e a parte frontal na maioría dos animais. Está dotada de diversos apéndices como a boca, o nariz, os ollos e as orellas, que conforman o rostro. Constitúe a parte máis distintiva do corpo e é o centro das interaccións humanas. En particular, transmite ou delata emocións, sentimentos, intencións e o estado de ánimo. Polo tanto, a nosa cabeza/cara «é o sinal de identidade máis importante de quen somos, tanto física como socialmente» (Yu, 2001, p. 1).¹⁵ Entón, non é sorprendente que o rostro, como metónimo da cabeza, poida representar expresións faciais como culminación da aparencia e da mirada, como foco da interacción e da relación, e como un lugar de dignidade e prestixio (Yu, 2001).

¹⁵ Cita orixinal: «is the most important identity mark of who we are, both physically and socially».

3.2.1. A cabeza como a culminación da aparencia e a mirada: representación das expresións faciais

En ambas as linguas, cando se fala de seres humanos, a cabeza designa especialmente a cara e as súas expresións. Así, en francés, as persoas falantes din (38) *avoir une drôle de tête, une tête de fouine...* ('ter unha cara graciosa, unha cara de fuíña, de rato') e unha persoa ou figura desagradable sería cualificada como (39) *tête à claques, à gifles* ('ter unha cara de labazadas', é dicir, moi fea). Ben que a semántica de cabeza e cerebro-cranio teñen puntos comúns, a semántica de figura-cara non se emprega do mesmo modo nas locucións fixas.

En chinés, para describir a cualidade dunha persoa próspera, as falantes din (40) 肥头大耳, *fēitóu-dàěr* (lit. 'cabeza grade e orellas grandes'): un home próspero, adineirado. Ademais, alguén que parece sospeitoso sería (41) 贼头贼脑 *zéitóu-zéinǎo* (lit. 'cabeza de ladrón e cerebro de rato'): que se comporta de maneira silandeira, como un ladrón, de aspecto traizoeiro, furtivo.

(42) *Faire la tête* ('poñer caras, facer carantoñas') e (43) *avoir une sale tête* ('ter a cara sucia, ter unha aparencia espantosa, horrible') non teñen equivalencias idiomáticas chinesas. Porén, hai expresións comúns como (44) 拉长脸, *lāchángliǎn* (lit. 'alongar a cara'), (45) 板脸, *bǎnliǎn* ('endurecer a cara') e (46) 脸色很难看, *liǎnsèhěnnánkàn* (lit. 'ter unha mala cara'), para denotar mal humor, enfado, infelicidade, tristeza etc. Nestas expresións, a «cabeza» en francés corresponde coa «cara» en chinés.

3.2.2 A cabeza como representación dunha persoa e como centro de interacción e de relación

Primeiro de todo, a cabeza designa unha persoa. En francés, normalmente nun contexto comercial, para recalcar a arbitrariedade dos prezos, as falantes empregan (47) *à la tête du client* ('segundo a cabeza do cliente', dependendo de se lles gusta a aparencia da clientela). A cabeza aquí é a representación da aparencia física e o símbolo do seu status. Do mesmo modo, unha persoa que está sendo molestada e á que lle van (48) *se payer la tête* ('facer a burla') é (49) *une tête de turc* ('cabeza de turco').

A cabeza pode representar un individuo ou un grupo, por exemplo, (50) *par tête de pipe* ('por cabeza de pipa', por persoa). Este termo perdeu o seu primeiro significado pasando directamente de «cara concreta» a «carácter». Este sinónimo de cara ou cara con cabeza é atopado en (51) *face à face* ('cara a cara') e (52) *tête à tête* ('cabeza a cabeza', xogo de té para dúas persoas), que se refire a dúas persoas que se atopan sen testemuñas.

En francés, para referirse a unha persoa que é considerablemente máis alta que outra, emprégase a frase (53) *manger la soupe sur la tête de quelqu'un* (lit. 'comer a sopa sobre a cabeza de alguén', é dicir, 'sacarlle unha cabeza a alguén'), mentres que en chinés, o feito de exceder unha cabeza exprésase mediante (54a) 高一个头, *gāoleyīgètóu* ('gran de+un+clasificador¹⁶+cabeza'). Tamén existe unha expresión usual pero non idiomática para alto/a: (54b) 个头高, *gètóugāo* ('altura+alto').

¹⁶ Na lingua chinesa, os clasificadores 量词, *liàngcí*, empréganse para contar ou designar obxectos, nocións abstractas ou o número de ocorrencias dunha acción.

3.2.3 A cabeza como un lugar de dignidade e prestixio

A cabeza e a cara, as partes máis distintivas do corpo, están socialmente aceptadas como o foco das interaccións e relacións interpersoais e mesmo constrúense culturalmente como o lugar de dignidade e prestixio dunha persoa (Yu 2001). Polo tanto, a cabeza representa a persoa como ser social.

Así, en francés, (55a) *lever (relever) la tête* ('levantar a cabeza') significa actuar sen vergoña, sen sentirse intimidada. A mesma idea atópase na expresión (55b) *la tête haute* ('a cabeza alta') para unha persoa orgullosa.

As persoas chinesas tamén empregan *lever la tête* ('levantar a cabeza') para mostrar a aparencia ou o honor dunha persoa:

(56a) 昂首阔步, *ángshǒu-kuòbù* ('levantar+cabeza+grande+paso'): manter a cabeza alta e avanzar a pasos longos, sacando peito.

(56b) 昂首挺胸, *ángshǒu-tǐngxiōng* ('levantar+cabeza+inclinar+peito'): camiñar coa cabeza alta e co peito fóra, con orgullo.

En chinés, cando unha persoa finalmente gañou o seu honor, a palabra empregada é (57) 出人头地, *chūrén tóudì* ('saír+humano+cabeza+terra'): elevar a cabeza e ombreiros por enriba do resto, sobresaír, saír á fronte, distinguirse.

(58) 出头之日, *chūtóu zhī rì* ('saír+cabeza+de+día'): obter o que se quere, o día para manter a cabeza en alto.

(59) 头面人物, *tóumiàn rén wù* ('cabeza+cara+persoa'): protagonista, peixe gordo, figura destacada, persoa importante, no centro de atención.

(60) 有头有脸, *yǒutóu-yǒuliǎn* ('ter+cabeza+ter+cara'): que é respectada/o, que ten fama e prestixio.

Pola contra, en ambas as linguas, cando alguén (61) *baisse la tête* ('baixa a cabeza'), significa que (62) *a un air de chien battu* ('parece un can golpeado ou abatido'): 垂头丧气 *chuítóu-sāngqì* ('baixar+cabeza+perder+coraxe'): sentir abatemento, desánimo, desazo ou pesadume.

Semella que o chinés é máis rico que o francés en expresións convencionais que involucran a parte de corpo da cara/cabeza. Esta evidencia lingüística parece estar relacionada co feito de que o concepto de «cara social» ou «cabeza social» é central na interpretación chinesa da súa vida social (Yu, 2012, p. 257).

De feito, «ao compartir esta base cognitiva da corporeidade, as diferentes linguas deberían ter metáforas conceptuais paralelas ao longo das súas fronteiras» (Yu, 2012, p. 250).¹⁷ Porén, a composición e a creación de metáforas está afectada e limitada pola cultura social e pola subxectividade humana. Debido ás diferencias nas súas psicoloxías nacionais, as persoas tamén teñen diferentes ideas sobre conceptos estéticos e tradicións históricas e culturais.

¹⁷ Cita orixinal: «sharing this common cognitive basis of embodiment, different languages should have parallel conceptual metaphors across their boundaries».

Polo tanto, existen diferencias entre as fraseoculturas chinesas e francesas sobre a cabeza que podemos analizar a través das súas expresións idiomáticas.

3.3. Representacións diferentes nas dúas culturas

3.3.1 Cabeza nun país, outra parte do corpo no outro país

Hai arredor de 10 expresións onde a palabra «cabeza» nunha lingua corresponde a unha palabra que se refire a outra parte do corpo na outra lingua. Consideremos o seguinte exemplo:

(63) 俯首帖耳 (inclinar, cabeza, obediente, orella)

Pinyin : fǔ shǒu tiē ěr

Significado implícito: obedecer sen protestar.

Equivalente: *obéir à quelqu'un au doigt et à l'œil* ('obedecer a alguén sen pensalo dúas veces').

Na expresión francesa, a énfase recae no xesto de quen dá a orde, mentres que, na expresión chinesa, na actitude de quen a recibe e a escoita. A expresión chinesa provén da *Historia Antiga das Cinco Dinastías – Biografía de Du Chongwei* [舊五代史] (974 a.C.), de Xue Juzheng. No antigo sistema feudal chinés, a xerarquía era estrita. A expresión de inclinar a cabeza e obedecer as ordes mostra a submisión e obediencia dos subordinados ás ordes dos superiores. Isto reflíctese na tradición e características que a nación chinesa impuxo aos ritos. Como dixo Confucio:

恭而無禮則勞, 慎而無禮則蕙, 勇而無禮則亂, 直而無禮則絞。 (論語, 泰伯 8.2)

Gōng ér wú lǐ zé láo, shèn ér wú lǐ zé xǐ, yǒng ér wú lǐ zé luàn, zhí ér wú lǐ zé jiǎo. (Lúnyǔ, tài bó 8.2)¹⁸

En francés, o dedo evoca o habitado. O seu valor propio, oposto ao da man, reside na facultade de indicar, de signo designador (compáranse os valores da man de Deus, o seu poder sobre o ser humano, e o dedo de Deus, o seu poder de coñecemento, de designación etc.). O dedo, incluso máis que a man, é o órgano explorador. A orixe do seu valor actual atópase na expresión *être servi au doigt et à l'œil* ('ser servido/a co dedo e co ollo'), que significa «ser servido/a en canto se lle pide algo, é dicir, en canto se indica a propia vontade mediante un xesto de dedo ou unha mirada» (Rey e Chantreau, 2003, p. 323).¹⁹ Así, non é de estrañar que *au doigt et à l'œil* ('co dedo e co ollo') sexa empregado hoxe en día con respecto a dirixir, regular, obedecer etc. (Rey e Chantreau, 2003, pp. 322-323).

¹⁸ Cita en galego: «A deferencia sen decoro tórnase tediosa; a cautela sen decoro tórnase en timidez; a coraxe sen decoro conduce á desorde; a franqueza sen decoro resulta en rudeza e dureza» (*Analectas*, 8.2). Traducimos ao galego dende a tradución ao inglés achegada pola autora: «Deference without propriety becomes tiresome; caution without propriety becomes timidity; courage without propriety leads to disorder; straightforwardness without propriety results in rudeness and harshness». (*Analects*, 8.2, ápod Lee, 2020, p. 2)

¹⁹ Cita original: «to be served as soon as one asks for something, i.e. as soon as one indicates one's will by a sign of the finger or by a look».

3.3.2. Corazón en chinés, cabeza en francés: o mesmo valor metafórico expresado con diferentes palabras

Existen certas diferenzas nas representacións entre o *chengyǔ* e as EI relacionadas coas respectivas concepcións e perspectivas de ambas culturas. A principal diferenza radica na atribución á «cabeza» en francés dos valores metafóricos que implican o «corazón» en chinés (17 exemplos en francés e 24 en chinés no noso estudo). Mentres que en francés a cabeza é a sede da mente, da intelixencia, da racionalidade, da comprensión e da atención ao mundo, en chinés todas esas funcións e cualidades atribúenselle ao corazón. Así, para referirse a unha persoa cansada, que xa non pode pensar, os franceses din *avoir la tête vide* ('ter a cabeza baleira'), mentres que en chinés se fai referencia ao corazón empregando a palabra 无所用心, *wúsuǒyòngxīn* ('sen+partícula que introduce unha cláusula relativa ou pasiva+usar+corazón'): 'non pensar seriamente en nada, ser indiferente a todo, ser despreocupado/a.

Cando se ten unha idea estraña ou inesperada, en francés dise (65) *avoir une idée derrière la tête* ('ter unha idea detrás da cabeza', ter algo no fondo da mente), mentres que en chinés esta idea se presenta dende o corazón:

- (a) 别有用心, *biéyǒuyòngxīn* ('outro+empregar+corazón'): ter segundas intencións, ter algo entre mans.
- (b) 别出心裁, *biéchūxīncái* ('outro+sacar+corazón+cortar'): crear novos estilos ou modas, adoptar un enfoque orixinal, unha idea fóra do común.
- (c) 处心积虑, *chùxīn-jīlǜ* ('existir+corazón+acumular+preocupacións'): planificar deliberadamente para lograr fins malvados, darlle voltas a un asunto durante moito tempo, cismar sen parar, planear incesantemente.

As expresións equivalentes a 'espremer os miolos' en francés, como (66a) *se creuser la tête* ('furar a cabeza'), (66b) *se creuser la cervelle* ('furar o cerebro'), e (66c) *se casser la tête* ('romper a cabeza'), corresponden aos seguintes *chéngyǔ*, que, de maneira similar, transmiten a idea dun esforzo mental intenso ou unha reflexión profunda:

- (a) 煞费苦心, *shàfèikǔxīn* ('moito+agoniar+amargar+corazón'): espremer os miolos.
- (b) 挖空心思, *wākōngxīnsī* ('escavar+baleiro+corazón/pensamento'): espremer, gastar, quentar os miolos, pensar moito.
- (c) 枉费心机, *wǎngfèixīnjī* ('innecesario+gastar+corazón/cabeza'): espremer os miolos para nada.
- (d) 用心良苦, *yòngxīnliángkǔ* ('empregar+corazón+moi+resentido'): dedicar moito coidado, esforzo e pensamento en algo.
- (e) 费尽心机, *fèijìnxīnjī* ('gastar+todo+corazón/mente'): poñer a proba a inxenuidade de alguén, esgotar todo o enxeño, todos os esforzos mentais, abourarlle os miolos (ao maquinar).

(f) 用尽心机, *yòngjìnxīnjī* ('usar+todo+corazón/mente'): poñer a proba o enxeño, estrullar os miolos.

(67) *Avoir la grosse tête* ('ter unha cabeza grande') e 心高气傲, *xīngāo-qìào* (lit. 'de corazón valente e aspecto arrogante), ambos significan 'ser orgulloso/a e arrogante, apuntar moi alto, subírselle os aires a alguén, estar chea/o de vaidade.

(68) *Ne pas (plus) avoir la tête* ('non ter máis a cabeza') significa 'estar distraído/a' (*être distrait-e*). En francés, unha persoa soñadora ou distraída ten (69) *la tête dans les nuages* ('a cabeza nas nubes'), mentres que en chinés ter o corazón distraído ou ausente é:

(a) 粗心大意, *cūxīn-dàyì* ('grande+corazón+distraído'): ser negligente, descoidada/o, desatenta/o.

(b) 心不在焉, *xīnbúzáiyān* (lit. 'corazón que non está'): ter a cabeza noutra parte, estar nas nubes.

Ademais, perder a razón ou ter a cabeza chea de preocupacións dise en francés como (70) *perdre la tête* ('perder a cabeza'), mentres que en chinés, esta cabeza reside no corazón: 心神恍惚, *xīnshénhuǎnghū* ('corazón/mente+preocupar'): estar a desgusto e cheo/a de temor, perturbado/a, baixo un feitizo.

En francés, cando unha persoa está preocupada en exceso, se atormenta a si mesma e cavila, varias expresións coa palabra «cabeza» permiten traducir esta preocupación, como por exemplo:

(71) *se mettre la tête à l'envers/se monter la tête/se mettre martel en tête/faire sa mauvaise tête* (lit. 'poñer a cabeza do revés, montar a cabeza, poñer un martelo na cabeza, poñer mala cara').

En contraste, en chinés, a ansiedade é expresada a través do corazón:

(a) 忧心忡忡, *yōuxīnchōngchōng* ('preocupar+corazón+triste'): apesado/a, agoniado/a, abafado/a, saturado/a.

(b) 心烦意乱, *xīnfān-yìluàn* ('corazón+preocupado+intención+desordenada'): estar confundido/a, molesto/a, perplexo/a, anoxado/a, preocupado/a.

Para as fantasías repentinas e os actos irracionais, en francés teñen un (72) *coup de tête* ('capricho', lit. 'cabezada, cacholada'), mentres que en chinés existe a palabra 心血来潮, *xīnxuèláicháo* (lit. 'o sangue sobe do corazón como unha marea'): 'metérselle algo na cabeza a alguén, ter unha inspiración repentina ou un pensamento repentino, ser presa dun impulso repentino'. En francés, a cabeza é un «indicador de emoción e carácter» (Yu, 2012, p. 250).²⁰ De feito, o rostro (a cabeza) é a parte externa máis suxestiva ou expresiva do mundo interior: os sentimentos e emocións dunha persoa lévanse escritos no rostro (sorrisos, acenos etc.)

²⁰ Cita orixinal: «indicator of emotion and character».

Polo tanto, a cabeza pode ser cualificada metaforicamente como a parte do corpo que representa unha cualidade moral: (73) *une tête de cochon* ('cabeza de porco', obstinado/a, teimudo/a),²¹ mentres que en chinés, as emocións e os caracteres son expresados a través do corazón, por exemplo coa palabra (74) 相由心生, *xiāngyóuxīnshēng* ('fisionomía+de+corazón+nacemento'): 'a beleza está no interior', referíndose ao feito de que o que unha persoa percibe, interpreta e entende están determinado polo seu corazón. Ademais, segundo a cultura chinesa, unha persoa cun bo corazón adoita ter unha aparencia fermosa: (75) 心慈则貌美, *xīncízémàoměi* ('corazón+benevolente+indica causa e efecto+condición+fisionomía+fermosa'). Nos exemplos anteriores, a palabra «cabeza» en expresións francesas corresponde á palabra «corazón» en chinés, que significa tanto corazón como pensamento ou mente, un sinónimo que indica unha concepción holística. Isto é difícil de comprender sen un enfoque fraseocultural.

Daquela, existen exemplos de EI con diferentes motivacións que non se poden traducir como tales dun idioma ao outro. Por exemplo, en francés o movemento de cabeza como «virar a cabeza» (*tourner la tête*) ou «mirar cara atrás» (*regarder en arrière*) relaciónase con chamar a atención, marearlle a cabeza a alguén ou con mirar cara ao pasado. En chinés, baixo a influencia do budismo, está relacionado co arrepentimento.

(76) 回头是岸, *huítóushìàn* ('virar+cabeza+ser+costa'): arrepentirse e salvarse, nunca é demasiado tarde para arrepentirse, arrepiñete e a costa (a salvación) estará preto.

4. Conclusión

Dende un punto de vista dos mecanismos fisiolóxicos, os seres humanos, independentemente das súas particularidades étnicas ou raciais, comparten a mesma estrutura física básica, experiencias e funcións corporais, que os definen fundamentalmente como seres humanos. Polo tanto, a cabeza comparte lóxicamente unha motivación común nas EI de ambos países no que respecta aos aspectos fisiolóxicos.

Porén, as persoas pensan, comprenden e interpretan as cousas de maneiras diferentes. A motivación fisiolóxica non sempre ten un papel crucial na conceptualización dos órganos internos do corpo, xa que a experiencia corporal está «sempre influenciada profundamente polas variacións culturais» e «moldeada por prácticas culturais que se resisten a unha explicación biolóxica simple» (Gibbs, 2006, p. 39, citado por Maalej e Yu, 2011, p. 6).²² Como di Gaby:

Aínda que os eventos biolóxicos puideron inspirar nalgúns casos a conceptualización da emoción (e doutras experiencias non-corporais), esta conceptualización non está predeterminada de ningún modo por estes acontecementos biolóxicos, que poden ser interpretados e descritos de maneira diferente segundo os modelos culturais resultado das

²¹ Téñase en conta que hai unha expresión en chinés, 猪头, *zhūtóu* ('cabeza de porco') que é un falso amigo que expresa estupidez.

²² Cita orixinal: «always deeply influenced by cultural variation» and «shaped by cultural practices that resist simple biological explanation».

grandes preocupacións da xente e das comunidades en cuestión (Sharifian, Dirven, Yu, Niemeier, 2008, p. 19).²³

Polo tanto, as EI con diferentes motivacións xeralmente non poden ser traducidas como tales dunha lingua a outra. Debido á súa natureza fixa, as expresións idiomáticas francesas, por un lado, e os *chéngyǔ* polo outro, coas súas representacións ás veces comúns e ás veces diverxentes da cabeza, son un legado do pasado e un reflexo de mentalidades que evolucionan con menos rapidez que os descubrimentos científicos e as reflexións filosóficas recentes. Por exemplo, hai unha case absoluta dicotomía entre expresións que se refina á cabeza e ao corazón en Occidente hoxe en día, fortemente influenciada pola filosofía cartesiana, en contraste co predominio do corazón na tradición chinesa.

A fraseoloxía contrastiva e a análise da equivalencia interlingüística de expresións fixas son moi importantes e útiles para a tradución de expresións fixas nunha lingua estranxeira. Un bo coñecemento da fraseoloxía na lingua de orixe a na de destino é fundamental para unha transmisión efectiva da fraseocultura. A análise e comparación de expresións idiomáticas dunha lingua a outra mediante un corpus permiten unha mellor comprensión da súa transmisión. A reflexión sobre a lingua debe ir acompañada da súa dimensión cultural. Polo tanto, un enfoque fraseocultural é esencial e enriquecedor na tradución. Este enfoque responde aos intereses e necesidades da lingüística contrastiva aplicada, non só na fraseotradución, senón tamén na fraseodidáctica e a fraseografía.

5. Referencias bibliográficas

- Bolly, C. (2011). *Phraséologie et collocations. Approche sur corpus en français L1 et L2*. Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/978-3-0352-6101-1>
- Chen, L. (2021). *Analyse comparative des expressions idiomatiques en chinois et en français relatives au corps humain et aux animaux* (Tese de doutoramento, Cergy Paris Université).
- Chen, L. (2022). Phraséoculturologie : une sous-discipline moderne indispensable de la phraséologie. En *Congrès Mondial de Linguistique Française - CMLF 2022, SHS Web of Conferences*, 138, 04011, 1–18. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213804011>
- Cheng, X. (1826). *Medical essay [医述 Yīshù]*. <http://zhongyibaodian.com/yishu/>
- Dankova, K. (2021). Les corpus et la traduction spécialisée. Proposition d'un parcours didactique centré sur la terminologie pour les étudiants en traduction (FR - IT). *Synergies Italie*, 17, 79–90.
- Galisson, R. (1989). Enseignement et apprentissage des langues-cultures : 'Évolution' ou 'révolution' pour demain ? *Études de linguistique appliquée : revue de didactologie des langues-cultures*, (79), 35–52.
- Galisson, R. (1991). *De la langue à la culture par les mots*. CLE International.

²³ Cita orixinal: «although biological events may in some cases inspire the conceptualization of emotion (and other non-corporeal experiences) this conceptualization is in no way predetermined by the biological events, which may be differently interpreted and described according to the cultural models resulting from the major preoccupations of the people and communities concerned».

- Galisson, R. (1987). Accéder à la culture partagée par l'entremise des mots à C.C.P. *Études de linguistique appliquée*, (67), 119–140.
- Lee, H.-Y. (2020). Linguistic politeness in the Chinese language and culture. *Theory and Practice in Language Studies*, 10(1), 1-9. <https://doi.org/10.17507/tpls.1001.01>
- Leroy, P. e Bergenholtz, H. (2013). Métalexicographie culturelle, fonctions lexicographiques et finalité pragmatique. *Études de linguistique appliquée*, 170, 153-178. <https://doi.org/10.3917/ela.170.0153>
- Li, S. (1596). *Compendium of materia medica* [本草綱目 Běncǎo gāngmù]. https://yuedu.163.com/source/1c78ee3280734e1282b6f1d563429654_4
- Liu, J. ([1985] 2000). *Chéngyǔ* [成語 chéngyǔ]. Beijing: Presse commerciale.
- Ma, G. (1978). *Chéngyǔ* [成語 Chéngyǔ]. Hohhot: Inner Mongolia People's Publishing House.
- Maalej, Z. e Yu, N. (2011). Introduction: Embodiment via body parts. En Z. Maalej e N. Yu (Eds.), *Embodiment via body parts: Studies from various languages and cultures* (pp. 1–20). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/hcp.31.03maa>
- Mejri, S. (2018). La phraséologie : Cotexte, contexte et contenus culturels. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*, 42(4), 11–38. <https://doi.org/10.17951/lsmll.2018.42.4.11>
- Mejri, S. (Ed.). (2003). *Le figement lexical*. Paris: Classiques Garnier.
- Mo. X e Xie, W. (2014). *Traduction du français en chinois, et du chinois en français – de la théorie à la pratique* [法汉互译理论与实践 Fǎ hàn hù yì lǐlùn yǔ shíjiàn]. University of International Business and Economics Press.
- Pruvost, J. (1999). Lexique et vocabulaire : Une dynamique d'apprentissage. *Études de linguistique appliquée*, (116), 395–419.
- Rey, A. (2019). *Dictionnaire historique de la langue française*. Paris: Robert.
- Sharifian, F., Dirven, R., Yu, N., e Niemeier, S. (2008). Culture and language: Looking for the “mind” inside the body. En F. Sharifian, R. Dirven, N. Yu, e S. Niemeier (Eds.), *Culture, body, and language: Conceptualizations of internal body organs across cultures and languages* (pp. 3–24). Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110199109.1.3>
- Shi, S. (1979). *Study of chéngyǔ* [汉语成语研究 Hànyǔ chéngyǔ yánjiū]. Sichuan People's Publishing House.
- Sioridze, M. (2018). Les particularités des expressions idiomatiques à motivation culturelle. *Intercontinental Dialogue on Phraseology*, 4. https://www.researchgate.net/publication/322899117_Les_particularites_des_expressions_idiomatiques_a_motivation_culturelle
- Sułkowska, M. (2016). Phraséodidactique et phraséotraduction : Quelques remarques sur les nouvelles disciplines de la phraséologie appliquée. *Yearbook of Phraseology*, 7, 35–54. <https://doi.org/10.1515/phras-2016-0003>
- Sułkowska, M. (2022). Phraséotraduction: Problèmes, méthodes, conceptions. *Romanica Cracoviensia, Phraseology, Journal*, 29-41. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. <https://doi.org/10.4467/20843917RC.22.003.15635>
- Wang, Q. (1830). *Correcting the errors in the forest of medicine* [医林改错 Yīlín gǎicuò]. <http://zhongyibaodian.com/yilingaicuo5180/163-6-5.html>

- Wen, D. (2006). *Chinese lexicon course* [汉语词汇学教程 Hànyǔ cihui xué jiàochéng]. Presse Commerciale.
- Xue, J. (1974). *Ancient history of the Five Dynasties – Biography of Du Chongwei* [五代史・杜重威传 Jiù wǔdài shǐ·dù zhòngwēi zhuàn]. <https://www.gushimi.org/24shi/jiuwudaishi/4001.html>
- Yu, N. (2009). *The Chinese heart in a cognitive perspective: Culture, body, and language*. Mouton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110213348>
- Yu, N. (2001). What does our face mean to us? *Pragmatics & Cognition*, 9(1), 1–36. <https://doi.org/10.1075/pc.9.1.02yu>
- Yu, N. (2003). Metaphor, body, and culture: The Chinese understanding of gallbladder and courage. *Metaphor and Symbol*, 18(1), 13–31. https://doi.org/10.1207/S15327868MS1801_2
- Yu, N. (2007a). The Chinese conceptualization of the heart and its cultural context. En F. Sharifian e G. Palmer (Eds.), *Applied cultural linguistics: Implications for second language learning and intercultural communication* (pp. 65–85). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/celcr.6.06yu>
- Yu, N. (2007b). Heart and cognition in ancient Chinese philosophy. *Journal of Cognition and Culture*, 7(1–2), 27–47. <https://doi.org/10.1163/156853707X171829>
- Yu, N. (2012). Metaphor from body and culture. En R. W. Gibbs Jr. (Ed.), *Metaphor in language and culture* (pp. 247–261). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139177092.016>

Corpus

- Ashraf, M. e Miannay, D. (1999). *Dictionnaire des expressions idiomatiques*. Librairie Générale Française. Beijing Corpus Center. (n.d.). <http://bcc.blcu.edu.cn/>
- Cai, H. (2014). *Explanatory dictionary of French expressions and locutions* [法语成语解析词典 fǎyǔ chéngyǔ jiěxī cídiǎn]. Beijing: Beijing Commercial Press.
- Chollet, I. e Robert, J.-M. (2008). *Les expressions idiomatiques*. Paris: CLE International.
- Doan, P. e Weng, Z. (1999). *Dictionnaire de chéngyǔ : idiotismes quadrisyllabiques de la langue chinoise* [汉语成语词典 hànyǔ chéngyǔ cídiǎn]. Paris: You-Feng.
- Explanation of Lexies (词 cí) and Sinograms (字 zì) Research Center. (2014). *Great dictionary of Chinese chéngyǔ* [中华成语大词典 zhōnghuá chéngyǔ dà cídiǎn]. Beijing: Chinese Language Teaching Press.
- Lafleur, B. (1991). *Dictionnaire des locutions idiomatiques françaises*. Paris: Duculot.
- Rat, M. (2007). *Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles* (1ª edición: 1957). Paris: Larousse.
- Rey, A. e Chantreau, S. (2003). *Dictionnaire des expressions et locutions* (1ª edición: 1989). Paris: Robert.
- Sun, Q. (2012). *Nouveau dictionnaire chinois-français des locutions et proverbes* [新编汉法成语词典 Xīn biān hànfǎ chéngyǔ cídiǎn] (1ª edición: 1999). Xiamen: University Press.
- Université de Pékin. (1980). *Dictionnaire chinois-français des locutions et proverbes* [汉法成语手册 Hànfǎ chéngyǔ shǒucè] (1ª edición: 1979). Beijing/Hong Kong: Beijing Publishing House.

As interaccións médico-paciente baixo a influencia dos antagonismos: unha dinámica figurativa fronte ao encadramento da forma científica¹

Doctor-Patient Exchanges Under the Strain of Antagonisms: Figurative Dynamics and the Framing of Scientific Form

Abderrafi Khoudri

Université Moulay Ismaïl (Marrocos)

ORCID: 0000-0002-4391-7519

a.khoudri@umi.ac.ma

Resumo: O proceso de semantización esperado e valorado nun contexto hospitalario non impide que xurdan modos de significación alleos ao paradigma científico. Tal variabilidade correspóndese con construcións tropolóxicas que estruturan un espazo dinámico de simbolismos. Este artigo, inscrito no marco da antropoloxía lingüística, consta dun corpus derivado dunha observación participante e entrevistas en situacións metalingüísticas, e pretende dar conta das dificultades para crear un espazo interactivo que supón a linguaxe figurada empregada polo paciente. Amparado por un encadramento necesario do dispositivo enunciativo adoptado por este, o médico eríxese como controlador das formas en circulación, determinando a natureza e a proporción do contido que ten que transmitir. As figuras discursivas introducidas polo paciente, portadoras dun proxecto intersubxectivo, son frustradas por un médico que as reduce a unha percepción distorcida da realidade médica.

Palabras clave: intercambio, médico, paciente, antagonismo, construción tropolóxica, encadramento, normatividade, simbolismo, proceso figurativo, forma científica.

Abstract: *The process of semantisation expected and valued in the hospital context does not prevent the emergence of modes of signification freed from the scientific paradigm. Such variability is matched by tropical constructions that structure a dynamic space of symbolisms. Within the*

¹ Data de recepción: 19.12.24. Data de aceptación: 27.07.25.

Tradución do francés de Sara Millor Costas (Universidade de Vigo).

framework of linguistic anthropology and based on a corpus of participant observation and interviews in metalinguistic situations, this article shows that the figural process mobilised by the patient struggles to create an interactive space. Under the guise of a necessary framing of the enunciative device adopted by the patient, the doctor sets himself up as the controller of the forms in circulation, determining the nature and the share of the content to be reported. The discursive figuration introduced by the patient, and which remains the bearer of an intersubjective project, is aborted by a doctor who reduces it to a distorted perception of medical reality.

Keywords: exchange, doctor, patient, antagonism, tropical construction, framing, normativity, symbolism, figural process, scientific form.

1. Introducción

Cada campo de actividade destaca por unha constelación conceptual onde a expresión revela diversos usos e rexistros que comportan certa asimetría nas competencias lingüísticas e unha fenda propiciada pola estratificación dos diferentes modos de fala. Unha situación comunicativa propicia á aparición de contrastes atenuados, polaridades graduais e, en ocasións, oposicións irreconciliables é aquela entre expertos e especialistas, por unha banda, e leigos ou non-profesionais, por outra.

Os intercambios verbais entre un axente que presta un servizo e unha persoa usuaria do mesmo confiren a esta variedade lingüística (ou antagonismo) unha maior relevancia, pois permiten ampliar a definición clásica do campo onde, alén dos «actores emblemáticos», teñen cabida outros «interlocutores da situación comunicativa» (Petit, 2010); é dicir, «as persoas usuarias», partes implicadas nos discursos profesionais (Gautier, 2019). A este respecto, F. Rakotonaelina sostén que «un campo, por moi especializado que sexa, nunca está completamente illado do resto da sociedade» (2014, p. 12), pois inclúe as persoas cidadás e usuarias en enunciados que denotan unha falta de recursos terminolóxicos (Delavigne, 2008, p. 9), unha elección deliberada de non «recorrer a especialistas para nomear os feitos» (Moirand, 2014, p. 145) ou incluso un «coñecemento alternativo» (Legris Revel, 2008, p. 2).

Neste sentido, o eido da sanidade destaca pola heteroxeneidade das configuracións discursivas relativas ao intercambio verbal entre persoal médico e paciente (Khoudri, 2023) onde a circulación de paradigmas denominativos dá lugar a «vías de sentido [...] ricas e complexas» (Benoist, 2007, p. 572). Esta heteroxeneidade, concibida en termos literarios como unha simple «variación terminolóxica» (Carretier *et al.*, 2010), pero tamén como unha manifestación da disparidade entre «sistemas de pensamento» (Cedraschi *et al.*, 1998, p. 91), deixa ocasionalmente entrever un «obstáculo epistemolóxico» (Bachelard, 1970, p. 13) que fai alusión á disimetría entre o «pensamento científico» e o «saber natural» (Schiele, 1984).

Este saber natural e a súa forma significativa, menosprezados de xeito continuado e reiterado pola denominada «lingua lexítima» (Bourdieu, 1982, p. 15), beneficiáronse dun enfoque integrador propiciado polos fundamentos teóricos e metodolóxicos dunha antropoloxía lingüística que pretendía «estudar a linguaxe como práctica social e [...] comprender como o ambiente cultural inflúe nunha linguaxe configurada por este» (Costa

e Greco, 2021, p. 27). Este campo de investigación apoia a nosa aproximación descritiva, global e explicativa para medir as estratexias enunciativas adoptadas polos pacientes, pois estuda a dinámica de funcionamento da linguaxe e presta atención á diversidade e os mecanismos de uso.

Esta contribución permitirá, por unha banda, dar conta da debilitación do universal e o declive do «encadramento normativo e das prescricións discursivas» e, por outra, «da necesidade imperante doutros discursos máis próximos á transmisión das vivencias subxectivas» (Glady e Vandeveld-Rougale, 2016, p. 10).

A nosa análise toma como estudo de caso un corpus constituído por 12 entrevistas e 45 horas de gravacións dos intercambios verbais entre profesional sanitario e paciente nun contexto hospitalario marroquí. Esta observación participante foi, á súa vez, complementada con procedementos metalingüísticos, como a xustificación das decisións lexicais dos locutores, as formas de dirixirse ao outro ou o xeito en que interpretaron os diversos usos lingüísticos detectados. Estas tarefas responden a unha necesidade de obter explicacións ou precisións ou de verbalizar conclusións implícitas respecto ao uso en circulación e a súa recepción.

Tendo en conta estas consideracións, a nosa contribución constará de tres fases. En primeiro lugar, analizaremos os elementos teóricos que axuden a esclarecer a orixe da diversidade (ou, pola contra, das diverxencias) no intercambio entre profesionais da saúde e pacientes. De igual modo, examinaremos o rol dos recursos tropolóxicos na construción do sentido. En segundo lugar, exporemos a nosa aproximación analítica e postura metodolóxica. Finalmente, analizaremos o corpus.

2. Orixes da diversidade e a diverxencia

2.1. Diversidade cultural

O contexto enunciativo no que se encadra a comunicación nun contexto hospitalario non implica necesariamente unha situación simétrica onde os interlocutores constitúen un par enunciador-enunciatario. Tamén considera a posibilidade de que exista unha pluralidade entre as persoas locutoras que condicione a recepción de visións e usos diversos, susceptibles de comprometer a relación entre persoal médico e paciente. Por evidente que esta puntualización poida parecer, cómpre salientala.

Se mencionar a «pacientes de orixe estranxeira» implica recoñecer a alteridade nas súas referencias culturais en relación co profesional sanitario e, por conseguinte, a asimetría conceptual e comunicativa frecuente entre ambos interlocutores (Es-Safi, 2001, p. 31), o feito de que compartan códigos culturais facilita un vínculo interactivo. Con todo, sempre poden xurdir malentendidos ou interpretacións equívocas. Agora ben, son precisamente os esforzos implícitos ou inconscientes de negociar o sentido os que evitan ou liman asperezas nestes intercambios verbais, pois contribúen a minimizar as diferenzas verbais a unha mera heteroxeneidade formal que non afecta o significado. A este respecto, compartimos o punto de vista de Hudelson cando afirma que aínda que «a nacionalidade

ou etnia poidan ser fontes de coñecemento e experiencias comúns, outros factores como [...] a clase social, o nivel educativo ou a categoría profesional poden representar fontes de diversidade cultural tanto intranacional como intraétnica» (2002, p. 36).

A postura de Hudelson (2002) pode concretarse nunha situación comunicativa pertinente neste artigo como é a prestación de servizos de atención sanitaria. Neste caso, os interlocutores son concidadáns que comparten múltiples elementos socioculturais; entre eles, unha lingua materna, o árabe marroquí, susceptible de transmitir diferentes visións da realidade deste campo e, como consecuencia, diversas formas de transmitila. O feito de compartir unha cultura² non implica necesariamente a coherencia das concepcións e os recursos tecnolóxicos verbalizados. Dito isto, de ter que empregar o termo «cultura»,³ sería preferible facelo seguido do adxectivo «profesional», o cal reforza a nosa convicción.

Esmiuzar a cultura profesional do persoal sanitario implica poñer no punto de mira a súa incapacidade de considerar calquera referencia terapéutica que non se encadre no esquema da medicina moderna (Dernouny, 1995, p. 101). Un dos xermos desta refutación é unha formación do persoal médico marroquí na que non ten cabida a medicina tradicional, concibida como un modelo explicativo imaxinario, empírico e incluso ilóxico que reproba os seus partidarios e despreza o seu dispositivo enunciativo de apoio.

Estes practicantes, tanto os responsables coma os que exercen, non teñen, nin durante a súa formación sanitaria nin no exercicio profesional da súa profesión, a posibilidade de informarse sobre os fundamentos ou motivacións destas prácticas. (*op. cit.*, p. 95)⁴

De feito,

mentres que algúns non dubidan en cualificar o recurso á medicina tradicional como unha actitude retrógrada e ruda, outros, máis moderados, afánanse en interpretala como un agravante da falta de comprensión que lles impide aos doentes expresar o seu malestar, entender un procedemento ou recibir un diagnóstico. (*op. cit.*, p. 94-95)⁵

Este antagonismo entre medicina moderna e tradicional pon de manifesto «dous sistemas culturais» (*op. cit.*, p. 96) ou «dous modelos explicativos» (Ipara Motema, 2014, p. 93) coexistentes en Marrocos (Tazi *et al.*, 2013) e que dan a coñecer as lóxicas de sentido dos pacientes (Khoudri, 2020).

² Especialmente, aquela condensada na fórmula simplista de «cultura marroquí» (Alaoui Kobbi, 2000, p. 54).

³ «A dimensión universal do termo “cultura” propiciou centos de definicións. O seu carácter polisémico abrangue campos tan diversos como a socioloxía, a psicoloxía ou a etnoloxía. A noción de cultura é aplicable tanto a nacións no seu conxunto como a rexións, comunidades profesionais ou formas de organización específicas» (Eline, 2017, p. 6).

⁴ Cita orixinal: «Ni pendant leur formation ni au cours de leur exercice des métiers de la santé, les praticiens, les responsables ou exécutants, n'ont la possibilité de s'informer sur ce qui fonde et/ou motive ces pratiques».

⁵ Cita orixinal: «Si d'aucuns n'hésitent pas à qualifier le recours de leurs patients à des éléments de la médecine populaire comme relevant d'une attitude retardataire, voire barbare, d'autres, plus modérés, s'évertuent à le penser comme renforçant l'impossibilité pour ceux qui l'entretiennent de s'exprimer, de dire leurs maladies, voire de comprendre la démarche, et, le cas échéant, les diagnostics du médecin».

Este informe parte da base de que tal coexistencia presenta complicacións, pois leva consigo unha dinámica de pertenza ou exclusión nun paradigma predominante ou predominado no que varían as formas lingüísticas consideradas de prestixio e aquelas desvalorizadas e desvalorizantes. A confección dunha retórica profesional (Gadéa, 2016) que inclúa enunciados deste tipo, «referentes a convencións retóricas e estilísticas establecidas» (Gambier, 2016, p. 5) e que inflúen no «rexistro do símbolo e da metonimia» (Gadéa, 2016, p. 1) xera, de xeito implícito, trazos identitarios que reflicten conivencias discursivas entre pares desvinculadas da norma:

A linguaxe inflúe na estruturación das identidades profesionais e no establecemento e mantemento de comunidades laborais [...] as identidades márcanse e desmárcanse polos modos de interacción e as formas discursivas. (Lacoste, 2001, p. 48)⁶

A maiores, cabe considerar o que Moirand denomina «propiedades das situacións comunicativas asimétricas». Estas permiten, segundo o autor, coñecer

a dificultade de nomear un obxecto científico, explicar un proceso e, do mesmo modo, as dúbidas, as interrupcións, os lapsus ou as correccións entre outros signos de inseguridade laboral, *fronte* ao experto ou *do propio* experto. (2004, p. 76)

Dada a alta probabilidade de que a «cultura biomédica» (Hammer *et al.*, 2021, p. 29) teña dificultades para converxer con todo o que abrangue a «cultura profana» (Hammer *et al.*, 2021, p. 29), centrarémonos no que acontece no plano expresivo.

2.2. Os termos, unidades discriminatorias

Os termos e palabras empregados para referirse ao eido da sanidade serven a miúdo como signos de demarcación (Delavigne, 2008, p. 9). Os primeiros representan, entre outros, os especialistas da medicina que os empregan «conscientes da plenitude dos semas que constitúen [a súa] definición científica» (Guilbert, 1973, p. 13). Os segundos, pola contra, asóciase coa imprecisión (Galinon-Mélénec, 2011, p. 172) normalmente atribuída aos pacientes. Nun punto medio sitúanse «as palabras que auxilian os termos» (Balliu, 2005, p. 73), un vocabulario menos científico e «polo tanto máis fácil de dixerir» (Medhat-Lecocq, 2014, p. 260) ao cal recorren ambas partes para lograr a intercomprensión. A vía epistemolóxica, favorecida pola socioterminoloxía, achega un dispositivo conceptual alternativo que fortalece este continuo: así, «sinonimia de feito» e «sinonimia de dereito»; «cuasisinónimo» e «variación denominativa» fronte a «relación biunívoca entre termo e concepto»; ou «terminoloxía popular» en contraposición coa «terminoloxía especializada» son só algunhas das consideracións dunha alteridade non necesariamente especializada.

Malia isto, cómpre non esquecer o proceso ao que a comunidade científica somete os termos da lingua común. Estas palabras, rexeitadas por «presentar connotacións

⁶ Cita orixinal: « Le langage est partie prenante dans la structuration des identités professionnelles, dans l'établissement et le maintien des communautés de travail [...] les identités se marquent et se démarquent par les modes d'interaction, les formes discursives ».

frecuentes tan pesadas e con alta carga semántica» (Lévy-Leblond, 2013, p. 25), teñen o defecto de acumular «efectos polisémicos» (Margarita e Mikhaíl, s. d., p. 143). Dito isto, é a apropiación terminolóxica o que converte un paciente nun experto (Delavigne, 2009, p. 2013) que, mediante a aculturación e asimilación dunha «lingua científica» (Gross e Gagnayre, 2013), se afasta da figura do «leigo inxenuo» (Topçu, 2008).

Este criterio meritocrático, consistente no emprego de termos médicos científicos, ten a súa orixe na calidade, univocidade, monorreferencialidade e concisión tradicionalmente atribuídas ao termo. Esta última é unha das formas de complicidade que constitúen un imaxinario profesional (Thomas, 2001, p. 44). O feito de que «os sistemas conceptual e terminolóxico da doenza presenten características específicas» (Contente e Malgahães, 2005, p. 431) abre unha fenda entre a lingua xeral e a lingua especializada.

Dito isto, se admitimos que a lingua especializada está nun estrato superior á lingua xeral que mobiliza (é dicir, cuxa destreza non garante o correcto desenvolvemento dun contexto especializado), estaría xustificadamente distanciar o francés científico do francés común que lle serve de sustento, pero tamén, e sobre todo, do abismo que separa unha variedade cotiá como o árabe marroquí do francés médico.⁷

Esta fractura implica «non recoñecer nas unidades lexicais da lingua común o emprego de termos reais» (Durieux, 1997, p. 100) e, polo tanto, incítanos a afondar na relación que as palabras ou termos manteñen co seu referente.

2.3 Diferenzas na denominación de conceptos e percepcións

Resulta pertinente sinalar que os conxuntos lingüísticos, os cales expresan a experiencia que fai posible un campo de actividade, por científico-técnico que sexa, non son exclusivos dos actores socioprofesionais que actúan neste marco. Tamén poden circular por ámbitos menos normativos e adoptar recursos lingüísticos paralelos, tanto para expresar un mesmo significado como para traducir a súa percepción. Agás excepcións, ningunha comunidade pretende ter o monopolio dos seus coñecementos nun illamento hermético. Non obstante, podería dicirse que a natureza e as vías de acceso a estes coñecementos están lonxe de ser idénticas. A partir dun mesmo obxecto de coñecemento, podemos obter concepcións diferentes, cando non contraditorias, fundamentadas en diversas formas de aproximarse a un fenómeno. A cuestión reside na elección de construcións cognitivas pertinentes tendo en conta os esquemas privilexiados nun contexto específico.

Isto non significa que non poidan xurdir múltiples sistemas conceptuais que difiran na súa delimitación da realidade, pois cada sistema está gobernado por racionalidades intrínsecas. Veremos, polo tanto, categorías de suxeitos que posúen a súa propia visión da experiencia que organiza un campo conceptual. Estas apóianse no seu capital sociocultural para clasificar, ordenar, categorizar e denominar aquilo que conciben e perciben. Non obstante, estes procesos poden presentar imperfeccións:

⁷ Lingua en que se ensina a especialidade de medicina en Marrocos.

A bioloxía, que, como todas as ciencias, bebe de diversas correntes de pensamento, non nos garante que existan obxectos na natureza estritamente obxectivos; é dicir, independentes da percepción humana. Xa que o ser humano non construíu as baleas, a concepción que temos delas só se pode deducir mediante a suma dos coñecementos que acumulamos a partir da súa observación. (Diki Kidiri, 1999, p. 576)⁸

Cada rede conceptual é, polo tanto, susceptible dunha ciencia que a organiza en coñecementos estruturados e influídos por percepcións humanas de diversa índole. Estas poden fundarse en sistemas de valores, crenzas e pensamentos máis ou menos coherentes (Jodelet, 2013, p. 14).

Cabería preguntarse cales son as razóns desta imbricación, xa que «durante moito tempo, a ciencia era vista como un campo diferenciado do resto das actividades humanas, á marxe de influencias sociais e modificada pola lóxica interna dos seus procedementos» (Rinck, 2010, p. 429). Cómpre, polo tanto, salientar que nos campos de actividade como o da sanidade a semiótica do espazo é relativamente accesible ao discurso non-especializado. Contén estímulos que permiten interpelala segundo o principio dunha «relevancia vencellada á intención» (Landragin, 2004, p. 14) de recuperar a saúde e nutrir a súa percepción, apropiadas a partir do seu marco de referencia e experiencia. A exposición a estes obxectos, solicitada, por exemplo, nunha petición de atención sanitaria, dá comezo ás operacións de construción perceptiva que van dende a (re)categorización á reconceptualización (Diki Kidiri *op. cit.* 2008: 31).

Así é cando se trata, por exemplo, de:

obxectos naturais que non foron creados polo ser humano, como os animais, os vexetais, os minerais, os espíritos, os astros, as «forzas da natureza» etc. a cuestión central é a categorización [...] cando atopamos un animal pouco habitual, canto maior sexa o grao de coñecemento enciclopédico que lle podemos outorgar, máis precisamente poderemos categorizalo. (Diki Kidiri, *op. cit.*, p. 576)⁹

Cabe puntualizar que a natureza dos coñecementos subxectivos, ben sexan leigos, insuficientes, xerais ou científicos, determina unha percepción que é, por definición, categorizante. Polo tanto, non resulta en absoluto estraño que existan diverxencias entre dúas formas de conceptualizar unha mesma realidade. Isto nos resulta útil para comprender como, a partir dun mesmo concepto, xorden múltiples acepcións, distorsións conceptuais ou dificultades para discernir que elementos conceptuais son pertinentes. Ademais, cómpre tomar conciencia de que para coñecer a dinámica subxacente aos procesos de semantización é preciso ter en consideración diversos

⁸ «La biologie qui, comme toutes les sciences, est parcourue par plusieurs courants de pensée, ne nous apporte pas la garantie absolue qu'il existe, dans la nature, des classes d'objets naturelles strictement objectives, indépendamment donc de toute perception humaine. Puisque l'homme n'a pas créé la baleine, le concept qu'il en aura ne peut être que construit, de façon déductive, à la hauteur de la somme de connaissances qu'il peut accumuler sur elle en l'observant.»

⁹ «d'objets naturels non créés par l'homme : animaux, végétaux, minéraux, esprits, astres, “forces de la nature”, etc., la question centrale est la catégorisation [...] lorsqu'on trouve un animal inhabituel, le degré de connaissance encyclopédique que l'on peut rassembler sur lui permet de le catégoriser avec d'autant plus de précision que ce degré est élevé».

parámetros. Normalmente, os procedementos de tratamento cognitivo dos obxectos do saber especializado non teñen por que coincidir con aqueles empregados no ámbito da investigación científica (Jodelet, 2013, p. 11). O sentido común na súa inscrición significativa define numerosos procesos de representación do sentido; un deles é o estereotipo:

O estereotipo opónse ao que a terminoloxía denomina «concepto». Constitúe unha representación do sentido non desambiguadora e non necesariamente certa no plano lóxico e referencial; por exemplo, definir o ouro como un metal precioso de cor amarela. De aí a imprecisión resultante. Tendo en conta que a comunicación cotiá se basea principalmente neste tipo de representación, deducimos de maneira superficial que o signo común, a diferenza do termo, é impreciso. (Petit, 2001, p. 75)¹⁰

Deixando á parte a realidade que escapa a unha intuición inmediata propicia á proliferación de percepcións aínda máis diversas, resulta evidente que podemos compartir a mesma realidade física, pero non necesariamente a sensibilidade da mesma.

Nun esforzo por ir máis alá do plano expresivo para achegar unha aproximación parcial ao fenómeno dos modos de significado, decatámonos do distanciamento susceptible de xurdir entre conceptos e percepcións. Cando estamos ante un concepto extralingüístico único desenvolvido facilmente polo especialista e que non sofre desviación ningunha,¹¹ multiplícanse as percepcións que son, á súa vez, unha selección de trazos comúns a numerosas experiencias. O concepto é só a punta do iceberg do que supón o termo científico. Se este é incapaz de asumir as diferentes percepcións, proporcionar a información estereotípica que mobiliza o sentido común e establecer unha categorización máis alá dos instrumentos de verificación aprobados, sería a terminoloxía popular unha práctica emancipadora?

3. O papel dos recursos tropolóxicos na construción do sentido

As formas de «construír o mundo» (Black, 2018, p. 153) son múltiples e complexas. Nelas interveñen múltiples prácticas lingüísticas que non só nomean, designan e describen a realidade, senón que tamén a estruturan e a moldean (Ochs, 1988). Basta con observar «o papel da motivación semántica na creación léxica» (Pignoli, 2018, p. 1) e o «proceso de significación e elaboración do sentido» que os actores comunicativos desempeñan constantemente (Nicolai, 2016, p. 2).

Os recursos tropolóxicos permiten ilustrar este fenómeno de xeito elocuente. Presentan aspectos dinámicos e transgresores que cuestionan a noción dun sentido estable, negan o carácter homoxéneo e monolítico da lingua e contradín a relación

¹⁰ «Le stéréotype s'oppose à ce que la Terminologie nomme le concept. Il constitue une représentation du sens non désambiguïsante et non nécessairement vraie sur le plan logique et référentiel (par exemple définir de l'or comme un métal jaune précieux). D'où l'effet d'imprécision qui en résulte. La communication courante s'appuyant principalement sur ce genre de représentation, on déduit hâtivement que le signe courant est imprécis contrairement au terme».

¹¹ Abstracción derivada da «opacidade» dos novos conceptos que constitúen a súa linguaxe de especialidade (Beltran-Vidal, 2007, p. 83).

necesaria entre entidades. O seu obxectivo orixinal consiste en «transgredir ou, cando menos, forzar, distorcer ata o extremo unha representación conceptual asociada á significación dunha forma lingüística determinada» (Perrin, 2002, p. 2). O desprazamento do sentido que estes recursos supoñen na práctica abre unha vía á subxectividade, ao simbólico e ao imaxinario, ao tempo que introduce a relatividade das perspectivas denominativas.

En consecuencia, resulta imprescindible dividir a anterioridade cognitiva e asociativa das construcións científicas nun dispositivo metafórico (Chave-Dartoén, 2021) e metonímico. Este último consta, a través da «metacategorización» (Cortès, 2013), de experiencias vividas, tanto colectivas como idiosincráticas, que permiten aproximarse ao campo da abstracción. A substitución analóxica resultante permítenos apropiarnos do novo asociándoo con coñecementos previos (Ramachandran, 2011).

Este proceso correlativo¹² implica unha elección formal, tanto cotextual como contextual. Dende a elección das lexías que conformarán o enunciado ata as pautas e restricións contextuais que se deben considerar, o proceso metafórico ou metonímico presenta unha organización sintagmática e unha selección dos trazos sémicos e conceptuais dignas de mención.¹³ Trátase de esquemas conceptuais que determinan un proceso interpretativo que debe realizarse dende o plano da recepción. Neste sentido, a interpretación figurada esixe que «o destinatario tome a decisión de presentar un contido independente, que na práctica debe gardar relación co significado da expresión nunha escala de inferencia motivada polo contexto» (Prandi, 2000, p. 21).

A construción tropolóxica cumpre unha dobre finalidade. Por unha banda, ten un obxectivo principalmente expresivo, como é suplir «un baleiro terminolóxico» (Masquelier e Leblic, 2021, p. 21) desempeñando unha función designativa (Baccino, 2002); por outra, está motivada por consideracións pragmáticas (Rakotomalala, 2022). Segundo esta lóxica, pode corresponderse cun eufemismo, ao cal recorre o locutor para «impedir a censura da consciencia» (Masquelier e Leblic, 2021, p. 19), suplir os «inconvenientes que supoñen os nomes propios» (Perrin, 1996, p. 14) ou formular unha hipérbole que manifesta «a postura dun enunciador que manipula a veracidade dun enunciado, facéndoo parecer máis certo do que é» (Salvan, 2014, p. 63).

Tras esta reflexión, estamos en condicións de argumentar que a dinámica figurada do tropo, aínda dotada de virtudes que aumentan a súa eficacia no plano cognitivo, retórico e ilocutorio, segue suscitando, nalgúns casos, certo temor ou reparo. As zonas grises que deixa o mecanismo de substitución que desencadea constitúen un terreo fértil para a proliferación de diferenzas no acto de comunicación.

¹² Mentres que, na metáfora, esta correlación parte dunha similitude entre campos de sentido diferentes, na metonimia, os vínculos deben darse entre campos de coñecemento identificables entre si.

¹³ Conforme ao *Idealized Cognitive Model* («modelo cognitivo idealizado») de Lakoff (1987).

4. Consideracións metodolóxicas

4.1 A antropoloxía lingüística ou o eloxio da hibridación

A antropoloxía lingüística é unha das aproximacións analíticas que subsumen a diversidade de usos asociada á pluralidade de prácticas de conceptualización e categorización, xa que achega un cadro de introdución holística que integra os fenómenos lingüísticos que transcenden o normativo. Este paradigma interdisciplinar (Mattioda, 2015) estuda as construcións lingüísticas a través do prisma da súa profundidade sociocultural, o que o converte nun dispositivo vantaxoso para a «explotación da dimensión social e cognitiva dos tropos do discurso» (Leblic e Masquelier, 2020, p. 21).

Esta perspectiva antepón as vivencias subxectivas á realidade obxectiva para poñer de manifesto o relativa que pode ser a división do perceptible e o concibible. A antropoloxía lingüística focalízase na «actividade semiótica das persoas locutoras» (Him-Aquilli, 2021, p. 24) e ve na «retórica [...] a parte creativa do sistema semiótico, que lle permite evolucionar para favorecer novas relacións entre unidades e, como consecuencia, xa que son as relacións as que fundamentan a súa natureza, crear novas unidades» (Klinkenberg, 2000, p. 50-51). Así, teñen lugar situacións comunicativas orais onde interactúan, nun marco comparativo, os modelos explicativos e as formas expresivas (Costa e Greco, 2021).

A súa conciencia dos desafíos que presentan a identidade e a alteridade lingüística e cultural contribúe a contemplala dende unha perspectiva crítica. A atención que presta ás «relacións de corte simbólica» (re)producidas polas «formas ou actividades lingüísticas» (Him-Aquilli e Telep, 2021, p. 21) e os coñecementos aos cales fan referencia súmanse á nosa perspectiva analítica, que fai fincapé no clásico debate entre saber e poder.

A intensidade da perspectiva sustentada pola antropoloxía lingüística é equivalente á súa capacidade de asumir «a articulación entre semántica e pragmática» (Masquelier e Leblic, 2021, p. 9). O espazo interlocutorio que pretende esclarecer pon de manifesto a performatividade inherente á dimensión, presumiblemente illada, dos enunciados. De acordo cos presupostos teóricos de Searle (1969) e Austin (1962), os cales concorren nos seus respectivos procesos de maduración, a antropoloxía lingüística cuestiona as características das operacións retóricas mediante a súa recontextualización.

Todo o anterior leva a poñer en dúbida a compatibilidade destas eleccións metodolóxicas coa nosa aproximación analítica. A retórica, segundo establece Jean-Marie Klinkenberg, é un principio consubstancial ás situacións de «oposición» ou de «conflito» (2000), de especial interese neste artigo. Respecto dunha potencial oposición entre médico e paciente, tal e como o xustifican os argumentos expostos, o autor fai unha precisión lingüística nos seguintes termos: «o sentido científico está, por definición, destinado a estabilizarse, mentres que o sentido retórico tende a manterse inestable» (p. 82). A incongruencia discursiva distorce os enunciados e obriga os interlocutores a establecer unha «negociación» (p. 61).

Para seguir con rigor as directrices dun principio da antropoloxía lingüística como é a «utilización de métodos etnográficos» (Costa e Greco, 2021, p. 27), achegaremos unha aproximación xeral sobre os métodos de investigación a este respecto.

4.2. Corpus e informantes

O noso corpus está constituído por un diálogo entre a observación participante e a parte metalingüística das entrevistas. Esta investigación desenvolveuse nun hospital marroquí co obxectivo de recompilar, como mínimo, un magnetófono de rexistros sonoros (45 horas en total) a partir dos intercambios verbais entre 11 médicos e 356 pacientes.

Os tropos que supuxeron un obstáculo para a intercomprensión sinaláronse ou ben durante a consulta ou ben, por parte dos sanitarios, unha vez concluída a mesma. Deste modo, as construcións tropolóxicas máis empregadas polos pacientes foron sometidas ao criterio dos sanitarios co fin de avaliar o seu modo de recepción. A nosa presenza física no hospital foi un momento privilexiado que nos permitiu recoller as representacións que os uns fan das formas verbais empregadas polos outros.

O profesional sanitario que participou na enquisa conta cun certificado estatal que o acredita como doutor en Medicina, un título que valida oito anos de estudos posteriores ao bacharelato para os médicos xerais e ata doce para os que cursaron outra especialidade. O francés é omnipresente en todas as materias que conforman este plan de estudos; a maior parte, disciplinas puramente científicas. Cabe salientar que este plan docente non inclúe ningún módulo relacionado coa psicoloxía, a socioloxía, a comunicación ou calquera outro campo do saber que trate, en maior ou menor medida, a relación entre quen ofrece e quen recibe os coidados.

En termos cuantitativos, un 40 % dos pacientes presenta analfabetismo; un 30 % conta cun nivel de estudos primarios; un 25 % obtivo un nivel de estudos secundarios; e o 5 % restante acadou estudos universitarios. Todas as persoas participantes empregan o árabe marroquí para comunicarse, lingua vehicular por antonomasia nas relacións co profesional sanitario.

5. Análise do corpus

O intercambio verbal entre pacientes e persoal sanitario actúa como punto de encontro de estratexias denominativas dispares e discordancias. Para os médicos, os obxectos de estudo científico son verdades obxectivas, prioritarias e de referencia no discurso en que interveñen, o que non impide que sexan desdobrados, rebatidos, recategorizados e reconceptualizados por unha linguaxe figurada. Estes feitos dan lugar a encadramentos dinámicos, sustentados por asociacións sémicas evolutivas. As interpretacións restrinxidas a estes encadramentos forman parte dunha selección de que xestos son pertinentes e cales cómpre omitir. Esta concepción, construída ao redor do ideal de intercomprensión, defende unha visión dos tropos como algo máis que simples desviacións formais e referenciais. De feito, se tivéssemos que describir este proceso en termos de desviación, esta debería aludir aos hábitos lingüísticos. Á marxe de calquera sanción normativa no plano discursivo, o tropo inscríbese nun marco lexítimo que fará del o medio adecuado para a significación e, como tal, será considerado unha matriz receptiva ás sutilezas dun razoamento que escapa á capacidade de transmisión das conexións sémicas ordinarias.

5.1 O tropo ao servizo do rendemento cognitivo

Os pacientes entrevistados son conscientes das implicacións da súa contribución discursiva nas conversacións que manteñen cos médicos. De feito, consideran que a precisión do diagnóstico e a calidade da atención recibida dependen disto en gran medida. Dende este punto de vista, a imprecisión propia dunha palabra moi xenérica e de significado aberto permite unha comprensión máis detallada dunha realidade clínica. Os pacientes consideran que son precisamente eles os máis aptos para traducir esta realidade, que xustifica e constitúe a razón de ser da atención sanitaria. A este respecto, un dos pacientes sinala que «o médico debe ser quen de detectar claramente aquilo que non experimenta», mentres que outro o resume, facendo referencia ao sanitario, en que este «debe comprender».

Así, no enunciado seguinte:

ŷed-ni waħd l-ħriq lwa-li cla sedr-i ‘u tlaq-ni (literalmente, ‘unha dor rodeoume o peito e soltoúme’)

o paciente recorre a unha «escena verbal» (Victorri, 1999, p. 90) para describir a dor constritiva que sente como consecuencia dunha anxina de peito. Esta dor personifícase para sacalo dunha abstracción que compromete a súa obxectivación. Por medio dunha metáfora ontolóxica, formúlase a idea dunha «sensación específica» para sinalar a colaboración do paciente na elaboración do diagnóstico. Este «pensamento por medio de imaxes» (Zimmermann, 2003, p. 44) acentúa un sentido que coincide coa narración dos síntomas; esa dor constritiva é propia dunha anxina de peito.

Ben que é certo que un 30 % do persoal sanitario responde favorablemente a esta relación, o outro 70 % confirma que o único relevante que extraen dese enunciado é unha «dor torácica», pois defenden que «son as probas biolóxicas e radiolóxicas as que orientan o diagnóstico». Este filtrado neutraliza a estratexia tropolóxica e relega o paciente a un papel pasivo de provedor de marcadores que han de expresarse, «preferentemente», da maneira «máis simple posible». Non é o caso dos seguintes exemplos:

P: *fem l-walda* (literalmente, ‘a boca do útero’; é dicir, ‘o colo do útero’)

P: *fem l-qalb* (literalmente, ‘a boca do corazón’; é dicir, ‘a rexión aórtica’)

P: *fem l-macda* (literalmente, ‘a boca do estómago’; é dicir, ‘o cardias’)

Dende o punto de vista anatómico, a linguaxe figurada expande o significado mediante a selección de dúas unidades lingüísticas que manteñen unha relación de contigüidade. Aquí, a parte asóciase co todo para aumentar a densidade informativa, algo que é posible grazas ao arquetipo da cavidade bucal. A boca, que simboliza unha abertura, pode adoptar un sentido diferente para indicar unha zona fronteiriza. O intrínseco permanece en estado latente para outorgarlle ao extremo, a miúdo subestimado, unha maior relevancia. A relación entre o interior e o presuntamente liminal só se mantén o tempo necesario para unha fixación subtractiva. Proba disto son os discursos polarizados sobre un segmento acompañado de xestos deícticos que lle outorgan unha maior profundidade.

A marxe de expansión do ámbito denotativo pode levar a considerar categorías nosolóxicas. Cando isto ocorre, excede o nivel descritivo de manifestacións sintomáticas para promover un enfoque síndrome. Cando o paciente comunica que sofre a síndrome de *bumezwi*, asociada, entre outros síntomas, a unha sensación de malestar ou inchazón abdominal, problemas de tránsito intestinal, palpitacións da aorta ou contraccións espasmódicas, estase afastando da fórmula literal *cend-i l-hriq f ker-i* ('teño dor abdominal'). Pasar disto a *bumezwi* é posible mediante unha motivación metafórica. En termos máis simples, a lexía *bumezwi* é un recurso designativo cuxo obxectivo é transmitir unha sensación estraña de malestar á experiencia que se supón compartida. Trátase dun malestar que pode resultar dun golpe no ventre ou da inxestión dunha substancia, tanto quente como fría, tras un xaxún relativamente prolongado. En árabe marroquí, o verbo *zwa* subliña o papel de axente ou causativo asumido por este dous factores que o favorecen, mentres que a súa forma derivada *mezwi* está vinculada ao resultado lóxico do proceso no que están implicados.

Por prometidora que poida parecer, esta ruptura conceptual comporta unha relatividade interlocutiva. O feito de que o médico relacione, non sen dificultade, a síndrome de *bumezwi* con doenzas como a síndrome de colon irritable, unha colonopatía funcional ou un eretismo da aorta abdominal non debe ocultar a connotación negativa que esta lóxica significativa suscita na maioría. No discurso metalingüístico derivado descubrimos que a enfermidade de *bumezwi* se clasifica segundo unha categorización «precientífica», de «sentido común», vencellada a unha visión difusa do sistema fisiopatolóxico «cientificamente instituído». O descrédito que o termo *bumezwi* outorga a esta clasificación está igual de presente no seu desprazamento semántico do universo somático ao psíquico; a unidade *bumezwi* pode empregarse para facer referencia a problemas psicosomáticos. A intromisión da física no marco referencial da biomedicina, malia a exclusión¹⁴ manifesta que esta exerce sobre aquel (Gachelin, 2019), permite inserir a categoría nosolóxica na medicina popular. Estas concepcións, que tratan moi de cerca os procedementos dun modelo terapéutico tradicional que consideran «ridículo» e «insensato», deixan patente a «irrelevancia» das súas denominacións constitutivas.

5.2. A dimensión moral dos procesos tropolóxicos

Nos antípodas das construcións realizadas coa plenitude dos semas expresivos, propios dun campo ou tomados de ámbitos alleos á medicina e que buscan a precisión, o noso corpus contén dispositivos enunciativos que priorizan a «subinformación» («sous-informativité», Salvan, 2008, p. 81). Neste sentido, a sobrerepresentación queda subordinada á racionalidade axiolóxica, moito máis imperante e que se impón sobre todo cando intervéñen persoal sanitario do sexo oposto.

¹⁴ Exclusión testificada por profesional sanitario que non ten en consideración os factores psicosociais nas súas prestacións. O rexeitamento da unidade somática-psíquica é moi pronunciado en contextos de emerxencia ou onde a xestión do fluxo de pacientes se volve incontrolable.

Concretamente, a substitución que supón a expresión *ḡedd-ha b s-sif* (literalmente, ‘el colleuna cunha espada’) ou *ḡedd-ni sehḡha*¹⁵ (literalmente, ‘el agarroume pola forza’) leva implícita unha dimensión moral que reproba a exhaustividade relativa á noción de «violación». Tanto a muller que acudía como paciente como a súa acompañante empregaron signos simbólicos moi socializados, como *s-sif* (‘a espada’) e *s-sehḡha* (‘a forza’), que denotan o referente [a coacción] ao cal remiten en virtude dun imaxinario colectivo.

Disto dedúcese unha serie de indicios, no sentido semiótico do termo, onde o «indicador» (neste caso, unha camisa engurrada e un hematoma) conflúe co «indicado» (Klinkenberg, 1996, p. 193), que permanece velado, nunha relación metonímica de contigüidade. Se levamos a nosa investigación un paso máis alá, cando o médico formula preguntas de índole sexual que a paciente responde sen entrar en detalle, obtén como resposta *qas-ni men l-qaddam ‘u bḡa y-qis-ni hetta men lor*, que significa ‘tocoume pola parte dianteira e quería tocarme tamén a parte de atrás’. Dende esa perspectiva, os termos «vaxina» e «ano»¹⁶ son substituídos, respectivamente, por outros máis politicamente correctos como *l-qaddam*,¹⁷ ‘diante’, e *l-lor*, ‘detrás’. De igual modo, evítase facer alusión explícita á penetración sexual, substituída polo eufemismo *qas-ni*: ‘tocoume’.

Disto infírese unha preferencia dos médicos por un rexistro verbal «sen filtros», pois «se a paciente chamara ás cousas polo seu nome, faría unha referencia clara á “penetración sexual”». Deste modo, evitárianse confusións con «pseudoequivalentes» como poden ser os «tocamentos» ou o «contacto físico» en xeral.

Os médicos inquiridos sobre a pertinencia dos pseudosinónimos empregados polos pacientes consideran que estes xiros ofrecen representacións do sentido «que non son desambiguantes».¹⁸ Impiden o acceso ao concepto de «anuria» presente en *rani mahḡSur* (literalmente, ‘estou atascado’; é dicir, ‘estou anúrico’) que pode facer referencia, indistintamente, a un estrinximento, unha disuria, unha polaquiuria ou unha anuria. Consideramos que este exemplo, obtido a partir destas correspondencias dubidosas, provén da unidade lingüística *l-ma* (literalmente, ‘a auga’), moi socorrida para referirse a flegmas, ouriña, esperma, secrecións vaxinais, pus etc. *l-ma* é un signo motivado por semellanza, propio dunha linguaxe cotiá para incluír no ámbito médico. Cabe lembrar que esta elección está motivada por un eufemismo de conveniencia.

No noso corpus, a identificación da correferencia que cumpren as dúas asercións, non marcada (ou neutra) e eufemística, pode basearse nunha síntese hiperonímica onde

¹⁵ Expresión escoitada nunha sala de urxencias durante o exame médico a unha moza en compañía da súa nai para relatar unha violación que a vítima asegura que foi perpetrada por un amigo seu.

¹⁶ Cuxos equivalentes en árabe marroquí se consideran crus ou obscenos.

¹⁷ Establecido no noso corpus como sinónimo do termo *l-taht* (‘debaixo’).

¹⁸ Segundo os médicos, poder causar un efecto «encriptador». Este é un exemplo que reportou un interno que alegou non entender nada cando un paciente lle falou de *min kanbḡi n-qDe ḡajti* (‘cando queira facer o meu traballo’); é dicir «cando necesite defecar». Nótese que o sentido deste tipo de expresións fixadas é xeralmente accesible para os médicos cunha dilatada traxectoria profesional.

o todo, lexicalizado (por exemplo, en *r-rjel*, ‘o pé’, no segmento *daru li šuka f r-rjel*, ‘puxéronme unha inxección no pé’ ou *s-sder*, ‘o peito’, no segmento, *s-sedri kihreqni*, ‘dóeme o peito’) vale pola parte, que se sobreentende; no primeiro caso, a inxección na parte superior externa e, no segundo, os seos.

Cabe mencionar que os mecanismos asociativos que rexen a relación entre o contido virtualizado e a información reflectida na modalización eufemística son altamente inestables, xa que pertencen a esquemas inclusivos ou xerárquicos imprevisibles. Este fenómeno está moi presente en asuntos relacionados con enfermidades de transmisión sexual. Nelles proliferan enunciados menos literais co fin de preservar a expresión do locutor e dar boa imaxe.¹⁹ Dende este punto de vista, a sífilis é comunmente reducida á fórmula de uso xeral *l-merD* (‘a enfermidade’) ou a unha das súas manifestacións: *n-nuwwar*,²⁰ literalmente ‘a floración’; é dicir, a roséola sifilítica. Tamén pode deslocalizarse semanticamente do termo *l-berd*, literalmente, ‘o frío’. Naturalmente, este resultado lévanos a considerar a construción *dreb-ni l-berd*, literalmente ‘colleume o frío’, coma unha lixeira desviación dunha realidade ameazante, pois evita ter que facer referencia explícita a algo que se considera escandaloso: ‘mantiven relacións sexuais con parellas esporádicas’.

O «máximo número de infraccións» (Jaubert, 2008, p. 110) que constitúen os enunciados eufemísticos resultan particularmente evidentes cando se empregan «pseudoanáforas» (Gilles, 1998). Estes procedementos estilísticos dotan os pronomes ou determinantes dun valor referencial do que foi invisibilizado. É o exemplo da expresión *hadi šehrayn ma jat-ni*, ‘hai dous meses que non a teño’; é dicir, ‘teño un atraso de dous meses na menstruación’. Isto propón un traballo inferencial fundado no restablecemento da continuidade entre a «regra» ou a súa forma atenuada, actualizada polo pronome persoal complemento «a». O mesmo acontece co seguinte enunciado, coherente a simple vista:

M: *šnu £end-k ‘alalla* (‘que a trae por aquí?’)

P: *dak šu ki yakl-ni l-teht* (‘isto estame comendo por abaixo’; é dicir, ‘teño unha irritación vaxinal que me pica’).

Aquí, o pronome demostrativo «isto» transmite unha falsa impresión de coherencia enunciativa, pois os médicos consideran que omitir o termo «irritación» resta carga semántica ao enunciado. Dous dos médicos entrevistados concordan en afirmar que, a grandes trazos, estes representantes anafóricos, «de contido polisémico, desementizan as declaracións dos pacientes e complican as tarefas de investigación médica».

¹⁹ De entrada, pódese aclarar que «a cara é a parte oculta do iceberg que condiciona o comportamento lingüístico das persoas que interveñen nunha relación de coidados» (Khoudri, 2020, p. 123).

²⁰ Ou *š-jankr* (‘chancro’); é dicir, un chancro sifilítico. Estas realizacións xogan un dobre rexistro: metonímico, xa que a roséola e o chancro son síntomas clínicos propensos a xerar o cadro completo da enfermidade da sífilis, e hiperonímico; xa que son moitas as enfermidades que presentan estes síntomas. A medicina científica propón unha metodoloxía que permite resolver esta xeneralidade adoptando diagnósticos diferentes e, en termos lingüísticos, engadindo o trazo específico evocado polo adxectivo «sifilítico».

5.3 A intervención da performatividade

Os pacientes fannos ver que non todas as palabras teñen nin o mesmo peso nin a mesma carga informativa. Denotamos que, mentres unhas construcións pasan desapercibidas, outras destacan polos seus matices ilocutivos. En calquera caso, están destinadas a influenciar na decisión do médico e a natureza das prestacións médicas fornecidas. O noso obxectivo é convencer estes pacientes do seu dereito a ser atendidos coa maior celeridade e adecuación posibles. Alén diso, gustaríanos provocar máis impresións sustentadas nun universo dóxico, presumiblemente compartido co outro interlocutor, e unha cultura máis arraigada no eido sanitario. «Dáse prioridade aos casos urxentes». «nestes casos, resulta inmoral reclamar o pagamento das prestacións sanitarias», «a persoa prestadora debe estar lista para intervir en calquera momento».

Para isto, os pacientes, en busca dunha sobreinformación (Salvan, 2008, p. 81), adoptan estratexias retórico-pragmáticas que, en ocasións, se esconden detrás de afirmacións que conservan os seus significados propios. Os fragmentos seguintes deixan constancia da natureza hiperbólica da postura enunciativa dos pacientes:

ruhi ka texrej men Dahr-i (lit., ‘A miña mente sae do meu lombo’)

Emr-i ga yexrej (lit., ‘A miña vida vai escapar’)

Mexx-i bga yxrej men blast-u (lit., ‘O meu cerebro quere saír do seu sitio’)

l-melgiga d ras-i katgli (lit., ‘O bregma da miña cabeza ferve’)

Estes enunciados, de tipo argumentativo, concíbense como apoios funcionais para transmitir a intensidade da súa dor, e teñen a facultade de xerar unha imaxe afastándose dunha escala científica de apreciación. En palabras dun paciente que acudiu a unha consulta de urxencias por unha dor lumbar, a obxectividade «fría» desta escala obriga os pacientes que padecen unha dor, ben sexa intensa, paroxística ou crónica, a crear expresións «pertinentes». Se se consideran como tales é porque a lóxica da triaxe das urxencias, tal e como a conciben os pacientes, tende a excluír o inefable, o ordinario, o literal, o sentido mutilado ou atrofiado susceptible de «aprazar a atención médica», «derivar aos centros de saúde», «cobrar as prestacións fornecidas», «só ter dereito a un placebo» ou «someter [o paciente] a un réxime terapéutico ineficaz». O criterio selectivo do persoal sanitario ao responder ás múltiples consultas de urxencias incita os pacientes a construír o seu *ethos* a partir do modelo do «bo caso» (Hughes, 1996). Este caso esperta e polariza a atención dos médicos que poñen os seus coñecementos e destrezas ao servizo dunha investigación médica máis exhaustiva. Isto permitirá que os pacientes, ademais de recibir tratamento sintomático, se beneficien do resultado dunha investigación etiolóxica que debe ter como resultado a implementación progresiva dun tratamento de base.²¹

Finalmente, cabe sinalar que as consecuencias do efecto perlocutivo investigado poden ser intanxibles, limitadas ou inversas. Pode darse o caso de que algunhas elaboracións

²¹ Esta preferencia cabe entendela a través de formulacións, recompiladas no noso corpus, como *bgit n-Éref jnu Éend-i* (‘Gustaríame saber a orixe da miña doenza’), *Éyit ma n-jreb f dwa-yat* (‘Estou farto de tomar analxésicos que non me fan efecto’) ou *kanji ka y-dir-u-li dik j-juka ‘u ki gu-lu-li xaSS-k t-luf l-xtiSaSi* (‘Cando vou á consulta, inxéctame antiespasmódicos e derivanme a un especialista’).

que os pacientes consideran típicas, para os médicos sexan expresións estereotípicas, e o seu uso reiterativo afastaas de calquera finalidade persuasiva. O exemplo de *d-derri ka ye-tq-iyya mSarn-u* (literalmente, ‘o neno vomita os seus intestinos’), semellante á locución verbal «botar as tripas»; é dicir, «o neno bota as tripas») no fragmento seguinte apoiaría esta conclusión:

P: *d-derri ka ye-tq-iyya mSarn-u* (‘O neno bota as tripas’)

M: *Safi gi mSarn-u* (‘Só as tripas?’)

A resposta irónica do médico resta importancia ao problema exposto pola nai do menor enfermo. Este menosprezo, seguido dunha negativa a examinar o menor, dá a entender que o considera unha idiotez. Esta e outras construcións similares seguen sendo hipóteses verificables, que se poden medir e falsificar por medio de instrumentos científicos que resultaron eficaces en casos similares. Así, unha muller embarazada recorre ao xiro verbal *kerf-i l femm-i*, que literalmente significa ‘chégame o ventre á boca’; é dicir, ‘estou a piques de dar a luz’ para transmitir, sen éxito, unha necesidade de ser hospitalizada, pois a resposta do médico foi *gelt lik siri hetta yjik l-wjeE ‘u ‘aji* (‘xa lle dixeran que marche para a casa e non volva ata que comece a ter contraccións’).

Para os médicos entrevistados, a «esaxeración» dos pacientes pode contribuír a dar un diagnóstico falso ou diferente ao protocolario, o que afecta o sistema de recepción, admisión e atención en urxencias. A mentira e a sinceridade son, en realidade, dúas caras dunha mesma moeda; a hipérbole. Como engade un dos participantes, «hai situacións en que non queda outra que crer o que di o paciente, pois non somos coñecedores da realidade da vida desa persoa». Os médicos entrevistados son conscientes de que a hipérbole «pode ter como obxectivo tanto nesgar a realidade como transmitir verdades obxectivas». Polo xeral, a falta de probas, o médico reduce o enunciado hiperbólico ao seu alcance real: o tratamento sintomático. Entre un placebo e o tratamento adecuado pode darse unha auténtica disputa dialéctica entre unha intensidade propensa á hipérbole e unha sobriedade extrema atenuante.

5.4 Saber dicir para poder facer

Escudándose nunha cultura profesional que emprega unha «codificación específica da realidade [médica]»²² (Saber, 2004), o médico destrúe todo aquilo que aos pacientes lles serve como escudo para afrontar as desavinzas estruturais desta institución, así como calquera estratexia discursiva demostrativa, adaptada e eficaz. Esta codificación consta de certos coñecementos especializados («saber dicir») que, á súa vez, están suxeitos a un réxime meritocrático.

²² Este tipo de codificación, que o autor encadra nun contexto militar, intervéñ para enmascarar ou darlles valor a determinados semas e desenvolver a afirmación dunha «militaridade». O control característico da selección de participantes é comparable á actividade metasemiótica que fecunda o termo barthesiano de «italianidade» (Barthes, 1964). A connotación que reviste a estes dous termos resulta útil, por analogía, para forxar a noción de «medicalidade» e á que lle outorgaremos a acepción de *habitus*, un *ethos* colectivo no que se inscriben os dispositivos enunciativos e os roles desempeñados. A medicalidade determina un sistema de valores e arquetipos que guían o modo de entender a realidade médica e definir os trazos identitarios dun grupo determinado.

En canto á distribución destes termos, a mesma desigualdade presente na relación entre médicos e pacientes dáse tamén entre estes últimos. Proba disto é que os médicos que acoden ás consultas en calidade de pacientes ou os médicos que acompañan os pacientes destacan polo seu rexistro de fala, que empregan como un recurso para reclamar prestacións de calidade. O mesmo acontece cos pacientes que son especialistas en disciplinas relacionadas coa medicina, como pode ser o caso do persoal enfermeiro ou auxiliar de enfermaría. Tamén entrarían nesta clasificación aquelas persoas autodidactas, cultas e informadas dos procesos de toma de decisións que lles concirnen cando acoden ás consultas.

Os médicos ratifican estas divisións valéndose de instrumentos de categorización que, segundo eles, «resultaron e seguen resultando útiles nas súas consultas con pacientes». Trátase de medios enunciativos que denotan a capacidade ou incapacidade dos médicos de actuar nas situacións en que se ven envoltos. Entre os entrevistados, parece prevalecer a concepción de que o emprego de termos médicos, ou incluso científicos, queda restrinxido aos pacientes coñecedores da materia, relegando á condición de leigo todos aqueles que recorran a figuras simbólicas nas súas intervencións. Mentres que a primeira categoría, malia non ser propia da cultura médica, «afiora» no modo de expresarse destes especialistas, a segunda sáese do esquema previsto. Este distanciamento, que supera o límite dunha obxectividade tolerable por ese «florecedemento», supón unha falta de credibilidade. O leigo vese estigmatizado e privado de información xustificada «pouco ou nada adaptada ao seu nivel intelectual», pois presúmese que non está preparado para comprender o razoamento clínico do médico ou as razóns que motivaron a súa decisión.

Aludindo unha falta de coñecemento especializado, a estes pacientes denégaselles a posibilidade de poder actuar. No mellor dos casos son infantilizados, cando non ignorados ou reducidos a uns primeiros síntomas reinterpretados e neutralizados para a posta en marcha do proceso de resolución de problemas clínicos. Tamén é posible que a súa contribución neste intercambio verbal sexa substituída polos síntomas físicos que presentan, cuxa carga semántica é moi superior á dun médico refuxiado nun mutismo absoluto.

É o caso, entre outros exemplos, do seguinte fragmento, onde o médico fai oídos xordos ás queixas expresadas no enunciado *l-bab tefteh-li f Dehr-i*; literalmente, ‘abríuseme a porta nas costas’, expresión que manifesta dor muscular nesta zona:

M: «E entón?»

P: *xrej-t men l-hemmam sxun ‘u Dreb-ni l-berd* (‘Cando saín do *hammam*²³ tiña calor e fun atrapada polo frío’; é dicir, ‘Cando saín do *hammam*, colleume o frío’ (tamén, ‘collín un arrefriado’))

M: *ba] kathes daba* (‘Como se sente neste momento?’)

P: *l-bab tefteh-li f Dehr-i*

M: *hez yedd-i-k* (‘Levante o brazo’)

²³ Baño de vapor de orixe árabe ou turca.

A segunda intervención do médico xorde nun afán de filtrar a información proporcionada polo paciente mediante a expresión «vaga» ou «difusa», ademais de estereotipada, de *Dreb-ni l-berd*, literalmente, ‘fun atrapado polo frío’; é dicir, ‘colleume o frío’. Filtrando a metáfora a través do enunciado *-bab tefteh-li f Dehr-i*, o paciente «confirma a súa inocencia». O médico non lle pediu que tomase a temperatura, como si fixera cos pacientes que, ao seu parecer, eran máis capaces de entender a situación. Pola contra, asistiu neste acto «banal» pedíndolle simplemente que levántase o brazo para poñerlle o termómetro.

A categoría «coller frío» serve, segundo esta lóxica, de fio condutor para pensar «posiblemente» nunha «gripe». O obxectivo do médico non é establecer un diagnóstico preciso, senón resolver a situación co mínimo desgaste. Aquí vemos como tratamento sintomático satisfai, unha vez máis, esta intención, pois o paracetamol²⁴ prescrito ten «efectos analxésicos e antipiréticos» e, «en caso de dor muscular, mialxia ou astenia, pode lograr o efecto desexado».

6. Conclusión

En vista do anterior, resulta evidente que nos intercambios entre os médicos e pacientes entrevistados interfírense antagonismos implícitos, fomentados por unha asimetría de coñecementos e intensificados pola disparidade dos puntos de vista denominativos. Amparados por un marco necesario do dispositivo enunciativo adoptado polo paciente, os médicos eríxense como controladores das formas en circulación coa potestade de determinar a natureza e a parte do contido que se debe transmitir. Todo parece indicar que os movementos discursivos iniciados polo paciente teñen dificultades para facerse notar. Os recursos tropolóxicos, portadores da intersubxectividade, son confinados polo médico paternalista, fagocitados polo referencialismo científico e vencellados a unha percepción distorcida da realidade médica. A sutileza propia da linguaxe figurada disíspase ao entrar en contacto cun patrón cuxa lóxica resulta incomprendible para o paciente, a quen se lle atribúen roles enunciativos fráxiles. Este, que ás veces é instado a fornecer de información detallada e incluso desprovista de «calquera falsa decencia» e, outras, reducido a un simple provedor de signos que expresa de xeito literal, obxectivo, ten que conformarse cos recursos lingüísticos limitados que lle son previamente asignados.

Este sistema adxudicador, irregular, que oscila entre unha preferencia entre o xenérico e o particular, entre a constatación dun feito ou un simple trazo expresivo, e que é alterable, pois segue contextos discursivos e consideración idiosincráticas, instituíndo unha primacía prexudicial dun réxime enunciativo sobre o outro, non consegue, con todo, impedir a aparición de figuras deficientes. Se isto é así, é porque seguen sendo «asuntos de recepción» (Jaubert, *op. cit.*, p. 105). Unha harmonía enunciativa só é posible nun proceso dialóxico, interlocutorio, afastado das construcións tropolóxicas elaboradas polo paciente. Negar o

²⁴ Aquí, o médico toma unha decisión unilateral ao prescribir este medicamento en forma de supositorio. Cando se lle pregunta que factores condicionaron a súa decisión, este indica que «tendo en conta o seu adelgazamento, o supositorio é unha alternativa mellor que outros comprimidos susceptibles de irritar o seu aparato dixestivo». Despois de todo, engade tranquilamente o médico, «aos vellos encántanlles os supositorios». Está claro, polo tanto, que a preferencia do paciente se funda en consideracións paternalistas, expresadas libre e proporcionalmente a unha presunta pasividade do seu interlocutor.

acceso a un proceso de semantización fundado no tropo ten como consecuencia locutores afásicos, vítimas dunha inseguridade lingüística. «Sen efecto, punto de figura» (*op. cit.*, p. 115); polo tanto, cada punto de valorización da súa maneira de falar, punto de lugar reservado ao paciente, o verdadeiro actor do seu coidado.

Apéndice. Sistema de transcripción fonética

1. Consoantes

Tipos de consoantes	CARÁCTER ADOPTADO	CARÁCTER ÁRABE
- Bilabial oclusiva sonora	- b	ب
- Bilabial oclusiva xorda	- p	پ
- Bilabial oclusiva nasal	- m	م
- Labiodental fricativa xorda	- f	ف
- Dental oclusiva sonora	- d	د
- Dental oclusiva xorda	- t	ت
- Dental oclusiva nasal	- n	ن
- Dental fricativa sonora	- z	ز
- Dental fricativa xorda	- s	س
- Interdental aspirada sonora	- ʔ	ذ
- Interdental aspirada xorda	- t̪	ث
- Apicodental sibilante sonora	- j	ج
- Apicodental sibilante xorda	- ʃ	ش
- Prepalatal africada sonora	- dj	چ
- Prepalatal africada xorda	- ɟ	ش
- Palatal oclusiva sonora	- g	گ
- Palatal oclusiva xorda	- k	كـ
- Velar oclusiva xorda	- q	ق
- Velar fricativa sonora	- c	ع
- Velar fricativa xorda	- x	خ
- Farínxea fricativa sonora	- ħ	ح
- Farínxea fricativa xorda	- h	ه
- Larínxea oclusiva xorda	- ʕ	ء
- Alveolar vibrante simple sonora	- r	ر
- Velar fricativa sonora	- ʁ	غ

2. Vogais

Curtas: a, u, i, e

Longas : ā, ū, ī

3. Semiconsoantes: y, w

4. As CONSOANTES ENFÁTICAS comezan por maiúscula.

5. As CONSOANTES TENSAS OU XEMINADAS represéntanse duplicadas.

7. Referencias bibliográficas

- Alaoui Kobbi, B. (2020). *Épilepsie, entre la médecine et la culture populaire* [Tese doutoral, Université Sidi Mohammed Ben Abdellah, Fès].
- Austin, J. L. ([1962]1970). *Quand dire, c'est faire* (Trad. G. Lane). Seuil.
- Anthony, S. (2004). Métaphore et culture professionnelle chez les militaires américains. En C. Cortès (Dir.) *Cahiers du CIEL*, 187-197. <https://hal.science/hal-03719065>
- Baboya, EA. (2008). *Le vocabulaire scientifique dans les langues africaines : Pour une approche culturelle de la terminologie*. Karthala Editions.
- Baccino, T. (2002). Métonymies versus métaphores : une histoire de contexte. En Tijus, C. (Ed.), *Métaphores et Analogies* (pp. 183-206). Hermes Science Publications.
- Bachelard, G. (1970). *La Formation de l'esprit scientifique*. Vrin.
- Balliu, C. (2005). La didactique de la traduction médicale, deux ou trois choses que je sais d'elle, *Meta*, 50(1), 67-77. <https://doi.org/10.7202/010658ar>
- Barthes, R. (1964). Rhétorique de l'image. *Communication*, 4, 41-42. <https://doi.org/10.3406/comm.1964.1027>
- Bellatreche, H. e Khaldi, H. (2017). Insécurité linguistique et enseignement/apprentissage des disciplines scientifiques à l'université en Algérie. *Contextes et Didactiques*, 10. <https://www.contextesetdidactiques.com/274>
- Beltran-Vidal, D. (2007). Les difficultés de traduction des mots de la santé dans l'espace européen. *Hermès, La Revue*, 49(3), 83-87. <https://doi.org/10.4267/2042/24131>
- Benoist, J. (2007). Les métaphores sont des expressions comme les autres. *Archives de philosophie*, 70(4), 559-578. <https://doi.org/10.3917/aphi.704.0559>
- Bessai, B. (2012). Plurilinguisme et insécurité linguistique en Algérie : Paroles de lycéen(ne)s à Bejaïa. *Corela*, 10(2). <https://doi.org/10.4000/corela.2762>
- Black, A. (2021). Penser-parler en français d'un monde inconnu. En Leblic, I., Masquelier, B. (Dir.), *Énonciation métaphorique et iconicité en contexte* (pp. 151-172). Lacito Publications. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-03537049>
- Bourdieu, P. (1982). *Ce que parler veut dire*. Fayard.
- Carretier, J., Delavigne, V. e Fervers, B. (2010). Du langage expert au langage patient: vers une prise en compte des préférences des patients dans la démarche informationnelle entre les professionnels de santé et les patients. *Sciences-croisées*, 6.

- Cedraschi, C., Allaz, A.F. e Piguet, V. (1998). Le rôle des représentations de la maladie et de la douleur dans la relation patient-thérapeute. *Doul. et Analg.* 11, 91-95. <https://doi.org/10.1007/BF03013290>
- Chave-Dartoen, S. (2021). Des usages de la métaphore dans l'analyse des rituels. En Leblic, I. e Masquelier, B. (Eds.). *Énonciation métaphorique et iconicité en contexte* (pp. 173-203). Lacito Publications.
- Contente, M., e Malgalhães, J. (2005). L'équivalence interlinguistique dans la terminologie médicale. En Béjoint, H. e Maniez, F. (Dir.), *De la mesure dans les termes* (pp. 424-445). PUL.
- Cortès, C. (2003). Le cheminement pluriel de la métaphore, entre métacatégorisation allotopique et interdiscours. En *La métaphore du discours général aux discours généralisés*, Cahiers du C.I.E.L.
- Costa, J. e Greco, L. (2021). Anthropologie linguistique, *Langage et société*, HS1, 27-33. <https://doi.org/10.3917/lhs01.0028>
- Delavigne, V. (2008). Des termes des experts aux mots des patients : un discours à construire. *Analyse de discours et demande sociale : enjeux théoriques et méthodologiques*. <https://hal.science/hal-00920760>
- Delavigne, V. (2009). Le terme et ses réseaux. Un outil pour l'appropriation terminologique. *Terminologie et Intelligence artificielle*. <https://www.irit.fr/TIA09/thekey/articles/delavigne.pdf>
- Delavigne, V. (2013). Quand le patient devient expert : usages des termes dans les forums médicaux. *Terminologie et Intelligence artificielle*.
- Dernouny, M. (1995). Corps, croyances et institution médicale au Maroc. En Longuenesse, E. (Ed.), *Santé, médecine et société dans le monde arabe*. Editions L'Harmattan.
- Desabrais, T. (2010). L'influence de l'insécurité linguistique sur le parcours doctoral d'une jeune femme acadienne : une expérience teintée de la double minorisation, *Reflets*, 16(2), 57-89. <https://doi.org/10.7202/1000314ar>
- Diki-Kidiri, M. (1999). Le signifié et le concept dans la dénomination, *Meta*, 44(4), 573-581. <https://doi.org/10.7202/002566ar>
- Durieux, C. (1997). Pseudo-synonymes en langue de spécialité, *Cahier du CIEL*, 89-114.
- Eline, M. (2017). Le récit semi-autobiographique comme angle d'approche de la culture des milieux de la finance en anglais de spécialité : l'exemple de *Liar's Poker*. *ASp*, 71, 123-143. <https://doi.org/10.4000/asp.4979>
- Es-Safi, L. (2001). La médiation culturelle dans les hôpitaux ou Comment rétablir la communication entre les patients d'origine étrangère et le personnel soignant, *Pensée plurielle*, 3(1), 27-34. <https://doi.org/10.3917/pp.003.0027>
- Gachelin, G. (2019). *Le paradigme manquant de la médecine psychosomatique*. Université Paris Diderot. <https://shs.hal.science/halshs-02120192>
- Gadéa, C. (2016). L'idiome figuratif des groupes professionnels. *Images du travail, travail des images*, 1. <https://doi.org/10.4000/itti.1278>.

- Galinon-Mélénec, B. (2011). Du diagnostic médical au diagnostic social, le signe-trace au fil des jours. En Galinon-Mélénec, B. (Ed.), *L'Homme trace, Perspectives anthropologiques des traces humaines contemporaines*, 1, (pp. 171-190). <https://doi.org/10.4000/books.editions-cnrs.16764>
- Gambier, Y. (2016). Des langues de spécialité aux documents multimodaux. *Pratiques*, 171-172. <https://doi.org/10.4000/pratiques.3183>
- Gautier, L. (2019). La recherche en « langues-cultures-milieus » de spécialité au prisme de l'épaisseur socio-discursive. En Calderón, M. e Konzett-Firth, C. (Eds.), *Dynamische Approximationen. Festschriftliches pünktlichst zu Eva Lavrics 62.5. Geburtstag*, 3, (pp. 369-387). Peter Lang. <https://shs.hal.science/halshs-02277295>
- Gilles, P. (1998). Les démonstratifs et le statut énonciatif des textes de fiction : l'exemple des ouvertures de roman. *Langue Française*, 120, 51-65. <https://doi.org/10.3406/lfr.1998.6269>
- Glady, M. e Vandeveld-Rougale, A. (2016). Discours sollicités, subjectivité empêchée Introduction. *Langage et société*, 158 (4), 9-16. <https://doi.org/10.3917/ls.158.0009>
- Guilbert, L. (1973). La spécificité du terme scientifique et technique. *Langue française*, 17, 5-17. <https://doi.org/10.3406/lfr.1973.5617>
- Gross, O. e Gagnayre, R. (2013). Hypothèse d'un modèle théorique du patient-expert et de l'expertise du patient: processus d'élaboration. *Rech Qual*, 15, 147-175.
- Hammer, R., Barras, V., e Pascual, M. (2021). *Don et transplantation d'organes en Suisse. Enjeux historiques et sociologiques (1945-2020)*. Georg Éditeur. <https://doi.org/10.32551/GEORG.12276>
- Him-Aquilli, M. e Telep, S. (2021). Introduction. Anthropologie linguistique : le tournant sémiotique , *Langage et société*, 172(1), 19-28. <https://doi.org/10.3917/ls.172.0021>
- Hudelson, P. (2002). Que peut apporter l'anthropologie médicale à la pratique de la médecine ? *Médecine et Hygiène*, 2407. <https://doi.org/10.53738/REVMED.2002.-2.2407.1775>
- Hughes, E. (1996). Le drame social du travail. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 115(2), 94-99. <https://doi.org/10.3406/arss.1996.3207>
- Ipara Motema, J. (2014). *Initiation à l'anthropologie médicale et de la santé*. L'Harmattan-rdc.
- Jaubert, A. (2008). Dire et plus ou moins dire. Analyse pragmatique de l'euphémisme et de la litote, *Langue française*, 160(4), 105-116. <https://doi.org/10.3406/lfr.2008.6710>
- Jodelet, D. (2013). La rencontre des savoirs. *Papers on Social Representations*, 22, 9.1-9.20.
- Khoudri, A. (2020). La préservation de la face et son incidence sur l'échange verbal et la relation entre soignant et soigné. *Interstudies*, 28, 113-124.
- Khoudri, A. (2023). As expresións fixas como compoñentes do discurso dos/as pacientes: sinal de diversidade e de creatividade ou dun incremento do fracaso comunicativo. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 24, 61-81. <https://doi.org/10.52740/cfg.23.24.03.00055>

- Klinkenberg, J-M. (2000). L'argumentation dans la figure. *Cahiers de praxématique*, 35, 59-86. <https://doi.org/10.4000/praxematique.2898>
- Klinkenberg, J-M. (1996). *Précis de sémiotique générale*. De Boeck Université.
- Laghaoui, G. e Sabatier, C. (26 de novembro de 2016). *Comprendre et gérer l'insécurité linguistique Le phénomène de l'insécurité linguistique chez les jeunes* [conferencia]. Congrès de la Fédération des parents francophones de la Colombie-Britannique Richmond. https://www.fpfcb.bc.ca/files/atelier_-_il_-_nov._2016.pdf
- Lacoste, M. (2001). Peut-on travailler sans communiquer ? En Borzeix, A. e Fraenkel, B. (Eds.), *Langage et travail. Communication, cognition, action* (pp. 21-53). CNRS Éditions.
- Landragin, F. (2004). Saillance physique et saillance cognitive. *Corela*, 2-2. <https://doi.org/10.4000/corela.603>
- Leblic, I. e Masquelier, B. (2020). Introduction. De l'ethnolinguistique à l'anthropologie linguistique au Lacito, En Leblic, I. e Souag, L. (Eds.), *Du terrain à la théorie : les 40 ans du LACITO* (pp. 15-34). Lacito-Publications.
- Legris Revel, M. (2008). Pratiques délibératives et expertise des profanes: la montée en généralité des associations. *Ecole thématique PACTE-LATTS-EPFL*.
- Lévy-Leblond J-M. (2013). La science au défi de la langue. *Synergies Europe*, 8, 19-28.
- Margarita, M. e Mikhaïl, M. (s.d.). Le langage professionnel du Médecin, *Aspects terminologiques*. <http://www.gerflint.fr/Base/Russie3/langage.pdf>
- Masquelier, B. e Leblic, L. (2021). Introduction. Sens et signification, faire sens, comment le signifier. En Leblic, L. e Masquelier, B. (Eds.), *Énonciation métaphorique et iconicité en contexte* (pp. 5-34).
- Mattioda, M.M. (2015). Entre linguistique et anthropologie. Observations de terrain, modèles d'analyse et expérience d'écriture. *Synergies Italie*, 11, 125-132.
- Medhat-Lecocq, H. (2014). Traduire le technolecte : l'exemple du vocabulaire de l'automobile. En Messaoudi, L. e Lerat, P. (Dir.), *Les technolectes/langues spécialisées en contexte plurilingue* (pp. 257-269). Publications de l'Université Ibn Tofaïl.
- Moirand, M. (2014). Vers de nouvelles configurations discursives. *Les Carnets du Cediscor*, 12, 141-149. <https://doi.org/10.4000/cediscor.902>
- Ochs, E. (1988). *Culture and Language Development: Language Acquisition and Language Socialization in a Samoan Village*. Cambridge University Press.
- Perrin, L. (2002). Figures et dénominations. *Semen. Revue de sémio-linguistique des textes et discours*, 15. <https://doi.org/10.4000/semen.2410>
- Petit, G. (2001). L'introuvable identité du terme technique. *Revue française de linguistique appliquée*, 6(2), 63-79. <https://doi.org/10.3917/rfla.062.0063>
- Petit, M. (2010). Le discours spécialisé et le spécialisé du discours : repères pour l'analyse du discours en anglais de spécialité. *E-rea, revue électronique d'études sur le monde anglophone* 8(1), 1-15. <https://doi.org/10.4000/erea.1400>
- Prandi, M. (2000). Littéral, non littéral, figuré. *Cahiers de praxématique*, 35, 17-38. <https://doi.org/10.4000/praxematique.2149>

- Rakotomalala, J.R. (2022). *La métaphore et la subjectivité dans le langage*. HAL Open Science.
- Rakotonoelina, F. (2014). Perméabilité des frontières entre l'ordinaire et le spécialisé dans les genres et les discours. *Les Carnets du Cediscor*, 12, *LIDIL: Revue de linguistique et de didactique des langues*, 50, 215-217. <https://doi.org/10.4000/lidil.3660>
- Ramachandran, V.S. (2011). *The Tell-Tale Brain: A Neuroscientist's Quest for What Makes Us Human*. W.W. Norton and Company.
- Rinck, F. (2010). L'analyse linguistique des enjeux de connaissance dans le discours scientifique. Un état des lieux, *Revue d'anthropologie des connaissances*, 4(3), 427-450. <https://doi.org/10.3917/rac.011.0427>
- Schiele, B. (1984). Note pour analyse de la notion de coupure épistémologique. *Communication. Information Médias Théories*, 6(2-3), 42-98. <https://doi.org/10.3406/comin.1984.1285>
- Searle, J. R. ([1969] 1972). *Les actes de langage*. Hermann.
- Tazi, I., Nafil, H., Mahmal, L., *et al.* (2013). Les médecines alternatives et complémentaires chez les patients cancéreux en cours de traitement à Marrakech, Maroc : étude prospective. *Bulletin de la Société de Pathologie Exotique*, 106, 278-285. <https://doi.org/10.1007/s13149-013-0308-7>
- Thomas, J.-P. (2001). Qu'est-ce que le pouvoir médical ? *Raison présente*, 137(1), 39-52. <https://doi.org/10.3406/raipr.2001.3663>
- Topçu, S. (2008). Tensions liés à la rhétorique du « profane » : le cas du nucléaire. En Fromentin, T. e Wocjik, S. (Eds.), *Le profane en politique, compétence et engagement du citoyen* (pp. 85-110). L'Harmattan.
- Victorri, B. (1999). Le sens grammatical. *Langages*, 136, 85-105. <https://doi.org/10.3406/lgge.1999.2214>
- Zimmermann, F. (2003). Lévi-Strauss et l'illusion des explorateurs. *Archives de philosophie*, 66(1), 33-48. <https://doi.org/10.3917/aphi.661.0033>

Recadávivas Compilations

Dicionario galego de linguaxe figurada animal¹

Galician dictionary of animal figurative language

Andrea González Pereira
Universidade de Vigo (España)
ORCID: 0000-0001-6183-0428
andreagonzalezp@uvigo.es

Resumo: O presente traballo, resultado dunha tese de doutoramento defendida no ano 2017, recolle un total de 1438 expresións figuradas galegas construídas con referentes animais. A xeito de dicionario, nesta recolleita preséntanse os lemas ordenados alfabeticamente de acordo co referente animal empregado en cada expresión figurada. En cada entrada ofrécese unha categorización da expresión, o seu significado figurado e a fonte ou fontes da que foi recollida. As persoas conceptualizamos a nosa realidade cotiá e as situacións que se dan nela empregando referentes próximos e coñecidos cos que creamos expresións figuradas que nos axudan a expresarnos mellor. Os referentes do mundo animal ocupan un lugar importante na creación de expresións figuradas, posto que os animais conviviron sempre coas persoas. Mediante a recolleita destas expresións, que se extraen tanto de obras lexicográficas xerais e especializadas galegas coma da lingua oral, pretendemos contribuír á súa recompilación e difusión para que non se perda esta parte do tesouro fraseolóxico galego.

Palabras clave: recompilación fraseolóxica, expresión figurada, referente animal.

Abstract: The present work, which is the result of a doctoral thesis defended in 2017, collects a total of 1438 Galician figurative expressions constructed with animal referents. In the manner of a phraseological dictionary, this compilation presents the entries ordered alphabetically according to the animal referent used in each figurative expression. Each entry offers a categorization of the expression, its figurative meaning and the source or sources from which it was collected. People conceptualize our daily reality and the situations that occur in it, using close and known references with which we create figurative expressions that help us to express ourselves better. The referents of the animal world occupy an important place in the creation of figurative expressions, since animals

¹ Data de recepción: 04.11.24. Data de aprobación: 20.10.25.

have always lived with people. By collecting these expressions, drawn from both general and specialized Galician lexicographical works as well as from spoken language, we aim to contribute to their compilation and dissemination so that this part of Galician phraseological treasure is not lost.

Keywords: phraseological compilation, figurative expression, animal referent.

1. Introducción

O uso da **linguaxe figurada**, a maioría das veces a través da fraseoloxía, é o recurso do que dispoñemos as persoas para dotar o noso discurso da realidade, a nosa descrición desta, dunha nota de cor. Ferro Ruibal (1996) describiuno dunha forma similar ó afirmar que a lingua transmite información en branco e negro, mentres que a fraseoloxía o fai en cor. Trátase, pois, dun xeito xenuíno de enriquecer a lingua con elementos tradicionais pertencentes á cultura de cada pobo, de encapsular referentes históricos, feitos de vida, fenómenos meteorolóxicos ou aspectos relacionados coas colleitas de cada rexión... para que sigan vivos na fala cotiá e que non desaparezan de xeración en xeración.

Dende moi antigo, o ser humano conviviu en estreita relación cos animais, por iso é común que exista en todas as linguas un gran número de **expresións figuradas construídas con referentes animais** para describir situacións da nosa vida cotiá. Este tipo de expresións son o froito da interpretación que fan os seres humanos do comportamento e dos costumes dos animais (Dobrovol'skij e Piirainen, 2005, p. 325). No proceso de creación destas expresións, as persoas extraemos unha serie de esquemas conceptuais² a partir do coñecemento da conduta dos animais, así como doutros coñecementos culturais relacionados con eles, para poder comprender e expresar a realidade mediante expresións figuradas en que funcionan como referentes (Marques, 2013).

O *Dicionario galego de linguaxe figurada animal* que ten nas súas mans é o resultado dunha tese de doutoramento defendida en 2017, titulada «Os animais vistos polos galegos: análise das expresións figuradas galegas que retratan o mundo animal», da miña autoría e defendida baixo a dirección de María Álvarez de la Granja. Así, con esta achega preténdese ofrecer un repertorio de expresións figuradas creadas con referentes animais co obxectivo principal de contribuír á conservación deste noso legado cultural. Ademais, o feito de que certos referentes estean, en ocasións, moi afastados xa da realidade de moitos galegos/as —existen certos animais que nas cidades xa non están presentes e, polo tanto, o seu comportamento xa non funciona como referente para a creación de expresións— fai que sexa máis urxente a súa recompilación e difusión.

Con cada ancián/á que morre pérdese toda unha herdanza lingüística que, a día de hoxe, se non se plasma por escrito, desaparece. Queremos, pois, contribuír ó atesouramento das nosas expresións figuradas, desta vez, as que atinxen ó ámbito animal.

² A conceptualización enténdese como a capacidade do ser humano de crear estruturas simbólicas que se relacionan con outras estruturas preconceptuais da vida cotiá, dos acontecementos vinculados coa nosa experiencia física e que finalmente se ve reflectida na linguaxe. Para saber máis sobre este concepto poden verse estudos como Ullmann (1965); Lakoff (1990); Lakoff e Johnson (1980) ou Warren (2002), entre outros.

2. As expresións recollidas

O presente dicionario componse de expresións figuradas galegas que se forman tomando como **referentes** os **animais**, de xeito que permiten extraer ideas sobre a visión que temos as galegas e galegos de cada un deles. A alusión ó animal poderá ser explícita a través do seu nome (*onde irás boi, que non ares!*) ou implícita, mediante a mención dos lugares onde vive ([estar/ser] *coma un/o cortello*), dos ruidos que emite (*ladrar*), de accións concretas realizadas por animais (*soltar un couce*), das partes do seu corpo (*romper os cornos*), dos grupos ou colectivos que estes adoitan formar (*ser da mesma camada*), dos aparellos que levan (*perder os estribos*) etc.

As expresións recollidas refírense a **aspectos do comportamento animal**, ó tipo de **relación entre as persoas e certos animais** e á **valoración** que facemos os seres humanos deles. De acordo con isto, optamos por omitir aquelas nas que os animais son concibidos simplemente como un alimento (*o coello por San Xoán e a perdiz por Navidá*), nas que se fai referencia á súa morte ([berrar] *coma un marrán na mesa de matar*), a aspectos biolóxicos ([coller/ter (algo)] *máis ca unha burra peidos*) ou a enfermidades comúns neles ([adoecer] *coma os cans da rabia*). En calquera caso, si se inclúe excepcionalmente algunha expresión con este tipo de referentes cando permite extraer algunha característica que as persoas lle atribuímos prototipicamente ó animal en cuestión. Así, por exemplo, forma parte do dicionario a expresión [morrer] *coma moscas*, posto que nos indica que a mosca é un insecto que vive en agrupacións xunto cos seus semellantes, unha característica que o ser humano ten en conta para crear expresións figuradas co valor de ‘en cantidade’.

Por último, non se recollen, tampouco, as expresións cuxa forma nos revela unha máis que probable restrición diatópica no seu emprego (*corvos na area, chuvia en Cedeira / gaivotas no con, peixes en Coira / para porcos, na Cañiza, que nunca foron lavados*).

3. As fontes consultadas

A selección das expresións candidatas para formar parte deste corpus levouse a cabo a partir do baleirado de refraneiros, dicionarios especializados en fraseoloxía e dicionarios xerais galegos. Recolléronse e analizáronse aquelas expresións figuradas que cumpriren as características explicadas anteriormente.

Como primeiro paso consultáronse os refraneiros e dicionarios especializados en fraseoloxía galega, para despois completar a información cos dicionarios de carácter xeral. Os primeiros foron o *Refraneiro galego básico* (Ferro Ruibal, 1995) (RGB), o *Refraneiro galego máis frecuente* (Ferro Ruibal, 2002) (RGMF), o *Dicionario fraseolóxico galego* (Martínez Seixo, 2000) (DFXG); o *Dicionario fraseolóxico do mar* (Rivas, 2005) (DFXM), o *Dicionario de fraseoloxía galega* (López Taboada e Soto Arias, 2008) (DFG) e a achega feita por Ferro Ruibal (2006), en forma de artigo, de 9713 «Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas» (LFCEG), extraídas do *Tesouro Fraseolóxico Galego* (TFG).

Coas expresións resultantes deste baleirado construíuse unha listaxe de nomes de animais que funcionaban como referentes destas. A partir destes nomes buscáronse novos usos e expresións figuradas construídas con cada un dos animais nas entradas e subentradas dos dicionarios de carácter xeral. O baleirado de dicionarios xerais foi clave para poder localizar expresións figuradas monoverbais (*burro, porco, cabra...*) que, en principio, non adoitan aparecer en dicionarios fraseolóxicos e serviu para completar o repertorio fraseolóxico extraído dos dicionarios especializados. Para esta busca escolleuse o *Gran dicionario Xerais da lingua* (Carballeira Anllo, 2009) (GDXL), editado en papel con 100 000 entradas e que ofrece un amplo abano de elementos fraseolóxicos. Despois, buscouse no *Dicionario da Real Academia Galega* (2012) (DRAG), editado de xeito dixital e composto por 50 000 entradas (no momento de extracción das expresións).³

Nestes dicionarios xerais tamén se procuraron voces creadas a partir da raíz do nome do animal que posúen un sentido figurado, por exemplo: *abelloar* ('falar facendo ruído; alborotar, algarear, barullar' [GDXL / DRAG] / 'encirrar, provocar unha persoa ou un animal para que realice unha determinada acción' [GDXL] / 'provocar inquietude' [GDXL] / 'alborotarse, perder a calma, a serenidade e a compostura' [GDXL]); *aformigar/formigar* ('experimentar unha sensación entre o proído e as cóxegas nunha parte do corpo' [GDXL / DRAG] / 'haber moita cantidade e moito movemento de persoas ou animais' [GDXL / DRAG] / 'adormecer unha extremidade' [GDXL]) ou *formigo* ('fedello, persoa moi inqueda' [GDXL] / 'intranquilidade provocada polo desexo de algo; comechume' [GDXL] / 'sensación de proído ou cóxegas' [GDXL/DRAG]).

Co obxectivo de atopar outras expresións figuradas que se referisen de maneira indirecta ós animais, acudiuse ó *Dicionario conceptual galego* (Quintáns Suárez, 1997) (DCG) coa listaxe de animais que xa se posuía. Despois de procurar os nomes destes animais no DCG elaborouse unha listaxe paralela con palabras que se inserían dentro do campo semántico de cada animal: vivendas (*tobo*), partes do corpo (*pata*), accións (*ornear*) e denominacións xenéricas (*gando*). Con estes datos atopáronse outros usos figurados con referentes animais mediante unha nova busca nos refraneiros e dicionarios antes citados, e completouse a listaxe de expresións figuradas extraídas de fontes escritas.

Aínda que se empregaron estas obras como fonte de información para a extracción das expresións, utilizáronse tamén outras para contrastar e interpretar aquelas que en principio resultaban dubidosas. Estas construcións foron comparadas con refraneiros como o *Refraneiro galego e outros materiais da tradición oral* (Vázquez Saco, 2003), o *Refraneiro galego* (Taboada Chivite, 2000) e cos dicionarios de carácter xeral que se recollen no *Dicionario de dicionarios*⁴ (Santamarina Fernández, 2003).

Por último, e co obxectivo de documentar novas expresións figuradas, así como determinar a valoración directa que se fai dos animais a través dunha serie de preguntas, realizáronse

³ Aínda que o número de entradas era menor ca no dicionario anterior, considerouse importante o seu baleirado por ter carácter académico.

⁴ Para coñecer máis sobre estas obras poden verse os prólogos respectivos incluídos neste dicionario en http://sli.uvigo.gal/DdD/documentos/ddd_prologos.pdf

300 enquisas orais (EO) e electrónicas (EE). A partir delas puidéronse recoller máis expresións. O número total de expresións que compoñen este dicionario é de 1438.

4. Morfoloxía das expresións

As expresións figuradas que recollemos presentan unha morfoloxía variada en tanto que poden ser unidades **monoverbais**, constituídas por unha soa palabra, de distintas categorías gramaticais (*burro / galopar / bestial*), ou entidades fraseolóxicas **pluriverbais**, constituídas por dúas ou máis palabras (*burro de carga / en/na terra de/dos lobos, ouvea/ hai que ouvear coma todos/coma eles / ter aires de boa ovella*).

Atendendo á caracterización feita por Álvarez de la Granja (2003, p. 11) enténdese por **unidade fraseolóxica** toda combinación de dúas ou máis palabras que presenta fixación dos seus compoñentes, que non segue un proceso de formación regular e produtivo, que posúe unidade conceptual e/ou funcional e que se vincula cunha situación dada. Dentro das unidades fraseolóxicas pluriverbais, e continuando coa clasificación feita por Álvarez de la Granja (2003a e 2003b), forman parte deste dicionario as **locucións** e os **enunciados fraseolóxicos**. As primeiras, entendidas como elementos oracionais que non constitúen actos de fala de seu senón que se insiren noutros actos de fala e que se clasifican tendo en conta o seu funcionamento no discurso e o feito de poderen ser substituídas por elementos oracionais monolexicais. As segundas, en cambio, si constitúen actos de fala de seu e non necesitan combinarse con ningún elemento do discurso (Zuluaga, 1980). Neste corpus rexistráronse os seguintes tipos de locucións cun significado figurado: substantivas (*cabra tola, boi de arado, burro de carga ...*), adxectivas (*de fociños, de avestruz,...*), adverbiais (*a poutadas*) e verbais (*ter o burro á porta, durmir sen can, coller/ter o burro, ...*). Entre as locucións, cómpre mencionar ademais a existencia de numerosas expresións de carácter comparativo ([malo] *coma as cobras, [rir] coma os coellos, [ter a cama] coma un cubil, [correr/pasar (os días)] coma o cabalo, ...*), que se poderían considerar un subtipo de locución adxectiva ou adverbial,⁵ dado que realizan a función propia de adxectivos ou adverbios e achegan o tipo de significado característico destes.

Canto ós enunciados fraseolóxicos, un dos tipos que se recolleron foi o **refrán**, un enunciado fraseolóxico lexicalizado que encerra un valor de verdade xeral válida en calquera tempo, que goza de autonomía sintáctica e textual e adoita ser de autoría anónima (Arnaud, 1991, p. 12) (*en/na terra de/dos lobos, ouvea/hai que ouvear coma todos/coma eles*).

Outros enunciados fraseolóxicos que aquí se rexistran son as **fórmulas**, enunciados que non presentan valor de verdade xeral, pero si teñen un significado pragmático e situacional (Zuluaga, 1980, p. 207) (*ladra, can, que para iso gañas o pan!*) e os **dialoxismos**, constituídos por unha frase impersoal seguida dun comentario xeralmente irónico (Casares, 1992 [1950], p. 195) que se interpretan como un único enunciado (aínda que se perciben trazos de diálogo) (*¡palabra!, díxolle o lobo á cabra*).

⁵ Vid. Becker, U. et al. (2013, p. 49).

5. Entradas

As expresións figuradas que compoñen o presente dicionario preséntanse ordenadas alfabeticamente baixo o termo ou referente animal empregado para cada caso: nome do animal, vivenda do animal, parte do corpo do animal ou acción propia do animal.

Cada unha delas estrutúrase do seguinte xeito: termo, categorización da expresión (tipo de unidade), significado figurado e fonte ou fontes das que se extrae a expresión. Por exemplo: *año* | *s.m.*: ‘persoa de pouco espírito e de corazón tenro’ (GDXL).

Normalmente, os criterios de lematización das expresións complexas e, en xeral, das expresións figuradas non son excesivamente sistemáticos nos dicionarios xerais (pode verse ó respecto Álvarez de la Granja, 1997). Tentouse, neste traballo, superar esas deficiencias empregando uns criterios de lematización sistemáticos e regulares, o que implica que o lema que aquí se ofrece non sempre vai coincidir co proporcionado polo dicionario ou dicionarios de onde se recolleu a expresión.

Os dicionarios adoitan incluír verbos no lema dalgunhas expresións figuradas (esencialmente *ser* ou *estar*, aínda que non só) que, aínda que frecuentes no emprego de tales expresións, non son necesarios para o seu uso. Por exemplo, o DRAG ofrece *ser un can vello*, co significado de ‘ser astuto e precavido ou ter moita experiencia nun determinado asunto ou en xeral’. Pero en realidade a locución *can vello* pode empregarse noutras construcións distintas á indicada (*Manuel, can vello, xa sabía o que argallaba Ramona*). O verbo *ser* (e o artigo *un*) non están fixados na citada expresión, polo que esta lematízase, aquí, simplemente como *can vello* (tal e como fai, por outro lado, o GDXL).

Algunhas das expresións máis problemáticas canto á lematización son as locucións comparativas, posto que ás veces figuran nos dicionarios coa base de comparación (*falso coma unha burra vella* ‘hipócrita’, no GDXL) e outras veces sen ela (*coma un can* ‘coma se non se tratase dun ser humano’, tamén no GDXL). Para evitar estas discrepancias optouse por introducir, entre corchetes e en letra redonda, a base da comparación máis frecuente, de modo que, nos exemplos indicados, os lemas van ser respectivamente [falso] *coma unha burra vella* e [tratar] *coma un can*. Se a base da comparación non se adoita facer explícita, incorpóranse entre corchetes os verbos *ser* ou *estar*, segundo corresponda ([estar] *coma unha cabra*). Os únicos casos en que non se incorpora a base da comparación son aqueles en que o símil funciona como un cuantificador, por exemplo: *coma un burro* (‘fai referencia a unha grande cantidade de algo’). Neste caso, dado que a base da comparación podería ser «traballar», «estudar», «comer», «beber» etc., e á falta dun verbo que aglutinase todas esas formas, lematízase o símil sen base da comparación (*coma un burro*).

No caso de detectar variantes dunha mesma expresión, agrúpanse da maneira máis sinxela posible en cada caso, unificando as expresións dunha forma abreviada:

- Sepáranse cunha barra inclinada (/) e sen espazos as palabras que se poden substituír na expresión, de maneira que a persoa lectora entenda que a dita expresión funciona co mesmo significado con calquera das palabras ofrecidas: *díxolle o corvo á pega: bótate alá/saca para alá que es negra!*.

- Empréganse as parénteses () para introducir palabras ou expresións que poden aparecer completando a unidade ou non: [escapar/fuxir] *coma gato escaldado (polas brasas)*. Debe entenderse que a expresión pode formularse como *escapar/fuxir coma gato escaldado* ou como *escapar/fuxir como gato escaldado polas brasas*.

Ademais, como xa se explicou, os adxectivos que se toman como base dunha comparación figuran entre corchetes e escritos con tipografía redonda ([egoísta] *coma un porco*). Nos casos en que o adxectivo admita variación de xénero, especificase cunha barra inclinada: [tolo/a] *coma unha cabra*. No caso de que a expresión só se empregue en feminino, así irá rexistrada: [fera] *coma unha gata*. Para o caso concreto das expresións monoverbais constituídas polo nome dun animal, lematízase a expresión co xénero masculino (*burro*) cando pode ser utilizada en calquera dos dous xéneros sen variar o seu significado e se a expresión só se usa en feminino, así irá especificado (*lagarta*).

En canto ós actantes das expresións, ás veces inclúese no lema o complemento indirecto, o directo e, nalgunha ocasión, o suxeito, sempre entre corchetes e en letra redonda. Faise así nos seguintes casos: cando o actante se considera necesario para comprender a formación sintáctica da expresión (*botarlle o can* [a alguén]), cando se rexistra a mesma expresión con e sen actante (*baixar da burra* e *baixar da burra* [a alguén]) e cando o actante é tan restrinxido que, de non engadilo, perderíase información semántica necesaria para comprender o significado e uso da expresión (*parecer* [o mar] *un boi deitado*).

Polo que respecta á lingua estándar, no caso de que algunha palabra da expresión sexa unha voz non aceptada ou pouco recomendada pola Real Academia Galega (normalmente por tratarse dun castelanismo ou dunha voz dialectal), esta márcase cun asterisco (*): [facer] *coma o can do *hortelán* (*que nin come/roe nin deixa comer/roer*). No entanto, para evitar lemas demasiado complexos, cando se rexistran variantes de tipo formal (*bicho* ~ *becho*) nunha mesma expresión, lematízase coa voz recomendada polo *Dicionario da Real Academia Galega* (neste caso concreto: *bicho*).

6. Abreviaturas máis empregadas

A seguir preséntanse as abreviaturas máis empregadas neste dicionario para as expresións fraseolóxicas recollidas:

- **adx.** > adxectivo
- **dialog.** > dialoxismo
- **fórm.** > fórmula
- **loc. adv.** > locución adverbial
- **loc. adx.** > locución adxectiva
- **loc. adv. comp.** > locución adverbial comparativa

- **loc. adx. comp.** > locución adxectiva comparativa
- **loc. s.** > locución substantiva
- **loc. v.** > locución verbal
- **refr.** > refrán
- **s.** > substantivo
- **v.i.** > verbo intransitivo
- **v.p.** > verbo pronominal
- **v.t.** > verbo transitivo

7. Conclusión

Agardamos que a presente recolleita que vén a continuación sexa do seu interese e que contribúa a fixar na súa fala cotiá certas expresións ou usos figurados con base en nomes de animais que estaban practicamente esquecidas, para contribuír a unha recuperación real desta parte do noso patrimonio inmaterial.

Somos conscientes de que esta proposta, 1438 expresións restrinxidas só a aquela linguaxe figurada en que se proxecta unha imaxe do animal vivo e da que podemos recoller indicios do seu comportamento e/ou costumes, pode resultar escasa ou ata se poida interpretar como unha ousadía chamala *dicionario*. O certo é que este traballo é algo máis ca unha achega e presentalo en forma de dicionario (sempre mellorable con futuras contribucións dos/as informantes que o consulten) pode axudar a unha mellor busca de expresións e usos figurados, para conseguir que a linguaxe figurada animal volva a ocupar o discurso diario de galegas e galegos.

8. Expresións ordenadas alfabeticamente

A

ABELLA

Abella | *s.f.*: ‘persoa traballadora e apañada’ (GDXL)

[Acudir] *coma as abellas ó mel* | *loc. adv. comp.*: ‘acudir en masa, aglomerarse’ (LFCEG)

[Pequeno/a] *coma unha abella* | *loc. adv. comp.*: ‘persoa raquítica’ (LFCEG)

Quen cata o mel na colmea, sofre o aguillón da abella | *refr.*: ‘quen consegue algo que desexa, adoita sufrir algún dano ou dificultade para obtelo’ (RGB)

[Traballar] *coma unha abella* | *loc. adv. comp.*: ‘traballar moito’ (EE)

Unha mala abella revolve unha colmea/un covo | *refr.*: ‘unha persoa que pense diferente pode revolucionar as demais en determinados contextos’ (RGB)

ABELLAR

Abellar | *v.i.*: 1. ‘facer un ruído semellante ó producido por un enxame de abellas’// *v.t.*: 2. ‘encerrar, incitar a alguén’; 3. ‘provocar inquietude’; 4. ‘provocar a unha persoa ou un animal para que realice unha determinada acción’ (GDXL, EO)

ABELLOAR

Abelloar | *v.i.*: 1. ‘falar facendo ruído’; 2. ‘facer ruído ou barullo’// *v.t.*: 1. ‘molestar con exceso de ruído ou con palabras pouco agradables’; 2. ‘causarlle molestia a alguén’; 3. ‘encerrar, provocar unha persoa ou un animal para que realice unha determinada acción’ *v.p.*: 1. ‘alborotarse, perder a calma, a serenidade e a compostura’ (GDXL, DRAG)

ABELLOEIRO

Abelloeiro/a | *adx.*: ‘persoa algareira, moi ruidosa’ (GDXL)

ABELLÓN

[Fungar] *como funga un abellón* | *loc. adx. comp.*: ‘mostrar un comportamento irado’ (LFCEG)

[Listo/a] *coma un abellón* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa intelixente’ (LFCEG)

ABESOURAR

Abesourar | *v.t. e v.i.*: ‘molestar con exceso de ruído ou con palabras pouco agradables’ (GDXL)

ABESOURO

Abesouro | *s.m.*: ‘persoa impertinente’ (GDXL)

[Rosmar] *coma un abesouro* | *loc. adx. comp.*: ‘emitir sons en sinal de enfado’ (LFCEG)

ABESTAR

Abestarse | *v.p.*: 1. ‘volverse bruto coma un animal’; 2. ‘volverse torpe coma un animal’ (DRAG, GDXL)

AFOCIÑAR

Afociñar | *v.i.*: 1. ‘dar de fociños contra algo’; 2. ‘caer de fociños; debruzarse, enfociñar’; 3. ‘bater de súpeto cun obstáculo insalvable’; 4. ‘renderse ante unha dificultade ou obstáculo’; 5. ‘atoparse inesperadamente con alguén’ | *v.t.* 1. ‘facer que alguén caia de fociños’; 2. ‘facer que alguén bata contra algo’ (GRAD, GDXL)

AFORMIGAR

Aformigar | *v.i.*: 1. ‘mostrar inquietude, nerviosismo, dando mostras de desacougo físico ou moral’; 2. ‘experimentar unha sensación entre o proído e as cóxegas nunha parte do corpo’; 3. ‘haber moita cantidade e moito movemento de persoas ou animais’ (DRAG, GDXL)

AGUIA

Agua | *s.f.*: ‘persoa de moita perspicacia e viveza’ (GDXL)

As aguias non cazan moscas | *refr.*: ‘dise da persoa que antepón o seu orgullo nunha situación determinada e rexeita facer algunha cousa por considerala impropia da súa categoría ou posición’ (RGB)

ALACRÁN

Estar feito un alacrán | *loc. v.*: ‘estar furiosa [unha persoa], colérica’ (DFXG)

ANDORIÑA

[Cantar] *coma unha andoriña* | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEG)

ANGUÍA

[Escoarse/ escorregarse/ escorrerse] *coma unha anguía* | *loc. adx. comp.*: ‘escapar facilmente de certas situacións que non interesan’ (LFCEG)

[Escorregadizo/a] *coma unha anguía* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa escorregadiza, que escapa facilmente’ (LFCEG)

[Ser] *coma unha anguía* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa falsa’ (DFXM, LFCEG)

ANIMAL

Animal | *s.m.*: 1. ‘persoa que se comporta con brusquidade e violencia; besta, brután/ ana, bruto/a’; 2. ‘que actúa sen facer uso da razón’; 3. ‘persoa ignorante, pouco ou nada instruída’ (DRAG, GDXL)

Animalada | *s.f.*: 1. ‘cantidade moi grande ou excesiva de algo’: 2. ‘[dito de alguén] que está fóra de razón ou de lóxica’ (DRAG, GDXL)

Animalizar(se) | *v.t. e v.p.*: 1. ‘facer que unha persoa se degrade na súa condición humana ata semellar un animal’; 2. ‘volver(se) bruto ou torpe coma un animal’ (DRAG, GDXL)

Facer o animal: | *loc. v.*: ‘comportarse de xeito irracional’ (GDXL)

[Ser] *coma animais / coma un animal (fóra a alma)* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa bruta’ (LFCEG)

[Traballar] *coma un animal* | *loc. adx. comp.*: ‘traballar moito’ (GDXL)

AÑO

Año | *s.m.*: ‘persoa de pouco espírito e de corazón tenro’ (GDXL)

[Doce] *coma un año/añiño* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi mansa’ (DFG, DFXG)

[Mainiño/a] *coma un año/añiño* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi mansa’ (DFG, DFXG)

[Manso/a] *coma un año/añiño* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi mansa’ (DFG, DFXG)

O año manso mama a súa nai e a todas as do rabaño | *refr.*: ‘dise da persoa que consegue moitas cousas por ser boa ou parecelo’ (RGB)

ARAÑA

Araña | *s.f.*: 1. ‘persoa traballadora’; 2. ‘persoa lenta que non avanza no traballo’ (GDXL)

[Estar] *coma a mosca na tea da araña* | *loc. adx. comp.*: ‘estar nunha dificultade grave’ (LFCEG)

[Fracó/a] *coma as arañas* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mirrada’ (LFCEG)

[Pobre] *coma as arañas* / [Máis pobre] *cá(s) araña(s)* | *loc. adx. comp.*: ‘pasar por unha situación de pobreza’ (DFG, DFXG, LFCEG, DRAG, EE)

Verse en papos de araña | *loc. v.*: ‘estar en serias dificultades’ (DFXG)

ARENQUE

[Estar] *coma un arenque* | *loc. adx. comp.*: ‘estar mirrado/a’ (GDXL)

ARRE

Nin arre nin xo / *Nin tanto arre que corra nin tanto xo que pare* | *fórm.*: ‘expresión coa que se comenta a indefinición dunha persoa ou unha cousa. Equivale a *nin unha cousa nin a outra*’ (DFXG, RGMF, EE)

(*Ou*) *arre ou xo* | *fórm.*: ‘díselle a alguén para que tome unha decisión’ (DFXG)

ARROAZ

Arroaz | *s.m.*: ‘persoa grande e gorda’ (GDXL)

[Bruto/a] *coma un arroaz* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi bruta’ (DFXG)

ASNADA

Asnada | *s.f.*: ‘dito ou feito que é mostra de ignorancia ou de pouca intelixencia’ (DRAG, GDXL)

ASNEIRA

Asneira | *s.f.*: ‘dito ou feito que é mostra de ignorancia ou de pouca intelixencia’ (DRAG, GDXL)

ASNO

Asno | *s.m.*: ‘persoa que ten poucos coñecementos ou dificultades para comprender as cousas’ (DRAG, GDXL, EO)

AVE

Ave de mal agoiro | *loc. s.*: ‘persoa que anuncia malos presaxios’ (DFG, GDXL)

Ave de rapina | *loc. s.*: ‘persoa ambiciosa que adoita utilizar a violencia para apropiarse do alleo’ (DFG, GDXL)

[Áxil] *coma unha ave* | *loc. adx. comp.*: ‘moi áxil e lixeiro/a’ (DFG)

Dúas aves rapiñeiras fan malas compañeiras | *refr.*: ‘as persoas ambiciosas non gardan boa relación entre si’ (RGB)

[Listo] *coma unha ave* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta; moi lista’ (DFXM, LFCEG)

Unha ave soila non canta nin chora | *refr.*: ‘todas as persoas precisan compañía’ (RGB)

AVESPA

Avespado/a | *adx.*: ‘persoa lista, espelida’ (DFXM)

[Ser] *coma unha avespa* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa lista, espelida’ (DFXG, LFCEG)

AVESPEIRO

Avespeiro | *s.m.*: ‘lugar ou situación no que poden darse complicacións ou perigos’ (DRAG, GDXL)

AVESTRUZ

De avestruz | *loc. adx.*: ‘[aplicado á actitude ou táctica] que trata de non ver os perigos ou problemas reais’ (GDXL)

[Esconder o pescozo] *coma a avestruz* | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir das responsabilidades’ (EE)

B

BACALLAU

Bacallau | *s.m.*: ‘persoa dunha delgadeza extrema’ (GDXL)

[Fraco/a] coma un/o bacallau (polo rabo) | *loc. adx. comp.*: ‘(estar) extremadamente delgado/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG)

[Gordo/a] coma un/o bacallau (polo rabo) | *loc. adx. comp.*: ‘(estar) extremadamente delgado/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG)

[Mirrado/a] coma un/o bacallau (polo rabo) | *loc. adx. comp.*: ‘(estar) extremadamente delgado/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG)

BACORIÑO

Bacoriño de/en celeiro non quere compañeiro | *refr.*: ‘dise da persoa que prefire estar soa nunha determinada situación para tirar beneficio de algo’ (RGMF, RGB)

Onde hai bocadiño, alí está o bacoriño | *refr.*: ‘cando hai beneficio sempre xorde unha amizade interesada’ (RGB)

BANDADA

Bandada | *s.f.*: ‘grupo numeroso de persoas que se moven xuntas’ (DRAG, GDXL)

BANDULLO

Bandullo | *s.m.*: ‘[coloquialmente] estómago dunha persoa’ (DARG, GDXL)

BECERRO

Becerro manso mama a súa nai e a outras catro | *refr.*: ‘dise da persoa de aparencia bondadosa, pero hipócrita, que engana facilmente ós demais’ (LFCEG)

[Berrar] coma becerros | *loc. adx. comp.*: ‘berrar unha persoa’ (LFCEG)

[Encher o bandullo] coma becerros | *loc. adx. comp.*: ‘comer moito’ (LFCEG)

[Gordo/a] coma un becerro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi gorda’ (EO)

[Grande] coma un becerro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa grande’ (LFCEG)

BESTA

A besta amatada de lonxe ve vir a albarda | *refr.*: ‘a persoa experimentada é a que ten máis sabedoría’ (RGB)

Besta | *s.f.*: 1. ‘persoa pouco intelixente’; 2. ‘persoa de moita resistencia’; 3. ‘persoa falta de delicadeza e amabilidade’ (GDXL)

Besta brava | *loc.s.*: ‘persoa falta de delicadeza e amabilidade’ (DRAG, GDXL)

Besta de arrieiro | *loc.s.*: ‘persoa moi castigada, moi sufrida’ (DFG)

Besta de carga | *loc.s.*: ‘persoa moi castigada, moi sufrida’ (DFG)

Besta negra/moura: | *loc.s.*: ‘persoa ou cousa que provoca especial rexeitamento ou que constitúe a principal dificultade para algo’ (DRAG)

Besta parda/negra/moura | *loc.s.*: ‘persoa moi bruta; desapiadada e cruel’ (DFG, GDXL)

Bestial | *adx.*: 1. ‘que é moi bo, moi grande ou moi intenso’; 2. ‘que comporta violencia e crueldade’ (DRAG, GDXL)

[Cariñoso/a] coma unha besta brava | *loc. adx. comp.*: ‘persoa de comportamento áspero’ (LFCEG)

[Estúpido/a] coma unha besta | *loc. adx. comp.*: ‘persoa de pouca intelixencia’ (LFCEG)

[Facer] coma a besta do arrieiro que leva viño e bebe auga | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa obediente’ (LFCEG)

Mala besta *loc.s.*: ‘persoa moi bruta; desapiadada e cruel’ (DFG, GDXL)

O que ten besta e anda/vai a pé máis besta el é | *refr.*: ‘dise dunha situación ilóxica’ (RGMF, RGB)

[Ser] peor ca unha besta | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi parvo, moi animal’ (DFG)

[Testán/a] *coma unha besta* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa moi teimuda’ (EE)

[Traballar] *coma unha besta* | *loc. adx. comp.*: ‘traballar moito’ (DFG)

BEXATO/BUXATO

[Cariñoso/a] *coma o/un bexato/buxato cos/para os pitos* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa áspera, agresiva, bruta’ (LFCEG)

BICHO

Bicharía | *s.f.*: ‘acción propia dunha persoa maliciosa’ (DRAG)

Bicho | *s.m.*: 1. ‘persoa que ten mal xenio e é pouco amiga de relacionarse coas demais’;
2. ‘persoa que ten cara ás demais a brutalidade dun bicho’; 3. ‘persoa de aspecto ridículo’;
4. ‘nenho/a moi argalleiro/a’ (DRAG, GDXL)

Bicho raro | *loc. s.*: ‘persoa extravagante’ (DRAG)

Mal bicho | *loc. s.*: ‘persoa mala’ (GDXL)

[Malo/a] *coma un bicho / coma unha bicha* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi mala’ (EE)

BICO

Bico | *s.m.*: ‘parte da cara das persoas e dalgúns animais composta polo queixelo, pola boca e mais polo nariz’ (DRAG, GDXL)

Calar/pechar o bico | *loc. v.*: ‘non falar, silenciar un asunto’ (DFG, GDXL)

Estar de bico retorto | *loc. v.*: ‘mostrar anoxo, enfado’ (DFG)

Non haber onde pousar o bico | *loc. v.*: ‘situación ou cousa que se dá por perdida ou que xa non ten remedio’ (DFGX, GDXL)

Ter o bico de pobre | *loc. v.*: ‘gustarlle o mellor a unha persoa, ter bo gusto’ (DFG)

Ter o bico redondo | *loc. v.*: ‘ser unha persoa exquisita para comer’ (DFG)

Ter moito bico | *loc. v.*: ‘ter moita labia’ (GDXL)

Torcer/revirar o bico | *loc. v.*: ‘facer xestos de desaprobación ou enfado coa cara’ (DFG, DRAG, GDXL)

Untarlle o bico [a alguén] | *loc. v.*: ‘subornalo/a’ (DFG)

BOI

A boi bravo, corda longa/rego longo | *refr.*: ‘cómpre ser precavido ante certas persoas ou cousas perigosas’ (RGMF, RGB)

A boi vello non lle busques abrigo (búscallo ó becerriño) | *refr.*: ‘a persoa experimentada non precisa consellos ou indicacións’ (RGMF, RGB)

[Andar] coma os bois (no monte) | *loc. adx. comp.*: ‘estar explotada ou escravizada [unha persoa]’ (LFCEG)

A paso de boi | *loc. adv.*: ‘moi amodo’ (GDXL, EE, EO)

Aramos! –dixo a mosca ó boi | *dialox.*: ‘emprégase para criticar as persoas que presumen de levar a cabo un traballo que fan outros’ (RGB)

[Bebelas/ser] coma un/o boi ladrón | *loc. adx. comp.*: ‘facer caso omiso do que lle din, finxir non saber ou non entender nada do asunto que se trata’ (DFG, LFCEG)

Boi de arado | *loc.s.*: 1. ‘persoa moi bruta’; 2. ‘persoa torpe e parva’ (DFG)

Boi de barro | *loc.s.*: ‘persoa sen malicia’ (GDXL)

Boi de Belén | *loc.s.*: ‘persoa moi boa; persoa boa de máis’ (DFXG, DFXM, DRAG, GDXL, EE)

Boi de palla | *loc.s.*: 1. ‘persoa moi boa; persoa boa de máis’; 2. ‘persoa indolente; con moi pouca consideración social’ (DFG, DFXG, DFXM, DRAG, GDXL, EE)

[Botar/poñer] o carro diante/antes dos/cós bois | *loc.v.*: ‘realizar unha acción antes ca outra que por lóxica debería facerse primeiro’ (DFXG, DFXM, LFCEG)

[Brear] coma quen brea nun boi | *loc. adv. comp.*: ‘golpear forte’ (LFCEG)

[Bruar] coma un boi (sen capar) | *loc. adx. comp.*: ‘berrar unha persoa’ (LFCEG)

[Bruto/a] coma un boi de arado | *loc. adx. comp.*: ‘moi bruto/a’ (EO)

Buscarlle a corte ó boi vello | *loc.v.*: ‘pretender aprenderlle ó/á que xa sabe’ (DFG, GDXL)

Cabeza de boi | *loc.s.*: ‘persoa moi teimosa’ (EE)

Cea os bois! | *fórm.*: ‘díselle a alguén cando esaxera moito’ (DFG)

Coller o boi polos cornos | *loc.v.*: ‘enfrentarse a un problema’ (DFXM)

[Facer algo] coma un boi | *loc. adv. comp.*: ‘facer algo empregando moita forza’ (DFG)

[Facer traballar] coma un boi | *loc. adv. comp.*: ‘obrigar a traballar duramente, de forma escravista’ (DFG)

[Forte] coma un boi / [Ter unha forza] coma un boi / [Ser máis forzado] ca un boi / [Ter] máis forza ca un boi | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita forza’ (DFG, LFCEG, EO)

[Gordo/a] coma un boi | *loc. adx. comp.*: ‘persoa gorda’ (LFCEG, EO)

[Libre] coma o boi no monte | *loc. adx. comp.*: ‘libre’ (LFCEG)

[Manso/a] coma un boi (machado) | *loc. adx. comp.*: ‘ser de moi boa persoa de natural, ser moi manso’ (DFG, EE, EO)

[Namorarse] coma un boi | *loc. adx. comp.*: ‘estar en estado de namoramento’ (LFCEG)

O boi ruín escórnase folgando / O boi ruín nin folgando se descorna / O ruín boi descórnase folgando | *refr.*: ‘persoa que se fatiga con calquera esforzo’ (RGB)

O boi vello vai/anda polo/no rego / Boi vello, pola rilleira/rilleiro / O boi vello de seu leva o rego | *refr.*: ‘persoa experimentada que sabe actuar en consecuencia’ (DFG, RGMF, RGB, EO)

[Ollar] coma boi para palacio | *loc. adx. comp.*: ‘non comprender’ (LFCEG)

Onde irás boi, que non ares/labres! / A onde irá o boi que non are, xa que arar sabe! / A onde irás, boi, que non ares, senón á cortaduría! | *refr.*: ‘úsase para ponderar o inútil e equivocado dun posible cambio de lugar ou de condición’ (DFG, RGMF, RGB, EE)

Parecer [o mar] un boi deitado | *loc. v.*: ‘estar moi calmo o mar’ (EE)

Puxa o boi polo arado, mal do seu grado / O boi turra do arado, mais non é do seu agrado | *refr.*: ‘dise de quen realiza un traballo á forza, obrigado por outra persoa’ (RGMF, RGB)

Saber con que bois se ara/labra | *loc. v.*: ‘saber moi ben con quen se trata’ (DFG, DFXG, GDXL, EO)

[Ser] coma un boi | *loc. adx. comp.*: ‘persoa gorda’ (LFCEG, EO)

[Ser] coma o boi de Belén | *loc. adx. comp.*: ‘ser paciente’ (LFCEG)

[Ser] coma un boi de Belén | *loc. adx. comp.*: ‘estorbar’ (LFCEG)

[Ser] coma un boi (machado) | *loc. adx. comp.*: ‘ser de moi bo natural, ser moi manso/a’ (DFG, EE, EO)

Ter cintura de boi | *loc. v.*: ‘estar gordo/a’ (LFCEG)

[Ter os ollos] coma un boi | *loc. adx. comp.*: ‘ter os ollos grandes’ (LFCEG)

BRADAR

Bradar | *v.i.* : 1. ‘[persoa] lanzar sons agudos e fortes ou palabras en voz moi alta’; 2. ‘berrar moito en momentos de dor e carraxe [unha persoa]’; 3. ‘pedir auxilio a grandes voces’ (DRAG, GDXL)

BRADO

Brado | *s.m.*: ‘son agudo ou palabras emitidas con forza e en voz alta a causa do terror, medo, dor etc.’ (DRAG, GDXL)

BUBELA

Cabeza de bubela | *loc. s.*: ‘persoa lixeira de pensamento ou aloucada’ (DFG)

[Cheirar/feder] coma un/unha bubelo/a / **[Máis cheirento] ca un bubelo** | *loc. adx. comp.*: ‘cheirar moi mal’ (DFG, LFCEG)

[Facer] coma a bubela | *loc. adx. comp.*: 1. ‘lixar, ensuciar’; 2. ‘incumprir unha promesa ou facer unha falsa promesa’ (LFCEG)

[Ser] coma a bubela | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa indiscreta’ (LFCEG)

BUFAR

Bufar | *v.i.*: 1. ‘rosmar, protestar entre dentes’; 2. ‘manifestar cólera ou desesperación [unha persoa]’; 3. ‘ter moitos fumes’ (DRAG, GDXL)

BURRO/A

A burro frouxo, arrieiro tolo que lle malle o lombo | *refr.*: ‘aconsella tratar de malas maneiras as persoas de comportamento difícil, faltas de delicadeza, para que reaccionen’ (RGB)

A burro pardo, arrieiro arroutado | *refr.*: ‘aconsella tratar de malas maneiras as persoas de comportamento difícil, faltas de delicadeza, para que reaccionen’ (RGME, RGB)

A carne de burro non é transparente (RESPOSTA: Ollos de porco mírano todo) | *refr./dialog.*: ‘dise cando alguén molesta nun determinado lugar, normalmente diante do noso campo visual’ (RGME, RGB, EE, EO)

Alá vai o burro coas nocas! | *fórm.*: ‘expresión de forte contrariedade cando algo é desbaratado’ (DFG)

Amor dos burros entra a couces e a dentadas | *refr.*: ‘fai referencia ás relacións amorosas difíciles’ (RGB)

[(Andar/ir) cargado/a] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘moi cargado/a’ (DFXG, LFCEG, EE, EO)

Baixar da burra / Caer da burra / Caer do burro (abaixo/embaixo) | *loc. v.*: ‘decatarse do erro no que se estaba; caer na conta, por fin, de algo que non se daba entendido’ (DFG, DFXG, DFXM, DRAG, GDXL, EE, EO)

Baixar da burra [a alguén] | *loc. v.*: ‘convencer de algo a alguén que estaba obstinado/a no contrario’ (DRAG)

[Berrar/griñir] coma un/os burro/s | *loc. adx. comp.*: ‘berrar forte’ (LFCEG)

[Botar/ter orellas] coma unha burra / [Ter (as) orellas (grandes)] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘ter as orellas moi grandes’ (LFCEG)

Burra aceiteira | *loc. s.*: ‘[ironicamente] ter poucas luces’ (GDXL)

Burrada | *s.f.*: 1. ‘acción bruta ou inhumana’; 2. ‘cantidade moi grande’; 3. ‘dito ou feito que é mostra de ignorancia ou de pouca intelixencia’ (DRAG, GDXL)

Burrería | *s.f.*: ‘acto propio de persoas pouco sabidas’ (DFXM)

Burro | *s.m.*: 1. ‘persoa que ten poucos coñecementos ou ten dificultades para comprender as cousas’; 2. ‘persoa falta de delicadeza e amabilidade’; 3. ‘persoa moi traballadora’; 4. ‘[despectivamente] cabalo de pouca calidade’ (GDXL)

Burro cansado | *loc. s.*: ‘persoa con pouco ánimo para emprender algo’ (DFXG, GDXL)

Burro cego | *loc. s.*: ‘persoa moi pouco intelixente, moi torpe ou parva’ (DFXG, GDXL)

Burro de carga | *loc. s.*: ‘persoa que traballa moito e moi duramente’ (DFG, GDXL)

Burro do xitano, en vendo o pau, alonga o paso | *refr.*: ‘refírese a que aqueles/as que están advertidos/as polas malas experiencias pasadas saben como actuar nas futuras’ (RGB)

Burro lavado, xabón perdido / O que lava a cabeza da burra perde o xabón e a lavadura | *refr.*: ‘esfuerzo inútil, normalmente relacionado co feito de querer instruír a unha persoa estulta ou alguén que se nega a recibir calquera tipo de ensinanza’ (RGMF, RGB)

Burricán | *s.m.*: ‘que ten poucos coñecementos ou ten dificultades para comprender as cousas’ (DRAG, GDXL, EO)

Burrico | *s.m.*: ‘que ten poucos coñecementos ou ten dificultades para comprender as cousas’ (DRAG, GDXL, EO)

Cando nace a vasoira, nace o burro que a roa | *refr.*: ‘unión ou vínculo entre persoas da mesma categoría ou condición (considerada normalmente baixa)’ (RGB)

Cando o burro vén ó lugar todos o queren montar | *refr.*: ‘refírese ó abuso doutras persoas sobre unha que é, normalmente, máis feble de ánimo’ (RGB)

[Canso/a] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘moi canso/a’ (EE)

[Cargar] coma un burro | *loc. adv. comp.*: ‘pescar moito’ (DFXM)

[Cargar/traballar] coma unha/un burra/burro | *loc. adv./adx. comp.*: ‘moito e moi duramente’ (DFG, DFXG, EE, EO)

Chámalle burro ó cabalo! | *fórm.*: ‘dise ironicamente para se referir a alguén que aparenta ser máis parvo do que é’ (DFG, DFXG, EE)

Chanzas con burros acaban en couces | *refr.*: ‘cando se fan bromas con determinadas persoas, a situación pode acabar mal’ (RGB)

[Cheo/a] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘estar farto/a despois de comer en abundancia’ (EE)

Coller/ter o burro | *loc. v.*: ‘incomodarse’ (DFXG, GDXL)

Coma un burro | *loc. adv/adx. comp.*: ‘moito’ (GDXL)

[Dar un couce] coma unha burra / [Dar couces] coma os burros | *loc. adx. comp.*: ‘facerlle [unha persoa] algo malo a outra que non o espera’ (DFXG, LFCEG, GDXL, EE)

De burro abaixo non hai menos besta/monta | *refr.*: ‘fai referencia á baixa estima que se lle ten a alguén ou á súa mala posición social’ (RGMF, RGB)

Díxolle o burro ás coles: pax vobis! | *dialog.*: ‘asoballamento entre clases sociais’ (RGMF, RGB)

Díxolle o burro ó mulo ¡tírate alá orelludo! | *dialog.*: ‘non se pode criticar a alguén cando se teñen os mesmos defectos’ (RGB)

(E) a burra déitase! | *fórm.*: ‘dise cando alguén se deita, desiste ou se rende’ (EO)

[Esperto/a] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa estulta, pouco intelixente’ (LFCEG)

[Falso/a] coma unha burra vella / [Máis falso/a] ca unha burra vella | *loc. adx. comp.*: ‘persoa hipócrita’ (GDXL, EE, EO)

[Grande] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ou cousa grande’ (LFCEG, EE)

Ir de burra e volver de albarda | *loc. v.*: ‘non aprender nada’ (DFXG, GDXL)

Levar un burro | *loc. v.*: ‘sufrir unha desilusión’ (GDXL)

Máis quero burro que me leva, que cabalo que me deixa | *refr.*: ‘preferir a eficacia ante cá aparencia’ (RGMF)

Máis vale burro vivo ca sabio morto | *refr.*: ‘é mellor conformarnos co que temos’ (RGMF, RGB)

[Moucir] coma nun burro | *loc. adv. comp.*: ‘golpear forte’ (LFCEG)

Non levarán por ben o burro á auga, se el non ten gana | *refr.*: 1. ‘non se pode convencer a alguén de algo cando se nega a facelo’; 2. ‘deixar de insistir nun asunto que non ten solución’ (RGB)

Non morrer da cornada dun burro | *loc. v.*: ‘tomar moitas precaucións’ (DFG)

Non poder dar no burro e dar na albarda | *loc.v.*: ‘castigar o inocente por non se atrever co culpable’ (GDXL)

Non ver un burro a tres/catro pasos | *loc.v.*: ‘haber moi pouca ou nula visibilidade’ (DFG, GDXL)

O burro diante para que non se espante/para que a recua non espante | *refr.*: ‘dise cando alguén, ó facer unha enumeración de persoas, se coloca a si mesmo/a no primeiro lugar’ (RGMF, RGB)

O que non pode mallar no burro, malla na albarda | *refr.*: ‘castigar o inocente por non se atrever co culpable’ (RGMF)

Orneadas/orneos/palabras/patadas de burro non chegan ó ceo | *refr.*: ‘expresión usada para dar a entender que non se lle fai caso a quen di unha parvada ou tenta ofender ou molestar’ (DFXG, RGB, EE)

Pensando morreu un burro | *refr.*: ‘dise cando convén actuar e non seguir perdendo o tempo en pensamentos varios’ (DFG)

Picar de burro para besta | *loc.v.*: ‘pondera a ignorancia de alguén’ (DFG)

[Ser] coma o burro do arrieiro | *loc. adx. comp.*: ‘recibir abusos’ (LFCEG)

[Ser] coma un burro atado a un poste | *loc. adx. comp.*: ‘persoa torpe’ (LFCEG)

Sofre o burro a carga mais non a sobrecarga | *refr.*: ‘a resistencia, tanto física coma mental, ten os seus límites e pódese chegar ó esgotamento se se cometen excesos’ (RGB)

[(Tan) feo/a] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fea’ (LFCEG)

[Tan listo/a] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa estulta, pouco intelixente’ (LFCEG)

[Ter a boca] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘ter a boca grande’ (LFCEG)

[Ter a saúde] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘ter boa saúde’ (LFCEG)

Ter o burro á porta | *loc. v.*: ‘ser obxecto de burla’ (DFG)

[Ter unha forza] coma un burro | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita forza’ (EO)

[Testudo/a; teimoso/a; testán/ana] coma unha burra / coma un/os burro/s | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi testudo/a’ (DFG, LFCEG, EE, EO)

Val máis pan duro que consello de burro | *refr.*: ‘aconsella non facer caso a alguén pouco intelixente’ (RGMF, RGB)

Vir a burra branca co diñeiro | *loc. v.*: ‘vir a fortuna’ (GDXL)

Volveu a burra ó trigo! | *fórm.*: ‘dise cando alguén actúa igual de mal ca outra ou a un feito que é igual de inconveniente ca outro’ (EE)

C

CABALO

A cabalo (de) / De a cabalo | *loc. adv. ou loc. prep.*: ‘escarranchada [unha persoa] sobre os ombreiros ou o lombo de alguén ou sobre unha cousa’ (RAG)

A cabalo regalado/dado non lle mires o dente/dentado/legado; A cabalo regalado non se lle mira o dente/dentado; O cabalo regalado, cólleo cos ollos pechados | *refr.*: ‘aconsella aceptar os regalos de bo grado e sen poñer ningún reparo, pois considérase descortés analizar a calidade do obsequio, así coma resaltar os seus defectos ou erros’ (RGMF, RGB, EE, EO)

[Apoltronado/a] coma un cabalo | *loc. adx. comp.*: ‘con preguiza’ (LFCEG)

[Bailar] coma un cabalo | *loc. adx. comp.*: ‘bailar mal’ (LFCEG)

Cabalo desbocado | *loc. s.*: ‘persoa á que non lle importan as consecuencias dos seus actos’ (EE)

Cabalón | *s.m.*: 1. ‘persoa de modais pouco refinados’; 2. ‘[despectivamente] muller con modos considerados socialmente propios do home’; 3. ‘persoa corpulenta’ (DRAG, GDXL)

[Correr/pasar (os días)] coma o cabalo | *loc. adv. comp.*: ‘con rapidez’ (LFCEG)

De cabalo | *loc. adx.*: ‘moi intenso ou forte’ (GDXL)

[Estragado/a] coma un cabalo | *loc. adx. comp.*: ‘con preguiza’ (LFCEG)

[Forte] coma un cabalo | *loc. adx. comp.*: ‘moi forte’ (LFCEG, EO)

[Rexo/a] coma un cabalo | *loc. adx. comp.*: ‘moi forte’ (LFCEG, EO)

CABRA

A cabra (sempre) tira ó monte | *refr.*: ‘tendencia propia da conduta dunha persoa que adoita ser herdada’ (EE, EO)

A cabra co vicio/vezo bate/dá cos cornos no cu / A cabra co vicio no cu dá cos cornos | *refr.*: ‘a ociosidade e o feito de ter todas as necesidades cubertas pode conducir a comportamentos pouco desexables e que inflúen para que a situación se torne peor’ (RGMF, RGB, EE, EO)

[Andar solto] coma as cabras no monte | *loc. adx. comp.*: ‘andar en liberdade’ (LFCEG)

Cabra | *s.f.*: ‘persoa aloucada’ (GDXL)

Cabra tola | *loc. s.*: ‘persoa de pouco siso’ (GDXL)

[Darlle o teo a alguén] coma ás cabras | *loc. adx. comp.*: ‘estar ou porse tola unha persoa’ (LFCEG)

[Estar] coma a cabra no monte | *loc. adx. comp.*: ‘estar ambientado/a’ (LFCEG)

[Estar] máis borracha ca unha cabra | *loc. adx. comp.*: ‘moi borracho/a’ (DFG)

[Estar] peor ca unha cabra | *loc. adx. comp.*: ‘estar tolo/a’ (DFG, GDXL, LFCEG, EE, EO)

[Estar] coma unha cabra | *loc. adx. comp.*: ‘estar tolo/a’ (DFG, GDXL, LFCEG, EE, EO)

[Facer] coma a cabra no monte | *loc. adx. comp.*: ‘liberdade sexual’ (LFCEG)

[Facer] coma a cabra que pariu para o lobo | *loc. adx. comp.*: ‘ser enganada [unha persoa]’ (LFCEG)

[Ladrón/ladroa] coma as cabras | *loc. adx. comp.*: ‘ladrón, ladroa’ (LFCEG)

[Maleducado/a] coma a cabra sen solta | *loc. adx. comp.*: ‘non ter educación, ser maleducado/a’ (DFXG, LFCEG)

[Mentir] coma unha cabra | *loc. adx. comp.*: ‘mentir moito’ (DFG)

Meter as cabras na horta | *loc. v.*: ‘sementar discordia’ (GDXL)

[Ser] coma a cabra que pariu para o lobo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ingrata’ (LFCEG)

[Ter a cabeza] coma unha cabra tola | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que sofre loucura’ (LFCEG)

[Ter xenio] coma unha cabra | *loc. adx. comp.*: ‘persoa irada’ (LFCEG)

[Tolo/a] coma unha cabra | *loc. adx. comp.*: ‘estar tolo/a’ (DFG, GDXL, LFCEG, EE, EO)

CABRITO

[Brincar/choutar/saltar] *coma un cabrito (tolo) / coma os cabritos* | *loc. adx. comp.*: ‘brincar aloucadamente’ (LFCEG)

Cabrito | *s. m.*: 1. ‘pillabán/ana’; 2. ‘persoa moi áxil’ (GDXL, EE)

CABRÓN

Cabrón | *s. m.*: 1. ‘persoa maliciosa ou malintencionada’; 2. ‘home ó que a súa parella lle é infiel, particularmente cando o consente’ (GDXL, DRAG)

De cabrón | *loc. adv.*: ‘facer algo con malicia’ (GDXL)

CABRONADA

Cabronada | *s.f.*: ‘acción malintencionada ou indigna’ (GDXL, DRAG)

CABUXA

[Áxil] *coma unha cabuxa* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que fisicamente está moi áxil’ (EE)

Cabuxa tola | *loc. s.*: ‘persoa aloucada’ (EE)

CABUXO

Amarrar o cabuxo | *loc. v.*: ‘esperar a que lles pase o enfado ós/ás nenos/as’ (EE)

Cabuxo | *s.m.*: ‘enfado que dura pouco tempo’ (DRAG)

Estar co cabuxo | *loc. v.*: ‘estar enfadado/a’ (DFG)

Ter o cabuxo | *loc. v.*: ‘estar enfadado/a’ (DFG)

CACAREXADA

Cacarexada | *s.f.*: ‘gargallada ou riso estridente’ (GDXL)

CACAREXADOR

Cacarexador/a | *adx.*: ‘persoa que pondera con fachenda as cousas propias’ (GDXL)

CACAREXAR

Cacarexar | *v.t.*: 1. ‘ponderar esaxerada ou reiteradamente as accións ou as calidades de algo ou alguén, especialmente as propias’; 2. ‘difundir cousas que deben ser caladas’; 3. ‘falar alto e con voz aguda’ (DRAG, GDXL)

CACHALOTE

[Bruto/a] *coma un cachalote* | *loc. comp.*: ‘moi bruto/a’ (DFXG)

CACHOLA

Cachola | *s.f.*: ‘cabeza das persoas’ (DRAG)

CADELA

Cadela | *s.f.*: 1. ‘muller irascible ou de mal xenio’; 2. ‘muller de comportamento socialmente deshonesto’ (DRAG, GDXL, EE)

Chámalle can á cadela! | *fórm.*: ‘fórmula que se emprega para indicar que alguén saíu máis listo/a do que parecía’ (GDXL)

[Correr] *coma unha cadela* | *loc. adx. comp.*: ‘correr moito’ (LFCEG)

[Delgado/a] *coma unha cadela* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi delgada’ (DFXG, LFCEG)

Nunca o can morde a cadela | *refr.*: ‘fai referencia a unha relación de respecto mutuo’ (RGB)

[Poñerse] *coma cadelas* | *loc. adx. comp.*: ‘ter un comportamento promiscuo’ (LFCEG)

[Poñerse] *coma unha cadela* | *loc. adx. comp.*: ‘enfadarse moito, estar irascible’ (EE)

[Putá] *coma unha cadela* | *loc. adx. comp.*: ‘muller de carácter promiscuo’ (LFCEG, EO)

[Saída] *coma unha cadela (en celo)* | *loc. adx. comp.*: ‘muller de carácter promiscuo’ (LFCEG, EO)

Ser unha cadela coma un can | *loc. v.*: 1. ‘ser moi atrevida unha persoa’; 2. ‘ser ruín’ (GDXL, LFCEG)

[Viciosa] *coma unha cadela* | *loc. adx. comp.*: ‘muller de carácter promiscuo’ (LFCEG, EO)

CADELO

[Estar/facer un día (frío)] *coma un cadelo* | *loc. adx. comp.*: ‘dise cando o frío é moi intenso’ (DFG, LFCEG)

CALANRA

[Cantar] *coma unha calandra* | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEG)

CAMADA

Camada | *s.f.*: ‘grupo de poboación con características comúns’ (DRAG, GDXL)

Ser da mesma camada/dunha camada | *loc. v.*: ‘ser da mesma condición negativa’ (DFG, GDXL)

CAMALEÓN

Camaleón | *s.m.*: ‘persoa que cambia de opinión, actitude etc., adoptando en cada momento a que máis lle convén segundo as circunstancias’ (DRAG, GDXL)

CAN

A can vello non hai cus cus / tus, tus | *refr.*: ‘a persoa que adquiriu sabedoría cos anos non necesita consellos’ (RGMF, RGB)

Á carreira de can | *loc. adv.*: ‘a unha distancia curta’ (DFXG, DFXM, EE, EO)

A cazador novo, can vello | *refr.*: ‘dise dunha situación na que a persoa experimentada se aproveita da inexperiencia doutra’ (RGMF, RGB)

[Acabar] coma os cans na misa | *loc. adx. comp.*: ‘acabar derrotado/a’ (LFCEG)

[Acedo/agre] coma o rabo dun can | *loc. adx. comp.*: ‘amargor’ (LFCEG)

Alá vai o can coa bica toda! | *fórm.*: ‘expresión de forte contrariedade que se di cando algo é desbaratado’ (DFG, EO)

Alá vai o can coas nocés! | *fórm.*: ‘expresión de forte contrariedade que se di cando algo é desbaratado’ (DFG, EO)

Amigos coma o can e o gato, que comen no mesmo prato | *refr.*: ‘amizade perigosa’ (RGB)

[Andar apegado/a] coma un can ó cu | *loc. adx. comp.*: ‘seguir [unha persoa] continuamente a outra’ (DFG, LFCEG, EE)

[Andar atrás de alguén] coma un can (perdigueiro)/o mesmo ca un can | *loc. adx. comp.*: ‘seguir [unha persoa] continuamente a outra’ (DFG, LFCEG, EE)

[Andar] coma o can e o gato | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas entre elas, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Andar] coma o can dos ovos | *loc. adx. comp.*: 1. ‘andar pedindo algo [de alguén]’; 2. ‘andar en busca da compañía de alguén’ (DFXG, LFCEG)

[Andar] coma o can na corda | *loc. adx. comp.*: ‘andar ou estar disciplinado/a’ (LFCEG)

[Andar] coma o can sen dono | *loc. adx. comp.*: ‘andar ou estar en liberdade’ (LFCEG)

[Andar] coma un can (cando lle soltan a correa) | *loc. adx. comp.*: ‘andar por aí de noite’ (EO)

Andar de can | *loc. v.*: 1. ‘saír de noite ata a madrugada’; 2. ‘andar un home na procura de mulleres’ (DFXG, EE)

[Andar nas carreiras] coma os cans | *loc. adx. comp.*: ‘andar moi apurada/o’ (EE)

[Andar tirado] coma un can (de palleiro) / coma os cans | *loc. adx. comp.*: ‘vivir sen contar coa axuda de ninguén’ (DRAG, GDXL, LFCEG, EE)

[Apupar (a alguén)] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘acosar a alguén, atacalo/a, poñelo/a en perigo, facerlle burla’ (LFCEG)

[Arregañar os dentes] coma un can de palleiro | *loc. adx. comp.*: ‘ensinar os dentes como xesto de enfado’ (LFCEG)

Arrimar(se) os cans ás paredes | *loc. v.*: [expresión de ameaza] dise de alguén que mete medo’ (DFG, GDXL)

[Botar (a alguén)] coma os cans da misa | *loc. adx. comp.*: ‘derrotar ou desprezar a alguén’ (LFCEG)

Botarlle o can [a alguén] | *loc. v.*: ‘atacalo/a de obra ou palabra’ (DFG, DRAG, GDXL)

[Botarse] coma un can (de presa) | *loc. adx. comp.*: ‘responder agresivamente’ (LFCEG)

Cabeza de can | *loc. s.*: ‘persoa lixeira ou aloucada’ (DFG)

Cada can ladra no seu palleiro | *refr.*: ‘cadaquén debe ocuparse dos asuntos propios’ (RGMF)

Cal é o can, tal é o dono | *refr.*: ‘designa un parecido, físico ou doutra índole, entre dúas persoas ou cousas’ (RGB)

Cal o dono, tal o can | *refr.*: ‘designa un parecido, físico ou doutra índole, entre dúas persoas ou cousas’ (RGB)

Can | *s.m.*: 1. ‘home de mal xenio’; 2. ‘nugalla, preguiza, falta de vontade para traballar’ (GDXL, EE)

Can ceboleiro | *loc. s.*: ‘[despectivamente] persoa á que lle gusta comer a conta dos demais’ (GDXL)

Can de moitos cuncos | *loc. s.*: ‘home que anda con máis dunha muller’ (DFXG)

Can ladrador non é mordedor / Can ladrador pouco mordedor | *refr.*: ‘a persoa que ameaza e se mostra colérica non sempre é a máis perigosa’ (EO)

Can ladrador que non ten forza, ¡ai, se se descoida! | *refr.*: ‘ameaza’ (RGB)

Can merendeiro garda mal o palleiro | *refr.*: ‘persoa que vai de casa en casa levando contos, aproveitando para ser convidada sen pedilo, e descoida a casa propia’ (RGB)

Can que ladra nunca morde | *refr.*: ‘a persoa que ameaza e se mostra colérica non sempre é a máis perigosa’ (EO)

Can que moito ladra, ruín é para a casa | *refr.*: ‘persoa que pretende aparentar o contrario do que realmente é’ (RGB)

Can que moito lambe, tira ó sangue | *refr.*: ‘quen moito adula agocha segundas intencións’ (RGMF, RGB)

Can que morde non ladra en van | *refr.*: ‘situación que resultaba evidente’ (RGMF, RGB)

Can que vai a onde non o chaman leva paus | *refr.*: ‘entremeterse en asuntos que non atinxen á persoa’ (RGMF)

Can sen dono | *loc.s.*: ‘persoa que sempre anda soa sen amigos’ (DFG, DRAG, EE)

Can vello | *loc.s.*: ‘persoa cauta e advertida pola experiencia da vida’ (DFG, DFXG, DRAG, GDXL)

Can vello, se non corre, busca | *refr.*: ‘persoa experimentada que sabe como actuar en todas as circunstancias’ (EE)

[Cañar] coma a un can | *loc. adv. comp.*: ‘golpear a alguén ou tratalo/a de malos modos’ (LFCEG)

Canciño cego | *loc.s.*: ‘persoa moi fiel e submisa’ (DFG)

[Canso/a] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘moi canso/a’ (LFCEG)

Cara de can | *loc.s.*: ‘expresión de desgusto, hostilidade ou reprobación’ (DFXG, DFXM, EE)

[Cariñento/a] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘persoa agarimosa, amorosa, obediente’ (LFCEG)

[Cativo/a] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘moi feo/a’ (DFXG, DFXM, LFCEG)

Ceibar os cans na/pola bouza/río | *loc.v.*: 1. ‘sementar discordia’; 2. ‘encerrar a alguén con mala intención’; 3. ‘incitar a outros a que fagan algo’ (DFG, DFXM, DRAG, GDXL)

Chámalle can á cadela! | *fórm.*: ‘expresión empregada para indicar que alguén saíu máis listo/a do que parecía’ (GDXL)

Chámame can e bótame pan! | *fórm.*: ‘úsase para indicar que non importan as ofensas se con elas se consegue algún beneficio’ (DFXG, RGMF, RGB)

[Cheirar] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘cheirar mal’ (LFCEG)

Cheirarlle o rabo [a alguén] | *loc. v.*: ‘adulalo/a servilmente’ (DFG)

[Correr a alguén] coma a un can | *loc. adv. comp.*: ‘tratalo/a con desprezo e sen consideración’ (DFG, LFCEG, GDXL)

Dálle ó rabo o can, non por ti senón polo pan | *refr.*: ‘facer algo por comenencia propia’ (RGMF, EE)

[De acordo] coma o can e o gato | *loc. adv. comp.*: ‘aplicase ás persoas que se levan mal’ (LFCEG, DRAG)

De balde andan os cans e tiranlle pedras | *refr.*: ‘define unha situación de gratuidade, que é devolta con ingratidade’ (RGB, EO)

[Deixar quedar/tirado a alguén] coma a un can | *loc. adv. comp.*: ‘abandonar a alguén, deixalo/a desamparado/a nunha determinada situación’ (LFCEG, EE)

[Delgado/a] coma un can | *loc. adv. comp.*: ‘moi delgado/a’ (DFXG, LFCEG)

[Devecer] coma un can | *loc. adv. comp.*: ‘desexar algo con moita ansiedade’ (EE)

[Discutir] coma cans | *loc. adv. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas, pelexar continuamente’ (DFG, LFCEG)

[Durar] coma a manteiga no fociño do can / no nariz do can | *loc. comp.*: ‘ser [algo] fugaz, durar moi pouco’ (LFCEG)

Durmir sen can | *loc. v.*: ‘non ter medo, ser persoa valente e decidida’ (DFG)

[Duro/a] coma un can | *loc. adv. comp.*: 1. ‘persoa moi resistente fisicamente’; 2. ‘persoa insensible’ (LFCEG)

En todas partes hai cans descalzos | *refr.*: ‘as cousas negativas non son exclusivas dun lugar ou dunha persoa, senón comúns a todos/as’ (DFG, GDXL)

Espertar o can que dorme | *loc. v.*: ‘buscar problemas, complicacións’ (DFG, GDXL)

[Estar] coma o can e mais o gato | *loc. adv. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Estar] coma un can co rabo entre as pernas | *loc. adv. comp.*: ‘estar [unha persoa] avergonzada, escarnecida’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, EE)

[Estar] coma o can sen alma | *loc. adv. comp.*: ‘estar tranquilo/a’ (LFCEG)

[Estar] coma os cans na misa/igreja | *loc. adv. comp.*: ‘estorbar ou estar de máis nun determinado lugar’ (DFG, LFCEG)

[Estar] coma un can | *loc. adv. comp.*: ‘estar incomodo/a’ (LFCEG)

[Estar] coma un can á boa vida | *loc. adv. comp.*: ‘estar cómodo/a’ (LFCEG)

[Estar] coma un can polas pernas | *loc. adx. comp.*: ‘estar mirrado/a, moi delgado/a’ (LFCEG)

[Estar deitado/a] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘estar ocioso/a, sen facer nada’ (EE)

[Estar/facer un día frío] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘dise cando o frío é moi intenso’ (DFG, LFCEG)

[Estirarse] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘estar ocioso/a, sen facer nada’ (EE)

Estírate can que mañá imos de caza! | *fórm.*: ‘expresión empregada para referirse a unha persoa que se espreguiza’ (EE)

[Facer] coma o can do *hortelán (que nin come/roe nin deixa comer/roer) | *loc. adx. comp.*: ‘non poder ou non querer facer algo, nin deixar que outra persoa o faga’ (DFG, LFCEG)

[Facer] coma se ladrara un can | *loc. adx. comp.*: ‘proceder sen prestar atención nin tomar en consideración a quen se di ou aquilo que se di’ (DFG, LFCEG)

Facer o coxear dos cans | *loc. v.*: ‘finxir’ (LFCEG)

[Facer tanta falta] coma os cans na misa/igreja | *loc. adx. comp.*: ‘estorbar ou estar de máis nun determinado lugar’ (DFG, LFCEG)

[Facer tanto caso de algo] coma se ladrara un can | *loc. adx. comp.*: ‘proceder sen prestar atención nin tomar en consideración a quen se di ou aquilo que se di’ (DFG, LFCEG)

(Facer un día) de cans | *loc. adx.*: ‘estar (o tempo) moi malo’ (GDXL, EO)

[Facerlle caso a alguén] coma ó can | *loc. adx. comp.*: ‘menosprezar a alguén’ (LFCEG)

Fame de can | *loc. s.*: ‘grande apetito’ (DFXG, DFXM)

[Feo/a] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘moi feo/a’ (DFXG, DFXM, LFCEG)

[Fero/a] coma un can (doente/de palleiro) | *loc. adx. comp.*: ‘persoa de comportamento ou forma de ser irada, irascible’ (DFG, LFCEG)

[Fiel] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi fiel’ (DFG, LFCEG, EE)

Fillo/a de can | *loc. s.*: ‘fillo/a de nai solteira’ (EE)

[Fuxir] coma can con vincha ó rabo | *loc. adx. comp.*: ‘escapar/fuxir a toda velocidade’ (DFG, LFCEG)

[Fuxir] coma dos cans | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir de algo que se considera perigoso’ (LFCEG)

[Fuxir] coma o can co rabo entre as pernas | *loc. adx. comp.*: ‘irse avergonzado/a, escarnecido/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, EE)

[Fuxir] coma un can perdigueiro cando ventea ó lobo | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir dunha situación perigosa’ (LFCEG)

Ida sen volta coma o can pola porta | *refr.*: 1. ‘expulsión’; 2. ‘marcha definitiva’ (LFCEG)

[Ir] coma o can co rabo entre as pernas | *loc. adx. comp.*: ‘ir(se) avergonzado/a, escarnecido/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, EE)

[Ir] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘quedar farto/a despois de comer’ (LFCEG)

Ir un frío que nin os cans paran | *loc. v.*: ‘ir un frío moi intenso’ (DFG, DFXG)

[Irse] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘ser tratado/a con desprezo e sen consideración’ (DFG, LFCEG, GDXL)

Ladra, can, que para iso gañas o pan! | *fórm.*: ‘expresión que se lle di a alguén para que mostre agradecemento ou para que se poña a traballar, estudar, ...’ (RGB)

[LadRAR] coma un can (de palleiro/lunático) | *loc. adx. comp.*: ‘berrar dominado pola ira’ (LFCEG)

[Laiarse] coma un can | *loc. adv./adx. comp.*: ‘queixarse emitindo sons agudos’ (EE)

[Lanzarse] coma un can de presa | *loc. adv./adx. comp.*: ‘responder agresivamente’ (LFCEG)

[Levar unha vida] coma un can (de palleiro) | *loc. adx. comp.*: 1. ‘ter problemas’; 2. ‘vivir con incomodidades’; 3. ‘ser preguiceiro/a’ (LFCEG, EE)

Levar unha vida de cans | *loc. v.*: ‘vivir con moitas dificultades’ (EE)

Levar vida de can | *loc. v.*: ‘levar boa vida’ (EO)

[Levarse] coma cans | *loc. adv. comp.*: 1. ‘levarse mal dúas persoas’ 2. ‘pelexar continuamente’ (DFG, LFCEG)

[Máis fraco/a] ca un can de palleiro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mirrada’ (LFCEG)

[Máis leal] ca un can | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fiel’ (DFG, LFCEG, EE)

Máis vale can vivo ca león morto | *refr.*: ‘é preferible ter pouco que nada’ (RGB)

Mal ladra o can cando ladra de medo | *refr.*: ‘expresión que se lle di a alguén cando ten medo’ (RGB)

Malía o can que se esquece de quen lle dá o pan | *refr.*: ‘fai referencia a unha situación de ingratidade’ (RGMF, RGB)

[Marchar] coma o can co rabo entre as pernas | *loc. adx. comp.*: ‘irse avergonzada unha persoa, escarnecida’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, EE)

[Marchar corrido/a] coma un can | *loc. adx. comp.*: ‘ser tratado/a con desprezo e sen consideración’ (DFG, LFCEG, GDXL)

Mentres o can dorme, o lobo mata e come | *refr.*: ‘úsase para contrapoñer unha persoa preguiceira a outra traballadora’ (RGB)

Meter os cans na bouza /no río | *loc. v.*: 1. ‘sementar discordia’; 2. ‘encirrar a alguén con mala intención’ 3. ‘incitar a outros para que fagan algo’ (DFG, DFXM, DRAG, GDXL)

Moitos cans para un (só) óso / para a barbada | *fórm.*: ‘dise cando algo é difícil de conseguir por seren moitas persoas a procuralo’ (DFXG, DFXM, GDXL, EO)

Non busques o pan na cama do can | *refr.*: ‘invita a non levar a cabo unha angueira que resultará inútil’ (RGMF, RGB)

Non haber can que lle ladre [a alguén] | *loc. v.*: ‘dise de quen é persoa soberbia, arrogante ou de quen é difícil de dominar’ (DFXG)

Non hai mellor caza cá que se fai con cans vellos | *refr.*: ‘as cousas saen mellor se as leva a cabo xente experimentada’ (RGB)

Non querer nin os cans | *loc. v.*: ‘non querer ninguén algo por non ter valor’ (GDXL)

Non ser un/ningún can | *loc. v.*: ‘ser digno de respecto e consideración’ (DFG)

Nunca o can morde a cadela | *refr.*: ‘relación de respecto mutuo’ (RGB)

Ó cabo do ano, o can manda no seu amo | *refr.*: ‘refírese ó poder que acaban adquirindo co tempo algunhas persoas sobre outras’ (RGMF)

O can afeito ó touciño, anque lle pele o fociño | *refr.*: ‘fai referencia ás aquelas persoas que non deixan de facer cousas que lles gustan, aínda que estas lles resulten prexudiciais’ (RGB)

O can baila polo pan / Polo pan baila o can | *refr.*: ‘facer algo por comenencia propia’ (RGMF, EE)

O can de boa raza pensa no pan e na caza | *refr.*: ‘persoa responsable e centrada, que pensa no ocio e tamén no traballo’ (RGMF)

O can e o gato non os poñas no mesmo prato | *refr.*: ‘recomenda non xuntar personalidades incompatibles’ (RGB)

O can de/no palleiro non quere compañeiro | *refr.*: ‘persoa que non comparte as cousas, que se quere soa’ (RGMF, RGB)

O can que dorme, non o espertes | *refr.*: ‘aconsella precaución contra os ataques’ (RGB)

Ó can que lambe a cinza non lle fies a fariña | *refr.*: ‘aconsella ser precavido con certas persoas’ (RGB)

O can que máis ladra non é o que máis traba | *refr.*: ‘dise cando a persoa que ameaza e se mostra colérica non é a máis perigosa’ (EO)

O can vello, se ladra, dá consello | *refr.*: invita a seguir o consello que nos pode dar alguén de avanzada idade’ (RGB)

O home e o can van por onde lle dan | *refr.*: ‘dise da persoa que fai algo por comenencia propia’ (RGMF)

O meu can pillou unha mosca, e se a pillou tamén a comeu / O meu can pillou unha mosca, cando pillará outra? | *fórm.*: ‘díselle a alguén cando manifesta fachenda por un éxito esporádico; tamén se usa cando algo bo acontece de xeito casual’ (DFG, DFXG, GDXL, DRAG, EO)

[Oír algo] coma quen oe ladrar un can | *loc. adx. comp.*: ‘proceder sen prestar atención nin tomar en consideración a quen fala ou aquilo que se di’ (DFG, LFCEG)

[Oír] máis ca un can fanado | *loc. adx. comp.*: ‘oír moi ben’ (DFXG, LFCEG)

Os que van onde non os chaman son os cans | *refr.*: ‘expresión con que unha persoa manifesta a vontade de non inmiscirse en algo’ (DFG, RGB)

Ou o can mente ou vén xente | *refr.*: ‘dise cando se teñen indicios ou sospeitas de que sucede algo’ (RGMF, RGB)

Outro can na merenda! | *fórm.*: ‘dise para indicar que unha persoa actúa igual de mal ca outra ou que un feito é igual de inconveniente ca outro consabido’ (DFG)

[Ouvear] coma un can de palleiro/lunático | *loc. adx. comp.*: ‘berrar dominado pola ira’ (LFCEG)

[Pasalas] coma un can | *loc. adx. comp.*: 1. ‘ter problemas’; 2. ‘vivir con incomodidades’ (LFCEG, EE)

[Pasar máis fame] ca un can de caza / sen dono | *loc. adx. comp.*: ‘pasar moita fame’ (DFG, DFXG, DFXM, EE)

[Pasar unha vida] coma un can de palleiro | *loc. adx. comp.*: 1. ‘ter problemas’; 2. ‘vivir con incomodidades’ (LFCEG, EE)

[Perigoso/a] coma o can preso á cadea | *loc. adx. comp.*: ‘persoa perigosa’ (LFCEG)

[Pintar menos] cós cans na misa | *loc. adx. comp.*: ‘estorbar ou estar de máis nun determinado lugar’ (DFG, LFCEG)

[Poñer] coma un can (de palleiro) | *loc. adv. comp.*: ‘tratar a alguén coma se non se tratase dun ser humano, con aldraxe’ (LFCEG, DRAG, GDXL, EO)

Poñer o tempo cara de can | *loc. v.*: ‘empeorar as condicións meteorolóxicas’ (DFXM)

[Poñerse dun xenio] coma can que lle quitan o óso | *loc. adx. comp.*: ‘enfadarse moito’ (LFCEG)

[Quedar] coma o can co rabo entre as pernas | *loc. adx. comp.*: ‘quedar avergonzado/a, escarnecido/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, EE)

[Rabear] coma un can na corda | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi enfadada unha persoa’ (LFCEG)

[Reñer] coma cans | *loc. adx./adv. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas, pelexar continuamente’ (DFG, LFCEG)

[Renxer] coma un can de palleiro/lunático | *loc. adx. comp.*: ‘berrar [unha persoa] dominada pola ira’ (LFCEG)

[Roer] igual ca un can | *loc. adx. comp.*: ‘morder fortemente’ (LFCEG)

[Saber] coma o rabo do can | *loc. adv./adx. comp.*: ‘saber [algo] amargo’ (LFCEG)

[Saír] coma un can cando lle atan unha lata ó rabo | *loc. adx. comp.*: ‘saír anoxada [unha persoa]’ (LFCEG)

Sáirlle o can sen rabo [a alguén] | *loc. v.*: ‘levar un chasco’ (DFG)

Santa Lucía!/San Silvestre! Se é un can mórdeche! | *fórm.*: ‘dise cando un busca algo que ten diante dos ollos’ (DFG, EE)

[Ser] coma o can e o gato | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas entre elas, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Ser] coma can de sufralda | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que acompaña continuamente a outra de maneira pegañenta e/ou servil’ (DFG)

[Ser] coma o can do *hortelán (que nin come/roe nin deixa comer/roer) | *loc. adx. comp.*: ‘dise cando unha persoa non pode ou non quere facer algo, nin deixa que outro o faga’ (DFG, LFCEG)

[Ser] coma o can: onde lle fan a cama alí/aí se deita | *loc. adx. comp.*: ‘conformarse’ (LFCEG)

[Ser] coma quen lle bota o alcacén a un can | *loc. adx. comp.*: ‘resultar [algo] inútil’ (LFCEG)

[Ser] coma un can | *loc. adx. comp.*: 1. ‘andar un home na procura de mulleres’; 2. ‘ser moi traballador’ (LFCEG, DFG)

[Ser] como darllo/coma quen llo dá a un can | *loc. adx. comp.*: ‘resultar [algo] inútil’ (LFCEG)

[Ser] *como facer o coxear dos cans* | *loc. adx. comp.*: ‘finxir’ (LFCEG)

[Ser] *como ir á/de caza sen can* | *loc. adx. comp.*: ‘perder o tempo’ (GDXL)

Ser feo para can | *loc. v.*: ‘ser moi feo/a’ (DFXG, DFXM, LFCEG)

[Ser unha vida] *coma un can (de palleiro)* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘ter problemas’; 2. ‘vivir con incomodidades’ (LFCEG)

[Servir a alguén] *coma un can* | *loc. adx. comp.*: ‘(servir) moi fielmente’ (DFG)

Sogra e nora e can e gato non comen no mesmo prato | *refr.*: ‘úsase para ponderar unha relación de inimizade’ (RGB)

[Ter máis sorte] *ca un can deitado* | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita sorte’ (EE)

[Ter un xenio] *coma un can doente/de palleiro* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa irada, irascible’ (DFG, LFCEG)

[Ter unha dor] *coma un can* | *loc. adx. comp.*: ‘pasar moita dor’ (EE)

[Ter unha fame] *coma un can* | *loc. adx. comp.*: ‘pasar moita fame’ (DFG, DFXG, DFXM, EE)

[Traballador/a] *coma un can de palleiro* | *loc. adx. comp.*: ‘ser preguiceiro/a’ (LFCEG)

[Traballar] *coma un can deitado* | *loc. adx. comp.*: ‘estar sen facer nada’ (LFCEG)

[Tratar] *coma se fose un can* | *loc. adx./adv. comp.*: ‘coma se non se tratase dun ser humano, con aldraxe’ (LFCEG, DRAG, GDXL, EO)

[Tratar] *coma un can (de palleiro)/os cans* | *loc. adx./adv. comp.*: ‘coma se non se tratase dun ser humano, con aldraxe’ (LFCEG, DRAG, GDXL, EO)

[Valer menos] *cás orellas dun can cheas de auga* | *loc. adx. comp.*: ‘non valer nada’ (LFCEG)

[Ventar algo] *coma o can á perdiz* | *loc. adx. comp.*: ‘advertir [algo] antes de que suceda’ (LFCEG)

Verse en pelicas de can | *loc. v.*: ‘pasar apuros, ter dificultades’ (DFXG, GDXL)

Vir á hora do can | *loc. v.*: ‘chegar a altas horas da madrugada ou ó amencer’ (EE)

[Vivir] *coma o can e mailo gato* | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas entre elas, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Vivir] *coma un can (de palleiro) / coma os cans* | *loc. adx. comp.*: ‘vivir sen contar coa axuda de ningún’ (DRAG, GDXL, LFCEG, EE)

[Vivir no mundo] *coma os cans* | *loc. adx./adv. comp.*: ‘vivir ben’ (LFCEG)

CANARIO

[Cantar] *coma un canario* | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEG)

CANGREXO

[Andar coas pernas arrastro] *coma un cangrexo* | *loc. adx. comp.*: ‘andar arrastrando os pés’ (LFCEG)

[Andar ó revés/para atrás] *coma un cangrexo* | *loc. adx. comp.*: ‘pondera o atraso ou a escasa progresión de alguén’ (DFG, DFXM, LFCEG)

[Atravesado/a] *coma un/os cangrexo/s* | *loc. adx. comp.*: ‘expresión que pondera o carácter mal intencionado dunha persoa’ (DFG, LFCEG)

CARACOL

[Andar] *coma un caracol* | *loc. adx. comp.*: ‘andar lento/a’ (LFCEG, EO)

[Lento/a] *coma un caracol* | *loc. adx. comp.*: ‘ser lento/a’ (LFCEG, EO)

[Levalo todo ó lombo] *coma o caracol* | *loc. adx. comp.*: ‘non ter máis nada que o que se leva enriba’ (LFCEG)

[Pecharse] *coma o caracol* | *loc. adx. comp.*: ‘ser hermético/a [unha persoa ou cousa]’ (LFCEG)

CARNEIRO

[Acovardados] *coma carneiros* | *loc. adx. comp.*: ‘extrema covardía con que se comporta ou experimenta unha persoa’ (DFG)

[Bater co pé no chan] *coma un carneiro colludo* | *loc. adx. comp.*: ‘rebelarse’ (LFCEG)

Carneiro | *s.m.*: 1. ‘persoa que carece de vontade ou decisión’; 2. ‘persoa que persiste nas súas ideas ou actitudes’; 3. ‘persoa ruda, de modais pouco finos ou con pouca educación’ (DFG, GDXL, DRAG)

[Comportarse] *coma carneiros* | *loc. adx. comp.*: ‘pondera a extrema covardía con que se comporta ou experimenta unha persoa’ (DFG)

De hoxe a mañá o carneiro cría la | *refr.*: ‘indica o progreso dun determinado asunto’ (RGMF)

[Estúpido/a] *coma un carneiro* | *loc. adx. comp.*: ‘parvo/a’ (LFCEG)

[Ir] *coma carneiros [tras de alguén]* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘comportarse docilmente, sen opoñer resistencia’; 2. ‘seguir a alguén de forma gregaria’ (DFG, LFCEG)

Non penses que son carneiro, aínda que vista de la | *refr.*: ‘persoa que parece menos lista do que en realidade é’ (RGB)

O carneiro arrufado foi por la e saíu rapado | *refr.*: ‘persoa vaidosa que resulta prexudicada no intento de conseguir aquilo ó que aspiraba’ (RGB)

[Obcecado/a] coma un carneiro | *loc. adx. comp.*: ‘ser [unha persoa] moi testana, obcecada’ (DFG, LFCEG, EE)

[Ser] coma os carneiros: para onde vai un van todos | *loc. adx. comp.*: 1. ‘comportarse docilmente, sen opoñer resistencia’; 2. ‘seguir a alguén de forma gregaria’ (DFG, LFCEG)

[Teimoso/a; testudo/a] coma un carneiro | *loc. adx. comp.*: ‘ser [unha persoa] moi testana, obcecada’ (DFG, LFCEG, EE)

CARRACHA

[Máis noxento/a] ca unha carracha | *loc. adx. comp.*: ‘persoa noxenta’ (LFCEG)

[Molesto/a] coma unha carracha | *loc. adx. comp.*: ‘persoa molesta, que non se arreda dun’ (EE)

CARRICANTA

[Alegre] coma unha carricanta | *loc. adx. comp.*: ‘persoa alegre’ (LFCEG)

CASCAREXADA

Cascarexada | *s.f.*: ‘gargallada ou riso estridente’ (GDXL)

CASCAREXAR

Cascarexar | *v.t.*: 1. ‘ponderar esaxerada ou reiteradamente as accións ou as calidades de algo ou alguén, especialmente as propias’; 2. ‘difundir cousas que deben ser caladas’; 3. ‘falar alto e con voz aguda’ (DRAG, GDXL)

CASTRÓN

Castrón | *s.m.*: ‘home ó que a súa parella lle é infiel, particularmente cando o consente’ (DRAG, GDXL)

Levar o castrón ó monte | *loc. v.*: ‘díselle a unha persoa cando está encabuxada para que se calme’ (GDXL)

[Saltar] coma un castrón | *loc. adx. comp.*: ‘brincar’ (LFCEG)

CHIBA

[Estar] *coma unha chiba* | *loc. adx. comp.*: ‘estar tola [unha persoa]’ (DFG, GDXL, LFCEG, EE, EO)

[Tolo/a] *coma unha chiba* | *loc. adx. comp.*: ‘estar tola [unha persoa]’ (DFG, GDXL, LFCEG, EE, EO)

CHOCO

[Mareado/a] *coma un choco* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi mareado/a’ (EE)

COBRA

[Andar] *coma o lobo no inverno e a cobra no verán* | *loc. adx. comp.*: ‘estar enfadado/a’ (LFCEG)

[Andar a rastro] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘pasar dificultades’; 2. ‘ser pobre’ (LFCEG, EO)

[Andar ó revés] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘errar’ (LFCEG)

[Arrastrarse] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘pasar dificultades’; 2. ‘ser pobre’ (LFCEG, EO)

Botar cobras e sapos (pola boca) | *loc. v.*: ‘proferir blasfemias, insultos e inxurias’ (DFG, GDXL)

[Bufar] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘mostrar enfado’ (LFCEG)

[Bufar] *coma o lobo no inverno e a cobra no verán* | *loc. adx. comp.*: ‘mostrar enfado’ (LFCEG)

[Chiar] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘enfadarse’ (LFCEG)

Cuspir cobras e sapos (pola boca) | *loc. v.*: ‘proferir blasfemias, insultos e inxurias’ (DFG, GDXL)

[Domearse] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘ser áxil, dobrar o corpo con facilidade’ (LFCEG)

[Erguerse] *coma se o picara unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘erguerse rapidamente, de súpeto’ (LFCEG)

[Espetarse (cara alguén)] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘pelexar’ (EE)

[Esquivo/a] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que evita o trato coa xente, que foxe dela’ (EE)

[Falso/a] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘moi falso/a’ (DFXG)

[**Liscar**] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir rapidamente’ (LFCEG)

[**Listo/a**] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa intelixente’ (LFCEG)

[**Malo/a**] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ruín’ (LFCEG)

Morderlle unha cobra [a alguén] | *loc. v.*: ‘sufrir dano, xeralmente de carácter sentimental’ (DFG)

[**Nugallán/á**] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que pasa o tempo sen facer nada, deitada’ (EE)

[**Pillo/a**] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa intelixente’ (EE)

[**Pórse**] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘enfadarse moito’ (LFCEG)

Quitar a cobra coa man doutro | *loc. v.*: ‘causar un dano e tratar de agachalo’ (GDXL)

[**Retorcerse/revirarse**] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘facer movementos de contracción bruscos e violentos’; 2. ‘opoñer resistencia’ (DFG, LFCEG)

[**Saber máis**] *cás cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘ser intelixente’ (LFCEG)

[**Silencioso/a**] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que actúa de maneira que os demais non detecten a súa presenza’ (EE, EO)

[**Sixiloso/a**] *coma unha cobra* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que actúa de maneira que os demais non detecten a súa presenza’ (EE, EO)

Ter mamar de cobra | *loc. v.*: ‘saber pedir as cousas con moi boas maneiras’ (DFXG)

[**Ter tanta confianza en alguén**] *coma nun saco de cobras* | *loc. adx. comp.*: ‘desconfiar’ (LFCEG)

[**Verse arrastrado/a**] *coma as cobras* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘estar en dificultades’; 2. ‘ser pobre’ (LFCEG, EO)

CÓBREGA

Morderlle unha cóbrega [a alguén] | *loc. v.*: ‘sufrir dano, xeralmente de carácter sentimental’ (DFG)

Se vas a sacar a cóbrega do burato, esconde ben as mans por se acaso | *refr.*: ‘recomenda ser precavido/a na vida contra os ataques doutros’ (RGB)

[**Verse arrastrado/a**] *coma as cóbregas* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘estar en dificultades’; 2. ‘ser pobre’ (LFCEG, EO)

COCHADA

Cochada | *s.f.*: ‘acción innobre ou inxusta con que se prexudica a alguén’ (DRAG, GDXL)

COCHO

Cocho | *s.m.*: 1. ‘persoa que está ou anda sucia ou mal amañada’; 2. ‘persoa que fai as cousas con pouco coidado e limpeza’; 3. ‘persoa maleducada, malfalada e que emprega palabras bastas’; 4. ‘persoa que actúa ou se comporta sen escrúpulos, sen nobreza, mesmo prexudicando os demais’ (GDXL, DRAG)

[Estar] **coma un cocho** | *loc. adx. comp.*: ‘estar sucio/a’ (GDXL)

[Gordo/a] **coma un cocho** | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi gordo/a’ (LFCEG, GDXL)

[Oír] **coma os cochos** | *loc. adx. comp.*: ‘oír moi ben’ (LFCEG)

[Roncar] **coma un cocho** | *loc. adv./adx. comp.*: ‘roncar moito e moi alto’ (LFCEG)

[Ser] **coma os cochos** | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi teimoso/a’ (DFXG, LFCEG, EO)

COELLA

Coella | *s.f.*: ‘muller que ten moitos fillos’ (EE)

[Parir/ter fillos] **coma unha coella** | *loc. adx. comp.*: ‘dise da muller moi fértil’ (EE, EO)

COELLO

[Fino/a] **coma un coello** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa intelixente’ (LFCEG)

[Foder] **coma os coellos** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fértil’ (EE, EO)

Inda o demo ten cara de coello! | *fórm.*: ‘dise cando algo resulta chocante ou supón unha contrariedade’ (DFG, GDXL)

[Rir] **coma os coellos** | *loc. adx. comp.*: ‘rir sen gana, finxidamente’ (DFG, LFCEG)

CONGRO

[Andar] **coma un congro** | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi bébedo’ (DFG, EE)

[Borracho/a] **coma un congro** | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi bébedo/a’ (DFG, EE)

CORDEIRO

[Humilde] **coma un cordeiro** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mansa’ (LFCEG)

[Inocente] **coma un cordeiro** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa inocente’ (LFCEG)

[Liso/a] **coma un cordeiro** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mansa, sen malicia ou maldade’ (LFCEG)

[Manso/a] **coma un cordeiro** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mansa, sen malicia ou maldade’ (LFCEG)

CORNO

Crebar/romper os cornos | *loc. v.*: ‘matinar moito en algo para procurar solucionalo’ (DFG)

Encornado/escornado | *adx.*: ‘desamigado, posto a mal [con alguén]’ (GDXL)

Encornar | *v.p.*: ‘sufrir unha alteración do estado de ánimo que faga sentir enfado’; 2. ‘romper unha relación amigable’ (DRAG, GDXL)

Escornar | *v.t.*: ‘enfrentarse con algo superior ás forzas dun’ | *v.i.*: ‘teimar, porfiar nun asunto ou nunha idea’ | *v.p.*: 1. ‘esforzarse moito, física ou intelectualmente, para conseguir algo’; 2. ‘romper unha relación amigable’ (DRAG, GDXL)

Estar/poñerse/pórse de cornos | *loc. v.*: ‘estar incomodado, de mal humor’ (DRAG, GDXL)

Ir dar cornadas ó tren | *loc. v.*: ‘ir amolar a outro’ (GDXL)

Metérselle entre corno e corno / Metérselle nas cornas / Metérselle nos cornos [algo a alguén] | *loc. v.*: ‘empeñarse, obstinarse en algo; ter algo gravado na mente’ (DFG, GDXL)

Poñerlle os cornos [a alguén] | *loc. v.*: ‘serlle infiel á parella sentimental’ (DFG, DRAG, GDXL)

Ter os cornos grandes | *loc. v.*: ‘ser unha persoa egoísta’ (DFXG, GDXL)

CORTELO

Alborotar o cortello | *loc. v.*: ‘alterar con accións ou palabras unha concorrencia de xente’ (GDXL)

Cortello | *s.m.*: ‘lugar sucio e desordenado’ (DRAG, GDXL)

[Estar] coma un cortello (dos porcos) | *loc. adx. comp.*: ‘[referido a un espazo ou lugar] estar completamente desordenado ou sucio’ (DFG, LFCEG)

[Ser] coma un cortello (dos porcos) | *loc. adx. comp.*: ‘[referido a un espazo ou lugar] estar completamente desordenado ou sucio’ (DFG, LFCEG)

COUCE

Couce | *s.m.*: ‘golpe que dá unha persoa movendo un pé violentamente’ (GDXL)

Dar couces no cu | *loc. v.*: ‘correr moito; fuxir’ (GDXL)

Erguerse ós couces | *loc. v.*: ‘volverse intratable unha persoa’ (DFG)

[Falar] coma quen dá couces contra o aguillón | *loc. adx. comp.*: ‘falar mal’ (LFCEG)

Soltar un couce | *loc. v.*: ‘constestar ofensivamente’ (GDXL)

Tirarlle couces [a alguén] | *loc. v.*: ‘dicir despropósitos; dar malas contestacións’ (DFG)

CORVO

[Branquiño/a] coma as ás dun corvo | *loc. adx. comp.*: ‘moi negro ou de cor negra moi intensa’ (DFXG, LFCEG, GDXL, EE)

Cría corvos e sacaranche/tiraranche os ollos | *refr.*: ‘expresión que se emprega para comentar a ingratidade da persoa á que se fai referencia’ (RGME, RGB, GDXL, EE)

Díxolle o corvo á pega: bótate alá/saca para alá que es negra! | *dialox.*: ‘díselle a quen despreza a alguén sen se dar de conta de que presenta as mesmas características negativas que está a criticar’ (RGB, EE)

[Estar] máis negro cás ás dun corvo / ca un corvo | *loc. adx. comp.*: ‘moi negro ou de cor negra moi intensa’ (DFXG, LFCEG, GDXL, EE)

[Feo/a] coma un corvo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fea’ (LFCEG)

[Haber tanto (de algo ou alguén)] coma corvos brancos | *loc. adv. comp.*: ‘escaseza’ (LFCEG)

Naceu un corvo branco! | *fórm.*: ‘dise para indicar unha rareza ou unha casualidade’ (GDXL)

[Negro/a] coma un corvo | *loc. adx. comp.*: ‘moi negro ou de cor negra moi intensa’ (DFXG, LFCEG, GDXL, EE)

Non pode ser o corvo máis negro cás ás | *refr.*: ‘recomenda ter esperanza na desgraza’ (RBG, LFCEG)

Pouco máis negro pode ser o corvo cás ás | *refr.*: ‘recomenda ter esperanza na desgraza’ (RBG, LFCEG)

[Ser] coma un corvo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fea’ (LFCEG)

[Ser] máis negro cás ás dun corvo / ca un corvo | *loc. adx. comp.*: ‘moi negro ou de cor negra moi intensa’ (DFXG, LFCEG, GDXL, EE)

Un corvo a outro non lle tira os ollos | *refr.*: ‘describe o respecto mutuo entre persoas que adoitan presentar o mesmo carácter’ (RGB)

CORZO

[Andar] coma un corzo | *loc. adx./adv. comp.*: 1. ‘andar brincando en liberdade e con lixeireza’; 2. ‘saltar axilmente’ (DFG, LFCEG)

[Brincar] coma un corzo | *loc. adx./adv. comp.*: 1. ‘andar brincando en liberdade e con lixeireza’; 2. ‘saltar axilmente’ (DFG, LFCEG)

[Correr] coma un corzo | *loc. adx. comp.*: ‘correr moi velozmente’ (LFCEG, EE)

[**Fuxir**] *coma un corzo* | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir rapidamente’ (LFCEG, EE)

[**Saltar**] *coma un corzo* | *loc. adx./adv. comp.*: 1. ‘andar brincando en liberdade e con lixeireza’; 2. ‘saltar axilmente’ (DFG, LFCEG)

COTOVÍA

[**Ledo/a**] *coma unha cotovía* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi feliz’ (LFCEG)

CRINA

Crina | *s. f.*: ‘[coloquialmente] guedella, mata de pelo, polo xeral, enleado e desamañado’ (GDXL)

CRISTA

Baixarlle a crista [a alguén] | *loc. v.*: ‘dobregar a altivez ou o orgullo de alguén, humillalo/a’ (DFG)

Erguer a crista | *loc. v.*: ‘mostrarse [unha persoa] altiva, fachendosa’ (DFG)

CUBIL

Cubil | *s.m.*: 1. ‘agocho, refuxio’; 2. ‘lugar sucio’ (RAG, GDXL)

[**Ter a cama**] *coma un cubil* | *loc. adx. comp.*: ‘ter a cama sucia ou desordenada’ (LFCEG)

CUCAR

Cucar | *v.i. e v.t.*: 1. ‘rematar, dar por terminado’; 2. ‘pasar de tempo’; 3. ‘morrer’; 4. ‘cativar, engaiolar, atraer dun xeito irresistible’; 5. ‘fachendear, facer ostentación’ (DRAG, GDXL)

CUCO

[**Agudo/a**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘moi listo/a’ (DFXG, LFCEG, EE)

[**Alegre**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi contento/a ou moi ledó/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, GDXL, EO)

[**Contento/a**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi contento/a ou moi ledó/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, GDXL, EO)

Cuco | *s.m.*: ‘ser astuta unha persoa, saber aproveitar as ocasións’ (DFG, DFXG, DRAG, GDXL)

[**Facer**] *coma o cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘ser aproveitado/a’ (LFCEG)

[**Ledo/a**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi contento/a ou moi ledó/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, GDXL, EO)

[**Listo/a**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘moi listo/a’ (DFXG, LFCEG, EE)

[**Máis contento/a**] *ca un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi contento/a ou moi ledó/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, GDXL, EO)

[**Máis listo/a**] *ca un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘moi listo/a’ (DFXG, LFCEG, EE)

Non oír cantar outro cuco | *loc. v.*: ‘non ir durar moito; morrer’ (DFXG, DFG, GDXL)

[**Nugallán/á**] *coma o cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa preguiceira’ (LFCEG)

Oír cantar máis de catro cucos | *loc. v.*: ‘ter experiencia de vida’ (DFXG, GDXL)

[**Ser**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘habilidoso/a, espelido/a’ (GDXL)

Son da opinión do cuco, paxaro que nunca aniña, pon o ovo en niño alleo e outro paxaro o cría | *refr.*: ‘expresión empregada para indicar a falta de ganas de traballar, de que todo llo dean feito a un’ (DFXM)

[**Quedar**] *coma un cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi contento/a ou moi ledó/a’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, GDXL, EO)

[**Quedar sen voz**] *coma o cuco* | *loc. adx. comp.*: ‘quedar en silencio’ (LFCEG)

Ver o cuco | *loc. v.*: ‘ver o perigo moi preto’ (DFXG, GDXL)

CUNCHA

Ter moitas cunchas | *loc. v.*: 1. ‘ter moita experiencia no mundo’; 2. ‘ser unha persoa reservada, astuta ou sagaz’ (DFG)

CURUXA

Curuxa | *s.f.*: ‘ser unha persoa moi retraída ou pouco decidido/a’ (GDXL)

[**Listo/a**] *coma unha curuxa* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (EE)

[**Só/soa**] *coma unha curuxa* | *loc. adx. comp.*: ‘soidade’ (LFCEG)

Verlle o cu á curuxa | *loc. v.*: 1. ‘coller medo’; 2. ‘sentir a proximidade dun perigo ou dun animal’ (DFG, GDXL, EE, EO)

Verlle os ollos á curuxa | *loc. v.*: 1. ‘coller medo’; 2. ‘sentir a proximidade dun perigo’ (DFG)

Vérselle o rabo á curuxa | *loc. v.*: ‘resultar transparentes as intencións ou os defectos que alguén pretendía disimular’ (DFG)

CURUXAR

Curuxar | *v.i.*: ‘mirar fixamente e cos ollos moi abertos’ (GDXL)

CURUXEIRA

Curuxeira | *s.f.*: ‘aldea ou casal situado nun lugar esgrevio e penedoso’ (DRAG, GDXL)

CUXO

[Grande] coma un cuxo | *loc. adx. comp.*: ‘moi grande’ (LFCEG)

D

DONICELA

[Áxil] *coma unha donicela* | *loc. adx. comp.*: ‘moi áxil’ (DFXG, LFCEG)

Bebiades de boa gana, se non fora a donicela | *refr.*: ‘expresión que se lle di a unha persoa cando se mostra desconfiada por algo’ (RGMF)

[Ir] *coma unha donicela* | *loc. adx. comp.*: ‘desprazarse con rapidez e axilidade’ (DFG, LFCEG)

[Listo/a] *coma unha donicela* | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi listo/a’ (DFG, LFCEG, EE)

[Máis listo/a] *cá donicela* | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi listo/a’ (DFG, LFCEG, EE)

Ó alcalde e á donicela ningún lles diga: se eu quixera... | *refr.*: ‘recomenda ter conta con certas persoas que poden resultar perigosas’ (RGB)

[Ser] *coma unha donicela* | *loc. adx. comp.*: ‘expresión que pondera a rapidez, a velocidade dunha persoa’ (DFG, LFCEG)

DONIÑA

[Áxil] *coma unha doniña* | *loc. adx. comp.*: ‘moi áxil’ (DFXG, LFCEG)

E

EGUA

[Estar a dente] *coma a egua galega* | *loc. adx. comp.*: ‘pasar fame’ (LFCEG)

ELEFANTE

Tanto vai dun anano a un xigante, como vai dunha formiga a un elefante | *refr.*: ‘fai referencia a unha diferenza de tamaño considerable’ (RGB)

[Ter forza] *coma un elefante* | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita forza’ (LFCEG)

Ter memoria de elefante | *loc. v.*: ‘ter moita memoria’ (EO)

ENCABUXAR

Encabuxar | *v.t. e v.p.*: 1. ‘enfadar; causar enfado’; 2. ‘[persoa, en particular un neno ou nena] sufrir un cabuxo ou enfado por non poder facer o que quere’ (GDXL, DRAG, EE)

ESCARAVELLO

[Estar mechos/as] *coma os escaravellos* | *loc. adx. comp.*: ‘haber moita abundancia [de algo]’ (LFCEG)

[Negro/a] *coma un escaravello* | *loc. adx. comp.*: ‘negro/a, mouro/a’ (LFCEG)

Ó escaravello, os seus fillos parécenlle ouro fino | *refr.*: ‘cando se ten aprecio por alguén pásanse por alto os seus defectos’ (RGB)

ESQUÍO

[Agudo/a] *coma un esquío* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa moi aguda, moi lista’ (DFG, LFCEG, EO)

[Áxil] *coma un esquío* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi áxil’ (EE)

[Listo/a] *coma un esquío* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa moi aguda, lista’ (DFG, LFCEG, EO)

[Pillo/a] *coma un esquío* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa moi aguda, moi lista’ (DFG, LFCEG, EO)

[Ser] *coma un esquío* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa lixeira, áxil’ (LFCEG)

ESTRIBO

Perder os estribos | *loc. v.*: ‘perder a paciencia e o autodomínio, obrar sen xuízo nin razón’ (DFG, DRAG, GDXL)

F

FACO

[Estar a dente] *coma o faco galego* | *loc. adx. comp.*: ‘pasar fame’ (LFCEG)

FERA

[Bruar] *coma unha fera* | *loc. adx. comp.*: ‘falar a berros’ (LFCEG)

[Estar/poñerse] *coma unha fera (brava) / feita unha fera* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi enfadada unha persoa, chea de carraxe’ (DFG, LFCEG)

Fera | *s. f.*: 1. ‘persoa de temperamento moi irascible e violento’; 2. ‘persoa moi cruel e desalmada’ (DRAG, GDXL)

Fereza | *s. f.*: 1. ‘carácter violento e cruel’; 2. ‘actitude de valor e coraxe coa que se defende unha cousa’ (GDXL)

Fero/a | *adx.*: 1. ‘furioso/a, de mal xenio’; 2. ‘de mal carácter’ (DRAG, GDXL)

Feroz | *adx.*: ‘sen ningunha piedade, sen ningunha consideración’ (DRAG, GDXL)

[Loitar] *coma unha fera* | *loc. adx. comp.*: ‘con vehemencia, con bravura’ (DFG)

FERRADURA

Amosar as ferraduras | *loc. v.*: 1. ‘rebelarse’; 2. ‘mostrarse desagradecido/a, devolver mal por ben’ (DFG)

FOCA

[Estar] *coma unha foca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi gorda’ (DFG)

Estar feito unha foca | *loc. v.*: ‘persoa moi gorda’ (DFG)

Foca | *s.f.*: ‘persoa moi gorda’ (DRAG, GDXL)

FOCIÑO

Afociñar | *v.i.*: 1. ‘bater de súpeto cun obstáculo insalvable’; 2. ‘renderse ante unha dificultade ou obstáculo’; 3. ‘atoparse inesperadamente con alguén’ (DRAG, GDXL) | *v.t.*: 1. ‘facer que alguén caia de fociños’; 2. ‘facer que alguén bata co fociño contra algo’ (DRAG)

De fociños | *loc. adv.*: ‘enfadado, enfurruñado’ (DFG, DFXG, GDXL)

Fociño | *s.m.*: ‘parte da cara das persoas que comprende a boca e o nariz ou, nalgúns sitios, só o nariz’ (DRAG, GDXL)

Fociñado/fociñento | *adx.*: 1. ‘[persoa] que ten o nariz e os labios grandes, ou os dentes moi saíntes’; 2. ‘[persoa] que sempre ten unha cara de enfado e desagrado’ (DRAG, GDXL)

Torcer/virar o fociño | *loc. v.*: ‘dar mostras de desagrado, poñer mala cara’ (DFG, DFXG, DRAG, GDXL)

FORMIGA

[Aforrar] coma unha formiga | *loc. adx. comp.*: ‘aforrar moito’ (EE)

Formiga/formiguiña | *s.f.*: 1. ‘persoa moi traballadora e que ten bo goberno’; 2. ‘[empregado normalmente en plural] conxunto de persoas, animais ou obxectos en movemento colocados en ringleira’ (GDXL, EE)

[Ser] coma unha formiga | *loc. adx. comp.*: 1. ‘persoa traballadora’; 2. ‘persoa aforradora’ (EE, EO)

[Traballador/a] coma unha formiga | *loc. adx. comp.*: ‘persoa traballadora’ (EE, EO)

[Traballar] coma unha formiga | *loc. adx. comp.*: ‘persoa traballadora’ (EE, EO)

FORMIGAR

Formigar | *v.i.*: 1. ‘estar inquieta, nerviosa, unha persoa, dando mostras de desacougo físico ou moral’; 2. ‘experimentar unha sensación entre o proído e as cóxegas nunha parte do corpo’; 3. ‘haber moita cantidade e moito movemento de persoas ou animais’ (DRAG, GDXL)

FORMIGO

Formigo | *s.m.*: 1. ‘fedello, persoa moi inquieta’; 2. ‘sensación incómoda de ter formigas movéndose debaixo da pel’ (DRAG, GDXL, EE)

Sentir o formigo | *loc. v.*: ‘estar inquieta unha persoa ou animal, non ter acougo físico ou moral’ (DRAG, GDXL, EE)

Ter o formigo | *loc. v.*: ‘estar inquieta unha persoa ou animal, non ter acougo físico ou moral’ (DRAG, GDXL, EE)

FORMIGUEIRO

Asenteime nun formigueiro: douche ó díaño o asentadeiro! | *refr.*: ‘fai referencia a unha situación de risco’ (RGB)

[Bulir] coma un formigueiro | *loc. adx. comp.*: ‘realizar unha actividade con moita rapidez’ (LFCEG)

Cada formiga ó seu formigueiro | *refr.*: ‘cadaquén ten o seu lugar’ (EO)

[Estar] coma un formigueiro | *loc. adx. comp.*: ‘estar nunha aglomeración’ (LFCEG)

Formigueiro | *s.m.*: ‘lugar onde hai moita xente movéndose’ (DRAG, GDXL)

Senteime enriba dun formigueiro e nunca tiven tan mal asentadeiro | *refr.*: ‘describe unha situación de risco’ (RGB)

FOZAR

Fozar | *v.i.*: 1. ‘traballar en calquera cousa a medias e sen maña’; 2. ‘andar en algo alterando a súa disposición’; 3. ‘traballar sen que se vexa ningún resultado’ (DRAG, GDXL, EO)

FOZÓN

Fozón/fozona | *adx.*: 1. ‘persoa que se mete en todo’; 2. ‘persoa moi desordenada nas súas cousas’; 3. ‘persoa pouco hábil, que fai as cousas torpemente ou sen coidado’ (DRAG, GDXL)

FUNGAR

Fungar | *v.i.*: 1. ‘choromicar, chorar debilmente e de maneira monótona’; 2. ‘protestar en voz baixa’; 3. ‘emitir sons confusos ou palabras incomprensibles, como mostra de protesta ou enfado’ (DRAG, GDXL)

Fungón/fungona | *adx.*: 1. ‘que emite sons confusos ou palabras incomprensibles como mostra de enfado ou protesta’; 2. ‘que non está de acordo con nada e rosma por todo’ (DRAG, GDXL)

Refungar | *v.i.*: 1. ‘protestar en voz baixa’; 2. ‘emitir sons confusos ou palabras incomprensibles, como mostra de protesta ou enfado’ (DRAG, GDXL)

G

GADOUPA

Gadoupa | *s.f.*: ‘man grande, forte e torpe’ (DRAG, GDXL)

Gadoupada | *s.f.*: ‘golpe dado cunha man’ (DRAG, GDXL)

GAIVOTA

[Fino] **coma unha gaivota** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (LFCEG)

GALEAR

Galear | *v.t. e v.p.*: 1. ‘intimidar a alguén’; 2. ‘sentirse intimidado/a ante unha situación que non se controla’ (EE)

GALGO

[Alancar] **coma un/os galgo/s** | *loc. adx. comp.*: ‘desprazarse velozmente’ (DFG, LFCEG, EE)

[Andar lixeiro/a] **coma un galgo / que nin os galgos** | *loc. adx. comp.*: ‘desprazarse velozmente’ (DFG, LFCEG, EE)

Botarlle un galgo [a algo ou alguén] | *loc. v.*: ‘dise cando algo se perdeu de forma irreparable, ou cando algo se percibe xa como inalcanzable’ (DFG, EE)

[Correr] **coma un/os galgo/s** | *loc. adx. comp.*: ‘desprazarse velozmente’ (DFG, LFCEG, EE)

[Correr] **que nin os galgos** | *loc. adx. comp.*: ‘desprazarse velozmente’ (DFG, LFCEG, EE)

Iscarlle un galgo [a algo ou a alguén] | *loc. v.*: ‘dise cando algo se perdeu de forma irreparable, ou cando algo se percibe xa como inalcanzable’ (DFG, EE)

GALIÑA

Acabar coa galiña dos ovos de ouro | *loc. v.*: ‘deixar de tirar proveito de algo’ (EE)

[Andar] *coma unha galiña / as galiñas* | *loc. adx. comp.*: ‘ter un comportamento promiscuo’ (LFCEG)

[Andar] *coma a galiña a pisar os ovos* | *loc. adx. comp.*: ‘estar nunha situación perigosa’ (LFCEG)

[Andar] *coma a galiña co ovo / cos ovos* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘andar inqueda/a’; 2. ‘andar con tino, con precaución’ (LFCEG)

[Estar] *coma a galiña en curro/curral alleo* | *loc. adx. comp.*: ‘encontrarse estraño/a nun lugar ou nunha situación hostil’ (DFG, LFCEG)

[Facer] *coma as galiñas* | *loc. adx. comp.*: ‘facer por un lado desfacer polo outro’ (EE)

Galiña | *s.f.*: ‘persoa covarde, pusilánime’ (DFG, GDXL, EE)

Galiña choca | *loc. s.*: ‘persoa queixumeira’ (EE)

[Inqueda/a] *coma a galiña sen endego* | *loc. adx. comp.*: ‘inqueda/a’ (LFCEG)

[Listo/a] *coma unha galiña* | *loc. adx. comp.*: ‘parvo/a’ (EO)

[Máis parvo/a] *cás galiñas* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa pouco intelixente’ (EE)

[Máis puta] *cás galiñas* | *loc. adx. comp.*: ‘muller de comportamento promiscuo’ (LFCEG, EE, EO)

[Máis queixumeiro/a] *ca unha galiña choca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que sempre se queixa’ (LFCEG)

[Menear a cola] *coma unha galiña* | *loc. adx. comp.*: ‘querer chamar a atención a través do movemento e do aspecto físico’ (LFCEG)

Onde a galiña pon os ovos, alí se van os ollos | *refr.*: ‘recomenda extremar as precaucións con aquelas persoas ou cousas que son importantes’ (RGB)

[Presumida] *coma unha galiña* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que presume do seu aspecto físico’ (EE)

[Putá] *coma unha galiña / as galiñas* | *loc. adx. comp.*: ‘muller de comportamento promiscuo’ (LFCEG, EE, EO)

[Ser] *coma unha galiña / as galiñas* | *loc. adx. comp.*: ‘ter un comportamento promiscuo’ (LFCEG)

[Soberbio/a] *coma a galiña farta de herba* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ingrata’ (LFCEG)

Tan contenta vai unha galiña cun polo coma outra con oito | *refr.*: ‘conformarse’ (LFCEG)

GALIÑEIRO

[Estar] coma o pau dun galiñeiro | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi sucio/a’ (DFXG, LFCEG, EE)

[Haber máis merda] ca no pau dun galiñeiro | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi sucio/a’ (DFXG, LFCEG, EE)

[Sucio/a] coma o pau dun galiñeiro | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi sucio/a’ (DFXG, LFCEG, EE)

GALO

[Andar máis teso/a] ca un galo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fachendosa’ (LFCEG)

Cada galo canta no seu galiñeiro/poleiro (e o que é bo, no seu e no alleo) / Cada galo no seu galiñeiro e cada pola no seu poleiro | *refr.*: ‘cadaquén goberna aquilo que é seu’ (RGMF, RGB, EE)

Erguer o galo | *loc. v.*: 1. ‘mostrarse arrogante’; 2. ‘alterarse’ (DFG)

[Fachendoso/a] coma o galo do curral | *loc. adx. comp.*: ‘fachendoso’ (LFCEG)

Folgade galiñas que vos morreu o galo/que o galo morreu! | *fórm.*: ‘dise nunha situación na que se pode descansar dunha presión constante’ (RGB)

Galo | *s.m.*: 1. ‘persoa botaporela, fanfurriñeira, persoa arrogante, presumida e fachendosa’; 2. ‘persoa que manda ou se impón’; 3. ‘nota falsa que inadvertidamente emite quen canta ou fala’ (GDXL, EE)

Galo do curral | *loc. s.*: ‘persoa que se impón sobre as demais’ (EO)

Galo do mundo | *loc. s.*: ‘ser o xefe, o que manda máis’ (DFG)

[Garifeiro/a] coma o galo no buleiro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fachendosa’ (LFCEG)

[Ir máis teso/a] ca un galo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fachendosa’ (LFCEG)

Ó cantar do galo | *loc. adv.*: ‘ó amencer’ (GDXL)

Quen fose galo para ser dono do curral! | *fórm.*: ‘manifesta o desexo de querer acadar unha posición privilexiada e de poder’ (EE)

Subirlle o galo ó poxigo [a alguén] | *loc. v.*: ‘virille o xenio, alporizarse’ (DFG)

[Vivir] coma os galos | *loc. adx. comp.*: ‘ser preguiceiro/a’ (LFCEG)

GALOPAR

Galopar | *v.i.*: ‘andar a gran velocidade’ (GDXL)

Galope | *s.m.*: ‘carreira longa e rápida dunha persoa’ (GDXL)

Ó galope (tendido) | *loc. adv.*: ‘con moita rapidez ou a toda velocidade’ (DFG)

GANDO

Gando | *s.m.*: ‘grupo de persoas ás que hai que guiar, sen vontade propia’ (GDXL)

Máis tarde ou máis cedo o gando volve ó seu cortello / Tarde ou cedo o gando vai para a corte ou para o cortello | *refr.*: ‘toda acción ou comportamento ten o seu comezo e o seu final’ (RBG)

[Ser] coma o gando | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa bruta’ (LFCEG)

GARDUÑA

[Áxil] coma a garduña | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi áxil’ (DFG)

Garduña | *s.f.*: ‘persoa ladroa’ (GDXL)

[Ser] coma a garduña | *loc. adx. comp.*: ‘roubar’ (LFCEG)

GARDUÑADA

Garduñada | *s.f.*: ‘roubo de pequena importancia’ (GDXL)

GARDUÑAR

Garduñar | *v.t.*: ‘roubar, apoderarse dos bens doutra persoa’ (GDXL)

GATA

[Alporizado/a] coma unha gata [contra alguén] | *loc. adx. comp.*: ‘mostrarse agresiva unha persoa contra outra’ (LFCEG, EO)

[Andar (ás celeiras)] coma as gatas (xaneiras) | *loc. adx. comp.*: ‘andar na procura de parella amorosa’ (LFCEG)

[Botarse] coma unha gata [contra alguén] | *loc. adx. comp.*: ‘mostrarse agresiva unha persoa contra outra’ (LFCEG, EO)

Facer a gata | *loc. v.*: 1. ‘aparentar que se fai’; 2. ‘faltar á escola’ (DFG, DFXG)

Facerlle as festas á gata e saltarvos á cara | *refr.*: ‘retrata a ingratidade dunha persoa ante outra que realizou unha boa acción cara a ela’ (RGB)

Facerse a gata morta | *loc. v.*: ‘actuar con finximento e malicia’ (DFG)

[Fera] coma unha gata | *loc. adx. comp.*: ‘persoa agresiva’ (LFCEG, EO)

Gata polbeira | *loc. s.*: ‘muller que non se atén, no plano sexual, ós usos morais ou sociais establecidos’ (EE)

Gata roxa, tal as fai tal as coida | *refr.*: ‘recomenda andar con conta con determinadas persoas de dubidosa bondade’ (RGMF, RGB)

Gata vermella, tal as fai tal as pensa | *refr.*: ‘recomenda andar con conta con determinadas persoas de dubidosa bondade’ (RGMF, RGB)

O amor das gatas entra e sae a rabuñadas | *refr.*: ‘fai referencia ás relacións amorosas difíciles’ (RGB)

[Pórse] coma unha gata [contra alguén] | *loc. adx. comp.*: ‘mostrarse agresiva [unha persoa contra outra] (LFCEG, EO)

GATADA

Facer a gatada | *loc. v.*: ‘faltar á escola’ (DFG, DFXG)

Gatada | *s.f.*: ‘acción feita con astucia e disimulo para enganar a alguén’ (DRAG, GDXL)

GATO

A amizade do gato boa é, se non rabuñara | *refr.*: ‘fai referencia á ingratidade de alguén’ (RGB)

A limpeza do gato | *loc. s.*: ‘dise cando unha persoa se lava mal ou cando a limpeza é insuficiente’ (DFG)

[Acedo/a] coma o rabo de/dun gato⁶ | *loc. adx. comp.*: ‘moi acedo [alimentos que xa non serven para comer, que están derramados porque están acedos]’ (DFXG, LFCEG)

[Agadañar] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘mostrarse agresivo con alguén’ (LFCEG)

[Agardar] coma o gato ó rato | *loc. adx. comp.*: ‘espreitar’ (LFCEG)

[Agarrarse] coma dous gatos | *loc. adx. comp.*: ‘enfrentarse dúas persoas’ (LFCEG)

[Agatuñar] coma un gato (de pena en pena) | *loc. adx. comp.*: ‘agatuñar con grande axilidade’ (LFCEG)

⁶ Neste caso concreto podería pensarse que a expresión provén da planta medicinal que recibe o nome de *rabo de gato* e que ten numerosas propiedades terapéuticas (Lorenzo Fernández 1962, p. 164), mais o feito de que a expresión figurada se forme empregando un indefinido ([acedo] *coma o rabo dun gato*) identifica o animal como referente da expresión e non a planta. Este é o motivo polo que cremos que é o comportamento do animal e non o sabor acedo da planta o referente desta expresión, aínda que non descartamos o feito de que a expresión figurada se puidese formar, primixenamente, a partir do nome da planta e, co paso do tempo, os galegos pasasen a identificar o animal na expresión.

Aínda que a sardiña está no prato, non é por falta de gato | *refr.:* ‘indica que algo deixa de producirse, non por falta de oportunidades, senón polos méritos ou a virtude de alguén’ (RGB)

Amigos coma o can e o gato, que comen no mesmo prato | *refr.:* ‘describe unha amizade perigosa’ (RGB)

[Andar á xaneira] coma os gatos | *loc. adx. comp.:* ‘andar na procura de parella amorosa’ (LFCEG)

[Andar] coma o can e mailo gato / coma os cans e os gatos | *loc. adx. comp.:* ‘levarse mal entre eles, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Andar] coma gatos cando andan á xaneira | *loc. adx. comp.:* ‘andar na procura de parella amorosa’ (LFCEG)

[Andar] coma o gato polas brasas /ascuas | *loc. adx. comp.:* ‘andar con precaución’ (DFXG, LFCEG, GDXL)

[Andar] coma os gatos á xaneira/en xaneiro | *loc. adx. comp.:* ‘andar na procura de parella amorosa’ (LFCEG)

[Andar] coma un gato | *loc. adx. comp.:* ‘andar con preguiza’ (LFCEG)

[Andar tan rabichado/a] coma o gato no xaneiro | *loc. adx. comp.:* ‘andar na procura de parella amorosa’ (LFCEG)

[Andar apurado/ás presas] coma un gato (con sete liviáns) | *loc. adx. comp.:* ‘levar moita présa’ (LFCEG)

Ás veces a carne está no prato por falta de gato | *refr.:* ‘ás veces algo deixa de producirse non por méritos da persoa, senón por falta de oportunidades’ (RGB)

[Áxil] coma un gato | *loc. adx. comp.:* ‘moi áxil’ (EO)

Bo amigo é o gato, se non rabuñase | *refr.:* ‘persoa ingrata’ (RGB)

Bos días! Díxolle o gato ás sardiñas | *dialog.:* ‘adoita dicirse cando unha persoa mostra un comportamento hipócrita cara a outra’ (EE)

[Bufar] coma un gato | *loc. adx. comp.:* ‘mostrar alguén o seu enfado’ (LFCEG)

[Caer de pé] coma os gatos | *loc. adx. comp.:* ‘ser afortunado/a’ (LFCEG, EO)

Calquera gato sente que outro o rabuñe | *refr.:* ‘refírese á molestia ocasionada por outra persoa da mesma condición’ (LFCEG)

Cando o gato non está, os ratos bailan | *refr.:* ‘cando unha autoridade se ausenta, resulta arriscado, ás veces, desatender unha responsabilidade ou simplemente baixar a garda’ (EE)

Cara de beato e unllas de gato | *refr.*: ‘persoa hipócrita, que non mostra as súas verdadeiras intencións cara ós demais’ (RGMF, RGB)

Carne que leva o gato tarde ou nunca volve ó prato | *refr.*: ‘fai referencia a unha situación que xa non ten remedio’ (RGMF, RGB)

Catro gatos | *loc. s.*: ‘moi pouca xente’ (DFG, DRAG, GDXL, EE)

Comerlle a lingua o gato | *loc. v.*: ‘expresión irónica para se referir a alguén que garda un silencio prolongado ou se nega a falar’ (DFG, DFXM, EE)

[Correr] coma o gato polas brasas | *loc. adx. comp.*: ‘ir con precaución’ (DFXG, LFCEG, GDXL)

[De acordo] coma o can e o gato | *loc. adx. comp.*: ‘totalmente en desacordo [aplicado ás persoas que se levan mal]’ (LFCEG, DRAG)

De noite todos os gatos son pardos | *refr.*: ‘na escuridade todo se confunde’ (RGMF, RGB, GDXL, EE)

[Defenderse] coma un gato boca arriba | *loc. adx. comp.*: ‘defenderse contra un ataque’ (LFCEG)

[Devecer] coma o gato pola manteiga | *loc. adx. comp.*: ‘desexar algo’ (LFCEG)

[Durar tanto] coma a manteiga no focíño do gato | *loc. adv. comp.*: ‘durar pouco’ (LFCEG)

[Escapar/fuxir] coma gato escaldado (sobre as brasas) | *loc. adx. comp.*: ‘marchar ás présas, xeralmente para evitar un risco’ (DFG, LFCEG, GDXL)

[Estar] coma o can e mailo gato/coma cans e gatos | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal entre eles, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Estar] coma o gato borrallento | *loc. adx. comp.*: 1. ‘estar sucio/a’; 2. ‘estar cómodo/a’ (LFCEG)

[Estar] coma o gato panza arriba | *loc. adx. comp.*: ‘estar sen facer nada’ (EE)

[Estar folgado/a] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘estar preguiceiro/a’ (LFCEG, EE)

Eu mando ó meu gato e o meu gato manda no seu rabo | *refr.*: ‘fai referencia a unha autoridade xerárquica’ (RGB)

[Facer fu] coma o gato | *loc. adx. comp.*: ‘estar irada unha persoa’ (LFCEG)

Facerlle festas ó gato e saltarvos á cara/rabuñarvos | *refr.*: ‘ingratitude dunha persoa ante outra que realizou unha boa acción cara a ela’ (RGB)

[Fero/a] coma gato de sobrado | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fera’ (LFCEG)

[Fuxir de alguén] coma o gato da sardiña | *loc. adx. comp.*: ‘non ter ningún medo’ (LFCEG)

[Gardar a casa] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘vixiar moi atentamente’ (LFCEG)

Gárdate do gato que non miaña! | *refr.*: ‘recomenda ter especial coidado con aquelas persoas que aparentan bondade, pero que son hipócritas’ (RGB)

Gato | *s.m.*: ‘persoa atrevida e desvergonzada’ (GDXL)

Gato celeiro non quer compañeiro | *refr.*: ‘fai referencia á soidade de alguén’ (EO)

Gato con guantes/luvas non caza (ratos) | *refr.*: ‘para cada tarefa hai que contar cos medios necesarios e non pretender refinamentos impropios e inútiles, máis aínda cando non se está acostumado/a a eles’ (EE, EO)

Gato escaldado | *loc. s.*: ‘persoa avisada, escarmentada’ (DFG, EE)

Gato escaldado á auga fría ten medo | *refr.*: ‘cando unha persoa sufriu unha humillación ou algo similar queda escarmentada e móstrase reticente’ (RGMF, RGB, EE, EO)

Gato escaldado da auga (fría) escapa/foxe | *refr.*: ‘cando unha persoa sufriu unha humillación ou algo similar queda escarmentada e móstrase reticente’ (RGMF, RGB, EE, EO)

Gato maiador, nunca foi rateador/nunca bo cazador | *refr.*: ‘expresión de crítica a quen fala moito pero despois non leva a cabo os seus plans’ (RGB)

Gato que moito miaña nunca moito caza/poucos ratos caza | *refr.*: ‘expresión de crítica a quen fala moito pero despois non leva a cabo os seus plans’ (RGB)

[Gordo/a] coma o gato dun abade | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi gorda’ (LFCEG)

[Ir] coma o gato escaldado (polas brasas/ascuas) | *loc. adx. comp.*: ‘proceder con precaución’ (DFXG, LFCEG, GDXL)

[Ladrón/ladroa] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ladroa’ (LFCEG)

[Larpeiro/a] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘moi larpeiro/a’ (EE)

[Lavarse] coma os gatos | *loc. adx. comp.*: ‘lavarse á présa e só superficialmente’ (DFG, LFCEG)

[Levarse] coma o can e mailo gato/coma cans e gatos | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal dúas persoas entre elas, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

Máis vale ser cabeza de rato ca rabo de gato | *refr.*: ‘superioridade xerárquica’ (RGB)

[Mirar] coma o gato ás sardiñas | *loc. adx. comp.*: ‘mirar con desexo’ (LFCEG)

(Marchar) a fu de gato | *loc. v.*: ‘marchar a toda velocidade’ (EE, EO)

Moito sabe o rato pero máis sabe o gato | *refr.*: ‘fai referencia ás persoas con picardía’ (RGMF, RGB)

[Mornear ó sol] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘deitarse ó sol’ (LFCEG)

Na casa en que non hai gatos, campan os ratos/non faltan ratos | *refr.*: ‘fai referencia á ausencia dunha autoridade, ó arriscado que resulta, ás veces, desatender unha responsabilidade ou simplemente baixar a garda’ (EE)’

[Nacer de pé] coma os gatos | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita sorte’ (DFXG, LFCEG)

Non está a carne no garabato por falta de gato | *refr.*: ‘indica que algo deixa de producirse non por falta de oportunidades, senón polos méritos ou a virtude de alguén’ (RGB)

O can e o gato non os poñas no mesmo prato | *refr.*: ‘non xuntes a dúas persoas que se levan mal’ (RGB, EE)

Gato acariña co rabo e rabuña coas unllas | *refr.*: ‘critica as persoas que se comportan de xeito hipócrita, que afagan por diante e atacan por detrás’ (RGB)

Ó gato escaldado a auga fría faille dano/a auga fría lle fai mal | *refr.*: ‘cando unha persoa sufriu unha humillación ou algo similar queda escarmentada’ (RGMF, RGB, EE, EO)’

Ó gato por ser lambón non o botes da túa mansión | *refr.*: ‘recomenda non precipitarse nas decisións’ (EE)

O gato saca as unllas, cando llas buscan/cando llas ha mester | *refr.*: ‘hai que defenderse cando é necesario’ (RGB)

O rato e o gato non comen no mesmo prato | *refr.*: ‘as persoas que se levan mal non adoitan xuntarse’ (RGB)

Os amores dos gatos comezan maiando e acaban rabuñando | *refr.*: ‘fai referencia ás relacións amorosas difíciles’ (RGB)

Perdón polo gato lambón/ladrón! | *fórm.*: ‘dise para desculparse, mais dun xeito humorístico. Tamén o pode dicir a persoa á que se lle piden desculpas para tirarlle importancia ós feitos’ (DFXG)

Polo rabo da culler vai/sube o gato á ola/ó pote | *refr.*: ‘fai referencia ás persoas que non deixan escapar unha oportunidade para medrar ou obter algún beneficio’ (RGB)

[Poñerse de pé] coma os gatos | *loc. adx. comp.*: ‘se flexible fisicamente’ (LFCEG)

[Preguiceiro/a] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa preguiceira’ (LFCEG, EE)

[Rabuñar] coma un gato | *loc. adx. comp.*: ‘mostrarse agresivo/a con alguén’ (LFCEG)

[Roubar] *coma un gato* | *loc. adx. comp.*: ‘roubar sixilosamente’ (LFCEG)

[Saír facendo fu] *coma o gato* | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir a toda présa’ (LFCEG)

[Saltar] *coma un gato* | *loc. adx. comp.*: ‘saltar con rapidez e axilidade’ (EE)

Sardiña que o gato leva, perdida está/gandida vai | *refr.*: ‘refírese a unha situación que xa non ten remedio’ (RGMF, RGB)

[Ser á boa fe/abofé] *coma os gatos pequenos* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa inxenua’ (LFCEG)

[Ser] *coma o can e mailo gato* | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

[Ser] *coma quen busca a manteiga no fociño do gato* | *loc. adx. comp.*: ‘situación difícil de resolver’ (LFCEG)

[Ser] *coma un gato con borralla* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ruín’ (LFCEG)

Sete vidas ten o gato | *refr.*: ‘ter boa sorte na vida, concretamente, cando se libra de situacións difíciles’ (EE)

Sogra e nora e can e gato non comen ben nun mesmo prato | *refr.*: ‘relación de inimizade’ (RGB, EE)

[Subir] *coma os gatos (de pena en pena)* | *loc. adx. comp.*: ‘subir con grande axilidade’ (LFCEG)

Tarde se arrepite o rato, cando xa está na boca do gato | *refr.*: ‘remedio serodio’ (RGB)

[Ter máis vidas] *ca un gato* | *loc. adx. comp.*: ‘durar moito unha persoa’ (DFXM, RGB, LFCEG, EE)

[Ter sete folgos] *coma os gatos (asañados)* | *loc. adx. comp.*: ‘durar moito unha persoa’ (DFXM, RGB, LFCEG, EE)

[Ter sete vidas] *coma un gato* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘saír ileso/a de situacións graves’; 2. ‘durar moito’ (DFXM)

Un home é un home e un gato é un bicho | *refr.*: ‘fai referencia a unha persoa valente’ (RGMF, EE)

Un ollo ó prato e outro ó/no gato | *refr.*: ‘recomenda estar atento/a a dúas cousas ó mesmo tempo, especialmente cando unha delas ten moita importancia’ (RGB)

[Vivir] *coma o can e mailo gato* | *loc. adx. comp.*: ‘levarse mal, pelexar continuamente’ (DFG, DFXG, DFXM, LFCEG, DRAG, GDXL, EE, EO)

GOLPE

[Astuto/a] *coma un golpe* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[Listo/a] *coma un golpe* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[Pillo/a; pillaban/a] *coma un golpe* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

Sabe máis o golpe por vello ca por golpe | *refr.*: ‘fai referencia á intelixencia de alguén, principalmente á adquirida coa experiencia dos anos’ (EE, EO)

[Ser] *coma un golpe* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa lista, astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

GORRIÓN

[Ser/estar] *coma un gorrión* | *loc. adx. comp.*: ‘ser/estar débil’ (LFCEG)

GRILO

[Cantar] *coma un grilo* | *loc. adx. comp.*: ‘cantar mal’ (LFCEG)

[Espelido/a] *coma un grilo* | *loc. adx. comp.*: ‘dise da persoa intelixente’ (EE)

[Estar máis tolo/a] *ca unha esporta/ca un cachapo de grilos* | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi tolo/a’ (LFCEG)

Gaiola de grilos | *loc. s.*: ‘xuntanza de xente ruidosa, unha patulea de xente’ (DFG)

Saír grila [unha cousa] | *loc. v.*: ‘frustrarse, saír errada’ (DFG)

H

HIENA

Hiena | *s.f.*: ‘persoa cruel e desprezable’ (DRAG, GDXL)

[Pórse] *coma unha hiena* | *loc. adx. comp.*: ‘mostrar un comportamento agresivo’ (EE)

[Ser] *coma unha hiena* | *loc. adx. comp.*: ‘ser ruín, mal intencionado/a, vil’ (LFCEG)

L

LADRAR

Ladrar | *v.i.*: 1. ‘falar a berros, con enfado ou cólera’; 2. ‘falar de máis’; 3. ‘falar sen xeito’; 4. ‘criticar ferozmente’ | *v.t.*: ‘murmurar’ (DRAG, GDXL, EE)

LAGARTA

Lagarta | *s. f.*: 1. ‘muller maliciosa’; 2. ‘muller atrevida e desvergoñada’; 3. ‘lurpia, muller de mala vida’ (DRAG, GDXL)

LAGARTEIRO

Lagarteiro/a | *adx.*: ‘persoa que actúa con astucia, ou mesmo con malicia, para beneficiarse e tirar partido de algo’ (DRAG, GDXL)

LAGARTO

[Estar] **coma un lagarto ó sol** | *loc. adx. comp.*: ‘deitarse ó sol’ (LFCEG, EO)

[Inquedo/a] **coma o rabo dun lagarto** | *loc. adx. comp.*: ‘estar en continuo movemento’ (LFCEG)

[Poñerse ó sol] **coma un lagarto** | *loc. adx. comp.*: ‘deitarse ó sol’ (LFCEG, EO)

LAMPREA

[Ter unha boca fea] **coma unha lamprea** | *loc. adx. comp.*: ‘ter a boca fea’ (LFCEG)

LAPA

[**Agarrarse/pegarse/apegarse (a alguén)**] *coma unha lapa / coma as lapas* | *loc. adx. comp.*: ‘expresión que pondera a firmeza con que esa persoa se agarra, ou o difícil que lle resulta a alguén zafarse dela’ (DFG, LFCEG)

Lapa | *s.f.*: ‘persoa inoportuna e molesta que impón a súa presenza sen ser ben recibida’ (DRAG, GDXL)

[**Ser**] *coma unha lapa / coma as lapas* | *loc. adx. comp.*: ‘expresión que pondera a firmeza con que esa persoa se agarra, ou o difícil que lle resulta a alguén zafarse dela’ (DFG, LFCEG)’

LAVERCA

[**Cantar**] *coma unha laverca* | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEG)

[**Descarado/a**] *coma unha laverca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi descarada’ (DFG)

[**Ledo/a**] *coma unha laverca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi leda’ (DFG)

[**Listo/a**] *coma unha laverca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa intelixente’ (LFCEG)

[**Louro/a**] *coma unha laverca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa de cabelo louro’ (LFCEG)

[**Xeitoso/a**] *coma unha laverca* | *loc. adx. comp.*: ‘bonito/a, fermoso/a’ (LFCEG)

LAVERCO

[**Andar**] *coma o laverco* | *loc. adx. comp.*: ‘desconfiar’ (LFCEG)

Laverco | *s.m.*: 1. ‘persoa moi espelida, faladora e que se mete en todo’; 2. ‘persoa astuta e maliciosa’ (DRAG, GDXL)

LEBRE

Á carreira dunha lebre | *loc. adv.*: ‘a unha distancia máis ben curta’ (DFG)

A lebre vella logo colle a vereia | *refr.*: ‘refírese á experiencia das persoas adquirida co tempo’ (RGB)

[**Afuto/a**] *coma as lebres* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa valente’ (LFCEG)

Boa lebre | *loc. s.*: ‘persoa astuta e/ou maliciosa, ou comportarse como tal’ (DFG)

[**Correr**] *coma unha lebre (diante dos cans) / coma lebres* | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi veloz’ (DFG, LFCEG, GDXL, EE)

[**Durmir cun ollo aberto / cos ollos abertos**] *coma as lebres* | *loc. adx. comp.*: ‘estado de alerta e vixilancia co que un/unha descansa’ (DFG, LFCEG)

[Estar] coma a lebre cos ollos abertos | *loc. adx. comp.*: ‘estar vixiante, á espreita’ (DFG)

[Fuxir] coma unha lebre (diante dos cans) / coma lebres | *loc. adx. comp.*: ‘fuxir moi rapidamente’ (DFG, LFCEG, GDXL, EE)

Lebre corrida | *loc. s.*: 1. ‘persoa arteira’; 2. ‘[úsase referido ás mulleres] ter moita experiencia cos homes’ (DFG)

[Listo/a] coma unha lebre | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista, viva ou aguda’ (DFG, LFCEG)

[Lixeiro/a] coma unha lebre | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista, viva ou aguda’ (DFG, LFCEG)

Se esperaran/esperasen así as lebres...! | *fórm.*: ‘úsase cando a un/unha lle din que espere e a espera se presenta xa longa’ (DFG, EE)

LEIRÓN

[Vivo/a] coma un leirón | *loc. adx. comp.*: 1. ‘persoa pícara’; 2. ‘persoa intelixente’ (LFCEG)

LEÓN

[Botarse] coma dous leóns | *loc. adx. comp.*: ‘atacárense dúas persoas de forma agresiva’ (LFCEG)

Entre o rato e o león non hai comparación | *refr.*: ‘indica a imposibilidade de comparar dúas realidades completamente diferentes’ (RGB)

[Fero/a] coma un león | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fera’ (LFCEG)

[Gardar a casa] coma un león | *loc. adx. comp.*: ‘vixiar’ (LFCEG)

León | *s.m.*: 1. ‘persoa atrevida e valente’; 2. ‘persoa robusta’ (GDXL)

[Loitar/defenderse] coma un león | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa valente, fera ou intensa na loita’ (DFG)

Máis vale can vivo ca león morto | *refr.*: ‘é preferible ter pouco que nada’ (RGB)

[Ter un corazón] coma un león | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa valente, fera ou intensa na loita’ (LFCEG)

[Valente] coma un león | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa valente, fera ou intensa na loita’ (LFCEG)

LESMA

[Deixar rastro] *coma a lesma* | *loc. adx. comp.*: ‘deixar pegadas, indicios’ (LFCEG)

[Pegarse] *coma unha lesma* | *loc. adx. comp.*: ‘acompañar a alguén de xeito insistente’ (LFCEG)

LINCE

De lince | *loc. adx.*: ‘[ollos, vista] moi agudo/a’ (DRAG)

Lince | *s.m.*: 1. ‘persoa con moita intelixencia, habilidades ou astucia’; 2. ‘persoa con moi boa visión’ (DRAG, GDXL, EE)

LOBA

O que a loba fai, o lobo non o desfai | *refr.*: ‘autoridade xerárquica’ (LFCEG)

[Ter os dentes] *coma os dunha loba* / [Ter dentame] *de loba* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa cos dentes grandes’ (RGB)

LOBICÁN

[Botarse a alguén] *coma un lobicán* | *loc. adx. comp.*: ‘atacar a alguén [de palabra ou fisicamente] con fereza ou ferocidade’ (DFG)

[Forte] *coma un lobicán* | *loc. adx. comp.*: ‘moi forte’ (LFCEG)

LOBO

Aínda me coman os lobos / malos lobos me coman / que malos lobos me non coman! | *fórm.*: ‘expresión de imprecación ou de xuramento para lamentarse dunha situación’ (DFG, GDXL, EO)

[Andar] *coma o lobo no inverno e a cobra no verán* | *loc. adx. comp.*: ‘andar enfadada, irascible, unha persoa’ (LFCEG)

[Arrancar] *coma un lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘actuar con fereza’ (LFCEG)

[Atenazar] *coma un lobo* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘morder ou agarrar algo con moita forza’; 2. ‘acurrallar a alguén con preguntas de forma insistente’ (LFCEG)

Ben parva é a ovella que co lobo se confesa / Mal lle vai á ovella que co lobo se aconsella | *refr.*: ‘confiar en alguén hipócrita adoita ter malas consecuencias’ (RGB)

[Botarse a alguén] *coma os lobos* | *loc. adx. comp.*: ‘atacar con grande agresividade’ (EO)

[Bufar] *coma o lobo no inverno e a cobra no verán* | *loc. adx. comp.*: ‘comportarse de forma irada’ (LFCEG)

Cando o lobo vai roubar, lonxe das casas vaino buscar | *refr.*: ‘fai referencia a un comportamento astuto’ (RGB)

[Comer] *coma un lobo / coma os lobos* | *loc. adx. comp.*: ‘comer grandes cantidades e sen mastigar’ (EE, EO)

[Correr] *máis có lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘correr moito’ (LFCEG)

Deus nos libre da boca do lobo! | *refr.*: ‘desexo de que non veña ningunha desgraza ou contrariedade’ (RGMF, RGB)

Do contado come o lobo (e ás veces anda gordo) | *refr.*: ‘critica o exceso de celo’ (RGB, RGMF)

Do lobo un pelo (aínda que sexa do fío do lombo) / Do lobo un pelo; e aquel, do medio do lombo | *refr.*: ‘[expresión de conformidade] máis vale algo que nada’ (DFG, RGMF, RGB)

Do taberneiro novo fuxe coma do lobo | *refr.*: ‘aconsella ter conta coa xente inexperta’ (RGMF)

[Durar] *coma a ovella na boca do lobo* | *loc. adv. comp.*: ‘durar pouco’ (LFCEG)

[Esfameado/a] *coma un lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa esfameada’ (LFCEG)

[Estar a noite (escura/pecha/negra)] *coma a boca dun lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘con moita escuridade, negrura’ (LFCEG)

[Estar] *coma a ovella na boca do lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘estar nunha dificultade grave’ (LFCEG)

Estar na boca do lobo | *loc. v.*: ‘estar nunha situación perigosa’ (GDXL, EE)

[Facer] *coma a cabra que pariu para o lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘ser enganada unha persoa’ (LFCEG)

Faite ovella e comerate o lobo / O que se fai ovella, cómeno os lobos | *refr.*: ‘situación na que outras persoas se aproveitan de alguén de carácter inocente’ (RGB)

[Falso/a] *coma un lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi falsa’ (EE)

[Feo/a] *coma un lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fea’ (LFCEG)

[Fero/a] *coma un lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa fera’ (LFCEG)

[Fuxir] *coma do lobo* | *loc. adx. comp.*: ‘escapar de algo perigoso’ (LFCEG)

[Fuxir de alguén] *coma o lobo das ovellas* | *loc. adx. comp.*: ‘mostrar valentía, non ter medo ningún’ (LFCEG)

Lobo | *s.m.*: ‘persoa moi cruel’ (GDXL)

Lobo con pel/pelica de ovella/carneiro/cordeiro | *loc. s.*: ‘persoa que esconde a súa agresividade ou maldade baixo unha aparencia bondadosa’ (DFG, GDXL, EE, EO)

Lobo de mar | *loc. s.*: ‘mariñeiro vello e con moita experiencia’ (DFG, DFXM, DRAG, GDXL)

Lobo famento non ten asento | *refr.*: ‘quen anhela moito algo non descansa ata conseguilo’ (RGB)

Lobo tardeiro non volve baleiro | *refr.*: ‘quen sabe esperar recibe a súa recompensa’ (RGB)

Lobos da mesma camada | *loc. s.*: ‘persoas do mesmo rango ou condición moral que se moven por intereses afíns’ (DFG, EE)

Mentres o can dorme, o lobo mata e come | *refr.*: ‘contrapón unha persoa preguiceira a outra traballadora’ (RGB)

Meterse na boca do lobo | *loc. v.*: ‘meterse nunha situación perigosa’ (GDXL, EE)

Meterse o lobo (a) frade | *loc. v.*: ‘dise ironicamente para mostrar certa reticencia ante a mudanza para mellor de alguén’ (DFG)

[Morder] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: ‘morder ou agarrar algo con moita forza’ (LFCEG)

Muda o lobo os dentes mais non as mentes / O lobo muda o pelo mais non o vezo / O lobo cambiará de pelo pero non de condición | *refr.*: ‘aínda que as persoas queiran mudar de forma de ser, sempre quedará a súa esencia’ (RGB, EE)

Na terra dos lobos, ouvea coma todos / En terra de lobos hai que ouvear coma todos/ eles | *refr.*: ‘cómpre axeitarse ós costumes dos lugares onde un/unha se atopa’ (RGMF, RGB, EE, EO)

[Negro/escuro] coma a boca do lobo | *loc. adx. comp.*: ‘totalmente escuro’ (LFCEG, DRAG, EE)

Noite de lobos | *loc. s.*: ‘noite pecha, moi escura’ (EE)

Nunca un lobo come outro / Nunca o lobo mata o lobo / Cun lobo non se mata outro / Un lobo a outro lobo non se comen nin se morden / Un lobo nunca comeu outro | *refr.*: ‘as persoas con intereses idénticos disimulan mutuamente os seus defectos’ (RGMF, RGB, EE)

Ó lobo | *loc. adv.*: 1. ‘ás agachadas, sen que se saiba’; 2. ‘a traizón’ (DFG)

O lobo non come tantas ovellas como se di | *refr.*: ‘[expresión que se usa para comentar unha posible esaxeración] as cousas non son exactamente como se contan’ (DFG)

O lobo, farto de carne, meteuse a frade | *refr.*: ‘describe a situación na que alguén se farta dun determinado comportamento e múdao’ (RGB)

O porco que é para o lobo, non hai Santo Antón que o garde | *refr.*: ‘situación fatal, que xa non ten solución’ (RGB)

O que entre lobos se mete, gandido sae | *refr.*: ‘fai referencia ás amizades que inflúen negativamente sobre nós’ (RGB)

O tempo non come o lobo | *refr.*: ‘expresión que invita a aproveitar o tempo, considerado algo valioso que enseguida se vai’ (RGB)

[Oír algo] coma quen oe ouvear o lobo (de lonxe) | *loc. adx. comp.*: ‘con total indiferenza, sen ter en conta o que escoita’ (DFG)

Onde non ves lobo, cata lobo | *refr.*: ‘aconsella a alguén para que sexa precavido debido a un posible perigo inminente’ (RGMF, RGB)

[Oular o vento] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: ‘facer ruído o vento’ (LFCEG)

Palabra!, díxolle o lobo á cabra (para ver se a aloumiñaba) | *fórm.*: ‘díselle a unha persoa para facer notar a súa mentira, ou o seu comportamento hipócrita’ (RGMF, RGB, EE)

[Picar] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: ‘morder ou agarrar algo con moita forza’ (LFCEG)

Poñer o lobo a coidar das galiñas | *loc. v.*: ‘deixar a alguén nunha situación perigosa’ (EE)

[Pórse] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: ‘porse moi agresivo/a’ (DFG, LFCEG)

Quítalle/sácalle lobos | *fórm.*: ‘expresión que serve para indicar que alguén está esaxerando’ (GDXL)

Saír ó camiño do lobo (coma o corzo tolo) | *loc. v.*: ‘facer unha temeridade’ (LFCEG)

(Seica) viches o lobo? | *loc. v.*: ‘díselle a quen vai cos pelos de punta’ (DFXG, GDXL)

[Ser] coma o lobo no eido | *loc. adx. comp.*: 1. ‘destruír todo’; 2. ‘situación desbaratada’ (LFCEG, EO)

[Ser] coma se vise o lobo | *loc. adx. comp.*: ‘sentir medo’ (LFCEG)

[Ter peito/valor] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa valente’ (LFCEG)

[Ter un peito] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: 1. ‘ser forte’; 2. ‘ser valente’; 3. ‘ser cruel’ (LFCEG)

[Ter unha boca] coma un lobo | *loc. adx. comp.*: ‘ter a boca fea’ (LFCEG)

[Terlle tanto medo a alguén] coma o lobo á(s) cabra(s) | *loc. adx. comp.*: ‘non lle temer en absoluto’ (DFG)

[Tirarse ás nenas] coma o lobo ás ovellas | *loc. adx. comp.*: ‘andar un home na procura de mulleres’ (LFCEG)

Toda a carne come o lobo menos a súa, que a lambe | *refr.*: ‘fai referencia a unha persoa agresiva ou que trata mal ós demais; agás cos da súa condición ou do seu círculo’ (RGMF, RGB)

Verlle as orellas/barbas/dentes ó lobo | *loc. v.*: ‘presentir un perigo ou unha dificultade, apañar medo’ (DFXG, GDXL, EE, EO)

LOMBRIGA

[Delgado/a] *coma unha lombriga* | *loc. adx. comp.*: ‘mirrado/a’ (LFCEG)

Lombriga | *s.f.*: ‘persoa moi delgada’ (GDXL)

[Ser/estar] *coma unha lombriga* | *loc. adx. comp.*: ‘mirrado/a’ (LFCEG)

LONDRA

[Estar] *coma unha londra* | *loc. adx. comp.*: ‘estar gordo/a’ (LFCEG)

LONGUEIRÓN

Parecer un longueirón | *loc. v.*: ‘estar moi delgado/a, esmirrado/a, chuchado/a’ (DFG)

LURA

[Agarrado/a] *coma unha lura* | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi agarrado/a, apegado/a en exceso ó diñeiro ou a outros bens’

Estar feito unha boa lura | *loc. v.*: ‘ser persoa de dubidosa conduta, ser un pillaban/unha pillabana’ (DFXM)

Lura | *s.f.*: ‘persoa agarrada, apegada en exceso ó diñeiro ou a outros bens’ (DFXG)

M

MACACO

Facer o macaco | *loc. v.*: ‘facer parvadas’ (GDXL)

Macaco | *s.m.*: 1. ‘persoa sen carácter, que se deixa manexar’; 2. ‘persoa pequena, fea e desproporcionada’ (DRAG, GDXL)

MACHO

[Cargado/a] *coma un macho* | *loc. adx. comp.*: ‘moi cargado/a’ (LFCEG)

Mandar os machos nos arrieiros | *loc. v.*: ‘invertérense as xerarquías’ (GDXL)

MARRAXO

Bo marraxo | *loc. s.*: ‘persoa ancha e grosa’ (DFXM)

MASCATO

Mascato | *s.m.*: ‘persoa aparvada ou moi simple’ (GDXL)

[Ter unha vista] *coma un mascato* | *loc. adx. comp.*: ‘ser invidente’ (LFCEG)

MERLO

Bo merlo | *loc. s.*: ‘persoa de pouca confianza’ (GDXL)

Botar o merlo | *loc. v.*: ‘falar, darlle á lingua’ (DFG)

Merlo branco | *loc. s.*: 1. ‘persoa moi boa’; 2. ‘cousa moi rara ou difícil de encontrar’ (GDXL)

MIAÑAR

Miañar | v.i.: ‘laiarse unha persoa’ (GDXL)

MIAR

Miar | v.i.: ‘laiarse unha persoa’ (GDXL)

MICHO

[Contento/a] **coma micho con axóuxere** | loc. adx. comp.: ‘moi contento, cheo de ledicia’ (LFCEG)

[Estar] **coma micho esborrallado** | loc. adx. comp.: ‘estar cómodo/a’ (LFCEG)

[Rabuñar] **coma un micho** | loc. adx. comp.: ‘mostrarse agresivo/a con alguén’ (LFCEG)

[Ter sete vidas/folgos] **coma os michos (asañados)** | loc. adx. comp.: ‘durar moito unha persoa’ (DFXM, RGB, LFCEG, EE)

MINCHA

Mincha | s.f.: ‘cousa, animal ou persoa de tamaño moi pequeno’ (DRAG, GDXL)

[Pequeno/a] **coma unha mincha** | loc. adx. comp.: ‘raqúitico/a’ (LFCEG)

MIÑOCA

Á miñoa | loc. adv.: ‘[usado con verbos como *vivir, morrer, andar, casar...*] moi pobremente, de forma miserable’ (DFG, DFXG, GDXL)

[Arrastrarse] **coma as miñoas** | loc. adx. comp.: ‘humillarse’ (DFG)

[Máis pobre] **cás miñoas** | loc. adx. comp.: ‘moi pobre’ (DFG)

Miñoa | s.f.: ‘individuo de pouco valor, ou valía’ (GDXL)

Tremer á miñoa | loc. v.: ‘tremer co frío’ (DFG)

MIOCA

Á mioca | loc. adv.: ‘[usado con verbos como *vivir, morrer, andar, casar...*] moi pobremente, de forma miserable’ (DFG, DFXG, GDXL)

[Arrastrarse] **coma as miocas** | loc. adx. comp.: ‘humillarse’ (DFG)

[Máis pobre] **cás miocas** | loc. adx. comp.: ‘moi pobre’ (DFG)

Tremer á mioca | loc. v.: ‘tremer co frío’ (DFG)

MONA

Coller unha mona | *loc. v.*: ‘coller unha borracheira’ (DFG)

[Correr] coma a unha mona | *loc. adx./adv. comp.*: ‘expulsar a alguén dalgún lugar’ (LFCEG)

[Corrido/a] coma unha mona / [Máis corrido/a] ca unha mona | *loc. adx. comp.*: ‘avergonzado/a, burlado/a’ (DFG, LFCEG, GDXL)

Darlle a mona | *loc. v.*: ‘coller unha teima’ (DFG)

Durmir a mona | *loc. v.*: ‘durmir despois de emborracharse’ (DFG)

Facer a mona | *loc. v.*: 1. ‘facen o/a gracioso/a’; 2. ‘facen o/a parvo/a’; 3. ‘facen o ridículo’; 4. ‘perder o tempo’ (DFG, GDXL)

[Máis aburrido/a] ca unha mona | *loc. adx. comp.*: ‘moi aburrido/a’ (DFG)

[Máis pintado/a] ca unha mona | *loc. adx. comp.*: ‘levar a cara moi pintada’ (DFG)

Mona | *s.f.*: ‘borracheira’ (DRAG)

Pintar a mona | *loc. v.*: 1. ‘facen o/a gracioso/a’; 2. ‘facen o/a parvo/a’; 3. ‘facen o ridículo’; 4. ‘perder o tempo’ (DFG, GDXL)

MONADA

Monada | *s.f.*: 1. ‘xesto ou acción propia dun mono, que fai rir pero que tamén pode resultar molesta’; 2. ‘parvada, acción propia dunha persoa pouco asisada’; 3. ‘aceno que pretende ser gracioso’; 4. ‘persoa ou cousa bonita e agradable, que resulta atractiva’; 5. ‘xesto cariñoso’ (DRAG, GDXL)

MONO

Facer o mono | *loc. v.*: 1. ‘facen o/a parvo/a, perder o tempo’; 2. ‘enredar, divertirse’ (DFG, DRAG, GDXL)

Mono | *s.m.*: 1. ‘persoa que fai o mono o monadas’; 2. ‘persoa ridícula’; 3. ‘persoa de escasa moralidade’ (DRAG, GDXL)

[Ser] coma un mono | *loc. adx. comp.*: ‘subir con facilidade a todas as partes’ (EO)

MOSCA

[Acudir/ir] coma moscas (arredor do mel) | *loc. adv. comp.*: ‘acudir en gran número’ (DFG)

Andar coa mosca no cu / Ter a mosca no cu | *loc. v.*: ‘andar sempre ás présas, a correr’ (DFG)

Aramos!,—díxolle a mosca ó boi | *dialog.*: ‘expresión usada para criticar ós que presumen de levar a cabo un traballo que en realidade fan outros’ (RGB)

[Caer] coma moscas | *loc. adv. comp.*: ‘facilmente e en cantidade’ (DFG, DRAG, GDXL)

[Chover xente] coma moscas | *loc. adv. comp.*: ‘haber [persoas ou cousas] en cantidade’ (LFCEG)

[Estar] coma a mosca na tea da araña | *loc. adx. comp.*: ‘estar nunha dificultade grave’ (LFCEG)

[Haber algo] coma moscas (no mes de agosto / no mel) | *loc. adv. comp.*: ‘haber en grande cantidade’ (DFG, LFCEG)

[Máis calado/a] ca unha mosca | *loc. adx. comp.*: ‘en silencio total’ (LFCEG)

[Morrer] coma moscas | *loc. adv. comp.*: ‘caer/morrer facilmente e en cantidade’ (DFG, DRAG, GDXL)

Mosca | *s.f.*: ‘persoa pesada e molesta’ (GDXL)

Mosca morta | *loc. s.*: ‘persoa hipócrita’ (DFG, DRAG, GDXL)

Non matar unha mosca | *loc. v.*: ‘non facer mal, ser persoa boa e inofensiva’ (DFG, DRAG, GDXL)

Non se pousar unha mosca [en alguén] | *loc. v.*: ‘ter moito poder unha persoa, de modo que ninguén se atreve a contrariala’ (DFG, DFXG)

Non se ver unha mosca | *loc. v.*: ‘[expresión ponderativa] non se ver ninguén’ (DFG)

[Pegarse] coma unha mosca | *loc. adx. comp.*: ‘acompañar a alguén insistentemente’ (LFCEG)

[Pesado/a] coma unha mosca (de cabalo/ burriqueira)/ coma as moscas | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa moi pesada ou moi insistente’ (DFG)

Por se as moscas | *loc. adx.*: ‘como medida de prevención’ (DFG, GDXL)

[Ser/estar] coma moscas (na merda) | *loc. adx. comp.*: ‘en gran cantidade’ (GDXL, EO)

[Ter algo] coma moscas (no mes de agosto) | *loc. adv. comp.*: ‘ter en gran cantidade’ (DFG, LFCEG)

MOSCÓN

Moscón | *s.m.*: ‘persoa molesta’ (DRAG, GDXL)

MOUCHO

[Andar/estar] coma un moucho | *loc. adx. comp.*: ‘andar/estar triste’ (LFCEG)

[Estar (metido na casa)] *coma un moucho* | *loc. adx. comp.*: ‘agocharse, non deixarse ver’ (LFCEG)

[Estar/ser] *coma un moucho* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa pouco animosa, calada e ensimesmada’ (DFG, EE)

[Listo/a] *coma un moucho* | *loc. adx. comp.*: ‘moi listo/a’ (EO)

Moucho | *s.m.*: 1. ‘persoa pouco faladora ou pouco sociable’; 2. ‘persoa seria’ (GDXL, EE, EO)

[Serio/a] *coma un moucho* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa pouco animosa, calada e ensimesmada’ (DFG, EE)

[Só/soa] *coma un moucho* | *loc. adx. comp.*: ‘estar en soidade’ (LFCEG)

MULA

Estar na mula | *loc. v.*: ‘insistir nun tema’ (DFXG, GDXL)

[Falso/a] *coma unha mula* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi falsa, traidora’ (DFXG, EE, EO)

Meterse na mula rabena | *loc. v.*: ‘peñorar os bens ou pedir un empréstito’ (DFG)

Mula criada ó pan | *loc. s.*: ‘persoa ignorante e bondadosa’ (DFXG, GDXL)

[Ser] *coma a mula do arrieiro* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa da que todos/as tiran proveito’ (LFCEG)

[Teimoso/a] *coma unha mula* | *loc. adx. comp.*: ‘ser persoa moi teimosa’ (DFG, DFXG, LFCEG, GDXL, EE, EO)

[Testán/testana] *coma unha mula* | *loc. adx. comp.*: ‘ser persoa moi testana’ (DFG, DFXG, LFCEG, GDXL, EE, EO)

[Traballar] *coma unha mula* | *loc. adx. comp.*: ‘traballar duramente e sen descanso’ (EE)

MULO

[Cargar] *coma un mulo* | *loc. adx. comp.*: ‘resistir moito peso’ (LFCEG)

N

NIÑO

Caer dun niño | *loc. v.*: ‘ser moi inocente, incauto; inexperto/a’ (DFG)

Niño | *s. m.*: 1. ‘casa ou fogar familiar’; 2. ‘abrigo, retiro’; 3. ‘refuxio ou escondedoiro de persoas que foxen [especialmente de malfeitores]’ (DRAG, GDXL)

O

ORNEAR

Ornear | *v.i.*: 1. ‘dicir burradas en voz alta’; 2. ‘chorar queixándose’ (DRAG, GDXL)

Val máis andar ca ornear | *refi.*: ‘indica que é mellor esforzarse para facer unha cousa ben, ca deixala mal para acabar antes e correr o risco de ter que facela de novo’ (RGMF)

ORNEO

Orneo | *s.m.*: ‘choro alto e sen motivo’ (DRAG, GDXL)

OSO

[Feo/a] **coma un oso** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fea’ (LFCEG)

[Máis forte] **ca un oso** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi forte’ (DFG)

[Máis grande] **ca un oso** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi grande’ (DFG)

Oso | *s.m.*: 1. ‘persoa moi forte’; 2. ‘persoa moi grande’ (GDXL, DFG)

OSTRA

[Aburrirse] **coma unha ostra** | *loc. adx. comp.*: ‘aburrirse moito’ (DFG, LFCEG)

[Máis aburrido/a] **ca unha ostra** | *loc. adx. comp.*: ‘moi aburrido/a’ (DFG, LFCEG)

OULEAR

Oulear | *v.i.*: 1. ‘[persoa] emitir sons agudos e fortes ou palabras en voz moi alta’; 2. ‘[vento] emitir, ó soprar, un son semellante ó ouveo do lobo’ (DRAG, GDXL)

OURIZO

[Cariñoso/a] *coma un ourizo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa áspera’ (LFCEG)

O ourizo tamén Deus o fixo | *refr.*: ‘expresión que recomenda o respecto por todas as persoas e o trato como iguais’ (RGB)

OURIZO CACHO

[Feo/a] *coma un ourizo cacho* / [Máis feo/a] *ca un ourizo cacho* | *loc. adx. comp.*: ‘moi feo/a’ (DFXG, LFCEG)

OUVEAR

Ouvear | *v.i.*: 1. ‘[persoa] emitir sons agudos e fortes ou palabras en voz moi alta’; 2. ‘[vento] emitir, ó soprar, un son semellante ó ouveo do lobo’ (DRAG, GDXL)

OVELLA

A ovella mansa moitos anos a mamán | *refr.*: ‘da persoa que é boa de máis outros se aproveitan’ (RGMF, RGB)

Ben parva é a ovella que co lobo se confesa | *refr.*: ‘confiar en alguén hipócrita adoita traer malas consecuencias’ (RGB)

Cada ovella quere a súa parella / *Cada ovella coa súa parella* | *refr.*: ‘todas as persoas precisamos compañía’ (RGB, EE, EO)

[Comportarse] *coma unha ovella* | *loc. adx. comp.*: ‘seguir a alguén de forma gregaria’ (DFG)

Dende que teño ovellas e crías, todos me dan os bos días | *refr.*: ‘situación de amizade interesada’ (RGB)

[Entregarse] *coma unha ovella* | *loc. adx. comp.*: ‘seguir a alguén de forma gregaria’ (DFG)

Faite ovella e comerate o lobo / *Quen se fai ovella, cómeno/a os lobos* | *refr.*: ‘da persoa de carácter inocente outras se aproveitan’ (RGB)

[Fuxir de alguén] *coma o lobo das ovellas* | *loc. adx. comp.*: ‘non ter medo ningún’ (LFCEG)

[Humilde] *coma a ovella* | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi humilde’ (DFG)

[Ir atrás de alguén] *coma ovellas* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘comportarse docilmente, sen opoñer resistencia’; 2. ‘seguir a alguén de forma gregaria’ (DFG, LFCEG)

[Máis manso/a] *ca unha ovella* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa obediente, servizal’ (LFCEG, EE)

Mal lle vai á ovella que co lobo se aconsella | *refr.*: ‘confiar en alguén hipócrita adoita traer malas consecuencias’ (RGB)

[Manso/a] coma unha ovella | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa obediente, servizal’ (LFCEG, EE)

[Ouvear⁷] coma as ovellas | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa preguiceira’ (LFCEG)

Ovella | *s.f.*: 1. ‘persoa confiada á dirección dun pastor espiritual’; 2. ‘persoa parva’ (GDXL, EO)

Ovella melén/melga/menxa | *loc. s.*: ‘persoa de aparencia mansa pero hipócrita’ (DFG)

Ovella menga mama á súa nai e mais á allea | *refr.*: ‘persoa que consegue moitas cousas por ser boa ou por parecelo’ (RGB)

Ovella negra | *loc. s.*: ‘persoa que sobresaie entre as demais por presentar características de comportamento consideradas negativas pola sociedade’ (EO)

Ovella que berra, bocado que perde | *refr.*: ‘perder o tempo’ (RGB, RGMF, EO)

Ovellas tolas, detrás dunha van todas | *refr.*: ‘fai referencia ás persoas que fan o que din as demais sen demostrar iniciativa’ (RGB)

[Quedar] coma unha ovelliña | *loc. adx. comp.*: ‘quedar abraíada unha persoa’ (LFCEG)

[Ser] coma as ovellas, que por onde vai unha van todas | *loc. adx. comp.*: ‘facer o mesmo que fan as demais persoas’ (LFCEG)

[Submiso/a] coma unha ovella | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi submisa’ (EE)

Ter aires de boa ovella | *loc. v.*: ‘ter modos e maneiras falsamente afables’ (DFG)

⁷ Segundo apunta Ferro Ruibal (2006: 247) aínda que o significado máis común de *ouvear* é ‘berrar certos animais, coma cans e lobos’, Rivas Quintas (1988) recolle en Dragonte do Bierzo *oubear* co significado de ‘andar dun lado para outro sen facer nada’. Por outro lado, atopamos que no *Tesouro do léxico patrimonial galego e portugués* aparece documentado *ouvear* como ‘observar sen facer nin dicir nada’ en Ribadeo, por Baamonde (1977, p. 95) e, tamén, Rivas Quintas (1988) (*apud.* Santamarina, 2003) recolle *oubear cara a campaña* co significado de ‘albiscar, asexar ou espreitar o horizonte’.

P

PAPAGAIO

[Falar/parolar] *coma un papagaio* | *loc. adx. comp.*: ‘falar moito’ (LFCEG, EE, EO)

[Falar máis] *ca un papagaio* | *loc. adx. comp.*: ‘falar moito’ (LFCEG, EE, EO)

Papagaio | *s.m.*: ‘persoa moi faladora’ (DRAG, GDXL)

[Ser] *coma un papagaio* | *loc. adx. comp.*: ‘falar moito’ (LFCEG, EE, EO)

PARRULO

[Nadar] *coma un parrulo* | *loc. adx. comp.*: ‘nadar moi ben. Desprazarse con facilidade sobre a auga’ (DFXM, LFCEG)

Parrulo | *s.m.*: ‘persoa inxenua e sen malicia’ (DARG, GDXL)

PATA

Pata | *s.f.*: ‘pé ou perna dunha persoa’ (DRAG, GDXL)

PATO

[Manso/a] *coma un pato* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi mansa’ (DFG)

[Ser] *coma un pato* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa moi mansa, inofensiva’ (DFG)

PAXARO

[Cantar] *coma un paxaro/paxariño* | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEG)

[Comer] *coma un paxariño* | *loc. adx. comp.*: ‘comer moi pouco’ (DFG, LFCEG)

Contarlle/dicirlle un paxariño [algo a alguén] | *loc. v.*: ‘alude a un suxeito informante que non se quere mencionar’ (DFG)

[Ledo] coma un paxaro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa feliz’ (LFCEG)

[Listo/a] coma un paxaro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa parva, estulta’ (LFCEG)

O primeiro millo é para os /dos paxaros / A primeira vai para os paxaros | *refr.*: ‘[no xogo das cartas] dise cando se perde a primeira partida para infundirse ánimos’ (RGMF, RBG, DFXG, GDXL)

Paxaro | *s.m.*: 1. ‘home astuto e cauteloso’; 2. ‘persoa de pouco corpo e pouco comedora’ (DRAG, GDXL)

Paxaro de conta | *loc. s.*: ‘persoa que non inspira confianza senón prevención e cautela’ (DFG)

Paxaro de mal agoiro | *loc. s.*: ‘persoa portadora de malas noticias ou que prognostica males e desgrazas’ (DFG)

Paxaro vello non cae na gaiola | *refr.*: ‘as persoas intelixentes ou experimentadas non caen nas trampas dos demais’ (RGB)

Por medo ós paxariños, non deixes de sementar o millo | *refr.*: ‘recomenda non deixar de facer plans por medo a que non se realicen’ (RGB)

[Ser/estar] coma un paxariño | *loc. adx. comp.*: ‘ser/estar débil’ (LFCEG)

PÉCORA

Mala pécora | *loc. s.*: ‘[expresión pexorativa xeralmente referida á muller] persoa malvada’ (DFG, DRAG)

Pécora | *s.f.*: ‘muller que accede facilmente a manter relacións sexuais’ (DRAG)

PEGA

Di a pega e todos din dela | *refr.*: ‘describe unha persoa faladora, concretamente aquela que fala dos demais’ (RGB)

Díxolle o corvo á pega: bótate alá alá/saca para alá, que es negra! | *dialog.*: ‘díselle a quen despreza a alguén sen se dar de conta de que presenta as mesmas características negativas que critica’ (RGB, EE)

[Listo/a] coma unha pega | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista, intelixente’ (EE)

[Máis alegre] ca unha pega sen rabo | *loc. adx. comp.*: ‘moi alegre’ (DFXG, GDXL)

Onde a pega ten o ollo, alí ten o seu ovo | *refr.*: ‘cando algo é importante cómpre protexelo’ (RGB)

PEIXE

Bo peixe | *loc. adx.*: 1. ‘ser unha persoa pillabana’; 2. ‘persoa coa que hai que ter coidado’ (DFXM, DFXG, DRAG, GDXL)

[Nadar/moverse] coma un peixe | *loc. adx. comp.*: ‘desprazarse con moita facilidade por riba da auga’ (DFXM, LFCEG)

Peixe | *s. m.*: ‘persoa que actúa con mala intención’ (DRAG)

Ter memoria de peixe | *loc. v.*: ‘ter pouca memoria’ (EO)

PELICA

Pelica | *s.f.*: ‘[coloquialmente] pel dunha persoa’ (GDXL)

PERDIZ

[Andar] coma a perdiz polo aire | *loc. adx. comp.*: ‘andar soa unha persoa’ (LFCEG)

[Feliz] coma unha perdiz | *loc. adx. comp.*: ‘estar/sentirse feliz’ (EO)

[Libre] coma unha perdiz | *loc. adx. comp.*: ‘estar/sentirse libre’ (LFCEG)

PETEIRO

Peteiro | *s.m.*: ‘boca das persoas’ (DRAG, GDXL)

Ter moito peteiro | *loc. v.*: ‘falar moito ou de máis’ (GDXL)

PIAR

Piar | *v.i.*: 1. ‘abrir a boca para falar’; 2. ‘[persoa] anhelar moito algo ou alguén’; 3. ‘queixarse, sentirse dunha parte do corpo’ (DRAG, GDXL)

PIOLLENTO

Piollento/a | *adx.*: ‘[persoa, aspecto] miserable ou inmundo’ (DRAG, GDXL)

PIOLLOSO

Piolloso/a | *adx.*: ‘[persoa, aspecto] miserable ou inmundo’ (DRAG, GDXL)

PIOLLO

[Andar bastos] coma piollos | *loc. adx. comp.*: ‘abundancia, aglomeración’ (LFCEG)

[Ruín] coma os piollos | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ruín’ (LFCEG)

PISCO

[Comer] *coma un pisco* | *loc. adx. comp.*: ‘comer moi pouco’ (DFXG, LFCEG)

[Lixeiro/a] *coma un pisco* | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi lixeiro’ (DFG)

PITA

[Andar] *coma as pitas* | *loc. adx. comp.*: ‘ter un comportamento promiscuo’ (LFCEG)

Pita choca | *loc. s.*: ‘persoa queixumeira’ (EE)

[Ser] *coma as pitas* | *loc. adx. comp.*: ‘ter un comportamento promiscuo’ (LFCEG)

[Ser igual] *ca unha pita choca* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa achacosa, enferma’ (LFCEG)

PITO

[Comer] *coma un pito* | *loc. adx. comp.*: ‘comer moi pouco’ (DFXG, DFXM, LFCEG)

[Estar] *coma un pito* | *loc. adx. comp.*: ‘estar mirrado/a’ (LFCEG)

[Ser] *coma o pito cairo* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa desleixada’ (LFCEG)

PLUMAXE

Plumaxe | *s.f.*: ‘aspecto dunha persoa’ (GDXL)

POLBO

[Apegarse a alguén] *coma un polbo* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha compañía molesta’ (LFCEG)

[Estar máis despistado] *ca un polbo nun garaxe* | *loc. adx. comp.*: ‘non prestar atención. Non estar pendente do que se está a facer’ (DFXM)

[Ser] *coma un polbo* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa á que lle gusta estar sobando ou tocando ós demais’ (DFXM, LFCEEG, EO)

POLDRO

Bo podro | *loc. s.*: ‘ser persoa moi travesa, falcatrueira’ (DFG)

Poldro | *s.m.*: ‘rapaz xogador e algo brutiño’ (GDXL)

[Ser] *coma poldros* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa insensata’ (LFCEG)

POLEIRO

Chegar ó poleiro | *loc. v.*: ‘acadar unha posición elevada’ (DFG)

Poleiro | *s.m.*: 1. ‘calquera posto elevado ó que pode chegar unha persoa’; 2. ‘situación elevada ou vantaxosa’ (GDXL)

POLO

Bo polo | *loc. s.*: ‘persoa de actitude ou comportamento normalmente desaprobado polo resto da sociedade’ (DRAG, GDXL)

Polo nun curral alleo nin sabe onde come nin dá co poleiro | *refr.*: ‘situación en que unha persoa non se atopa cómoda por estar nun lugar que non coñece’ (RGB)

POMBA

[Branco/a] *coma unha pomba* | *loc. adx. comp.*: ‘moi branco/a’ (LFCEG)

[Guapa] *coma unha pomba* | *loc. adx. comp.*: ‘beleza feminina’ (LFCEG)

Pomba | *s.f.*: 1. ‘persoa de carácter afable’; 2. ‘persoa política ou militar partidaria de posturas dialogantes coa inimiga para buscar a paz [en oposición ó falcón, partidario de posturas duras e agresivas]’ (GDXL)

[Sinxelo/a] *coma unha pomba* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mansa’ (LFCEG)

POMBO

[Amarse] *coma dous pombos* | *loc. adx./adv. comp.*: ‘amarse con intensidade’ (LFCEG)

PORCA

[Oír mellor] *ca unha porca parida* | *loc. adx. comp.*: ‘oír moi ben’ (LFCEG)

Roerlle a porca os libros [a alguén] | *loc. v.*: ‘non estudar unha persoa por ser unha lacazana’ (DFG)

Sairlle a porca capada [a alguén] | *loc. v.*: ‘levar un chasco, resultar as cousas ó revés de como se esperaba’ (DFG)

PORCADA

Porcada | *s.f.*: 1. ‘conxunto de cousas sucias’; 2. ‘acto noxento e desagradable’; 3. ‘comida mal preparada ou de mal sabor’; 4. ‘acto que atenta contra a decencia’; 5. ‘acto indigno dunha persoa’ (GDXL)

PORCALLADA

Porcallada | *s.f.*: 1. ‘conxunto de cousas sucias ou de aspecto desagradable’; 2. ‘acto noxento e desagradable’; 3. ‘comida mal preparada ou de mal sabor’; 4. ‘acto que atenta contra a decencia’; 5. ‘acto indigno dunha persoa’; 6. ‘dito ou feito groseiro ou indecente’; 7. ‘acción innobre ou inxusta con que se prexudica a alguén’ (DRAG, GDXL)

PORCALLÁN

Porcallán/porcallana | *adx.*: 1. ‘persoa que está ou anda sucia ou mal amañada’; 2. ‘persoa que non se limpa e que non limpa o seu hábitat, ou que ensucia máis do normal ou necesario’; 3. ‘persoa que fai cousas con pouco coidado ou limpeza’; 4. ‘persoa que actúa ou se comporta sen escrúpulos, sen nobreza, mesmo prexudicando os demais’; 5. ‘persoa que di ou adoita dicir porcalladas’ (DRAG, GDXL)

PORCALLEIRO

Porcalheiro/a | *adx.*: 1. ‘persoa que está ou anda sucia ou mal amañada’; 2. ‘persoa que non se limpa e que non limpa o seu hábitat, ou que ensucia máis do normal ou necesario’; 3. ‘persoa que actúa ou se comporta sen escrúpulos, sen nobreza, mesmo prexudicando os demais’; 4. ‘persoa que di ou adoita dicir porcalladas’ (DRAG, GDXL)

PORCALLÓN

Porcallón/porcallona | *adx.*: ‘persoa que fai cousas con pouco coidado ou limpeza’ (GDXL)

PORCO

A carne de burro non é transparente! (RESPOSTA: Ollos de porco míranos todo) | *fórm/dialox.*: ‘dise cando alguén molesta nun determinado lugar, normalmente diante do noso campo visual’ (RGMF, RGB, EE, EO)

[Andar] coma o porquiño de Santo Antón | *loc. adx. comp.*: ‘andar comendo cada día nunha casa’ (DFXG)

Ben boa vida pasa o porco, e mais dorme no cortello | *refr.*: ‘dise de quen non traballa mais leva unha boa vida’ (LFCEG)

[Cabezudo/a] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘moi teimoso/a’ (DFXG, LFCEG, EO)

Cada porco ó seu cortello | *refr.*: ‘cadaquén que se meta nos seus asuntos’ (DFG)

[Caerlle tan ben / quedar] coma a gravata ó porco | *loc. adx. comp.*: ‘resultar impropio para unha determinada situación’ (LFCEG, EO)

[Cheo] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘quedar farta unha persoa despois de comer’ (LFCEG)

Coller o porco polo rabo | *loc. v.*: 1. ‘afrontar un problema con valentía’; 2. ‘cometer unha equivocación’ (DFG, DFXG, GDXL)

[Comer] coma un/os porco/s | *loc. adx. comp.*: ‘comer moito’ (LFCEG, EE)

Comerlle a lingua o porco [a alguén] | *loc. v.*: ‘díselle a quen (ou de quen) fala moi pouco’ (DFXG)

Cortello dos porcos | *loc. s.*: ‘[referido a un espazo ou lugar] estar completamente desordenado e sucio’ (DFG)

[Dar forza] coma o porco no fociño | *loc. adx. comp.*: ‘dar moita forza’ (LFCEG)

[Darlle (de comer) cun caldeiro] coma a un porco | *loc. adx. comp.*: ‘comer moito’ (LFCEG, EE)

Deus dea cortello que porcos xa hai (de) abondo! | *fórm.*: ‘díselle a alguén cando fai algo que se considera groseiro ou de mal gusto’ (DFG)

[Egoísta] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘úsase para ponderar o acusado egoísmo de alguén’ (DFG)

[Estar] coma un porco (cebado/louseño/inglés) | *loc. adx. comp.*: ‘estar moi gorda unha persoa’ (LFCEG, GDXL)

Fai/facede corte que porco xa temos | *fórm.*: ‘díselle a alguén cando fai algo que se considera groseiro ou de mal gusto’ (DFG)

[Gordo/a] coma un porco (cebado/louseño/inglés) | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi gorda’ (LFCEG, GDXL)

[Ir criado] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘persoa de mala educación’ (DFG, LFCEG)

[Maleducado/a] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘persoa de mala educación’ (DFG, LFCEG)

Non se fixo o mel para o fociño do porco | *refr.*: ‘dá conta dunha situación ou cousa inadecuada para certas persoas’ (RGMF, RGB)

O porco celeiro non quer compañeiro | *refr.*: ‘persoa que prefire estar soa nunha determinada situación para tirar beneficio de algo’ (RGMF, RGB)

[Oír] coma os cochos | *loc. adx. comp.*: ‘oír moi ben’ (LFCEG)

Porco | *s.m.*: 1. ‘persoa que está ou anda sucia ou mal amañada’; 2. ‘persoa que fai as cousas con pouco coidado e limpeza’; 3. ‘persoa maleducada’; 4. ‘persoa malfalada e que emprega palabras bastas’; 5. ‘persoa que actúa e se comporta sen escrúpulos, sen nobreza, mesmo prexudicando ós demais’; 6. ‘que ten sucidade’; 7. ‘que é indigno dunha persoa’ (DRAG, GDXL)

Porco de Santo Antón | *loc. s.*: ‘aplícase á persoa que come o que non comeron o demais’ (GDXL)

[Roncar/ronquexar] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘roncar moi forte’ (LFCEG)

Sempre o ruín porco ha topar unha boa landra / Sempre o porco ruín ha topar unha boa castaña / O peor porco come a mellor landra | *refr.*: ‘dise cando ten sorte alguén que non a merece’ (DFXG, RGMF, RGB)

[Ser] coma botar perlas ós porcos | *loc. adx. comp.*: ‘ser inútil’ (LFCEG)

[Ser] coma o porquiño de Santo Antón | *loc. adx. comp.*: ‘ser persoa que nada despreza, todo lle vai ben [sobre todo referíndose á comida]’ (DFXG)

[Sucio/a] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que é ou anda sempre sucia’ (DFG)

[Teimudo/a] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi teimuda’ (DFXG, LFCEG, EO)

[Teimoso/a] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi teimosa’ (DFXG, LFCEG, EO)

[Ter forza] coma o porco no fociño | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita forza’ (LFCEG)

[Turrón/turrona] coma un porco | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi teimosa’ (DFXG, LFCEG, EO)

PORCÓN

Porcón/porcona | *adx. e s.*: 1. ‘persoa que está ou anda desaseada ou desastrada’: 2. ‘persoa que fai as cousas con pouco coidado e limpeza’: 3. ‘persoa que é malfalada e emprega palabras bastas’ (GDXL)

PORCO BRAVO

Porco bravo | *loc. s.*: 1. ‘home forte’: 2. ‘home grande’ (EE)

[Ser] coma un porco bravo | *loc. adx. comp.*: ‘andar [unha persoa] enfadada, irada’ (LFCEG)

PORCO TEIXO

[Bolecho/a] coma un porco teixo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa gorda’ (LFCEG)

Coller un porco teixo polo rabo | *loc. v.*: ‘equivocarse’ (GDXL)

[Gordo/a] coma un porco teixo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa gorda’ (LFCEG)

Poñerse/porse teixo | *loc. v.*: ‘arrepñerse, enfrontarse’ (GDXL)

[Ser] coma un teixo | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa pouco sociable’ (GDXL)

Teixo | *s.m.*: ‘persoa que inspira pouca confianza’ (GDXL)

POUTA

A poutadas | *loc. adv.*: ‘en cantidades abundantes’ (DFG)

Poñer de poutas [a alguén] | *loc. v.*: ‘enfadalo/a, enchelo/a de ira’ (DFG)

Pouta | *s.f.*: ‘man grande, forte e torpe’ (DRAG, GDXL)

Poutada | *s.f.*: ‘puñado, cantidade que cabe nunha man’ (GDXL)

PULGA

[Malo/a] coma as pulgas | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ruín’ (LFCEG)

[Pequeno/a] coma unha pulga | *loc. adx. comp.*: ‘persoa raquítica’ (LFCEG)

[Ser alto/a] coma unha pulga | *loc. adx. comp.*: ‘persoa raquítica’ (LFCEG)

Ter malas pulgas | *loc. v.*: ‘ser de carácter violento, ter mal xenio ou mal humor’ (DRAG)

Q

QUENLLA

[Estar] *coma unha quenlla* | *loc. adx. comp.*: 1. ‘moi delgado/a’; 2. ‘moi alto/a’ (DFG)

R

RA

[**Inchado/a**] *coma unha ra* | *loc. adx. comp.*: ‘fachendoso/a’ (LFCEG)

RABADA

[**Ter a boca**] *coma unha rabada* | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa bocalana; falar moito ou demais’ (DFG)

RABO

Agarrar polo rabo | *loc. v.*: 1. ‘pillar con dificultade a alguén que foxe con vantaxe ou a quen vai logrando o seu intento’; 2. ‘tratar de conseguir algo con pouca esperanza de logralo’ (GDXL)

Andar co rabo pisado / Ter o rabo pisado | *loc. v.*: ‘estar enfadado/a, de mal humor’ (DFG, DFXG)

Co rabo entre as pernas | *loc. adx.*: ‘avergonzado/a ou humillado/a’ (GDXL)

Darlle ó rabo | *loc. v.*: ‘fachendear’ (GDXL)

Estar a nacer(lle) o rabo | *loc. v.*: ‘ser inquieto/a, sen apouso, non ter paraxe’ (DFXG)

Ir co rabo dereito | *loc. v.*: ‘ir ou pasar moi orgulloso/a ou envaidecido/a ou enfonchado/a’ (DFXG)

Pisarlle o rabo [a alguén] | *loc. v.*: ‘afectar a alguén en algo que lle produce desgusto; provocar a alguén, procurar o xeito de molestar a alguén’ (DFXG)

Por non darlle ó rabo, déixalle comer o cu ás moscas | *refr.*: ‘dise da persoa preguiceira’ (DFXG)

Recacharlle o rabo [a alguén] | *loc. v.*: ‘pór a alguén expresión de desagrado’ (DFGX)

Ter moito rabo | *loc. v.*: 1. ‘ter moita retranca’; 2. ‘ser moi raposeiro/a’ (GDXL)

RAPOSA

A raposa cambia/muda o/de pelo pero non as/de mañas | *refr.*: 1. ‘persoa astuta’; 2. ‘expresión usada para indicar que unha persoa segue a ter a mesma esencia que se lle coñecía, normalmente asociada á astucia e mesmo á malicia e/ou ruindade’ (EE, EO)

A raposa muda o pelo, pero non perde o rabo | *refr.*: 1. ‘persoa astuta’; 2. ‘expresión usada para indicar que unha persoa segue a ter a mesma esencia que se lle coñecía, normalmente asociada á astucia e mesmo á malicia e/ou ruindade’ (EO)

[Andar] como corren as raposas | *loc. adx. comp.*: ‘correr moito’ (LFCEG)

[Astuto/a] coma unha raposa | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[Canso/a] coma unha raposa | *loc. adx. comp.*: ‘estar canso/a, extenuado/a’ (LFCEG, EE)

[Dar máis voltas] ca unha raposa | *loc. adx. comp.*: ‘estar en continuo movemento’ (LFCEG)

Están verdes! Dixo a raposa | *dialog.*: ‘expresión que se emprega cando alguén finxe desprezar algo polo feito de que non o pode ter’ (EE)

[Facer o durmido] coma as raposas | *loc. adx. comp.*: ‘finxir’ (LFCEG)

[Falso/a] coma unha raposa | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi falsa’ (EE, EO)

[Listo/a] coma unha raposa | *loc. adx. comp.*: ‘moi listo/a’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[Máis pillo/a] cá raposa | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[Malo/a] coma sete raposas | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mala, ruín’ (LFCEG, EE)

Mal sabe a raposa das galiñas que dormen fóra | *refr.*: ‘expresión que alude ós imprevistos ou a aquelas cousas que fican fóra do noso coñecemento e control’ (DFG, RGME, RGB, EE)

[Pillabán/pillabana] coma unha raposa | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

Deixar o galiñeiro ó coidado da raposa | *loc. v.*: ‘deixar a alguén nunha situación perigosa’ (EE)

Sabe máis a raposa por vella ca por raposa | *refr.:* ‘as persoas maiores teñen máis sabedoría debido á experiencia adquirida cos anos’ (EE, EO)

[Ter máis maldade] *ca sete raposas* | *loc. adx. comp.:* ‘ser unha persoa moi ruín’ (LFCEG, EE)

[Ter máis mañas] *ca sete raposas* | *loc. adx. comp.:* ‘ser unha persoa moi astuta’ (LFCEG)

[Tirarse os mozos ás mozas] *coma as raposas ás pitas* | *loc. adx. comp.:* ‘facerlle as beiras un home a unha muller’ (LFCEG)

Xa ten que madrugar o que á raposa ha de enganar! | *refr.:* ‘expresión que se emprega para poñer de manifesto a astucia de alguén sobre os demais’ (RGB)

RAPOSADA

Raposada | *s.f.:* ‘acción feita de mala fe’ (EE)

RAPOSEIRO

Raposeiro/a | *adx.:* 1. ‘que ten habilidade, astucia e malicia para conseguir o que se propón’; 2. ‘que actúa con disimulo e mala fe’ (DFXM, GDXL, DRAG, EO)

RAPOSO

[Andar mallado/a] *igual ca un raposo (de arrastrar o rabo)* | *loc. adx. comp.:* ‘extenuado/a, cansado/a’ (LFCEG, EE)

[Andar cansado/a] *igual ca un raposo (de arrastrar o rabo)* | *loc. adx. comp.:* ‘extenuado/a, cansado/a’ (LFCEG, EE)

[Astuto/a] *coma un raposo* | *loc. adx. comp.:* ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

Cada raposo garda o seu rabo | *refr.:* ‘cadaquén debe atender os seus problemas’ (RGB)

[Canso/a] *coma un raposo vello corrido dos cans* | *loc. adx. comp.:* ‘extenuado/a, cansado/a’ (LFCEG, EE)

[Dar máis voltas] *ca un raposo* | *loc. adx. comp.:* ‘estar en continuo movemento’ (LFCEG)

[Entrar] *coma un/o raposo na capoeira* | *loc. adx. comp.:* ‘actuar con sixilo, ás agachadas’ (LFCEG)

[Facer as voltas] *coma o raposo ás galiñas* | *loc. adx. comp.:* ‘acosar a alguén’ (LFCEG)

[Listo/a] *coma un raposo* | *loc. adx. comp.:* ‘persoa moi lista, astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[**Máis falso**] *ca un raposo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi falsa’ (EE, EO)

[**Máis listo/a**] *ca un raposo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista, astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

Non fai tanto o raposo nun ano, como paga nunha hora | *refr.*: ‘persoa mala que paga as maldades cometidas todas xuntas e, normalmente, cando menos o pensa’ (RGB)

Non sabe/mal sabe o raposo das galiñas que dormen fóra | *refr.*: ‘expresión que alude ós imprevistos ou a aquelas cousas que fican fóra do noso coñecemento e control’ (DFG, RGMF, RGB, EE)

O raposo cambia/muda de/o pelo pero non de/as mañas | *refr.*: 1. ‘persoa astuta’; 2. ‘indica que unha persoa segue a ter a mesma esencia que se lle coñecía, normalmente asociada á astucia e mesmo á malicia e/ou ruindade’ (EE, EO)

O raposo vello perde a forza, pero non a maña | *refr.*: ‘as persoas maiores perden facultades físicas pero non esquecen o xeito en que aprenderon a desenvolver certas actividades diarias’ (EO)

[**Pillabán/pillabana**] *coma un raposo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

[**Pillo/a**] *coma un raposo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi astuta’ (DFXG, DFXM, LFCEG, EE, EO)

Pita que o raposo leva, vai ben gandida / ben gandida vai | *refr.*: ‘fai referencia a unha situación irremediable’ (RGB)

Pobriñas! Ábrenvos tarde e non comedes! —dixo o raposo ás galiñas | *dialog.*: ‘comentario que se fai de xeito irónico ante unha situación que para nada causa pena’ (RGMF, RGB)

Poñer o raposo a coidar as pitas | *loc. v.*: ‘deixar a alguén nunha situación perigosa’ (EE)

Quen trata con raposo, grazas se lambe algún óso | *refr.*: ‘fai referencia a unha amizade perigosa, que agocha segundas intencións’ (RGB)

Raposo | *s.m.*: 1. ‘persoa astuta e mal intencionada’; 2. ‘que ten habilidade, astucia e malicia para conseguir o que se propón’; 3. ‘que actúa con disimulo e de mala fe’ (GDXL, DRAG, EE)

Sabe máis o raposo por vello ca por raposo | *refr.*: ‘fai referencia á intelixencia de alguén, principalmente a adquirida coa experiencia’ (EE, EO)

[**Ter máis intención**] *cá dun raposo axexando unha pita* | *loc. adx. comp.*: ‘agochar malas intencións’ (LFCEG)

[**Tratar**] *coma os raposos ás pitas* | *loc. adx. comp.*: ‘maltratar’ (LFCEG)

RATA

Non haber nin unha rata | *loc. v.*: ‘ninguén en absoluto’ (DFG)

[Pobre] coma unha/as rata/as | *loc. adx. comp.*: ‘moi pobre’ (DFG, LFCEG, EE)

Rata | *s.f.*: 1. ‘ser desprezable’; 2. ‘persoa agarrada’; 3. ‘persoa astuta, hábil’ (GDXL, EE)

Rata de biblioteca | *loc. s.*: ‘persoa moi amiga de buscar e investigar nos libros máis raros e esquecidos dunha biblioteca’ (GDXL)

RATEAR

Ratear | *v.t.*: ‘furtar con disimulo’ (GDXL)

RATO

[Agudo/a] coma un rato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (DFXG, LFCEG)

[Calado/a] coma un/os rato/s | *loc. adx. comp.*: ‘persoa silenciosa’ (DFG, LFCEG)

[Calar] coma un/os rato/s | *loc. adx. comp.*: ‘gardar silencio’ (DFG, LFCEG)

Cando o gato, non esta os ratos bailan | *refr.*: ‘fai referencia á ausencia dunha autoridade, ó arriscado que resulta, ás veces, desatender unha responsabilidade ou simplemente baixar a garda’ (EE)

Comerlle [a alguén] a lingua os ratos | *loc. v.*: ‘dise de quen/a quen fala moi pouco’ (DFXG)

Entre o rato e o león non hai comparación | *refr.*: ‘non se poden comparar dúas realidades completamente diferentes’ (RGB)

[Esperto/a] coma un rato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (DFXG, LFCEG)

[Fino/a] coma un rato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (DFXG, LFCEG)

[Máis fino/a] ca un rato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (DFXG, LFCEG)

Máis vale ser cabeza de rato, ca rabo de gato | *refr.*: ‘superioridade xerárquica’ (RGB)

Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato | *refr.*: ‘compara a intelixencia entre dúas persoas’ (RGMF, RGB)

Na casa na que non hai gatos, campan os ratos / non faltan ratos | *refr.*: ‘fai referencia á ausencia dunha autoridade, ó arriscado que resulta, ás veces, desatender unha responsabilidade ou simplemente baixar a garda’ (EE)

O rato di: ‘que parvo é o home que come do meu cu e non come da miña boca’ | *dialog.*: ‘expresión que se di cando alguén é intelixente, aínda que non o pareza’ (EE)

O rato e o gato non comen no mesmo prato | *refr.*: ‘úsase para ponderar unha relación de inimizade’ (RGB)

O rato vello non cae na rateira | *refr.*: ‘as persoas con experiencia na vida non adoitan caer en enganoso’ (RGB)

[Pequeno/a] coma un/os rato/s | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi pequeno/a’ (DFG, LFCEG)

[Presumir] máis ca un rato enriba dun queixo | *loc. adx. comp.*: ‘presumir moito. Ser moi presumido/a’ (DFXG, LFCEG)

[Rillar] coma un rato | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa comellona’ (EE)

[Ser] coma o gato e o rato | *loc. adx. comp.*: ‘ser inimigos/as’ (LFCEG)

[Ser] coma un rato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (DFXG, LFCEG)

[Ter] coma o rato na rateira | *loc. adx. comp.*: ‘gardar algo con moito segredo’ (LFCEG)

[Vivo] coma un rato | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi lista’ (LFCEG)

REISEÑOR

[Cantar] coma un reiseñor | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEEG, EE)

REMOER

Remoer | *v.t.*: 1. ‘pensar moito nunha cousa, darlle moitas voltas no pensamento’; 2. ‘murmurar algo polo baixo’ (DRAG, GDXL)

RINCHAR

Rinchar | *v.i.*: 1. ‘facer ruído cos dentes ó apertalos’; 2. ‘rir ás gargalladas’ (DRAG, GDXL)

RULA

[Amarse] coma rulas | *loc. adx. comp.*: ‘amarse intensamente’ (LFCEG)

[Amoroso/a] coma unha rula | *loc. adx. comp.*: ‘persoa amable’ (LFCEG)

[Cantar] coma a/unha rula | *loc. adx. comp.*: ‘cantar ben’ (LFCEG)

[Lindo/a] coma unha rula | *loc. adx. comp.*: ‘dise da persoa que destaca pola súa fermosura’ (EE)

Miña rula/ruliña | *loc. s.*: ‘expresión de cariño aplicada a quen se quere ben’ (DRAG, GDXL)

RULO

[**Contento/a**] *coma un rulo* | *loc. adx. comp.*: ‘que proxecta ledicia, satisfacción’ (LFCEG)

[**Quedar**] *coma un rulo* | *loc. adx. comp.*: ‘con ledicia, satisfacción’ (LFCEG)

RUMIAR

Rumiar | *v.t.*: ‘pensar moito nunha cousa, darlle moitas voltas no pensamento’ (DRAG, GDXL)

S

SAMBESUGA

Sambesuga | *s.f.*: ‘persoa que se aproveita doutras vivindo a conta delas ou quitándolles o diñeiro pouco a pouco’ (DRAG, GDXL)

SAMESUGA

[Agarrarse] **coma unha samesuga** | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha compañía molesta para alguén’ (LFCEG)

Samesuga | *s.f.*: ‘persoa que se aproveita doutras vivindo a conta delas ou quitándolles o diñeiro pouco a pouco’ (DRAG, GDXL)

SAPO

Botar cobras e sapos (pola boca) | *loc. v.*: ‘proferir blasfemias, insultos e inxurias’ (DFG, GDXL)

[Caer espatarrado] **coma un sapo** | *loc. adx. comp.*: ‘caer de cheo e espernexas no chan’ (LFCEG)

Cando naceu o sapo, naceu a sapa | *refr.*: ‘expresa que cadaquén ten a súa parella en algures, por eivas que teña’ (DFXG, EO)

Cara de sapo | *loc. s.*: ‘cara fea’ (EE)

[Cativo/a] **coma un sapo** | *loc. adx. comp.*: ‘persoa pequena, raquítica’ (LFCEG)

[Cheo/a] **coma un sapo** | *loc. adx. comp.*: ‘quedar farto/a despois de comer’ (LFCEG)

[Correr] **coma o/un sapo pola/na cinza** | *loc. adx. comp.*: ‘non ser dilixente, obrar lentamente nun asunto’ (GDXL, LFCEG)

Cuspir cobrar e sapos (pola boca) | *loc. v.*: ‘proferir blasfemias, insultos e inxurias’ (DFG, GDXL)

[Duro/a] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ou cousa dura’ (LFCEG)

[Estar] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘estar farto/a despois de comer’ (LFCEG)

[Feo/a] coma a cabeza dun sapo | *loc. adx. comp.*: ‘moi feo/a’ (LFCEG)

[Grande] coma a cabeza dun sapo | *loc. adx. comp.*: ‘moi grande’ (LFCEG)

[Inchado/a] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘de mal humor’ (DFXG, LFCEG)

[Ir] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘quedar farto/a despois de comer’ (LFCEG)

[Lento/a] coma o/un sapo pola/na cinza | *loc. adx. comp.*: ‘non ser dilixente, obrar lentamente nun asunto’ (GDXL, LFCEG)

[Quedar] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘quedar farto/a despois de comer’ (LFCEG)

[Ser peor] ca un sapo entre as muruxas | *loc. adx. comp.*: ‘ir con lentitude’ (LFCEG)

[Ter unha pachorra] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘ter calma’ (LFCEG)

[Vir] coma un sapo | *loc. adx. comp.*: ‘vir farto/a despois de comer’ (LFCEG)

SAPOCONCHO

[Ter máis cunchas] ca un sapoconcho | *loc. adx. comp.*: ‘ser unha persoa experimentada’ (LFCEG)

SARDIÑA

[Estar] coma unha sardiña polo/pola punta do rabo | *loc. adx. comp.*: ‘estar mirrado/a’ (LFCEG, EO)

[Gordo/a] coma unha sardiña polo/pola punta do rabo | *loc. adx. comp.*: ‘estar mirrado/a’ (LFCEG, EO)

SERPE

[Arrastrarse] coma unha serpe | *loc. adx. comp.*: 1. ‘vivir con dificultades’; 2. ‘ser pobre’ (LFCEG, EO)

[Listo/a] coma unha serpe | *loc. adx. comp.*: ‘persoa intelixente’ (EE)

Niño de serpes | *loc. s.*: ‘lugar perigoso entre xente malvada e/ou maledicente’ (DFG)

[Peor] ca unha serpe | *loc. adx. comp.*: ‘valora a maldade de alguén’ (EE)

Serpe | *s.f.*: ‘persoa pérfida’ (GDXL, EE)

[Silencioso/a] *coma unha serpe* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que actúa de maneira que os demais non detecten a súa presenza’ (EE, EO)

[Sixiloso/a] *coma unha serpe* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa que actúa de maneira que os demais non detecten a súa presenza’ (EE, EO)

[Velenoso/a] *coma unha serpe* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa mala’ (EE, EO)

SERPENTE

Serpente | *s.f.*: ‘persoa pérfida’ (GDXL, EE)

T

TARTARUGA

Apaso de tartaruga | *loc. adv.*: ‘moi lentamente’ (GDXL, EE)

[Correr máis] *ca unha tartaruga* | *loc. adx. comp.*: ‘correr pouco’ (LFCEG, EE)

[Lento/a] *coma unha tartaruga* | *loc. adx. comp.*: ‘ir moi lento/a’ (LFCEG, EE)

Tartaruga | *s.f.*: ‘persoa moi lenta’ (GDXL)

TEIXUGO

[Bolecho/a] *coma un teixugo* | *loc. adx. comp.*: ‘gordo/a’ (LFCEG)

[Duro/a] *coma un teixugo* | *loc. adx. comp.*: ‘moi duro, moi resistente’ (DFXG, LFCEG, GDXL)

[Feo/a] *coma un teixugo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi fea’ (LFCEG)

[Gordo/a] *coma un teixugo* | *loc. adx. comp.*: ‘gordo/a’ (LFCEG)

[Teimudo/a] *coma un teixugo* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi teimuda’ (EE)

Teixugo | *s.m.*: ‘persoa pouco cordial e pouco sociable’ (GDXL)

TETO

Zugar de bo teto | *loc.v.*: 1. ‘vivir a conta doutra persoa’; 2. ‘estar plantado en terra fértil’ (GDXL)

TOUPA

[Cambiar o rabo polos ollos] *coma a toupa* | *loc. adx. comp.*: ‘saír perdendo nun troco’ (DFG, LFCEG, EO)

[Cambiar os ollos polo rabo] *coma a toupa* | *loc. adx. comp.*: ‘saír perdendo nun troco’ (DFG, LFCEG, EO)

[Cegar] *coma unha toupa* | *loc. adx. comp.*: ‘ver moi pouco ou non ver nada’ (DFG, DFXG, LFCEG, EE)

[Cego/a] *coma unha toupa* | *loc. adx. comp.*: ‘ver moi pouco ou non ver nada’ (DFG, DFXG, LFCEG, EE)

[Facer] *coma a toupa (que cambiou/mudou os ollos polo rabo)* | *loc. adx. comp.*: ‘saír perdendo nun troco’ (DFG, LFCEG, EO)

[Quedar] *coma as toupas* | *loc. adx. comp.*: ‘quedar marxinada unha persoa’ (LFCEG)

Toupa | *s.f.*: 1. ‘persoa que ve moi pouco’; 2. ‘persoa pouco espelida’; 3. ‘persoa infiltrada nunha organización para asexar os seus movementos’; 4. ‘persoa que vive agochada durante anos por medo [especialmente por motivos políticos]’ (DRAG, GDXL, EE)

[Trocar os ollos polo rabo] *coma a toupa* | *loc. adx. comp.*: ‘saír perdendo nun troco’ (DFG, LFCEG, EO)

TOUPEIRA

[Ter menos miras] *ca unha toupeira* | *loc. adx. comp.*: ‘persoa pouco intelixente’ (EE)

Toupeira | *s.f.*: 1. ‘persoa que ve moi pouco’; 2. ‘persoa pouco espelida’; 3. ‘persoa infiltrada nunha organización para asexar os seus movementos’; 4. ‘persoa que vive agochada durante anos por medo [especialmente por motivos políticos]’ (DRAG, GDXL, EE)

TOUPO

[Facer] *coma o toupo (que cambiou/mudou os ollos polo rabo)* | *loc. adx. comp.*: ‘saír perdendo nun troco’ (DFG, LFCEG, EO)

TOURO

Amarrar o touro polos cornos | *loc. v.*: ‘facer fronte a un problema con determinación’ (DFG, GDXL, EE, EO)

[Arremeter] *coma un touro (bravo)* | *loc. adx. comp.*: ‘con bravura, con ímpeto’ (DFG)

[Berrar] *coma un touro* | *loc. adx. comp.*: ‘berrar unha persoa’ (LFCEG)

[Bruar] *coma un touro* | *loc. adx. comp.*: ‘berrar unha persoa’ (LFCEG)

Coller o touro polos cornos | *loc. v.*: ‘facer fronte a un problema con determinación’ (DFG, GDXL, EE, EO)

[Estar] coma un touro | *loc. adx. comp.*: ‘estar forte’ (LFCEG, EE, EO)

Estar feito un touro | *loc. v.*: ‘estar moi forte’ (LFCEG)

[Forte] coma un touro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa forte’ (LFCEG, EE, EO)

[Grande] coma un touro | *loc. adx. comp.*: ‘persoa grande’ (LFCEG)

[Ir] coma un touro | *loc. adx. comp.*: ‘actuar sen recapacitar e violentamente’ (EE)

[Máis puxante] ca un touro de fecha | *loc. adx. comp.*: ‘persoa moi agresiva ou fera’ (LFCEG)

[Ser] coma un touro | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi forte’ (LFCEG, EE, EO)

[Ter máis forza] ca un touro | *loc. adx. comp.*: ‘ter moita forza’ (LFCEG, EE, EO)

Touro | *s.m.*: ‘home moi forte e robusto’ (DRAG, GDXL)

TROITA

[Fino] coma unha troita | *loc. adx. comp.*: ‘de aspecto fino ou esvelto’ (LFCEG)

[Irse] coma a troita nadando | *loc. adx. comp.*: ‘irse a gran velocidade’ (LFCEG)

TROTAR

A trote / ó trote | *loc. adv.*: ‘moi rápido, a correr’ (DRAG, GDXL)

De trote / para trote | *loc. adv.*: ‘de uso diario e continuado’ (GDXL, DRAG)

Non estar para moitos trotes | *loc.v.*: ‘non estar nas condicións físicas adecuadas para levar a cabo unha determinada actividade’ (DFG, DRAG, GDXL)

Trotar | *v.i.*: ‘andar moito e con présa’ (DRAG, GDXL)

TURRAR

Turrar | *v.i.*: ‘porfiar nunha actitude ou idea’ (DRAG, GDXL)

V

VACA

Acabárselle a vaca leiteira [a alguén] | *loc. v.*: ‘acabárselle a fonte de riqueza ou o medio do que se tiraba proveito’ (DFG, DFXG, GDXL)

[Andar solto/a] coma a vaca sen choca | *loc. adx. comp.*: 1. ‘estar en liberdade’; 2. ‘vivir sen ataduras persoais’ (LFCEG)

[Darlle a todo] coma a vaca do pobre | *loc. adx. comp.*: ‘traballar moi duramente, sen descanso’ (DFG, LFCEG)

[Deixar alguén] coma unha vaca nun teatro | *loc. adx. comp.*: ‘deixar desconcertada a unha persoa’ (LFCEG)

[Estar] coma unha vaca | *loc. adx. comp.*: ‘estar gorda unha persoa’ (GDXL, LFCEG, EE, EO)

[Gordo/a] coma unha vaca | *loc. adx. comp.*: ‘persoa gorda’ (GDXL, LFCEG, EE, EO)

[Larpeiro/a] coma unha vaca ladra | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi larpeiro/a’ (DFG)

[Máis pesado/a] ca unha vaca no colo/en brazos | *loc. adx. comp.*: ‘ser moi pesado/a, impertinente’ (DFG, EE)

Muxir a vaca | *loc. v.*: ‘tirar proveito’ (DFG, GDXL)

[Nugallán/nugallá] coma unha vaca (cansada) | *loc. adx. comp.*: ‘persoa preguiceira’ (LFCEG)

Outra vaca (máis) (vai) no millo! (e non hai quen a torne) | *fórm.*: ‘dise para indicar que unha persoa actúa igual de mal ca outra ou que un feito é igual de inconveniente ca outro consabido’ (DFG, DFXG, GDXL, EE, EO)

Parar a vaca de dar leite | *loc. v.*: ‘acabárselle a alguén a fonte de riqueza ou o medio do que se tiraba proveito’ (DFG, DFXG, GDXL)

Perder as vacas | *loc. v.*: ‘perder o tempo (entretido en algo e deixar de facer unha cousa que se tiña previsto)’ (DFXG, GDXL)

Que barbaridá! Que vaca pequena e canto leite dá! | *fórm.*: ‘dise para indicar un acerto casual por parte de alguén’ (EO)

[Quedar] coma unha vaca mirando para o tren | *loc. adx. comp.*: ‘quedar [unha persoa] abraiada, sorprendida, pasmada’ (LFCEG)

Ser as vacas que ten que coidar/gardar | *loc. v.*: ‘expresión que alude ás obrigas ou ás responsabilidades de alguén’ (DFG)

[Ser] coma a vaca do pobre, que ten que andar ás dúas mans | *loc. adx. comp.*: ‘traballar moi duramente, sen descanso’ (DFG, LFCEG)

[Ter] máis leite ca unha vaca | *loc. adx. comp.*: ‘[muller] aleitar con abundancia ós/ás fillos/as’ (LFCEG)

[Traballar] coma a vaca do pobre | *loc. adx. comp.*: ‘traballar moi duramente, sen descanso’ (DFG, LFCEG)

Vaca | *s.f.*: ‘persoa moi grosa’ (GDXL, EE)

Vaca gabada, leite nos cornos | *refr.*: 1. ‘dise en sentido irónico cando alguén gaba moito unha persoa que non merece tantos eloxios’; 2. ‘expresión que recomenda non contar os plans para que non se malogren’ (EO)

Vaca sagrada | *loc. s.*: ‘persoa que polo seu prestixio ou pola súa situación privilexiada cerca do poder resulta intocable’ (DFG, GDXL)

Vacas fracas | *loc. s.*: ‘época de escaseza’ (GDXL)

Vacas gordas | *loc. s.*: ‘época de abundancia’ (GDXL)

VÍBORA

Lingua de víbora | *loc. s.*: ‘lingua ferinte, mordaz’ (DFG, EE)

[Malo/a] coma unha víbora | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ruín’ (LFCEG, EE)

Niño de víboras | *loc. s.*: ‘grupo de xente mala’ (DRAG)

[Ser] coma unha víbora | *loc. adx. comp.*: ‘persoa ruín’ (LFCEG, EE)

Víbora | *s.f.*: 1. ‘persoa malvada, de mal xenio ou mala lingua’; 2. ‘persoa maledicente’ (DRAG, GDXL)

VOITRE

Voitre | *s.m.*: ‘persoa desalmada e cruel’ (GDXL)

X

XABARIL

Xabaril | s.m.: 1. ‘persoa forte’; 2. ‘persoa grande’ (EE)

XATO

[Grande] *coma un xato* | loc. adx. comp.: ‘persoa grande’ (LFCEG)

[Muxir] *coma un xato* | loc. adx. comp.: ‘berrar forte’ (LFCEG)

[Turrar] *coma xatos* | loc. adx. comp.: ‘turrar con forza’ (LFCEG)

XÍLGARO

[Ledicioso] *coma un xílgaro* | loc. adx. comp.: ‘persoa alegre’ (LFCEG)

[Tocar] *coma un xílgaro* | loc. adx. comp.: ‘interpretar ben unha peza musical’ (LFCEG)

XO

Nin arre nin xo! / nin tanto arre que corra nin tanto xo que pare! | fóm.: ‘expresión coa que se comenta a indefinición dunha persoa ou unha cousa. Equivale a *nin unha cousa nin a outra*’ (DFXG, RGMF, EE)

(*Ou*) *arre ou xo!* | fóm.: ‘díselle a alguén para que tome unha decisión’ (DFXG)

XOANIÑA

Ser a xoaniña (dos ollos) [de alguén] | loc. v.: ‘ser unha persoa moi querida e apreciada’ (DFG)

XOVENCO

[Choutar] *coma un xovenco* | loc. adx. comp.: ‘brincar alto’ (LFCEG)

9. Referencias bibliográficas

9.1. Dicionarios, vocabularios e corpus

9.1.1. Fontes de extracción das expresións figuradas

- Carballeira Anllo, X. M.^a (coord.). (2009). *Gran dicionario Xerais da lingua*. Xerais.
- Ferro Ruibal, X. (1995). *Refraneiro galego básico*. Galaxia.
- Ferro Ruibal, X. (2002). *Refraneiro galego máis frecuente*. La Voz de Galicia.
- Ferro Ruibal, X. (2006). Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 8, 179-265.
- González González, M. (dir.) (s.d.). *Dicionario da Real Academia Galega*. Real Academia Galega. Recuperado o 1 de marzo de 2013, de <http://www.realacademiagalega.org/>
- López Taboada, M.ª C. e M.ª R. Soto Arias (2008). *Dicionario de fraseoloxía galega*. Xerais.
- Martínez Seixo, R. A. (dir.) (2000). *Dicionario fraseolóxico galego*. A Nosa Terra.
- Rivas, F. (2005). *Dicionario fraseolóxico do mar: así falan os mariñaos*. A Nosa Terra.

9.1.2. Dicionarios ideolóxicos, temáticos e conceptuais

- Alvar Ezquerro, M. (dir.) (1995). *Diccionario ideológico de la lengua española Vox*. Bibliograf.
- Bartoli-Berti, P. et al. (2002). *Dicionario mais. Da idéia às palavras*. Lisboa Editora.
- Bívar, A. (1948-1952). *Dicionário Geral e Analógico da Língua Portuguesa*, 3 vols. Edições Ouro.
- Casares, J. (1999 [1942]). *Diccionario ideológico de la lengua española: desde la idea a la palabra, desde la palabra a la idea*. Gustavo Gili.
- Gulland, D. M. e Hinds-Howell, D. D. (2001). *The Penguin Dictionary of English Idioms*. Penguin Books.
- López Taboada, M.ª C. e M.ª R. Soto Arias (1995). *Así falan os galegos: fraseoloxía da lingua galega, aplicación didáctica*. Galinova.
- Péchoin, J. (dir.) (1991). *Thésaurus Larousse. Des idées aux mots. Des mots aux idées*. Larousse.
- Quintáns Suárez, M. (dir.) (1997). *Diccionario conceptual galego*, 8 vols. Xuntanza.
- Rodríguez-Vida, S. (2004). *Diccionario temático de frases hechas*. Columbus.
- Roget P. M. (1852). *Thesaurus of English words and phrases, classified and arranged so as to facilitate the expression of ideas and assist in literary composition*. Bloomsbury Books. Recuperado o 31 de xaneiro de 2013, de <http://archive.org/stream/cu31924014451284#page/n49/mode/2up>.
- Sevilla Muñoz, J. (2004). *Diccionario temático de locuciones francesas con su correspondencia española*. Madrid: Gredos.
- Siefring, J. (ed.) (2004). *Oxford Dictionary of Idioms*. Oxford University Press.
- Spears, R. A. (1998). *NTC's Thematic Dictionary of American Idioms*. NTC Publishing Group.

Sylvester Mawson, C. O. (2000). *Roget's International Thesaurus of English Words and Phrases*. Recuperado o 24 de xaneiro de 2013, de <http://www.bartleby.com/110/>

Vernay, H. (1991-1996). *Dictionnaire onomasiologique des langues romanes*. Max Niemeyer, 6 vols. <https://doi.org/10.1515/9783110939736>

9.1.3. Dicionarios de símbolos

Chevalier, J. (dir.) (1988). *Diccionario de los símbolos* (trad. de Manuel Silvar e Arturo Rodríguez). Herder.

Cuba, X. R., Miranda, X. e Reigosa, A. (2000). *Diccionario dos seres míticos galegos*. Xerais.

9.2. Outras fontes de consulta

Santamarina, A. (2003) (coord.). *Tesouro informatizado da lingua galega*. Recuperado o 11 de xuño de 2014, de <http://ilg.usc.es/TILG/>

Taboada Chivite, X. (2000). Refraneiro galego. *Cadernos de fraseoloxía galega*, 2.

Vázquez Saco, F. (2003). Refraneiro galego e outros materiais da tradición oral. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 5.

9.3. Obras de consulta

Álvarez de la Granja, M. (1997): As expresións fixas nos dicionarios galegos. *Cadernos de lingua*, 15, 71-95. <https://doi.org/10.32766/cdl.15.161>

Álvarez de la Granja, M. (2003a). As locucións verbais galegas, *Verba*, 52.

Álvarez de la Granja, M. (2003b). Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas. *Cadernos de Fraseoloxía Galega*, 4, 9-34.

Arnaud, P. J. L. (1991). Réflexions sur le proverbe. *Cahiers de lexicologie*, 51, 6-27.

Becker, U., Eberwein, P., Torrent, A. e Uría, L. (2013). La clasificación de las unidades fraseológicas idiomáticas. *Estudis Romànics*, 35, 27-68. <https://doi.org/10.2436/20.2500.01.117>

Casares, J. (1992 [1950]). *Introducción a la lexicografía moderna*. CSIC.

Corpas Pastor, G. (1997). *Manual de fraseología española*. Gredos.

Dobrovolskij, D. e E. Piirainen (2005). *Figurative language: cross-cultural and cross-linguistic perspectives*. Elsevier.

Ferro Ruibal, X. (1996). *Cadaquén fala coma quen é. Reflexións verbo da fraseoloxía enxebre*. Real Academia Galega. Recuperado o 18 de febreiro de 2024, de <http://academia.gal/documents/10157/27090/Xesus+Ferro+Ruibal.pdf>

Lakoff, G. (1990 [1987]). *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. University of Chicago Press.

Lakoff, G. e M. Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.

Marques, E. A. (2013). Esquemas conceituais zoonimicos na fraseología brasileira, española e francesa. *XXVII Congrès international de linguistique et de philologie romanes*. ÉliPhi.

- Ullmann, S. (1965). *Semántica: introducción a la ciencia del significado* (trad. de Juan Martín Ruiz-Werner). Aguilar.
- Warren, B. (2002). An alternative account of the interpretation of referential metonymy and metaphor, en R. Dirven e R. Pörings (eds.), *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast* (113-130). Buton de Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110219197.1.113>
- Zuluaga, A. (1980). *Introducción al estudio de las unidades fijas*. P.D. Lang.

Algunhas catas fraseolóxicas nas Cantigas de Santa María¹

Some Phraseological Tastings in the Cantigas de Santa María

María Rosario Soto Arias²

IESP Eusebio da Guarda, A Coruña (España)

ORCID 0000-0002-2689-0828

sotoarias@edu.xunta.es

Resumo: No presente artigo estudaremos 777 unidades fraseolóxicas, incluídas colocacións, tiradas das Cantigas de Santa María de Afonso X o Sabio. Procederemos á análise do seu significado, documentaremos a súa concorrencia noutros textos medievais peninsulares e, especialmente nos casos dubidosos, rastreamos a súa presenza nos corpus do portugués e brasileiro modernos. A existencia, hoxe en día, de variantes fraseolóxicas próximas e o alto índice de conservación de frases afonsinas en galego actual permítenos non só constatar o grao de conservadorismo lingüístico do noso idioma, senón tamén corroborar a idea de que o texto das Cantigas é un óptimo modelo literario en que a lingua de Galicia se ve espellada, un modelo de grande riqueza léxica e de viva expresividade.

Palabras clave: Unidade fraseolóxica, cantiga, léxico, variante fraseolóxica, conservadorismo lingüístico.

Abstract: In this article we will study 777 phraseological units, including collocations, extracted from the Cantigas de Santa María by Alfonso X el Sabio. We will proceed to the analysis of their meaning, we will document their concurrence in other medieval iberian texts and, especially in doubtful cases, we will trace their presence in the corpus of modern Portuguese and Brazilian. The existence, nowadays, of close phraseological variants and the high survival of Alfonso's phrases in current Galician allow us not only to confirm the degree of linguistic conservatism of our language, but also to corroborate the idea that the text of the Cantigas is an excellent literary model in which the language of Galicia is reflected, a model of great lexical richness and lively expressiveness.

Keywords: Phraseological unit, song, lexicon, phraseological variant, linguistic conservatism.

¹ Data de recepción: 10.02.25. Data de aprobación: 14.10.25.

² A Luis González García, en agradecemento pola súa inesgotable paciencia á hora de revisar este artigo e axudar a resolver as dúbidas filolóxicas importantes xurdidas na elaboración do mesmo.

1. Introducción³

Estudaremos 777 unidades fraseolóxicas (UF) tiradas das *Cantigas de Santa María* de Afonso X o Sabio. Unha cifra tan elevada só é posible obtela se aplicamos un criterio amplo, xeneroso, tolerante ata certo grao coa inclusión de casos problemáticos, suxeitos a posibles discrepancias, sempre teoricamente enriquecedoras do debate científico.

Deste grande conxunto de UF, algunhas son colocacións; tal é o caso, por exemplo, de *aver dereito de, aver mester de/que, aver sabor, luz chãa, vinno botado* etc. Algunhas son fórmulas:⁴ *ben venna(de)s, bon dia vosco, mal pecado* etc. Outras son casos dubidosos: a falta de documentación —fóra do texto afonsino— non nos permite asegurar ao cento por cento o grao de idiomaticidade. Son 21 as UF nas que deixamos indicadas as nosas dúbidas: supoñen un 2,7 % do total. Desas 21 algunhas son comparanzas e a dúbida xorde á hora de sabermos a ciencia certa se estamos diante dunha auténtica UF ou se estamos diante dunha imaxe, dun símil literario (*come caldeira, (de noite) come ladrón* etc.). Outras veces, aínda sendo conscientes de que a construción é inusual en fraseoloxía —caso de *quedo quedo*, formado pola repetición literal da mesma voz—, optamos por integrala á vista das variantes combinatorias próximas do galego moderno (*quedo quediño, quediño quedo* etc.).

A permanencia, a subsistencia dun alto número de UF afonsinas na lingua actual é un factor clave no noso estudo: non só nos permite darlle carta de natureza real a unha posible UF medieval, senón que tamén nos reafirma en algo que é sinal de identidade do idioma, o seu grao de férreo conservadorismo. A forza xeratriz do idioma galego (ou galego-portugués, se enfocamos o uso do noso idioma na corte real afonsina como unha derivación lóxica ou unha continuidade natural dunha lírica profana poderosa e brillante que usa esa lingua común occidental ibérica, a chamada galaico-portuguesa) que acha no século XIII un momento de esplendor, proxéctase cara ao futuro e fai que o idioma chegue ao século XXI case diríamos que milagrosamente igual a si mesmo. E iso é así aínda sendo moitas das UF construcións que pivotan arredor dun núcleo léxico e, como sabemos ben, o léxico é un compoñente altamente permeable ás influencias foráneas.

Contabilizamos 245 UF procedentes das cantigas sacras afonsinas que chegaron ata os nosos días, é dicir, que permanecen idénticas en galego moderno. Por exemplo: *a furto, a hũa/unha voz, a eito, a feito, a jornal/xornal* etc. É verdade que o uso a día de hoxe de moitas desas UF varía. A frecuencia de uso dalgunhas delas é moi baixa: *a desmesura, a lecer* (só se documenta no TILG en Blanco Amor), *a pouco tempo, acá nin alá, caendo e levantando, mal nin ben, pobo miúdo* etc. E temos tamén un subgrupo cuxo uso é case que exclusivamente literario: *en poridade, lume dos meus ollos*,⁵ *quer... quer, ter soidades* etc.

³ Neste traballo utilizaranse as seguintes abreviaturas: cast. = castelán, gal. = galego, p. = páxina, port. = portugués, R = refrán, s. = século, s. v. = sub voce, UF = unidade fraseolóxica.

⁴ Para os conceptos fraseolóxicos básicos de *colocación, fórmula, locución* etc. remitimos a Corpas, 1995 e Álvarez, 2003.

⁵ Álvarez Blázquez (2008 [1964], p. 26) estuda a presenza na historia do idioma desa frase (*lume dos meus ollos*), tirada segundo o erudito tudense do romanceiro tradicional.

Estes 245 casos de *permanencia-case-absoluta* supoñen un 31,6 % do total, algo menos dun terzo. Se lles sumamos as que podemos etiquetar como *variantes fraseolóxicas* (UF actuais que implican unha variación mínima a respecto da forma medieval), en número de 97, obtemos unha porcentaxe de *proximidade* ou *permanencia próxima* dun 44,5 %, preto xa da metade do total.

Son exemplo de *variantes fraseolóxicas*: *a cabo de/ao cabo de, a destro/a destra, a la fe/a fe, en maneira de/á maneira de, non lle aver proveito/non lle facer proveito, traer a mal/tomar a mal* etc. Tamén integramos neste apartado UF que cambiaron de significado: *a ollo* ‘á vista’ (lingua medieval) / ‘aproximadamente, a vulto’ (lingua actual), *a poder de* ‘baixo o dominio de’ / ‘a base de’, *a vao* ‘con facilidade’ / ‘en abundancia’, *abrir as orellas* ‘devolver a audición’ / ‘estar atento’ etc.

A lingua das *Cantigas de Santa María*, obra destinada a un público variado pero predominantemente culto,⁶ é unha lingua viva, altamente expresiva a pesar de estar suxeita á métrica e ás necesidades da música. Sempre, ao longo dos anos en que exercemos a docencia, a consideramos un bo modelo de galego literario, antigo pero atraente e eficaz para o autoconecemento de nós, para o coñecemento da idiosincrasia do pobo ao que pertencemos. En certos aspectos identificámonos, os galegos de hoxe en día, na vella lingua do XIII. Velaí as expresións altamente definitorias da morfosintaxe galega: as construcións propias con posesivo (*de seu*), o chamado dativo de solidariedade (*aque-vo-la*) etc. E se hai un eido onde a fala e a creatividade do pobo brilla con forza especial, ese eido é a fraseoloxía.

Na fraseoloxía das *Cantigas* contabilizamos un número alto de núcleos léxicos (entendendo por tales a posición nuclear ocupada por palabras léxicas: substantivos, adxectivos, verbos e adverbios). Dentro dese léxico fraseolóxico hai gran variedade e hai préstamos procedentes doutras linguas europeas; algo esperable, porque neste período histórico os esforzos para recristianizar o sur da península, a forte atracción que exerce a literatura occitana, o Camiño de Santiago e os matrimonios entre nobres e reis cristiáns facilitan un continuo tránsito de persoas e de idiomas polo occidente europeo en xeral, e polo occidente hispano en particular.

Así, na fraseoloxía estudada atopamos provenzalismos (*en baylia, facer-lle o bocin, mais groso ca de bren, tẽer en car, en cos, en desden, de dur, come estruz, non fazer falla, seer fis, ben leu, apoer-lle mal prez con, aver todo seu sen, en solaz* etc.), galicismos (*a baldon, hũa billa, mais verde... que dun canbrai, en gage, mais branco ca lis*), arabismos (*a açoutes, de ravata*), xermanismos (*sen guisa*), leonesismos (*tirar de dulta*). Como atopamos tamén fraseoloxía común á lírica profana que vén ao dereiro da ideoloxía do Amor Cortés. Ese é o caso, por exemplo, das UF onde temos como núcleo léxico a *mesura*.

Un caso particular está constituído por determinadas UF, contabilizamos unha vintena, que só se documentan, fóra do texto afonsino, no dominio central peninsular, é dicir,

⁶ Para a cuestión dos destinatarios das *Cantigas de Santa María*, vid. Montoya (1991, p. 105 e ss.) e Fidalgo (2002, p. 87).

en castelán medieval. Vexamos media ducia de casos: *a açoutes* (gal.)/*a açotes* (cast.), *a denodadas* (gal. e cast.), *a dias contados*, *a door/a dolor*, *a grandes pëas/a grandes penas*, *a seu sinal/a su señal*.

Cales son as implicacións deste último caso? Caben catro consideracións: 1. Afonso X ou os autores correspondentes toman neses casos como modelo o castelán; serían castelanismos fraseolóxicos. 2. O feito de que esas UF non figuren nos corpus que manexamos para o galego-portugués pode deberse simplemente ao tamaño dos propios corpus.⁷ 3. O que chamamos castelán medieval xérase nunha conxuntura histórico-política tal que necesariamente se nutre tanto do galego-portugués e do astur-leonés pola banda de occidente como de navarro-rioxano-aragonés pola banda de oriente. É lóxico e esperable que haxa leonesismos, galeguismos ou galego-lusismos en textos casteláns medievais. Ao cabo, a lingua que logo se estandarizará como castelán nace no vello reino astur-galaico-leonés e está en xermolo avanzado antes do 1230 en que Castela se une a León, hai documentación leonesa en lingua romance anterior a esa data.⁸ 4. Hai un substrato común a toda a metade occidental peninsular, un substrato cultural en sentido amplo que xustifica que moitas imaxes fraseolóxicas e moita fraseoloxía en xeral sexa compartida. Na combinación destes factores —minimizando, case que descartando o número 1—⁹ debe xacer a verdade relativa a este punto que acabamos de formular.

Un último aspecto que debemos ter en conta á hora de valorar esta aproximación lingüística ás *Cantigas* é a datación dalgunhas voces. Caso paradigmático é *en gage*. No que nós sabemos para o castelán a datación primeira da voz *gaje* ou *gage* lévanos á década de 1290: a presenza da verba no texto galego adianta a datación nunha década como mínimo.¹⁰

⁷ Sumémoslle os factores histórico-políticos que causaron o silenciamento do galego na escrita durante varios centos de anos a partir da Idade Media. Sen obras malamente se nutrirán os corpus medievais. En calquera caso, os números son os que son: no CGPA hai uns 5.400.000 rexistros (entre prosa notarial, non notarial mais verso) no período que vai entre o s. VIII ao s. XVII (ano 1600); no CORDE, só ata 1492 hai 52.500.000 rexistros, case dez veces máis.

⁸ *escaescer*, *regacho*, *esculca*, *lixos* (*lixos suzios*: Carrasco, 2020, p. 520, nota 12) etc. son voces do galego actual e aí están, en obras do dominio central como *La gran conquista de ultramar*, obra anónima de fins do XIII, principios do XIV. A idea da variación dialectal como factor importante na xénese dun idioma, neste caso do castelán e a idea emparentada de «continuum lingüístico» son manexadas por eminentes lingüistas expertos na historia do español. Hai un bo resumo do estado da cuestión en Montero, 2007.

⁹ É difícil falar de «castelanismos fraseolóxicos» neste período. É moi plausible a hipótese do fondo cultural común. Incluso naqueles casos onde o núcleo léxico non é unha voz derivada do latín, como por exemplo na UF *a açoutes* onde temos un arabismo, non se pode asegurar nada ao cento por cento, toda vez que *açoute/açoutes* se documenta ben en gal.-port. aínda no XV (Fernão Lopes, *Crónica de D. Pedro I*; Dom Duarte I de Portugal, *Leal Conselheiro*, CGPA).

¹⁰ Segundo Corominas (DCECH, s. v. GAJE), *gaje* ‘prenda’ —‘garantía’ no glosario de Carrasco (2020, p. 896) — documéntase por vez primeira na obra *La Gran Conquista de Ultramar*, publicada en 1503 e redactada con toda probabilidade na derradeira década do s. XIII, no reinado de Sancho IV. Para o tema da datación desta obra medieval hai un bo resumo en Carrasco (2020: 33). Con respecto á datación deste galicismo, *gage*, en galego-portugués, atopamos a colocación *prender gage* nun escarnio de Fernán Soárez de Quinhones, datable na primeira metade do s. XIII (1240 é a datación dada por Brea, 1996, p. 332).

2. Unidades fraseolóxicas

De seguido procederemos á identificación e análise das máis de setecentas unidades fraseolóxicas. A edición que utilizamos é a de Walter Mettmann (1986-1989). As citas, entre parénteses, identifícanse polo número da cantiga seguido do número dos versos correspondentes, salvo no caso dos versos que funcionan como refrán (R).

1. **A açoutes** ‘a base de azoutes’: *tan astroso || o fezeran a açoutes | os mouros* (227: 37–38). No cast. medieval do s. XIII documéntase (*echar*) a açotes (Afonso X, *Primera partida*, 1256-1263, CORDE). A UF chega aos nosos días.
2. **A baldon** ‘con liberalidade, libremente’: *assi que o leixou entrar a baldon || [...] En ssa casa* (265: 38–40). Documentamos a UF no cast. do XIV co sentido de ‘en abundancia’ (*Todas amortecidos cairán a baldon*: Anónimo, *El poema de José*, c 1370, CORDE), un valor que xa dá C. Michaëlis (DDGM, s.v. BALDON).
3. **A boc’aberta**¹¹ ‘abertamente, sen reparo, de maneira ben audible’: *o padr’a boc’aberta fillou-sse Deus a loar* (337: 43). Na lingua actual a UF perdura con verbos específicos, como por exemplo *rir*.
4. **A (cabo de) + EXPRESIÓN DE TEMPO** ‘despois de (ese tempo), transcorrido ese tempo’: *a quaraenta dias, qual sinal || de lei y acharen, tal a dev’aver* (27: 32–33); *a cabo de seis dias* (43: 77); *a cabo dun ano* (53: 25), (226: 1–2); *A vint’e seis dias tal fever aguda || fillou log’a Musa, que jouve tenduda* (79: 42–44); *a cabo de tercer dia* (193: 26); *a cabo dũa (gran) peça* (202: 39), (203: 20); *a cabo de X anos* (247: 1); *a quatro dias guarida || foi* (321: 60–61); *o minyo morto || foi depois ben a tres anos* (347: 31–32); *depois ben a üu ano / fez oste* (348: 41); *naceu || e a treze dias des en || aos tres Reys apareceu* (424: 8–10). Na cantiga nº 353 temos un caso ambiguo: *Depois ben a quinze dias | o menynno esto fez || cada dia* (353: 61–62); aí parece significar ‘durante quince días’ ou ‘ata quince días’, é dicir, temos unha variante de significado con respecto ao valor xeral estudado.
5. **A cabo/cima do ano** ‘ao finalizar o ano’: *na cima do ano foy-o consigo levar* (16: 83); *Pois ben a cabo do ano | foron aa grand’eigreja* (338: 31). A UF *ao cabo do ano* chega aos nosos días.
6. **A ciente** ‘a sabendas’: *aa Virgen pesa | de quen erra a ciente* (174: R); pode cobrar un valor enfático, de conciencia plena: *a todo seu ciente || deven de bõa mente || dar-lle grandes loores* (409: 38–40).

¹¹ Na ordenación alfabética das palabras con apóstrofo seguimos o criterio informático, é dicir, as formas con apóstrofo preceden as formas ou palabras completas. Para a ordenación non se teñen en conta as parénteses nin os guións e tocante ás barras verticais considerárase que forman unha especie de composto e irán despois da primeira palabra dese «composto». Por exemplo: *seja* vai antes ca *seja/fosse*. Esa primeira palabra do «composto» feito de barras verticais sempre ten preferencia sobre a mesma forma con guión; así, *fazer/* prender vai antes ca *fazer-lle*.

7. **(A) como quer (que seja/fosse/podesse)** ‘sexa como sexa, en calquera maneira posible, sen reparar en esforzo ou medios’: *Como quer que seja*, || *bõa será esta* (9: 110–111); *e te vaas | comigo a como quer* (42: 69); *Con ele que sse foss’a como quer* (58: 20); *Esta missa, a como quer que seja*, || *oyrei eu toda* (78: 51–52); *seendo fis || que Deus dar-ll-ia como quer* (146: 84); *como quer que lle fosse* (127: 42); *e queria | cobra-lo ja como quer* (216: 12); *como quer que podesse*, // *a ssas costas ou na mão / o levasse*’ (253: 27–28). Outros casos: (265: 77), (356: 17), (382: 52).
8. **A costas** ‘ao carrello, sobre as costas’: *andou*, || *a costas seu velociço* (147: 43–44); *un bordon levasse | de ferro [...]* *a ssas costas* (253: 26–28). Hoxe en día a UF *ás costas* é a máis usada e a única con cabida no dicionario académico.¹² Ese artigo en plural aparece xa en documentación do s. XIII na prosa (*leuar aas costas*: TC, XEL).
9. **A costume (de)** ‘seguindo o modo, a tradición ou as normas (de)’: *diz missa consagrando || a hostia a costume romãa* (69: 42–43); *un mōesteir’a costume [...]* *D’ordin de San Beeito* (304: 9–11).
10. **A data** ‘ao momento’: *queno rogasse || pola Virgen, contasse || que feit’era a data* (182: 33). A UF indica a inmediatez con que o malfeitor cumpría os rogos en nome da Virxe. No gal. moderno hai contextos específicos onde *a data* equivale a *este momento*.¹³
11. **A denodadas**. Mettmann (DDGM, s. v. DENODADO) dá como valor semántico ‘valentemente’, ao que nós engadiremos ‘con denodo’: *que nos valla || lle roguemos na batalla || do mundo que nos traballa*, || *e do dem’a denodadas* (140: 24–27). Tamén se documenta en cast. medieval (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240–1250, CORDE, 6 concorrencias). A UF non chega aos nosos días, se ben presenta unha estrutura (preposición *a* + substantivo feminino en plural) recorrente en distintas UF galegas actuais: *a bandadas*, *a regazadas*, *a dentadas* etc. (DdD).
12. **A dereito** ‘recto, sen torcerse; directamente’: *dun cuitelo se feriu eno peito*; || *e non morreu do colbe, ca non foi a dereito* (201: 37). Rexistrámolo na península con este mesmo valor con verbos de movemento: *va a la Cabeça de las Ferrerías, e d’allí a derecho como sale a la fuente* (Anónimo, *Carta por la que Fernando III concede un término a la orden de Santiago*, 1248, CORDE); *comme se vay a dereito ao pescoço de Castro Mao, e ende como dió a dereito ao coytello vello de Soutullo* (*San Xoán de Caaveiro*, 1252, XEL).
13. **A desmesura** ‘de forma desmesurada’: *Fol é a desmesura || quen dulta* (149: R); *ferindo-ss’a desmesura* (198: 16); *foi coitad’a desmesura* (312: 38). A UF é posible documentalala en gal. moderno.

¹² A variante *a costas* non desapareceu da nosa fala: presenta 26 concorrencias no TILG, desde Pintos, en 1853, ata Olga Gallego, en 2001. No CORGA rexistranse 6 concorrencias.

¹³ Así temos: *Até a data fono inútiles as chamadas; Poucas das que se veñen dando dun tempo á data foron tan gabadas* (*A Nosa Terra*, 1917, TILG).

14. **Adesora** ‘fóra de tempo, nun momento inoportuno, intempestivamente’: *un vento tan forte | que as abriu a desora* (151: 26); *logo perdeu a fala, | ca Deus ouve del despeito, || que lla tolleu a desora* (163: 14); *ouver’a seer morto | a desora* (322: 18).
15. **A destro (de)** ‘no lado dereito, á man dereita’: *E a seu destro tragia || sigo San Johan* (66: 23–24); *E a destro viu estar da capela* (69: 49); *viu a destro | estar hũas seys donzelas* (75: 93). Na lingua actual diríamos *á (man) dereita* ou, con menor frecuencia, *á destra*.
16. **A Deus loado** ‘grazas a Deus’: *o demo, non pode nosc’, a Deus loado* (267: 58). A UF rexístrase tamén na lírica profana. Chegaron aos nosos días variantes próximas, co verbo *ser*, expresando agradecemento ou alivio (*Deus sexa loado, loado sea/sexa Deus*, TILG).
17. **A días contados** ‘en pouco tempo, pouco tempo despois’: *fogiu e, segund’aprendo, || chegou a días contados [...]* *A Sopenan* (83: 62–65). En cast. antigo documentamos a UF un par de veces: *Quien no se peyna: a días contados se peyna / a dientes regañados* (Pedro Vallés, *Libro de refranes*, 1549, CORDE); *E avn dezimos que podria prometer vn onbre a otro de dar o de fazer alguna cosa ante que finase a días contados* (Anónimo, *Siete Partidas de Alfonso X*, 1491, CORDE). A UF chegou aos nosos días cun lixeiro cambio de forma e de significado.¹⁴
18. **A door** ‘de forma dolorosa, con dor’: *cuidaron todos morrer a door* (307: 28). Rexístrase tamén en cast. medieval: *morir más de çient vezes mill omes a martirio e a dolor* (Anónimo, *Cuento muy fermoso de Otas de Roma*, c 1300-1325, CORDE).
19. **A eito** ‘de principio a fin, por completo, sen omitir ou deixar nada’: *e atou-llas logo ben todas a eito* (114: 28); *contou-lles [...] com’estedera na forca / tres meses todos a eito* (175: 70–71); *passou ben pelo estreito || d’Algizira e a terra | de Sevilla tod’a eito* (323: 12); *este sonno | lle contava tod’a eito* (345: 92). A UF perdura na lingua actual.
20. **A engano** ‘con enganos, de maneira enganosa ou traidora’: *ca lle deu con un cuitel’a engano* (105: 60). No corpus medieval gal., quitada a UF *chamarse a engano*, ben documentada no XEL, só atopamos un caso máis, *jogadores aengano* (XH, XEL). En troques, a UF que nos ocupa rexístrase con certa frecuencia en cast. medieval: *comol priessien a enganno* (Anónimo, *El Nuevo Testamento según el manuscrito escurialense I-j-6*, 1260, CORDE); *matól a engaño* (Afonso X, *General Estoria*, 1275, CORDE) etc.
21. **A envidos, D’anvidos** ‘de mala gana, a contragusto’: *mui d’anvidos s’assanna* (55: R); *mui’a envidos | enton llo outorguei* (169: 48). Xa Carolina Michaëlis (DDGM, s. v. ANVIDOS) deixou dito que *anvidos*

¹⁴ Conserva o valor de ‘pouco tempo’ pero restrinxiu o uso: a día de hoxe só se usa baixo a forma de frase nominal, sen preposición *a*, para indicar o pouco tempo que falta para que algo remate: *ter (algo ou alguén)/ quedarlle (a algo ou alguén) os días contados*. Tamén pode aparecer en frase preposicional: *cos días contados*.

viña de *ad + invītus*.¹⁵ No que nós sabemos, a primeira documentación, con redución do grupo *mb*, en romance peninsular é do XII: *yo más non puedo e amidos lo fago* (Anónimo, *Poema de Mio Cid*, c. 1140). A UF rexístrase tamén na lírica profana e mais na prosa medieval: *mays a envidos ca de grado* (TC. Ápud XEL).

22. A **escuso/scusa/scuso** ‘ás escondidas’: *foi-sse per un logar || a’scuso* (212: 33–34); *pareceu non a escuso* (214: 47); *que non morresse de fame | a scusa polos rancões* (305: 53). A UF *a escuso* consérvase en gal. moderno (DdD).
23. A **fegura de** ‘a semellanza de’: *Deus a fegura de ssi / fez o ome* (293: 5). Vid. **En figura de**.
24. A **feito** ‘en gran número, en abundancia; moito’: *e ela logo ll’apareceu || con gran poder de Santos afeito* (15: 89–90); *porende loaron a Virgen afeito* (77: 43). Noutros casos o valor é ‘de principio a fin, por completo, sen omitir nada’: *Contando-lle tod’a feito* (309: 45). Vemos que a ortografía pode ser conxunta. Na lingua actual perduran estes valores: *temos parrafeado longo e a feito* (*O tío Marcos da Portela*, 1877, TILG), *pasar os anos a feito* (Pla Zubiri, *A tola de Covas*, 1917, TILG).
25. A **fitá** ‘coa máxima velocidade’: *mando / que vaades tod’a fita* (386: 51). Concordamos con Mettmann (1989: 288) cando propón ese valor semántico para a UF e a relaciona coa construción máis ampla *a espora*

fitá. Esta última documéntase na prosa afonsina en cast.: *E cavalgaron e, a espuela fita quanto pudieron fuéronse pora casa de su padre* (*General Estoria*, c. 1275, CORDE). Nesa mesma obra volvemos atopar *a fita* mais cunha acepción lixeiramente distinta, cremos que de carácter secundario:¹⁶ *si a so thio auie y fincado algo todo lo leuo el dend a fita. cuemo qui rae alguna cosa* (*General Estoria*, 1275, CORDE). Aquí claramente o valor aproxímase ao da UF galega *a treo* ‘(arrasando) sen consideración ningunha’, é dicir, moi próximo este valor ao de ‘totalmente, por completo’ e esa é a noción que talvez se desprenda da documentación máis antiga que temos da UF: *perdió el sol la lumne, estido embargado, / de todo so oficio afitá despojado* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c. 1230, CORDE).

26. A **fondo** ‘ata o fondo, ao fondo’: *non quis Santa Maria | per ren que sse foss’a fondo* (215: 51). Documéntase tamén na prosa medieval: *enviárõno a fondo* (CT. Ápud XEL).
27. A **força** ‘á forza, contra a propia vontade’: *fez tirar a força do sagrado* (164: 3); *a força per cabelos | do caminno a sacara* (355: 77).
28. A **for(o) de** ‘segundo lei, estilo ou costume de’: *luitavan e fazian | gran festa, a for d’Espanna* (198: 12); *grand’esforço fillou, a foro d’Espanna* (225: 23). No segundo caso, Mettmann (DDGM, s. v. FORO) ve un valor semántico especial, unha especie de UF sinónima de *abofê*, valor aseverativo.

¹⁵ En latín había un adverbio *invītō* ‘contra vontade’ e un adxectivo de tres terminacións *invītus*, *-a*, *-um*, para referirse a quen actúa contra vontade ou a cousas feitas contra vontade (Gaffiot, 1934, p. 854).

¹⁶ Se *fitá* < *ficta* (part. de FĪGĒRE) ‘fincada’ (R. Lorenzo, DDGM, s. v. FITO), a acepción primaria sería a máis próxima a *a espora fita/fincada*, é dicir, á acepción que implica velocidade.

Nas *Partidas* o rei Afonso X encadra o foro dentro das fontes do dereito, mais tamén xunto co uso e o costume. Son os valores básicos. Pero sen dúbida a UF *a foro de* tivo un uso polisémico que a día de hoxe non podemos asegurar que coñecemos ao cento por cento.¹⁷ Corominas (DCECH, s. v. FUERO) recolle o significado, emparentado co uso e costume, de ‘á maneira de’. Non vemos motivo para non interpretar así a expresión na cantiga nº 225. A raíz ESFORÇ- presenta 349 concorrencias no corpus medieval XEL. Cabaleiros, reis, personaxes relixiosos como Santiago, son esforzados ou se esforzan tanto na fe como nas guerras neste século. Así que, concluímos, o sacerdote compórtase coma un español digamos prototípico: bóttalle valor, fai un grande esforzo e traga o viño coa araña dentro (*E viu no caliz | jazer hũa grand'aranna || dentro no Sangui nadando, | e teve-o por estranna || cousa; mais mui grand'esforço | fillou, a foro d'Espanna, || e de consomir-lo todo | non vos foi mui vagaroso*). Dito con outras palabras, ao esforzarse con valentía adopta unha actitude propia dun español tal como se concibía na época.

29. **A furto** ‘ocultamente, ás agachadas’: *foran | a furt'ereges prender* (156: 10); *llo foi a furto meter* (212: 29); *a matara a furto* (213: 29); *passou el come a furto* (215: 11); *vender a furto* (366: 36).

30. **Agran brio** ‘con gran valor, con moita pompa’: *esta terra foi de meu poderio, || e meu linnage a mantev'a gran brio* (65: 200–201). Nas *Cantigas* é máis frecuente documentar *con gran brio* pero con *a* rexístrase tamén na prosa medieval: *et coroado a grãde onrra et a gram brio* (HT. Ápud XEL).

31. **A (gran) maravilla, A maravilla fera** ‘extraordinariamente, ata un punto inimaxinable’: [con verbos de lingua] ‘moi ben, con todo luxo de detalles’: *O meny'a maravilla | er'apost'* (6: 17); *contar-vos-ei end'a gran maravilla* (19: 8); *o amava / a gran maravil[l]a fera* (221: 17); *a maravilla fera || amava Santa Maria* (312: 16). Outros casos: (75: 68), (125: 15), (238: 4), (257: 5), (273: 43), (292: 93), (342: 17), (348: 50), (349: 11), (366: 16), (367: 27), (375: 21), (379: 40).

32. **Agran pëa, Agrandes pëas** ‘con moito esforzo, con moito padecemento’: *sayron en por escapar [...]* *en un batel a gran pëa* (112: 28–30); *pera Santiago | ssas jornadas fillavan, || e a mui grandes pëas | alá con el chegavan* (218: 31–32); *pelos cabelos a tirou | do camy'a gran pëa* (237: 40). Non volvemos documentar a UF nos corpus medievais. Si se documenta *a grandes penas* 9 veces en cast. antigo, 6 na obra afonsina (complementando sobre todo verbos coma *morir* ou *matar*), 1

¹⁷ Na TC, por exemplo, lemos: *chegarô a foro de Galliza, cõ muytas naues, os normães*: aquí alude á xurisdición de Galicia, ao territorio galego. E nestoutro caso atirado do CORDE (Afonso X, *Estoria de España*, 1270–1284): *Et si lo non fizieres seras assi como dizen a fuero de Castiella aleuoso. Et al fuero de francia Bauzador & engannador*, estamos convencidos de que o valor fraseolóxico de *a(l) fuero de* se asemella moito á UF actual ‘na miña terra, na miña casa’, cast. ‘por mis pagos’. Desde este punto de vista resulta interesante constatar que ambas frases aparecen en correlación semántica no escarnio de Afonso Eanes: *Pero juro-vos que non sei | ben este foro de Leon, | ca pouc'á que aqui cheguei; | mais direi-vos ña razon: | en mia terra, per boa fê, | a toda molher que prenhe | logo lhi dizen: Ten baron!* (Afons'Eanes do Coton, 1240, XEL, subliñado noso).

- caso no XIV e 2 no XV. A medida que avanzamos no tempo vemos derivar o uso fraseolóxico cara ao valor do cast. actual *a duras penas*,¹⁸ perdendo algo do seu valor recto, de sufrimento físico; así por exemplo: *fue tan rustico e rudo de ingenio, que con toda diligencia e industria de sus maestros a grandes penas pudo aprender gramatica* (F. Pérez de Guzmán, *Mar de Historias*, 1455, CORDE).
33. **A (gran) tempo** ‘ao cabo de moito ou bastante tempo’: *E depois a gran tempo | avêo outra vez* (169: 33); *Mas depois a tempo lles avêo mal* (187: 34). A UF rexístrase tamén na prosa medieval: *Depoys, a tempo, leuoo dalj para Leô seu fillo dô Afonso* (TC. Ápud XEL).
34. **A (gran) traíçon** ‘de maneira traizoeira, por medio da traizón’: *sacaron-ll’ os ollos a gran traíçon* (138: 20). No gal. medieval só se documenta co cuantificador; en cast. do s. XIII rexistramos *a traíçon* (4 concorrencias no s. XIV, CORDE). Na lingua actual, en troques, a UF *á traizón* non se pode cuantificar.
35. **A gran voz** ‘con voz alta’: *diss’a gran voz* (69: 101). Vid. **En voz alta**.
36. **A grand’ affan** ‘con moito afán’: *levando-os ambos a grand’affan* (275: 25).
37. **A grandes braados** ‘dando berros’: *a grandes braados ya* (383: 46).
38. **A guisa de** ‘á maneira de’: *muit’a guisa de chrischãos* (309: 66).
39. **A hũa parte** ‘separadamente, á parte’: *Quando foron ambos a hũa parte, fillou-s’a chorar* (5: 54).
40. **A hũa voz** ‘de común acordo’ (Barreiro, DDGM, s. v. VOZ), ‘ao unísono, ao mesmo tempo’: *todos a hũa voz || en terra se deitaron* (419: 150).
41. **A jornadas tendudas** [pondera a celeridade do movemento, así como o espazo percorrido]: *e correndo de randon || foi a jornadas tendudas, || come sse con aguillon || o levassen* (31: 51–53). A UF segue o modelo *a + jornadas + participio/adxectivo*, frecuente en cast. medieval: *a jornadas ssabidas* (1ª documentación: Anónimo, *Espéculo de Alfonso X*, 1260, CORDE), cuxo significado hai que sobreentender, xa que non atopamos por ningures unha explicación clara. Valéndonos dunha construción posiblemente sinónima na prosa medieval galega, *rrogandollis que ficassem y alguis dias; mais eles disserô que o nō podiã fazer, ca yam a muy grã pressa suas iornadas que tijnã postas* (TC. Ápud XEL), entendemos que son xornadas predeterminadas de antemán, o cal implica un tempo limitado que non permite demora, de tal xeito que os valores semánticos da UF integrarán, por extensión, unha acepción secundaria do tipo ‘sen máis dilación, rapidamente’, ao igual que *a jornadas contadas* (7 concorrencias no CORDE, ss. XIV e XV, con valor semellante). Esa mesma frase, a das xornadas *sabidas*, localizámola igualmente en gal. medieval: *Et tomou*

¹⁸ Unha UF (*a duras penas*) que penetra tamén, malia estar considerado un castelanismo fraseolóxico, na lingua galega. Hai 29 concorrencias no TILG e 101 no CORGA. En troques, as UF con *gran(des)* non chegaron aos nosos días.

seu camño de jornadas sabud[a]s para Toledo (TC. Ápud XEL). Con verbos de movemento documéntase, por último, *a muy grandes iornadas* (1ª documentación en gal.: 1295, TC)/ *a grandes jornadas* (1ª documentación en cast.: 1320-1322, Juan Manuel, *Crónica abreviada*, CORDE), UF que tamén pondera a celeridade. Rexistramos a UF antónimica: *[a] iornadas pequenas* (TC. Ápud XEL).

42. **A jornal** ‘recibindo un salario conforme ao traballo feito nun día’: *ouve de fillar || jornadas grandes no dia, | como quen and’a jornal* (235: 52–53). En cast. a primeira documentación que coñecemos é tamén do s. XIII: *qui labrara a iornal, en esse dia sea pagado* (Anónimo, *Fuero de Cáceres*, c 1234-1275, CORDE). Na lingua actual consérvase a UF (*andar*) *a/ao xornal*. Mettmann (DDGM, s. v. JORNAL) entende *jornal* ‘viaagem’ nesta cantiga nº 235 pero non o vemos acertado.

43. **A la fe, Per (bõa) fe** 1. [valor exclamativo, admirativo e aseverativo] ‘en verdade volo digo’: *Alegria, alegria ... || Grand’alegria, a la fe* (425: 25), (162: 7).

2. ‘abofé, con certeza, en verdade’: *Sei por nos, pois que bẽeit ‘é || o fruto de ti, a la ffe* (80: 19–20). Outros casos: (103: 55), (121: 25), (125: 95), (135: 104), (142: 51), (185: 67), (230: 17), (245: 92), (251: 101), (265: 92), (281: 62), (292: 63), (296: 26), (311: 23), (400: 22), (415: 11), (418: 14). Na lingua actual rexístrase a UF *a fe*.

44. **A mea/meya noite** ‘arredor das doce da noite’: *a meya noite s’ergeu* (59: 55); *e a mea noite aque-vo-los*

santos (65: 151). Na prosa medieval rexistramos catro concorrencias de *aa meya noyte* e un caso de *aa meyanoite* (TC. Ápud XEL). O criterio académico actual favorece a forma *á medianoite*.

45. **A medo** ‘con medo’: *E entrou en el a medo* (94: 78). A UF documéntase tamén en cast. medieval: *viste a alguno que esté a miedo* (Anónimo, *Calila e Dimna*, 1251, CORDE); *non me seas tu a miedo* (Afonso X, *General Estoria*, 1280, CORDE).

46. **A mēos de (+ INFINITIVO)** [valor adversativo] ‘agás que (+ SUBXUNTIVO)’: *non pude entrar na eigreja, a mēos de sse confessar* (217: 2–3). Na prosa medieval documéntase tamén a UF seguida de frase nominal: *que me nõ atreuj de chegar a el a mēos de seu mandado* (TC. Ápud XEL).

47. **A mesura de** ‘á medida de’: *vestidura || que trouxe de Parayso, || ben feyta a ssa mesura* (2: 11–13). A UF documéntase tamén en Berceo: *A mesura del cuerpo fue la peña tajada* (*Vida de San Millán de la Cogolla*, c 1230, CORDE).

48. **A meu/teu/seu prazér** ‘ao meu/teu/seu gusto’: *fez obras noit’e dia || senpr’a meu prazér* (11: 50–51); *dar-ch-ei quanto || quiseses, tod’a teu prazér* (25: 44–45); *era ben casad’e [a] seu prazér* (131: 14); *anbos deron || sa filla a marid’a seu prazér* (255: 26–27). Vid. **A seu talan**.

49. **A mui gran pressa** ‘á présa, con rapidez’: *a mui gran pressa vëera* (31: 70). En textos medievais en prosa documentamos a variante *a presa* (TC. Ápud XEL).

- 50. A (mui) gran sabor** ‘moi a gusto’: *pelo mar yan | todos a mui gran sabor* (35: 45); *na eigreja u os outros | entravan a gran sabor* (217: 14); *e seend’a gran sabor* (361: 41).
- 51. A (muy gran) viltança** ‘de forma deshonrosa ou vergonzosa’: *prende u poren morte a muy gran viltança* (136: 11). Documentase tamén na prosa medieval: *morrer longe de gente a desonra e a viltança* (Chrétien de Troyes, *A Demanda do Santo Graal*, 1245-1265, CGPA).
- 52. A noite e (o) dia**: ‘todo o tempo, continuamente’: *que sempre por nos roga a Deus a noit’e dia* (201: 8); *a noit’e o dia*: (365: 12, 19), (370: R). Vid. **Noit’e dia**.
- 53. A ollo** ‘á vista, ante os (seus) ollos’ (R. Lorenzo, DDGM, s. v. OLLO): *viian da nave / muitos a ollo morrer* (313: 29). Mettmann (DDGM) dálle o valor de ‘a ollos vistos’ pero non parece o caso. A UF ‘a ollos vistos’ modifica verbos que indican procesos graduais¹⁹ ou verbos que expresan accións que convén ocultar ou provocar. Non negaremos que un certo grao de énfase se percibe no uso da UF, quizais un valor fraseolóxico máis próximo a ‘(vian) cos propios ollos’. Un exame detido do uso de *a ollo* na prosa medieval confirma esta idea e incluso podemos engadir a acepción ‘a simple vista’: *nō quero aquí mays rrazōar, ca o que a ollo parece nō a mester outras prouas* (HT. Ápud XEL); *Agora ueio que sōo preso et catiuo et a ollo ueio o meu grã dāno, ca eu quero amar quen me desama mortalment* (CT. Ápud XEL).
- 54. A pan e agua** ‘sen tomar outro alimento máis ca o pan e sen beber máis ca auga’: *jajūava os sabados e as sas festas a pan e agua* (237: 4). En cast. a primeira documentación, no que nós sabemos, é *a pan et agua* (D. Juan Manuel, *Libro de los estados*, 1327, CORDE).
- 55. A par** ‘á vez’: *à omagen enton / viu duas tetas a par* (46: 63–64); *entravan y os outros, dous e tres a par* (98: 21); *e o sangui lle sayiu / da lingu’e delas a par* (101: 36–37); *morreron eles a par* (353: 104).
- 56. A par (de), Par de** ‘cerca de; en situación de cercanía e igualdade’: *foi nos Ceos por el corōada, || e a par dele see* (150: 19); *sobia || ao ceo, u ssé con el a par* (180: 50–51); *a par dūa | vila [...] ay un [rico] mōesteyro* (222: 16–18); *viu-o par da eigreja* (228: 29); *Outra don’a par desta | morava* (241: 14); *a par da eigreja | pousaron* (344: 19); *seu Fillo quando a pōer || foi enos çeos a par de ssi* (427: 65).
- 57. A pares** [valor ponderativo, abundancial] ‘de dous en dous’: *minños a pares, || que Erodes maldito || fez matar* (403: 14–15). A UF chega aos nosos días.
- 58. A pe** ‘(camiñando) sobre os pés, apoiándose nos pés’: *E deceu dele a pe* (121: 27), *a pe sobelo mar | andou* (236: 4–5). Na lingua medieval a UF tamén se documenta con función adxectiva; frecuentemente cobra valor por oposición a ‘(de) a cabalo’: *gente a pe* (HT. Ápud XEL). Vid. **De pe**.

¹⁹ *Incha a ollos vistos, diminúe a ollos vistos, enfraquecia a ollos vistos* etc. (exemplos tirados do TILG).

59. **A pe de** ‘ao lado de, preto de’: *e San Basill’a pe dũa serra || sayu a el* (15: 27–28). Outros casos: (52: 15), (107: 46), (191: 16). Na lingua actual tamén a documentamos, xunto con estoutras variantes: *ao pé de, pé de*.
60. **A (per) poucas, Per poucas (que)** ‘por pouco, case’: *a per poucas dos pees | os dedos non lle queimou* (53: 16); *a poucas tornou sandeu* (64: 51); *e con pesar del per poucas morreu* (17: 16); *per poucas que de sanna sandeu tornou* (317: 46). Outros casos: (21: 27), (58: 37–38), (73: 41), (125: 59), (168: 29), (343: 30–31), (381: 8). Vid. **Per pouco**.
61. **A perfia**. Álvarez de la Granja (2005, p. 33) achega dous valores básicos: 1. A porfia, competindo, 2. Persistentemente, tenazmente. Son apropiados para os numerosos exemplos das *Cantigas*: *obrar || na touca a perfia* (18: 48–49); *rezaron [...] todos a muy gran perfia* (187: 26–27). Outros casos: (20: 20–22), (143: 52), (187: 27), (211: 48), (214: 15) (255: 105).
62. **A pesar de** ‘causándolle pesar a, contra o desexo de’: *Prijon forte nen dultosa || non pod’os presos tēer || a pesar da Groriosa* (106: 2–4); *encobriu os danos, || a pesar do dem’astroso* (273: 53); *a tornar o que fillaram | a pesar da Madr’* (379: 42).
63. **A poder de** ‘baixo o dominio de’: *eno día do joyzo | estarás a sseu poder* (238: 41). Vid. **En poder (de)**.
64. **A pouca (de) sazón** ‘pouco tempo despois’: *A mui pouca de sazón || catou seu irmão a ssa moller* (5: 33–34); *Santa Maria en vison || se mostrou a pouca sazón || a un prest’* (24: 29–30); *foi bispo a pouca sazón* (87: 52).
65. **A pouco pois que** ‘ao pouco de (+ INFINITIVO)’: *a pouco pois que naceu, || dũa forte fever mui cedo morreu* (21: 25–26).
66. **A pouco rato** ‘ao pouco tempo’: *Mas a pouco rato ouve de fñar* (123: 30); *A pouco rato pois esto | vyu gran peça de crischãos* (325: 59). En cast. esta UF non a documentamos ata o s. XIV (Juan Manuel, *El Conde Lucanor*, 1325–1335, CORDE) pero *poco rato* aparece xa no XIII (*ante de poco rato*, Berceo, *Vida de Santo Domingo de Silos*, c 1236, CORDE). R. Lorenzo (DDGM, s. v. RATO) considera ocasionais as concorrencias de rato²⁰ na lingua medieval (2 UF na obra afonsina en gal., 1 na TC).

²⁰ A día de hoxe nin *rato* (< RAPTUS) nin a súa fraseoloxía entran a formar parte do léxico estándar do gal. Todos os membros desta familia léxica son cualificados de castelanismos. Porén, hai que ter en conta, dunha banda, que a súa presenza está documentada en territorio portugués: J. Leite de Vasconcellos, estudando dialectos alentejanos, deixou dito no s. XIX: « *Rato, pedaço, bocado*. – *Em Tras-os-Montes é mui vulgar dizer-se um rato, por “um momento”* » (Leite de Vasconcellos 1896: 72). E doutra banda, vemos un uso ricaz no TILG, un uso avaliado por plumas maxistras (Risco, Carré Aldao, Fole, Ferrín...): *A/Ao pouco rato* (17 concorrencias), *a ratos* (9), *D’eilí outro rato* (1), *Despois dun rato* (3), *este rato* (1), *fai rato* (2), *hai rato* (3), *longo(s) rato(s)* (1), *mal(os) rato(s)* (10), *matar o rato* (1), *millores ratos* (1), *nun rato* (2), *ó cabo dun rato* (4), *os malos ratos botá-los de présa* (1), *os peores ratos* (1), *outro rato* (1), *(quedar/ter) para rato* (5), *pra rato* (3), *pasar o/pasa-lo rato* (4), *ratos amargos* (1), *ratos de lecer/leser/vagar* (3), *tanto rato* (1), *todo o rato* (3), *un bo/bon rato* (21), *un ratiño* (23), *un rato* (51), *on rato largo* (1). Total: 181 concorrencias da voz *rato* (< RAPTUS) no TILG. E aínda que algunha UF si que nos parece claro calco fraseolóxico do cast., como é o caso de *un rato longo ganas* ‘moitas ganas’, tamén percibimos expresións que teñen o celme da lingua popular: *hai eiquí menos un rato qu’estou quentand’as canelas* (Schubart / Santamarina, *Cancioneiro popular galego*, 1988, TILG).

67. **A pouco tempo, A poucos (de) dias** ‘pouco tempo despois’: *o moç’a pouco tempo | dũa gran fever morria* (331: 20); *log’a poucos de dias | ela se sentiu prennada* (43: 27); *a poucos dias* (25: 78), (64: 86), (189: 22), (218: 55), (312: 56), (345: 106).
68. **A pregon** ‘anunciando publicamente algo de maneira que todos o oian e saiban’: *e fez chamar a pregon, | e gentes foron vñudas* (31: 72–73). Vemos no corpus medieval que a UF se constrúe xeralmente cos verbos *andar* e *chamar*. Non perdura a UF na lingua actual, aínda que si se usa o substantivo (*botar o pregón, facer (o) pregón* etc.).
69. **A preto (de)** ‘a carón (de), cerca (de)’: *E log’y a preto | un leon, u jouve, || achou* (9: 78–79); *Vila-Sirga, || que a preto de Carron || é duas leguas* (31: 8–10); *viu a preto do altar seendo || a Virgen* (69: 87–88); *muit’a preto de Xerez* (371: 7).
70. **A redro** ‘para atrás, cara a atrás’: *nunca irá adeante, || ante tornarà a redr[o]* (297: 45–46). No que nós sabemos, as primeiras documentacións en romance peninsular da UF *a redro* aparecen nos foros como o de Castelo Rodrigo, escritos en romance noroccidental ibérico.²¹ En gal. moderno *a redro* dá lugar á unidade léxica de tipo sintético, o adverbio *arredro* ‘atrás, detrás’, que se documenta desde Sarmiento ata Pintos e Cotarelo (TILG).
71. **A sabor de** ‘a gusto de’: *deu-ll’end’a seu sabor* (102: 30); *reyn’a seu sabor* (401: 46).
72. **A saluçadas** ‘dando grandes saloucos’: *chorando a saluçadas* (323: 33).
73. **A’scodudas** ‘ás escondidas’ ou ‘a golpes, dando sacudidas’: *sen ferillo de baston || nen d’aguillon a scodudas* (31: 67–68). *Ás escondidas* é a interpretación de Álvarez de la

²¹ Para Cintra (1984, p. 503) os foros foron escritos por un galego con influencia do leonés ou que tentaba escribir en leonés, para Monteagudo (2007, p. 285) «unha mestura máis ou menos borrosa, segundo o texto, entre o latín notarial, o galego e o leonés». Así documentamos a frase no Foro de Castelo Rodrigo, datado en 1235, se ben Adolpho Coelho (1874, p. 68) o data en 1209; en calquera caso non cabe dúbida de que os foros como o de Castelo Rodrigo, dados na zona de Riba de Coa, son dos primeiros debidos ao celo organizativo e codificador de Afonso IX. Velaquí a frase: *Tod omne que a redro parte prindare o parare fiel, sillo poder firmar, peyte* (XEL; Cintra, 1984, p. 37). Esa fórmula xurídica, *a redro parte*, tamén se documenta no foro de Salamanca, Coria e Usagre, sempre en territorio occidental ibérico. Nestes textos *a redro* chega en ocasións a formar parte dunha composición, *redro parte*, con significado propio, ‘volta atrás, reconvenção ilegal’, o cal ao noso modo de ver implica que a UF *a redro* xa existía de antigo na lingua xeradora en cuestión, galego-leonesa ou galego-portuguesa/leonesa. A composición (*a*) *redro parte* entra en relación paradigmática con outros compostos que perduran no dominio central ibérico como son: *a retro tiempo* ‘volvendo a vista atrás’, unha UF moi rara en cast. (pero que se pode documentar, por exemplo, en Unamuno e en Diego Catalán [1974, p. 6]; Unamuno úsaa nun artigo de prensa publicado en 1934, https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/102221/CMU_11-133.pdf?sequence=1&isAllowed=y e na obra teatral *El otro*, https://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/el-otro-785995/html/1a509dc7-280e-4bd1-9b0a-44c0849919e7_2.html), *a redro pelo* (Juan Manuel, *Libro de la caza*, 1337-1348, CORDE), *a(l) redopelo* (UF que acha a súa correspondencia no gal. *a rodopío*, rexistrable en Sarmiento).

Canto á UF *a redro*, tal como aparece nas cantigas afonsinas, en cast. medieval documentábase *a redro* desde o XIV ata o XVII, especialmente na fórmula esconxuradora *Vaya Satanás a redro* (Sor Juana Inés de la Cruz, *Inundación Castálida*, 1689, CORDE, derradeira documentación nos corpus académicos para a devandita fórmula en cast.), expresión que en gal. actual se enuncia cun latinismo (*Vade retro*), rexistrable no CORGA.

- Granja (2005, p. 26). A variante con *s* líquido documéntase en cast. do XVII: *de noche, a scondidas* (San Juan Bautista de la Concepción, *Algunas penas del justo en el camino de la perfección*, 1613, CORDE). Porén, a acepción ‘a golpes’ cádralle mellor ao contexto. En textos medievais fábase precisamente das varas *escodidoyras* (A. López Ferreiro, *Foros municipais de Santiago*, 1400, XEL), o cal parece un argumento non nimio, tendo en conta que tamén na cantiga nº 31 se fala dunha vara ou aguillón. Eligio Rivas, s. v. ESCUDIR ‘sacudir, varear’ (DdD) dá como étimo lat. *excutere*, como fixera tamén García de Diego (1943, p. 77).
74. **A semella de** ‘parecido a, á maneira de’: *un vermen a semella / destes de sirgo* (68: 56–57); *a semella / dũa anguia* (368: 52–53). A lingua actual apenas conservou o substantivo *semella*.²²
75. **A semellante de** ‘de maneira semellante a’: *fora feita / a semellante dela* (264: 31–32); *A primeyra era ouro, coor rica e fremosa / a semellante da Virgen* (384: 16). Documéntase a UF tamén en cast. do XIV e XV: *a semejante del gouernado* (Anónimo, *Sevillana medicina de Juan de Aviñón*, 1381, CORDE); *vno es vitreo por quanto sea a semejante del vedrio* (Anónimo, *Arte complida de cirugía*, 1450, CORDE). Na lingua actual rexístrase *a semellanza de* (77 concorrencias no TILG).
76. **A seu colo, Ao colo** [modificando o verbo *trager*] ‘colgado do pescozo’: *que ao colo trouxera* (158: 30); *tragia || a seu colo* (299: 16).
77. **A seu dano** ‘para o seu mal’: *que o fillou a seu dano* (2: 61).
78. **A seu mandar** ‘baixo o seu dominio’: *Egito e Alapa | avia a seu mandar* (165: 11). A UF documéntase ben na península e chega unha variante próxima aos nosos días.²³
79. **A seu sen** ‘a súa vontade’ (Mettmann, DDGM, s. v. SEN): *non tñyan que era ren, || se daquele bõo vño | non bevessen a seu sen* (351: 25–26).
80. **A seu sinal** ‘conforme as indicacións de’: *en ricos mõiementos | os fez ambos sepelir, || obrados mui ricamente | cada ùu a seu sinal* (292: 53–54). Mettmann (DDGM, s. v. SINAL) entende ‘(obrados) segundo os trazos corporais de cada un’. Porén, cabe pensar que o rei Afonso deu indicacións concretas para a amentada obra en honra dos seus pais. Esta interpretación vese apoiada por algúns exemplos da documentación medieval peninsular: *ueniessen a su signal* (Anónimo, *Relación de capitulares [Documentos de la catedral de León]*, 1270, CORDE); *que por señal del capitán peleen e a su señal se retrayan* (Alfonso de

²² Só documentamos un caso: *tirémo-la touca derradeira qu’encobre aínda a ialma da muller galega, e a semella do que tira a cubrición dun cadro, corrámo-lo lenzo* (revista Nós, 1921, TILG).

²³ En cast. baixomedieval: *pertenece a su mandar e non al tuyo* (Anónimo, *Crónica de Sahagún*, c. 1255, CORDE); *touieron toda la tierra a su mandar* (Afonso X, *Estoria de España*, 1270, CORDE) etc. En port.: *tiinha ja toda Castella a seu mandar* (Fernão Lopes, *Crónica de D. Pedro I*, 1434 en adiante, CGPA); *E teve a seu mandar dezoito lugares* (Fernão Lopes, *Crónica de D. João*, c. 1450, CGPA). En gal. moderno hai 6 concorrencias da variante *ao seu mandar* no TILG.

Cartagena, *Respuesta a la Qüestión fecha por el marqués de Santillana*, 1444, CORDE). Exemplos nos que a UF significa ‘seguindo as ordes ou indicacións de’.

81. **A seu talan** ‘á súa vontade, ao seu gusto’: *Assi ambos esteveron | viçosos a seu talan* (285: 96). Na prosa afonsina en cast. é doado documentar *a su talante* e rexístrase tamén, no XIII e no XIV, *a talan*, dando por sobreentendido quen é o que ten esa disposición de ánimo ou gusto: *auia este feyto* [o matrimonio] *muyto a talant et a voluntad* (Anónimo, *Capítulos de la embajada de Domingo García de Echauri*, 1310, CORDE).
82. **A seu tempo** ‘no tempo ou momento oportuno, no tempo en que se cumpre un prazo ou sazón’: *Log’o que pediu lle foi outorgado, / e pois a seu temp’aquel fillo nado* (21: 20–21). A UF perdura en gal. moderno.²⁴
83. **A tento** ‘con coidado, con cautela para pasar desapercibido’: *Hũa omage [...] furtar foi un judeu a tento || [...] de noit’* (34: 10–13). A UF documentámola por vez primeira na península en Berceo (*a tiento*, en *Vida de San Millán de la Cogolla*, c. 1230, CORDE) e perdura nos nosos días, co valor semántico predominante de *con coidado*.
84. **A todo seu poder** ‘con toda a súa capacidade, poñendo da súa parte todo o posible’: *punnava de pintar || ela mui fremos’a todo seu poder* (74: 8); *a onrravan e servian | a todo o seu*

poder (361: 33). A UF documéntase tamén na lírica profana (*me servyu senpr’a todo seu poder*, Johan Baveca, XEL etc.).²⁵

85. **A torto** ‘sen razón, de maneira inxusta’: *mancebo // que enforcaron a mui gran torto* (175: 1–2); *o guardaria | de non prender mal a torto* (213: 2, 41, 51); *a gran torto*: (255: 35), (355: 92). En cast. a primeira documentación de *a tuerto* é do s. XII (Anónimo, *Fuero de Soria*, c 1196, CORDE); en documentación lucense *a torto* aparece xa en 1112 (*incartauit eum a torto*, CODOLGA).
86. **A vao** ‘con facilidade’: *E meteuss’enton a vao | en aquel rio* (245: 95). Ofrecemos ese significado con valor aproximativo. A UF adoita aparecer co verbo *pasar*: *passouos el ao váão de Jacob* (XH, XEL) e así tamén na lingua moderna: *e pasei polo riu a vau, e nun me muyei* (Dámaso Alonso, *Narraciones orales gallego-asturianas*, TILG) e o significado neses casos é o de pasar un curso de auga por un vao, sen apenas mollarse, é dicir, facéndoo con certa comodidade ou facilidade. Dese sema de ‘(conseguir algo con) facilidade’ pásase ben ao valor fraseolóxico secundario, moi doado de documentar en gal. moderno, de *a vao* ‘en abundancia’.
87. **A vegadas** ‘ás veces, en ocasións’: *castiga | a vegadas ben de chão* (157: R); *a vegadas nos estorva do mal*

²⁴ *Cada cousa a seu tempo* (Rosalía de Castro, *Follas Novas*, 1880, TILG). Convive coa variante *Ao seu tempo*.

²⁵ Pla Colomer e Vicente Llavata (2020, p. 79), no seu estudo fraseolóxico da materia troiana na península, din que a frase en cast. *fazer todo su poder* é adaptación fraseolóxica do francés *face son pœir* (eles aluden á obra de Sainte-Maure). Esa frase tamén aparece en pleno s. XIII na nosa lírica profana: *ca já hy fezo todo seu poder* (Pero Mendiz da Fonseca, 1240, XEL).

(363: 23); *Que os achan a vegadas* (366: 35). No galego moderno a UF considérase un arcaísmo.²⁶

88. A + X días/meses/anos ‘dentro de X días/meses/anos, X días/meses/anos despois’: *e depois ben a tres || meses entrou na cidade de Roma* (5: 161–162); *Serren a igreja, u non aja al, || e a quaraenta dias, qual sinal || de lei y acharen* (27: 31–33); *Esto foi feit’; e a moça | a quatro dias guarida || foi* (321: 60); *porend’o minño morto || foi depois ben a tres anos* (347: 32); *de Santa Maria naceu || e a treze dias des en || aos tres Reys apareceu* (424: 9). Vid. **D’oj’a + EXPRESIÓN DE TEMPO**.

89. A/De (gran) lezer ‘con alegría, pracer ou gusto’: *oyde-mio a lezer* (104: 9), (351: 8), (371: 8); *cantavan | vespervas a gran lezer* (156: 38); *de mui gran lezer* (204: 26).

90. (A/De) madrugada/madurgada ‘ao amencer’: *Jesu, que vês buscar, || resurgiu madurgada* (1: 51–52); *O Bispo levou-sse / mui de madurgada* (32: 49); *vernes madurgada* (69: 75); *Outro dia madurgada* (197: 47), (331: 39), (344: 36); *A Caliz atan taste | que for a madurgada* (368: 40).

91. A/De pran ‘realmente, verdadeiramente, con certeza; con sinceridade; completamente, con intensidade’: **AVER + de pran** (17: 61–62), (313: 14), (418: 33); **COIDAR + a/de pran** (16: 12–13), (162: 41); **DIZER/MAEFESTAR + a/de pran** (5: 133), (255: 65); **IR + de pran** (146: 66), (208: 36), (249:

12–13); **SABER + de pran que** (B: 34), (125: 65); **TER + a/de pran** (94: 117–118), (258: 27), (423: 33); **ADJECTIVO + de pran**: *cheos de pran* (187: 30); *morto de pran* (223: 25). Outros casos: (66: 50–51), (235: 10), (237: 82), (240: 279), (245: 76), (259: 53), (266: 11), (292: 78), (298: 69), (313: 43), (326: 51), (418: 33), (419: 52). Con verbos de movemento como *ir*, a UF parece connotar, amais da certeza ou verdade, un certo valor de decisión e intencionalidade. Con verbos de vista, como *catar*, o sema parece ser a intensidade e incluso a fereza: *e assi os catou de pran || que a non ousaron per ren sol tanger* (27: 72–73). Vid. **De chãõ**.

92. (A/Dentro/En) essa ora ‘nese (preciso) momento’: *E log’a tormenta | quedou essa ora* (9: 142); *E logo mandou a saeta fora || tirar do ollo, e en essa ora || guariu de todo logo sen demora* (129: 21); *Quantos eran enton || dentro essa ora* (134: 48–49); *log’o arcediogo | a essa ora guaryu* (204: 41). Outros casos: (15: 131), (85: 43), (174: 13), (193: 36), (194: 37), (325: 44), (422: R). Na lingua actual podemos dicir, con este mesmo valor, *na/naquela/nesta mesma hora*.

93. A/En derredor, A/En redor (de), Redor si ‘Na volta de algo ou alguén, no espazo que rodea algo ou alguén, arredor de’: *o fez apregõar || pela terra toda en derredor* (44: 18); *Sant Estevão tod’a derredor || lle vên çercar* (63: 28–29); *andaron || tant’a redor do covil* (115: 287–288); *quantos y estavam, || en redor* (154: 32); *como*

²⁶ Non figura no DRAG mais goza de vitalidade na variante co artigo en plural, *ás vegadas* (276 concorrencias no TILG e 22 no CORGA). *A vegadas* conta con 2 concorrencias no TILG.

- quer que o fogo queimasse || en redor da omagen* (39: 15–16); *buscando redor si pedra* (399: 29). Outros casos con *a derredor*: (82: 18–19), (125: 34), (142: 37), (212: 52), (228: 44), (245: 58), (329: 45), (344: 32). Outros casos con *a redor (de)*: (326: 41), (337: 17). Outros casos con *en derredor*: (77: 13), (102: 70), (160: 4), (185: 70), (186: 65), (188: 38), (398: 36). Outros casos con *en redor (de)*: (63: 13), (154: 32), (157: 35), (161: 37), (255: 108), (279: 20), (307: 8), (329: 13, 16), (332: 68), (342: 20–21).
- 94. A/En essa sazon** ‘daquela, naquel tempo’: *mayor prez || ouve dos que eran en [e]ssa sazon* (265: 18); *era Sevilla muy cara | de tod’a essa sazon* (382: 29). Vid. **(En) aquela sazon**.
- 95. A/En pouca d’ora** ‘pouco tempo despois’: *começou de ss’ir; || e a pouca d’ora vyu a Emperadriz* (5: 63); *é guarid’en pouca d’ora* (346: R). Outros casos: (9: 89), (322: 27).
- 96. A/En prezes** ‘en actitude orante’ [con verbos como *deitar* e *jazer* entendemos que o orante se prostra no chan; con verbos como *meterse* o valor é incoativo, ‘poñerse a orar’]: *en prezes sse meteu* (212: 42); *DEITAR-SSE + a prezes* (208: 53), (308: 19), (332: 68); *ESTAR + en prezes* (202: 27), (274: 71); *JAZER + a/en prezes* (18: 40–41), (286: 16).
- 97. A/En salvo** [valor adxectivo] ‘protexido de todo dano ou perigo’, [valor adverbial] ‘de maneira segura, quita de todo perigo’: *en salvo teër* (35: 93); *a nave sacou || fora do rio a salvo* (271: 49). Outros casos: (35: 38, 113), (49: 67), (57: 10), (106: 15), (112: 2, 18, 43), (176: 27, 32), (271: 3), (287: 38), (291: 52, 55), (313: 77), (345: 99), (359: 3, 33), (383: 26).
- 98. A/En semellanza de** ‘en forma de, de modo que se semella a’: *omagen de çera, a semellança de seu Fillo* (12: 3); *omagões a ssa semellança* (29: 2); *Maria se mostrou en semellança da muller do cavaleiro* (216: 1–2); *a omagen | fezo mui ben entallada || en semellança da Virgen* (312: 26); *omagen | feita a ssa semellança* (345: 63). A UF chega aos nosos días (132 concorrencias da UF con *a* e 2 da UF con *en*, TILG).
- 99. A/Por honra de** ‘en honor de’: *Cinco salmos que dizia a onrra das cinco leteras* (56: 2–3); *A missa foy cantada | logo depo-la luz || a grand’onrra da Madre* (251: 90–91); *Prometeron que leixassen || d’en sabado comer carne, | e que o muito guardassen || por onrra da Virgen santa* (277: 21–22, 51–52). Outros casos: (308: 55), (309: 43, 71), (313: 68), (316: 25), (329: 18), (367: 22). Ás veces, o valor semántico é lixeiramente distinto: o suxeito executa unha acción punitiva porque alguén lle faltou á honra doutra persoa; a lingua medieval segue usando *a onrra de* pero realmente habería que entender ‘por causa da honra de’ ou, se se quere, ‘como acto de desagravio de’. Así parece entenderse nestes casos: *Como o crucifisso deu a palmada a onrra de sa madre aa monja de Fontebrar* (59: 1–2); *E porque en aquel dia | de San Quírez segava, || Deus, por onrra daquel santo, a mão [...] se ll’apertava* (289: 15–16).

- 100. Aa cima, Na cima** ‘ao fin, finalmente’: *e aa cima disse, | mui triste* (284: 23); *andou muito revolvendo, || mais pero na cima vëo | ant’eles* (67: 82–83). A UF, nas dúas variantes, documéntase doadamente na lingua medieval: *ante que lles outorgado fose, mays pero ena cima outorgáröllelo* (CT. Ápud XEL). Con este valor non se usa, en troques, hoxe en día.
- 101. Aa noyte** ‘durante a noite’: *Dizend’esto aa noyte, | outro dia o vilão || quis ir vende-lo almallo* (31: 49–50). Vid. **De noite**.
- 102. Aa outra noite** ‘á noite seguinte’: *mais aa outra noite ll’apareceu* (138: 54).
- 103. Aa tornada** ‘á volta’: *foi-ss’a Santiago, | u avia prometudo; || e depois aa tornada | non lle foi escaeúdo || d’ir* (175: 46); *e depois aa tornada || topou en seus ãemigos* (213: 57); *E depois aa tornada, | quando chegou a Carron* (278: 23). En gal. moderno documentamos na *tornada* (2 concorrencias no TILG).
- 104. Abrir(-lle) as orellas** ‘facer que alguén oia, corrixir a xorden’: *E as orellas ll’abriu, || assi que tan tost’oyu* (101: 34–35); *e quando foi ena sagra, começou-ss’a correger || a ling[u]a daquele moço | e as orellas d’abrir* (234: 27–28). Na lingua actual a UF *abrir as orellas* significa ‘prestar atención’.
- 105. Acá nen alá, Alá nen acá** ‘por ningunha parte, ningún lugar’: *que perdera, com’aprix eu || que non vii’acá nen alá* (92: 11–12); *non viron alá nen acá* (186: 73). En gal. actual é posible documentar a UF: *as grandes loitas non teñen acá nin alá* (Revista *A Peneira*, 1997, TILG).
- 106. Achar/Ver mēos** ‘botar en falta; notar a ausencia (de alguén)’: *que a nunca mēos vira || ben des que do mōesteiro | sen ssa lecença sayra* (55: 26–27); *mas de [que] a non achavan | mēos sse maravillava* (55: 31); *Os outros seus companheiros | cataron-s’a derredor || e acharon este mēos* (329: 45–46).
- 107. Achar-se en mal** ‘estar nun apuro, ter problemas’: *O que a Santa Maria | der algo ou prometer; || dereit’è que ss’en mal ache | se llo pois quiser toller* (35: R); *e pois s’en mal achar* (401: 28).
- 108. Alçar a mesa** ‘retirar da mesa, despois de comer, os restos de comida e o servizo utilizado; recoller a mesa’: *Tod’aquesto foi cuidando | mentre siia comendo; || e poi-ll’alçaron a mesa, | foi catar logo correndo* (45: 37).
- 109. Alçar as mãos (a Deus/aos ceos/ contra o ceo), Erguer as mãos contra o ceo** ‘orar, implorar, dar grazas a Deus ou á Virxe’: *alçaron a Deus as mãos | que os de morte guardasse* (205: 58–59); *aos ceos as mãos || alçaron* (264: 51–52); *aos ceos as mãos || alçou* (268: 25–26); *as mãos contra o ceo | de [con]sũu as alçavam* (393: 41); *todos alçand’as mãos, [...] loand’a Virgen* (409: 88–92); *Quando os viu, foi as mãos erger || contra o ceo* (261: 63–64).
- 110. Ambos e dous** ‘os dous’: *ficou tolleito | d’anhos e dous los lados* (218: 13); *ontr’ambos e dous os mares* (328: 20). Rexistramos *aambos e dous* en textos notariais do XV (*San Domingos de Viveiro* (XIV–XV), 1474, XEL). A día de hoxe as formas con cabida no dicionario académico son *ambos a/os*

dous, aínda que a variante medieval aparece no TILG (54 concorrencias).

- 111. Amolgar o corazón** ‘facer que alguén se volva máis sensible e compasivo’: *a Virgen, de Deus Madre, | Il’amolgou o corazón, || per que entrou na eigreja | e começou de chorar* (272: 22–23). Na lingua actual conservamos a UF con este mesmo valor, se ben os verbos que entran na composición son estoutros: *abrandar* e *amolecer* (DFGC, s. v. CORAZÓN).

- 112. Andar con mal sen** ‘obrar con pouco xuízo’: *andou || con mal sen* (94: 62–63); *andan con mal sen* (192: 127). Vid. **Fazer mal sen**.

- 113. Andar/Ir por + NOME** ‘ser aquilo que indica o nome’: *Que ll’andava por vasalo* (67: 56); *en salvo o pos e diz: Vai por meu // ome* (291: 52–53; aquí a Virxe pídelle ao home liberado que sexa o seu servidor, trátase dunha especie de fórmula vasalática). Tamén se rexistra este uso na prosa medieval: *Este que anda por nosso señor he fillo del rrey Priamos* (CT. Ápud XEL). Na lingua actual temos UF paralelas, co significado máis restrinxido, ‘chamarse’: *andar polo nome X* e *atender por + NOME PROPIO/ALCUME*.²⁷

- 114. Ante (d)a luz, Ante que vëess’a luz** ‘pouco antes da alba, antes de que amencese’: *un dia ante da luz || moveron do porto Doura* (35: 115); *Enton s’ergeu a mesquinna || por s’ir logo ante da luz* (59: 68–69);

O hermitan ant’a luz || as oras foi dizendo (115: 273–274); *ante que vëess’a luz, || entrou dentro* (245: 100–101). Outros casos: (135: 120), (276: 55), (326: 30), (353: 101). Nunha cantiga de Pero Garcia d’Ambroa documentamos a variante *ante luz* (XEL).

- 115. Apoer-lle mal prez con (alguen), Aver (mao) preço con (alguen)** [co verbo *apoer*] ‘atribuírlle a unha persoa mala conduta moral con outra’, [co verbo *aver*] ‘ter mala sona unha persoa (por relacionarse) con outra; ter comprometida unha persoa a súa honra con alguén’: *fezera matar seu genrro polo mal prez que lle apoy[n]an con el* (255: 2–3); *mao preço || a sogra avia [...]* *Con seu genrro* (255: 32–35). *Preço* é aquí sinónimo de *prez* ‘honra, fama’. Rodrigues Lapa (DDGM, s. v. PREZ) dá para *apoer mal prez* o significado de ‘difamar’, un valor que lle cadra cando non leva o complemento introducido por *con*: *se vós sodes i de mal sen, / de que lh’apoedes mal prez?* (Pero da Ponte). E porén, nós pensamos que para entender plenamente esta construción, tal como aparece na cantiga nº 255, hai que ter presentes as implicacións. A preposición *con* é decisiva: son as relacións que se sobreentenden con esoutra persoa as que provocan a fama do suxeito. As implicacións son amorosas ou íntimas. A UF presenta frecuentemente nos corpus medievais un uso sexista, é a muller o obxecto da sona (e tamén da sorna) por relacionarse con outro(s):

²⁷ *A xilbardeira [...]* nos *Ancares e Cebreiro, anda polo nome de xardón ou sardón* (<https://costaartabra.blogspot.com/2010/11/mezquita-xilbarda-azoutacristos.html>). A construción *atender por + NOME PROPIO* presenta 16 concorrencias no TILG. Por exemplo: *persoaxe que atende por Arturo Cuadrado* (X. L. Méndez Ferrín, *Dosinda Areses. Prosas completas*, 1998).

Estoutro cantar fez a ùa dona casada que avia preço con ùu seu homen, que avia nome Franco; Outrossi fez outra cantiga a outra dona a que davan preço con ùu peon que avia nome Vela (ambos textos son anónimos, 1300, XEL). Certo que hai casos paralelos en que é o home o que cobra a fama, aínda que neste casos non está clara a connotación negativa: *pois que vos já con outra preço dam, | com'ousastes [vós] viir ant'os meus | olhos* (Juião Bolseiro, 1240, XEL). Rexistramos novos exemplos discriminatórios no CORDE: *si algun ifançon quisiere casar su fíja por escossa e ha precio con otro uaron* (Anónimo, *Fuero de Navarra*, 1250-1300, CORDE). Hoxe en día esta construción non se usa; o seu valor aproxímase ao das UF actuais: *andar en boca da xente ou ter botada de perda a conduta*.

- 116. Aque + VOS + NOME/PRONOME PERSOAL EN ACUSATIVO (+ COMPLEMENTO LOCATIVO ADVERBIAL)** [locución adverbial²⁸ enfática: valor actualizador, presentativo e dinamizador] ‘aquí a/o tedes diante vosa, védela/-lo aquí (vén)’: *aque-vo-la aqui* (13: 27); *aque-vo-los santos* (65: 151); *e aque-vos hũa dona | mui pobre a ela ven || e*

diss’ (212: 22–23); *áque-vo-la Virgen ven* (274: 59).²⁹

- 117. (As/De/En) mão(s) de ‘o poder, arbitrio ou dominio de’:** *e tanto ll'andou o dem'en derredor; | que o fez nas mãos do juyz viir* (76: 14); *livrou ùu ladron da mão dos diaboos* (182: 1); *Santa Maria nos valla || e livre de vossas mãos* (254: 27–28); *Que me livrou de sas mãos* (311: 55); *que nos tolleu || das mãos do ãemigo* (356: 9); *dos reys as voontades | enas mãos de Deus son* (382: R); *ante terçer dia | enas sas mãos tornasse || do alcayde* (392: 35–36). Vid. **De mão de**.
- 118. Asse Deus m'ajude/anpar, Assi Deus m'ajude/anpar** [úsase para impetrar e para afianzar un aserto asemade]: *bõa será esta, | asse Deus m'ajude, || en Costantinoble* (9: 111); *porend’, a[s]se Deus m'ampar: || Tod'ome debe dar loor* (230: 7–8). Outros casos: (141: 7), (159: 20), (221: 36), (223: 8), (399: 8). Vid. **Se Deus m'ajude**.
- 119. (A)sse Deus me/vos perdon** 1. [valor atenuante ante un erro ou atrevemento posibles]. 2. [Valor impetrante]: *Mas cras, asse Deus vos perdon, / ide por el con procisson* (24: 39–40); *Se Deus me perdon, || no castelo á quiz'omes*

²⁸ Álvarez (2003, pp. 5, 7) fala de *locución adverbial*, un subtipo de UF que funciona coma un adverbio.

²⁹ Esta construción está nun territorio fronteirizo entre a gramática, a pragmática e a fraseoloxía. É un caso límite e, xa que logo, discutible. Porén, a presenza do receptor, do vos, fai que exceda o dominio da gramática pura e, desde outro punto de vista, *aque-vos-la* non se presta a unha interpretación literal, do tipo **velaqui que vós ela, *velaqui ela a/para vós*. O seu valor fraseolóxico vincúlase á súa esencia sincrética: a locución combina expresividade, forza actualizadora —coma se unha cámara de cine nos presentase nun primeiro plano e de forma súbita, inesperada, os personaxes que entran en acción— e dinamismo. A forma do pronome persoal en acusativo (*la* en *vo-la*) explicárase por unha asociación posible cunha construción verbal, tal como se percibe en gal. moderno, nas formas adverbiais *velaqui, velaí*, onde algúns lingüistas perciben o verbo *ver* (Ferreiro, 1999, p. 354). A proximidade (cantigas n° 212 e n° 274) do verbo *vir* fai que poidamos analizar o nome (*dona, Virgen*) coma se fose o seu suxeito. Sintacticamente estamos diante dunha construción «anómala», atípica. Canto á forma *vos*, está en dativo e é un máis que posible precedente do chamado *dativo de solidariedade* da lingua moderna.

(185: 57); *Treides, se Deus vos perdon, || albergar mais adeante | a hũas choças* (278: 24). Outros casos: (29: 14–15), (230: 12). A lingua moderna conserva esta UF.³⁰ Vid. *Se Deus m'ajude/anpar*.

120. (Asse/se) Deus me/te/vos/lle valla 1. [valor atenuante: precede á enunciación de algo negativo sobre alguén ou algo que semella hiperbólico]: *Mesq[u]fyo, || e como non levas, | a[s]se Deus te valla, || a omagen tigo | e vas teu camyo?* (9: 55–57); *o bordon fazer toste | mandou, assi Deus me valla, || de viint'e quatro livras* (253: 32–33); *Obra d'aranna // E, Sennor, sse Deus nos valla, | aquesto que vos fazedes* (386: 43–45). Outros casos: (355: 30), (365: 22), (403: 56).

2. [valor impetrante, esconxurador]: *Deron con el no navio, oy mais Deus lle valla!* (95: 39); *E poren, se Deus vos valla, | amigos, ben m'ascoitade* (214: 15); *A nav'alongada foi, se Deus me valla, || del hũa gran peça pelo mar* (267: 50); *e porend'un seu miragre | oyde, se Deus vos valla* (268: 7). A UF chega aos nosos días.

121. (A)tan toste 'inmediatamente', 'rapidamente' (Mettmann, DDGM, s. v. TOSTE; García-Sabell 1991, s. v. TOSTE): *o fezera porende tan tost'en un carcer deitar* (5: 57); *qualquer que o oya tan toste o fillava* (6: 28); *tan toste sen tardada fez-lo na forca pøer*

(13: 12); *atan toste ss'apercebeu / que pelo dem'era* (16: 36–37). Outros casos: (155: 33), (158: 25), (197: 43), (256: 31), (282: 32), (306: 27), (331: 51), (369: 39).

122. (A)tan toste que 'tan pronto como, no mesmo momento en que': *tan toste que foi morto, o dem'a alma fillou* (14: 21); *atan toste que viron / os diabos a cogula, / todos ant'ela fugiron* (45: 81–82). Outros casos: (103: 25), (115: 152), (368: 40).

123. Ate nas cachas 'a máis non poder': *un cuitelo [...] pela boca o chantar || foi ben ate enas cachas* (157: 20–22). Integramos a UF con dúbidas porque neste contexto o uso é literal nun alto grao, pero cabe a posibilidade de termos un certo valor enfático, fraseolóxico. Como UF úsase no gal. moderno.³¹

124. Atro os dentes [pondera a violencia e intensidade dun golpe asestado na cabeza]: *e deu-lle tal dũa acha, | que ben atro enos dentes || o fendeu* (6: 44–45). Documentase a UF na prosa medieval un par de veces: *que o fendeu atõe os dentes* (TC. Ápud XEL); *que o fendeu fasta os dentes* (HT. Ápud XEL). A UF perdura en gal. moderno con outros valores.³²

125. Aver amor con 1. 'ter unha boa relación de amizade con': *Este grand'amor avia | con un mouro de Belmez* (185: 15).

³⁰ *Canto xurara de palabra e asinara coa penna —¡así Deus llo quixera perdoar!—, fora mentira e falsidade* (Dario X. Cabana, *Morte de Rei*, 1996, TILG).

³¹ *É sagastino astra as cachas* (Lamas Carvajal, *A musa das aldeas*, 1890, TILG)

³² O sema de intensidade consérvase no uso moderno, frecuentísimo, *armar/armado ata os dentes*. Menos común é o uso de *estar astra os dentes de algo* 'estar farto, canso, ata arriba' (só 1 concorrencia no TILG). En brasileiro documentamos a UF cun valor paralelo (= 'ata arriba'): *estavam endividados até os dentes* (CPW).

2. ‘manter relacións amorosas con’: *seu marid’amor || avia con outra* (68: 10–11).

126. Aver amor de (alguen) ‘amar esa persoa, sentir amor por ela’: *Quand’aquesto viu el Rey Don Affonso, [...] ouve des i da Virgen tan grandes amores, || que cuido que o corazón nunca ende mude* (257: 25–28).

127. Aver antollos ‘ver visións ou fantasías que causan temor’: *ouv’y’outros antollos* (75: 150, aí o clérigo ve moitos demos pavorosos). A correlación case que sinonímica entre o antollo e o temor atopámola a principios do XIII en cast.: *cuidó que fuese alguna antoiança ho alguna espantança* (Anónimo, *Vida de Santa María Egipcíaca*, c 1215, CORDE). Con máis clareza explica Afonso na súa prosa enciclopédica que a fantasía é *cosa que sse ffaze e sse desffaze ayna en manera de antoiança. Et en ésta veen ssienpre las cosas temerosas* (Afonso X, *Setenario*, 1252-1270, CORDE).

128. Aver as entenções en (alguen) ‘confiar plenamente en alguén, depositar en alguén todas as esperanzas’: *atanto que en Deus ajan / ben firmes as entenções* (305: 68). Vid. **Põer/Seer a voontade en**.

129. Aver (bon) grado ‘agradecer; recibir agradecemento’: *de que devedes aver || end’aa Virgen bon grado* (99: 12–13); *Sennor, á-ti grado [...] que rogass’eu a teu Fillo / que de meu marid’ouvesse // linnag’* (247: 19–22); *miragre provado, || que mostrou Santa Maria, | ond’aja ela bon grado* (254: 5–6). Rexístrase a UF tamén na lírica profana, ás veces co

valor de ‘recibir satisfacción’ (*de tal vida non poss’eu aver grado*, Fernan Rodriguez de Calheiros, XEL).

130. Aver dereito de (alguen) ‘recibir unha persoa doutra aquilo que lle corresponde’: *cuidand’ela seu dereyto || aver del* (132: 138–139). A UF documentámola tamén na lírica profana: *Deus me leixe dereito d’ela aver* (Johan Airas, XEL). J. J. Nunes (DDGM, s. v. DEREITO) dá como valor para *aver dereito d’alguem* ‘ter poder sobre alguén, vingarse’ mais non é o caso da cantiga nº 132, onde claramente o *dereito* que a ela lle correspondería é o débito conxugal.

131. Aver mercee (de), Aver-lle mercee ‘gozar do favor de; ter piedade ou compaixón de’: *deve | a seer mui desejoso | d’aver a sua mercee* (161: 44–45); *da coita de seu padre | sol mercee non ouveron* (175: 41); *pera aver mercee | nunca a ssa porta serra* (199: 49); *mui mais morta ca viva, || se mercee non ll’ouvesse | a comprida de bondade* (45: 23–24). Outros casos de *aver mercee de*: (218: 48), (293: 40–41), (305: 16–17), (349: 12), (354: 48). Outros casos de *aver-me/aver-lle mercee*: (77: 26), (336: 37). Ocasionalmente a *mercee* está especificada, é dicir, a UF alude a un favor ou graza concreta: *te rogo [...] que esta mercee aja [...] que de Mafomet a seita | possa eu deitar d’Espanna* (360: 24–27).

132. Aver mester (de/que) 1. ‘cumprirlle algo a alguén, convir, ser necesario’: *A-che mester // que o leixes* (125: 110–111). Outros casos: (42: 68), (175: 68), (186: 53), (200: 42), (240: 41), (316: 56).

2. ‘ter necesidade (de), haber necesidade, necesitar’: *são mui pobr’e coitada, e de vosso ben ei mester* (5: 77); *e lle dëss’o que ouvesse mester* (58: 22); *bon vento | avian muito mester* (271: 19); *mester á que lle valla* (276: 30). Outros casos: (107: 29), (115: 46), (187: 32, 62), (194: 10), (203: 28), (212: 8–9), (246: 48), (263: 14–15), (269: 8), (274: 41–42), (296: 43), (328: 37), (356: 16), (367: 24), (372: 26), (385: 14), (386: 37), (401: 85), (423: 7).

133. Aver (mui) pouco [a expresión aparece xeralmente fixada na 3ª persoa de singular do presente de indicativo] ‘haber pouco tempo desde que sucedeu algo’: *desta guisa avêo | pouc’á a un cavaleiro* (45: 6); *fez pouc’á en Catalonna* (48: 6); *con outros, que pouc’avia eran y metudos* (119: 39). Outros casos: (149: 14), (185: 5), (202: 7), (274: 5). A UF subsiste en gal. moderno.

134. Aver parte en (alguen) ‘ter que ver con (alguén), manter unha relación ou vínculo con (alguén)’: *nunca ja parte Deus en el ouvesse* (137: 15); *Que non ajan en min parte* (238: 50). Mettmann (DDGM, s. v. PARTE) dá como valor *aver parte*, é dicir, ‘ter parte’ pero a día de hoxe nós non podemos usar esa expresión (*ter parte* (en) = *tomar parte* (en)) cando o suplemento é unha persoa.

135. Aver por manna [as connotacións adoitan ser negativas] ‘ter por costume’: *xo avia por manna* (194: 17). Tamén na prosa medieval: *nunca esto ouuestes por manña* (CT. Ápud

XEL). No cast. do s. XVI rexístrase varias veces *ter por maña* co mesmo valor.³³

136. Aver sabor (de/en/onde/que/y) ‘gustar, desfrutar; ter gana, apetecer’: AVER + (gran) *sabor*: *O moç’ouve gran sabor || pois entrou na capela* (115: 229–330), (307: 13); AVER + (gran) *sabor de* (4: 18), (8: 7–8), (14: 17–18, 43), (15: R), (16: 55), (26: 42), (41: 8), (54: 20), (79: 32), (80: 7), (87: 15), (96: 14), (103: 29), (109: 51–52), (124: 3, 13), (129: 37), (131: 6–7), (135: 17–18), (137: 50), (142: 35), (146: 36), (202: 5), (204: 9), (206: 40), (211: 5–6), (235: 32), (245: 33), (251: 23), (287: 26), (291: 58), (298: 12), (303: 48), (313: 19), (314: 15), (350: 56), (359: 18–19), (384:), (385: 16), (410: 4); AVER + *sabor en/ende* (14: 18, 43), (45: 72), (127: 57), (178: 8), (203: 10), (209: 12), (292: 91), (293: 11), (362: 11), (366: 63–65); AVER + *sabor onde* (42: 7), (44: 38), (130: 37), (207: 6), (334: 5); AVER + *sabor que* (328: R); AVER + *sabor y* (278: 11), (314: 36–37).

137. Aver soydade (de) ‘sentir saudade (por)’: *Venna logo, | ca de ver-l’ei soydade* (67: 79). Aquí máis que ‘saudade’ tal como o entendemos hoxe en día, o valor aproxímase a ‘desexo’. Sabemos polo contexto que o suxeito de *ei* (o bispo) non coñece o personaxe que quere ver, oíu falar del e ten moito interese e curiosidade por velo diante. Este significado, ‘desexo’, é o que lle dá Mª del C. Barreiro á voz *soydade* tal como aparece no contexto *eu avia de moy*

³³ *Que tiene por maña Amor; / por mantener mi dolor; /mantenerme en un estado* (Juan Boscán, *Poesías*, 1514–1542, CORDE).

*grãde amor et soydade de veer a sua
façe (Miragres de Santiago, DDGM,
s. v. SOYDADE).*

- 138. Aver todo seu sen (como), Seer todo o seu sen (en)** ‘afanarse en, vivir só para’: *todo seu sen || era como lle fizesse prazer* (144: 23–24); *en Santa Maria todo seu sen || avia ena servir* (186: 12–13).

- 139. Aver un sinal de vida en (alguen)** ‘haber indicios de que a persoa (indicada polo pronomes) está viva’: *Ca el era tan coitado | que non avia en ssy || nen sol un sinal de vida* (204: 14–15). Na lírica profana atopamos a variante (*ser*) *sinal de morte*. A UF non volvemos documentalala nos corpus medievais galegos, mais si no CORDE: *non vimos en Él fermosura nin señal de vida* (Anónimo, *Un sermonario castellano medieval*, 1400–1500). Hoxe en día a UF correspondente é *dar sinal/sinais de vida*.³⁴

- 140. Aver voontade de** ‘querer, ter intención de facer algo’: *avia voontade | d’ante seu sennor trage-lo* (352: 21); *el Rey ouv’enton mui gran voontade || d’ir* (367: 32–33). Vid. **Entrar-lle en/na voontade**.

- 141. Aver/Coidar a morrer** [pondera un estado extremo de malestar ou sufrimento; forma parte de estruturas consecutivas]: *tal amor ouv’a hũa dona, que de pran || cuidou a morrer* (16: 12–13); *inchou tan muito que a morrer ouvera* (201: 47); *en ssi*

fillado | tal mal ond’ouv’a morrer (334: 13); *tan forte braadou, || come se ferida fosse | ou que cuydass’a morrer* (391: 17–18); *come tolleito se parou, atal || que cuidou log’a morrer* (407: 23–24).

- 142. Aver/Ter gasallado** ‘obter gusto ou satisfacción’: *a hũa sa druda ya || con ela tẽer || seu gasallado* (11: 20–22); *Desto vos quero dizer [...] un miragre, ond’aver || podedes gran gasallado* (135: 8–11); *con ela seu gasallado || quis aver* (135: 83–84).

- 143. Aver(-lle) mayça (a alguen)** ‘sentir animadversión por alguén, terlle zuna’: *ca, porque lles non sofrer || quera de mal fazer, || avian-lle mayça* (7: 25–27). Mettmann (1972: 180) dálle a *mayça* o valor ‘malicia, malquerencia’ e á UF *aver mayça a alg.* (1989: 388) ‘estar enojado con alg.’, pero ten máis sentido a acepción que nós propoñemos. A voz *mayça* é o resultado esperable do latín *malitia* ‘maldade’. As formas con perda do *-l-* alternan no corpus medieval con aquelas outras, as máis, que o conservan.³⁵

- 144. Aver(-lle) prol** ‘aproveitar(lle algo a alguén)’: *non quedava de tentalo, || macar lle prol non avia* (67: 58–59); *Nulla prol || non ei de mais conbatermos* (185: 85–86); *tan gran prol ll’avia | fazer mal come ben* (284: 27); *nihũa prol || non ouv’y* (316: 52–53); *nen prol lles ouve | quanta fisica fezeron* (321: 21). A

³⁴ 20 concorrencias no TILG, desde 1891 ata 2007, 88 no CORGA. Frecuentemente, na lingua moderna, a UF ten o valor semántico de ‘deixar saber da vida e vicisitudes de un, enviar novas’.

³⁵ As formas sen *-l-* son 2, a das cantiga nº 7 e un escarnio de Martín Moxa: *E posfaça d’el a gente sandya | e non-no fazem se non com meycha* (1240, XEL). As formas con *-l-* (*maliça/mallyça/malyça*, XEL) cóntanse por dúcias e son de finais do XIII e do XIV.

UF non chegou aos nosos días. Na lingua actual dicimos *tirar proveito*, colocación que recorda a medieval *tirar prol* (*duidaria* | *que non tiredes gran prol*, Estevan da Guarda, 1300, XEL). Vid. **Non lle aver proveito**.

145. Ben leu ‘facilmente’ (Mettmann, DDGM, s. v. LEU; UC: *Non me queredes, mia sennor*, Joan Nunez Camanez, nota 7): *M’ide polo que fez a meezinna*, || *ca ben leu e maestre de Meçinna* (69: 71–72: aquí máis ben significa ‘probablemente, seguramente’); *ben leu* || *pode-l-an en cas del Rei connocer* (97: 25–26); *mais dar-ll-ia dous capões* | *ou ben leu dous ansarin[n]os* (389: 33). Na lírica profana temos media ducia de concorrencias (*ben leu/bem leu/ben lheu*, XEL).

146. Ben venna(de)s [fórmula de saúdo] ‘benvido’: *Mia Sennora, ben vennades* (269: 33); *Ben vennas, Mayo* (406: R, 2, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38, 43, 48, 53, 58, 63, 68); *Ben vennades*, | *Sennor mui desejada* (420: 64). Na lingua actual consérvase na paremioloxía e en expresións estereotipadas.³⁶

147. Bestias d’arada ‘animais domésticos (bois, vacas ou mulas) que se usan para traballar na terra’: *e foy-o deytar* [...] *no presev*, e *apousentar* | *ontre*

bestias d’arada (1: 28–32). A UF non a volvemos documentar en gal., si en cast. medieval e mais no latín medieval.³⁷ Hoxe en día rexistramos *cantigas de arada* (TILG) e *boi de arado* (D. Cortezón, *Pedro Madruga*, 1881, CORGA).

148. Boa morte [para un crente é a morte que ten lugar estando a persoa en grazia de Deus] ‘morte con auxilio espiritual, morte en paz’: *Os que bõa morte morren* (233: R). A UF chega aos nosos días.³⁸

149. Bon dia vosco [fórmula de saúdo]: “*Sennor, tan bon dia vosco*” (235: 57). Documentase tamén na lírica profana.

150. (Braadar) come cabron [pondera a intensidade do berro]: *mais braadou come cabron* (283: 56). Aínda que non logramos documentar noutros textos medievais esta comparanza, vemos que en cast. do XIV aparece caracterizada a voz forte con este mesmo animal.³⁹ Na lingua actual este uso non é común. Para ponderar o berro as comparanzas prototípicas con animais a día de hoxe son co becerro, porco ou cabra.

151. Britar camyões ‘asaltar (os) camiños’: *britava camyões*, || *demaes pães e vyões* || *roubava* (182: 15–17).

³⁶ En Vázquez Saco (2003) rexistramos as seguintes paremias: *Ben veñas mal, se vés soilo* (p. 476); *Dixolle o touciño ó viño: “Ben veñades, meu amigo”* (p. 255); *Ben veñas morte, si vés soila* (p. 565). Tamén é tradicional a fórmula propiciatoria *Ano Novo con ben veñas*.

³⁷ *Debet etiam habere duas bestias de arada cum suis apparatusibus*, no Foro de Huesca de 1247 (Du Cange 1733, s. v. ARADA). No CORDE hai 15 concorrencias de *bestias de arada* desde 1286 a 1512. Tamén en valenciano: *bèsties de arada* (Lairón, 2001, p. 38).

³⁸ *Buena muerte* figura no DLE. Como exemplo de uso en gal. moderno citemos [oración] *a San Xosé, para que nos deia unha boa morte* (A. Ribalta, *O derradeiro amore*, 1931, TILG).

³⁹ *Uoz inteligible, mas fuert & aspra a manera de relincho de caualllo mesclado con uoz de cabron. Por la qual cosa, Silla se spanto* (J. Fernández de Heredia, *Traduccción de Vidas paralelas de Plutarco, II*, 1379–1384, CORDE).

- 152. Buscar carreira(s)** ‘buscar remedio ou a maneira de lograr algo, trazar un plan’: BUSCAR + *carreira pera...* (16: 38), (115: 55), (336: 6); *buscarnos carreiras | que non fiquemos fora* (71: 6); BUSCAR + *carreira(s) per que ...* (74: 22–23), (312: 50); *busca / a Virgen esperital / carreyras en como guarde / os seus* (121: 3–4); BUSCAR + *carreiras e vias* (151: R), (300: 63); *Carreiras e semedeiros || busca a Virgen* (243: R); *buscou e busca carreiras | com’ajamos aquel ben* (353: 17). Vid. **Dar carreira(s)**.
- 153. Cabo de, Cabo si** ‘cerca de, ao lado de’: *seyam comendo || cabo daquela fonte* (57: 65); *cabo de ssa carreira || achou un’ermida* (78: 45–46); *A ta moller [...] ora eu vi tẽer un mour’en seu leito cabo si* (186: 15–27). Outros casos: (56: 39), (59: 75–76), (88: 69), (121: 46), (139: 37); (148: 25, 38), (160: 12, 14), (162: 20), (186: 72), (219: R, 47), (292: 52), (293: 28), (314: 26), (344: 23), (363: 31), (383: 12), (391: 20), (405: 19), (418: 15). O dicionario académico recolle a día de hoxe *cabo de* co mesmo valor.
- 154. Cada que** ‘cada vez que, sempre que’: *cada que sa oraçon || fazia* (59: 29–30); *guardar de mal cada que lle prouguer* (86: 6). Outros casos: (116: 20), (122: 4), (149: 23), (285: 22), (304: 28), (318: 20), (353: 32), (374: 40), (378: 20), (402: 26). A día de hoxe é posible documentar a variante *a cada que*.⁴⁰
- 155. Cada u (que)** ‘onde queira que’: *acorre-| nos cada u é mester* (318: 13); *cada u viia seu altar [...]* // *Agẽollava-sse* (404: 28–30).
- 156. Caend’elevantando** ‘con alternancias, con cambios de estado’: *cono demo luitando, // non estand’en un estado, / mais caend’e levantando* (336: 31–32). A primeira documentación, no que nós sabemos, en cast. é do XV. Na lingua moderna a UF apenas ten uso.⁴¹
- 157. (Caer) de mal en peor** ‘empeorar’: *e quen sse desto non guarda | cae de mal en peor* (217: 9). Na prosa medieval rexistramos a UF co verbo *yr* (*todos yam de mal en peor*, CT. Ápud XEL). O verbo *ir* é o único que, salvo contadas excepcións, chegou aos nosos días como rexente desta UF.
- 158. Caer en cativo** ‘entrar en cativerio’: *Fora caer en cativo* (83: 15). Outros casos: (176: 7–8), (227: 13).
- 159. Caer en peyor** ‘ir a peor, empeorar’: *busca e via || que non caia ome dun err’en peyor* (96: 8–9). Rexistramos a UF tamén en cast. medieval.⁴²
- 160. Caer en sanna de (alguen)** ‘ser vítima da ira ou furia de alguén’: *non ouv’y quen non vẽesse | por non caer en sa sanna* (386: 18). Documentase tamén a UF nos textos lexislativos en

⁴⁰ *A cada que se mencionaba o problema, citábanse as opcións* (A Nosa Terra, 1993, TILG); tamén en brasileiro: *A cada que passava parecia que eu estava vivendo um sonho* (CPW).

⁴¹ *E así va cayendo e levantando* (E. de Villena, *Traducción y glosas de la Eneida*, 1427-1428, CORDE). Hai media ducia de concorrencias de *caendo e erguëndose/levantándose* nas redes sociais. Un caso no CORGA, da man de Xabier Quiroga. Non é mellor a sorte en cast. actual (*cayendo y levantándose*: 2 concorrencias no CREA dos anos 70, 2 no CORPES, as dúas en América).

⁴² *si non te guardas, caerás en peor* (Berceo, *Los Milagros de Nuestra Señora*, 1246-1252, CORDE); *que este tu pueblo non desespere de ti e caya en peor* (Afonso X, *General Estoria*, 1275, CORDE) etc.

prosa: *si alguno [...] rronper aquesta donacion, caya enla yra de Deus e enla sanna del rey (Foros de Castelo Rodrigo, 1280, XEL).*

- 161. Caer en vergonna** ‘pasar vergonza, sufrir unha humillación’: *atal cousa per que caer || en gran vergonna o faria* (25: 37–38); *Que non caia en vergonna, | Sennor* (55: 45). Outros casos: (63: 5), (63: 92–93), (73: 45).

- 162. Campãa tamanna qual conven ao concello** [frase proverbial⁴³, probablemente refeita sobre un refrán; expresa proporcionalidade]: *Ali á hũa igreja | [...] de todo menguadosa, || e campãa á tamanna | qual conven ao concello* (273: 10–13). Na lírica profana documentamos o refrán: *qual concello, tal campana* (Afonso Lopez de Baian, XEL). Chega aos nosos días.⁴⁴

- 163. Çen vezes** ‘moitas veces’ [valor ponderativo]: *os gēollos ant’o altar || meu e çen vezes saudar* (68: 34–35). Documentase tamén na lírica profana (*cen* vezes, 3 concorrencias, XEL). Excepcionalmente aparece **duzentas vezes** (16: 46). Vid. **Mil vegadas/vezes**.

- 164. Chegar a noite** ‘anoitecer’: *foi-ss’a noite chegando* (65: 120); *poi-la noite chegou* (106: 41). A UF perdura no gal. actual.

- 165. Chegar-lle o tempo de/que, Chegar seu tempo que** ‘ser o momento oportuno para facer algo (alguén)’:

foi-sse-ll’o tempo chegando || que avia d’aver fillo (55: 36–37); *chegou-ll’o tempo de parir* (86: 42); *quand’o tempo chegando || foi de catar sas colmẽas* (128: 29–30); *chegou o tempo | que aas colmẽas van* (208: 35); *chegou seu tempo | que en religion || meteron a minãa* (251: 35–36).

- 166. Cheirar mellor que nullas especias d’Ultramar** [pondera o bo olor]: *mellor cheirar || que nullas especias d’Ultramar* (261: 80–81). Integramos a comparanza con certas dúbidas porque non a documentamos fóra desta cantiga. Porén, na prosa afonsina en cast. é frecuente referirse ás *especias de (las) buenas oluras*⁴⁵.

- 167. Cheirar peor que a caavrãa** [pondera o mal cheiro]: *ouv’enfermidade || tan maa que, com’aprix en verdade, || peyor cheirava que a caavrãa* (54: 31–33). Variantes desa voz, *caavrãa*, con *-l-* documéntanse en cast. medieval, por exemplo, no s. XIII: *non querié luengamente morar en la sentina, / ca era toda llena de mala calabrina* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240–1250, CORDE). No s. XVI rexístrase a colocación *calabrina fedionda* (Anónimo, *Libro de las oraciones. Ferrara ladino siddur*, 1552, CORDE). M. Alvar (1978) estuda a verba *calabrina* e propón un cruzamento de *cadaver* e *calvaria*, ou da forma xa románica, *calavera*.⁴⁶

⁴³ Álvarez (2005, p. 8) integra as frases proverbiais dentro dos enunciados fraseolóxicos.

⁴⁴ *Tal concello, tal campana* (D. Cortezón, *A vila sulagada*, 1981, TILG). Outras variantes paremiolóxicas próximas rexístranse en Vázquez Saco (2003): *A concello ruín pregoeiro tatexo* (p. 758), *Cal é a campana tal é a campanada* (p. 759), *Tal é a campana, tal é a badana* (p. 760).

⁴⁵ Con distintas variantes ((las) *especias de (las) buenas oluras, las muchas especias e de muy buenas oluras...*), dúas ducias de concorrencias desde 1275 a 1280, na *General Estoria* afonsina (CORDE).

⁴⁶ Pregúntase Alvar se *cadaver* puido pasar a **calaver* en época latina. No bable de occidente, B. Acevedo e M. Fernández documentan *calabre* ‘cadáver, cosa pestilente’ (DdD).

- 168. Chorar dos ollos (seus)** [valor ponderativo, intensificador]: *Chorando dos ollos (seus)/dos seus ollos* (5: 141), (8: 18), (9: 32), (15: 69–70), (21: 15), (44: 46), (51: 71), (59: 63), (64: 36), (75: 149), (118: 18–20), (131: 82–83), (231: 36), (232: 36), (291: 28), (319: 55–56), (333: 35), (341: 77), (348: 22), (355: 85). Pode ir acompañado dun ‘moito’ intensificador redundante: (3: 34–35); (73: 50), (131: 82–83), (268: 25), (301: 16).
- 169. Chus branco que é neve, Com’a neve** [pondera o brancor]: *chus brancos son e craros | que é neve nen cristal* (165: 58); *hũa poomba entrou // branca en aquela nave, / com’a neve* (313: 68–69).
- 170. Chus negro que Satanas** [pondera o negror]: *chus negros que Satanas* (185: 82). Na iconografía cristiá do demo é frecuente o uso da cor negra (Barral, 2003), en boa medida porque o negro é o contrario da luz, símbolo divino por excelencia. Esta comparanza non a documentamos na Idade Media, fóra desta cantiga. Rexistrámola na lingua moderna.⁴⁷
- 171. Chus/Mais negro ca pez** [pondera o negror]: *mais negro ca pez* (58: 31), (74: 47); *Demo foi, / chus negro ca pez* (68: 44); *mui mais ca pez || tornou negra* (146: 78–79). Outros casos: (3: 47–48), (115: 112–113), (245: 47), (298: 65), (329: 70), (404: 87), (423: 28). Documentase tamén o grao positivo da comparanza: **(negro) come (o) pez**, con idéntico valor ponderativo: *negra come pez* (5: 126); *negro come pez* (47: 33), (186: 63); *negra ben come o pez* (313: 28). Neste tipo de comparanza o adxectivo pode estar sobreentendido: *tornou tal come pez* (147: 30); *a omagen | do demo tan come pez || fez tornar* (219: 33–34); *tal era come pez* (311: 41). A UF perdura no gal. actual (9 concorrencias no TILG de *pez* en comparanzas con valor ponderativo e 2 no CORGA). Trátase dunha comparación prototípica: Ferro (2006, p. 241) rexistra *mouro coma pez*, xunto con outras estruturas comparativas sinónimas. Vid. **Tornar come pez**.
- 172. Chus/Mas craro que é cristal** [pondera a clareza]: *ca chus brancos son e craros | que é neve nen cristal* (165: 58); *a mas crara | que é rubi nen crestal* (235: 98). Vid. **Mais (craro) ca o sol**.
- 173. Cobrar/Dar/Perder lume (dos ollos)** ‘recobrar a vista, conceder ou perder a visión’: *lum’ao cego dar* (177: 3, 7); *se te praz seu serviço, | dá-lle lume con que veja* (247: 1, 28); *Perdeu // o lume d’ambo-los ollos* (314: 45); *cobrou // logo o lume dos ollos* (314: 59–60). Outros casos con *dar*: (313: 61), (340: 60), (361: R). Casos con *perder*: (318: 31).
- 174. Cofonder Deus** [valor imprecatorio; úsase na modalidade imperativa]: *Deu-lo cofonda* (130: 27); *Deus muito cofonda | quena non quiser loar* (155: 70); *Deus lo cofonda* (318: 35). Este uso chega aos nosos días (hai numerosas concorrencias no TILG).

⁴⁷ En cast.: *Eres más fea que Picio, / más mala que Barrabás, / más negra que Satanás* (Fernando Villalón, *Andalucía la Baja*, 1926, CORDE). En gal. moderno temos *era máis negro que o demo* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1918, TILG), *negro coma o demo* (Ferrín, *Arraianos*, 1991; Novo Salgado, *Barman*, 1998, TILG).

175. Coller amor con (alguen)

‘encariñarse moito con’: *tal amor || con esses moços collia* (4: 20–21); *amor colleu con eles* (251: 22); *à omagen | colleu tan grand’amor* (251: 32); *amor colleu || con el* (251: 47–48).

176. (Coller) por feito ‘(tomar) como algo feito, (dar) por feito’: *A Virgen Santa María | tant’é de gran piedade,*

|| que ao pecador colle | por feito a vontade (45: 4–5). A Virxe salva a alma dun malvado porque na hora da súa morte tiña na vontade construír un mosteiro e facer o ben no resto da súa vida. Documentamos un caso paralelo en cast. do XVI.⁴⁸

177. Coller/Fillar camynno ‘emprender a viaxe, poñerse en camiño’: *O camynn’enton colleu* (115: 218); *E u seu camynno fillou || por ir aa Madre de Deus* (146: 54–55); *pera Terena fillou // o camynn’* (197: 47–48). Vid.

Meter-sse ao/en/no camño.

178. Com’a vida [pondera o moito que alguén ama algo]: *que tant’amava / com’a vida que vivia* (323: 15–16). En gal. actual, no que nós sabemos, esta comparanza ten uso na comparanza

de superioridade: *máis cá vida dun* (Ferro, 2006, p. 190).⁴⁹

179. Com’é ssa usança ‘como é o (seu) costume’: *jogavan ant’a Majestade || dados omees e molleres, com’é ssa usança* (136: 20–21). A comparanza non a documentamos, fôra desta cantiga, nos textos medievais.⁵⁰

180. Com’en trebello, (Meter) a trebello (algo), (Dizer/Têer) en trebello 1.

‘(facer, considerar ou dicir) de forma pouco seria algo, coma se ese algo fose chacota, xogo ou escarnio’: *ouveron tal consello que no rio a deitassen, | todo come en trebello* (215: 45–47); *muit’é gran dëosto || d’o feito da Virgen santa | seer metud’a trebello* (273: 22–23); *nunca me casarei vusco, | non vo-lo digo en trebello* (355: 66). Na lingua actual non se conservou esta expresión. Corresponderíase aproximadamente coas UF actuais *tomar a broma* ou *correr a chacota con* (TILG).

2. ‘(considerar) un engano ou trampa’: *E o moç’en trebello | nono tev’e por Paris | foi* (115: 144–146).⁵¹

181. Com’era [xeralmente modifica adxectivos: valor aseverativo, reforzador]: *e tod’enteiro com’era*

⁴⁸ *La voluntad Dios recibe por hecho quando no ay facultad para la obra* (Francisco de Osuna, *Primera parte del Abecedario espiritual*, 1528, CORDE).

⁴⁹ Nos corpus (TILG e CORGA) 0 concorrencias para a comparanza de igualdade co verbo *amar/querer*. A UF quizais máis próxima á medieval é *gustarlle pola vida* (DFCG, s. v. VIDA, oída a falantes de Trasdeza, Pontevedra), referida especialmente a cousas ou alimentos.

⁵⁰ En cast. do XV documentamos *como es usança / como es usança de aquella tierra* (Anónimo, *La corónica de Adramón*, c 1492, CORDE). A frase tamén se rexistra nun autor moderno: *botan moitos aturuxos, como é usanza galega* (Vázquez Pintor, *Os vellos oficios*, 1996, TILG). Moito máis común, a día de hoxe, é a UF *á antiga/vella usanza*.

⁵¹ Na península non é difícil documentar trebello ‘enredo, embrolla, trampa’ na Idade Media, por exemplo: *Aquesto semella-me trebello, || que poi-lo Papa nen todo seu conçello || en este feito non me deron consello, || como mio dará o que é fol provado?* (cantiga nº 65: 80–83); *Ya, varones, caemos en trebejo* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240–1250, CORDE). En gal. actual trebello ‘trampa’ documéntase doadamente, tanto no DdD como no TILG. Sobre a voz *trebello* e os seus valores na lingua medieval, resulta imprescindible o exposto por R. Lorenzo (DDGM, s. v. TREBELLO).

| *ena boca o levou* (208: 22). A UF consérvase na lingua moderna.⁵²

(358: 27). As UF ponderativas con *ouro* chegan aos nosos días.⁵⁵

182. Com'espiga [pondera a longura]: *hũa agulla | longa com'espiga* (399: 30). Integrámola con certas dúbidas. En gal. moderno a comparanza é inusual. Documentámola dúas veces, referida ao corpo, *largo como espiga*, no español de América.⁵³ Pénsese no verbo *espigar*, tamén referido por antonomasia ao crecemento en longura do corpo humano.

186. Com'un león [pondera a bravura ou a fereza]: *tornou bravo com'un leon* (265: 83). A bravura do león é proverbial. Documentamos a comparanza na prosa medieval: *andaua tã brauo et tã sañudo en esta batalla cõmo (vn) leon* (HT. Ápud XEL) e en gal. moderno: *fero coma un león* (Ferro, 2006, p. 220).

183. Com'hũa escarlata 'moi vermello': *mal o doitëaron, || e atal o pararon || com'hũa escarlata* (182: 48). A comparanza documéntase tamén en cast. medieval e chega aos nosos días.⁵⁴

187. Come caldeira [pondera a presteza e/ou potencia con que algo ferve]: *E aquel poço fervia ben come caldeira* (119: 41). A imaxe da caldeira fervendo é prototípica e non é difícil documentala na península.⁵⁶

184. Com'irmãaos [pondera a unión, a fraternidade] *com'irmãaos, || todos alçand'as mãos* (409: 87–88). A comparanza chega aos nosos días (39 concorrencias no TILG).

188. Come can [pondera o moito que unha persoa morde e/ou ladra]: *mordia come can* (276: 25); *mordia as gentes | e come can ladrar* (372: 13).

185. Com'ouro [pondera o moito que algo se aprecia]: *tan preçadas com'ouro*

189. Come can bravo [pondera a bravura ou fereza]: *que sse fillavan a morder || come can bravo que guarda seu*

⁵² *A ouropéndula amarela tan bonita como é* (Pintos, *Perseverancia*, 1859, TILG); *e sendo Rei de reises como era* (Mirás, *Compendio de gramática gallega-castellana*, 1864, TILG); *feliz e probe como era* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1885, TILG) etc.

⁵³ *Cuerpo largo como espiga* (https://www.clarin.com/ciudades/dandis-Cochabamba_0_rJalh15nDQx.html?srsltid=AfmBOorKiwdn8pTtF-SVzHvUphTMsZ8y9tzr6USjb_Bu5xjOMC9XBEDu); *Este hombre desgarbado y largo como espiga* (Mejía, 2014, p. 84).

⁵⁴ *Los oios & el pico ha uermeios como ell escarlata* (Afonso X, *Libro de ajedrez, dados y tablas*, 1283, CORDE); *bermejo como de escarlata* (Anónimo, *El baladro del sabio Merlín con sus profecias*, 1400, CORDE); *púxenme com'unha escarlata* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1884, TILG).

⁵⁵ As comparativas de igualdade documéntanse en cast. do s. XV: *presciado como oro* (Anónimo, *Biblia ladinada*, 1400, CORDE); *muy precioso tanto como oro* (Fray Vicente de Burgos, *Traducción de El Libro de Propietatibus Rerum de Bartolomé Anglicus*, 1494, CORDE). En gal. Ferro (2006, p. 192) rexistra *estimar coma o ouro no pano*. Moito máis frecuentes son as comparativas de superioridade: *muito mais precioso do que o ouro* (Brasil, blog, CPW), *máis precioso/prezado/valioso que o ouro* (TILG) etc.

⁵⁶ *Así como la caldera que ferve* (Villena, *Traducción y glosas de la Eneida*, 1427, CORDE); *fierva allí el agua a borvollones, como una caldera* (Díaz de Games, *El Victorial*, 1431-1449, CORDE). Chámanse caldeiras as pozas de auga fervente nas Illas Azores. En gal. moderno a comparanza pódese documentar: *ferve coma unha caldeira a toda presión* (Freixanes, *O triángulo inscrito na circunferencia*, 1982, TILG); *fai bulir as profundidades mariñas como unha caldeira* (X. Penas, *Arca de Noé. Elementos de oceanografía e bioloxía mariña*, 2006, TILG) pero cremos que a día de hoxe carece de idiomaticidade, é un símil máis ca unha UF propiamente dita. As comparanzas fraseolóxicas tradicionais para ponderar o fervor no XIX e XX fanse coa *ola* ou co *pote*.

curral (275: 13). Para render esta idea na lingua actual son frecuentes as comparanzas do tipo *coma un can da rabia/doente/arrabiado/danado*.

190. Come castanna [pondera un certo grandor]: *a pedra sigo na cama, | tan grande que verdadeirament' || era come castanna* (173: 22–23).

191. (Come) en lugar de ‘en substitución de (o que se expresa), cumprindo a función que lle correspondería á persoa citada’: *vos seede-ll'en logar de madre* (5: 29); *Como santa Maria serviu en logar da monja que sse foi do mōesteiro* (94: 1–2); *e tu seerás || come en logar de fillo* (125: 74–75). Documentábase tamén na prosa medieval: *ca uos teemos coño en lugar de padre* (TC. Ápud XEL), *et a tijna en lugar de madre* (TC. Ápud XEL).

192. Come estruz [pondera a fealdade e tamén a velocidade na carreira]: *tan feo come estruz* (5: 176); *corre*

mais que estruz (135: 122). Sobre o primeiro punto achamos tópicos antigos que reforzan dalgunha maneira esa consideración negativa.⁵⁷

193. Come fol [pondera a desmesura, o desaforo, a excesiva excitación ou furor violento]: *O marñeiro, poi-la ena barca meteu, ben come fol || disse-lle que fezesse seu talan* (5: 110); *o judeu ben come fol || mui de rrijo lle demandava || que lle dëss'* (25: 133–135); *o hermitan come fol || s'ouv'a tornar pedindo* (115: 319–321); *Tol-ll' || a mão destra, por que fez come fol || aquela carta* (265: 110–112).

194. Come madeiro duro [pondera a inmovilidade e insensibilidade]: *tan yrto se parou // come madeiro duro, / que non se pode mover* (329: 42–43). A comparanza, sen gozar dunha alta frecuencia, mantense viva a día de hoxe.⁵⁸

⁵⁷ Di Fray Luis de Granada: *porque privó Dios esta ave [a avestruz] de sabiduría, y no le dio inteligencia* (Introducción del símbolo de la fe, 1583, CORDE); *El avestruz es ave muy grossera* (Juan de Arfe, *Varia Commensuración...*, 1585, CORDE). En *Pipa* de Clarín, cando critican a López chamándolle bruto e paquidermo, Bustamante engade *¡Es un avestruz!* (1886, CORDE); seguindo esta liña, procede igual Galdós cando comparan a Chamorro cun estúpido, unha besta para logo chamarlle avestruz (1875, *Memorias de un cortesano de 1815*, CORDE, p. 180). A fealdade parece entreverse nesta frase: *¡Vaya usted enhoramala, cara de avestruz!* (E. Carrere, *La torre de los siete jorobados*, 1923, CORDE). Como insulto tamén aparece en *Aturuxos* de Salgado (TILG), cando para referirse a Euxenio o narrador di *respondeull' o avestruz*. O segundo valor semántico é máis doado de documentar; sen ser moi alta a súa frecuencia (por exemplo, no CPN, de case 700 concorrencias da voz *avestruz*, só atopamos 3 comparanzas ponderando a velocidade; en Google, para gal., cast. e port., as concorrencias que nos interesan non superan a ducia en cada idioma), podemos dicir que é unha UF con certa fixación.

⁵⁸ *Secos & fizose como madero* (Alfonso X, *General Estoria*, c 1280, CORDE). Pondera aí a materia que antes foi viva e agora é inerte. Con ese valor documentábase ben en port. actual: *(ficar) como um madeiro seco* expresa a mesma idea de insensibilidade. Unha comparanza exitosa é *teso como um madeiro* (por exemplo en Aquilino Ribeiro, *Quando os lobos uivam*), tamén doada de documentar en cast. Cando Lourenço Ramires *tombou por fim direito como um madeiro* (en *A Ilustre Casa de Ramires*, de Eça de Queirós, CPH), a tradución ao cast. –ed. de Rosa Eugenia Montes– di que quedou *tieso como un madero*. Máis comparanzas co madeiro en cast.: *inmóvil como un madero* (Blasco Ibáñez, *Traducción de Las mil y una noches*, c 1916, CORDE), *el movimiento resulta penoso y hay que arrastrar la pierna como un madero* (Luis Mateo Díez, *La soledad de los perdidos*, 2014, CORPES), *muy quieta, como un madero petrificado* (E. Cabañas, *Atajo*, 2012, CORPES). En gal. moderno as comparanzas tradicionais para ponderar algo seco ou teso están ocupadas por outros núcleos léxicos (a palla, a verga, o virote etc.). Documentamos só 4 concorrencias de *coma/como un madeiro* para aludir á inmovilidade, á materia totalmente inerte: *prefería xacer ali coma un madeiro* (tradución de Ana Rozados de Agnes Grey, de A. Brontë), *non respondía, esvaraba xa coma un madeiro a mercede das augas* (Xosé A. Moreno, *O cable inglés*), *teso como un madeiro* (Pablo García, *Relato dun estalido xordo*), *como un madeiro./ guindouno na charca* (A Nosa Terra, 1947, poema asinado por “Verduguillo”).

195. Come morto [pondera a inmovilidade ou o silencio de alguén]: *Desta guisa come morta || jove (59: 82–83); jove tal come morto (276: 54); a madre come morta | de sobr'ele a tiraron (331: 35); non quera | comer e tal come morto || era (352: 36–37); jazia tendudo || ja come mort' (375: 45–46).*

196. Come navalla [pondera o ben que algo corta]: *fendend'as ondas per meo ben come navalla (95: 81)*. A comparanza chega aos nosos días (9 concorrencias no TILG).

197. Come per canudos [pondera a abundancia con que mana un líquido]: *deitar || leite come per canudos (46: 68)*. Malia non documentar esta comparanza, exactamente igual, en todo o corpus medieval, percibimos un certo valor fraseolóxico.⁵⁹

198. Come pez. Vid. **Chus/mais negro ca pez.**

199. Come sal, Como desfaz (a) agua (o) sal [pondera a facilidade e presteza con que algo se desfai]: *assi llo desfez da mente / como desfaz agua sal (42:*

55); que assi nos desfaria / ben com'a agua o sal (121: 48); desfez seu feito | como a agua o sal (197: 55); Deus desfez o seu feito, | com'agua desfaz o sal (235: 68); desfeito [...] come sal (282: 34). A comparanza chega aos nosos días. En port. documéntase co mesmo verbo, *desfacer*.⁶⁰

200. Come se con aguillon o levassen [pondera a forza ineludible con que algo ou alguén é impelido ao movemento, á acción]: *correndo de randon || foi a jornadas tendudas, || come sse con aguillon || o levassen de corrudas (31: 50–54)*. Con este valor, ou semellante, a UF segue a ser usada na lingua moderna.⁶¹

201. Come se fosse de pallas [pondera a levidade ou lixeireza]: *leve come se de pal[l]as | fosse (371: 43)*. Tamén na prosa medieval en cast.: *atan livianos le parescian como si fuesen pajas* (Anónimo, *Libro del cavallero Cifar*, 1300-1305, CORDE). A comparanza chega aos nosos días: *(leve/pesar) coma a palla* (Ferro, 2006, p. 245).

⁵⁹ Por *canudo* documéntase, tanto en gal. como en cast. medieval, con verbos como *echar*, *lanzar* e sinónimos, pero con valor literal: *llançalle nos ollos sutilmente por canudo o sal mudo* (Jordanus Rufus de Calabria, *Tratado de Albeitaria*, 1409, XEL). A imaxe da auga deitando por un tubo, cano ou canudo, esténdese, de forma case universal, a un uso fraseolóxico para indicar abundancia. En port. do XV rexístrase, por exemplo, unha UF moi próxima: *recebemos per canos a graça* (Ludolfo Cartusiano, *O Livro de Vita Christi em linguagem português*, ápd R. Lorenzo, 1977, p. 275). En cast. actual é moi común a UF *por un tubo*. En gal. moderno rexistramos a *canadas* (Emilio Canda, *¡Olla...!*, 1898, TILG) e a *canados* (Carlos G. Reigosa, *A lei das ánimas. A novela da santa compañía*, 2010, CORGA), referido á cantidade de chuvia que cae.

⁶⁰ Este *mal se desfaça como o sal na água* (é un recitativo popular, en: http://freguesia-mejinhos.blogspot.com/2012/10/rezas-populares_14.html). Caben outros verbos sinónimos: *que me derreto por ela*, *com'o sal na auga fría* (Blanco, *A poesía popular en Galicia 1745-1885*, 1881, TILG); *Dio-los desmenuia com'o sal na auga fría* (Risco, *Folklore de Melide*, 1933, TILG).

⁶¹ No TILG rexistramos: *Esto foi coma un aguillón que lles fixo apertar o paso* (López Ferreiro, *O castelo de Pambre*, 1895); *Como empurrado por un aguillón irresistible, levantouse* (Villar-Rábade, *Morrer en Vilaquinte*, 1980); *coma se nos desen cun aguillón nas costelas que nos fixo entrar en acción* (Laxe Freire, *Loita e morte*, 1986); *coma se o tivesen espetado cun aguillón* (Bernárdez, *No ano do cometa*, 1987). No CPH: *o pungia, como o aguilhão* (José de Alencar, *Til*, 1872), *pulsar em minhas veias, como um doce aguilhão* (Alvaro Cardoso, *Os Rios Inumeráveis*, 1997); *como um aguilhão que lhe espetassem; como se um aguilhão tivessem; funcionar como aguilhão perante a indiferença* (Internet).

- 202. Come se fosse (feito) de pedra,** **Com'hũa pedra** [pondera o estatismo ou a inmovilidade]: *non se podian mover*; || *ben come se fossen feitos | de pedra* (248: 28–29); *atal com'hũa pedra* (329: 57). Esta comparanza, con distintos matices, rexístrámola en gal. moderno: *Eu non tremaba, como si fose de pedra* (Blanco-Amor, TILG). Ferro (2006, pp. 214, 231) documenta *ser coma unha pedra* para ponderar a insensibilidade e tamén a dureza, semas moi próximos ao estatismo.
- 203. Comer come can** [pondera a voracidade]: *E ja sa lingua [...]* *comeu come can | e os seus beijos* (404: 75–77). A comparanza, que non é estraña á lírica profana de escarnio, rastréase en gal. moderno.⁶²
- 204. Como carr'en pedregal** [pondera a estridencia]: *sôavan || como carr'en pedregal* (179: 37–38). O carro intervéñen moito na fraseoloxía (case dúas ducias de entradas no DFGC). A imaxe do carro ruidoso documéntase en gal. moderno. A comparanza pasou ao español de América.⁶³
- 205. (Como) en jogo 'a modo de brincadeira, de broma':** *El lle repos, com'en jogo* (84: 41); *Nen fez en jogo* (255: 75). Rexístrase tamén na prosa medieval: *pregũtauã os ricos omes cada dia, coẽo en jogo, como lli acaesçeran* (TC. Ápud XEL); *leuades en jogo tal feycto coẽo este* (TC. Ápud XEL); *esto nẽgũ entẽdese en jogo* (HT. Ápud XEL). En gal. moderno a semántica da UF *en xogo* cambiou e é difícil documentar o uso medieval.⁶⁴
- 206. Como fumo** [pondera a inconsistencia, o carácter efémero ou a rapidez con que algo ou alguén desaparece]: *Quand'eles oyron aquesta razon, / como fumo se desfezeron enton* (82: 46–47); *e que se desfazia / come fum'* (365: 14). No TILG documentamos a UF, *como fume*, con distintos verbos (*pasar, desaparecer* etc.) desde Añón, en 1862, ata os nosos días.
- 207. Como nunca (+ ESTRUTURA VERBAL)** [valor ponderativo, indica un grao superlativo]: *tan fremos'e tan são || como nunca mais fora* (201: 57–58); *tan são | como nunca foi*

⁶² Tamén en cast. do XV: *comer como perro* (F. López de Villalobos, *Sumario de la medicina con un compendio sobre las pestíferas bubas*, 1498, CORDE). Na lingua actual a frase *comer coma un can* 'comer vorazmente' témola oída a falantes dezaos (DFGC, s. v. CAN). E documentamos *comer coma can famélicos* (J. M. Parcerro, *Sangue no ollo*, 2011, CORGA), moi próxima á comparanza medieval *come can que á fome | come* (D. Denis, 1240, XEL).

⁶³ No TILG: *rinchan todos como un carro* (Fernández Morales: *Ensayos*, 1861); *renxen como carros* (Cotarelo, Trebón, 1922); *cantando coma carros deseixados* (E. Araúxo, *Cinsa do vento*, 1996); *Renxe coma un carro vello* (X. Lama, *O serodio remordemento do amor*, 1996, CORGA). No español de América: *provocó que la designación del supuesto "candidato natural" [...] temblara como carro en pedregal* (http://priinfo.org.mx/BancoInformacion/files/Archivos/PDF/7220-1-11_41_06.pdf). En autores murcianos: *se atascaba como un carro en un pedregal* (Castillo-Puche, *Trilogía de la liberación*, 1990, p. 313); é precisamente en Murcia onde está viva a frase *echar el carro por el pedregal*, cos mesmos núcleos léxicos ca a frase afonsina (<https://www.laopiniondemurcia.es/opinion/2015/03/22/echar-carro-pedregal-32248374.html>).

⁶⁴ A día de hoxe (*entrar/estar/poñer*) en xogo aluden á intervención de novos factores ou a un risco ou perigo. Con todo e iso, é posible documentar o uso medieval: *¡Qué rapaza lagarteira, fachuqueira, baralleira, sempre en xogo!* (Castillo-Elejabeytia, *Lirios de Compostela*, 1949, TILG); *referirnos en xogo a tempos tremendamente inxeles* (Méndez Ferrín, *Crónica de Nós*, 1980).

mellor (244: 41); *fremos'e são* | *como nunca mais ouvera* (357: 27). En gal. moderno a UF *como nunca* pondera de forma autónoma, sen a presenza da cláusula; así, en Rosalía lemos: *prendados quedaron como nunca* 'quedaron moi prendados' (*Follas Novas*, TILG). Vid. **Qual nunca**.

- 208. Como pedra con cal** [pondera o fortemente trabado que está algo]: *aprendudos ben como pedra con cal* (189: 20–21). Integramos esta comparanza con dúbidas porque non a documentamos fóra desta cantiga. Con todo, debía ser unha realidade constante a combinación destes elementos na construción daquel tempo. Rexistramos posteriormente en gal. e cast. varios exemplos ponderativos con estes núcleos léxicos que nos permiten considerar a posibilidade de que a comparanza tivese xa no s. XIII un certo valor idiomático.⁶⁵

- 209. Como quer que** 1. [Valor causal] 'dado que': *E como quer que o fogo queimasse* || *en redor da omagen quant'achas[s]e*, || *Santa Maria non quis que chegasse* || *o fum'a ela* (39: 15–18). Outros casos: (262: 30).

2. [Valor concesivo] 'aínda que': *El, como quer que lle fosse* | *esto de fazer mui greu*, [...] *feze-o* (127: 42–44). Outros casos: (174: 12–13), (197: R), (237: 64), (253: 17).

- 210. Como tições** [pondera unha combustión activa]: *as fazian arder assi como tições* (85: 49). Documentábase tamén en cast. medieval: *la ssu ssaluacion commo tizon arda* (Anónimo, *Biblia romanceada*, c 1400, CORDE). A UF comparativa chegou aos nosos días (media ducia de casos *coma/-o un tizón* no TILG).

- 211. Con graça** [úsase como fórmula de cortesia para pedir autorización á hora de chegar ou de saír] 'con permiso': *Con graça, Sennor* (59: 62). Documentámolo tamén na lírica profana: *con graça, mia senhor!* (Johan Soarez Coelho, XEL).

- 212. Con paravoas doces** 'de boa maneira, afectuosamente': *Repos a Virgen con paravoas doces* (65: 170). A colocación *palabras doces* perdura a día de hoxe e documentábase tanto na lingua literaria como na lingua popular.⁶⁶

- 213. Con tod'esto** [valor concesivo] 'a pesar desto': *pero, con tod'esto, o coraçon non partiu / de querer seu ben* (16: 27–28). Documentábase este valor na lingua actual.

- 214. Contra costume** 'fóra do acostumado, excepcionalmente': *outrossi foi esto que contra costume* || *foi madre e virgen* (413: 32–33). A UF chega aos nosos días.⁶⁷

⁶⁵ *Más dura que piedra y cal* (Urrea, Miguel de Urrea, *Traducción de la Arquitectura de Marco Vitruvio Polión*, 1582, CORDE); *cerrada a piedra y cal* (M. Azuela, *Los de abajo*, 1916, CORDE; J. Fernández Santos, *Extramuros*, 1978, CREA); *pechado a cal e pedra* (Bieito Iglesias, *O mellor francés de Barcelona*, 1999, TILG).

⁶⁶ Nos corpus (TILG e CORGA) contabilízanse 20 concorrencias. A frase aparece na paremioloxía: *Obras son amores e non palabras doces* (Vázquez Saco, 2003, p. 620) e no cantigueiro popular: *as tuas palabras doces para min son falsedás* (Pérez Ballesteros, *Cancionero Popular Gallego*, 1886, TILG).

⁶⁷ *E seu pai, contra costume, deixoulle escoller muller* (Cunqueiro, *Merlin e familia*, 1955, TILG); *O cura, contra costume, mandounos subir á solaina* (José Tobío, *O seminarista*, 1999, TILG).

- 215. (Correr) como cerva** [valor ponderativo, pondera a rapidez]: *Enton corrend'o monge como cerva* (69: 65). Na lingua moderna é posible documentar a comparanza pero máis ben nun uso literario.⁶⁸
- 216. Cumprir o preito** ‘satisfacer ou solucionar un asunto ou negocio’: *O ome non quis per ren | leixar seu fol deleito, | nen catou y mal nen ben; | mais pois conpriu o preito, | ela con sanna poren | diz* (115: 97–102). A UF procede da linguaxe xurídica: *El aduocado non deue deseparar la sententia que es mandada que se cumpla, el pleito aun conplido* (Anónimo, *Vidal Mayor*, c 1250, CORDE). Neste exemplo da lingua do XIII a UF equivale a *cumprir unha sentenza*; noutro texto afonsino equivale a ‘cumprir un pacto’: *e assí se cumplió el pleito que Nuestro Señor pusiera con Abraham* (*General Estoria*, c 1275, CORDE). No texto que nos ocupa hai un uso metafórico, desviado da idea de dereito ou convenio, porque o que se cumpre é un desexo persoal e unilateral.
- 217. Cumprir o tempo** ‘satisfacer un prazo, completar un determinado período’: *Esto fez a Santa Virgen, | pois que o tempo compriu* (417: 10). A UF chega aos nosos días.
- 218. Cuspir quer suso contra o ceo e vai-lle na faz caer** [expresa o inútil, soberbio e contraproducente que un acto pode ser]: *com'ê om'atrevudo | de pensar nen comedir || de furtar ren do da Virgen, [...] tal é como quen cospir || quer suso contra o ceo, | e vai-lle na faz caer*. (329: 5–8). Temos aquí, enmarcada dentro dunha estrutura modal-comparativa, unha frase proverbial moi antiga e amplamente difundida.⁶⁹
- 219. D'obra de** ‘(feito) á maneira de’: *mas hũa cela faria d'obra de Paris, || u se metesse por mays o mund'avorrecer* (5: 184–185). Esta expresión, *de obra de*, que indica como ou de que maneira se fai algo, podémola documentar en cast. medieval.⁷⁰ A respecto de *obra de Paris*, verosimilmente se refire ás celas ou pequenos habitáculos en que se emparedaban moitas mulleres

⁶⁸ En gal. unha única concorrencia nos corpus para ponderar a rapidez ou axilidade: *co seu pé infatigábel e veloz coma o da cerva* (Ferrín, *Estirpe*, 1994, TILG). Na literatura documentamos *corría coma unha cerva* en A. Cortizas (*Tenrura*, 2019). En port. actual son escasas tamén estas concorrencias: *veloz como uma cerva* (tradución das obras de Anselmo de Canterbury (<https://pdfcoffee.com/as-obras-completas-de-santo-anselmo-de-cantuaria-santo-anselmo-de-pdf-free.html>)).

⁶⁹ O proverbio rexistrou, entre outros, Ferro (1987, n° 6039): *Quen ao ceo cospe, na cara lle cae*, Vázquez Saco (2003, p. 776): *Contra o ceo non cuspas, que na cara ten de che caer* e mais tamén Pérez Ballesteros encadrado nunha cantiga popular: *Non hai que cuspir ó ceio que che caerá na cara* (Cancionero Popular Gallego, 1886, TILG). No *Refranero multilingüe* do Centro Virtual Cervantes (<https://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/Ficha.aspx?Par=59346&Lng=2>) este refrán aparece vertido a 14 idiomas.

⁷⁰ *Todo era lavrado de obra de grafil* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240-1250, CORDE); *guardar que las casas de las abejas non sean de obra de tierra* (Ferrer Sayol, *Libro de Palladio*, 1380-1385, CORDE); *los faga de obra de figuras de cherubin* (Anónimo, *Biblia Escorial I-j-4*, c 1400, CORDE). En gal. moderno a frase *de obra de* só se usa cando vai seguida de número de anos: *o rapaz era de obra de quince aniños* (A. Angueira, *Iria*, 2012, TILG). Con este valor hai 20 concorrencias no TILG.

en xeral na Europa medieval, e en concreto as emparedadas ou reclusas de París.⁷¹

220. D'oj'a + EXPRESIÓN DE TEMPO

[indica os límites dun prazo de tempo]

1. 'durante ese tempo seguido a partir do día de hoxe': *duzentas vezes digades, sen mentir* || "Ave Maria", *d'oj'a un ano, sen falir* (16: 46–47). Na prosa profana documentamos variantes desta UF, canto á forma e canto ao significado.⁷²

2. 'Dentro de X tempo (sendo X= o tempo indicado)': *O emperador lles pos praz'atal: || "D'oj'a tres dias, u non aja al, || venna provar o maestr'este mal* (17:j 50–52); *se non, | d'oj'a trinta dias || morte prenderias* (32: 42–43); *d'oj'a trinta dias | sabiades que morrerey* (53: 67);

d'oj'a quinze dias serei sen contenda || no Parayso (65: 226–227); *d'oj'a trinta dias || serás comigo* (79: 26–27). Nos exemplos das cantigas afonsinas sempre son días pero vemos na prosa profana medieval que poden ser meses.⁷³

221. **Da primeira** 'ao principio, antes': *que llo dera || con sa cera como ll'ela | prometera da primeira* (43: 43); *E porend'aqueste | que vos dixi da primeira* (196: 22). A UF tamén pode ter outro valor, 'de primeiras, primeiro', estudado por Álvarez de la Granja (2005, p. 34). No sentido que nós documentamos, é sinónimo da expresión **De primeiro** (vid. abaixo).

222. **Dacá e dalá** 'nun sitio e noutro, por todos os lados ou por varias partes': *e viron sa posta | dacá e dalá saltar*

⁷¹ O fenómeno das reclusas medievais está suficientemente estudado e hai serias publicacións ao respecto. É común referirse á obra de Berceo sobre a burgalesa emparedada, Oria. Un dos casos máis cedos de documentación na península é do XII: *ad cuius ecclesie alam tu [Urrace] nunc, in parvula cellula inclusa, Deo mente devota servis* (Anónimo, *Donación de la iglesia de San Vicente de la Peña a San Millán*, 1131, CORDE). En Galicia tamén hai documentación temperá: *ego, dompna Marja, inclusa intra parjetes de Sancto Iacobo de Monte* (ano 1209, documentación do mosteiro ourensán de Montederramo, CODOLGA). En Francia sabemos que ao seu paso por Lión, en 1097, o santo Anselmo fora visitar as dúas mulleres reclusas en Marie-Madeleine (L'Hermitte-Leclercq, 1988, p. 228). Centrándonos en París, V. Hugo, en *Notre-Dame de Paris* alude ás reclusas parisienses e cualifica a irmá Gudule de «esqueleto vivente». L'Hermitte-eclercq (1988, pp. 229, 230) cita media ducia de reclusarías só na cidade de París na Idade Media, alude a un dos primeiros reclusos coñecidos da capital francesa, Jean, no ano 1070 e fala tamén da protección que os reis —especialmente Henrique V e Carlos V— conceden a certas reclusas famosas na vila parisiense. As relacións entre o rei Afonso X e o rei francés Luís son tamén suficientemente coñecidas. Relembramos que Fernando III, pai de Afonso X, era curmán de Luís IX de Francia. Afonso casou o seu herdeiro, Fernando de la Cerda, coa filla de Luís IX, Branca de Francia. Quérese dicir con isto que o coñecemento das cousas de París tiña o carreiro aberto para chegar á corte afonsina.

⁷² No canto de *a* é frecuente que apareza *ata*: *d'oje ata dous anos segintes; d'oje este día ata tres anos conpridos primeyros seguintes* (documentación de San Bieito do Campo, 1457, CGPA); *encomendaron a scripuania do coro [...] d'oje este día ata hñu ano a Pero Afonso de Pallares (O Tombo H da catedral de Santiago. Documentos anteriores a 1397. Valga: Concello de Valga, 1394, CGPA)*. Canto ás variantes de significado, hai casos en que a acción indicada polo verbo rexente se pode cumprir en calquera momento do prazo marcado polos dous límites temporais: *prometeu que d'oje a XV días primeiros sigintes dese o dito Afonso Migelles outorgamento (O Tombo H da catedral de Santiago. Documentos anteriores a 1397. Valga: Concello de Valga, 1396, CGPA)*. Neste último exemplo enténdese que se dará ese outorgamento en calquera momento dentro dos límites dos quince días marcados.

⁷³ E o prazo seera d'oje a tres meses. E dizeo ao Cide que venha hy cõ quantos tener (Afonso X, *Crónica Geral de Espanha de 1344*, 1344, CGPA).

(159: 31); *A moça teve mentes | e
dacá e dalá, || e poys viu a Ostia |
alçar, disso* (251: 95–96).

223. Dalend'e daquende, Daquend'e dalen [referido ao mar ou a un río] 'dunha e doutra ribeira', [por extensión] 'por todos lados': *que o andava busca[n]do | e dalend'e daquende* (6: 50); *ja buscado || fora daquend'e dalen* (111: 53–54); *por vee-la ya || gente daquend'e dalen* (153: 52). Documentábase tamén no cast. afonsino e chega aos nosos días.⁷⁴

224. Dali/Daqui/Dende adeante, Des ali/aquí/i/adeante, Dessa ora adeante, D'oje/adeante 'a partir do momento que se indica': *dali/daly adeante* (8: 49–50), (149: 69), (152: 37), (193: 62), (195: 199), (288: 39), (427: 53); *daqui adeante* (42: 34, 70); *dend'adeante* (325: 87); *des ali adeante* (31: 63), (42: 39), (48: 39), (163: 29), (197: 44), (225: 58), (262: 47), (295: 62), (303: 46), (393: 95); *des aquí adeante* (163: 23), (316: 58); *des i adeante* (164: 49), (295: 62); *desa or'adeante* (216: 58); *d'og' / d'oj'adeante* (82: 52), (401: 87).

225. Dar a alma a Deus 'falecer': *e a alma foi dar a Deus* (284: 53).

Documentábase tamén na prosa medieval: *o nobre barõ defu] sua alma a Deus* (TC. Ápud XEL). A UF perdura tanto no gal. como no port. de hoxe en día.⁷⁵

226. Dar a/hũa palmada 'dar unha labazada': *Como o crucifisso deu a palmada aa onrra de sa Madre aa monja* (59: 1–2); *O padre, con coita dele, | en sas faces deu palmadas* (323: 18). A UF chega aos nosos días.⁷⁶

227. Dar ao demo 'importarlle pouco ou nada (algo a alguén)': *dou ao demo os outros amores* (10: 22). Perdura en gal. moderno.⁷⁷

228. Dar camño 'facilitar os medios': *roguemos, | [...] que nos dê camño || por que sejamos | con ela* (406: 54–56). Vid. **Dar carreira(s)**.

229. Dar carpynnas 'dar mostras de gran dor ou desesperación, rabuñando o rostro, xemendo en voz alta ou tirando polo cabelo ou barba': *Assi gemendo e dando carpynnas / adormeceu* (105: 98–99). Mettmann (1988, p. 23, nota 98) dá como significado *desenredar el cabello* pero é inexacto. Parece evidente que entre os trazos que definen a verba *carpiña* entran en xogo dous básicos: a xesticulación e

⁷⁴ *Amas partes de la linna de mediel dia daquende. & dallende* (Afonso X, *Cánones de Albateni*, 1276–1277, CORDE) e, sempre en cast., persiste no XVI: *daquende y dallende cercados se vieron* (Garcí Rodríguez de Montalvo, *Las sergas del virtuoso caballero Esplandián*, 1504, CORDE). Documentámola en gal. e port. de hoxe en día pero co sentido restrinxido, tendo sempre como referencia o río ou o mar: *de aquén e de alén mar/ Miño* (TILG); *A quem me quiser contactar de aquem e alem mar* (Internet, CPW).

⁷⁵ En gal. (TILG, CORGA) e port. (CPW) actualmente o verbo *dar* é menos usado nesta UF ca o verbo *entregar*. Tamén se usa *render*.

⁷⁶ En gal. actual é pouco usada para significar 'golpe na cara ou nas nádegas', úsase máis cando se dá no ombreiro ou nas costas, co valor de 'afagar, animar, felicitar'. Pero si é moi usada en Brasil: *quando ele tinha 3 anos eu dei uma palmada, dar uma palmada em o filho* etc. (Internet, CPW) e incluso se fala da «Lei da Palmada» (CPW).

⁷⁷ *Dou ó Demo a casta deles* (Anónimo, *Segundo diálogo dos esterqueiros*, 1807, TILG) e tamén no refraneiro: *Cegos, pegas e choias, dou ó demo estas tres xoias* (Vázquez Saco, 2003, p. 22) etc.

os trazos auditivos. Os semas deben ser concordantes cos do verbo *carpir*, base de derivación de *carpiña*, tal como aparecen trazados no DRAG. Ao noso entender, o significado de *dar carpiñas* abrangue tanto os xestos (arrabuñarse, tirarse dos cabelos) como os berridos ou choros ruidosos.⁷⁸

230. Dar carreira(s), (Meter/Põer) en carreira ‘facilitar os medios (para lograr algo)’: DAR(LLE/NOS) + *carreira per que* (192: 93–94), (415: 32); *Como nos dá carreiras | a Virgen que façamos...* (368: R); *Eu vos porrei en carreira / [...] com’ajamos algun fillo* (43: 8–10); *e o metess’en carreira || per que abellas ouvesse* (128: 14–15). Na lingua moderna estas colocacións perdéronse, se ben parece que a UF medieval algunha relación garda coa actual *ter o carreiro aberto* ‘ter os medios a man (para facer algo)’ (DFGC, s. v. CARREIRO). Vid. **Dar vías**.

231. Dar cento por ñu ‘dar con suma xenerosidade’: *vos dara Deus por un çento* (75: 40); *ca lle dá por ñu cento* (355: 7); *ca por un don, esto sey ja, || que ll’eu dé, çento me dará* (400: 25). Chega aos nosos días.

232. Dar con (alguen) (a/dentro/fora/en) ‘conducilo a, ir parar alguén a’: *aquel*

mançebo preseron || e, sen saber a verdade, | aa forza con el deron (355: 81–82); *conssello preseron || que eno mar o deitassen [...] e dentro con ele deron* (193: 15–17); *da vila con el deu || for’* (291: 51–52); *deron con el no navio* (95: 39); *con el deu || na riba do rio* (245: 82–83); *deron con el no carcer* (291: 21); *dar con ela | foron nas chammas ardentes* (294: 39). Na lingua actual a UF *dar con alguén* ten un significado distinto, ‘atopar’.

233. Dar dereito (de) ‘fazer xustiza (en algo ou con respecto a alguén)’: *por quanto mal nos ele buscava || dá-nos dereyto del* (15: 99–100); *Ca en lugar de me dereito dar, || diste-me fogo que tan mal queimava* (105: 94–95); *pediu || aa Virgen groriosa | que del gran dereito dar* (127: 14–15); *ca dereito de ssi grande | dá aquel que sse desmente* (174: 35); *aa jostiça mostra ta razon, || e veerás que dereito che dará* (186: 37–38); *Ai, Sennor, destes judeus || me dá, se te praz, dereito* (286: 30–31).

234. Dar en arras ‘dotar’: *foi-lles pedir || sa filla por casamento, | e prometeu-lles sen falir || que lle daría en arras | gran riqueza* (125: 70–71).

235. (Dar) en fialdade ‘(dar algo) para ser custodiado ou administrado por

⁷⁸ Se repasamos outras concorrencias medievais de *carpiña* decatámonos da importancia do son: *Aquela logo entendeu que era seu padre morto, deu ña tam gram carpinha que a ouïrom quantos jaziam derredor* (Chrétien de Troyes, *A Demanda do Santo Graal*, 1245-1265, CGPA); *oyrô os braados et carpiñas que faziã* (HT. Ápud XEL); *ouvirom gram volta no Paaço da Rainha que era hi açerca, e carpinhas de molheres, com gramdes vozes de gentes pellas rruas darredor; braadamdo todos que matavom o Meestre* (Fernão Lopes, *Crónica de D. João I*, 1400-1460, CGPA). Tamén o verbo *carpir* combina ambos trazos: o da xesticulación-acción coas mans (=rabuñarse) está claro no verso *sas faces fillou-ss’a carpir* (cantiga n° 21: 28), e mais neste texto: *ordenaraõ que homẽ nẽ molher naõ se carpise nẽ bradase sobre alguũ finado* (Lopes, Fernão: *Crónica de D. João I*, 1400-1460, CGPA); o trazo do son, de lairse ou chorar ruidosamente, percíbese nestoutro texto: *Eu acordei cando sentin aquel ferro ardendo no peello da perna. E carpin que se oiu en toda a freguesia* (A. Angueira, *Pensa nao*, 1999, TILG). Algúns dicionarios recollen *carpiña* ‘rabuñada’ (DdD).

unha persoa fiel' (Mettmann, DDGM, s. v. FIALDADE): *aver a guardar* || *deu a outr'en fialdade* (239: 10–11). Documentábase tamén na prosa medieval.⁷⁹

- 236. (Dar) en/por don** 'doar, conceder coma un favor, privilexio especial ou presente; consagrar': *se non por Santa Maria, | a que Deus lo* [o poder de resucitar] *deu en don* (14: 49); *dá-mia viva | e sãa ora en don* (84: 59); *cen cravos darei en don* (106: 31); *a Virgen, a que te dei en don* (122: 37); *à Virgen dei en don | meu corpo* (135: 93–94); *pois que cho por don ei dado* (257: 24); *que logo sen al llo enviass'en don* (265: 48); *dela* [da arca-relicario que vendeu] *dera en don* (362: 16). Son variados os complementos directos de *dar* nesta UF: poden ser cousas materiais ou inmateriais (como dereitos sobre as augas, por exemplo, ou a alma), poden ser terras mais tamén poden ser persoas: *alto de generación, / de Boadrís natural, / el rey (ge)lo dio en don / a (aqu)el rey de Portugal* (Anónimo, *Poema de Alfonso Onceno*, 1348, CORDE). Aquí, no texto peninsular do s. XIV, ao ser entregada unha persoa *en don* a outra, a interpretación normal é que aquela vai servila, a esta, como escravo ou servente. En troques, se a persoa se ofrece ou dá *en don* a Deus ou á Virxe, entendemos que se consagra, ou que consagra a vida a El ou a ela. E se o que se lles dá *en don* é o corpo, entendemos que se procurará vivir en

castidade ao servizo de Deus ou da Virxe.

- 237. Dar (grande(s)) apelido(s), Meter grande/forte apelido** 'chamar en voz alta, berrar': *dando grandes apelidos* (45: 88); *deu apelido / chamand'a do Salvador* (102: 64–65); *metendo grand'apelido* (175: 26). Outros casos: (148: 36), (255: 50–51), (355: 73).
- 238. Dar moitas** 'dar moitos golpes ou moitas pancadas': *ataron-ll'as mãos || e os pees e deron-lle muitas con bastões* (85: 13–14). Integrámola con dúbidas. É posible que teñamos aquí unha documentación ceda da serie de UF, tan comúns na lingua actual, onde aparece *moitas*, sempre en feminino plural, sempre con valor negativo: *facer moitas* (DFGC), *levar moitas*,⁸⁰ *pasar moitas* (DFGC) etc.
- 239. Dar (un) cabo** 'acabar, poñer fin': *el dar non lle podia | neun cabo* (202: 24). Na prosa profana medieval documéntase varias veces *dar-lle(s) cabo*, referido a riquezas ou a multitudes: *Mays tãtos erã (de) moytos os mouros que nõ lles podiã dar cabo; muy grande auer, assi que llj nõ podiã dar cabo* (TC. Ápud XEL). Neses casos a UF pondera a cantidade, dá idea de ser algo ilimitado, sen fin. A UF *dar cabo* 'acabar' chega aos nosos días.
- 240. Dar vias** 'facilitar os medios': *Santa Maria, que dêsse vias || per que saissen daquel pavor* (15: 83–84).

⁷⁹ *Que a teuesse en fialdade* (TC. Ápud XEL); *colleron en Renda ou en fialdade* (López Ferreiro, *Galicia Histórica*, 1375, XEL)

⁸⁰ *Teño levado moitas!* (X. L. Regueira Fernández, *Terra Cha*, 1989, TILG). Aquí o significado é precisamente 'golpes ou malleiras'.

241. Dar/Dizer fazfeiro ‘reprender’: *le davan mui gran fazfeiro || do muito mal que fazia* (45: 26–27); *Pois que Santa Maria lle diss’este fazfeiro, || leixó-o* (85: 67–68). *Fazfeiro* é unha palabra composta estudada, entre outros, por Michaëlis e Corominas.⁸¹

242. Dar/Fillar feridas ‘dar/recibir golpes’: *viu log’a Madre de Deus, || coberta de seu veo, || sobela vila estar || con seu manto tendudo, || e as feridas fillar* (28: 97–101); *E buscaron pela casa | pola poderen achar, || chamando Santa Maria | que lla quisesse mostrar; || e oyron en un’arca | a posta feridas dar* (159: 25–28).

243. Dar/Meter (grandes) voces ‘berrar’: *cuidando sen outra ren / que lle no forno ardia, / deu grandes voces* (4: 72–74); *meteu mui grandes voces* (355: 75). Outros casos con *dar*: (193: 31), (212: 37), (369: 124).

244. Dar/Poñer recado ‘prestar axuda, poñer remedio, coidar, explicar, informar’, [co verbo poñer] ‘planificar’: *que mostra-lo possa per mi e non ande || demandand’a outre que me dé recado* (65: 7–8); *que lle troxe tal mandado || da vella como morria, | e que lle dêsse recado || com’ouvesse maenfestos | e que fosse comungada* (75: 54–56); *entrou || e deu a todo recado || de quant’ouv’a recadar* (94: 67); *Dest’un miragre vos*

darei recado (96: 11); *nas tas coitas / porrei eu recado* (399: 49); *ponnamos logo recado || como seja a eigreja / feita* (309: 57–58). Outros casos: (355: 63), (398: 6). En ocasións o valor é case literal ‘dar ou traer un recado, unha mensaxe’: *Dar-ch-ei recado: || eu sôo Santa Maria, | e venno-te teu estado || mostrar* (152: 27). *Dar recado* perdura en gal. moderno.

245. Dar/Render (muitas) graças ‘agradecer’: *A ti graças damos* (9: 138); *e vos muitas graças lle dade* (123: 52); *renderon || graças a Santa Maria* (224: 57–58); *graças lle rendeu || e loores aa Virgen* (382: 66–67). Outros casos: (21: 57), (37: 42), (53: 70), (57: 5–7), (117: 38), (131: 89), (135: 148–150), (157: 36), (166: 20), (198: 37), (204: 36), (209: 34), (241: 95), (244: 42), (291: 56), (318: 48), (339: 51–52), (345: 112), (399: 58).

246. Dar-lle boa/mala vida (a alguen) ‘tratar moi ben ou mal (unha persoa a outra)’: *pera dar-nos bôa vida | aquí* (235: 106); *En coidando que ll’errara, | dava-lle mui maa vida* (341: 15). Estas UF chegaron aos nosos días.

247. Dar(-lle) mala noite (a alguen) ‘facer que alguén durma mal ou non durma’: *deu mui maa noite | a sa madre* (6: 49). A UF chega aos nosos días.⁸²

⁸¹ Carolina Michaëlis (1895, p. 166) tratou do étimo de *fazfeiro*: viría de *facer* + *ferir*. Xa con anterioridade (1873, pp. 86–88) facía derivar *zaherir* e *fazferir* de *facerir* (= *faz ferir*). Tallgren (1907, p. 81) trata de novo sobre esta voz, *fazfeiro*, e ofrece a etimoloxía *faciem ferire*, sen citar a Michaëlis. Si que a cita Corominas. O mestre catalán (DCECH, s. v. HERIR) traza a equivalencia entre gal. *fazfeiro* e cast. *çaherio/fazerio*. Equivalencia indiscutible, ao noso entender: fixémonos nas correspondencias entre o gal. medieval *davan mui gran fazfeiro* e o cast. *dará en çaherio* ‘reprochará’ (Anónimo, *Libro del conde Partinuplés*, c 1500, CORDE), entre o gal. afonsino *dizer fazfeiro* (*lle diss’este fazfeiro*, cantiga nº 85: 67) e o cast. *palabras* [...] *de fazerio* (Afonso X, *General Estoria*, c 1280, CORDE), entre *toller fazfeiro* (cantiga nº 303: 7) e o cast. *desembargasse de tan maño fazerio* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c 1230, CORDE).

⁸² *Onto doume moi mala noite* (X. Lesta Meis, *As abellas de ouro*, 1930, TILG).

248. Dar(-se) por + ADXECTIVO PARTICIPIAL [a construción ten un certo valor resultativo] ‘considerar

que o estado ou a condición acadada é a que expresa o adxectivo’: *por salva poss’esta dar* (7: 68); *Enton se deu por culpado* | *muit’e fillo-ss’a chorar* (88: 92–93); *dizer* || *yan que quen os creya*, | *que o davan por perdudo* (208: 12–13).

249. De ben en mellor [expresa ponderación e intensidade de algo bo] ‘a mellor, para mellor’: *indo de ben en mellor* (410: 34). Rexístrase igualmente na prosa do XV: *benes a el pertenescentes seian abmentadas de ben en mellor* (Vilar de Donas, 1457, XEL). Aínda que se rexistra na península con posterioridade, non é doado documentar a UF a día de hoxe.⁸³

250. De (bo/bon) prez, De mui bon prez, De (mui) gran prez, De todo prez, Mui de prez [función adxectiva, valor ponderativo] ‘de boa fama, moi honrado, de excelente reputación, merecedor de alta estima’: *de bon prez*: (47: 34), (59: 20), (92: 49), (94: 54), (122: 67); *de gran prez* (35: 11), (42: 54), (73: 57), (76: 42), (103: 51), (125: 85), (162: 15), (168: 48), (169: 34), (209: 43), (362: 31), (378: 64),

(391: 6); *de mui bon prez* (353: 62); *de mui gran prez*: (275: 62), (361: 10); SUBSTANTIVO + *de prez* (27: 61), (84: 72), (86: 50), (104: 62), (118: 15), (126: 6), (131: 37), (133: 21), (144: 63), (146: 74), (155: 59), (177: 21), (188: 12), (192: 88), (276: 7), (291: 40), (293: 45), (307: 6), (326: 12), (329: 72), (371: 6), (419: 86); *Sennor de todo prez* (121: 6); SUBSTANTIVO + *mui de prez* (15: 154), (235: 87).

251. De bõa mente ‘con gusto, voluntariamente’: DAR + *de bõa mente* (35: 128), (258: 15), (322: 47), (364: 12); DIZER/LOAR/ROGAR + *de bõa mente* (355: 10), (299: 7), (409: 39); FAZER/LAVRAR + (*mui*) *de bõa mente* (67: 28 e 52), (125: 109), (269: 34), (303: 37), (364: 12); IR/VIIR + *de bõa mente* (67: 52), (267: 27), (269: 34, 36); *levou sigo a livra* | *da cera de bõa mente* (166: 16).

252. De (bon) grado ‘voluntaria e/ ou gustosamente; de boa gana’: CANTAR + *de grado* (65: 158), (313: 67); CONTAR/DIZER/RESPONDER + *de grado* (11: 24), (88: 8), (102: 7), (195: 8), (267: 8), (269: 44, 49), (316: 57), (336: 14), (384: 7); DAR/OUTORGAR/VALER + *de grado* (127: 28), (135: 150), (145: R), (203:

⁸³ En cast., no que nós sabemos, a primeira documentación é do XIV: *van de bien en mejor* (Anónimo, *Libro del cavallero Cifar*, 1300-1305, CORDE), ten un uso rico no período áureo e documéntase escasamente, a día de hoxe (só 2 concorrencias no CORPES). Unha evolución paralela dáse coa lingua portuguesa; rexistramos a frase desde o s. XIV ao XVI: *acrescentasse de bem em melhor* (Fernaõ Lopes, *Chronica do Senhor Rei D. Pedro I*, 1400-1459, CGPA), *crecendo quanto poder de bem em melhor* (D. Duarte, *Leal Conselheiro*, 1437, CGPA), *emcaminhara seus feitos de bem em melhor* (Fernaõ Lopes, *Crónica de D. João I*, 1400-1460, CGPA), *prouuesse a Deos lhe prosperar seus negocios de bem em melhor* (Damian de Goes, *Chronica do felicissimo rey D Emanuel*, 1566) e documéntase raramente en port. actual. Non se rexistra nos corpus do gal. moderno; só documentamos un caso na tradución, publicada en 2015, sobre o orixinal italiano de 1851, de *Memorias históricas sobre a Australia*, de Rosendo Salvado (*Adquirir de ben en mellor*) e outro en redes sociais (*Esto vai de ben en mellor!*), pero ao ser unha UF de significado transparente, e tendo en conta tamén que se constrúe facilmente por simetría coa súa frase antónima —*de mal en peor*—, vixente a día de hoxe, a súa documentación esporádica non indica necesariamente idiomáticaidade na lingua moderna.

2), (266: 13), (315: R), (335: 36), (400: 17), (404: 21); *FACER + de grado* (64: 61), (71: 40), (182: 67), (194: 17), (207: R), (325: 40), (335: 36), (338: 15), (355: R), (366: 55); *IR/VIIR + de grado* (125: 69), (197: 35), (268: 12), (343: 25), (383: 13); *OIR/ESCOITAR + de grado* (205: R), (225: 7), (296: 36); *QUERER + de grado*: (54: 42), (82: 22), (269: 44, 49), (426: 23); *SERVIIR + de (bon) grado* (116: 18), (147: 10), (188: 14), (193: 62), (253: R), (268: 31), (355: R, 5). Outros casos: (B: 44), (35: 60), (55: 4), (111: 21), (132: 104), (141: 41), (241: 24), (253: R, 83), (271: 29), (289: 36), (305: 21), (313: 34), (315: R), (337: 18), (338: 15, 21), (341: 22, 45), (355: 106), (364: 27), (382: 21), (384: 10), (411: 47). Rexistramos tamén o uso da UF como resposta afirmativa curta, conmutable por un *con mil amores*: “*Ven [...], / ven para mi toste.*” *Respos-lle*: “*De grado.*” (79: 45–47).

253. De bon parecer ‘de aspecto físico agradable á vista’: *aposta e ninna foi, e de bon parecer* (64: 12). Consérvase este uso en gal. actual, referido a persoas e cousas.

254. De (bon) sen 1. ‘asisado’: *ome/omees de bon sen* (5: 21), (27: 25); *SER + de bon sen* (32: 8), (63: 32), (131: 16), (155: 14), (192: 60), (271: 51), (314: R). En ocasións a acepción é algo así como ‘no tocante ao sentido común’ ou ‘en sentido común’: *Mas un desses marjeiros | fillou-ss’a escarnecer || da gente que y entrava, | e começou a dizer: || “Ir quer’eu aa taverna | ante do vinno beber, || e en aquesto ben tenno | que os vencerei de sen* (244: 25–28). Aquí entendemos que o descrido mariñeiro pensa que

bebendo viño demostra ter máis sentido común que indo rezar.

2. ‘con razón’ (Mettmann, DDGM, s. v. SEN; García Sabell 1991, s. v. SEN): *quen Deus troux’en seu corp’e de seu peito || mamentou, [...] poren de sen me sospeito || que a quis avondar* (26: 7–11); *muito a preçava de sen* (285: 18).

255. De bon talan ‘con gusto’: *Esto farei de bon talan* (64: 66); *de bon talan || te saudava* (404: 75–76).

256. De cabo são. Mettmann (DDGM, s. v. CABO): ‘totalmente, inteiramente’; Álvarez de la Granja (2005, p. 20): «Emprégase como elemento ponderativo: moi, totalmente»: *a ssa ospeda foi-lles | mui maa de cabo são* (157: 8); *u sse matar cuidavan, | ben assi de cabo são || fez que fossen ius d’outros | muit’amigos* (198: 23–24). Na lingua medieval o adxectivo *são* pode modificar núcleos marcados polo sema ‘non humano’. Por exemplo: 1. *faser çerto e são o dito padroádego*, 2. *escripturas [...] são*. Para casos como (1), F. R. Tato Plaza (DDGM, s. v. SÃO) dá estes valores: ‘seguro, sen risco’ e, para casos coma (2), ‘enteiro’. Esas acepcións cádranlle ben á UF *de cabo são*. A UF *de cabo* pode expresar de seu o valor de ‘totalmente, desde o inicio ou desde a raíz’ (*De cabo = plenamente, totalmente*, en Rodrigues Lapa, DDGM, s. v. CABO). Se lle engadimos *são*, o valor queda marcado con énfase, como ben di Álvarez de la Granja. Teríamos que a hospeda é malvada enteiramente, con seguridade, sen lugar a dúbidas e, no tocante á outra cantiga, as intencións de matárense eran esas, seguras, ben enraizadas.

257. De camño ‘de paso; por un breve espazo de tempo, camiño de outro lugar’: *el Rei, que a ssa casa vëera de camño* (23: 13). A UF chegou ata os nosos días.

258. De camño a ‘en dirección a’: *e a Seixon de caminno | começou taste d’andar* (53: 33); *logo se foi de camño | a Onna en romaria* (221: 63).

259. De certo ‘con certeza, certamente, sen dubidar’: *de certo sey* (122: 51). Outros casos: (36: 13), (102: 74–75), (108: 47), (170: 26), (173: 23), (175: 51), (188: 9), (213: 98), (235: 105), (263: 30), (313: 13), (336: 19), (341: 47), (368: 53), (409: 12), (419: 71), (423: 31).

260. De chãõ. Álvarez de la Granja (2005, p. 21) dá tres valores semánticos:

1. Sinceramente, francamente.
2. Claramente, realmente,
3. Completamente.

Exemplos para 1: *AMAR + de chãõ* (376: 16); *CRER + de chãõ* (25: 77–78), (105: 112); *que logo de chãõ || o seu altar beijassee* (141: 37–38); *loaron poren de chãõ* (163: 27); *roguemos | a Virgen de chãõ* (406: 49).

Exemplos para 2: *DIZER + de chãõ* (132: 57), (208: 12); *VER + de chãõ* (69: 81); *a Virgen santa ll’apareceu de chãõ* (201: 55). Exemplos de 3: *eu te faço certão || ben de chãõ* (115: 333–334); *sãar-t-ei ora de chãõ* (174: 37); *do demo de chãõ || t’ás a departir* (192: 100); *derribou todo de chãõ* (196: 53).

Algúns dos contextos parecen esixir a matización que propón Mettmann

(1989, p. 384): *sen rodeos*, é dicir, ‘sen contemplacións’. Este é o caso de: *castiga | a vegadas ben de chãõ* (157: R); *E quantos aquesto viron | fillaron logo de chãõ || a moller e dar con ela | foron nas chamadas ardentes* (294: 38–39).

261. De cima en fondo, De fond’ a cima [valor ponderativo] ‘de parte a parte, de arriba abaixo, totalmente’: *de fond’a cima fendeu* (35: 85); *era o que a mezcra feita / ouvera e toda de fond’a cima treita* (78: 60–61); *caeu de cima dũa muít’alta pena en fondo* (241: 2). Unha variante doada de documentar na prosa medieval é *de cima ata fondo* (CT, HT. Ápuð XEL). A UF *de cima en fondo* ten un valor próximo á literalidade; posúe, porén, un valor igualmente ponderativo. A lingua actual mantén vivas as dúas: *da cima ao fondo e do fondo á cima* (DFGC, s. v. CIMA e FONDO).

262. De (con)sũu ‘xuntamente, en unión, de común acordo; formando un todo’: *ambos enserrados / de ssuun* (105: 46–47); *[ontr’o corp’e a verilla] || juntado de ssũu* (224: 32–33); *as mãos contra o çeo | de [con]sũu as alçavam* (393: 41); *viu o gãad’u estava || de consũu* (398: 35–36). Outros casos con *de sũu*: (65: 230–232), (233: 50), (255: 28), (277: 12), (311: 18), (343: 31), (413: 15), (427: 16, 24). A UF chega aos nosos días.⁸⁴

263. De coraçõ. Álvarez de la Granja (2005, p. 23) establece catro valores:

1. Con empeño, con gana: *lavrava / ali mui de coraçõ* (249: 16); *DEMANDAR / PEDIR + de coraçõ* (223: 6), (296: 17); *ROGAR + de coraçõ* (27: 37–38),

⁸⁴ Hai dúas ducias de concorrencias nos corpus (TILG e CORGA) para a UF *de consũn*. Non figura no DRAG.

(30: 27), (62: 31), (121: 30), (138: R), (157: 30), (169: 18), (177: 31), (206: 37), (227: 16), (265: 33), (271: 41), (286: 12), (295: 38), (333: 46), (401: 10), (407: 37).

2. Sinceramente: AMAR/(A) COMENDAR/QUERER + *de corazón* (5: 35), (17: 11–12), (94: 43), (125: 24), (146: R), (188: 1–2, 13), (206: R), (259: 27–28), (267: 26), (282: 23), (314: 10), (336: 16), (359: 9–11); CHAMAR + *de corazón* (89: 42), (313: 46), (333: R); CHORAR + *de corazón* (18: 44), (21: 15), (81: 42), (92: 19), (168: 38), (197: 28), (232: 42), (262: 46); (CON)FIAR/CREVER + *de corazón* (44: 5), (84: R), (124: 25), (216: R); LOAR/ONRRAR + *de corazón* (170: 14), (217: 37), (235: 10), (239: 76), (242: 36), (245: 27) (248: 38), (270: R), (283: 56), (333: 67), (361: 32); PARCIR ‘perdoar’ + *de corazón* (272: 52); PESAR + *de corazón* (287: 30), (316: 30).

3. Gustosamente, de boa vontade: *aquesto que tu queres // farei eu mui de corazón* (25: 24–25); IR + *de corazón* (31: 18), (332: 22); SERVIR + *de corazón* (73: 11), (125: 16), (226: 13), (334: 11), (361: 32). Máis casos: (28: 6–7), (59: 27), (400: 15).

4. De memoria: *todos ben ditos // de corazón* (65: 160–161).

Estes valores son suficientes para render conta das numerosas concorrencias nas *Cantigas*, se ben podemos engadir a acepción ‘con intensidade, fundamente’ cando complementa os verbos *amar* e *pesar*. Documentábase tamén a UF máis enfática *de todo corazón* ‘con todas

as forzas ou potencias’: *Quen ben fiar na Virgen / de todo corazón* (284: R), que chega, ao igual que *de corazón*, aos nosos días.

264. De costa ‘a un lado’: *Que non caesse ben juso (...) mas en [un] logar escuso* || *de costa* (102: 52–55). Mettmann (DDGM, s. v. COSTA) dá como valor *ao lado*. A Virxe evita que o seu protexido chegue, na caída, ao cabo da profunda cova: fai que quede nun lugar oculto, fóra da vista dos ladróns, situado nun lateral da cova.

265. De costas ‘ofrecendo as costas, poñendo as costas no sentido da marcha ou da caída’: *caeu daly // de costas* (282: 18–19).

266. De costume [co verbo *ser* cobra valor adxectivo, refírese a aquilo que é habitual] ‘por norma’: *cataron, com’er é de costume, | contra o masto* (36: 31–32); *como an de costume* (116: 13); *pagou-sse da menyynna, || e com’ é de costume, | por moller a pedia* (241: 16–17). A UF perdura na lingua actual. Vid. **Por costume**.

267. De dereit’en dereito [con verbos de lingua ou entendemento] ‘dereitamente, sen faltar un punto á verdade ou á razón; en dereitura’: *E ela lle respondia | ben de dereit’en dereito* (345: 93). Álvarez de la Granja (2005, p. 24), con certas dúbidas, dá como valor ‘inmediatamente’, seguindo neste punto a Mettmann (DDGM, s. v. DEREITO). No CORDE documentamos exemplos a través dos cales se confirma estoutro valor de ‘en dereitura, sen desviarse da verdade, rectamente’ que ofrecemos: *assí es el traidor: quando quiere fazer la traición, no fabla con los honbres en los fechos de su señor de derecho en*

derecho (Anónimo, *Libro del cavallero Cifar*, 1300-1305, CORDE).⁸⁵

- 268. De dur** ‘dificilmente, con esforzo’ [con verbos de lingua pondera o indicible, inenarrable ou o numericamente incontable e pode ter un puro valor enfático]: *Poderia-vos de dur || dizer as grandes dōas || que aquel Soldan de Sur || deu* (28: 131–134); *Contaria-vos de dur || as mui grandes tormentas || que sofreu* (115: 174–176); *e con cantos || ela foi tantos || levada, quantos || mui de dur diria* (255: 141); *de todo deleitosa || tant’é, que de dur seria | en un gran dia contado* (328: 18). Outros casos: *E el meesmo non foi y de dur || en pos deles* (326: 45–46, aquí temos unha lítote). Na lingua actual esta expresión non existe.⁸⁶

- 269. De faz** ‘amosando a cara e a parte dianteira’: *na riba do mar estava / encontra ele de faz* (183: 13). Na lingua actual a UF adverbial é *de face*.

- 270. De femença** ‘con atención e/ou fervor’: *Quen quer que na Virgen*

fia | e a roga de femença (167: R). Documentase tamén en cast. medieval.⁸⁷

- 271. De fronte** ‘amosando a cara e a parte dianteira’: *d’outra parte de fronte || avia un mōesteiro* (48: 13–14).

- 272. (De) gran barata** ‘(que facía) gran negocio’ (UC, s. v. BARATA): *un vilão de gran barata* (61: 12). Este vilán, bo negociante ou cambiador, como home acostumado a facer tratos e sufrir ou cometer enganos á hora de *baratar* ‘negociar’, é un descrido, dato fundamental no desenvolvemento da cantiga, de aí que sexa importante esa caracterización, *de gran barata*. A UF *gran barata* é polisémica e documéntase cinco veces na lingua medieval peninsular.⁸⁸

- 273. De gran maneira** [modificando un adxectivo] ‘moi’: *fremoso de gran maneira* (43: 28). Hai variante próxima en gal. moderno.⁸⁹

⁸⁵ O DLE (s. v. DERECHO) recolle a UF *de derecho en derecho* ‘en dereitura’ como forma en desuso.

⁸⁶ A UF documéntase no cast. do XIII (5 concorrencias no CORDE), por exemplo en Berceo: *de dur seriēn contadas* (*Poema de Santa Oria*, c. 1252-1257, CORDE). En cast. actual temos *a duras penas* pero non acompaña verbos de lingua con este valor.

⁸⁷ *As gestas que los buenos fizieron [...] / los que tan de femença en livro las metieron* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240-1250, CORDE); *catalla lo más que podía de femença* (Anónimo, *Los miraglos de Santiago*, c. 1400, CORDE).

⁸⁸ Nun par de poemas de Johan Fernandez d’Ardeleyro da primeira metade do XIV: *mais o que me del máis mata / é que no meu des[barato] / [ele] faz i gran barata* ‘negocio, ganancia’ (UC); *Tem que no meu del / iaz hi gram barata*: Rodrigues Lapa (1970, p. 307) interpreta ‘vantajoso negócio’; *En Tudela los metieron / Todos (a) muy gran barata* (Anónimo, *Poema de Alfonso Onceno*, 1348, CORDE; aquí *gran barata* significa ‘gran barullo’) e dúas veces na CT. Unha é esta: *En tã grã barata —‘algarada, liorta’— forõ anbos, Achilles et Toas, que nũca foy home que os y uisse que coydassee que ende uiuos podessen escapar*. A outra concorrencia é estoutra: *hũ moymento [...] feyto por tan gran maestria et por tan gran barata. que esto era hũa marauilla de contar*: Parker (DDGM, s. v. BARATA) entende aquí ‘habilidade’ pero nós preferimos unha interpretación máis literal, ‘gran negocio’, entendendo que a obra monumental puxo en movemento —*baratou*— moitos cartos e/ou moito material. No caso específico que nos ocupa, Corominas (DCECH, s. v. BARATAR) di que a voz tende cara a un valor pexorativo; é innegable que subxace o concepto de negocio non sempre limpo.

⁸⁹ *En gran maneira*, susceptible de usarse tamén como modificador dun adxectivo: *belicoso en gran maneira* (Antonio de la Iglesia, *Poesías*, 1860, TILG).

- 274. De (gran) randon** ‘violenta e impetuosamente; rapidamente’: *correndo de randon* (31: 51), (258: 41); *correndo | entrou y de gran randon* (84: 54); *ali u eles yan | polo matar de randon* (121: 32); *o touro leixou-ss’yr de randon* (144: 42); *foi de randon* (146: 88); *correndo à eigreja | o levaron de randon* (293: 33); *E eles de gran randon / [...] Foron logo sen tardança* (359: 44–46).
- 275. De ligeiro** ‘con facilidade, doadamente’: *pode-o Santa Maria mui de ligeiro fazer* (242: R). En documentación galego-portuguesa posterior vemos a UF co significado próximo a ‘con lixeireza’.⁹⁰
- 276. De longe** ‘desde gran distancia’: *un mui gran mont’á || que veen de longe* (307: 16); *mandou trager de mui longe* (342: 18); *foi mui de longe veuda* (358: 23); *de mui de longe | foi end’oydo* (359: 49); *de longe o foron veer* (424: 14).
- 277. De maa maneira** [valor enfático, intensificador de semas negativos] ‘de forma moi fea, moi mala’: *ond’el espantand’estava de maa maneira* (119: 42); *vermell’e ampolado || mui’t’e de maa maneira* (346: 22). Este valor perdura na lingua actual.⁹¹
- 278. De mannãa** ‘pola mañá’: *Outro dia de mannãa* (125: 68), (302: 15). Hai casos en que a preposición é prescindible: *outro dia mannãa* (125: 79).
- 279. De mão de** ‘polo poder ou mandato da persoa que se indica’: *a terra / tñia acomodada // [...] De mão del rei don James* (164: 14–16). Vid. **En mão, Na mão**.
- 280. De menñez** ‘sendo un meniño, na nenez’: *un frade mñor, que de menñez || entrara na orden* (123: 11–12). Documentábase tamén en Berceo.⁹²
- 281. De mesura** ‘(por unha cuestión) de agradecemento e/ou cortesía’: *resorgiu a mort’enton, | braadando de mesura* (224: 53). Mettmann (DDGM, s. v. MESURA) pensa que aquí o significado é ‘comedidamente’ mais nós cremos que é o agradecemento polo gran favor recibido o que motiva o brado. Na prosa medieval hai casos en que *de mesura* implica cortesía ou agradecemento: *de mesura seria que a desedes a mñ* (HT. Ápud XEL).
- 282. De natura** ‘por natureza’: *se el non é ben louco de natura* (65: 117). A UF chega aos nosos días.⁹³
- 283. De noit’e de dia** ‘continuamente, todo o tempo’: *Estas loores e outras / a Santa Maria dando // muitas de noit’e de dia* (55: 35–36); *sempre de noit’e de dia / Santa Maria chamava* (158: 11). Outros casos: (367: 14). Vid. **Noit’e dia**.
- 284. De noite** ‘á noite, durante a noite’: *de noite lles fez tñer vigias* (15: 81). Outros casos: (34: 15), (55: 23), (83: 23), (84: 29), (131: 67), (288: 21), (372: 2).

⁹⁰ *Nom era cousa pera começar assi de ligeiro* (Fernão Lopes, *Crónica de D. João I.*, 1400–1460, CGPA).

⁹¹ *Arruinado de mala maneira, moi mal aviado vou* (Iglesia Alvariño, *A comedia da oliña*, 1962, TILG).

⁹² *En Sant Millán de Suso fue de niñez criado* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c 1230, CORDE).

⁹³ *Non é a muller bonita a máis limpa de natura; ben bonita é a bubela i o niño fai de vasura* (F. Salgado, *Cantares d’a Terra*, 1923, TILG).

- 285. (De noite) come ladrón** ‘con sixilo, a furto’: *andando senpre de noite, | come sse fosse ladrõa* (55: 23); *U ides assi, marido, | de noite come ladrón?* (84: 29). A idea de que o ladrón actúa de noite e sen avisar aparece xa no Evanxeo (San Mateo, 24: 42–46). A comparanza faise tópica e documéntase ben na literatura dos últimos séculos.⁹⁴
- 286. (De) oi/oy mais, Des oge mais** ‘desde agora, de aquí en adiante’ (R. Lorenzo, DDGM, s. v. OGE): *d’oy mais ena mia vida | non é senon amargura* (392: 48); *d’oi mais mui ben te guarda* (235: 33); *Des oge/oi/oy mais:* (1: 3), (5: 87, 177), (6: 33), (58: 56), (105: 105), (115: 335), (247: 29), (297: 45), (301: 23), (372: 25), (401: 91), (417: 23); *quero seer oy mais seu trobador* (B: 19). Outros casos de *oi/oy mais*: (5: 28), (37: 28), (42: 30), (93: 34), (125: 48–49), (196: 49), (287: 45), (303: 38), (316: 56), (365: 24). Nalgún caso concreto o valor é de inmediatez, ‘(agora) xa’: *e oi mais non vos movades / nen faledes, mais calade* (45: 64); *Eu daqui ir-me quero, | ca oy mais comer querrá O convent’* (103: 31–34); ou ‘hoxe mesmo’: *oy ma[i] s levar-me || querades convosco sen tardar* (261: 66–67); *Sen ti mui soa | fico, e tu sen mi soo; || e oy mais jarás so terra* (331: 31).
- 287. De pe/pees** ‘en posición vertical, apoiándose nos pés’: *dar / foi de pees en xermentos / que y eran* (33: 33–34); *per çima das aguas andar de pe* (236: 3); *sobir // foi de pees* (353: 52–53). Na lingua actual dise *de pé*.
- 288. De peitos** ‘co peito apoiado (sobre algo)’: *na fêestra lavando, || e deitou-sse de peitos* (241: 45); *deitou-ss’em el de pram || de peytos* (371: 42). A UF chega aos nosos días.⁹⁵
- 289. De poder** ‘con forza’ (Mettmann: DDGM, s.v. PODER): *o rio corria de poder* (142: 21). Non rexistramos un uso semellante nos textos medievais. A única documentación paralela que atopamos está nos corpus do gal. contemporáneo.⁹⁶ Neles rexístrase a frase *boi de poder*, onde *de poder* significa que ten forza, coma o río.
- 290. De primeiro** ‘primeiro, en primeiro lugar’ (Álvarez de la Granja, 2005, p. 34): *Depos aquest’un seu conpanheiro || San Basilio logo chamou, || e catar foi logo de primeiro || u as sas armas ante leixou || de San Mercurio* (15: 122–126); *ouve pavor || de primeir’, e pois tornou-sse-l’en sabor* (21: 55–56); *e el en tanto, | assi como de primeiro, || fillou-ss’a jogar os dados* (154: 26); *tornou-sse log’aa outra | u jouvera de primeiro* (312: 71). A UF é posible documentalala en gal. moderno.⁹⁷

⁹⁴ *Escalar algum muro como ladrão noturno para roubar a honra de alguma família honesta* (Gonçalves Dias, Leonor de Mendonça, 1846, CPH); *vinham [...] como ladrões* (Almeida Garrett, *Arco de Sanct’Anna*, 1904, CPH); *aprovechándose de la noche como un ladrón, cogí el portante* (C. J. Cela, *La familia de Pascual Duarte*, 1942, CORDE); *e veño a ti de noite coma ladroa* (D. X. Cabana, *Galván en Saor*, 1989, TILG); *fixiu esa noite como un ladrón* (M. Regueira, *L’affiche rouge*, 2007, CORGA); *saíron [...] coma ladróns* (R. Caride, *Terra queimada*, 2017, CORGA).

⁹⁵ *Póndose de peitos no grande balcón* (Otero Pedrayo, *Os señores da terra*, 1928, TILG).

⁹⁶ *Que tire, sin atemodá-la* [unha parella de animais de tiro], *Por catro bois de poder* (Amador Montenegro, *Fábulas galaico-castellanas*, 1927, TILG).

⁹⁷ *Adivirtirei, de primeiro, (...)* (Xornal *O tío Pepe*, 1913, TILG).

- 291. De raiz** ‘por inteiro, incluíndo a raíz ou o principio; desde o nacemento’: *de raiz / creceronll’ as mãos enton* (146: 114–115); *Pois os dous ben de raiz*, || [...] *ouveron todo contado*, (135: 144–147). Na lingua actual, no que nós sabemos, a UF non modifica verbos de lingua ou de coñecemento.⁹⁸
- 292. De ravata** ‘apañando ou collendo o que se espaxeou polo chan’: *mandou que os fillasse come de ravata* (95: 64). Mettmann dá para *de ravata* o significado ‘á presa’ (DDGM, s. v. RAVATA), pero no contexto da cantiga nº 95 non lle acae: o *almiral* ponlle diante, literalmente *pos-lle deante*, a Abran panos, ouro e prata para que el colla: coma nunha *rebatíña*.⁹⁹
- 293. De rijo/rigio/rrigo** ‘fortemente, violentamente’, [con vbos. como *rogar*] ‘encarecidamente’: *atou-a / muy de rrig’* (8: 34); BRAADAR/CHAMAR/CHORAR + (*mui*) *de rigio/rrijo* (47: 28), (53: 18), (77: 41), (174: 17), (337: 18–20), (366: 67); DEMANDAR/ROGAR + (*mui*) *de rrijo* (25: 134–135), (28: 41–43), (149: 24); FERIR + *de rrijo* (59: 73), (161: 28). Outros casos: (63: 34), (95: 48), (77: 36), (151: 24), (185: 70), (284: 16), (327: 29), (337: 20), (369: 70), (372: 15).
- 294. De sen** ‘con razón’ (Mettmann, DDGM, s. v. SEN; García Sabell 1991, s. v. SEN): *quen Deus troux’en seu corp’e de seu peito* || *mamentou*, (...) *poren de sen me sospeito* || *que a quis avondar* (26: 7–11).
- 295. De seu** ‘propio, da súa propiedade’: *Aquela dona avia | de seu un rico sartal* (212: 16). Documentámolo tamén na prosa medieval e perdura con idéntico valor na lingua actual.
- 296. De + SUBSTANTIVO + tro/trões ena + SUBSTANTIVO** [os substantivos indican extremos dun mesmo parámetro; a UF marca e pon a énfase nunha totalidade]: *tod’encendido* || *foi ben da cabeza tro ena verilla* (19: 27–28); *qual prijon aazor fillar conven*, || *d’ave pequena tro ena mayor* (44: 12–13); *ficou todo britado | dos pees tro ena moleira* (213: 84). En gal. moderno úsanse variantes próximas.¹⁰⁰
- 297. De tod’en todo** ‘con toda certeza’, [co verbo *ter*] ‘certeza absoluta’: *viu que seria | de tod’en tod’enforcado* (355: 83); *Tiinna de tod’en todo* |

⁹⁸ Algún exemplo hai nos últimos séculos: *estoy deseando saber de raiz un caso de tanta importancia* (Fray Francisco Alvarado, *Cartas críticas del Filósofo Rancio*, 1811-1813, CORDE); *Se querei saber de raiz os efeitos e danos...* (Brasil, blog, ano 2012, CPW).

⁹⁹ No DdD figura *rebatíña* ‘piñota’. No TILG hai exemplos de *á rabatiña*, *á rebatiña* e *arrebatíña*. En Valdeorras, na nosa infancia nós recordamos cando se botaban ao aire caramelos e larpeiradas *á rebatiña* nos bautizos, por exemplo. Os rapaces arremuiñábanse e apañaban do chan os que podían. No norte de Portugal tamén se documenta *tirar á rebatina*, con significado semellante ao valdeorrés (TLPGP, s. v. REBATINHA). No Algarve din *atirar á rebanhita* (metástase de *rebatinha*), cun valor paralelo (Brazão, 1996, p. 160). Na zona de Coimbra había un sistema de semear *á rebatina* e así tamén se fala de diñeiro *atirado com a mão como quem semeia, o que o povo chama «à rebatina»* (forma de *espallar as sementes nos campos*) (<https://lusophia.wordpress.com/2012/09/04/de-lagos-da-beira-a-regaleira-as-origens-de-antonio-augusto-carvalho-monteiro-parte-i-por-paulo-andrade/>, CPW).

¹⁰⁰ Hai numerosos exemplos documentables no TILG: *de pés a cabeza, dende os pés ata/astra a cabeza, dos pés á cabeza; de cabeza a/aos pés, dende a cabeza astra os pés* etc.

aquesto que assi era (365: 16). En gal. actual temos esta UF co valor ‘completamente, totalmente’.¹⁰¹

298. De todo seu sen ‘con toda a súa alma, cos cinco sentidos’: *de todo seu sen || lle rogava* (146: 30–31).

299. De voontade ‘de corazón, sinceramente’ (Álvarez de la Granja, 2005, p. 38); con verbos como *oir* e *dar* tamén lle acae o valor ‘de boa gana’: *fez que a quisesse || o novio de voontade* (132: 142–143). Outros casos: (138: 7), (200: 40), (249: R), (253: 19), (289: 6–7, 30), (335: 53), (379: 12), (384: 85), (405: 51). En gal. moderno documéntase ben *de vontade* ‘de boa gana’.¹⁰²

300. Deitar en vergonna ‘avergonzar, quitarlle o creto (a alguén)’: *por en vergonna deitar || a seu padre* (108: 74–75).

301. Deitar sorte(s) (sobre algo) ‘sortear (algo)’: *sobre seus panos sorte | deitaron* (403: 46–47); *E estando en perfia | de qual deles o matasse, || deitaron ontre ssi sortes | quen primeiro começas[s]e* (194: 30–31). Na lingua actual esta frase non se conserva, no que nós sabemos. A UF correspondente sería *botar a sortes*.

302. (Denteira) come con agraz [valor ponderativo, pondera a moita denteira

ou envexa]: *avian, sen mentir; / denteira come con agraz* (68: 51–22). O froito agraz fai estarrecer ou regañar os dentes, de aí o sentido da estrutura comparativa referido á denteira. En cast. do XIII documentamos algunha comparanza semellante.¹⁰³

303. Depenar os grannões [expresa desesperación]: *con sanna / depenava os seus grannões* (305: 58). Integramos esta UF con dúbidas porque é moi posible que o valor sexa literal, é dicir, o personaxe (un cambiador) depenaría ou tiraría das súas barbas en sinal de exasperación. A cuestión está en saber ata que punto son compatibles aquí os dous sentidos, o recto ou literal e mais o figurado.

304. Des en [valor aditivo] ‘e tamén, e amais; desde ese momento’: *En tal guisa, que pois nunca dise ren [...]. E des en // tolleit’ e sen sen* (317: 65–67); *de Santa Maria naceu || e a treze dias des en || aos tres Reys apareceu* (424: 9). Vid. **Des i**.

305. Des i 1. [Valor consecutivo-aditivo] ‘a partir de aí/agora, (desde) entón, (e) en consecuencia, consecuentemente, por esa razón’: *e ar || querrei-me leixar de trobar des i || por outra dona* (B: 23–24); *e fez-ll’ en Deus descreer; || des i a ela negar* (3: 23).

¹⁰¹ 7 concorrencias no TILG. Esa acepción (‘totalmente’) tamén se rexistra na prosa medieval e así o recolle Álvarez de la Granja (2005, p. 37).

¹⁰² *Cartos que tampouco se lles diron de vontade* (Luis Moure, *Sempre matinando*, 1971, TILG); *que lle daban de vontade todo o que el solicitaba* (Mª Teresa Otero, *Relatos / A sorpresa de Manoel*, 1990, CORGA); *pero que lle pedira de vontade unha terza do total* (X. Rábade, *O viaxeiro invisible*, 1992, CORGA); *Collia o que me ofrecían de vontade* (H. Puentes, *O bandido Casanova*, 2000, CORGA). En port. e brasileiro consérvase ese sema de ‘gana’ na construción, moi frecuente, *morrer de vontade (de facer algo)* (628 concorrencias só para *morrando de vontade*, CPW).

¹⁰³ (*Crudo*) *commo agraz* (Anónimo, *Poema de Fernán González*, c 1250, CORDE). Tamén nun poema de Álvarez de Villasandino se alude á *dentera* [...] *de o agraz* (*Cancioneiro galego-castelán (1350-1450)*, 1355-1424, CGPA).

Outros casos: (18: 55), (42: 47–49), (88: 98), (91: 30), (96: 59), (122: 22), (125: 114), (129: 26), (135: 28); (171: 20), (174: 18), (182: 63), (183: 30), (221: 25), (229: 29), (251: 48), (253: 81), (257: 27), (283: 59), (295: 63), (307: 42), (313: 43), (319: 40), (334: 17), (418: 25).

2. [Valor aditivo] ‘e tamén, ademais’: *ca punna de nos guardar de falir; || des i dos erros nos faz repentir* (10: 16); *E des i ar cuidou logo | de meter y gran convento* (45: 31); *quer-nos encobrir || quando en erro caemos; || des i faz-nos repentir* (94: 10). Outros casos: (125: 18); (155: 49), (182: 27), (219: 42), (222: 37), (237: 85), (238: 7), (245: 22, 91), (253: 26), (265: 61), (275: 57), (292: 107), (295: 22), (298: 24), (311: 26, 41, 63), (313: 24, 27), (314: 21), (328: 22), (331: 25), (333: 6), (399: 14), (409: 51, 85).

3. [Valor de immediatez no tempo ou de ordenación lóxica na secuencia dos feitos narrados] ‘Despois (diso), de inmediato’: *Dous monteiros, a que esto mandou, fillárona des i || e rastrand’a un monte a levaron mui preto dali* (5: 68–69). Outros casos: (8: 32–33), (25: 122), (34: 17), (53: 22), (57: 28), (65: 135), (65: 180), (97: 38), (103: 31, 37), (122: 46), (128: 23), (136: 35, 38), (141: 37), (149: 65), (150: 65), (159: 36), (172: 25), (185: 53), (186: 32), (204: 26), (206: 20), (208: 33), (214: 40), (215: 60), (216: 32), (221: 25), (241: 66), (243: 20), (255: 104), (277: 16), (278: 30), (298: 24), (305: 20), (313: 74), (317: 17), (319: 80), (339:

53), (344: 38), (353: 48), (355: 117), (399: 59), (408: 27).

Á parte destes valores fraseolóxicos tamén se rexistra algún caso de significación literal, ‘de/desde aí’: *mentes parou || de cima dun outeiro u assomou, || des i mui longe ante ssi devisou || a Terena* (275: 32); *e pois tornades des i* (424: 40); *cataron a nave des i // per u entrara a agua* (339: 36–37).

306. (Des) oi mais ‘desde agora en adiante’: *metamos-lle des oi mais o moç’en poder* (5: 87); *Este meu irmão receb’oi mais por fillo meu* (5: 28). Outros casos: (5: 177), (247: 29), (301: 23), (401: 91), (417: 23, 28).

307. Des quando ‘desde que’: *niun torto faço | nen fiz des quando vos vi* (84: 32). Outros casos: (198: 22), (402: 16), (419: R).

308. Deus tio demande [as implicación son relixiosas: en último extremo, a xustiza vén de Deus, quen pedirá contas a todos do feito en vida] ‘atente ás consecuencias; halo pagar, hache saír caro’: *e est’orgullo que mi ás mostrado, / Deus tio demande, que pod’e val* (15: 64–65). Vemos a UF tamén na lírica profana: *mays Deus, que sabe ben que est’assy, | poys eu morrer, demande-lho por mi* (Sancho Sanchez, 1240, XEL). A frase chega aos nosos días.¹⁰⁴

309. Dia do joyzo, O gran juyzio [concepto da escatoloxía cristiá] ‘derradeiro día no que Xesucristo xulgará vivos e mortos, selando o seu destino para

¹⁰⁴ *Deus lle perdoe e a min non mo demande* (H. Puentes, Aguillóns de Ortegá, 2005, TILG); *que Deus mo demande* (O Correo Galego, 1996, CORGA), *que Deus volo premie, se así non o facedes que el volo demande* (María Gándara, Magog, 1997) etc.

toda a eternidade’: *no dia do joyzo* (48: 8), (238: 41), (346: 7); *o dia forte* || *do juyzo* (360: 14–15); *gran joizo/juyzio*: (341: 7), (401: 7). A día de hoxe pode recibir outros nomes: *día do xuízo final* ou *xuízo universal*.

310. Dia nen noite ‘decontino’, [en construción con dobre negación] ‘sempre (+ MODALIDADE AFIRMATIVA)’: *dia nen noite / non quedava de tenta-lo* (67: 58); *non foi dia nen noite / que non fose en oraçon* (274: 10). A UF é posible documental en gal. moderno.¹⁰⁵

311. Dizer a (mui) grandes vozes ‘exclamar en voz alta, proferir grandes gritos’: *diss’a mui grandes vozes* (35: 72), (42: 45), (178: 28), (341: 57); *diss’a grandes vozes* (194: 33). Outros casos: (43: 50), (165: 37), (337: 30), (404: 70).

312. (Dizer) contra/ontre ssi ‘razoar consigo mesmo’: *contra ssi dizia* (9: 158); *dizer || ontre ssi* (46: 36–37). Outros casos: (69: 32), (281: 15). Vid. **Dizer en sa voontade**.

313. Dizer de non/si ‘negar ou afirmar’: *Poren non lle diz de non, mas de si* (30: 20); *sol non lle dirá de non* (138: 10); *dizia-lle de non* (382: 14); *non me diga de non* (401: 6).

314. Dizer en sa voontade ‘dicir para si, pensar’: *non falava, | mais diss’en sa voontade* (376: 35).

315. Dizer mal de (alguen) ‘falar mal de (alguén), criticar’: *diz mal do judeu* (6: 25); *Quem diz mal || da Reyn[n]*

a Espirital (72: R, 7–8, 27–28, 43); *mais de mal diss’essa ora | da Virgen Santa Maria* (174: 13); *Tanto lle disse mal dele* (177: 15); *dizer mal do Salvador* (238: 35). A UF chega aos nosos días.¹⁰⁶

316. Dizer nemiga ‘difamar, calumniar’ (J. J. Nunes [DDGM, s. v. NEMIGA]: *nemiga* ‘palabra infamante’): *faz-lle que diga nemiga* (343: 45). Documentase tamén na lírica profana: *dirá nemiga* (Martin Soarez, 1240, XEL).

317. Dous figos. Vid Un figo.

318. Dous nen tres [pondera unha certa abundancia numérica; cando a modalidade é negativa, expresa negación absoluta]: *ss’ergeu e foi ssa via, | que non chamou dous nen tres || omões que con el fossen* (42: 83–84); *macar de toller-lla provaron dous nen tres* (64: 83).

319. Du tollen e non pōen á sempre’a falecer [frase proverbial: dínos que se os gastos superan os ingresos o saldo será sempre negativo]: *aquesto sempre’aven: || que du tollen e non pōen | que á sempre’a falecer* (351: 28). A primeira parte consérvase case idéntica na lingua actual: *O que quita e non pon, logo chega ao fondón* (Vázquez Saco, 2003, p. 198).

320. Dũa parte... e da outra [conectores en correlación para establecer distintos puntos de vista ou consideracións opostas e/ou complementarias] ‘dunha banda... doutra banda’, ‘por

¹⁰⁵ *Arreo está no corazón, sin podé-la día nin noite quitar* (J. M. Pintos, *Poemas (Álbum del Miño)*, 1858, TILG).

¹⁰⁶ *Dices mal de todo cristo* (D. Blanco, *A poesía popular en Galicia 1745-1885*, 1884, TILG); *Oín dicir mal de ti* (J. Pérez Ballesteros, *Cancionero Popular Gallego*, 1886, TILG) etc.

unha parte... por outra parte': *Ca dũa parte viyan | ssa grand'enfermedade, || e ar da outra parte | a ssa gran pobridade* (218: 25–26); *dũa parte | a feri'e castigava, || e da outra lle fazia | muit' algu'* (303: 22–23). A UF chegou aos nosos días.

321. Dun coraçon (e dũa voontade) 'de maneira unánime e concertada': *enton todos dun coraçon e dũa voontade | chamaron a Virgen santa* (36: 26–27); *Acordados dum coraçon || fezeron del sa esleyçon* (87: 50). No primeiro caso non temos absoluta seguridade de estarmos ante dúas unidades fraseolóxicas ou unha soa composta por coordinación, do tipo *uña e carne, en corpo e alma*. Inclinámonos, porén, por considerar que hai só unha UF. Documentamos no corpus medieval máis dunha ducia de casos en que *corazón* e *vontade* aparecen unidos.¹⁰⁷ A UF non perdura na lingua actual.

322. Dun en al 'alternando nun lugar ou obxecto de atención e noutro, sen permanecer en ningún': *cambiava / seus amores dun en al* (42: 10). Na lingua actual rexístrase con idéntico

valor *dun noutro* (6 concorrencias no TILG).

323. En apelido 'dando voces, berrando': *a gent' assuada || sobr'el en apelido* (403: 40–41). A UF documéntase con outro valor semántico, un valor de chamamento, á guerra ou por convocatoria do concello, máis frecuente na documentación medieval que manexamos.¹⁰⁸ Pero neste contexto, o da cantiga afonsina, está claro que a xente, acirrante, bérllle a Xesús camiño do calvario.

324. En aquel tempo 'daquela, entón': *En aquel tempo morava | un ome bõo aly* (245: 20). Outros casos: (309: 10, 15).

325. (En) aquela sazón 'daquela': *e en aquela ssazon || foran y outras perdudas* (31: 23–24); *tũa o logar en aquela sazón* (63: 22); *un tesoureir'y era aquela sazón* (73: 12). Outros casos: (164: 11–12), (183: 7), (187: 14), (414: 14). *Naquela sazón* documéntase en gal. actual (TILG).

326. En az 'en disposición ordenada; en ringleira; mirando frontalmente a': *mais paremo-nos en az* (35: 52); *ant'a porta paravan-ss'en az* (52: 21); *se*

¹⁰⁷ Exemplos tirados do CGPA: *de bon corazon et de boa voontade* (2 concorrencias, Santa María de Oseira, 1256); *de boo curazon e de boa voontade* (Galicia Histórica, 1272); *de meu boo cor et de minna boa voontade* (San Salvador de Pedroso, 1284); *de boa cor et de boa voontade* (San Salvador de Pedroso, 1289); *de bõo coraçon et de bõa voontade* (Fontes documentais da Universidade de Santiago, 1306); *bom coraçon et de boa voontade* (Santa María de Oseira, 1314); *de boon coraçon et de boa voontade* (2, Santa María de Belvis, 1339); *de bõo coraçon e de boa voontade* (Crónica Geral de Espanha de 1344, 1344); *q(ue)brãto do coraço e cõ omildossa voontade* (Primeyra Partida, 1350); *de bo coraçon [sic] et de boa voontade* (San Martiño de Vilourente, 1381); *de bon coraçon et de boa voontade* (Galicia Histórica, 1384); *de todo coraçon, toda voontade* (Leal Conselheiro [LC], 1437–1438); *poendo por ello nosso coraçon e voontade* (LC); *desejo de sseu coraçon e voontade* (LC); *amemos de todo coraçon, voontade* (LC); *fraqueza de coraçon e voontade* (LC); *tirar do coraçon e da voontade* (Livro da Ensinança de Bem Cavalgar Toda Sela, 1437–1438).

¹⁰⁸ 8 concorrencias na lingua notarial galega, por exemplo: *in fossado uel apelido* (Colección documental del Archivo de la Catedral de Ourense (800–1300), 1133, CODOLGA); *Qvando alkaldes saliren en apelido* (Foro de Castelo Rodrigo, 1280, XEL) e con ese valor aparece na primeira documentación peninsular: *et qui non fuerit en apelido, peitet* (Anónimo, Pedro I concede carta de fueros a todos los pobladores de Caparros, 1102, CORDE).

pararon log'en az, || u avia mil e cento || donas (59: 97–99); *todos en az || deron aa Virgen loores* (131: 91–92); *os crerigos se pararon en az || e loaron* (255: 143); *estand'ante mi todos come en az* (209: 40); *quadrava ben as pedras | e pōya-as en az* (249: 22). O substantivo *az* significa na lingua medieval ‘á dun exército’ ou o propio exército visto coma un conxunto ordenado de individuos. Cando entra a formar parte da UF *en az* mantén esa idea de disposición ordenada, iso está claro cando o suxeito é plural. Cando o suxeito disposto *en az* é singular a cousa cambia. Nas *Cantigas* afonsinas hai dous casos: *Os mouros, pois viron esto, | fórona dali erguer e posérona no muro | ontr'as amêas en az* (183: 27–28); *Mui correndo || parou-ss'en az* (139: 34–35). Aquí o significado é lixeiramente distinto. Debemos ter en conta que cando as *azes* dos exércitos se preparan para o combate o seu posicionamento é o de dúas formacións enfrontadas: cara a cara. Este é un concepto básico para entender o desprazamento semántico da UF *en az* cando o suxeito é singular, nos casos indicados e noutros que se poden documentar en cast., de Galicia e de fóra de Galicia: *que ninguno antes de ser velado publicamente en haz de la santa madre Yglesia* (Anónimo, *Synodicon hispanum I. Galicia*, 1528); *Llevólo Dios en az y en paz de todo el pueblo* (J. Méndez Nieto, *Discursos medicinales*, 1606–

1611, CORDE). En tales casos o valor semántico é ‘de fronte (a)’ ou ‘mirando frontalmente a’. No texto da cantiga nº 183 pensamos que se nos brinda a confirmación, porque antes dísenos que a imaxe da Virxe estaba de costas ao mar: *na riba do mar estava / escontra ele de faz* (183: 13), en clara oposición á nova colocación: *no muro / ontr'as ameas en az*. A versión actual do DLE dá para *en haz* como desusado o valor ‘a vista, en presenza’, acepcións próximas ao valor que arriba propuxemos, ‘mirando frontalmente a (de maneira que pode ser visto)’.¹⁰⁹

327. En baylia ‘en poder ou baixo a xurisdición (da persoa aludida)’: *u dem'os seus ten || na ssa baylia* (32: 45–46); *de o dare / ao dem'en baylia* (115: 28–29). A UF tamén se documenta na prosa medieval co valor ‘baixo a xurisdición dun territorio concreto’. Consérvase aínda na península no s. XVI.¹¹⁰

328. En bõa fe [expresión de xuramento] ‘por ben, en verdade’: *jur'en bõa fe || que* (339: 12).

329. En bon son ‘con boa entoación, melodiosamente; con boas palabras’: CANTAR + *en (mui) bon son* (24: 49), (84: 69), (103: 26), (262: 45), (270: R); DIZER + *en (mui) bon son* (82: 48–49), (135: 90), (410: 9).

330. En bon/mal ponto ‘en boa/mala hora’: *En bon ponto vos fui connocer* (63: 64); *en mal ponto vimos seu solaz*

¹⁰⁹ Hai que ter en conta que en cast. conflúen na forma (*en*) *haz* dúas raíces distintas: *acies* e *facies*.

¹¹⁰ *Palaz de Rey, que est in bailia de Uilar de Donas* (Vilar de Donas, 1228, CGPA); *comendador daf'cousas do espital ena Bailia de Ribadauja* (Clarinda de Azevedo Maia (ed.) (1986), *História do galego-português*, 1287, CGPA); *que no trayga mas de cinco hombres estrangeros en baylia ni en seruicio de rey* (Anónimo, *Fuero reducido de Navarra*, 1530, CORDE).

(5: 120); *en bon ponto naceu* (263: 5); *En bon ponto vimos esta Sennor* (363: R). Vid. (En) **bõo/mal dia**.

331. (En) bõo/mal dia ‘en boa/mala hora’: *en bõo dia foi nado* (238: 8); *Mal dia vi || beldade daquesta dona* (206: 22–23). A UF úsase en gal. moderno.¹¹¹

332. En braço(s) ‘tomando como base onde asentar un ou os dous brazos, sostido nun brazo ou nos dous’: *apareceu || con seu Fill’en braços* (138: 54–55); *têendo seu Fill’en braço* (293: 23). Outros casos: (128: 34, 45), (149: 39), (205: 2), (251: 38), (299: 18), (315: 18), (335: 31, 81, 88, 97), (345: 82).

333. En cabo de ‘nun extremo (de)’: *en cima dũa gran pena, | ben en cabo da montanna* (191: 8); *que é en cabo da vila* (249: 12). Na lingua actual documéntase ben a variante *no cabo de*.¹¹²

334. En coita de morte ‘en perigo inminente de morrer’: *Estava de parto en coita de morte* (89: 1–2); *quand’ouver coita de morte* (204: R); *O que en coita de morte | mui grand’ou en prijon for* (245: R).

335. En comenda ‘ao coidado (de), baixo a protección (da persoa que se indica)’: *A moller que o marido leixara en comenda a Santa Maria* (64: 1); *meteu-ss’en sa comenda* (172: 32); *têer en sa comenda* (323:

6). Outros casos: (94: 42), (129: 16), (419: 51). Unha variante desta UF chegou aos nosos días: *en encomenda* (TILG).

336. En cos ‘sen abrigo, con pouca roupa’: *non levades aram / e ydes assi en cos* (186: 45).

337. En cruz ‘cos brazos estendidos horizontalmente, formando co corpo a figura dunha cruz’: *tendud’en cruz* (265: 131–132), (295: 47); *parou-sse-ll’en cruz ena porta* (285: 72).

338. En dereito de ‘en dirección a’: *e os calcannares ben en seu dereito || se meteron todos no corpo maltreito* (77: 12–13); *Esta aranna andando | per cima do espiaço || e depois pelos costados | e en dereito do baço* (225: 41–42); *foi con eles a caça [...] en dereyto da aldeia | que Coyra éste chamada* (366: 40–41). É posible documentar a UF en gal. moderno.¹¹³

339. En desden ‘con indiferenza ou desprezo’: *un seu falcon foi matar || en el hũa garça mui’en desden* (142: 13). Hai que entender que a garza era pouca cousa, unha presa fácil, para o poderoso falcón e de aí a idea de ‘non ser digno contrincante’ para el. Noutros casos aparece a UF modificando o verbo *dizer*: [A Virxe] *lle diss’assi en mui gran desden* (299: 38). Neste caso a connotación é de displicencia e desagrado porque el a desobedeceu e desatendeu. Outros casos: (314: 37), (329: 37). Vid. **Têer en desden**.

¹¹¹ *Tamén che tiven que vir cair por aquí en bo día, ho...* (J. M. Martínez Oca, *Beiramar*, 1983, TILG); *Cheguei en mal día a Mozambique* (Luís Menéndez, *Toda a terra é dos Homes. Galegos no mundo*, 1993, CORGA); *en mal día caín onde agora me encontro* (X. Borrazás, *Criminal*, 1994, TILG) etc.

¹¹² Moi ocasionalmente rexístrase tamén a forma medieval: *e coa «oulibeira» que estaba en cabo da Horta do Concello* (Olga Gallego, *A cidade de Ourense. Unha visión a través dos séculos*, 2002, TILG).

¹¹³ *Enfiaba en dereito do San Agustín* (X. Neira Vilas, *Galegos no golfo de México*, 1980, TILG).

- 340. En dōado** ‘gratuitamente; inutilmente’: *ssequer o meu serviço | averedes en dōado* (67: 31); *se fillou pola querer || destroir; mas en dōado* (99: 33–34). Documentábase tamén escrito nunha soa palabra: *endonado/endoado/endōado* (XEL). A locución non chega aos nosos días. Na lingua actual dicimos *de balde* ou *en balde*, respectivamente.
- 341. En este meogo** ‘entre tanto, no ínterim’: *se en este meogo || morreres, morrerás de Deus perdōado* (65: 97–98). Documentábase tamén en cast. medieval.¹¹⁴
- 342. En ferros** ‘encadeado, preso’ [precedido normalmente dos verbos *deitar*, *meter*, significa ‘encadear’]: *o meteron e en ferros* (158: 8); *jazend’assi en ferros* (158: 15). Outros casos: (252: 28), (301: 10). A UF chega aos nosos días.¹¹⁵
- 343. En fiadoría** ‘en prenda, a modo de fianza’: *Sas omagões, que veer || posso, dou-t’en fiadoría* (25: 47–48). A UF tamén se documenta na prosa galego-portuguesa e cast. no medioevo.¹¹⁶
- 344. En figura/feitura de** ‘baixo a forma de, con aparencia de’: *ca nos disti* || *en nossa figura || o seu Fillo* (40: 25–27); *esta cera ti darei || en sa figura* (44: 30–31); *o dem’a sair || en figura de touro o foi* (47: 23–24). Outros casos: (47: 32, 38), (335: 30), (292: 43). A UF perdura en gal. moderno.
- 345. En gage** ‘en prenda’: *deu-lles en gage / seu fill’onde foi pois mui repentuda* (62: 17–19). Nin a voz nin a UF chegaron aos nosos días.¹¹⁷
- 346. En gēollo(s)** ‘coas pernas dobradas e os xeonllos apoiados no chan’: *en gēollos ant’o altar* (16: 48); *estava | ant’el en gēollo fito* (75: 129). Outros casos: (43: 61), (65: 162), (92: 21), (127: 22–23), (206: 18), (274: 20), (292: 81), (404: 73).
- 347. En (grā) balança** ‘en situación de grave inestabilidade, en perigo, en xaque’: *Con ajuda nos vene | e con ssa amparança | contra o que nos tene | no mundo en gran balança* (115: 9–12); *Aquesto que me tu rogas | farei eu de bōa mente, || tanto que oi mais teu feito | non[o] metas en balança* (303: 38). Documentábase tamén na prosa profana.¹¹⁸
- 348. En grand’amor** ‘en boa harmonía, amigablemente’: *Foron-s’ambos dali en*

¹¹⁴ *Acaesção en este medio que beniese la vigilia de la Asçension* (Anónimo, *Crónica de Sahagún*, c 1255, CORDE).

¹¹⁵ *Como nós en ferros, doente e prisioneira* (R. Cabanillas, *O Mariscal*, 1926, TILG); *que os seus criados puxeran en ferros a aquila fatutinada* (R. Otero Pedrayo, *O señorito da Reboraina*, 1960, TILG); *cando me prendeu e me meteu en ferros* (D. X. Cabana, *Morte de Rei*, 1996, TILG) etc.

¹¹⁶ *Tod ome que a otro metier en fiadoría* (Anónimo, *Fuero de Cáceres*, c 1234-1275, CORDE); *serviço que fizo al Rey en fiadoría* (Anónimo, *Repartimiento de Murcia*, 1257-1271 CORDE); *dos fiadores que entrā en fiadoría* (Afonso X, *Foro Real*, 1280, CGPA).

¹¹⁷ En cast. consérvase a voz na frase (*ser*) *gajes del oficio*. Neste dominio a primeira documentación da voz *gage* ‘prenda de desafío’ aparece en *La Gran Conquista de Ultramar* (DCECH, s. v. GAJE), obra de principios do s. XIV.

¹¹⁸ *Ueemos estar todas nossas uidas et nossa soude et todo nosso ben et toda nossa alegría en tã grā balança, que cada hũa de nós deue a temer que seremos perdidas* (CT, ápuđ XEL).

grand'amor (259: 36). Na lingua actual diríamos *en (bo) amor e compañía*.

tamén se documenta na lírica profana.¹²¹ Hoxe en día diríamos *á maneira de*.

349. En guisa de ‘á maneira de, coma se fose (aquilo que se indica)’: *pos com'en guisa de pano || branco* (193: 51–52). Tamén se documenta a locución na prosa profana.¹¹⁹

353. En mão, Na mão 1. [modificando o verbo *coller*] ‘(chegar) ao poder de, (caer) en poder de’: *Por Deus dava / quanto collia en mão* (67: 13); *non guarira se o collessen / na mão* (291: 15–16).

350. En guisa que 1. [valor modal] ‘de que modo, como’: *Parasse mentes en guisa que a guarecesse, || se non, que fezess'assi per que cedo morresse* (77: 20–21).

2. ‘na man’, ‘(ter algo) agarrado coa man’: *teendo sa fouç en mão* (289: 12).

2. [valor modal-consecutivo] ‘de modo que’: *meteu sa femença || en tira-lo del, en guisa que en descreença || non caesse* (137: 36–38); *por mi rogad'en guisa tal || que non cate mia maldade* (239: 71–72); *Tan feramente, en guisa | que [...] al Rey enviou logo | que o mandass'acorrer* (345: 26–29).

354. En meyante de ‘a mediados de’: *Esto foi en agosto, | en meyante do mes* (419: 95).

355. En mia faz ‘perante, en presenza de (a persoa indicada polo determinante posesivo)’: *vaamos aa eigreja, | e se o disser en mia faz | a ta omagen, feito seja* (25: 150–152).

351. En mal son ‘de malos modos ou mal humor, de mala maneira’: *disse, / mui trist'e en mal son* (284: 23). M. Rodrigues Lapa (DDGM, s. v. SON) dá o valor ‘maliciosamente’ para a UF nun escarnio de Roi Queimado (*muitos oi eu oj' e[n] mal son | dizer por vós [atal]*). Sen negar que esa acepción é plausible, a documentación medieval hispana permite manter a interpretación que nós ofrecemos.¹²⁰

356. En nulla maneira ‘de ningún modo, para nada’: *en nulla maneira || non fica britada* (413: 27). Vid. **Per nehũa/nulla maneira**.

352. En maneira de ‘adoptando a forma ou modo indicados; como, coma se fose’: *tũa seus braços en maneira de bẽizer* (38: 54). Esta locución preposicional

357. En ora de ‘no espazo de’ (Mettmann, DDGM, s. v. ORA): *en ora diu dia || guariu-a Santa Maria* (247: 8–9).

358. (En) outro dia ‘ao día seguinte’: *o vento moveu as ondas, || e outro dia pareceu || no porto* (25: 96–98); *Dizend'esto aa noyte, | outro dia o vilão || quis ir vende-lo almallo* (31: 49–50); *E logo en outro dia | entraron en seu camião* (43: 45). Outros casos de *outro dia*: (64: 31), (105: 119), (119: 3, 72), (125: 68, 79), (128: 63), (135: 72, 120), (165: 40), (187:

¹¹⁹ *Andaua hũu ome en guisa de pescador pela ribeyra* (TC. Ápod XEL).

¹²⁰ *Todo se le iva poniendo en mal son* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240-1250, CORDE); *agora ydes le deserujr en muy mal son y en muy mala manera* (F. Sánchez Valladolid, *Crónica de Alfonso X*, c 1340-1350 CORDE) etc.

¹²¹ *Quer'eu em maneira de proençal | fazer agora um cantar* (Don Denis, 1240, XEL); *dizer-vos, en maneira de fronta* (Estevan da Guarda, 1300, XEL).

29), (197: 47), (219: 36), (246: 54), (278: 38), (285: 60), (293: 40), (302: 15), (303: 42). Outros casos de *en outro día*: (162: 37), (262: 35), (274: 71), (374: 24). Na lingua actual hai variantes próximas.¹²²

359. En par ‘de par en par, de forma que está completamente aberto ou pechado’: *que llas abriu [as portas] log’en par* (246: 39); *As portas e as fêstras | serraron-sse log’en par* (262: 20). Na lingua moderna a UF ‘de par en par’ úsase só complementando o verbo *abrir*, o adxectivo *aberto* ou sinónimos.

360. En paz ‘en estado de tranquilidade física ou moral; ben’: *estavan y todas mui quedas en paz* (52: 22); *a derredor || dele vos meted’, e non dórmiã en paz* (82: 18–19). Outros casos: (115: 266), (135: 153–154), (146: 96–97), (193: 33), (209: 30), (344: 21), (226: 18), (232: 48), (235: 96), (291: 52), (344: 32), (417: 23). En ocasións a UF cobra un valor próximo a *de paz* ‘sen discusión, sen guerra; sen máis problemas’ (M. C. Barreiro, DDGM, s. v. PAZ): *e adusseron en paz || aa See a capela* (208: 57–58); *A mi non praz || d’al senon de meu fillo, | e dade-myõ en paz* (251: 67); *Quero-t’eu en paz || pōer desta prijon fora* (291: 47); *aqueste rapaz || foi furtar a offerenda, | que lle Deus [aqu] esto faz; || e catemos se a trage | e tornemo-la en paz || sobrelo altar* (329: 67); *sofriste teu mal e ta door || en paz* (407: 46–47).

361. En pe, En (seus) pees ‘en posición vertical apoiándose nos pés, de pé’: *o frade que era morto / foi-ss’en pees log’erger* (14: 47); *non podian || nen en seus pees s’erger* (91: 36–37); *adur pod’en seus pees estar* (105: 15); *en pe || sse levou* (135: 108–109); *virono en pe estar* (282: 27); *en pees estar non pode* (293: 31). Na lingua actual este esquema fraseolóxico (*en pés*), no que nós sabemos, subsiste só na UF, *andar en pés de la/de manteiga*.¹²³ Actualmente a unidade que se corresponde coa medieval estudada é *de pé* e, menos frecuente, *en pé*.

362. En pequena ora ‘en pouco tempo’: *juygará o mundo / tod’en mui pequena ora* (346: 8). A UF non chegou aos nosos días. Algo semellante témolo na UF *unha hora curta* que só se usa para aludir a un parto breve.

363. En perfia ‘discutindo, contendendo’: *E estando en perfia* (194: 30). Documentase tamén na prosa medieval.¹²⁴

364. En poder (de) (alguen) 1. [cos vbos. *aver/caer/ser/ter*] ‘(estar/ter) na súa posesión, dominio ou tutela’: *en poder do novio era* (105: 51). Outros casos: (125: 29–30, 105), (165: 31), (185: 77–78), (270: 20), (311: 55), (404: 7). Cando o posuidor é o suxeito sintáctico pódese eliminar a preposición *de*: *Deus que o mund’en poder ten* (15: 145); son casos semellantes: (76: 23), (142: 48), (176: 6–7), (314: 27–29), (332: 43), (371: 52).

¹²² Documentáanse con este valor as variantes seguintes: *Ao outro día, de en outro día, pra o outro día, no outro día*, todas no TILG.

¹²³ *Andar en pés de lá, ou pés de manteiga* (Noriega Varela, *Como falan os brañegos*, 1928, TILG).

¹²⁴ *Andauã todo o dia en perfia os cristãos cõ esses mouros* (TC. Ápud XEL).

2. [co vbo. *dar*] ‘facer propietario daquilo que se dá’: *vos darei eu o castelo* | *de Chincoya en poder* (185: 18).

3. [cos vbos. *deitar/ficar/meter*] ‘(deixar/quedar/poñer) baixo o coidado ou dominio de’: *metamos-lle des oi mais o moç’en poder* (5: 87); *que te foi deytar* || *en poder do ãemigo* (26: 45); *e ficou con rancura* || *pois en poder allão* (403: 64–65).

365. En poridade ‘en secreto’: *En poridade vos quer’eu aquesto dizer* (5: 52); *levass’e o posesse* || *ant’o altar de San Jame*, | *e non foss’en poridade* (253: 29). Cun lixeiro cambio de significado a UF perdura en gal. moderno.¹²⁵

366. En pos de ‘detrás de, na procura de, en persecución de’: *non foi y de dur* || *en pos deles* (326: 45–46). A frase documéntase tamén na prosa medieval e chega aos nosos días.¹²⁶

367. En riba de ‘na ribeira de’: *en riba d’Aguadiana* (224: 16), (347: 11); *miragre* | *mui fremoso vos direi* || *que fez en riba de Limia* (245: 10–11).

368. En seu coração [valor enfático, pondera a acción verbal ou a intensidade dun estado] ‘realmente, moito’: *nunca no seu coração* || *outra moller ben quisesse* (42: 39–40); *meteu-sse ao camy’enton* ||

con mui gran med’en seu coração (97: 30–31), *porque ss’en non doya* | *en seu coração* (98: 11), *foi en seu coração* || *mui’ende maravillada* (246: 27–28); *en seu coração dultava* (365: 12). Na lingua moderna a UF experimenta un acrecentamento: *no fondo do (meu/teu/seu) corazón* (58 concorrencias no TILG).

369. En sinal ‘a modo de prenda ou como garantía’: *daqui adeante* | *serei eu dos servos teus*, || *e est’anel tan fremoso* | *ti dou porend’en sinal* (42: 34–35). Documentamos así mesmo a locución conxuntiva¹²⁷ *en sinal que* na lingua medieval: *un ramo de palma* | *lle deu log’en sinal* || *que* (419: 30–31). A UF *en sinal* con este valor non se rexistra en gal. actual.¹²⁸

370. En solaz 1. ‘en situación de descanso e procura de pracer’ *o novio fez como faz* || *novio a novia en solaz* (135: 156–157).

2. ‘por brincadeira, de broma’ (Mettmann, DDGM, s. v. SOLAZ): *disso com’en solaz / ao menyo* (353: 67–68). O rapaz fala co meniño Xesús e dille que lle dará el de comer porque o ve moi fraco; podía pensarse en que llo di por compaixón, por causarlle pracer e esa sería unha acepción posible da UF, pero é precisamente a xustificación que

¹²⁵ En textos medievais atópase a acepción ‘fidelidade’ para *poridade* (R. Lorenzo, DDGM, s. v. PORIDADE). A acepción con que se usa *en poridade/puridade* en gal. actual (‘a dicir verdade’, ‘[falando] claramente ou estritamente’) aproxímase a idea de ‘fidelidade á verdade’. R. Lorenzo di que a día de hoxe a voz ‘poridade/puridade’ é un arcaísmo pero a UF ‘en puridade’ figura no DRAG e non consta como tal. Nos corpus hai 12 concorrencias no TILG e 17 no CORGA.

¹²⁶ *En pos de* (coas correspondentes contraccións) presenta 21 concorrencias no TILG e 20 no CORGA.

¹²⁷ Corpas (1998, p. 47) e Álvarez (2003, p. 24) falan de *locucións conxuntivas* como un subtipo de UF.

¹²⁸ *En señal* (= ‘en prenda’) figura como UF no DEL. En gal. moderno temos *en sinal* (= ‘como proba, como indicación ou sinal’, 3 concorrencias no TILG) e *en sinal de* (90 concorrencias no TILG, das cales dúas son *en sinal de que*).

achega (*ca te vejo magr'andar*) o que nos permite concordar con Mettmann. Xa uns versos antes vemos o rapaz protagonista correndo pola igrexa *trebellando*. As brincadeiras son propias dun meniño. Esta acepción documéntase en cast. medieval: *quando le dezian alguna cosa con que le pesase echa lo en solaz* (Anónimo, *Castigos*, 1293, CORDE).

371. En sonnos ‘en forma de figuración onírica, mentres soñaba’: *el dormindo, en sonnos | a Santa Maria vyu* (43: 64). Outros casos: (79: 18), (85: 23), (235: 16), (259: 16), (292: 87), (345: 68), (368: 17, 27, 38).

372. En sorte ‘no lote, porción ou dominio que lle corresponde (a alguén)’: *os demões a alma | fillaron del en sa sorte* (45: 43); *fillou pera sy en sorte* (325: 25); *levaria o demo | ta alma en sorte* (399: 43).

373. En tal que (+ SUBXUNTIVO) [valor entre condicional e final] ‘de maneira que, con tal de que’: *disse que llo queria provar, || en tal que fosse log'ela queimada* (17: 32–33); *Mas chorou logo dos ollos || a Madre do Salvador, || en tal que o pecador || se quisesse repentir* (59: 63–66). Outros casos: (85: 19–20) (158: 10), (197: 40), (321: 15), (341: 46), (343: 13), (376: 45), (377: 17), (379: 13), (393: 13).

374. En terra ‘no chan, no solo’, [ocasionalmente co verbo *deitar*] ‘tirar ao chan, derrubar’: *se leixou do palaffren en terra caer* (5: 59); *ant'o jogar en terra | se deitou || e lle pedyu || perdon* (8: 44–45); *en terra morto o deitou* (15: 109);

deitou-se tendudo || ant'o altar en terra (61: 30–31); *poend'en terra sa faz* (68: 37); *Pois aquel vento na ygrega entrou, || en quanto o pintor estava deitou || en terra* (74: 35–37); *os gēollos || teve ficados en terra* (75: 148–149). Outros casos: (106: 36–37), (108: 40–41), (117: 24), (141: 14), (143: 45), (144: 52), (201: 38), (208: 53), (209: 45), (232: 46), (255: 90), (284: 52–53), (293: 31), (295: 44, 46), (314: 45), (366: 48), (382: 43), (383: 57), (391: 31), (407: 28), (411: 101, 106), (419: 151).

375. En testimonio/testimōya ‘como proba, dando testemuño’: *falou en testimonio ontr'o crischão e o judeu* (25: 1–2); *os adus[s]'en testimōya* (227: 53).

376. En tod'esto ‘mentres’: *En tod'est'as seis galeas / non quedavan de viür* (35: 65). Na lingua actual dicimos a *todo isto* con este mesmo valor.

377. En toda maneira ‘de calquera forma posible; con toda seguridade’: *Amostrar-nos debes carreira || por gãar en toda maneira || a sen par luz e verdadeira* (100: 14–17). A UF documéntase tamén na prosa medieval.

378. En todas sazões ‘sempre’: *avedes mui gran desamor en todas sazões* (85: 34). Na lírica medieval profana documéntase a UF en singular, *en toda sazon*, e chega aos nosos días.¹²⁹ Vid. **En todo tempo**.

379. En todo tempo ‘en calquera época do ano, en calquera momento do día, sempre’: *en todo tempo | sempre sas*

¹²⁹ *Con boa horta e nela auga en toda sazón* (Otero Pedrayo, *Contos do camiño e da rúa*, 1932, TILG).

oras dizia (55: 11); *En todo tempo faz ben || a Virgen que nos manten* (111: R). Outros casos: (180: 21), (367: 14).

380. En vao ‘en van, en balde’: SAIR (algo) + *en vao* (157: 18), (213: 78), (273: 17); *non quis usar en vao || ssa vida* (196: 54–55); *en vao || non fazia seu servizo* (393: 37–38).

381. En verdade ‘realmente, verdadeiramente, de verdade; sen dubidar’: *com’achamos en verdade* (2: 18); *esto sabed’en verdade* (45: 9). Outros casos: (53: 72), (54: 32), (107: 6), (136: 18), (161: 35), (201: 6), (211: 12), (222: 17), (228: 15), (314: 5), (338: 11), (365: 14), (376: 37), (389: 17). Vid. **Por verdade**.

382. En vixon/vision/vison ‘mediante unha visión sobrenatural’: DIZER/MOSTRAR/VEER + *en vixon*: (53: 37), (58: 27), (68: 27), (138: 55), (292: 71), (295: 39), (336: 33), (337: 7); MOSTRAR/VEER + *en (sa) vixon* (15: 114), (24: 29–30), (131: 67), (307: 41), (309: R); VEER + *en vision*: (79: 33), (292: 1), (299: 1). A UF documéntase en gal. moderno.¹³⁰

383. En voz alta ‘con voz alta’: *começou logo | en voz alta e clara || a cantar* (6: 68–69).

384. En yvern’e en estade ‘todo o ano, en todo tempo, en calquera tempo’: *leitos en que jouvessem | en yvern’e en estade* (67: 19); *fez idas || per muitas vezes a Salas | en yvern’e en estade* (161: 39–40). Documéntase a UF tamén noutros autores posteriores, dentro e fóra da península.¹³¹

385. En(o) colo ‘(collido) nos brazos’ [para entender a UF hai que ter en conta que a persoa transportada, normalmente un meniño, bota os brazos ao colo de quen a transporta]: *que vos pes m’averedes | eno col’a soportar* (53: 28); *E ela o en seu colo | fillou, com’aprendi eu, || e a Seixon de caminno | começou taste d’andar* (53: 32–33); *fillou en seu col’agya || a mea[da]de dos ferros* (227: 50–51).

386. Eno pouco e no muito ‘en calquera circunstancia, nas cousas sen importancia ou naquelas de grande importancia’: *Eno pouco e no muito, | en todo lles faz mercee || aos seus servos a Virgen* (354: R). A UF apenas se rexistra a día de hoxe.¹³²

387. Enserrar/Meter na pilla ‘caer ou estar en poder de (alguén)’: *xo tñan | enserrad’en sa pilla* (169: 26); *pediron / que os non metesse o dem’en sa pilla* (19: 32–33).

¹³⁰ *Veu en visión a catro anxos fermosísimos* (M. Fernández Barreiro, *Os catro cisnes brancos*, 1922, TILG); *Fóralle revelado en visión* (X. Cejudo Álvaro e C. Pardo López, *Primeiro Concurso de Obras Teatrais Inéditas “Camiño de Santiago”*, 1994, CORGA) etc.

¹³¹ *Vivién en grand lazerio iuverno e verano* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c. 1230, CORDE); *as folhas eram vermelhas todas em Inverno e em Verão* (Chrétien de Troyes, *A Demanda do Santo Graal*, 1245–1265, CGPA); *e enxabona blanco e sano en invierno e en verano* (A. de Villalandino, *Cancionero de Baena*, 1379–1425, CORDE); *das de continuo luz al cielo cristalino en invierno y en verano* (Fray Ambrosio Montesino, *Cancionero*, 1508, CORDE). Tamén en Arxentina, por boca dun personaxe de orixe portuguesa: *Eu quisiera qui vozé / me tumase pur su erno, / qui a fe, qui le servirei / en verano e en inverno* (Anónimo, *El amor de la estanciera*, 1778, CORDE).

¹³² Só se documenta en contextos relixiosos, facendo mención directa ou indirecta ao Evanxeo de san Lucas (*Quen é fiel no pouco tamén será fiel no moito*, Lucas 16: 10). Nos corpus do gal. actual só documentamos *Pécase no pouco igual que no moito* (Teresa Moure, *Unha primavera para Aldara*, 2008, CORGA).

Presentamos esta frase con certas dúbidas porque non hai certeza sobre a semántica nin a etimoloxía. Con todo, o substantivo *pilla* aparece noutras unidades fraseolóxicas que chegan aos nosos días, como *ir para a pilla* ‘ir moi acabado, estar próxima a hora da morte’.¹³³

- 388. Entrar en camiño** ‘emprender unha viaxe’: *e tan toste se guisaron || de fazer sa romaria | e en seu camỹ’entraron* (43: 15–16); *E logo en outro dia | entraron en seu camỹ* (43: 45); *Pera Salas en camỹ’entrou* (109: 20); *Logo madr’e fillo en camỹ’entraron* (114: 51). No lugar do verbo *entrar*, cun valor puntual incoativo, pode aparecer *meter*: *Onde foi hũa vegada | que sse meteu en*

camỹo || pora veer o sepulcro (288: 16–17). Na lingua actual diríamos *poñerse en camiño*.

- 389. Entrar en/na orden, Fillar orden/ordin, Meter(-se) en/na orden, Prender orden** ‘integrarse nunha comunidade monástica, recibir o sacramento da orde’: ENTRAR + *en orden* (13: 33), (123: 12), (125: 3), (154: 41), (241: 84), (399: 54); FILLAR/PRENDER + *orden*: (42: 50), (201: 67), (241: 89); METER(-SSE) + *en orden*: (76: 44), (156: 53), (125: 125), (241: 4), (251: 13).

- 390. Entrar-lle en coraçon, Propoer o coraçon en** ‘empeñarse en facer algo, decidir facelo’: *en coraçon ll’entrou // que sse foss’a Vila-Sirga* (234:

¹³³ DFGC, p. 543, frase aboada por informantes da Ulloa, Lugo. Mettmann (1988, p. 173) confesa que o sentido de *pilla* na cantiga nº 169 non está claro e propón ‘dominio’: efectivamente, ‘dominio’ ou ‘poder’, algo próximo á idea de que á igrexa xa lle tiñan os mouros botado as gadoupas, porque as implicacións son negativas. Tamén, se nos guiamos pola documentación —escasa— en cast. antigo, vemos que ese dominio ou poder pode ser positivo: *El Señor aparejó en el cielo su pilla, y su reino tendrá señorío sobre todo* (Fray Luis de Granada, *Tratado de algunas muy devotas oraciones*, 1561, CORDE). A primeira vista e mentres non se demostre o contrario, tendo en conta as leis fonéticas do noso idioma, habemos de considerar *pilla* como membro da familia do verbo *pillar*, verosimilmente un substantivo regresivo. Sendo así hai que subliñar a ceda documentación desta familia no ámbito occidental hispano. Pénsese que Corominas dá como primeira documentación para o cast. o ano 1604 (DCECH, s. v. PILLAR). Do étimo non nos podemos ocupar, aínda que non deberíamos perder de vista o latín *pilāre* ‘saquear’ e *pilārius* ‘escamoteador, embaucador’ (Gaffiot, 1934, p. 1180), verbas con semántica axeitada para seren relacionadas co romance ‘pillar, pillo, pillabán etc.’ No século XV documentamos a voz nun contexto moi específico, *sardiñas de pilha* (*sardinhas de fumo e de pilha*: Fernão Lopes, *Crónica de D. João I*, 1400-1460, CGPA). Aparentemente podería pensarse nun cruzamento coa *pía*, *pío* (> latín PILA), pero cómpre aclarar que a semántica desa *pilha* se explica ben desde a base de *pillar*: as sardiñas debemos supoñer que fican presas, comprimidas, «pilladas». Esa é unha idea básica para entender tamén a frase afonsina. Na *pilla* quedamos pillados: coma no xogo infantil da *pilla*: agárrannos e xa non nos soltan. Percibimos, de todos os xeitos, unha especie de desprazamento conceptual, coma se desa acepción primeira de ‘agarrar e non soltar’ se pasase ao espazo onde se acumulan ou se xuntan os pillados, sexan almas no inferno, almas no ceo ou sexa o lugar onde se almacenen as *sardiñas de pilla*. A *pilla*, xa que logo, parece voz polisémica: *pilla1* ‘acción de pillar’, *pilla2* ‘resultado de pillar: acumulación/lugar onde se amontona o pillado, montón de seres ou cousas pilladas’. Así hai que entender outras documentacións da voz que nos ocupa: *Commo en el sinado general la clerizia prometio de cada pilla* [de cada vez que se *pilla* algo] *dos reales* (Anónimo, *Synodicon hispanum I*. Galicia, 1502, CGPA); *unha gran pilla* [montón] *de bosta* (G. Feixoo, *Entremés famoso sobre da pesca do río Miño*, 1671, TILG). Digamos, á derradeira, que a frase, case idéntica á medieval, pasou desde o gal.-port. a América (Brasil): *E no fim de tudo, ele seguirá prevalecendo. Deus jamais entrou na pilha do diabo* (<https://www.diariodocentrodomundo.com.br/a-proposito-do-diabo-da-gavioes-da-fiel-jesus-de-fato-foi-derrotado-diz-pastor>); *Entrar na pilha do diabo* (<http://pt.allreadable.com>).

20–21); *mais o corazón proposo | e todos los sisos seus // en viltar Santa Maria* (238: 22–23).

391. Entrar-lle en/na voontade, Fillar en sa voontade, Meter ssa vontade (y), Põer en sua voõdade de (+ INFINITIVO) ‘empeñarse en facer algo, decidir facelo’: *entrou-lle na voontade || que en romeria fosse* (213: 36–37); *entrou-ll’en voontade | que aquilo non fizesse* (312: 45); *ena voontad’entrava // d’iren* (383: 17–18); *en sa voontade | o fillou mui’ta amar* (353: 39); *Sa voz, e ssa vontade || e ssa punna y meteu* (156: 41–42); *pos en ssa vontade | de non fazer al senon || yr* (189: 23–24).

392. Entre dormindo ‘nun estado próximo ao sono pero sen caer de todo na inconsciencia’: *E jazend’entre dormindo, | antollou-xe-lle assy* (212: 56). Documentase a UF ocasionalmente no cast. de América.¹³⁴

393. (Estalar) como madeira seca [pondera a facilidade e sonoridade con que algo estala]: *cada un nembro per si mui de rig’[e]stalava, | ben come madeira mui seca de teito* (77: 36–37). É unha comparanza prototípica, doada de documentar en gal., port. e cast.¹³⁵

394. (Estar) en seus pees ‘(manterse) en posición vertical, apoiándose nos pés’: *non podían || nen en seus pees s’erger* (91: 36–37); *Quando a viu ouv’enton tan gran medo || que adur pod’en seus pees estar* (105: 14–15). Na lingua actual diríamos ‘de/en pé’.

395. Estar ena fala ‘estar de charla, conversar’: *pera un dia porrei; || e estando ena fala, | ben ali o prenderei* (185: 21–22). Na prosa temos a variante co verbo *ser* (*Quantos y sijan ãna fala*, CT. Apud XEL) Documentase tamén en cast. antigo.¹³⁶

396. Estar na sazon de, Seer sazón (de) ‘ser o momento oportuno para facer algo ou para que algo se produza’: *E ja sazon || de nos irmos, ai marido?* (216: 37–38); *d’aver ela seu fillo estava ena sazon* (256: 21). Vid. **Seer tempo (de)**.

397. Estar-lle (algo) mal (a alguen) ‘non ser algo cousa boa para alguén; ser algo un baldón para alguén’: *ca mal ch’estaria || que, per obridança, || se a que amamos || monja non avia || da Virgen senbrança* (9: 59–63).

398. Falar en testimonio ‘dar alguén testemuño’: *Esta é como a ymagen de Santa Maria falou en testimonio ontr’o crischão e o judeu* (25: 1–2).

¹³⁴ Oyendo / Estaba aquel sermón entre durmiendo (J. J. Fernández de Lizardi, «Cierta Predicador», <https://www.iifilologicas.unam.mx/obralizardi/index.php?page=cierto-predicador>).

¹³⁵ Cando estrala o madeiramen; mais daba a porta en renxer i a madeira en estralar (Lamas Carvajal, *A musa das aldeas*, 1890, TILG); *estalarónlle as madeiras* (Vaamonde, *Paliques*, 1901, TILG); *Viña aquel estalar de leña seca* (Anxo Angueira, *Val de Ramirás*, 1989, TILG); *Sus huesos crujieron como madera seca* (J. I. Pomés, *Amarrados*, 2011, CORPES) (*crujir como madera seca* é facilmente documentable no español peninsular e de América); *estalar como madeira seca* (2 concorrencias en Internet, CPN, CPW) etc.

¹³⁶ *Non quisieron ellos que otro y estudiessse en la fabla sinon el çid* (Afonso X, *Estoria de España*, 1270–1284, CORDE); *estubieron en la fabla vien dos oras* (P. Carrillo de Huate, *Crónica del halconero de Juan II*, 1454, CORDE).

399. (Falar muito e toste) coma

(a) andorũa ‘(falar) moito e rapidamente’: *o que me consellades sol non val un mui mal figo, | pero que falades muito e toste com’andorũa* (321: 43). A connotación é negativa, próxima a ‘falar moito e de máis’. As andoriñas cando vén o bo tempo chían e rechouchían facendo moita leria. O algareo das andoriñas está presente en varios textos antigos e xustifica o epíteto *paroleira andoriña* dos nosos poetas.¹³⁷

400. Falir tempo/vida para (facer algo)

[encarece a necesidade de facer algo e/ou a frecuencia con que debería facerse algo]: *pera a loar tempo nos fal e vida* (110: 3). Na lingua actual a UF *faltarlle tempo para (facer algo)* ten outro sentido, expresa apresuramento en facer algo. Consérvase a semántica medieval na UF moderna *non chegar a vida/unha vida/os días dunha vida para facer algo*.

401. Faz a faz ‘en presenza de alguén, ante o(s) outro(s)’: *avia mil e çento*

|| donas, todas faz a faz (59: 98–99); *irás mui cedo || u verás meu Fillo e min faz a faz* (105: 18–19).

402. Fazedor d’algo ‘que fai o ben’.

Mettman (DDGM, s. v. FAZEDOR) dálle á UF o valor de ‘caritativo’:¹³⁸ *dona | de mui santa vida, || mui fazedor d’algu’e | de todo mal quita* (9: 11–12); *ome | mui poderos’e loução, || sisud’e fazedor d’algo, | mais tant’era bon crischão, || que tod’ele por Deus dava* (67: 11–13).

403. Fazer amores, Fazer (esse/este/un)

amor ‘dar probas de afecto ou de amor, compracer’, [co determinante] ‘conceder un desexo, facer un favor’: *faz-nos ela sempr’amores* (174: 44); *amores || nos faz en muitas maneiras* (376: 61–62); *en esto me podedes muy grand’amor fazer* (5: 31); *tal amor lle fez* (188: 14); *vêeron morar sen falla | por nos fazeren amor* (202: 35); *Un amor // me farás* (281: 30–31); *e do que sabor avia fez-ll’end’amor* (303: 48); *E qual é aquel menço | a que fazes ess’amor?* (353: 77); *con*

¹³⁷ Respondiól que como quier que la golondrina da mayores voces, [...] que antes se querria parar al roýdo de la golondrina, maguer que es mayor porque va et viene (Juan Manuel, *El Conde Lucanor*, 1325-1335, CORDE); non medre la golondrina / que assí chirla en alamedo (J. Alfonso de Baena, *Poesías*, 1406- a 1435, CORDE); más palabras baldías e oçiosas vos hablará que la golondrina, que non çessa de chyrriar en el tienpo del mayo (San Vicente Ferrer, *Sermones*, 1411-1412, CORDE); Más as chirriado que golondrina en abril: de tanto falar la cabeça deverias tener quebrada A. Martínez de Toledo, *Corbacho*, 1438, CORDE); *Paroleira anduriña, sobr’o balcón pousada* (E. Pondal, *Queixumes dos pinos*, 1886, TILG); *A paroleira anduriña anda a falar* (F. Delgado Gurriarán, *Bebedeira*, 1934, TILG).

¹³⁸ Ese valor concreto, ‘caritativo’ vén avalado por algún texto do cast. do s. XVIII. Así, en San Pedro (1769, p. 65) lemos no epitafio de Don Fernan Gudiel do ano 1278 un verso que di que era *fazedor de algo* e en nota a pé de páxina hai unha especie de aclaración: *Fazedor de algo, hacedor de bien, ó de limosna*. Porén, hai un texto no cast. do XIII, onde atopamos ese atributo, *fazedor de algo*, tras especificarse xa virtudes coma a piedade e a bondade de corazón: *el rey, maguer sea bien mesurado, et enviso, et aperçebido, et de gran poder, et de noble coraçón, et pesqueridor de derecho, et de buena vida, et verdadero, et acuçioso, et esforçado, et de buen recabdo, et requeridor de las cosas que deve, et entendido, et çierto, et gradeçederro, et agudo, et piadoso, et misericordioso, et manso [...] et non enbidioso nin refex de engañar, fazedor dalgo a sus pueblos* (Anónimo, *Calila e Dimna*, 1251, CORDE). De onde deducimos a conveniencia de aplicarlle á frase un valor máis xeral, non tan concreto como ‘caritativo’, un valor aproximado a ‘capaz de facer o ben’, un ben talvez útil, produtivo para os máis.

razon lles fez est'amor || en que lles foi apareçer (424: R).

404. Fazer bo/mal sen ‘actuar acertada/desacertadamente, obrar ben/mal’: *o bispo fez bon sen* (208: 47); *fezeran mellor sen* (277: 43); *farias bon sen* (299: 28), (382: 36); *fez y mal sen* (64: 77). Outros casos de *fazer mal sen*: (190: 7), (281: 65–66), (287: 13).

405. Fazer dereito ‘obrar ben, xustamente’: *Dereito fazen de ss'ir perder || ant'a de que Deus quiso nacer* (109: 5). Outros casos con *fazer dereito*: (240: 11,12), (409: 7); **FAZER + (mui) gran dereito** (173: 26), (251: R), (270: 25), (295: 24), (343: 28), (376: 20).

406. Fazer (gran) razon ‘facer ben, actuar acertadamente’: *Ena loar, e farán gran razon* (240: 34); *fazia gran razon* (359: 19).

407. Fazer (grand') amor ‘demostrar amor, portarse moi ben (con alguén)’: *en esto me podedes muy grand'amor fazer* (5: 31); *Gran ben lle fez en est'e grand' amor* (41); *e porende | lle fezo tan grand'amor* (164: 8); *faz-nos ela sempr' amores* (174: 44); *qual é aquel menço / a que fazes ess'amor?* (353: 77).

408. Fazer mingua ‘producir ou supoñer perda’: *Tod'aquel que pola Virgen | quiser do seu ben fazer, || cousa que lle faça mingua | grande non á de perder* (212: R).

409. Fazer (muit') algo ‘dispensar favores, facer cousas boas’ (C. Michaëlis, DDGM, s. v. ALGO): *E porend'as gentes algo | começavan d'i fazer* (278: 16); *E a ffreira dũa parte | a feri'e castigava, || e da outra lle fazia | muit'algo'e muita criança* (303: 22–23); *e lles faria grand'algo* (325: 31); *non quer graçir / algo que ll'ome faça* (401: 54–55). Na cantiga nº 278 o valor de *fazer algo* cremos que é ‘pagar, recompensar’, un significado xa proposto por R. Lorenzo (DDGM, s. v. ALGO).¹³⁹

410. Fazer nemiga ‘facer o mal, mostrarse ruín’ (Rodrigues Lapa, DDGM, s. v. NEMIGA): *faz mal aos meninos | polo seu poder mostrar || que é de ffazer nemiga* (378: 14–15).

411. Fazer peças (de alguen) ‘destruílo, deixalo maltrato’: *peças del fezeron* (19: 18); *E pois que o eles peças feit'ouveron* (19: 20). Na lingua actual pode renderse esta idea coa UF *facelo papas* (DFGC, p. 502).

412. Fazer prazér 1. ‘causar pracer físico; satisfacer os desexos propios’ [o valor fraseolóxico está no límite por encontrarse moi próximo ao significado literal]: *fez i gran seu prazér* (5: 115); *o gran prazér // que seu marido lle fazer // soya* (68: 20–22).

2. ‘compracer’: *por fazer prazér / aa Madre de Deus* (93: 23–24); *todo seu sen || era como lle fezesse prazér* (144: 23–24); *Quen Jesu-Crist'e ssa Madre veer || quiser, en ssa vida á de guardar || como punne de lles fazer*

¹³⁹ A Virxe empeza a facer grandes milagres en Vila-Sirga e a xente comeza por tal motivo a *fazer algo*: entendemos que a forma de recompensala é con exvotos ou enriquecendo a igrexa.

prazer (261: R); *fazer a Deus prazer* (418: 9).¹⁴⁰

413. Fazer sa ida, Fazer idas ‘facer unha ou varias veces a viaxe de ida (a un lugar)’: *fez idas || per muitas vezes a Salas* (161: 39–40); *fazian alá su yda* (385: 19).

414. Fazer un preito ‘facer un trato’. *Fas un preito: || ir-t-ei por fiador meter* (25: 35–36); *Un preito vosco farey: || dar-vos-ey a meyadade* (35: 102–103). Na lingua actual unha expresión coloquial sinónima pode ser: *fagamos/imos facer unha cousa* ou tamén *imos facer o seguinte*.

415. Fazer vida ‘vivir’. Esta UF documéntase sempre cunha especificación do tipo de vida que se fai. Desde o punto de vista semántico, temos exemplos tanto en sentido positivo como en sentido negativo. Desde o punto de vista sintáctico, a especificación exprésase mediante un adxectivo-modificador ou mediante un complemento predicativo do complemento directo *vida*. Iso é o máis frecuente mais non faltan casos en que a clase de vida se especificou antes e dáse por sobreentendida. Casos de semántica positiva: *FAZER + (mui) boa/santa vida* (15: 171–172), (77: 25), (296: 40), (310: 12), (359: 11–12); *fazia vida come religiosa* (78: 13); *nunca faça eu mia vida goyosa* (78: 73); *A vida que fazes* (82: 51); *El*

atal vida fazend’en aquela montanna (95: 34); *ali senpre fazia | sa vida e ssa morada, || servindo a Groriosa* (288: 13–14). Casos de semántica negativa: *E esta vida fazendo, | tan brava e tan esquivia* (45: 21); *fazia | ssa vida lussuriosa* (151: 6); *vida mui cativa || fazer* (411: 82–83). A UF chegou aos nosos días en usos lixeiramente distintos.¹⁴¹

416. Fazer/prender jura(s) ‘facer unha promesa, voto ou xuramento’: *chamassen un capelan || que lles a[s] juras fizesse* (125: 65). Mettmann, (DDGM, s. v. JURA) di que neste caso *jura* equivale a ‘casamento’: estamos diante do que se chamou na España medieval un *matrimonio a yuras*, que viña ser unha unión de feito —vinculaba esponsais coa unión sexual— na que os afectados podían incoar un procedemento de proba testemuñal, sobre a realidade do xuramento matrimonial, que se sentenciaba polo bispo.¹⁴² Así que o significado máis preciso da UF en cuestión é o de ‘establecer promesas matrimoniais’. Un caso paralelo témolo co verbo *prender*: *Poi-la levou a ssa terra | e con ela juras pres* (285: 86). Outros casos con *jura(s)*: (185: 38), (239: 24–25), (392: R, 30).

¹⁴⁰ No seu estudo sobre a fraseoloxía da materia troiana na península Pla Colomer e Vicente Llavata (2020, p. 86) refírense a esta colocación (*fazer prazer*) nestes termos: «una estrutura locucional adverbial (*por les fazer plazer e honra*) que es adaptación ampliada de la estructura fraseológica *par bien* del francés». A frase documéntase ben na nosa lírica profana do s. XIII (*fazer prazer*: Johan Lobeira, Johan Servando, Johan Soarez Coelho, Pedr’Amigo de Sevilha. Ápud XEL).

¹⁴¹ *Facer vida* + CCLugar; *facer vida* + CCCompañía; *facérselle (a alguén) a vida* + ADJECTIVO; *facer vida de* + NOME; [na modalidade interrogativa directa ou indirecta] (*saber/preguntar...*) *que vida fai alguén*.

¹⁴² <https://dej-enclave.rae.es/lema/matrimonio-a-yuras>

- 417. Fazer-lle forza** ‘obligalo; forzar a vontade de alguén’: *se lle non fizesse || ao demo forza per que llo toller podesse* (137: 16–17). A UF está amplamente documentada desde o latín ao romance na península.¹⁴³
- 418. Fazer-lle guerra** ‘facerlle mal’: *porend’o guardou ela | e feze-lle no mar vias || que o non tangess’a agua | e lle non fizesse guerra* (193: 47–48).
- 419. Fazer-lle nojo** ‘causar trastorno, molestar’: *nunca achou, | u quer que el estava, | quen lle fizesse nojo* (116: 28–30). En gal. moderno a UF ten un uso lixeiramente distinto.¹⁴⁴
- 420. Fazer-lle o bocin** ‘botar a lingua (a alguén)’: *foiss’o demo e fez-ll’o bocin* (17: 72). Trátase dun provenzalismo. Unha variante, *facer ó bocino*, chega aos nosos días.¹⁴⁵
- 421. Fe que devedes** [expresión exhortativa, cominatoria]: *Madre, fe que devedes, || des oge mais vos consello | que o pedir leixedes* (6: 32–33). Está implícito *a Deus* como complemento de *dever*. A UF documéntase tamén na lírica profana: *e moir’eu, amigo, | por vós, e, fe que devedes, | algun conselh’i ajamos* (Johan Airas, 1240, XEL).
- 422. Festa grande** ‘celebración principal para conmemorar feitos importantes e/ou lembrar un personaxe, civil ou relixioso’: *eno mes d’agosto, no dia escolleito, || na sa festa grande* (77: 27–28). A colocación chega aos nosos días.
- 423. Ficar a espinna no coraçon** ‘quedarlle a alguén un motivo de desacougo, insatisfacción ou preocupación’: *e el no coraçon fito | lle ficou end’a espinna* (132: 119–120). Variante *ficar coa espiña*: *a moller bõa | ficou en cona espyнна* (321: 23). A UF consérvase na lingua actual.
- 424. (Ficar) no conto de** ‘formar parte de, ser un máis de’: *Aquel mal do fogo atanto o coytava, | que con coita dele o pe tallar mandava; | e depois eno conto dos çopos ficava* (37: 16–18). No canto do verbo *ficar* documentamos na prosa medieval a UF con outros verbos.¹⁴⁶
- 425. Ficar-se como xe vëera** ‘quedar como estaba; permanecer igual,

¹⁴³ En latín temos un documento altomedieval de Sobrado: *a fortia qui ille feceram* (Pardo, 1959. Ápud CODOLGA). Fóra de Galicia atopamos dous textos en latín: *qui non fecit ea forza* (Anónimo, *Fuero de Marañón en Navarra*, 1134, CORDE) e *Homo qui forza, o birtio fecerit ad aliquo homine* (Anónimo, *Fuero de Uclés*, 1179-1184, CORDE). Documéntase igualmente na lírica profana (*nulho medo [...] non ei de forza que me vós façades*: Afons’Eanes do Coton, 1240, XEL) e mais na prosa medieval: *el rrey nõ llj quiso fazer forza en ello et foylles dizendo as cousas mansament* (TC. Ápud XEL) etc. O significado destes textos é o de ‘cometer actos violentos’, ‘utilizar a violencia’, ‘forzar, violar’; o valor que reflicte a cantiga afonsina é lixeiramente distinto na medida en que —en principio, salvo que imaxinemos un combate do tipo San Miguel contra o demo, pero daquela o suxeito do verbo *fazer* é outro— non podemos pensar que a Virxe sexa violenta: si torcerá a vontade do inimigo e esa é a acepción común.

¹⁴⁴ Un uso que implica trastornos físicos, de repugnancia ou semellantes: *o seu corpo, en lugar de facerlle noxo [...]* (García Sabell, *Ensaio*, 1963, TILG).

¹⁴⁵ Mettman: «provenzal faire (de la lenga) bosin ‘sacar la lingua’». No Bierzo E. Rivas (DdD) documenta *bocin* ‘boca estreita da nasa de pescar nos ríos’. A frase *facer ó bocino* ‘facer mofa’ abóaa Porto Rey (DdD).

¹⁴⁶ *Este rey dom Garcia, que aquy dizemos, nõ conta a estoria que elle jaça ãno conto dos reis* (Afonso X, *Crónica Geral de Espanha de 1344*, 1344, CGPA).

sin que se logre un determinado propósito’: *pero en poder do novio era*, || *nunca per ren pod’a ela passar*; || *e tal xe ficou como xe vëra* (105: 51–53). Integramos esta UF con dúbidas, porque non a documentamos fóra desta cantiga; porén, o seu valor é idéntico ao das UF *foise como veu*, *volveuse como fora* etc. facilmente documentables na lingua actual (TILG).

426. Fillar dereito de (alguen) ‘Cobrar unha persoa xustiza de quen a agravou’: *Santa Maria fillou dereito do judeu* (34: 1). Esta UF documéntase varias veces na lírica profana: *queredes ora dereito filhar* | *de Mor da Cana* (Johan Airas, XEL), *se én dereito queredes filhar* (Roi Queimado, XEL), *nunca dereyto filhasse* | *dus que sse foron* (Pedr’Amigo de Sevilha, XEL).

427. Fillar façanna ‘aprender unha lección exemplar, tomar como modelo para seguir’ (Mettmann, 1988, p. 61, di *tomar exemplo*): *Desto direi un miragre, onde gran façanna* || *fillaredes* (119: 6–7); *mui ben que vos eu conte* || *como ll’avëo u ya*, | *pera fillardes façayña* (191: 17–18).

428. Fillar guerra ‘combater, contender’: *ca muit’é descomunal* [...] *Cousa de fillarmos guerra* | *cona Madre do Sennor* (121: 43–45); *guerra per nulla maneira* | *con ela non fillarey* (165: 67). A UF documéntase tamén co uso metafórico de ‘contender’ na lírica profana: *fui fillar comigo guerra* | *un ruissennor que cantando* | *estava de amor* (Alfonso Álvarez Villasandino, *Cancioneiro galego-castelán*, 1355, XEL).

429. Fillar lazeiro ‘padecer traballos ou sufrimentos’: *e fillava lazeiro* || *en loar muit’a Virgen*, | *ca un gran livr’enteiro* || *rezava cada dia* (71: 11–13). No cast. do XIII a UF correspondente é *prender lazerio*.

430. Fillar/Prender/Tomar carne (de/en/u), Prender encarnaçon ‘encarnarse’: *en que Deus quis carne fillar* (1: 5); *tomar / carn’en moller* (46: 40–41); *quis ena Virgen por nos carne prender* (50: 22). Outros exemplos de *carne fillar* (de/en): (29: 32–33), (30: 31), (50: 4), (54: 58), (110: 5–6), (180: 63–64), (208: 3–4, 5–6), (221: 6), (238: 3, 23), (246: 49), (312: 13), (313: 7–8), (331: 12), (342: 25), (360: 9), (404: 41–42), (422: 4). Máis exemplos de *carne prender* (de/en): (50: 22, 31), (210: 6–7), (221: 6), (231: 7), (238: 20), (239: 27–28), (245: 5), (263: 41), (267: R), (298: 56), (304: R), (309: 13, 72), (350: 17–18), (370: 6), (413: 8), (418: 10–11, 25). A variante con *encarnaçon* só se rexistra unha vez: *pres encarnaçon* (415: 8).

431. Fillar-se por mal con (alguen) ‘desavirse, indispoñerse con alguén’ (Mettmann, DDGM, s. v. FILLAR): *Gran sandece faz quen se por mal filla* || *cona que de Deus é Madre* (19: R).

432. Folgar(-lle) o coraçon ‘acougar; contentar’: *Esta era tan fremosa* | *e de tan bõa façon*, || *que quen quer que a viia* | *folgava-ll’o coraçon* (324: 15–16). Tamén se documenta a UF na lírica profana: *estava el chorando* | *e non folgava o seu coraçon* (Juião Bolseiro, 1240, XEL).

- 433. Fora de sen/de seu siso** ‘tolo’, [cos verbos *andar* e *ser*] ‘perder o xuízo, entolecer’: ANDAR/ SER + *fora de sen* (76: 21), (334: 40); *com’ome fora de seu siso* (16: 31).
- 434. Fora de seu sentido** ‘sen sentido, con perda do coñecemento’: *jouv’en terra | fora de seu sentido* (411: 101). Vid. **Perder os sentidos**.
- 435. Gran peça** ‘un período relativamente longo de tempo’: *gran peça / pelo mar singraron* (9: 121). Outros casos: (267: 51), (298: 35).
- 436. Gran sazon** ‘(durante) muito tempo’ (Rodrigues Lapa, DDGM, s. v. SAZON): *en Aroches gran sazon || morou* (334: 10–11). Outros casos: (3: 28), (104: 11), (206: 5), (314: 9), (317: 5). Na lírica profana documéntase a gran sazon con este mesmo valor.¹⁴⁷
- 437. Grand’algo** ‘algo moi valioso, moito diñeiro’: *Muitos gafos sãou a Emperadriz en aquele mes; || mas de grand’algo que poren lle davan ela ren non pres* (5: 159–160); *erdarás // mui grand’algo* (125: 75–76); *perdisti grand’algo* (311: 47). Outros casos: (105: 35–36), (165: 72–73), (216: 15).
- 438. Guardar a(s) festa(s)** ‘cesar toda actividade laboral e cumprir co culto establecido pola igrexa’: *guardou a sa festa* (195: 2); *Quena festa e o dia || da mui Groriosa || quiser guardar* (195: R); *nunca as festas guardava* (199: 1 e 18). A UF chegou ao nosos días, sobre todo na variante *festa de gardar*.
- 439. Guardar Deus de (algo)** [úsase para expresar o desexo de que algo non suceda]: *foi aquel ome de tan gran door; | de qual vos guarde Deus* (126: 22–23).
- 440. Hũa billa** [pondera o pouco valor de algo]: *non valeu hũa billa* (169: 31).¹⁴⁸
- 441. Hũa (folla de) col** [pondera o pouco valor de algo ou a pouca importancia que a algo se lle concede]: *e quant’hũa col | do seu non filles* (135: 116–117); *hũa folla de col hũa folla de col || non demos mais por ele* (419: 142).
- 442. Hũa garvança** [pondera o pouco valor de algo ou a pouca importancia que a algo se lle concede]: *tanto lle valrria / com’hũa garvança* (9: 150–151). A UF non chega aos nosos días.¹⁴⁹

¹⁴⁷ *Quen molher rafeç’, a gran sazon, / quer ben, non pode fazer se mal non* (Johan Baveca, 1240, XEL).

¹⁴⁸ Mettmann (DDGM, s. v. BILLA) e García-Sabell (1991, s. v. BILLA) aluden ao significado ‘bóla’ para *billa*, pero é posible que a voz xa cobrase na Idade Media o mesmo ou semellante valor ao que ten no gal. actual (*billa* ‘espita’, DdD). Fixémonos que un sinónimo de *espita*, *tarugo*, tamén posúe unha acepción figurada despectiva. Outro caso paralelo témolo na UF castelá con *taco*: *no valer (ni) para tacos de escopeta*. Se repasamos as distintas acepcións para *billa* do DdD só nun caso atopamos unha feita de ferro. O normal é que sexan feitas de madeira, de buxo (DdD) ou de xesta (*billa de xesta*: R. Otero Pedrayo, *Contos do camiño e da rúa*, 1932, TILG), material doado de atopar, nada valioso.

¹⁴⁹ Só rexistramos *máis ruín ca un garavanzo podre* (DFGC, p. 340) e un par de comparanzas para ponderar a pequenez, como por exemplo: *pequerrechiño coma un garavanzo* (A. Vilar Ponte, *Almas mortas*, 1922, TILG). En cast. de Canarias rexístrase *no valer un garbanzo de tajaricha* (<https://rboenaventura.wordpress.com/2011/02/>); en cast. peninsular documéntase *importar un garvanzo* (¡Bah! *Eso me importa un garbanzo*: E. Jardiel Poncela, *Amor se escribe sin hache. Novela casi cosmopolita*, 1929, CORDE).

- 443. Hũa noz** ‘unha cantidade mínima de cartos’: *Vai, coz // carn’e pescado do meu aver, que te non cost’hũa noz* (5: 147–148). Con verbos como *dar* cobra o valor de ‘(non) importar’ (vid.: **Non dar nemigalla/(nulla) ren/unha figa/unha formiga/unha noz**). Rexistramos tamén a variante *duas nozes* con valor igualmente minimizador referido a persoas: *duas nozes non vales* (25: 107–108). Este tipo de UF (*dous* + SUBSTANTIVO MINIMIZADOR) é relativamente frecuente tanto en gal. como en cast.¹⁵⁰
- 444. (Hũa) palla** [pondera a pouca ou nula importancia que algo merece; tamén pondera o pouco que algo vale]: *nen preçou sa escomoyon hũa palla* (65: 26); *ca lles non valeu bon vento quant’é hũa palla* (95: 46); *Muitas físicas probaron en ela, que palla / non lle valveron* (117: 26–27); *Ca toda a ffremosura | das outras é nemigalla | nen toda ssa apostura | tanto come hũa palla | contra a desta* (132: 13–17). Na lingua moderna esta ponderación apenas ten uso.¹⁵¹
- 445. Hũa peça** ‘un segmento breve de tempo’: *folgar ora hũa peça* (216: 32). Outros casos: (222: 31), (243: 30), (325: 54).
- 446. Hũa sazón** ‘unha vez’: *cinco diabos hũa sazón || s’assũaron* (109: 16–17);
- Ena Gran Bretanna foi hũa sazón* (226: 11).
- 447. (Ir) a bõa ventura** ‘(irse) en boa hora, (ir) con Deus.’: *Yd’a bõa ventura* (312: 28). Tamén se documenta na lírica profana: *vaa-s’en boa ventura* (Estevan da Guarda, 1300, XEL).
- 448. Ir adeante** ‘progresar, desenvolverse satisfactoriamente’: *sa fazenda | nunca irá adeante* (297: 45).
- 449. Ir pera mal** ‘desenvolverse algo de forma insatisfactoria, decaer’: *seu preito todo pera mal ya* (264: 39). A UF documéntase tamén na prosa profana: *os troyãos yán ja pera mal* (CT. Ápud XEL).
- 450. Ir sa/vossa via** ‘irse, marchar, continuar o camiño; largar, ciscar’ [co verbo en imperativo pode cobrar un valor expeditivo]: *foi-ss’enton sa via* (9: 77); *Ide daqui vossa via* (11: 47). Outros casos: (32: 30–31), (42: 82–83), (47: 30), (95: 80), (194: 50), (274: 17), (285: 55), (355: 21), (377: 54), (411: 96). Ás veces cobra o valor non de continuar o camiño, senón de ‘regresar por onde viñeron’: *deçeu a hũa fonte || con toda sa companna, || por y jantaren, || des i folgaren || e yren sa via* (57: 29–33).
- 451. (Ir/levar) dereit’a (un lugar)** ‘directamente a’: *foi-sse dessa vez || dereit’a Valedolide* (235: 86–87).

¹⁵⁰ A frase *dos higos* rexístrase 10 veces no CORDE; *dos cominos*, 17 concorrencias; *dos higas*, 16. En gal. actual temos *non dar/valer dous cartos* (7 casos no TILG), *non dar dúas cadelas* (1 casos no TILG, 1 no CORGA), *non valer dous beldros/peniques/reás* (1 caso cada unha das frases, TILG).

¹⁵¹ Malia ser *palla* o núcleo léxico de moitas UF en galego actual (26 entradas con *palla* no DFGC, pp. 494–495), é difícil documentar casos en que teña valor minimizador. De feito, só atopamos tres nos corpus: *non había cous’algunha do valor dunha palla* (Pla Zubiri, *A tola de Covas*, 1917, TILG), *foi por cousa de nada, polo valor dunha palla* (A. Conde, *A casa de Adara*, 1996, CORGA) e *menos có que vale unha palla* (H. Puentes, *O bandido Casanova*, 2000, CORGA). En port. só rexistramos un caso: *leituras que valem menos que palha* (2011, Internet, CPW).

Outros casos de IR(SE) + *dereit'a* (9: 28–30), (12: 26–27), (47: 22–23), (89: 64–65); (185: 61), (287: 41), (335: 47). Casos con LEVAR + *dereit'a* (49: 64–65), (199: 34–35).

452. Ir-lle mal ‘producirlle no ánimo un efecto negativo, sentirse ou encontrarse mal’: *Depois que ll'a Virgen santa | esto disso, foy-lle mal* (274: 34); *acored'a vosso trobador, | que mal le vai* (279: R).

453. Ir-se deste mundo, Partir-se do/ deste mundo, Passar deste mundo, Sair deste/do mundo ‘morrer; facer o tránsito deste mundo ao alén’: *en aquel dia | deste mundo m'irei* (419: 72); *Pois do mundo foi partido* (2: 57); *deste mundo | quis Deus que se partisse* (71: 66); *pois [que] deste mundo se partir* (290: 21); *a moller bõa | foi deste mundo passada* (75: 141); *como passou ela | deste mundo* (419: 10); *quando deste mundo sayu* (138: 74); *sairás cras do mundo* (274: 66); *quando do mundo saisse* (335: 103).

454. Ir-sse polo mundo ‘saír da propia terra e marchar a outros lugares sen rumbo fixo nin predeterminado’: *ouveron-sse d'acordar | que sse fossen pelo mundo | conas relicas gãar* (35: 26–27). A UF subsiste en gal. moderno: *eu vou polo mundo pra ver de ganá-lo* (Rosalía de Castro, *Follas Novas*, 1880, TILG).

455. Ir(-se) seu camyo [valor redundante] ‘irse’: *e como non levas [...] a omagen tigo | e vas teu camyo?* (9: 56–57); *eles seu caminno // se foron* (218: 46–47).

456. Ja quando ‘algún día, algunha vez’: *que lle déss'algun poder, | per que ja quando podesse | a sua missa cantar* (206: 37–38); *preguntou-lle se ja quando | traballara* (281: 76). Na lingua actual documentamos *xacando* (19 concorrencias no TILG).

457. Ja quanto ‘alguma coisa, um tanto, um pouco’ (C. Michaëlis, DDGM, s. v. QUANTO): *espantou-se ja quanto* (71: 30); *sejas ja quanto purgada* (75: 116); *ja quanto queixosos* (159: 23); *Esta ygrej'alongada / da vila ja quant'está* (246: 21); *logar ja quanto fragoso* (273: 7); *connoceria | ja quanto do seu poder* (291: 6); *muy bõos, | pero ja quanto ladrões* (374: 13).

458. Ja que [valor próximo a *ja quanto*] ‘algo, algún(ha)’: *un rezar ordinnado | che mostrarei que faças | ca ja que en sabemos* (71: 40–43); *Sse y ficou | ja que pouca de faryã, | dade-lla que y ouver* (203: 22–23); *Estev'o moç'o vaso | na fêestra lavando, | e deitou-sse de peitos, | e foi ja que pesando | mais de la cinta suso* (241: 44–46); *fôrono preguntar | se era ja que ferido | ou [se] sse ssentia mal* (282: 29). A UF *ja que* é polisémica. Aparece profusamente documentada na lingua afonsina.¹⁵²

459. (Jazer) en dereito ‘ser xusto’: *que eu faça teu rogo, | aquest'en dereito jaz* (53: 52).

460. Jazer en torto ‘persistir nun grave erro, vivir en culpa’: *en salvar punna / os que en torto non jazen* (341: R);

¹⁵² Na lingua afonsina a frase acompaña partitivos: *Et dellas ya que son de color doro* (Afonso X, *Lapidario*, c. 1250, CORDE) ou indefinidos: *algunos ya que roncan muy derrezio* ‘(alg)úns cantos...’ (*Lapidario*), *otros ya que son cuemo Religiosos* ‘algúns outros’ (Afonso X, *Primera Partida*, 1256-1263, CORDE).

foi dela tan ceoso // como sse fezesse torto, / en que outras muitas jazen (341: 13). Outros casos: (341: 23, 35).

461. Jazer/ser en prazér ‘querer, apetecer’: *filla-o, se te jaz en prazér* (15: 46); *dá-m’este meu fillo mēor || vivo, se te jaz en prazér* (168: 35); *eu o farei, pois vos en prazér jaz* (105: 26); *fazer quanto ll’en prazér for* (15: 12). Outros casos de *se vos/te/lle en prazér for*: (279: 10), 307: R), (327: 33), (401: 48); *e que lle foss’en prazér* (407: 39). Moitos destes usos son de cortesia.

462. Jurar en/nas mãos de ‘facer un xuramento solemne’: *le jurou en sas mãos | que con ele s’irya* (285: 38). Na Idade Media o xuramento de fidelidade do vasalo para co señor era un acto de forte simbolismo e consistía, entre outras cousas, en que o vasalo depositaba as mans nas mans do seu señor. Documentamos a UF tanto no cast. medieval coma na prosa galega do XV.¹⁵³

463. Leixar en paz ‘deixar tranquila ou tranquilo’: *o mar nona leixou en paz, || ante a vëo con grandes ondas combater* (5: 121–122); *leixemos-ll’aqueste seu logar en paz* (27: 57).

464. Leixar-se correr/ir a (alguen) ‘lanzarse contra alguén, botarse cara a alguén’: *viron ben seis galeas | leixar-ss’a eles correr* (35: 48); *quand’est’ome viron, se leixaron || correr log’a el* (96: 26–27); *a el correr-se leixaron* (233: 13); *mui sannudo a ela leixo-*

ss’ir (5: 64); *o touro leixou-ss’yr de randon || a ele polo ferir* (144: 42–43); *leixou-ss’yr log’a ela* (244: 17). Ocasionalmente, no canto da preposición *a* temos *depos* cando o que se lanza vai no mesmo sentido en que vai o perseguido: *leixou-sse depos ela ir* (317: 41).

465. Levantar-se o mar ‘encrespase ou picarse o mar’: *levantou-s’o mar* (267: 37). A UF chega aos nosos días (varias concorrencias no TILG).

466. Levar a mal (alguen) ‘conducilo á morte, á ruína ou á perdición’: *un cavaleiro poderoso levava a mal outro por un fillo que lle matara* (207: 1). A UF documéntase tamén no cast. medieval.¹⁵⁴

467. Levar Deus o espirito (de alguen), Levar Deus/Santa Maria (consigo a alguen), Levar (Santa Maria) a alma (de alguen) ‘morrer; facer o tránsito deste mundo ao alén’ [pondera unha boa morte para un crente]: *mais Deus verdadeiro || levó-o consigu’* (65: 252–253); *No[n] me leixes mais no mundo | e leva-me ja contigo* (75: 113); *Ja levar quero / a alma desta menguada* (75: 136); *seu espirito ouve Deus levado* (79: 49); *depois lle levou // aos ceos a alma* (296: 37–38); *Des quando Deus sa Madre | aos çeos levou* (419: R); *vëo levar-ll’a alma* (419: 87).

468. Levar o demo (a alguen), Seer levada a alma do demo ‘morrer alguén en pecado mortal, ir ao

¹⁵³ *Iuren en las manos* (Anónimo, Vidal Mayor, 1259, CORDE); *Alberte de Vilela, cura da dita f[r]eigresia, jurou en maos do dito abade* (Áluaro Pérez de Ponteuedra, escriuano de terra de Rianjo e Postomarcos, *Libro de notas de Álvaro Pérez*, 1457, XEL).

¹⁵⁴ *Et engañanse en esto atanto, que los llevan a mal* (Anónimo: *Calila e Dimna*, 1251, CORDE).

inferno’: *o pecado de luxuri’ assi o vencia || que o demo o levará* (137, 12–13); *sa alma agora | será do demo levada* (75, 121).¹⁵⁵

469. Lume dos meus ollos [valor ponderativo] ‘persoa pola que se experimenta o maior dos cariños’: *por amor da Santa Virgen, | que é lume destes meus || ollos* (258: 37–38). Esta UF documentámola case dúas ducias de veces nas cantigas profanas (XEL). Na lingua actual pódese documentar na poesía.¹⁵⁶

470. Luz chãa ‘luz clara, luz do día’: *ate ena mannãa || que direi eu, se lle praz, || missa pela luz chãa* (115: 263–265). É esta unha colocación interesante e única, non logramos documentala fóra desta cantiga. Porén, non dubidamos deste valor do adxectivo *chãa*.¹⁵⁷

471. Maa cima ‘mal remate’, [co verbo *dar*] ‘impedir que algo conclúa con éxito’: *dá-lles tu maa cima desto que começaron* (264: 123).¹⁵⁸

472. Maa morte [a UF acha o seu significado por oposición á *boa morte*, a que ten lugar —desde o punto de vista da ortodoxia católica— estando en graza de Deus]

‘morte sen auxilio espiritual, morte violenta’: *non nos leixes perecer || nen de maa morte morrer* (113: 24–25); *per que prendesse || eu morte crua e maa* (175: 75–76); *Os maos feitos, dar-t-ia | porende maa morte* (399: 42).

473. Maas linguas ‘persoas murmuradoras’: *ca ll’aposeran un furto | linguas maas mentireiras* (151: 32). A metonimia volvémosla documentar en gal.-port. do s. XV.¹⁵⁹

474. Mais (bela era) que (non est’) a nev’e a graa [valor ponderativo: pondera o branco e a coloración encarnada]: *hũa donzela, / que de faiçon e de coor mais bela / era que non ést’a nev’e a grãa* (69: 47–48). Pondera dúas calidades, seguindo o modelo de beleza feminina medieval e tradicional, ata ben entrado o s. XX: a coloración branca en xeral e encarnada en particular (fazulas e beizos). Un modelo de beleza que fica ben descrito naquel verso antolóxico da cantiga chamada da Ribeiriña ou da Guarvaia da autoría de Pai Soarez de Taveirós: *mia sennor branca e vermella* (XEL). A UF *branco coma a neve* recóllea Ferro (2006, p. 198) e nese mesmo

¹⁵⁵ As UF *levado do demo* (‘moi furioso’) e *levárate o demo!* [especie de maldición] perduran na lingua actual pero a semántica variou.

¹⁵⁶ *Ven lume dos meus ollos* (Francisco Mª de la Iglesia, *D’o mar e d’a terra*, 1930, TILG).

¹⁵⁷ Gaffiot (1934, s. v. PLANUS), recolle o valor *claro* e cita a Cicerón, *narrationes planae*. Paralelamente temos o adverbio *chãamente* (192: 139–40) usado con verbos de lingua onde tamén está presente o sema ‘clareza’.

¹⁵⁸ A frase documéntase en cast. medieval: *ouo mala çima* (Anónimo, *Calila e Dimna*, 1251, CORDE), *él le da mala çima* (Juan Ruiz, *Libro de buen amor*; 1330–1343, CORDE). Na prosa profana documéntase a expresión contraria, *boa çima* ou *çima de ben* (CT, ápu^d XEL).

¹⁵⁹ *As maas linguas julgarom mal* (Christine de Pizan, *O Livro das Tres Vertudes. A Insinança das Damas*, 1430–1455, CGPA), *maas linguas maliciosas* (Anónimo, *Tratado de Confissom*, 1489, CGPA). A frase *malas linguas/linguas* goza de vitalidade en gal. actual (máis dun cento de concorrencias nos corpus, TILG e CORGA).

lugar achega sinónimos. Tamén rexistra *colorado coma a grana* (2006, p. 204).¹⁶⁰

475. Mais bela que nulla flor [pondera a fermosura]: *cona Madre do Sennor; || que veemos cabo dele | mais bela ca nulla flor* (121: 45–46). A ponderación co substantivo *flor* admite variantes: *tant'era fremosa, que foi das belas flor* (5: 15); *Fror das frores* (10: R). A comparanza que nos ocupa perdura na lingua actual.¹⁶¹

476. Mais belas que (son) lilios nen rosas [pondera a fermosura]: *mais belas || que son lilios nen rosas* (75: 94–95). A comparanza coa coordinación parece prototípica porque se rexistra varias veces na península no medievo.¹⁶²

477. Mais branco ca lis [pondera o brancor]: *vi o seu corpo | mui mais branco ca lis* (419: 137). Tamén esta

flor (o lirio ou lis) pode simbolizar a pureza. Construcións comparativas semellantes rexistrámonas na prosa medieval.¹⁶³

478. Mais branco que un armño [pondera o brancor]: *se le foi mostrar | mais branco que un armño* (26: 30–31). Este mamífero, o armiño, tamén intervéen en comparanzas para ponderar a limpeza ou a pureza.¹⁶⁴

479. Mais bravo foi que Judas Macabeus ‘pondera a valentía e a bravura’: *enton / mais bravo foi que Judas Macabeus* (22: 22–23). O grao de idiomaticidade desta frase é discutible; porén, hai datos suficientes para falar dunha certa fixación se temos en conta a relativa abundancia de casos en que se toma un Macabeu como modelo de valentía.¹⁶⁵

¹⁶⁰ A voz *graa* aparece tamén na prosa medieval: *hũa capa de féuera tinta engraa* (CT, ápuđ XEL) pero en gal. actual non se documenta. *Grana* é un castelanismo. Para ponderar a día de hoxe a cor encarnada hai moitas outras UF.

¹⁶¹ *Garrida coma unha flor* (X. Lorenzo, *Cantigueiro popular da Limia Baixa*, 1973, TILG), *máis bonita que unha frol* (A. Paz, *Da emigración. Notas d'un galego*, 1936, TILG), *bonito coma unha flor* (Ferro, 2006, p. 196) etc.

¹⁶² *Fue mucho más bella que nin lilio nin rosa* (Berceo, *Poema de Santa Oria*, 1252–1257, CORDE). E hai casos paralelos: *alcanzó vestidura tan hermosa como la del lilio é de la rosa* (Fray Hernando de Talavera, *De vestir y de calzar*, 1477–1496, CORDE). Na lingua actual documentamos doadamente esa coordinación: *lirios e brandas rosas* (Pondal, *Queixumes dos pinos*, 1886, TILG), *relucía de rosas e de lirios* (Cabanillas, *Samos*, 1958, TILG), *guirlandas de lilios e de rosas* (Méndez Ferrín, *Bretaña Esmeraldina*, 1987, TILG) etc.

¹⁶³ *Mays brãca foy que a neue nẽ que frol de lilio; tã brãco cõmo hũa frol de lilio* (CT, ápuđ XEL). A ponderación da brancura co lirio chega aos nosos días: *Era unha nena branca como un lirio* (Cabanillas, *No desterro*, 1913, TILG).

¹⁶⁴ Ponderando a pureza documentámolo en gal. moderno (TILG). Para ponderar o brancor a lingua actual prefere outros termos (*coma a esperma/la neve/o leite/unha estriga*).

¹⁶⁵ Da fama heroica dese Macabeo dá fe a prosa medieval: *Outrosi de Judas Macabeu, que foy bispo et bõ cauallero d'armas et bom lidador* (TC. Ápuđ XEL). No cast. áureo tamén hai referencias: *Los fuertes Macabeos valerosos* (B. Cairasco, *Obra poética*, 1590–1610, CORDE), *Valeroso capitán fue Judas Macabeo* (A. de Villegas, *Fructus sanctorum*, 1594, CORDE), *Aquel Iudas Macabeo, [se toma] por un valiente* (F. Cascales, *Tablas poéticas*, 1617, CORDE). En gal. moderno temos tamén alusións ao valor prototípico do Macabeo: *Mais figuraba pouco doado facer un Macabeu do Doncos comesto pola dona choromiqueira* (Otero Pedrayo, *Os señores da terra*, 1928, TILG), *Necesitamos un home forte, algo así como un Xudah Macabeo* (B. Graña, *Protoevanxeo do neto de Herodes*, 2006, CORGA). En port. actual non faltan casos: *Judas Macabeu, homem corajoso desde moço; comparavam-no a Judas Macabeu pelo valor; Não se deixem desencorajar. Tornem-se um Matatias Macabeu dos dias de hoje* (as 3 concorrencias son tiradas de Internet, CPW).

480. Mais ca cen, Mais ca/de cen mil, Mais ca/de cento [pondera a cantidade]: *E os que aquest'oyan | de mais longe ca cen millas* (349: 22); *Que mais de çen mil maneiras as almas pëavan* (85: 47); *Loemos sa mesura [...] mui mais ca cen mil vegadas* (140: 4–7); *Devemos-lle dar mais de cen mil loores* (370: 4); *eran y ajuntadas | de monjas mui mais ca cento* (55: 76); *mui ben feita, de Santa Maria, || que non podian achar ontr'outras mais de cento || tan fermosa* (34: 11–13). A UF documéntase tamén na lírica profana.¹⁶⁶

481. Mais ca (outra) ren, Mais d'al (ren), Mais d'outra cousa (do mundo), Mais d'outra ren, Mais de todas outras cousas, Mais que al (ren), Mais que outra ren (que fosse), Mais que quantas cousas son, Mellor d outra ren [valor ponderativo: poden modificar un verbo ou un adxectivo] ‘moito, moi’: *un fillo ouve que amava / mais ca ren* (114: 11–12); *mais d'al (ren)*: (5: 17), (16: 28), (131: 17), (135: 50), (144: 14), (186: 11, 15), (192: 23), (197: 15), (261: 1), (380: 20), (390: 25), (404: 26); *mais d'outra cousa (do mundo)* (84: 42–43), (235: 11), (269: 12), (272: 8), (282: 24), (285: 13), (352: 22), (359: 11); *mais fremosa / d'outra ren* (206: 15); AMAR + *mais/mays de todas outras cousas* (67: 14); AMAR/QUERER BEN + *mais que outra ren* (5: 20), (78: 16), (146: 26–28); *mais que outra ren que fosse* (75: 20–21); AMAR + *mais que quantas cousas son* (314: 11); (DES)AMAR + *mais que al (ren)* (132: 102), (165: 8), (265:

22); QUERER + *mellor d'outra ren*: (285: 26); VERBO + *mais d'outra ren* (55: 10), (84: 12, 17), (116: 15), (132: 31), (138: 69), (150: 11), (161: 12), (170: 19), (197: 17), (209: 10), (242: 17). Na lingua actual para expresar este concepto rexistramos unidades fraseolóxicas do tipo: *máis ca (a) nada (no mundo) ou (amar/querer) pola vida*.

482. Mais ca ssi, Mayor ben ca ssi [con verbos que expresan afecto, estimanza ou amor, ten valor ponderativo] ‘moito’: *con aquel que muit'amar || mais ca si sabia* (94: 46–47); *mayor || ben sabia ca ssi querer* (146: 19–20). Outros casos: (205: 39), (207: 11–12), (258: 11), (282: 16), (293: 6), (303: 17–18), (315: 12), (331: 14), (337: 22), (378: 32), (389: 20).

¹⁶⁶ *E mays foron de cento mentiras que m'el disse!* (Pero Mafaldo, 1240, XEL), *e de tall amor amo mays de cento* (Anónimo, 1401, XEL), *morrerō y mays de çento* (TC. Ápud XEL).

483. Mais ca tres [pondera unha certa cantidade de persoas ou cousas]: *Dis[s]e -ll'est'el cond[e], e muis mais ca tres || lle disseron aquesta razon medes* (63: 81–82). Na lingua medieval observamos outras frases onde o número tres, un número sen dúbida ningunha cargado de simbolismo, xoga un papel clave.¹⁶⁷

484. Mais coitada que por seu fillo a leõa [pondera a preocupación e/ou abnegación dunha nai para cos fillos]: *por el [o fillo] foi mas coitada / que por seu fill'è leõa* (55: 58). A comparanza é proverbial. Documentamos na península abundantemente esta imaxe da leoa coma nai paradigmática, desde a baixa Idade Media ata os nosos días.¹⁶⁸

485. Mais (craro) ca o sol, Mais craro que é sol [pondera o claror ou o resplandor]: *Mais fremosa e crara | que lũa nen sol é* (296: 25); *mais crara | que o sol en ouriente* (174: 30); *a ssa gran fremosura | mais*

ca o sol esprandece (288: 34). Tamén na prosa medieval: *ca mays rresplâdeçent era que o sol* (CT. Ápud XEL). A comparanza rexístrase na lingua actual.¹⁶⁹

486. Mais doce ca mel [pondera a dozura]: *e deu-lle tal comuyon / que foi mais doce ca mel* (4: 49–50); *son mais doces ca mel* (278: 10). A comparanza perdura na lingua actual: *máis qu'a mel eres dulce* (Rosalía de Castro, *Cantares gallegos*, 1863, TILG).

487. Mais dun palmo [valor ponderativo] ‘unha lonxitude non pequena’: *ca lle passou as queixadas | mais dun palm'* (157: 23). A UF documentámola tamén na prosa medieval: *a lança lle fezo entrar ños costados mays de hũ palmo* (CT. Ápud XEL). Perdura en gal. moderno (3 concorrencias no TILG).

488. Mais fremoso que (o) sol [pondera a fermosura]: *mais fremosa que o sol / que sol* (85: 24), (262: 7). A comparanza chega aos nosos días (DFCG, p. 626).

¹⁶⁷ *Non perdeu o ome bõo | valor de tres djeiradas* (323: 38); *que comer ja non podia | nen sol troçir tres bocados* (357: 14). Esta preferencia polo número tres tamén se documenta en cast. antigo: *E leía e escribía más que tres escribanos* (L. García de Salazar, *Istoria de las bienandanzas e fortunas*, 1471–1476, CORDE); *E asy se paso aquella noche mas que tres luenga* (Anónimo, *Historia de la linda Melosina*, 1489, CORDE); *Diez ducados que me den me contentan más que tres* (B. Torres Naharro, *Comedia Soldadesca*, 1517, CORDE); *Tente en tus pies, y comerás más que tres* (H. Núñez, *Refranes o proverbios en romance*, 1549, CORDE); *Que éste por panfarrón medre más que tres* (J. Rodríguez Florián, *Comedia llamada Florinea*, 1554, CORDE); *son para más que tres* (L. Milán, *El cortesano*, 1561, CORDE); *beuía mucho más que tres yndios juntos* (Pizarro, *Relación del descubrimiento y conquista de los reinos del Perú*, 1571, CORDE); *Hércules fué para más que tres* (J. de Pineda, *Diálogos familiares de la agricultura cristiana*, 1589, CORDE) etc. Na lingua actual nalgunhas destas frases o número un ocupa o lugar do tres: así, en lugar de *mais de tres* diríamos *máis de un* (cantiga nº 63), *un céntimo/pataco* en lugar de *tres...* (nº 323), e *nen un bocado* en lugar de *tres* (nº 357). Noutros casos, usamos a frase (*comer/valer...*) *por tres*.

¹⁶⁸ *La tu madre era leona entre los leones* (Anónimo, *Biblia romanceada*, 1400, CORDE); *como leona que los perros le an matado sus hijos* (Anónimo, *Polindo*, 1526, CORDE etc. Sete casos máis de comparanzas nos s. XVI e XVII no CORDE en cast.); *Yo la vi como una leona a quien han robado sus hijos* (Galdós, *Gloria*, 1876–7, CORDE) etc. En gal. moderno tamén se rexistra a frase: *como leona que defende ás crías* (A. Rodríguez Baixeras, *O rei dos ameneiros*, 1987, CORGA). En port. actual documentamos 37 concorrencias da comparanza *como una leoa* con este valor (Internet, CPW).

¹⁶⁹ *Tan craro como o Sol* (Anónimo, *Tertulia en la Quintana*, 1820, TILG); *máis crara de que [sic] o sol* (R. Otero Pedrayo, *O señorito da Reboraina*, 1960, TILG); *crara coma o sol* (X. M. Díaz Castro, *Nimbos*, 1961, TILG) etc.

489. Mais frio ca neve [pondera a friaxe]: *tornou mais frio ca neve* (336: 59).

490. Mais gente que en feira [pondera a afluencia de xente]: *Enton vëo y mais gente | que non ven a hũa feira* (43: 73); *E mais gente que en feira / [...]* *Foi log'ali ajuntada* (262: 43–45). Na lingua actual a *feira* pondera o barullo, o ruído máis ca a cantidade de xente.¹⁷⁰

491. Mais groso ca de bren [pondera a gordura]: *un cervo no monte, / mui mais gros[s]o ca de bren* (276: 13). Unha comparanza paralela témola referida a un cabalo: *semellava cabalo / que comera muito bren* (244: 33). O *bren* é o farelo, polo tanto a UF pondera a gordura dun animal ben cebado.¹⁷¹

492. Mais mēos que can [ponderación negativa: pondera o maltrato ou a nula consideración]: *mas mēos que can | o ten* (17: 62–63). A fraseoloxía co *can* é abundante na lingua medieval e tamén na lingua actual (no DFGC hai 75 entradas con esa palabra-clave). Vid. **Peor que a un can**.

493. Mais mole... ca (nen) manteiga [pondera a brandura]: *Mais mol'a*

cabeça ten || ca non é pera fole || nen manteiga (276: 41–43). É unha comparanza prototípica que chega aos nosos días. Rexístrase tamén na lírica profana afonsina: *chus mol[e] é que manteiga* (1240, XEL).

494. Mais morto que vivo [pondera un estado físico ou mental extremo, de sumo esgotamento, embarazo ou desesperanza]: *era chëa de pecados | e mui mais morta ca viva* (45: 23); *Quiser'enton seer mais morto ca vivo* (65: 76); *assi jazendo, || que era mais morta ca viva* (89: 22–23) *E metërona mais morta ca viva / na eigreja* (105: 88–89); *con pouco pan e muito mao, | e mui mais morta ca viva* (325: 16). A UF chegou ata os nosos días.

495. Mais negro que hũa mora [pondera o negror]: *un poço fondo e negro mais que hũa mora* (119: 37); *muit'espantosos e feos, | e negros mui más ca mora* (75: 154), *mais negro ca mora* (346: 13). A comparanza perdura en gal. moderno.¹⁷²

496. Mais negro que un carvon/que os carvões [pondera o negror, físico ou psíquico]: *A dona tornou por esto / mais negra que un carvon* (84: 44); *negros mui mais que carvões* (85: 45);

¹⁷⁰ Algún caso hai en que o sema básico é o de multitude: *A xente acudiu, a praza volveuse unha feira* (Semanario *O tio Marcos da Portela*, 1884, TILG); *Había unha chea de xente como si fora feira* (J. Ibáñez, *Viaxe perdido*, 1949, TILG); *parecía unha feira* (4 concorrencias no TILG con ese valor).

¹⁷¹ A voz *bren* ‘salvado’ recóllea Francisco Porto Rey (*Diccionario gallego-castellano*, DdD); en cast. rexístraa o DLE e indica que é un posible celtismo, talvez da familia de *broa* (en inglés actual a verba *bran*, pronunciada con a palatal, significa ‘salvado’). A comparanza non chegou aos nosos días; nin sequera a voz *bren* é doada de documentar en gal. moderno, agás —con moitas dúbidas sobre o significado porque a voz pertence á xerga dos canteiros— na obra de Anxo Angueira (*Pensa nao*, 1999, TILG). En gal. moderno non faltan alusións aos animais ben cebados (*porco da ceba* é prototípico) e incluso se documentan comparanzas para ponderar a gordura (*¡ Unha pita gorda coma unha cocha da ceba...!*: Xavier Lama, *Primeiro Concurso de Obras Teatrais Inéditas “Camiño de Santiago”*, 1994, CORGA; *parece un porco cebado*: Gustavo Pernas, *Final de película*, 2006, CORGA).

¹⁷² *Moreno como unha mora, morena coma unha mora* (4 concorrencias nos cantigueiros populares galegos, TILG).

mais ca pez || tornou negra nen que carvon (146: 78–79); *o rosto negro / muito mais que os carvões* (199: 30).

497. Mais que o avarento requexas [pondera o moito que alguén ama algo]: *mais ama limpidõe / que avarento requexas* (312: 7). Integramos esta comparanza con reservas.¹⁷³

498. Mais toste ca vos dizemos ‘en moi pouco tempo, rapidamente’: *mas o frade mui felon // tolleu-lla outra vegada / mais toste ca vos dizemos* (8: 29–30); *foi sãa [...] mais toste ca vos dizemos* (268: 53). En gal. actual diríamos: *en menos que se tarda en contalo/dicilo, en menos tempo do que leva (rezar) un credo*.

499. Mais verde... que dun canbrai [pondera o verdor]: *mais verde a miña coor // que dun canbrai* (279: 21–22). No s. XIII os coñecidos panos ou tecidos de la de Cambrai (Francia) eran verdes; posteriormente o topónimo francés pasará a designar por antonomasia lenzos finos de cor branca.¹⁷⁴

500. Mal nen ben [negación enfática] ‘de ningunha das maneiras posibles,

nin pouco nin moito, nada’: *nunca per ren | outra sabia | dizer mal nen ben* (32: 13–15); *nen catou y mal nen ben* (115: 99). Hai unha ducia de documentacións desta UF no corpus medieval profano (XEL). Na lingua actual rexistramos seis concorrencias no TILG.

501. Mal parado ‘maltreito, calamitoso’: *quando o atan mal parado vyu* (5: 50); *ando nuu e mui mal parado* (65: 198); *dū’anfermedade | foi atan mal parado* (218: 12); *as cousas mui mal paradas* (376: 6). *Mal parado* perdura na lingua actual.¹⁷⁵

502. Mal pecado [expresa conmisericación] ‘por desgraza’: *e non ei, mal pecado, ja | temp’* (237: 66); *fórono enton prender // e, mao peccad’, avian / de o espereitar sabor* (245: 32–33); *o dem’infernal || leva ja de ti a alma; | e, mal peccad’, assi é* (311: 38). A fórmula de conmisericación¹⁷⁶ chega aos nosos días (documentamos unha ducia de casos no TILG).

503. Mal recado ‘imprudencia, falta de xuízo’, [rexido pola preposición *de* a UF cobra valor adxectivo]

¹⁷³ É difícil precisar se estamos diante dun símil estereotipado ou dunha UF con fixación idiomática plena. En calquera caso e ante a dúbida, optamos por incluíla con prevención. Non faltan casos paralelos nas linguas peninsulares e no español de América: *con tanto afán como el avaro sus riquezas* (V. Auber, *Ambarina: Historia doméstica cubana*, 1858, CORDE); *lo desea como el avaro las riquezas* (Sor Ángela de la Cruz, *Papeles de conciencia. Diario espiritual*, 1874-1878, CORDE); *¿quieres como un avaro quiere su oro (...)?* (J. M. Escrivá, *Camino*, 1939-1957, CORDE); *no quieres al Señor como el avaro sus riquezas* (J. M. Escrivá, *Surco*, 1986, CREA); *lo atesoraba [el poder] como un avaro sus monedas* (E. Mendoza, *La ciudad de los prodigios*, 1986, CREA); *atesorar mi deseo como un avaro* (A. Grandes, *El corazón helado*, 2007, CORPES); *acariñándoa coa mesma aquela que o avarento aloumiña os seus tesouros* (Cabanillas, O Mariscal, 1926, TILG); *deidá reverenciada, coma un avaro adoura a súa riqueza* (F. Dato, *Follatos*, 1891, TILG).

¹⁷⁴ *Vocabulario del comercio medieval*. Universidade de Murcia: <https://www.um.es/lexico-comercio-medieval/index.php/v/lexico/10805>.

¹⁷⁵ O uso máis frecuente é *sair mal parado* (figura no DRAG), mais tamén se documenta *quedar mal parado* ou *ver mal parado* (un asunto, preito etc).

¹⁷⁶ Das posibilidades trazadas por Corpas (1998, p. 51) para clasificar as fórmulas, *fórmula emocional* e *fórmula de disculpa* son as que máis se aproximan á conmisericación.

‘imprudente, falto de xuízo’: *monge que trager || con mal recado || a ssa fazenda sabia* (11: 12–14); *gentes de mal recado* (99: R); *aquest’é de mal recado* (311: R).

504. Mal seu grado ‘Contra o desexo ou a vontade da persoa que se indica’: *partíronos mal seu grado* (135: 38). A UF é sinónima de *sen (o) meu grado* que se documenta na lírica profana medieval. A UF subsiste na lingua actual.¹⁷⁷

505. Mal tempo ‘tempo metereolóxico adverso’: *u quíseron sayr || da vila, começou logo | mal tempo* (311: 22–23). Vid. **Tempo forte**.

506. Mal trager ‘atormentar, maltraer’: *con yrados; | ollos a catou, e começou-a mal a trager* (38: 44–45); *foi-ll’aparecer || Santa Maria e mui mal trager* (58: 45–46); *non devemos provar || de as trager mal* (162: 9–10); *trouxe-os mui mal porque eran encreus* (426: 13). En ocasións o valor aproxímase moito a ‘tomar a mal’ ou talvez ‘desdeñar’, é o caso do escudeiro que xulga mal que o seu señor vaia á misa antes da decisiva batalla: *Mais un seu escudeiro o troxe mal* (63: 52).

507. Mellor pobreza con omildade ca riqueza mal gãada [frase proverbial: pondera un ideal cristián,

de pobreza humilde mais honesta]: *Santa Maria fez veer ao clérigo que era mellor pobreza con omildade ca riqueza mal gãada* (75: 1–2). En gal. moderno documéntanse proverbios con semántica semellante: *Antes a probeza honrada que a riqueza roubada, Máis vale pobre honrado que rico malvado* etc. (Vázquez Saco, 2003, p. 727).

508. (Mendigar/Pedir) pelas portas/por portas ‘(estar) en situación de extrema pobreza’: *tolleit’e sen sen || viveu gran temp’e per portas pidia* (317: 67–68); *non quisesses [...] que con pobreza mui grande | pelas portas mendigas[s]e* (369: 64–67). Documentamos unha variante co verbo *andar* na lírica profana e mais en cast. medieval; a UF chega ao gal. moderno.¹⁷⁸

509. Meter a dano ‘prexudicar’: *demo chëo de mal, || cuidasch’a meter a dano | a mia serventa leal* (216: 45–46). Documéntase a UF na lírica profana.¹⁷⁹

510. Meter (algo) no corazón de (alguen), Meter-lle en corazón (que) ‘facerlle pensar algo; convencer (unha persoa a outra de algo)’: *o demo no seu corazón || metera y tan grand’erigia* (15: 19–20); *en corazón || lle meteu que sse saysse* (274: 11–12).

¹⁷⁷ É posible documentalala nos corpus (TILG e CORGA), tal como aparece na lingua medieval ou con lixeiras variantes: *a mal de seu grado* (2 concorrencias), *a mal meu/seu grado* (3), *mal de seu grado* (2 concorrencia), *mal seu grado* (2).

¹⁷⁸ *Andaredes, por esta razon, | per portas alhenas mui gram sazón, | por que fostes querer ben tal senhor | per que sodes tornad’en pan pedir* (Pedr’Amigo de Sevilha, 1240, XEL); *o si dexare sus fijos andar por puertas pudiendo los acorrer* (Anónimo, *Fuero de Viguera y Val de Funes*, c. 1250, CORDE). En gal. actual persiste (*deixar/quedar*) *por portas* ou *polas portas do mundo* co mesmo significado, ‘extrema necesidade’ (DFGC, p. 552).

¹⁷⁹ *Me quer meter a dano* (Estevan da Guarda, 1300, XEL); tamén rexistramos *ir/vir a dano* ‘ser ou resultar prexudicado’ (*veu a dano*, Estevan da Guarda; *foss’a dano*, Conde de Barcelos, 1300, XEL).

- 511. Meter as mãos** ‘participar en algo activamente, traballar coas mans’: *vêeron a aquel logo [...] os ũus dando ãeiros, / outros metendo y as mãos* (309: 66–67). Hai usos paralelos na lingua actual.¹⁸⁰
- 512. Meter baralla entre (dúas ou máis persoas)** ‘sementar discordia’: *por non meter ontr’eles baralla, / a seu marido a foi comendar* (105: 71,2). En textos medievais peninsulares rexístranse variantes con outros verbos.¹⁸¹
- 513. Meter en dulta** ‘facer dubidar’: *que o metia en dulta* (365: 18).¹⁸²
- 514. Meter en escrito** ‘escribir nun pergameo, papel ou libro’: *Esto mandou en escrito meter* (261: 84); *contou o que vira [...] e o abade tan taste | o fez meter en escrito* (384: 60–61). Na lingua actual usamos a UF *poñer por escrito*.
- 515. Meter en paz** ‘facer que cese unha discusión ou unha pelexa, pacificar’: *o mundo met’en paz* (170: 17). Na lingua actual podemos dicir *poñer en paz* ou *poñer paz entre*.
- 516. Meter mentes (como/en/y)** ‘fixarse (en algo), pensar’: *No que o moço cantava | o judeu meteu mentes* (6: 42); *mentes meteu || com’era viv’* (13: 21–22); *meteo || mentes enas suas feiturás* (206: 15–16); *meted’y mentes | e queredo-o oyr* (249: 9). Outros casos: (18: 54–55), (45: 23), (67: 51), (156: 50–51), (165: 22), (211: 41), (306: 38), (366: 46), (392: 16). Esta UF non chegou aos nosos días. Vid. **Parar mentes**.
- 517. Meter o sen/siso (en), Meter seu corazón,** ‘poñer moito empeño, entregarse’: *metera seu siso / en a loar noyt’e dia* (2: 14–15); *ena servir metia | seu corazón e seu sen* (207: 9). Vid. **Põer/Seer a vontade en (alguen)**.
- 518. Meter pe** ‘poñer os pés (nun lugar), ir alí’: *El ouv’espanto do rio, | non ousou y meter pe* (245: 90). Aínda que aquí pode haber dúbidas sobre o valor fraseolóxico da unidade, noutros casos ese valor aparece máis claro: *Ante lle diserõ que fose sua carreya, ca nõ meteria ala pe* (HT. Ápud XEL).

¹⁸⁰ En gal. moderno a frase pode ter valores próximos: *Deose un caso aquí unha vez qu’eo inda nun quería meter as maos*: o valor é ‘participar’ pero as implicacións adoitan ser negativas: o suxeito non quere verse involucrado no asunto (J. A. Fernández, *El habla de Vegadeo*, 1997, TILG); *Dixo que estaba farta de meter as maos na merda*: uso fraseolóxico, o suxeito coidaba anciáns (B. Iglesias, *A historia escribese de noite*, 2001, CORGA). Tamén se documenta un uso fraseolóxico de connotacións eróticas: *aproveitara para meterlle as mans a Tere* (A. Rei Ballesteros, *Non sei cando nos veremos*, 2005, TILG).

¹⁸¹ *Cometya muitas vezes baralha cõ todas sas vizinhas* (Duarte I de Portugal, *Vidas de Santos de um Manuscrito Alcobacense*, 1301-1400, CGPA): aquí máis ben o significado é de ‘discutir’ pero tampouco cadra mal a acepción ‘promover discordia’: *buscauan manera de mouer baralla & rumor contra Metello* (J. Fernández de Heredia, *Traducción de Vidas paralelas de Plutarco*, 1379-1384, CORDE).

¹⁸² Porén, en textos medievais en gal.-port. a forma fraseolóxica predominante é co verbo *vir* (198 concorrencias para a frase *non bena/benna/beña/ vééffe/vena/venna/veña/viir en dulta, uena/veena em dulta* CGPA).

- 519. Meter punna** ‘poñer empeño’: *ssa punna y meteu* (156: 42). O substantivo *punna* rexístrase na prosa medieval gal. e mais no cast. da corte afonsina.¹⁸³
- 520. Meter seu poder (en)** ‘esforzarse todo o posible (por)’: *poder || seu meteu en acaba-la* (274: 6–7). Integra esta UF J. J. Nunes no seu glosario das Cantigas de Amigo (DDGM, s. v. PODER).
- 521. Meter so a grade** ‘subxugar’: *a ssa virgüidade | legou forte no vencello || o demo que nos quisera | todos meter so sa grade* (253: 8–9); *guarda-me polo prazér teu | do dem’e de sa grade, || so que el muiños meter vai* (237: 61–62). Na lingua actual a grade forma parte de varios refráns e UF.¹⁸⁴
- 522. Meter (ssa) femença, Meter/Parar y femença** ‘poñer moito empeño (en facer ou averiguar algo), prestar moita atención’: *Ouveron; e meteron ben femença | com’as vozes dizian* (96: 36–37); *METER ta/sa femença*: (119: 65), (137: 36–37); *METER y femença*: (305:), (344: 9); *mui gran rason, | a quen parar y femença, || en aver tal don* (225: 5–6).
- 523. (Meter/Põer) en carreira.** Vid. **Dar carreira(s).**
- 524. Meter-lle (a alguen unha persoa) en poder** ‘poñer esa persoa baixo o coidado ou a protección (de alguén)’: *semella-me sen mal; / e poren tenno que seja contra nos leal, / e metamoslle des oi mais o moço’en poder* (5: 85–87).
- 525. Meter-lle na voontade (que)** ‘convencelo para que faga algo’: *que ela na voontade | al Rey meta, se lle praz, || que dé* (382: 47–48); *meteu || al Rey est’en voontade* (382: 67–68).
- 526. Meter-sse ao/en/no camiño** ‘emprender unha viaxe’: *meteu-ss’ao camiño* (26: 27); *Onde foi hũa vegada | que sse meteu en camiño || pora veer o sepulcro* (288:); *no camynno se meter // foron* (171: 53–54). Outros casos: (97: 30), (147: 42), (189: 26). Na lingua actual dicimos *poñerse en camiño*.
- 527. Meter-sse na carreya/na via** ‘emprender unha viaxe’: *A moller outro dia / meteu-sse na carreya* (368: 35); *cedo / meteu-sse na via* (195: 185–186).
- 528. Mezcrar (unha persoa) con (alguen)** ‘facer por encerrar o ánimo de alguén contra esa persoa, sementar a discordia no ánimo de alguén en contra desa persoa’: *E sobr’esto tanto con el conde falaron, / que aquel bon home mui mal con el mezcraron* (78: 25–26); *atant’andou revolvendo, | que o foi con el mezcrar* (177: 13); *quem mezcrar || e buscar || mal con Deus queria [...]* *A nos* (380: 26–30). Vid. **Volver (unha persoa) con (outra persoa).**

¹⁸³ *Metian toda sua puña en afortelezar sua uila* (CT. Ápud XEL) etc. *Cojades vuestros panes cada que quisierdes e non vos fagan y otra punna ni otro agraviamiento ninguno* (Anónimo, *Normas de pago de impuestos [Documentos de Alfonso X dirigidos a Castilla la Nueva]*, 1264, CORDE), onde máis que significar ‘esforzo’ (Mettmann: DDGM, s. v. PUNNA), significa ‘imposición, forza’.

¹⁸⁴ *A grade que leva todos os torrós non é a millor* (Vázquez Saco 2003: 52), *N’o tempo d’a grade, o dono a trague* (M. Valladares, DdD); *andar coma a grade* ‘andar arrastrado ou padecendo’ (DFGC, p. 347), *caer na grade* ‘ficar enredado ou entrampado’ (A. Noriega, *Como falan os brañegos*, 1928, TILG), *mala grade vos calque!* (J. A. Ventín, *Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral*, 1935, TILG) etc.

- 529. Mil veces/vezes** ‘innumerables veces, moitas veces’: *Deus por ti quer perdõar / mil vegadas* (80: 25–26); *e mil vezes eno dia* (318: 47); *mil vezes lo beijava* (331: 16); *querria eu mil vegadas* (345: 79).¹⁸⁵
- 530. Morrer por (alguen)** ‘amar e/ou desexar moito alguén’: *cuidou a morrer por ela* (16: 13). UF propia da linguaxe amorosa da lírica profana gal.-port., en cuxo corpus se documentan por ducias as concorrencias.¹⁸⁶ Forma enfática para ponderar a forza do amor.
- 531. (Mudar) como muda penas a andorũa** [pondera un gran cambio]: *semellava que todo mudara || como muda penas a andorũa* (54: 62–63). Integramos esta comparanza con dúbidas porque non logramos documentala fóra desta cantiga. Sabemos que, efectivamente, antes de emigrar a anduriña pode mudar toda ou parte da súa plumaxe. Sendo como é unha ave moi vinculada ao home, sería lóxico que entrase a formar parte da fraseoloxía, ao igual que formaba parte das denominacións toponímicas medievais (*outarium de Pennis de Andorinis*, *monte das Andoryñas*, *vaçello das Andorinas* [XEL] etc.). Con todo, a súa fixación idiomática é dubidosa.
- 532. Mudar-sse o coraçõ** (de determinada idea ou actitude) ‘cambiar de opinión, de idea ou de actitude’: *e ouve des i da Virgen tan grandes amores, || que cuido que o coraçõ nunca ende mude* (257: 27–28); *A esperança | que ás en mi é perduda || se daquesto que tu fazes | teu coraçõ non se muda* (336: 42–43).
- 533. (Mui) gran gente** ‘moita xente, unha infinidade (de determinadas persoas)’: *en hũa nave | con outra gran gente || entrou* (9: 120–121); *soya || aver gran gente de mouros* (277: 7–8). Outros casos: (96: 62), (131: 76), (132:90), (169: 54), (193: 8, 11), (211: 13), (235: 67), (266: 22), (302: 10), (325: 66), (329: 12), (351: 10), (364: 11), (386: 46).
- 534. (Mui) gran mannãa** ‘pola mañá, pasadas xa as primeiras horas do día’: *mui gran mannãa jantando* (119: 14); *Outro dia gran mannãa* (285: 60).¹⁸⁷
- 535. (Mui/un) gran tempo** ‘moito tempo’: *viveu mui gran tempo* (67: 62); *Aquesto fez un gran tempo* (121: 15); *jajũou gran tempo* (124: 16). Outros casos: (163: 16), (169: 33), (201: 15), (218: 15), (322: 30).

¹⁸⁵ O arcaísmo *vegada*, aínda que non é admitido pola norma académica, perdura nos escritores do XIX e do XX. En concreto, a UF *mil vegadas* documéntase en autores recoñecidos como Dieste e Méndez Ferrín (TILG).

¹⁸⁶ *Avia a morrer por vós* (Gil Perez Conde, 1240, XEL); *morrer por mi* (Johan Soarez Coelho, 1240, XEL) etc.

¹⁸⁷ Rexístrase tamén en cast.: *de muy gran mañana* (Anónimo, *Polindo*, 1526, CORDE).

536. Mur con mur [valor ponderativo de igualdade]: *nunca mur con mur || se mais semellaron* (265: 72–73). Se ben non podemos asegurar a frecuencia, a idiomaticidade desta frase, o certo é que a frecuencia desta construción, *N + preposición + N* (sendo *N=N*, é dicir, sendo exactamente o mesmo nome) en fraseoloxía é moi alta.¹⁸⁸

537. Nemigalla/Nimigalla ‘nada de nada’: *Por aquesto non deu nemigalla* (65: 25). Outros casos: (75: 23), (95: 74), (117: 27), (132: 14), (178: 19, 34), (221: 45), (237: 89), (253: 33), (269: 13), (300: 36), (334: 31), (348: 36), (365: 23), (369: 54), (376: 35). A expresión ten valor enfático. Soldáronse dúas palabras: a conxunción e mais o substantivo.¹⁸⁹

538. Nen bocado 1. [modificando o verbo *comer*] ‘absolutamente nada’: *ante que huviase comer nen bocado* (65: 138); *nunca carne comia nen pan nen bocado* (95: 21). A UF chega aos nosos días.

2. [modificando o verbo *comer* e sinónimos pondera a inapetencia]: *namorado || ficou dela en tal quisa / que sol comer nen bocado || non podia* (312: 36–38).

539. (Nen) pees nen mãos, Pees e mãos [referido ao corpo humano; pode cobrar un valor hiperbólico, enfático] ‘de arriba abaixo, completamente, todo’; [na modalidade negativa] ‘ningunha parte do corpo’: *daquel fogo sãos, || que lles non noziu ren || en pes nen en mãos* (134: 43–44); *E log’ouveron sãos || ollos, pees e mãos* (57: 111–112)¹⁹⁰; *de pees e mãos | de todo foi contreito* (218: 16); *beijarei pees e mãos* (295: 49).

540. Nen se fosse de ferro [a estrutura ten valor concesivo, pondera a resistencia ou dureza]: *tantos son os bées de Santa Maria, || que lingua dizer todos nonos poderia, || nen se fosse de ferro* (110: 9–11). Documentábase tamén noutros textos afonsinos e mais na lingua actual.¹⁹¹

¹⁸⁸ As estruturas *N + con + N* na fraseoloxía e paremioloxía son moi escasas pero haber hainas: *Amor con amor se paga; Bico con bico o primeiro ano de boda; o segundo, cu con cu, e o terceiro ¿Qué trougueches tu?; Mal con mal, mátase o mal; ombro con ombro; ten con ten; Pan con pan comida de bobos; Xente con xente*. A semántica non coincide exactamente coa da frase medieval pero teñen en común nunha alta porcentaxe de casos o sema de [+ unión], [+ concatenación] ou [+ proximidade física]: para comparar un mur con outro mur hai que velos preto ou xuntos. Como se deduce do dito, non puidemos documentar esta comparanza fóra desta cantiga e, porén, é altamente verosímil, dada –repetimos– a súa poderosa expresividade, que si fose de uso común na época afonsina. As comparanzas actuais para ponderar a semellanza fanse coas gotas de auga ou cos ovos. A única estrutura paralela na que intervéñ a preposición *con* procede do español de México: *Sin duda son una gota con otra gota* (expresa igualdade), en: <https://www.facebook.com/p/Ahuazoteppec-un-Pueblo-con-Historia-100064614441684>.

¹⁸⁹ Esta grafía é a predominante no corpus XEL, mais é posible documentar —sempre no XEL— as variantes fraseolóxicas: *ne migala, ne migalla, nen migalla, ni migala, ni migalla, nin migala, nin migalla*.

¹⁹⁰ Os ladróns, antes de seren milagrosamente curados, estaban cegos, mudos e contreitos de todos os seus membros; quer dicir que coa frase *pees e mãos* se sintetiza a curación completa.

¹⁹¹ *Trabalho avemos levado; ca, ainda que fossemos de ferro, bem dev[er]yamos seer canssados* (Afonso X, *Crónica Geral de Espanha de 1344*, 1344, CGPA). Na lingua actual, se ben non é imposible achar estruturas concesivas semellantes (¡O que che ten aturado! anque che fora de ferro: D. Blanco (ed.), *A poesía popular en Galicia 1745-1885*, 1869, TILG), a UF máis frecuente é (non) *ser de ferro*. Así, por exemplo, no seguinte refrán: *Pra comer e beber nadia se faga amarelo e trabalhe con cuidado, que o corpo non é de ferro* (Vázquez Saco 2003: 818).

541. Nen si nen si [negación enfática] ‘de ningunha maneira’: *d’outra guisa non querría / ser Deus ome, nen si nen si* (283: 10–11). Mettmann (DDGM, s. v. SI) dá como significado ‘así’. Rodrigues Lapa (DDGM, s. v. SI) propón ‘ningunha cousa’, acepción máis acertada, ao noso entender, para o contexto por el citado: *verdad’ é que dar / non lhi pod’ en esta nen si nen si* (cantiga profana de Gil Conde).

542. Nen sol ‘nin (tan) sequera’: *Assi guardou a Reña do Ceo || a ssa omagen, que nen sol o veo || tangeu o fogo* (39: 20–22); *non leixou do fogo, nen sol un sinal* (91: 60). Outros casos: (121: 51), (151: 23), (155: 40), (182: 27–30), (198: 19), (204: 15), (226: 44), (306: 38), (308: 31), (323: 43), (342: 7), (352: 20), (357: 14), (364: 29). Hoxe en día tamén podemos dicir *nin tan só*.

543. No tempo d’ante ‘en tempos pasados, noutro tempo, en tempos (de antano)’: *Desto no tempo d’ante || achamos que fexera || a do mui bon talante || gran maravilla fera* (115: 20–23).¹⁹²

544. Noit’e dia ‘continuamente, todo o tempo’: *metera seu siso / en a loar noyt’e dia* (2: 14–15); *fez obras noit’e dia || senpr’a meu prazer* (11: 50). Outros casos: (20: 8–9), (47: 7), (57: 4–7), (59: 28), (61: 8), (110: 11), (112: 6–7), (115: 51), (137: 20), (139: 9), (222: 52), (235: 12), (264:

59), (270: 4), (333: R), (350: 6), (383: 9), (421: 11). A UF documéntase no TILG dende o s. XVII ata o XXI.

545. Noites e dias ‘(durante) moito tempo, ao longo de moito tempo’: *sempre, noites e dias* (71: 15); *e que me noytes e dias || mui de grado saudavas* (132: 103). Documentámola tamén no cast. do XIV. Chega aos nosos días.¹⁹³

546. Non achar/aver par, Non aver parella (en) [valor ponderativo] ‘ser único, incomparable’: *par nunca ll’achará* (160: 5); *porque lle nunca ja achassen par* (180: 8), *non ll’achavan seu par* (232: 17); *Virgen que non á/ouve/ouvo par* (8: 14), (18: 23), (28: 9), (46: 28), (56: 20), (87: 7), (92: 16), (109: 11), (160: 3), (261: 8), (268: 8), (290: 5), (293: 22), (306: 20); *ao joyzo vaamos | da que non á par* (26: 85–86). Outros casos: (49: 11), (188: 40), (308: 10), (353: 5), (359: 3), (404: 18), (405: 54). Con *parella* só documentamos un par de casos: *a que non á parella* (368: 50), *parella || nunca ouv’en fremsura* (384: 22–23). Vid. **Sen par**.

547. (Non aver) osso são [valor ponderativo] ‘(estar) moi ferido ou maltreito fisicamente’: *non á osso são* (276: 36). No corpus do cast. antigo, no que nós sabemos, a primeira documentación é do XV: *non he carne nin nervio nin hueso sano* (Pedro de Corral, *Crónica del rey don Rodrigo, postrimero rey de los godos*,

¹⁹² En gal. moderno só se documenta *tempos de antes*. Coa variante *ante* só rexistramos un caso en brasileiro (nun rexistro coloquial e nunha variante local): *Os mais velho tem o dito que no tempo d’ante é que era pió* (<http://coisasdecaicara.blogspot.com/2012/04/dona-martinha-parreira.html>).

¹⁹³ *Noches e dias en ál non comedi* (López de Ayala, *Rimado de Palacio*, c 1378-1406, CORDE). Esta UF chegou aos nosos días: *esta serpente qu’enrosca o peito meu noites e días* (Francisco Mª de la Iglesia, *A fonte do xuramento*, 1882, TILG) etc.

1430, CORDE). A UF, con distintos verbos (*deixar*, *quedar*, *ter*), chega aos nosos días (*óso san(o)*, unha ducia de concorrencias no TILG).

548. Non aver redêa têuda [resalta un movemento sen pausa posible] ‘non parar’: *fogindo non avia | niun redêa têuda* (181: 38). Documéntase tamén na prosa medieval, en cast. e mais en gal.¹⁹⁴

549. Non cheirar o balssamo atan ben come (+ 1º TERMO DA COMPARANZA) [pondera o bo cheiro de algo]: *a omagen quant'en si mui bõo cheiro dava, || que specias d'Ultramar, balssamo nen onguento, || non cheiravan atan ben com'esta* (34: 26–28). Volvemos atopar o bálsamo nunha construción comparativa semellante en prosa medieval: *Sabede que êno mûdo nõ ha jnçenso nê frol nê balsamo nê outra cousa que tã bõo olor aja cõmo esta pẽna* (HT. Ápud XEL). Aínda que o grao de idiomatismo da UF se nos presenta coma discutible, si é certo que durante centos de anos

o bálsamo foi valorado na península polo seu bo olor.¹⁹⁵

550. Non dar lezer ‘non dar tregua nin respiro’: *e poys no rio affogados / foron, ca o demo non lles lezer / deu, que todos escarmentados / fossen* (38: 84–87). Mettmann (DDGM, s. v. LEZER) interpreta ‘non deixar en paz’ mais pódese puntualizar:¹⁹⁶ nós entendemos que os malvados son perseguidos sen descanso, sen tregua, polos demos; estes non cesan ata matalos a todos. Idéntico valor apreciamos nestoutro exemplo: *e non lle davan lezer* [á Virxe] / [...] *De pedir-llas* [as demandas] (361: 23–25). Incluso no exemplo da cantiga nº 94 (*un cavaleiro, / que lle non dava lezer, / tra en que a foi fazer / que sayu do mõeiteiro* [vv. 31–34]), non lle cadra mal o concepto ‘dar tregua’, en canto que o cabaleiro asedia a muller como se fai nunha conquista e aí acha lugar de seu a acepción militar da *tregua*.

¹⁹⁴ *Dexáronse correr derrendón ala hueste, que non ovo y rienda tenida*: (Anónimo, *Cuento muy fermoso de Otas de Roma*, 1300-1325, CORDE); *seede certos que nõ avera [rredea] deteuda fasta que con vosco topẽ* (HT. Ápud XEL). A frase deriva da colocación *ter a redêa* (*ao cabalo*) ‘suxeitar o cabalo, mantelo ou manterse parado’: *Mio Cid fincó ant'ellas, tovo la rienda al cavallo* (Anónimo, *Poema de Mio Cid*, 1140, CORDE); *Ector nõ quiso leyxar o caualo que tyña [per] la rredea* (HT. Ápud XEL).

¹⁹⁵ *Assi como el cinnamomo & ell balsamo que huelen muy bien* (Afonso X, *General Storia*, c 1280, CORDE); *Assy como o cinamomofm] e balsamo dei odor; balsamo bemcheirante; de balsamo e das outras cousas de bõo odor* (Anónimo, *Orto do Esposo*, 1390-1420, CGPA); *Ca por el olio se entiende buena uoluntad. & por el balsamo que huele bien* (Anónimo, *Siete Partidas de Alfonso X*, 1491, CORDE); *hojas olorosas de bálsamo* (Fernando de Mena, *Traducción de la Historia etiópica de los amores de Teágenes y Cariclea de Heliodoro*, 1587, CORDE); *produce ya ese bálsamo precioso, / que de olor celestial los prados ciña* (Lope de Vega, *Pastores de Belén, prosas y versos divinos*, 1612, CORDE); *el bálsamo es celebrado con razón por su excelente olor* (José de Acosta, *Historia natural y moral de las Indias*, 1590, CORDE). A día de hoxe o bálsamo é ponderado polas virtudes calmantes ou curadoras de feridas, como ocorre co famoso de Fierabrás no *Quijote*. Na lingua actual diríamos que algo ole a gloria.

¹⁹⁶ ‘Non deixar en paz’ pouco lle acae a determinados contextos en que se usa a UF *non dar lezer*. Por exemplo, *Mandou lo adufe tanger | e non lhi davan lezer* (Martin de Ginzo, XEL), onde claramente o significado é que tanxían sen parar, sen darlle un respiro ás mans ou ao instrumento.

551. Non dar nemigalla/(nulla) ren/unha figa/unha formiga/unha noz ‘non importar nada’: *Mais el por aquesto non deu nemigalla* (65: 25); *O jogar por tod’aquesto | non deu ren* (8: 37); *Por nulla ren que lle dis[s]ess’aquel seu || escudeiro, ela nulla ren non deu* (63: 56–57). Outros casos con *non dar ren*: (65: 15–17), (97: 87), (111: 19), (178: 36), (348: 26); *a madre polo demo | non deu hũa figa* (399: 60); *non dava por matalo | sol hũa formiga* (399: 20); *mas quant’hũa noz || non dou pela chaga* (265: 120–121); *Hũa noz || non daría por esto* (419: 152–153). Vid. **Non tēer en ren**.

552. Non dar un cravo (por algo) ‘non valorar ou non importar nada; ser implacable á hora de valorar algo’: *por queima-la non deu un cravo* (255: 73). A UF aparece tamén en cast. medieval.¹⁹⁷

553. Non dizer ssi nen non ‘non dicir nada’: *non disse ssi nen non* (283: 54). A UF perdura na lingua actual (con distintos verbos de lingua hai 8 concorrencias no TILG).

554. Non é de calar [valor ponderativo] ‘é necesario ponderar’: *E, par Deus,*

non é de calar | como foy corçada (1: 72–73). Este tipo de litote (*non ser de* + INFIN.) con valor ponderativo é bastante común e pódese considerar unha UF.¹⁹⁸

555. Non fazer falla ‘ser de matemático cumprimento’: *e dura || seu amor e non faz falla, || ante crece todavia* (132: 16–18). Mettmann (DDGM, s. v. FALLA) dá como significado de *fazer falla* ‘faltar’.

556. Non ficar/ter (sol) dous pepiões [valor ponderativo] ‘ter pouco ou nada de cartos’: *non lle ficaro[n] sol dous pepiões* (145: 28). En cast. medieval documéntase a UF ponderativa co vbo. *dar*: *non dar un pepon* ‘non dar nada’ (5 concorrencias no CORDE).

557. Non lle aver proveito ‘non lle valer de nada’: *proveito / non ll’avian romarias* (268: 17–18); *non ll’ouve proveito* (411: 47). Na lingua moderna as UF correspondentes serían: *facer mal proveito, non lle facer bo proveito*.¹⁹⁹

558. Non lle aver ren que fazer ‘non lle importar’: *Pois negaste / Deus, non mi á ren que fazer // de ssa Madre non negares* (281: 40–41).

¹⁹⁷ *Por su pleito un clavo non darié* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240–1250, CORDE). Nesa época os cravos teñen un valor importante para a construción de igrexas, catedrais etc. Así vemos que na cantiga nº 106, vv. 30–31, por exemplo, o cativo ofrece cen cravos en pago da súa liberación. En gal. moderno esta UF non se usa, só excepcionalmente logramos documentar unha frase próxima, *non ter un cravo: e non tendo un cravo xiquera unha branca pra poder faguer somellante marcha* (Semanario *A tía Catuxa*, 1891, TILG).

¹⁹⁸ Documentámolo na Idade Media nos dominios occidental e central: *E o pesar que me fazen soffrer | e a gran coita non é de dizer* (Johan Soarez Coelho, 1240, XEL); *Sus mienbros e su talla non son para callar* (Juan Ruiz, *Libro de buen amor*, 1330–1343, CORDE); *Nem menos he razão de calar que sempre teue de vso, e approuado costume deseiar as visitasões* (Anónimo, *Tradução quatrocentista da vida de S. Teotónio*, 1455, CGPA). Tamén en gal. moderno: *cartas e fantasías que non son de contar* (Freixanes, *O enxoval da noiva*, 1988, TILG); *Entre os mellores escolios á súa laboria artística non son de esquencé-las glosas de D’Ors* (Filgueira Valverde, *Adral*, 1990, TILG); *Xornada de mar non é de taixar* (Vázquez Saco 2003: 493) etc.

¹⁹⁹ *Nunca fixo mal proveito* (J. M. Pintos, *A gaita gallega*, 1853, TILG); *oxalá non lle fagan bon proveito* (A. Gómez Ledo, *Escolma de poetas líricos gregos e latinos voltos en linguaxe galego*, 1973, TILG).

- 559. Non lle ficar coiro são** [hipérbole, pondera a intensidade dunha malleira]: *que lle deu d'açoutes tantos | que non ficou no costado || neno corpo coiro são* (227: 32–33). Na lingua do XIX rexistramos fraseoloxía de semántica semellante co núcleo léxico *coiro*.²⁰⁰
- 560. Non lle pōer vida (a alguen)** ‘dalo por morto, non contar xa con el’: *E a saeta [...] ate eno toutiço entrara || de guisa que lle non pōyan vida* (129: 10–13).
- 561. Non poder caber no coraçon** ‘non poder crer, non resultar comprensible’: *No meu coraçon non pod'esto caber* (38: 92). R. Lorenzo (DDGM, s. v. CABER) dá como primeiros valores para *caber* ‘acceptar, admitir’. Na lingua actual a UF fixouse con *cabeza*.²⁰¹
- 562. Non saber contar/dizer, Non se poder contar** [valor ponderativo, pondera o incontable ou indíxible en sentido mormente positivo]: *claridade | e alegría tamanna || que contar non saberia* (365: 34); *tantos santos cantavan / que vos non sei dizer quantos* (288: 23); *faz de miragres quantos || ome contar non podía* (196: 59–60). Outros casos con *non se poder contar*: (241: 54), (386: 50). A ponderación chega aos nosos días²⁰². Vid. **Quen diria?**
- 563. Non saber que fazer (de ssi)** [pondera un estado extremo de turbación, dúbida, tristeza ou desánimo]: *Pois que lle beijou a mão [...] de ssi || non sabia que fizesse* (206: 20–22). Outros casos: (167: 10), (222: 31–32), (321: 25), (355: 37), (369: 79).
- 564. Non saia dest'ano (se)** [expresión enfática, valor aseverativo; é unha especie de xuramento]: *Non saya dest'ano // se esto que vos eu rogo / o faço por null'engano* (328: 80–81). A UF non chegou aos nosos días.²⁰³
- 565. Non seer en preito** ‘non ser posible, non haber maneira’: *non foi en preito | que sol ùu fio achasse* (273: 36); *mais esto non foi en preito || que consello lle posesen* (385: 32–33). Documentábase tamén na lírica profana.²⁰⁴ Actualmente está en desuso.
- 566. Non seer gran cousa** ‘non deber causar estrañeza; entrar dentro do normal’: *Non é gran cousa se sabe | bon joyzo dar || a Madre do que o mundo tod'á de joigar* (26: R). Hoxe en día diríamos *non é cousa do outro mundo, non é milagre*.
- 567. Non tanger en cravilla** ‘non tocar nada en absoluto’: *non poderon / nen tanger en cravilla* (169: 41). Na

²⁰⁰ *Xurando romperlle o coiro sin deixarlle cuarta sana* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1877, TILG); *heiche de virar o coiro co'o d'a fôra para dentro* (J. Pérez Ballesteros, *Cancionero Popular Gallego*, 1886, TILG); (*poñer*) *o coiro com'un pandeiro* (J. Valcarce, *Paliques. Colección de parrafeos en verso gallego*, 1901, TILG) etc.

²⁰¹ *Eso non me cabe na cabeza* (M. Vidal, *Don Porrazo. Novela de costumes*, 1909, TILG); *Non me cabe na cabeza que ti traballases para el* (X. Cid, *Foumán*, 1987, TILG) etc.

²⁰² *Non se pode contar, porque non hai beizos que poidan con tanto* (E. Araúxo, *Cinsa do vento. Libro da Ribeira Sacra*, 1996, TILG).

²⁰³ Hai UF próximas en gal. moderno. Por exemplo: *que (me) morra se...* (*Qué morra si t'olvidar*: M. Núñez, *Salaos*, 1895, TILG); *¡Que me morra se sei unha palabra!* (A. Gómez Ledo, *Escolma de poetas líricos gregos e latinos voltos en linguaxe galego*, 1973, TILG).

²⁰⁴ *Non é en preito, | que cuid'en al* (Fernan González de Seabra, 1240, XEL).

cantiga o que non puideron tocar é unha igrexa, malia os esforzos por destruíla. Non atopamos esta frase fóra deste texto e non podemos estar seguros da súa fixación idiomática.²⁰⁵

568. Non tēer en ren ‘non importar nada, non valorar en absoluto’: *non tñā en ren || d’ir en romaria* (153: 11–12); *estorvo do demo / nono tēemos en ren* (378: 9).

569. Non vai nin ven. 1. [Valor minimizador] ‘é inútil, carece de importancia’: *Non vai nin ven // de jajūar* (277: 28–29). *Aquest’é son [n] o que non vai nin ven* (299: 33). Documentámolo tamén na lírica profana (*cousa que non vai nen ven*, Pero da Ponte, XEL). Na lingua actual esta UF sufriu un proceso de personificación (‘non lle importar algo a alguén’) e leva necesariamente un pronome persoal coa función de CI: *non lle ir nin lle vir (algo a alguén)*.

2. ‘actuar, moverse, desenvolver unha función’: *ten || en poder os elementos; | ca nen ũu non vai nen ven, || senon quanto o seu Fillo | quer* (332: 42–44). Este valor tamén se conserva na lingua actual.²⁰⁶

570. Non vistes maior [valor ponderativo] ‘moi grande’: *mentira foi, non vistes mayor* (97: 57); *lles poseron fogo, non vistes mayor* (186: 66).

571. Nos/Polos rancões [con vbos. coma ‘esconder’ e sinónimos] ‘nun lugar onde é difícil ser encontrado’: *non foi ele come o que serra || sa port’e s’asconde dentro nos rancões* (145: 22–23); *que non morresse de fame | a scusa polos rancões* (305: 53). A UF chega aos nosos días.²⁰⁷

572. Nunca viu ome, Nunca viron estes meus ollos, Nunca vistes [valor ponderativo, é variante da UF **Non vistes maior**; pondera algo inusual ou extraordinario]: *nunca viu ome quen || tan mao feito fizesse* (281: 65–66); *tu es a mais fremosa cousa que estes meus || ollos nunca viron* (16: 71–72); *a mui gran façanna || que ali mostrou a Virgen, | nunca vistes tan estranna* (222: 41–42). Na lingua actual a variante con valor ponderativo predominante é *nunca vin*.²⁰⁸

573. Nunca viuda nen oyda [pondera algo extraordinario]: *tal cousa, | qual viuda nen oyda || nunca foi*

²⁰⁵ En cast. antigo a voz *clavija* intervéen en varias formas (pseudo)proverbiais: *Mala clavija es la del mismo madero* (Hernán Núñez, *Refranes o proverbios en romance*, c 1549, CORDE); *la Verdad es la clavija y la Mentira la cuerda* (Mateo Alemán, *Guzmán de Alfarache*, 1599, CORDE). En gal. actual temos, por exemplo, un par de proverbios: *Á porta vella, caravilla nova; O mal nunha casa acaba coas caravillas* (Vázquez Saco, 2003, pp. 222, 477). Na lingua actual, tocante ás UF paralelas a *non tanger en cravilla*, para referirmos a un ser humano diríamos *non tocar nin un pelo/nin un fio da roupa*; para unha edificación non hai fraseoloxía, salvo, talvez, (*non puideron tocar*) *nin a primeira pedra/nin unha pedra*.

²⁰⁶ *Que nesto, nin vai nin vén Don Pedro* (Álvaro de las Casas, *A morte de Lord Staüler. Drama poético en tres esceas*, 1929, TILG), *Alma que non vai nin vén marcha camiño da morte* (Xulio Sigüenza, *Verbas ao ar*, 1957, TILG) etc.

²⁰⁷ Documentábase, por exemplo, na paremioloxía: *O que non levan os ladrós, aparecerá polos rincós* (Vázquez Saco, 2003, p. 793).

²⁰⁸ Hai ducias de concorrencias no TILG: *nunca vin pel tan branca* (Cunqueiro, *Merlín e familia*, 1955, TILG) etc. Tamén na lírica medieval profana é a forma ponderativa máis frecuente desta serie: *hunha pastor | que, poyz fuy nado, nunca vi tan bela* (Pedr’Amigo de Sevilha, 1240, XEL) etc.

(128: 42–43). En gal. moderno a UF máis próxima é *nunca visto* (*nin imaxinado*).²⁰⁹

574. O deant'atrás ‘en modo contrario ao que é normal’: *Que o rostro lle tornar || fez Deus o deant'atrás* (108: 70–71). Na lingua actual a UF constrúese normalmente coa preposición *con*.²¹⁰

575. O mais de. 1. [Seguido de núcleo nominal] ‘a maior parte de’: *o coraçon non partiu || de querer seu ben e de o mais d'al cobiçar* (16: 27–28); *avia tolleito || o mais de seu corp'* (77: 8); *o mais d'Arreixaca | a Aljama mi deu* (169: 44). Outros casos: (198: 17); (221: 13); (335: 21).

2. [seguido dun adxectivo] ‘o máis + ADX. posible’: *serrou as fêestras | o mais de rrijo que pode* (151: 24).

576. Og'este dia, Oge dia ‘hoxe en día’: *Og'este dia esta vertud'an* (259: 51); *veredes a omagen [...] oge dia enclinada | estar* (202: 44–45); *E aly ssé oge dia* (342: 30).

577. Oge sen cras ‘hoxe mesmo, sen esperar a mañá’: *ond'oge sen cras || compri logo mia petiçon* (146: 105–106). Integramos a UF con dúbidas sobre a súa fixación porque non a documentamos fóra desta cantiga; porén, a día de hoxe a expresión *sen agardar/esperar a*

mañá(n) ten un uso relativamente frecuente.

578. (Ollos) come perdiz [pondera a forma pequena dos ollos]: *fez-ll'ollos come perdiz | pequenos a aquel donzel, | mui fremosos* (146: 112–124). A UF *ollos de perdiz* chega aos nosos días.²¹¹

579. (Os) dias meus ‘A vida, o tempo en que a persoa en cuestión está viva’: *un miragre vos direi eu / que ela fez grande nos dias meus* (22: 7–8), *meus dias son acabados* (357: 19). A UF subsiste na lingua actual.²¹²

580. Os que o demo serven an del taes galardões ‘do malo só mal se pode esperar’: *na garganta | se lle foi atravessando; || ca os que o demo serven | an del taes galardões* (199: 25). Posible frase proverbial: parece un antecedente do refrán documentado en gal. moderno: *Así paga o demo a quen o serve* (López e Soto, 2008, p. 1); *Dar mal pago; así fai o demo a quen-o sirve* (Vázquez Saco, 2003, p. 286).

581. Palla é contra vento [pondera a facilidade con que algo ou alguén é desfeito]: *quen contra ela vay, palla é contra vento* (34: 8). O grao de fixación é talvez discutible. Con todo, documéntase doadamente en

²⁰⁹ En cast., antigo e moderno, si se documenta: *no vista(s) ni oída(s)*, 9 concorrencias no CORDE (das cales unha é *cosa no vista ni oída*); *no visto ni oído*, 2 no CORDE; *nunca vista(s) ni oída(s)* e *nunca visto(s) ni oído(s)*, 35 concorrencias no CORDE; *no vista ni oída*, 1 caso no CREA; *nunca visto ni oído*, 1 no CREA. En gal. e port. modernos, polo menos nos corpus manexados, só se rexistra *nunca visto* e 2 veces *nunca visto nin imaxinado* (TILG).

²¹⁰ *Co de diante para (a)tras*: 3 concorrencias no TILG, 2 no CORGA; *o de diante para (a)tras*, 1 no TILG, 1 no CORGA.

²¹¹ *Tes ollos de perdiz* (D. Blanco (ed.), *A poesía popular en Galicia 1745-1885*, 1884, TILG).

²¹² *Todo aquilo que ocorreu nos meus días* (M. Forcadela, *Paisaxe con muller e barco*, 1990, CORGA).

contextos relixiosos.²¹³ A comparanza debe ter a súa orixe nas palabras bíblicas que falan dos impíos que serán coma a palla ante o vento, en Xob (21:18) e mais nos salmos (1:4, 35:5, 83:13).

582. Par a par ‘ao lado de, en situación de igualdade’: *e juntada / con el no ceo, par a par* (1: 77–78); *a que con Deus, que é lume, | sé no ceo par a par* (177: 4). Álvarez de la Granja (2005, p. 32) rexistra só o valor locativo ‘ao lado de’; porén, resulta para nós evidente que hai que lle sumar un valor modal, paralelo ao da UF *de igual a igual*. Nos exemplos que achegamos María aparece alzada á mesma categoría ca o fillo, non poderíamos asegurar se por licencia poética, por pura norma de cortesía ou por amor sen máis consideracións. Este valor de igualdade xerárquica da UF vese ben noutras documentacións na península: *¿Connmigo fablas par a par? ¿Quién te dio esa osadía?* (A. Martínez de Toledo, *Corbacho*, 1438, CORDE).

583. Par Deus (de ceo) [expresión enfática aseverativa]: *E, par Deus, non é de calar/ como foy corôada* (1: 73–74); *Par Deus de // ceo* (369: 93). Outros casos de *Par Deus*: (196: 30), (217: 6), (353: 92). Vid. **Por Deus**.

584. Parar mentes (a/como/en/que/sobre/y) ‘fixarse (en algo); mirar; reflexionar (sobre algo)’: *non pares | mentes a mia pecadilla* (75: 70); *que vëessen parar || mentes como sabia* (18: 57–58); *Para mentes | en*

quant’agora aqui viste (75: 168); *O poboo parou mentes | que foss’u soya yr* (206: 30); *Sobr’el mentes non parava* (158: 10); *parou y mentes* (84: 34). Outros casos: (51: 24–25), (65: 212), (77: 20), (84: 26, 34), (134: 24–25), (165: 22), (199: 32), (205: 13), (206: 21), (224: 12), (235: 8), (241: R), (266: 9), (272: 42), (274: 46, 57), (275: 30), (282: 27), (305: 6), (311: 11), (313: 18), (325: 11), (335: 33, 76), (349: 11), (352: 6), (414: 18). A UF pode rexer un pronome persoal (*mi/lli*), un dativo con valor locativo, circunstancial: *Toll’as mãos dante ta faz || e para-mi mentes, ca eu non tenno anfáz* (16: 66); *Para-mi ben mentes, || ca eu sôo a que* (85: 32); *Mas parou-lle muito mentes, | e pois que a ben catou* (293: 25). Vid. **Tëer mentes**.

585. Parar/Pôer a mesa ‘cubrir a mesa con mantel e dispoñer nela o servizo necesario para comer’: *as mesas mandou agynna || pôer* (132: 122–123); *ca ele os convidava e os recebia, || con que lles parava mesa en branca toalla* (95: 32).

586. Partir a alma (de alguen/do corpo) ‘falecer’: *per que alma tan toste partida / lle foi do corp’* (15: 169–170); *pois ta alma for de ti partida* (119: 62); *quando do seu corpo | a ssa alma foy partida* (152: 38). Vid. **Sair-lle a alma**.

587. Partir o coraçon de ‘deixar de pensar (en)’: *pero, con tod’esto, o coraçon non partiu || de querer seu ben* (16: 27–28).

²¹³ *Quando el candil delos malos se apagara, e verna sobrellos su quebranto, dolores les parte con su saña. E ssera como la paja delante el viento* (Anónimo, *Biblia ladinada*, c 1400, CORDE). En port. e brasileiro actual documéntase un par de ducias de casos en Internet (CPW): *palha que o vento arrebatá/carrega/dispersa/espalla e, sobre todo palha que o vento leva*, sempre en textos de carácter pedagóxico-relixioso.

- 588. Partir(-lle)/Quebrar(-lle) o corazón** [valor enfático] ‘experimentar unha dor ou un sufrimento intensos’: *con med’a poucas xa lle partiu || o corazón* (58: 37–38); *quebrava-ll’ o corazón* (156: 30), (227: 28).
- 589. Passar razon e maneira** ‘exceder o razoable, ser demasiado grave’: *mas tant’era chëo || de luxuria, que passava razon e maneira* (137: 6–7). Integrámola con certas dúbidas porque non a volvemos documentar; si se documenta, en troques, a coordinación dos dous substantivos.²¹⁴
- 590. Pedir en don** ‘pedir algo coma quen pide un favor especial’: *que lle pediss’en don || que ambos en romaria | fossen fazer oraçon* (127: 23–24); *tanto ti peç’en don* (146: 97).
- 591. Pedir(-lle) o seu amor** ‘declararse’ *Pediu-lle seu amor; e porque ela mal llo acolheu* (5: 92).
- 592. Pela/Per ventura** ‘por acaso; talvez’: *E se daquesto, pela ventura, || que digo non me creedes en* (15: 140–141); *Pero se aquest’é fol, pela ventura, || aguarda-lo-ei* (65: 115–116); *E se per ventura aven || que* (283: 37–38); *Vaamos catar a cuba [...], e per ventura | pod’y algun pouc’aver* (351: 37–38).
- 593. Pelas terras** ‘por diversas terras, polo mundo adiante’: *deste feito foron pelas terras pregões* (85: 74). Outros casos: (129: 33–35), (267: 20) (328: R), (362: 26, 34).
- 594. Peor que a un can** [pondera o maltrato]: *mais a dona a trouxe peor que a un can* (64: 68).
- 595. Peor que can** [pondera a maldade e/ou a fereza]: *daquel peor que can* (298: 70); *ome que assaca, | que é peor que can* (401: 69). Hai que ter en conta que noutrora os cans contaxiaban doadamente a rabia e con iso eran considerados de maneira moi negativa. Comparanzas semellantes chegan ata a lingua actual.²¹⁵
- 596. Peor que golpello** [pondera a maldade]: *a pesar do dem’astroso | que é peor que golpello* (273: 53). O raposo é animal proverbial polas súas malas artes. De aí que na lírica medieval apareza *don Velpelho* coma personaxe nun escarnio de A. Lopez de Baian e de aí que tamén poida ponderar a maldade. Esa caracterización negativa documentámola tamén en cast. antigo.²¹⁶

²¹⁴ *Aa maneyra et aa razõ da sua vida* (TC. Ápud XEL), *qualquer maneira et por qualquer outra razon* (8 concorrencias no s. XIV e 10 no XV, XEL), *maneira et raçon/razon* (3 no s. XV, XEL); documéntase tamén en cast. antigo: *razón y manera* (3 concorrencias nos s. XVI e XVII, CORDE).

²¹⁵ *Era máis malo que un can* (R. Lois, *Pelra... antre seixos*, 1888, TILG); *era pior que un can da rábea* (E. Labarta, *Alegria que pasa. ¡Unha mala visita!*, 1908, TILG) etc.

²¹⁶ *Acercándose va mala vulpeja* (J. de Castellanos, *Elegías de varones ilustres de Indias*, 1589, CORDE).

597. Peor que rapaz [Valor ponderativo: pondera a maldade]: *Fuge, mao, | mui peor que rapaz* (47: 35); *Poren no ynferno ide log'entrar / con vosso mal rey, mui peor que rapaz* (82: 43–44). Documentábase tamén na lírica profana: *Vi eu de coteifes azes | con infanções [s]iguazes | mui peores ca rapazes* (Afonso X, 1240, XEL).²¹⁷

598. Peor que tafur [Valor ponderativo: pondera a maldade]: *Pois a dona foi ferida mal daquel, peyor que tafur* (5: 103).

599. Per cabo de ‘a carón de’: *Que ambas suas mãos assi s'encolleran, / que ben per cabo dos onbros todas se meteran* (77: 11); *cavalgava | per cabo dũa xara* (148: 24).

600. Per concello ‘publicamente’ (Mettmann: DDGM, s. v. CONCELLO): *deron-lle por consello // que a Santa Maria de Tocha o levasse, / esto por concello, ca Deus y mostraria / miragre sinaado* (315: 40–43). Entendemos que tanto a acción de levalo como a petición de axuda na igrexa se fan de maneira pública e notoria.

601. Per cousa que [valor concesivo] ‘por moito que; aínda que fíxese/metese... o que fíxese/metese...’: *Per cousa que el fizesse | nen dissesse nen*

rogasse || a todos, non foi en preito | que sol iũ fio achasse (273: 35–36); *non á tan sabedor || maestre nen tan calafetador || que podesse calafetar mellor || per cousa que y podesse meter* (339: 60–63). A UF non chegou aos nosos días.²¹⁸

602. Per forza ‘usando a forza, de maneira violenta’: *que jouvesen con ela per forza* (5: 71); *vẽo a vila cercar [...] pola per forza fillar* (28: 18–20). Outros casos: (28: 25), (127: 34), (181: 16); (216: 28), (217: 22), (264: 18), (291: 12). Noutros contextos o significado é ‘necesariamente, por forza’: *e tanto lle prometeu || que por forza fez que fosse con ela falar* (64: 53–54); *En tod'est'a lazerar || ouve per forza o vỹo* (351: 22–23).

603. Per mão(s) de ‘por medio de, a mans de’: *se leixou || matar na cruz per mãos de judeus* (133: 7–8); *paixon e morte quis prender || mui forte na cruz per mão dos judeus* (426: 7–8).

604. Per meogo de ‘polo medio e medio (de)’: *entrou || per meogo do paaço* (245: 66).

605. Per meu grado ‘(do que) eu me comprazo, (cousa) que me comprace’: *E desto contado || vos será per mi || miragr'e mostrado [...] e ben ascuitado || será, per meu*

²¹⁷ *Rapaz* funciona como núcleo ou palabra clave de varias UF en gal. moderno, cuxo significado concreto depende do nome ou do verbo rexente: *contento/satisfeito coma un rapaz* (TILG); *pícaro, como un rapaz* (M.ª X. Queizán, *A semellanza*, 1992, CORGA); *falas coma un rapaz* (Suso de Toro, *Tic Tac*, 1993, CORGA); *namorouse como un rapaz* (Paco Carro, *Tempo ordinario (Historias de Compostela) / O mirón*, 2014, CORGA); *sentíase coma un rapaz* (X. Durán, *O asasino invisible*, 1998, TILG); *tratábame coma un rapaz* (Marilar Aleixandre, *O coitelo en novembro / A morte na arca*, 2010, CORGA) etc. Ou *comportarse coma un rapaz* (TILG, CORGA), onde claramente se pondera un comportamento discutible, non bo. Un comportamento que pode ser francamente malo (sería sinónimo de *malo coma o demo*), ou un comportamento inapropiado, inmaturo (este é o caso do uso co verbo *comportar*).

²¹⁸ Hai algún uso esporádico —no que nós sabemos— a comezos do s. XX: *Por cousa que che diga, que non ch'abrand'o peito* (Germán Justo, *Desfogos*, 1907).

grado, || *e dev'a seer*, (192: 7–14); *de cujo nome o mundo | será chëo per meu grado* (328: 88). Seguimos a liña interpretativa de J. J. Nunes (*por meu grado* ‘gostosamente’, DDGM, s. v. GRADO) e Álvarez de la Granja (2005, p. 27), ‘co meu agrado e consentimento’.

606. Per meya a + SUBSTANTIVO LOCATIVO FEMININO ‘en medio, na parte central’: *o levava || per meya a vila* (62: 48–49). Esta construción tamén se documenta en cast. medieval.²¹⁹

607. Per muitas vezes ‘moitas veces’: *fez idas || per muitas vezes a Salas* (161: 39–40). A UF tamén se documenta na prosa profana medieval.²²⁰

608. Per nehũa/nulla maneira [negación enfática] ‘de ningunha maneira’: *per nulla maneira // est'alva vestir provasse* (2: 53–54); *per nehũa maneira // aquesto fazer non pode* (312: 61). Outros casos con *nulla maneira*: (137: 51), (165: 67), (271: 13), (302: 27), (325: 71), (335: 65), (345: 53), (377: 37), (379: 47).

609. Per niun preito ‘baixo ningunha condición, de ningunha maneira’ *poren per niun preito || non quis combater mandar* (28: 107–108); *mais pavor per niun preito || non ouve* (341: 62–63).

610. Per niun sen ‘de ningunha maneira’: *se lles falass'alguen || en casar; per niun sen || sol non lle foss'outorgado* (135: 52–54).

611. Per poder de ‘por medio do dominio, forza ou vontade de; grazas a’: *per poder de Jesu Cristo* (67: 94); *guariu a Reya tan ben || per poder da Groriosa* (256: 37). Outros casos: (134: 80), (283: 49).

612. Per pouco ‘case’: *assi que per pouc'un dia | o ouvera de perder* (185: 13); *per pouco rebentou* (244: 32).

613. Per sa ventura bõa, Per sa malaventura/ventura maa ‘por sorte/desgraza, afortunada/desafortunadamente’: *mas ela, por sa ventura || bõa, foi-ss'aa omagen | da Virgen* (303: 27–28); *foi prenne per ssa malaventura* (201: 20); *morto per ssa ventura || maa* (315: 32–33); *por sa gran malaventura* (392: 23).

614. Per sinas ‘movendo as mans e/ous dedos da man’: *Aqueste non falava nen oya/ mais per sinas todo ben entendia* (69: 21, 62). Outros casos: (101: 11–15), (269: 21, 26). Esta UF non pasou ao gal. moderno.²²¹

615. Per/Por manna 1. ‘por costume’: *ca xo avia por manna* (194: 17); *nos engana per manna* (360: 12).

2. ‘(levado) polas súas malas artes ou mal costume’: *fillar foi per*

²¹⁹ *Veniendo contra mí por media la carrera* (Berceo, *Vida de Santo Domingo de Silos*, 1236, CORDE); *de buelta por media la uilla* (Afonso X, *Estoria de Espanna*, 1270, CORDE).

²²⁰ *Assi se mostrou o bento Senhor per muitas vezes em esta terra aos homens bõos* (Chrétien de Troyes, *A Demanda do Santo Graal*; 1245-1265, CGPA); *amte per muitas vezes me rrequereo* (Gomes Eanes de Zurara, *Crónica do Conde D. Pedro de Meneses*, 1401-1500, CGPA).

²²¹ Documentamos no TILG *chamouna por sinás* (X. Mª García, *Cativo da miña tristura*, 1971), pero aí temos o plural de *sinal* (< lat. *signale*), mentres que o medieval *sinas* remite ao plural de *sina* (< *signa*, un neutro en plural). Na lingua actual a UF correspondente sería (*falar/entender*) *pola man, polos dedos ou por acenos*.

manha (191: 13); *nono paredes per manha* (386: 53); *Per barcas nen per engen[n]os, | nen per arte nen per manha* (358: 15).

616. Per/Por (nihũa/nulla) ren [reforza unha negación] ‘de ningunha maneira, nin por canto, (nada) en absoluto, para nada’: *non* + VERBO (+ COMPLEMENTO) + *per/por (nulla) ren* (15: 21), (17: 67), (19: 22), (27: 73), (30: 38), (32: 13), (38: 9), (45: 18, 56), (50: R), (51: 86), (61: 13), (64: 78), (67: 51), (82: 13), (96: 56), (105: 52), (115: 97), (124: 46), (126: 16), (142: 18–20), (144: 19), (146: 46), (152: R), (155: 45), (157: 25), (165: 32, 45), (169: 30), (181: 22), (188: 15), (192: 131), (196: 12), (199: 28), (202: 14), (208: R), (209: 7), (211: 46), (212: 21), (213: 88), (215: 51), (216: 4, 28), (226: 46), (232: 21), (242: 27), (248: 7, 27), (251: 11), (269: 42) (271: 53), (285: 58), (286: 6), (298: 15), (299: 23) (300: 67), (305: 48, 57) (306: 8), (309: 25), (316: 10), (317: 23), (318: 45), (324: 32), (332: R), (341: 46), (345: 52), (347: 12) (352: 53) (353: 12), (361: R), (364: 17), (379: 53), (382: 22, 43), (386: 50); (419: 22); *per nihũa ren*: (136: 40). Ás veces aparece en construcións na modalidade interrogativa (indirecta) e daquela o valor se aproxima a ‘pouco que sexa; algo, o máis mínimo’: *Maravillo-m’eu com’ousa | a Virgen rogar per ren | aquele que as sas festas | non guarda* (277: R).

617. Per/Por (nulla) ren que [valor concesivo] ‘por moito que’: *Per nulla ren que ll’o Emperador dissesse,*

nunca quis || a dona tornar a el (5: 180); *Por nulla ren que lle dis[s]ess’aquel seu || escudeiro, ela nulla ren non deu* (63: 56–57); *mais por ren que lle disses[s]e, | partir no[n] s’ende quera* (75: 49); *per ren que fizesse nunca ja perdôada || de Deus nen de sa Madre seer non poderia* (201: 32–33); *Nunca tanto dizer pode | que ss’ela tornar quisesse [...] perren que lle dis[s]esse* (355: 35–36).

618. Perder o sen [pondera un sentimento exacerbado] ‘tolear’: *o sen || perdia por ela* (16: 22–23); *sa madr’ouvera por el a perder / o sen* (76: 18–19); *ela a el amava / que xe perdia o sen* (84: 13); *con esta coita | cuidava o sen perder* (156: 25); *o sen a perder ouvera* (312: 43). En ocasións parece significar ‘entrar en pánico’: *Mai-la agua o troux’ a derredor || de guisa que lle fez perde-lo sen* (142: 37–38: non podemos interpretar ‘perder o coñecemento’ porque se encomendou logo á Virxe).

619. Perder o siso ‘tolear’: *con gran coita ouvera / o siso end’ a perder* (104: 14); *de pavor / del perdiera o siso* (41: 10–11). Outros casos: (331: 44). Hai algún contexto onde o valor é máis o de perder as facultades (mobilidade, capacidade de fala): *perdeu todo o siso* (329: 42). A UF chega aos nosos días.

620. Perder o tempo ‘non facer nada de proveito; desaproveitar o tempo’: *perdend’el e meu tempo* (401: 90); *pouco me presta || de perder por ti meu tempo* (399: 32–33). Documentamos tamén a UF na lírica profana.²²²

²²² *Non perdi eu, meu amigo, des que me de vós parti, | do meu coraçon gram coita nem gram pesar; mais perdi | quanto tempo, meu amigo, | vós non vivestes comigo* (Juião Bolseiro, 1240, XEL).

621. Perder os sentidos (dos corpos)

‘sufrir perda de coñecemento, caer nun estado de inconsciencia’: *os sentidos perderon | dos corpos en essa ora* (194: 37). En gal. moderno usamos o singular, *perder o sentido*.²²³

622. Poble mēudo ‘plebe, vulgo’: *mandou assūar taste | o poble grand’e mēudo* (208: 48). A UF documéntase con posterioridade e chega aos nosos días.²²⁴

623. Pōer ante si ‘situar a alguén nun lugar preferente, situalo no centro dos intereses propios’: *Quenas coitas deste mundo ben quiser soffrer, Santa Maria deve sempre ante si pōer* (5: R).

624. Pōer as mãos, Trager a mão ‘tocar (unha parte do corpo) coa man con intención curativa, impoñer a man’: *per aquel pe a mão yndo e viñdo | trouxe muitas vezes, e de carne conprindo | con dedos nerviosos* (37: 32–34); *e polo corpo todo foi-lle traguend’ a mão, | e tornou-llo tan fresco, tan fremos’e tan são* (201: 56–57); *sol que ponnan sas mãos / sobre tal door, saude // an* (321: 32–33); *foi e log’essa vegada // pos as sas mãos moi taste / aly per u mal sentia* (333: 57–58). Outros casos con *trager*: (265: 133–135), (235: 97). Salvo o caso do rei (nº 321) sempre é a Virxe a que fai esta imposición de

mans e, cando non, é alguén a quen ela llo manda facer no seu nome, como por exemplo: *e ta mão tragerás | sobr’ele eno meu nome* (127: 53–55).

625. Pōer a(s) mão(s) (en/sobre alguen)

1. ‘agredir, golpear’: *Sandeus, non ponnades / en ele as mãos* (9: 101). A UF, con lixeiras variantes, consérvase na lingua actual: *Peito de Lobo nunca quixo poñerlle man ós fillos* (Castelao, *Retrincos*, 1934, TILG).

2. ‘Intervir a favor de alguén, preocuparse por’: *a Virgen groriosa / que sobre nos mão ponna* (341: 6). Mettmann (DDGM, s. v. POER) dálle a *pōer mão sobre* o valor ‘amparar’, perfectamente válido neste contexto (cantiga nº 341) pero noutros exemplos da prosa medieval quizais resulte preferible a acepción ‘preocuparse por’: *Mais a porta estaua bem sarrada et por ende, mao seu grado, lles cōuẽo de tornar et poer mao sobre si* (CT. Ápud XEL).

626. Pōer fala ‘fixar unha entrevista, marcar data para falar’: *mia fala como alcaide | pera un dia porrei* (185: 21).

627. Pōer forza ‘esforzarse’: *non ouveron poder, / per forza que y posessen, sol dun logar o mover* (217: 22–23). A UF documéntase tamén na prosa medieval.²²⁵

²²³ O uso do plural testemuñase en gal.-port. con posterioridade: *cōmo em hũ ponto de séer tirados de todoslos sentydos que antes aviam, et asy cōmo de novo lles vierõ os sentidos et sysos que despoys ouverom* (Afonso X, *General Estoria. Versión gallega del siglo XIV*, 1300-1330, CGPA); tamén se documenta o plural en cast. antigo: *pierden los sentidos* (7 concorrencias, entre 1438 e 1653, CORDE).

²²⁴ *Foy solto per o povoo meudo* (Afonso X, *Crónica Geral de Espanha de 1344*, 1400, CGPA); *povoo meudo* (Fernão Lopes, *Crónica de D. João I*, 1400-1460, CGPA); *povo meudo* (Domingo Paes / Fernão Nunes, *Chronica dos Reis de Bisnaga*, 1501-1600, CGPA). Tamén se documenta con profusión *pueblo menudo* en cast. antigo (decenas de casos no CORDE desde o s. XIII ao XVI). Na actualidade o uso desta colocación é escaso (6 concorrencias no TILG, 2 no CORGA).

²²⁵ *Et poyna toda sua forza por me seruyr* (HT. Ápud XEL).

- 628. Põer na via** ‘facilitar os medios (para lograr algo), encamiñar’: *porrei-t’end’eu ena via* (231: 53); *ca eu te porrei na via* (325: 47).
- 629. Põer no coraçon (de fazer algo/que...)** ‘tomar a decisión (de facer algo), comprometerse (a facer algo)’: *no coraçon pos de non casar* (105: 31); *en aquela ora | pos eno seu coraçon || que daquelo que lle davan | que lle déss’en seu q[u]yõn* (353: 46). A UF non chegou aos nosos días.
- 630. Põer o coraçon en (alguen)** ‘confiar plenamente en (alguén)’: *por Santa Maria | podía aver perdon, || se a serviss’e posesse | en ela seu coraçon* (155: 48).
- 631. Põer preito con (alguen)/ontre ssi** ‘acordar (algo con alguén)’: *e pos preit’atal [...] con ele que se fo ss’a como quer / e que a fillasse pois por moller* (58: 18–21); *Eles de Lisbõa eran, | e atal preito poseron || ontre ssi que correr fossen | o Algarv[e]* (277: 10–11).
- 632. Põer/Seer a voontade en (alguen)** ‘confiar plenamente en alguén, depositar en alguén todas as esperanzas’: *en Santa Maria | sa voontad’e seu sen || posera* (173: 16–17); *pois sa voontade / foi na Virgen* (196: 15). Vid. **Tëer a(s) voontade(s) en (alguen)**.
- 633. Por amor de** ‘debido a, grazas a, para honrar a’: *amava a Santa Maria || e por amor dela dava sas rações* (145: 12–13); *deu y grand’alg’o soldan || por amor da Virgen* (165: 72–73). Outros casos: (145: 27), (182: 36), (236: 23), (246: 11), (258: 37).
- 634. Por ben que (+ VERBO EN SUBXUNTIVO)** [valor concesivo] ‘por moito que’: *mais non poderon | daquel logar o mover || que na eigreja entrasse | por ben que fossen puxar* (127: 34–35). A UF documéntase en gal. moderno.
- 635. Por costume** ‘por norma; coma algo habitual’: *áno ja por costume* (304: 19). Con este valor conmuta por *de costume* (vid. arriba); *queimar oyo d’oliva | nas lampadas por costume* (304: 29). A UF chegou aos nosos días. Vid. **Por uso**.
- 636. Por dereito** ‘con todo o dereito’: *dos Romãos Rey || é per dereit’e Sennor* (A: 17–18).
- 637. Por Deus** 1. [co vbo. *dar*] ‘en nome de Deus, exercendo a caridade’: *Esto nos dan do allêo || por Deus* (15: 43–44); *sol por Deus un dñeiro || non dava* (45: 8–9); *por Deus dava | quanto collia* (67: 13); *por Deus nen por sa Madre | non dava sol nen dinneiro* (75: 15).
2. [valor apelativo, reforza unha súplica; neste uso pode acompañar os verbos *pedir*, *rogar* e sinónimos]: *Por Deus || de quen é Madre de piadade || Santa Maria, ay amigos meus, || roguemos-lle* (15: 71–74); *Mas tornemos y log’a cordura, || por Deus* (15: 144–145); *Por Deus, mia filla* (55: 28); *por Deus, ben m’ascuitade* (67: 64). Vid. **Por mercee**.
- 638. Por maneira** ‘por maña’: *e que aquesto compresse | entrou-ll’ende por maneira* (43: 23). Mettmann (DDGM, s. v. MANEIRA) dá como valores para *maneira* nesa UF, ‘costume, hábito, uso, práctica’. A UF

documentábase tanto en gal.-port. como en cast. medieval.²²⁶ Canto ao sentido da UF no contexto da cantiga nº 43, debemos entender, tendo en conta que logo o personaxe vai incumprir a prometido, que esa promesa a fai coma unha ‘maña’ para conseguir o que quere, pero sen sinceridade.

639. Por mercee [valor apelativo, reforza unha súplica] ‘por favor’: *Sennor, por mercee non me desanpares* (267: 65); *por mercee, mia Sennor, || te peço que tu mi acorras* (291: 36); *a nossos erros non cates | por mercee* (313: 54); *que falasse || con el Rei e por mercee | lle pediss’ e lle rogasse* (328: 70–71).

640. Por mesura ‘por piedade, por bondade (túa)’: *Ai, Sennor groriosa, || se a Ostia tées, | dá-mia por ta mesura* (149: 36). A mesura é unha virtude paradigmática de todo bo amador. Na lírica profana é sinónimo de moderación ou autocontrol; mais tamén é sinónimo de ‘virtude por excelencia’ ou bondade. Nas oracións na modalidade imperativa, nas súplicas amorosas, podemos dicir que a mesura conmuta por ‘bondade innata que hai no ser amado’ ou por piedade,

conmiseración.²²⁷ E así tamén nesta cantiga afonsina que nos ocupa.

641. Por paravra ‘de forma oral’: *Des que [...] lles ouve dito || por que os viir fezera | por paravr’e por escrito* (386: 20–21). A UF aparece amplamente documentada nos corpus medievais.²²⁸ Na lingua actual nestes casos dicimos *de palabra*.

642. Por prazér de [valor causal] ‘por ser o gusto ou a vontade de’: *por prazér da Groriosa* (6: 70), (43: 78), (48: 42), (336: 63), (354: 45). Outros casos: (19: 13), (21: 52), (125: 125), (218: 56), (405: 63). Ocasionalmente rexistramos a variante co artigo: *polo prazér da Madre* (329: 76).

643. Por quanto 1. [Valor causal] ‘porque, visto que’: *e por quanto s’el casara, | tan gran pesar ouv’enton* (104: 13); *Deus te vingará || de ti por quanto quisische | do demo ssa compan[n]ia* (125: 100–101); *errara || en seu connocer || por quanto viltara || a fii tan cara* (192: 117–120); *mio fui merecer, || por quanto na ta hermda | mandei o fogo pōer* (316: 40–41); *Ca por quanto tu pintavas | meu nome de tres pinturas, || leva[r]-t-ey suso ao çeo* (384: 45–46).

²²⁶ Porén, dous dos textos que máis axudan a entender o significado desta frase autónoma (sen ser modificada por unha estrutura con *de* ou *que*, ou por un adxectivo) están en cast.: *socorro que auran por manera. o por alguna maestrias* (Anónimo, *Judizios de las estrellas*, 1254-1260, CORDE); *las maneras son toda cosa que ayuda al omne por que pueda fazer por manera lo que non podría fazer tan ligera mente por / fuerça; [et] non las puede aver omne si de otrie non las aprende* (Juan Manuel, *Libro de los estados*, 1327-1332, CORDE; contrapón J. Manuel o que se aprende ‘por manera’ a atributos como a forza e a valentía, que serían ‘naturais’).

²²⁷ Documentamos ducias de casos: *doede-vos por mesura | de mim* (Don Denis, 1240, XEL), *por Deus, mia senhor; | e por mesura e por quanto ben | vos el foi dar* (Vasco Gil, 1240, XEL), *por Nostro Sennor; | e por mesura [...] jay, meu lume, doédevos de min!* (Pai Gomez Charinho, 1240, XEL) etc.

²²⁸ Pode modificar distintos verbos: *fez sua manda por paravoa* (Pedro Eanes notario, *Santa María de Belvis*, 1382, XEL); *apertarō tãto que por parauoa nẽ por sinal, des aquela ora nõ poyde mostrar nihũa cousa* (Anónimo, *Miragres de Santiago*, 1390, XEL); *per palabra requeriron* (Anónimo, *Libro do Concello de Pontevedra*, 1440, XEL) etc.

2. [valor ponderativo, intensificador, modificando o verbo *poder*] ‘(facer) todo o posible’: *pero por quanto podessen || que non foss’el descoberto* (215: 62–63).

644. Por seu/sou 1. ‘moi devoto, entregado ou fiel á persoa en cuestión’; [con verbos como *fillar*] ‘ao seu servizo’: *nos erdar || por seus de sa masnada* (1: 8–9); *Poi-la Groriosa o cavaleiro por seu || fillou* (16: 80–81); *Gran poder á [...] en deffender quen se chamar por seu* (22: 5–6); ANDAR + *por seu/meu* (84: 43), (291: 48, 52); FICAR + *por seu(s)* (101: 41–42), (135: 33–34); (299: 1); OUTORGAR-SE + *por seu/sou* (281: 72); (314: 62); TER + *por seu(s)*: (390: 21).

2. ‘da súa propiedade, en propiedade’: *Assi gannou a eigreja | Santa Maria por sua* (214: 50); (235: 61).

A UF, con valor n° 1 referido a persoas, non a documentamos na lingua actual; si se documenta no sentido n° 2 referido a cousas.²²⁹

645. Por uso ‘por costume’: *miragres mui fremosos | fez senpr’, e á-o por uso* (352: 57), *collera-o por uso* (369: 15).

646. Por verdade [expresión con que se asegura que algo, do que o falante non é testemuña directa, é certo]: *ante dez dias, oý por verdade, || que a nave foss’a aquela cidade [...] foi el y chegado* (267: 90–93); *un mui gran miragre | vos direi que me juraron || omees de bõa vida | e por verdade mostraron* (302: 5–6); ACHAR + *por verdade*: (292: 67–68), (305: 31), (355: 111), (356: 33).

647. Pouco á ‘hai pouco tempo’: *desta guisa avẽo | pouc’á a un cavaleiro* (45: 6). Outros casos: (48: 6), (149: 14), (185: 5), (202: 7), (203: 7), (274: 5).

648. Pouco nen muito ‘nada’: *non podia / pouco nen muito comer* (318: 45). A UF documéntase tamén na prosa medieval e chega aos nosos días.²³⁰

649. Prender ocajon ‘poñerse en perigo, concitar a desgraza’: *el nona creeu, || e foi-ss’e prendeu ocajon* (146: 51–52); *é gran dereito | de prender gran[d]’ocajon || o que contrafazer cuida* (293: R); *me guarde de morte | per ocajon prender* (401: 37).

650. Prender torto ‘sufrir un agravio, ser tratado inxustamente’: *algún torto prende; gran torto prendia* (264: 12, 14). Outros casos: (265: R).

²²⁹ *Dariache o que nin sequera os grandes Don Afonso e Don Ramiro chegaron nunca a ter por seu* (Dario X. Cabana, *Morte de Rei*, 1996, TILG). Nestes casos o valor é paralelo ao do esquema, tan propio da lingua actual, de *de meu, de teu, de seu...*, onde o significado é de ‘propiedade inalienable’. Da mesma maneira, *ter por seu* tamén expresa ese concepto. Unha variante, doada de documentar en gal. de hoxe en día, da UF con *por* cobra un valor distinto, de uso e desfrute: *Tiñan o tempo por seu* (García Barros, *As aventuras de Alberte Quiñoi*, 1972, TILG).

²³⁰ *E nenhuu nõ seya ousado d’enbar[gar]lhos en pouco nen en muyto* (Afonso X, *Foro Real*, 1280, CGPA); *nom choveo pouco nem muyto; nõ dizer pouco nem muyto do que hi avya* (Afonso X, *Crónica Geral de Espanha de 1344*, 1344, CGPA); *nõ preçaua pouco nõ moyto* (HT. Ápud XEL).

651. Prender viltança ‘sufrir un agravio’:
dá-me vingança, || ca pris viltança
|| en ta romaria (57: 55–57). A voz documéntase doadamente na literatura medieval peninsular,²³¹ non así a colocación con *prender*. Non chega aos nosos días.

652. Qual nunca + ESTRUTURA VERBAL [valor ponderativo, indica un grao superlativo]: *coita que mi o demo dá || qual nunca moller ouve nen averá* (298: 59–60); *fillaron dano | dele, qual nunca fillaram* (366: 11); *ouve door tan grande | qual nunca cuidei aver* (391: 23). A ponderación documéntase en gal. moderno.²³²

653. Qual quer que seja [Expresa indiferenza ante varias opcións posibles]: *dá -me meu fillo morto || ou viv'ou qual quer que seja* (6: 63–64); *Dade-mia qual quer que seja, | sequer viva, sequer morta* (354: 35). A construción admite un uso pronominal e admite un uso entre adverbial e adxectivo, como vimos, mais tamén rexistramos *qual* con valor de determinante: *Poder á Santa Maria | grande d'os seus acorrer, || en qual logar quer que sejan* (185: 4). A UF documéntase durante a baixa Idade Media: *toda cabeça de rrio, qual quer que seja* (Afonso X, *Xeral Historia*, 1300, XEL).

654. Quanto (mais) + poder (+ INFINITIVO), Quanto mellor + poder [intensifica e reforza a acción verbal] ‘a máis non poder, coa máxima potencia, a toda velocidade’:

quanto mais pod'a Roma começou de ss'ir (5: 62); *rezõaron quanto mais poderon* (26: 91); *foi-sse quanto ss'ir pude* (158: 25); *começou / sa oraçon quant'ela pode mellor* (298: 36–37). Outros casos: (91: 48–50); (94: 25), (97: 44), (102: 14–15), (128: 38–39), (137: 11), (104: 29), (147: 43), (277: 25–26), (285: 52), (299: 11), (309: 11), (332: 69), (335: 62), (336: 18), (366: 65), (367: 54).

655. Que quer ‘algo, algunha cousa; todo’: *mas se de quant'el mostrou || foss'a mi que quer mostrar* (46: 54–55); *que quer pod'acrescentar* (258: R); *poren que quer comeremos | que non leixaremos nada* (277: 31).

656. Que quer que ‘calquera cousa que’ (R. Lorenzo, DDGM, s. v. QUEQUER): *A moller, a que pesava | de que quer que el mandasse* (75: 43); *Ca que quer que seja daquesta Sennor || valrrá muit'a que de mal contado for* (123: 5–6). Outros casos: (203: 13–15), (212: 7–8), (287: R), (349: 7), (369: 15).

657. Quebrar-lle o coraçon: Vid. **Partir(-lle) o coraçon**.

658. Quedo quedo ‘moi amodo, paseniño’: *se levantou o monge; e gran medo || ouveron os outros, e quedo, quedo || foron tanger hũa ssa canpania* (54: 71–73). Esta frase integrámola con algunha dúbida. Son moi raras as UF consistentes na repetición literal dunha verba: *lagarto lagarto* e *pan pan* son as únicas que rexistramos. Porén,

²³¹ No que sabemos, a primeira documentación de *viltança* é a do Cantar de Mio Cid: *Grant es la biltança de ifantes de Carrión* (Anónimo, *Poema de Mio Cid*, c 1140, CORDE).

²³² Hai unha ducia de concorrencias de *cal nunca + estrutura verbal* con valor ponderativo no TILG, datadas entre 1863 e 2012.

esta máis ca probable UF medieval ten ao seu favor a rica concorrencia de construcións paralelas na lingua actual.²³³

659. Quen diria?, Quen o contaria? [interrogación retórica con valor ponderativo: pondera algo incontable, inenarrable, inabarcable]: *Quen diria, || nen que osmar poderia || teu ben e ta gran mesura?* (340: 36–38); *con quanto ben nos vïsti, | queno contaria?* (40: 40–41). Documentábase tamén na prosa medieval.²³⁴

660. Quen faz tal feito, | desta guisa o rende [frase proverbial: expresa como xusta a correspondencia entre erro ou crime e castigo]: *E aquel que o ferira | eno fogo o queimaron, || dizendo: “Quen faz tal feito, | desta guisa o rende”* (6: 89–90). A UF preséntasenos como un antecedente da paremia actual *Quen o fai, que o pague*.²³⁵

661. Quen ou quen [valor indefinido] ‘un ou outro’ (Mettmann: DDGM, s. v. QUEN), ‘un ou dous, algún’: *mui poucos y ficaron, | senon foi ou quen ou quen* (244: 18).

662. Quen quer que ‘quenquera que’: *quen quer que o oya* (6: 23); *quen quer que o visse espantar-s-ia* (61: 23). Outros casos: (144: 16), (153: R), (167: R), (238: 66), (319: 16), (324: 16), (361: 31).

663. Quer... quer [valor disxuntivo-distributivo]: *a guisa d’om’esforçado, | quer en guerra, quer en paz* (183: 8). Esta estrutura correlativa documéntase na lírica profana (*quer me queyrades, senhor, bem, quer mal*: Afonso Sanchez, 1301, XEL) e chega aos nosos días.

664. (Querer/querer-lle) mui gran ben, (Querer-lle) ben grande, (Querer-lle/-se) gran ben ‘moito’: *avia un fillo que mui gran ben || queria* (269: 11–12); *a sa moller queria mui gran ben* (5: 19); *Un sobrynn’est’abadessa | avi’, a que mui gran ben || queria* (285: 24–25); *ben / grand’a seu fillo queria* (4: 70–71); *atan gran ben lle queria* (338: 16), (353: 41), (354: 17); *estes dous, que gran ben || se querian* (135: 49–50). Ningunha destas formas intensificadoras se conservan en gal. moderno.²³⁶

²³³ *Todo estaba calado. Quediño, quedo* (F. Porto Rei, *Papel e tinta*, 1901, TILG); *e digo quedíño, quedo* (Antonio García Hermida, *Charetas*, 1916, TILG); *falaba quedíño, quedíño* (R. Rodríguez Díaz, *Alentos da terra meiga*, 1927, TILG); *O galán, quedo quedíño, en xuro de prometida donoulle unha rosa; con deixo e mimo de avó, inquire quedo quedíño* (R. Cabanillas, *Camiños no tempo*, 1949, TILG); *como bolboretas repousadas, as ágoas quedo quedíño* (R. Cabanillas, *Prólogo a Antifona da cantiga*, 1951, TILG).

²³⁴ *Mais ¿quen uos poderia contar as muy grandes alegrías que hi aquel día forô feitas [...]?* (TC. Ápud XEL), *quen vos poderia contar o doo que por el faziã* (HT. Ápud XEL) etc. A frase, con valor admirativo-ponderativo, chega aos nosos días. Na lingua actual o seu uso frecuente é seguida dunha cláusula completiva introducida por *que*, mais temos tamén casos de exclamación sintacticamente autónoma: *E pra demostrar o gran inxenio que poseía, fixo unha vez ¡quén diría! un órgano para o San Cilitino da Mahía* (C. Abelleira, *Cousas e contos de por aló*, 1936, TILG) etc.

²³⁵ <https://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/Ficha.aspx?Par=58660&Lng=2>. Hai variantes:

O que as fai, atópaas; O que as fai, que as pague (Vázquez Saco, 2003, p. 253). En cast. documentamos os proverbios correspondentes no XVII: *Quien la hace la espere* (D. A. Velásquez, *El celoso*, 1602, CORDE); *Quien la hace la paga* (J. de Barrionuevo, *Avisos*, 1654, CORDE).

²³⁶ Só teñen uso as formas *querer/quererlle ben* (con acusativo ou con dativo): *Eu querer quixente ben; Eu querer quéroche ben* (Pérez Ballesteros, *Cancionero Popular Gallego*, 1886, TILG), se ben a estrutura con dativo é a predominante.

665. (Querer-lle) gran mal/tan gran mal ‘(desamar) moito’: *sempre acostumad’ an || de querer gran mal à do mui bon talan* (27: 70–71); ca lle queria gran mal (287: 36); *ssa sogra lle queria tan gran mal* (186: 16).

666. Revolver a pousada ‘promover discordia e confusión’: *Ao demo non pro[u]gue | dest’, e con grand’enveja || revolveu a pousada* (241: 39–40). Un valor semellante documéntase na lírica profana.²³⁷

667. Riba de ‘na beira de’: *andaron riba d’un rio* (254: 13); *Riba d’O dian’ á hũa ssa eigreja* (319: 14).

668. Sacar as linnas do sêo ‘poñer ao descuberto as intencións, a forma de ser verdadeira ou íntima (de alguén)’: *Foi sacar ao demo logo as linnas do sêo* (67: 63). Integramos

esta expresión con dúbidas. Por varias razóns: unha, porque non a volvemos documentar, fóra desta cantiga; dúas, non sabemos a ciencia certa se a UF está ben segmentada. Cabe a posibilidade de que a UF *sexa sacar(lle) as liñas (a alguén)* ou *sacar do seo* ‘descubrir’.²³⁸ Con todo, a favor desta formulación conxunta, *liñas do seo*, está o feito de documentarmos *liñas das mans, liñas do corazón, liñas do cerebro, liñas do figado, liñas do espírito, liñas do sentimento*.²³⁹

669. Sacar/Toller das mãos ‘librar (a alguén) dunha malleira ou da morte a mans doutra persoa’: *chegou un Conde, que lla foy das mãos toller* (5: 73); *non vïa quen lla das mãos sacasse* (5: 104); *a querian poren matar; || mai-lo crerigo das mãos |*

²³⁷ *Saben trastornar a pousada* (Pero da Ponte, 1240, XEL; neste escarnio o valor máis exacto é ‘poñer todo patas arriba’, un sentido que tamén lle cadra á cantiga afonsina). Na lingua actual verbos como *revolver/remexer* seguen aparecendo en UF sinónimas da medieval: *remexer o caldo, remexer a feira* (López e Soto, 2020, pp. 121, 308); *revolver o caldo* (TILG).

²³⁸ Nebrija integra esa frase, *sacar del seno* = *exsinuo*, no seu *Vocabulario español-latino*, publicado en 1495 (Ápud CORDE).

²³⁹ As liñas das mans son importantes na arte da quiromancia que se cultiva desde a noite dos tempos e que chega aos nosos días. Da importancia deste saber dá fe o padre Feijoo, quen, aínda no XVIII, lle dedica tempo e espazo e parece estar convencido de que hai en toda esa cuestión un fondo de verdade científica: «La oposición que hai entre los autores de Chiromancia en quanto a la atribución de los espacios de la palma a los planetas confirma que cada uno discurre a proporción de su antojo. Unos atribuyen a Venus el monte que está a la raíz del pulgar, y otros, a Marte. ¡Monstruosa equivocación, siendo tan diversos los genios de estos dos planetas! El que está a la raíz del dedo pequeño, atribuyen unos a Mercurio, y otros, a Venus. El triángulo, que en medio de la mano se forma de las líneas del corazón, cerebro y hígado (assí las llaman), dicen unos que es de Mercurio, otros, que de Marte.» (B. J. Feijoo, *Theatro crítico universal*, 1728, CORDE); *as linhas do espírito* (que se tecen e se torcen) documéntanse facilmente en brasileiro actual (ducias de concorrencias en Google).

En gal. moderno documentamos as *liñas do sentimento*: *Antón da Carballeira, sabe desenmarañar as liñas do sentimento i arrincar auga das penas* (R. Frade, *O rey da carballeira*, 1917, TILG); *xa nos imos afacendo a fiare na roca da enxebreza, non o liño aspro i enfouzado, cal se facía noutroira, senón as liñas morosas, sedeñas, que dando alor ás ideas, erguen os pensamentos i os sentimentos* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1917, TILG). E temos a frase, aboada por Noriega Varela (*Como falan os brañegos*, 1928, TILG), *torcer as liñas* ‘experimentar as dores do parto’, que parece remitir de novo ao interior do corpo. Está claro que *liñas* é unha voz altamente polisémica. Dalgunha maneira, as «liñas», especialmente nunha sociedade precientífica, servían para trazar unha forma «interna» (do corazón, do espírito...), corporal e psíquica. Recordemos, á derradeira, que o sentido de *liña* como ‘orientación no modo de pensar’ ou ‘conduta’ chega ata os nosos días, tal como se pode apreciar na acepción nº 6 do DRAG e mais do DEL. Canto ao sentido de *seo*, xa nas traducións bíblicas peninsulares do s. XIII aparece cun significado semellante a ‘corazón’: alude á intención íntima ou oculta da persoa; o que alguén trae no seu seo é a súa intención última, a súa esencia.

muit'agynna lla tollia (125: 55–56). A UF está no límite da literalidade, é dicir, está a medio camiño entre a interpretación literal e o valor fraseolóxico. A variante con *sacar* chega aos nosos días.²⁴⁰

670. Sair a concello ‘facer algo público; ser algo de público coñecemento, divulgarse’: *E porque achar non pode consello | nos que fiava, porend'a conçello | non ousou sayr* (62: 27); *porque aqueste feito sol non saiss'a concello* (215: 46).

671. Sair a + PRONOME PERSOAL, Sair-lle de cara ‘saír ao encontro, plantarse diante’: *San Basill'a pe dũa serra || sayu a el por xe ll'omillar* (15: 27–28); *enton seus ãemigos | lle sayron de cara* (148: 27); *fez de fora chamar, || e pois que sayu a ele* (164: 21–22); *que ll'arreferyu // como non sayu a ele* (285: 62–63). Documentamos tamén *parárselle de cara* na prosa medieval: *parouxellj de cara logo, assy que llj nõ pode fugir* (TC. Ápud XEL).

672. Sair do (seu) siso ‘tolear’: *creceu-lli tal felonía, || que de seu siso sayu; || e seu fill'enton prendia, || e u o forn'arder vyu || meté-o dentr'* (4: 62–63). Na lingua actual ese

mesmo concepto pódese render co substantivo *siso*.²⁴¹

673. Sair-lle a alma (da carne/do corpo) [a UF presenta un claro fondo ideolóxico-relixioso, é de uso literario] ‘falecer’: *E u ll'a alma saya, || log'o demo a prendia* (11: 36–37); *quando ll'a alma de sa carne foi saida* (75: 175). Outros casos: (119: 73), (132: 160–161), (138: 74–75), (149: 70), (239: 59), (274: 71–72).²⁴²

674. Sair-lle a mal ‘ter as accións de alguén resultados negativos, saírlle mal (algo a alguén)’: *quanto fazia | por ben saya-ll'a mal* (281: 11). Documentamos a UF tamén na lírica profana.²⁴³

675. Sair(-se) o día ‘finalizar o día’: *Poi-las vodas foron feitas | e o día sse sayu* (42: 62). Documentamos a UF na lírica profana e mais na prosa medieval.²⁴⁴ Non chegou aos nosos días.

676. São com'hũa maçã [pondera a calidade de san]: *quantos enfermos fores beijar | serán tan sãos com'hũa maçã* (105: 108–109). A UF subsiste na lingua actual (DFGC, p. 428).

677. São e vivo, Vivo e são [valor enfático] ‘ben vivo, vivo sen dúbida ningunha’: *sacaron o menço | du o*

²⁴⁰ *Se non lle sacan das mans ese pobre monicreque é capaz de esnaquizá-lo* (A. Santamarina, Carlo Collodi: *As aventuras de Pinocchio*, 1987, TILG).

²⁴¹ *Amolecer/faltar/perder/toller/trastornar o siso, andar mal gobernado do siso, (tirar) fóra do siso* (variantes tiradas do TILG).

²⁴² Na lingua actual documentamos unha variante da UF medieval para significar un estado do ser a medio camiño entre a esfera dos vivos e dos mortos: *Fuxeume a alma do corpo e ando no medio dos vivos como si estivera morto* (Cabanillas, *Vento mareiro*, 1921, TILG).

²⁴³ *Et mays que a ben a mal lhe salrrá* (Pero Vivíaz, 1240, XEL). Hoxe en día úsase *sair a mal con (alguén)*, referido ás relacións humanas (DRAG, s. v. SAÍR).

²⁴⁴ *Jurastes que toda vya | verriades de bon grado, | ante que sayss'o día* (Pero Garcia Bungalês, 1240, XEL); *ante que o día sayo, moytos gregos tomarõ porto* (HT. Ápud XEL).

judeu o posera || viv'e são (6: 74–75); “*Este terrei eu trões que vir [...] O meu são e vivo vïr sen lijon nen mal*” (76: 29–31); *dá-mia viva | e sãa ora en don* (84: 59). Outros casos: (84: 67) (107: 31–32), (142: 57), (241: 3), (352: 43), (355: 112), (383: 54). A UF rexístrase na lírica profana e mais en gal. moderno.²⁴⁵

678. Se Deus m'ajude/ampar/defenda (de mal)/parca/veja 1. [valor atenuante ante un erro, algo que resulta increíble, atrevemento ou ofensa posibles]: *Se Deus m'ampar; / por salva poss'esta dar* (7: 57–58); *gran traïçon y penssastes, || e, se Deus m'anpar [...] non vos pode durar* (26: 71–74); *Se Deus me parca, || querría saber* (145: 57–58). Outros casos: (28: 32–34), (30: 3–4, 26), (31: R), (227: 6), (297: 12), (316: 18), (347: 45).

2. [valor esconxurador] ‘Deus nos arredre/libre’: *foy-os segurar || que non fosse corrudo || o reino, se Deus m'anpar* (28: 135–137); *Pouco devemos preçar || o demo, se Deus m'anpar* (190: 3).

3. [valor impetrante] ‘se Deus quere axudarme (lograreí facer algo ben)’: *E dest'un miragre, se Deus m'anpar, || mui fremoso vos quer'ora contar* (52: 5); *un miragre vos quero contar || que Santa Maria fez, se Deus m'anpar* (63: 7); *direi, se Deus me defenda* (323: 7).

4. [valor aseverador, especie de xuramento]: *Se Deus m'anpar, ||*

Santa Maria guardarme || quis por merecimentos || non meus (33: 64–67); *que a Virgen muit'amar || sabia, se Deus m'anpar* (59: 16); *Se Deus me veja, || esta claridade non e humãa* (69: 32–33). Outros casos: (108: 24), (115: 168), (234: 6), (321: 35).

679. Se Deus quiser [valor desiderativo, enuncia algo referido ao tempo futuro]: *Mais, se Deus quiser, esto non será* (58: 70); *e, sse Deus quiser, || assi yrá tod'aquela | que atal feito fezer* (235: 76). Na lingua actual predomina o presente de indicativo, aínda que non é infrecuente documentar o futuro de subxuntivo (*Se Dios quixer*) na lingua literaria (8 concorrencias no TILG, 1 no CORGA).

680. Se non (+ NÚCLEO SUBSTANTIVO/CLÁUSULA DE RELATIVO) [valor adversativo] ‘agás, salvo’: *non escapou baron || nen moller dos que y eran, | se aquela soa non* (236: 17–18); *nunca faz se ben non* (286: 11); *mais pero, se non luz, || nulla ren non acharon* (419: 147–148); *agua non avia || se non quant'o cavaleiro | da fonte lles dar quera* (48: 16–17); *Sandeçe || non á en aquel se non quanto parece || aas gentes* (65: 85–86). Con máis frecuencia, porén, documéntase nas *Cantigas* grafado *senon*: *todo-los matou || senon el* (131: 31–32). Na lingua moderna este valor adversativo de *senón* perdura.²⁴⁶

²⁴⁵ *Dinantes de me meter sano e vivo nun dos wagós en Ourense pra chegar calavre a Vigo* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1884, TILG); *o dun tratante que lle caeu un macho cargado e quedoulle vivo e san* (Risco, *Etnografía: Cultura espiritual (Historia de Galiza)*, 1962, TILG).

²⁴⁶ *Porque xa non manda sobre nós senón o rei* (González Senra, *Carta recomendada*, 1812, TILG) etc.

- 681. Se por ben vir** ‘se é o caso, sempre que sexa conveniente, se che/vos parece’: *door*; || *de qual vos guarde Deus, se por ben vir* (126: 22–23); *de nos seja | loada, se por ben vir* (269: 54); *merçees que me gâes | se o Deus por ben vir* (401: 53); *sey ca o fara || se o tu por ben vires* (401: 94–95). A UF é unha especie de deprecación para adxuntar á petición de algo.
- 682. Se quer que** ‘no caso de que’: *Se quer que seja || Deus que o jogo gâedes, | esta ygreja levade* (214: 27–28). Documentase tamén na lírica profana: *se quer que moira poren* (Johan Garcia de Guilhade, 1240, XEL).
- 683. Se te/vos/lle (a)prouguer** [fórmula de cortesía; naqueles casos en que vai dirixida aos lectores o que temos é o recurso retórico da *captatio benevolentiae*] ‘se lle/vos parece ben, se gusta(des)’: *se ll’aprouguer* (B: 41), (203: 18); *se vos prouguer* (64: 22), (131: 88), (271: 24), (287: 5), (318: 18), (353: 6), (372: 5), (378: 27), (419: 116); *se te prouguer* (186: 55). A UF documéntase en gal. moderno, se ben o seu uso é literario.
- 684. Seer dado a (alguen)** ‘ser fiel a, devoto de’: *Este era todavia / mui dad’a Santa Maria* (102: 12–13). A UF chega aos nosos días.²⁴⁷
- 685. (Seer) de bõa vida** ‘ser boa persoa, levar unha vida exemplar’: *Enton o preste, | com’era de bõa vida, || foi con el* (128: 43–44); *omees de bõa vida* (302: 6). Outros casos: (149: 4), (192), (288: 9), (312: 87), (336: 27).
- 686. (Seer) de bon/mal solaz** ‘de bo/mal talante, (ser) simpático/antipático’: *era mui fremoso e apost’assaz, || e ar mui leterado e de bon solaz* (93: 12–13); *foi aquest assaz || e mui fremoso [...] e de bon solaz* (404: 15–17); *Vai ta via, | muit’es de mal solaz* (47: 30).
- 687. (Seer) de creer** ‘(ser persoa) merecedora de creto, fiable’: *oý contar || a omees bõos e de creer* (144: 8–9); *omões bõos | e que eran de creer* (173: 6). A UF documéntase con certa frecuencia na prosa medieval en gal. e mais en cast.²⁴⁸
- 688. Seer deitado a** ‘ser dado a’ (Mettmann, DDGM, s. v. DEITAR): *era [...] a lussuria tan deitado* (111: 17–18). Hoxe diríamos (*moi*) *inclinado a*.
- 689. Seer dereito** ‘ser xusto, ser de lei’: (*Gran*) *dereit’é* (34: R), (35: 4), (52: 3), (56: R), (35: 130), (103: 54), (108: 3), (116: 4), (117: 5), (163: 12), (186: 50), (230: 3), (244: R), (245: 8), (264: 5), (313: 6), (318: R). Outros casos: (43: 55–56), (163: 12), (220: 5, 10, 15), (229: 4), (240: 29), (293: R), (318: 53), (329: R).
- 690. (Seer) do bando de** ‘ser partidario de’: *senpre Deus e ssa Madre | amou e foi de seu bando* (221: 12); *são de seu bando, || e que ando || a loando* (300: 42–44). A expresión chega aos nosos días, referida case e sempre a partidos

²⁴⁷ Aínda que na maior parte dos casos *ser dado a* alude a afeccións, intereses ou hobbies, é posible documentar en gal. moderno o uso referido a persoas: *É un belo rapaz moi dado a nós* (Álvaro de las Casas, *Xornadas de Bastián Albor*, 1931, TILG).

²⁴⁸ *Homões bõos, et de bõa ydade, et de creer* (HT. Ápod XEL); *personas coronadas qe son bien de creer* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c 1930, CORDE) etc.

políticos ou faccións enfrontadas. Chama a atención este uso medieval no que parece entrar en xogo a loita entre o ben (representado por Deus e María) e o mal. Un caso paralelo documéntase no gal. do s. XIX: *vaite ó inferno que aló sin pagar hai criados, e fan danza bellamente ós que siguen o seu bando* (Semanario O tío Marcos da Portela, 1884, TILG).

691. Seer en falla ‘faltar, incumprir’: *non querría en falla / seer do que prometudo ey* (355: 32–33). Documéntase tamén en cast. medieval.²⁴⁹

692. Seer fis ‘estar seguro, ter a certeza’: *soon fis || que te porrá consello* (115: 141–142). Outros exemplos: (5: 181), (35: 112), (63: 91), (146: 83), (238: 61), (245: 117), (246: 37), (251: 7), (265: 100), (292: 2), (404: 46–47), (419: 136), (421: 12).

693. Seer hora ‘ser o momento oportuno para facer algo’: *Sal acá, alma, | ca ja tenp[o] é e ora* (75: 155).

694. Seer (moi) ben andante ‘irle ben, ser afortunado na vida’: *Daly adeante || foi mui ben andante* (195: 199–200). Rexistrase tamén na lírica profana.

695. Seer obra de aranna ‘ser un traballo mal feito, pouco consistente ou pouco

fundamentado’: *Obra d’aranna [...] E, Sennor, sse Deus nos valla, | aquesto que vos fazedes || en convidar tan gran gente, | e pescado non tēedes* (386: 43–45). Noutro lugar xa falamos da expresión *ser o conto da araña* (Soto & González, 2009, p. 215) coa que se alude a un traballo mal feito; esta expresión (e a variante *ser coma o traballo da araña*), conservada na fala das anciás da nosa familia valdeorresa, pode considerarse emparentada coa frase afonsina. A fábula do verme e a araña está na contística popular europea e tamén figura na obra de Tomás de Iriarte e é moi probable que haxa unha conexión directa entra esa fonte literaria —as fábulas que se aprendían na escola— e a súa subsistencia en falantes valdeorreses. Con todo, existe a posibilidade dun valor fraseolóxico paralelo xa na lingua medieval, sobre todo se temos presente que o labor da araña forma parte das imaxes relixiosas.²⁵⁰

696. Seer tan... que mais non pode seer [expresión ponderativa; o verbo *ser* pode conmutar por outros verbos]: *tan luxurioso // era que mais non podía seer* (336: 23–24); *üu tan fremoso minyo || que mais seer non podía* (345: 71–72); *foi o braço tan*

²⁴⁹ *Los que tal ficieren ó fueren en falla ó en consejo de ello* (Anónimo, *Leyes establecidas contra los judíos y moros...*, 1412, CORDE).

²⁵⁰ *Edificou unha casa de araña* (Xob 27: 18): esta posible UF aparece nunha enumeración de cousas frustradas, sen efecto; fálese da sorte que Deus reserva ao malvado. No Corán (29: 40–43) relaciónase aínda máis explicitamente *a casa que utiliza a araña* coa debilidade fatal dos prepotentes (Pedrosa, 2011, p. 137). Este autor engade: «De hecho, existe un cuento de animales de gran difusión, el que tiene el número 283D en el catálogo de cuentos universales de Antti Aarne y de Stith Thomson, que muestra analogías adicionales con los relatos que estamos analizando, porque presenta una competición entre la araña y otro ser más diestro y más sabio cuyo desenlace lleva a constatar que la “casa de la araña” es una obra de menor calidad. Así es como ha sido resumido (en el mismo catálogo de Aarne y Thompson) el argumento más común de este tipo cuentístico: “La araña se ríe del gusano de seda que trabaja tan lentamente. El gusano de seda dice que su trabajo es valioso, mientras que el de la araña no sirve”» (Pedrosa, 2011, p. 137).

inchado || que mais seer non podia (346: 20–21). Hai variantes próximas na lingua actual.²⁵¹

697. Seer tempo (de) ‘ser o momento oportuno para facer algo’: *Sal acá, alma, | ca ja tenp[oa] é e ora* (75: 155); *E diss’el: “Temp’é d’andar* (216: 37–38); *me quero / yr con el, ca temp’é* (251: 102).

698. Seer vento que passa [pondera o carácter efémero ou insubstancial de algo]: *dultava // que alma non era / senon vento que passava* (365: 12–13). A ponderación chega aos nosos días e é doado documentala na linguaxe poética, tanto en gal. coma en cast.²⁵²

699. (Seer/tornar) sandeu con amoros [pondera un desexo amoroso extremo] ‘tolear por causa do amor ou do desexo amoroso’: *cuidou [...]* *sandeu tornar* (16: 13); *sandeu || vyu con amoros* (16: 35–36); *con seus amoros a poucas tornou sandeu* (64: 51).

700. Seer-lle tēudo de ‘estar obrigado a’ (R. Lorenzo: DDGM, s. v. TEUDO): *que de dar tēudo ll’era* (382: 14). Documentase doadamente na prosa medieval.²⁵³

701. Sen al ‘sen máis (dilación), sen mediar máis palabras ou consideracións, sen dúbida ningunha, sen remedio’:

Log’outro dia sen al || se foron (135: 72); *de mal todavia / guarda-os sen al* (102: 4–5); *cuidavam / que mort’era sen al* (284: 11). Outros casos: (104: 21), (109: 41), (125: 38), (185: 41), (187: 36), (212: 17), (236: 36), (239: 73), (274: 36), (314: 41), (317: 36), (356: 21), (359: 36), (380: 31).

702. Sen arte ‘inocentemente, sen receo’: *E o crerigo sen arte / de a comungar coidou* (104: 26). Documentase tamén na prosa profana.²⁵⁴

703. Sen baralla (de) ‘tranquilamente, sen ter problemas ou guerra (con)’ (Mettmann, DDGM): *u cuidou a viver sen baralla* (95: 11); *o levarei sen falla, || sen baralla || d’outre* (115: 127); *a alma sayda || foi do corpo sen baralla* (132: 159–160); *morte ja vencera | sa vida sen gran baralla* (221: 47); *levamos, | un alguazil, sen baralla* (254: 26).

704. Sen contenda 1. ‘Sen dúbida’: *d’oj’a quinze dias serei sen contenda || no Parayso* (65: 226–227); *ben sei logo sen contenda || que el Rei [...]* *vos acorrerá* (321: 37–38).

2. ‘sen loita, sen oposición’: *e eu te conjur’e mando; que a digas sen contenda* (67: 93).

3. ‘sen esforzo’ [este valor derivase do anterior e pode confundirse co valor 1; en calquera caso xa en latín

²⁵¹ *Un interés tan grande que non pode ser máis* (Manuel Vidal, *Don Porrazo. Novela de costumes*, 1909, TILG). Este tipo de estruturas con valor ponderativo, adxectivo + *que non pode/podía ser máis* ou *que non pode/podía ser máis* + adxectivo, documéntanse unha ducia de veces no TILG.

²⁵² *Alegrías e penas son o vento que pasa* (R. Cabanillas, *Da terra asoballada*, 1917, TILG); *cuando ya no seamos sino viento que pasa* (J. Hierro, *Quinta del 42*, 1952, CORDE). Lembremos tamén a fermosísima *Trova do Vento que passa*, a balada de Antón Portugal e Manuel Alegre do ano 1963.

²⁵³ *Disse que ño querría, ca ño era teudo de a tomar; pois que ia passara o plazo* (TC. Ápud XEL); *E o q(ue) a ley faz he teudo de a faz(er) conp(ri)r* (Afonso X, *Primeyra Partida*, 1350, CGPA) etc.

²⁵⁴ *Et quando me estes estraños andan a m̃j tã sen arte, teño que moyto mayos o deuedes uós fazer; que sodes meus naturaes* (CT, ápud XEL). Aquí, porén, cádralle mellor outra das acepcións posibles de *arte*, ‘engano, maña’.

contendo pode ter esa acepción, ‘esforzarse’]: *tan || santo que viu sen contenda a do Bon Talan* (66: 12–16); *chorando sen contenda* (115: 254: enténdese que o canto flúe libremente, sen obstáculos); *o mercador que a Virgen | guiara ben sen contenda || con seu aver ao porto* (172: 31–32); *coserei aquestes panos | daquest’altar sen contenda, || se poder achar agulla* (273: 26–27); *pode guardar sen contenda || ben o que ll’a guardar deren* (323: 5–6).

705. Sen dovida, Sen dovidança ‘indubidablemente’: *O romeu, que ssen dovida cuidava | que Santiag’aquelo lle mandava* (26: 48–49); *sen (nulla) dovidança:* (303: 8), (409: 49). A UF *sen dúbida* perdura hoxe en día. Vid. **Sen dulta**.

706. Sen dulta/dultar/dultança ‘sen dúbida ningunha, sen ningún xénero de dúbida’: *sen dultar:* (226: 49), (261: 60), (263: 23), (284: 30), (308: 51), (380: 46); *sen (nẽua/nulla) dultança* (9: 85), (24: 47), (136: R), (154: 29), (241: 60), (268: 12), (289: R), (294: 27), (303: 18), (312: 80), (352: 42), (367: 52); *sen (nulla) dulta:* (51: 52), (67: 89, 98), (213: 63), (331: 52), (369: 51). Estas UF non chegaron aos nosos días.

707. Sen falida ‘sen falta; con certeza, desde logo que si’: “*As comprid’a voontade del conde?*” Diss’el: “*Sen falida* (78: 71–72); *convida-nos || a gran prazer || de dar sen falida* (192: 156–158); *Mas tu sen falida || mia messengeria || faz* (195: 129–131); *Mas un dia, sen falida, || ena gran festa d’Agosto* (225: 16–17); *e que de çera levasse | un estadal sen falida*

(385: 29); *sen falida || de teu marido filla | averás* (411: 56–57).

708. Sen grado ‘contra vontade, a contragusto’: *os da nave sen grado || sayron en por escapar* (112: 27–28).

709. Sen guisa ‘sen xeito, sen medida; sen sentido’: *ca tanto foi sen guisa, || que [...] non lle poderon a chaga serrar* (105: 63–66); *como pecou || eno mundo mui sen guisa* (291: 25–26); *é cousa sen guisa / de fazeren avolezas* (312: 5); *non é mui sen guisa | de ss’ende mui mal achar || o que a Santa Maria | s’atrev’a fazer pesar* (316: R); *demanda | sen guisa* (386: 33).

710. Sen lezer ‘sen máis tardar’: *sen lezer / ao sagrado / foron* (11: 84–86); *pois esto viia, || a un judeu foi sen lezer || provar se ll’alg’enprestaria* (25: 19–21); *E ele vëo sen lezer* (261: 21). Outros casos: (306: 23), (324: 33), (339: 33), (427: 33). Este valor dáse sobre todo con verbos de movemento. Na lingua moderna ocorre o mesmo: *Vaime ti, sensitivo, vaime ti, sen lecer* (Bouza Brey, *Seitura*, 1955, TILG).

711. Sen mesura 1. ‘desmesuradamente, moi (+adxectivo)’: *Deus gran sen mesura* (40: 17), (352: R); *rico | sen mesura vos farey* (216: 17); *o ventre | lle creceu sen mesura* (315: 30).

2. ‘sen piedade’: *Esbullou-a aquel ladron | falsso con gran loucura, || des i degolou-a log’y | sen doo e sen mesura* (237: 74–75).

3. ‘carente de autodomínio, sen moderación’: *quis y jazer con ela; | mas per nehũa maneira || aquesto fazer non pode, | empero que prazenteira || era muit’ende a donzela | e el muito sen mesura* (312: 63).

712. Sen (nulla) falla ‘certamente, sen dúbida’ (Álvarez de la Granja, 2005, p. 26): *u lles pareceu sen falla || Santa Locay* (2: 31); *e sen falla || mui mais se pagava desto | ca de seer ben erdada* (75: 25–26); *A moller sen falla coidou a fiir* (86: 40); *faz o ome morto | resorgir sen nulla falla* (178: R). Outros casos: (131: 34); (132: 157), (202: 35), (250: 13), (253: 31), (254: 25), (267: 51), (268: 5), (329: 21), (365: 21). En ocasións cobra un valor semántico algo distinto: ‘de forma imperiosa, inexorablemente’: *Entanto o preste morreu, e sen falla || ficou o vilão del escomungado* (65: 27).

713. Sen outra cousa ‘sen que medie outra causa, sen máis’: *hũa ferida [a] tan || grande que, sen outra cousa, | morreu logo* (84: 57–58). Non volvemos documentar esta UF na lingua medieval. Porén, si se rexistra na lingua actual.²⁵⁵

714. Sen (outra) tardada ‘sen máis tardar, axiña, inmediatamente’: *u paryu sen tardada* (1: 27); *e logo | tornou sen tardada* (9: 66); *yde | logo, sen outra tardada* (128: 40). Outros casos: (13: 12), (15: 131), (75: 81), (78: 57), (89: R), (377: 21), (420: 29). Tamén pode significar ‘sen falta, irremediabilmente’: *ouver’a seer morto | a desora, sen tardada* (322: 18).

715. Sen par [valor adxectivo] ‘único, sen igual’, [valor adverbial] ‘de maneira inigualable’: *Virgen sen par* (25: 6–7); *que sen par || é preçada || e*

loada (300: 12). Outros casos: (33: 11), (94: 15), (100: 17), (101: 13), (144: 7), (162: 4), (169: 14), (171: 10), (226: 14), (242: 12), (272: 58), (283: 23), (380: 45), (402: 19). A UF chega aos nosos días.

716. Sen que (+ ESTRUCTURA VERBAL) [Valor aditivo] ‘amais de que’: *e sen que perdud’avian | todo quant’ ali trouxeran, || atan gran medo da sina | e das cruces y preseran* (181: 36–37); *sen que lles dá sa graça [...] guarda-os nas grandes coitas* (286: 5–6); *sen que a ten coitada, | faz-lle que diga nemiga* (343: 45).

717. Sen sospeita ‘sen medo, sen receo’: *Sen sospeyta || di-m’hũa ren, eu te rogo* (132: 97–98). Nalgúns textos significa ‘sen previo aviso, de maneira inopinada’: *Outro dia madurgada | todos daly se partiron; || e depois que cavalgaron | e sen sospeita se viron, || muito s’en maravillaron* (344: 36–38). A expresión non chegou aos nosos días.

718. Sen (todo) esto ‘á parte disto’ (R. Lorenzo, DDGM, s. v. ESTO): *e dẽostava; || sen esto os mõeiteiros | e as igrejas britava* (45: 12–13); *Sen tod’esto de linnage mui[t]’ alt’ era* (285: 15). Outros casos: (71: 16); (151: 11), (152: 24), (213: 33), (318: 40).

719. Sen vagar, Sen outros vagares ‘sen parar(se), sen descanso, sen demora’: *pois chamar-a || fez, vẽo sen vagar* (7: 31–32); *combatudo || o muro foi*

²⁵⁵ *Siguiron cantando astra que, sen outra cousa, o de máis lonxe se meteu* (F. Romero, *Contos*, 1892, TILG); *Quería-no aforcar sen outra cousa, con toda a filantropía do amo* (R. Otero Pedrayo, *O señorito da Reboraina*, 1960, TILG); *Así mántante, sen outra cousa* (X. Miranda, *Morning Star*, 1998, TILG) etc.

sen vagar (28: 55–56); *fez quedar a tormenta | logo, sen outros vagares* (172: 18); *Ela o fez sen vagar y prender* (261: 35).

720. Serrar a porta ‘negar axuda’: *non erra || d’acorrer a seus amigos nen lles porta serra* (95: 43–44); *pera aver mercee | nunca a ssa porta serra* (199: 49). A UF chega aos nosos días.

721. Sobre medida ‘en grao superlativo, fóra de todo límite’: *fremosa sobre medida* (405: 23). Documentábase tamén en cast. medieval.²⁵⁶

722. Sobre tod’aquesto ‘ante todo, principalmente, especialmente’: *outrossi onrrar-m-ás, || e sobre tod’aquesto | sempre me loarás* (296: 31–32). O demostrativo *aquesto* conmuta por *esto* e así documentámolo na prosa medieval.²⁵⁷

723. Sobre tod’esto ‘por riba; para maior abuso ou castigo’: *E demais, sobre tod’esto, | el assi os pennorava, || que quanto quer que achasse | do mōesteiro fillava* (48: 21–22); *que lles non ficassen sãos | coiros nen nervos nen vëas, || e demais, sobre tod’esto, | escabeça-las faria* (325: 36–37).

724. Tal e atal [referido a persoas ou cousas que non se queren ou non se poden precisar]: *El Rey contou-lle: “Tal e atal.”* (97: 52). Na lingua actual é doado documentar *tal e tal* (TILG).

725. Tal nen qual [referido a persoas] ‘ninguén’, [referido a cousas] ‘nada de nada’: *demais quen lla defendesse | non avia tal nen qual* (165: 18); *Dous anos foron que nunca | falara el tal nen qual* (324: 45).

²⁵⁶ *Flamas grandes sobre medida* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c 1230, CORDE).

²⁵⁷ *Doulle grandes rriquezas de gaãdos, et de ouro, et de plata [...] et sobre todo esto doulle hũ fillo emçima de sua velleçe* (XH).

- 726. Têr a morte no bico** ‘estar para morrer, estar a piques de morrer’: *eu fico || aquí con est’ome bõo | que é onrrad’e mui rico, || que non leixarei agora | pola vella que no bico || ten a mort’a mais dun ano, | e pero non e finada* (75: 58–61). O crego que di estas palabras está pouco disposto a atender a velliña e o ton móvese entre o enfado e o desprezo. O significado desta posible UF é difícil de precisar porque non a podemos documentar fóra desta cantiga. Porén, a súa forte resonancia coloquial e un certo coñecemento da fraseoloxía do gal. actual lévanos a hipotizar ese valor, distinto do significado que propón Mettmann (DDGM, s. v. BICO), ‘ter em poder, ameaçar’.²⁵⁸
- 727. Têr (alguen) no coraçon** ‘acordarlle sempre ese alguén, telo sempre presente’: *Sempre no coraçon meu // a terrei pera servi-la* (311: 56–57). Vid. **Têr o coraçon en (alguen)**.
- 728. Têr a(s) voontade(s) en (alguen)** ‘telo presente, pensar en alguén’: *ten | sempr’en mi a voontade* (125: 20–21); *en Deus sas voontades | tēen sempre* (294: 29).
- 729. Têr bando de (alguen)** ‘ter unha persoa alguén da súa parte, contar co seu favor’: *el Rei [...] da Reynna / dos ceos tñia bando / contra mouros* (345: 12–13).
- 730. Têr en car** ‘valorar, ter en alta estima’: *foi depois en car tēuda || mui mais ca ante* (294: 43–44). A voz *car* é un provenzalismo (M. Rodrigues Lapa, DDGM, s. v. CAR). A UF documéntase en cast. medieval baixo a forma *tener en caro*.²⁵⁹
- 731. Têr en desden** ‘desdeñar, menosprezar’: *Porque me tēes en desden* (74: 12); *os mezcraores en desden | tev’e nunca por eles deu ren* (97: 86–87). Outros casos: (153: R), (244: 4–5); (286: 7), (287: 23), (316: 12).

²⁵⁸ Mettmann parece que considera a morte como o suxeito do verbo *ter*, mentres que nós consideramos que o suxeito é a vella. Todo depende do enfoque mais o enfoque responde a determinados esquemas mentais e en última instancia, remite á cosmovisión, á concepción que sobre a morte ten o pobo galego. Se enfocamos a morte como suxeito que leva a vella na boca, coma quen a vai devorar, pensamos en Saturno, nunha personificación de morte devoradora, cruel; pero en Galicia a morte non responde a ese arquetipo exactamente, é algo ou alguén máis familiar e humanizado: dános avisos, pode apadriñar un afillado etc. Se enfocamos a vella que leva a morte no bico, esa imaxe fainos pensar no vello de Castelao (don Ramón, en *Os vellos non deben de namorarse*) quen, na hora da morte, expulsa unha luciña branca pola boca.

A imaxe de levar ou ter a morte no bico (=‘boca’) dános idea de inminencia, coma quen a vai botar fóra (a morte ou mellor a alma, mais sempre equivale a ‘morrer’) dun intre a outro: algo semellante ocorre coa UF *coa boca á barriga* ‘estar a piques de parir’ ou *ter na punta da lingua* ‘a piques de ser dito’. Pénsese tamén na frase *bico da mañán* (DdD) que alude ao inminente mender. Na fraseoloxía da lingua actual hai varias UF que renden conta da morte inminente: *estar cun pé aquí e outro acolá*, *estar cun pé na cova*, *ter os pés á porta do cemiterio* (López & Soto, 2020, p. 521) etc. Tampouco non faltan exemplos en gal. moderno da frase *ter (algo) no bico* e sinónimos: *Levar/ter no bico un cantar* (varias concorrencias no TILG); *no bico as cancións de Rosalía teñas* (M. Curros, *Aires da miña terra*, 1886, TILG); *As mulleres encetando un pranto no bico dos labres* (D. Cortezón, *A vila sulagada*, 1981, TILG); *mercou un punteiro. Levaba sempre a Alborada no bico* (X. Neira Vilas, *Historias de emigrantes*, 1968, TILG); *tem a resposta no bico da lingua* (= ‘está a piques de responder’) (https://pgl.gal/wp-content/uploads/2014/03/150114_galegooportunidade-e81-1.pdf, p. 68) etc.

²⁵⁹ *Crécel’el coraçon e tiēnese más en caro a su compañía, e a su muger* (Anónimo, *Libro de los cien capítulos*, c 1285, CORDE). Na prosa gal. medieval tamén documentamos en *caro* co verbo *parar*: *Et o conde nõ se lle parou en caro, mays fēzo o que aquele don Paayo lle rrogaua* (TC. Ápud XEL), onde é posible analizar *parar en caro* ‘ser remiso’, por considerar a persoa reticente que algo é gravoso, custoso.

732. Têr en pouco ‘menosprezar’: *as sas festas | non guarda e en pouco ten* (277: R); *nen que tennades en pouco | seus feitos* (316: 12); *e dereit’é que tal aja | quena en pouco tener* (318: 53); *ten en pouco | de seer desleal* (401: 78). Na lírica profana documentamos a variante *ter por pouco*: *el tiinha por pouco, | de falar migo* (Lourenço, jogral, 1240, XEL). Na lingua actual úsase *ter en pouco*.

733. Têr en vessadre ‘ter baixo suxeición’: *ten o dem’en vessadre* (90: 23). Sabemos que o vessadre era un tipo de correa que se usaba para atar o falcón á alcándara (Mettmann, 1989, p. 392). Como nome común só rexistramos *vessadre*, á parte da obra afonsina en gal., nun vocabulario medieval de comercio.²⁶⁰

734. Têr mentes ‘prestar atención, reparar’ (Carolina Michaëlis, DDGM, s. v. MENTE) [ocasionalmente é

posible interpretar atención visual] ‘poñer o foco en, mirar para, buscar coa vista’: *sol ena face non ll’ousavan mentes têr* (38: 74); *yr-sse fillou || perant’os doentes || e os santivigou, || pois lles teve mentes, || e disse-lles* (134: 34–36); *a gente, | que lle ben mentes tñia, || vírono como entrou* (228: 44–45); *A moça teve mentes | e dacá e dalá, || e poy viú a Ostia | alçar, disso* (251: 95–96); *na magestade / sol mentes non quis têr* (285: 79–80).

735. Têr noveas ‘participar nun acto relixioso específico, en honra dun ser sagrado, durante nove días seguidos’: *teveron y sas noveas* (378: 65); *teve na vella ygleja | noveas* (383: 63); *teve noveas | por daquel mal guareçer* (391: 13). Na lingua actual a expresión predominante é *facen unha novena*.²⁶¹

²⁶⁰ 1253: *Et melior corrigia de cervo, uel de corzo uel de gamo pro ad cintazes uel pro ad uessadre, ualeat tres denarios. El melior corrigia de carnario seudado ualeat unum denarium (Ley de tasa portuaria. Portugalíe, Monum. Hist, I, 195, en: <https://www.um.es/lexico-comercio-medieval/index.php/v/lexico/16040/vessadre>).* No seu estudo do Mestre Giraldo e os seus tratados de albeitaría e falcoaría, estudo publicado en 1911, C. Michaëlis (ápid Fidalgo 2003, p. 148) di: «Vessadre era o nome das tiras de coiro com que se prendia o falcão á alcándara (alcándora). Para elas escolhian o material mellor [...]». No período clásico já não entendiam o sentido do adjectivo substantivado. E por desconhecerem o sufixo *-adre*, absolutamente isolado na língua portuguesa, derivaram-no, Deus sabe como, de *avesso* < *adversus* ou de *avessar* < *eversare*, dizendo *avessados* [...]».

Aínda que nos desviemos un pouco do tema permítasenos discrepar, con todo respecto, da ilustre filóloga. Si que resulta verosímil relacionar esta voz, *vessadre*, con outras derivadas do latín *verso*, *versare*, *versatum*, ben documentadas no dominio galaico-portugués. Na obra de Giraldo aparecen sinónimos de *vessadre* ‘correa’ como son: *vessada* e *avessada*, voces que se deixan emparentar co port. *vessar* e *vessadoiro* ‘arado’ (voz provincial, miñota, recollida por Figueiredo). O propio Figueiredo (1913, p. 228) trae *avessada* ‘correa’ de *avessado* e este do latín *adversatus*. En latín tanto *verso*, como *versatio* ‘acción de volver, retornar’, como *adversor*, *adversante* (en Tácito [Gaffiot, 1934, p. 67], *adversante vento* ‘que sopra na dirección contraria’), teñen en común o sema de ‘dar a volta, ir en dirección contraria’ como efectivamente se fai cando se ara co *vessadoiro* (gal. *vesadoiro*). E esa acción, de dar voltas ou retorcer, faise cando se trenza unha correa con tiras de coiro. A terminación *-adre* podería vir dunha base **adversatro* (< *adversator*) ou **versatro* (< *versatorio*, de onde trae García de Diego [1984, p. 37] *vesadoiro*). O paso de *-o* a *-e* quizais estea causado pola analoxía con formas adxectivais e adverbiais en *-e* presentes nesa ampla familia (*versatilis*, *-e*; *versabilis*, *-e*; *adverse*; *adversante* etc.).

²⁶¹ Admite variantes: *andarlle/rezarlle unha novena* (á *Virxe*). Unha variante moi próxima á UF medieval aínda é posible documental na lingua do XIX: *veu a Ourense pra s’encomendar a san Antonio de Villariño, téndolle unha novena pra que fixese o milagre* (Semanario *O tío Marcos da Portela*, 1884, TILG).

- 736. Têr o coraçon en (alguen)** ‘confiar plenamente en, ter depositados en alguén os pensamentos’: *na Virgen / tiña seu coraçon* (8: 27–28); *tennades || firmement’en ela vossos coraçõs* (145: 7–8). Outros casos: (273: 46), (287: R), (294: 8–9), (305: R), (395: 3).
- 737. Têr ollo por** ‘mirar, ter coidado de, preocuparse por’: *ante ss’ergeu mui correndo, | que non tev’ollo por al, || mas foi ao altar logo* (249: 32–33). Nas cantigas afonsinas só se documenta a UF na modalidade negativa mais na prosa profana rexístrase tamén a modalidade afirmativa: *teuerõ ollo por el* (TC. Ápud XEL).
- 738. Têr por ben** ‘dignarse facer algo ou estimar oportuno’: *mais torn’a alma no corpo, | se o vos por ben teverdes* (45: 73); *Poren lle rogo que por ben tenna* (280: 24); *ter por ben que cho diga* (296: 28). Na lingua actual dicimos *ter a ben*.
- 739. Têr por mal** ‘xulgar algo como malo; parecer mal’: *tev’o feito por mal, || e fez faze-la enmenda* (164: 36); *En fazer oraçon longa | muito o tenno por mal* (314: 39); *por mal tēen || o ben* (340: 54); *Queria [...] ir-se / ao Reyno d’Aragon // Mais al Rey muito pesava | e tiinna-o por mal, || porque ele o criara* (382: 34–37). Documentábase a UF tamén no cancioneiro profano.²⁶² Na lingua actual diríamos *tomar a mal*. Vid. **Trager (a) mal**.
- 740. Têr via** ‘dirixirse a’: *Ouçamos || u tēedes via, || se ides a França* (9: 25–27).
- 741. Têr-lle a carreira** ‘saírlle ao encontro a alguén, asaltalo’: *Que lle tevesse’a carreira | con outro de ssa conpanna || en un lugar encuberto* (194: 15–16). Documentamos a UF en cast. medieval.²⁶³ En gal. moderno documéntase unha semellante: *terlle o camiño* (López & Soto, 2020, p. 128).
- 742. Têr-se con (alguen)** ‘manterse ao seu lado, serlle fiel’: *sempre lle consellava que con Deus || se tovesse muit’* (265: 60–61); *un ome que se tiinna // con ela* (377: 7–8). Documentábase tamén na prosa medieval.²⁶⁴
- 743. Tempo forte** ‘tempo bravo’: *o tempo forte | seria quedado* (9: 134).
- 744. Tempos grandes** ‘moito tempo’: *Daquest’avêo, tempos sson passados || grandes, que* (38: 17–18); *o que física manda | fazer por aver saude || o enferm’en grandes tempos, | sãa per sa gran vertude || tan toste Santa Maria* (321: 5–7). Documentábase igualmente na lírica profana: *dos tempos grandes traspassados* (Afonso Gomez, 1240, XEL).
- 745. Tirar de dulta** ‘despexar calquera dúbida’: *Por nos de dulta tirar, || praz a Santa Maria || de seus miragres mostrar* (18: R); *de [sa] dulta tirado* (365: 43).

²⁶² *E non me tentades por mal, se en vossas armas tango* (escarnio de Afonso X, 1240, XEL); *ben sei que por mal vo-lo terran* (Cantiga de Galisteu Fernandez, 1240, XEL).

²⁶³ *Commo desbarataron los Turcos que les tenien la carrera* (Anónimo, *Gran Conquista de Ultramar*, 1293, CORDE).

²⁶⁴ *Os do conde teuerõse hñu pouco cõ seu senor; começou logo da primeyra a seer muy bõa moller et a tēersse con Deus* (TC. Ápud XEL). Tamén en cast.: *tente con Dios* (Berceo, *Vida de Santo Domingo de Silos*, c 1236, CORDE).

- 746. Todo o mundo** ‘a xeneralidade dos individuos, todos’: *cujos feitos | todo o mundo’ apregõa* (55:). Tamén se rexistra na prosa medieval: *se o eu leixasse morrer u o acorrer podesse, todo o mundo mo teria por mal* (Chrétien de Troyes, *A Demanda do Santo Graal*, 1245-1265, CGPA).
- 747. Toller as maos de (alguen)** [adoita usarse na modalidade imperativa; con esta UF unha persoa exhorta a outra para que deixe de sobar ou golpear unha terceira]: *Tol || tas mãos dela, se non, farey-te perecer* (5: 114–115).
- 748. Toller d’ant’a faz** ‘facer que algo ou alguén deixe de estar visible’: *Esto dito, tollen-xe-lle d’ant’a ffaz* (82: 54). A UF non chegou aos nosos días.
- 749. Tol-t’alá** [valor despectivo, expresa rexeitamento] ‘quita de aí’: *Disseron: “Tol-t’alá [...]”* (419: 125).
- 750. Tornar (algo) sobre (alguen)** 1. ‘volverse algo en contra de alguén’: *aquel escarno todo | á de tornar sobre si* (104: 7); *sobr’el se torn’o dano* (175: 4). 2. ‘descargar contra, facer recaer (algo en alguén)’: *todo seus despeyto | daquel anel que perdera | tornou sobre la mesquin[n] a* (369: 74).
- 751. Tornar cabeza (por algo)** ‘facer caso, prestar atención’: *O alcaide por tod’esto | sol cabeza non tornou* (185: 50).²⁶⁵
- 752. Tornar come pez, Tornar negro** [pondera un estado de ánimo extremo e negativo, a causa dun gran sobresalto, preocupación ou desgusto]: *A dona tornou por esto | mais negra que un carvon* (84: 44); *tornou negra* (146: 79); *tornou tal come pez* (147: 30). A imaxe conceptual subsiste na lingua actual: *poñer(se) negro* ‘irritar(se), exasperar(se)’.
- 753. Tornar de mão** ‘cambiar de dirección’: *Poi-l’aquesto diss’a Virgen, en un mui bel chão / o leixou. E el[e] tornou-sse logo de mão / a ssa casa* (119: 66–67).
- 754. Trager (a) mal** ‘parecer mal’: *Mais un seu escudeiro o trouxe mal* (63: 52); *e seu marido porende | un dia trouxe-a mal* (212: 16–18). Na lírica profana documéntase unha UF sinónima, *ter a mal* (et mays que a ben a mal lhe terran: Pero Vivíaez, 1240, XEL). Hoxe diríamos *tomar a mal*.
- 755. Tremer-lle o corazón** ‘estarrecer’: *acordou enton || a monja, trem u quer que el estavaendo-ll’o corazón; || e con espanto daquela vijon* (58: 60–61). A UF chega aos nosos días (4 concorrencias nos corpus).
- 756. U quer que** ‘onde queira que’: *per u quer que andava* (116: 25); *u quer que el estava* (116: 29); *u quer que a el achen, | ela con el é achada* (128: R). Outros casos: (130: 27), (285: 19), (305: 25), (384: 12), (401: 67).

²⁶⁵ A UF enfatiza o nulo caso que o alcalde lles fai aos homes que temen unha traizón. Exemplos desta UF coa preposición a témolos na prosa medieval: *Et el rrey dō Fernādo era home de bōo talente et pesoulj muyto porlo mal que reçebera do yrmāo; et pero cō mesura et con piadade nō lj quiso tornar cabeza a ello et foyllj sofrendo muytas cousas* (TC. Ápud XEL); tamén se documenta co adverbio y: *Et o caualeyro tã gram deuoçō auya en aq[ue]las misas que oya, que lle nō tornaua y a cabeza* (TC. Ápud XEL). Para este uso fraseolóxico en cast. medieval, vid. Carrasco, 2020, p. 887.

757. Ña castanna [pondera o pouco valor]: *non lles mi[n]g[u]ou dele | que valves[s]’ña castanna* (386: 63). Documentase esta ponderación en cast. medieval.²⁶⁶

758. Un ñeiro [pondera o pouco valor] ‘nada’: *un ñeiro || non dava* (45: 8–9). A UF documentase na prosa medieval peninsular.²⁶⁷

759. Uneun ‘individualmente, considerando ou figurando un de cada vez’: *Un e un, e dous e dous / log’y vñeron* (18: 71–72). Na lingua actual este esquema fraseolóxico coa conxunción copulativa é posible documental,²⁶⁸ se ben son máis frecuentes outras variantes: *de un en un, un a un, un por un*. Vemos polo texto afonsino que o esquema é extensible a outros números, coma o dous.

760. Un figo, Dous figos [pondera a pouca ou nula importancia que algo merece]: *que o que me consellades sol non val un mui mal figo* (321: 42); *non demos || pelo demo un figo* (210: 27–28); *non querria por mia culpa / que vos valia dun figo // perdessedes* (376: 51–52); *nonos preçaron dous*

figos (181: 42). Na lingua actual documentase *non valer un figo* (2 concorrencias no TILG).

761. Un pan [pondera o pouco aprecio ou o pouco valor]: *lealdade | non preçan quant’un pan* (401: 70). Rexístrase esta UF tamén na lírica profana.²⁶⁹

762. Un tempo ‘espazo temporal indeterminado de mediana a longa duración’: *jouve | un tempo* (124: 45). A UF perdura na lingua actual.

763. Valer mais ‘ser mellor, ser preferible’: *Muito valvera mais* (30: R); *Mais valvera que* (75: 159); *mais val de çear daqueste | ca jazer assi gemendo* (369: 99).

764. Valer mais non seer nado/vivo [expresión enfática para remarcar unha posibilidade non desexada ou para intensificar unha contrariedade, desgraza ou sufrimento]: *Muito valvera mais, se Deus m’anpar, || que non fossemos nad[o]s* (30: R); *Mais valvera que non fosse | eu en este mundo viva, || pois ei de soffrer tal coita* (75: 159–160). Documentase tamén na lírica profana.²⁷⁰ A UF chega aos nosos días.

²⁶⁶ *Non dava más por ellos que por una castaña* (Anónimo, *Poema de Fernán González*, 1250, CORDE); *non valgo una castaña* (Alfonso de Villasandino, *Cancionero de Baena*, 1379-1425, CORDE). En port. temos a frase nun vello refrán: *Dom de Espanha não vale uma castanha* (<http://www2.fe.usp.br/~cemoroc/Lauandiana5Linguagem.pdf>, p. 138). En cast. documentase estoutro: *Fuerza sin maña no vale una castaña* (<https://www.ciudad-real.es/varios/refranero/f.php?p=3>). En gal. moderno non se rexistra a ponderación co verbo *valer* pero si entra a castaña a formar parte de varias UF negativas: *dar a castaña, levar unha castaña* etc. (DFGC, s. v. CASTAÑA).

²⁶⁷ *No li prestavan físicos quanto val’un dinero* (Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*, c 1230, CORDE); *non quiso retener valía d’un dinero* (Anónimo, *Libro de Alexandre*, 1240-1250, CORDE); *E mandou aos seus, so pena dos corpos, que nem hũũ non filhasse quanto fosse vallia de hũũ dinheiro; elle lhes respondeu que lhe nõ farya ãmenda da vallya de hũũ dinheiro* (Afonso X, *Crónica Geral de Espanha de 1344*, 1344, CGPA).

²⁶⁸ *Felicitēinos un e un* (A. Domínguez, *Juan Griego*, 1992, CORGA); *pronunciaba un e un os nomes todos dos fianna* (Suso de Toro, *O país da brétema. Unha viaxe no tempo pola cultura celta*, 2000, CORGA).

²⁶⁹ *Non dan del[e] valia dun pan* (Afonso Fernandez Cubel, 1240, XEL); *non valrredes hun pan* (Afonso Lopez de Baian, 1240, XEL).

²⁷⁰ *Mais me valvera non nacer!* (Fernan Rodriguez de Calheiros, 1220, XEL); *mi valera muy mais non nacer* (Martin Perez Alvin, 1300, XEL) etc.

- 765. Veloso come ovella** ‘moi viloso ou peludo’: *come ovella || era velos’e coberto de lãa* (69: 57–58). Rexistramos comparanzas semellantes con animais emparentados na prosa medieval: *veloso dos péés ata acabeça, cõmo cabra* (XH. Ápud XEL). Na lingua actual documentamos unha UF paralela: *ter máis la que unha ovella* (Ferro, 2006, p. 199).
- 766. Ver pelo toutiço.** Mettmann (DDGM, s. v. TOUTIÇO) dá o valor ‘estar tolo’. Na nosa opinión a explicación é imprecisa. Un valor máis aproximado sería ‘non saber ver ou discernir’: *Muit’ é atrevudo || e sandeu aqueste frade, | e tenno-o por perdido, || ca non vee ben dos ollos, | mas pelo toutiço vee* (297: 41–43). Esta UF hai que integrala nun conxunto de estruturas fraseolóxicas irónicas, relativamente comúns no noso idioma, do tipo seguinte: *comer cos ollos* (DFCG, p. 478), *facer co cu* (DFGC, p. 230), *pensar co carallo/co estómago/coa [cabeza] de abaixo/cos pés*,²⁷¹ é dicir, ‘facer algo mal ou de maneira inadecuada’; o proceso pode ser mental ou físico pero para significar un resultado negativo elíxese unha parte do corpo atípica ou impropia para esa acción concreta. Este tipo de UF teñen un claro paralelismo con estoutra serie: *Pero onde tes os ollos?, Onde tes a cabeza?* En cast. actual dise *tener los ojos en el cogote*, moi próxima á medieval estudada. A voz *toutizo* (variante *couquizo*) ‘parte superior da cabeza’ segue viva en gal. actual.
- 767. Vestir acarón** ‘vestir roupa interior, de dentro’: *celiço por camisa || sempre acaron vestia* (132: 26–27). A UF *roupa de a carón* perdura en gal. actual (DFGC, p. 599, aboada por falantes arzuáns).
- 768. (Viir) a mão** ‘ao alcance, á disposición (de alguén)’: *polo amor de Santa | Maria dava que quer || que vëess’a sua mão | aos pobres* (212: 7–8).
- 769. (Viir) a prazer** ‘apetecer’: *as cambya / como lle ven a prazer* (382: 6).
- 770. Viir maa ventura** [no modo exhortativo é unha especie de maldición, úsase para desexarlle mala sorte a alguén]: *E maa ventura venna | quen altar assi desbulla* (273: 30); *maa ventura venna | a quantos en esto jazen* (341: 33).
- 771. Viir sobre (alguen)** ‘acometer’: *viron atan gran poder || de mouros viir sobr’eles* (165: 25–26).
- 772. Viir-lle a coraçon (de)** ‘virllle algo á cabeza; ocorréselle’: *Estand’el assi en prezes, | veo-lle a coraçon || a rima que lle mingua* (202: 27–28); *vêo-ll’a coraçon || de pedir o seu fillo | da omagen enton* (251: 36–37). Antigamente os nosos devanceiros pensaban que a memoria e a intelixencia residían no corazón. Algunhas linguas modernas conservan restos desta mentalidade precientífica (inglés *by heart* ‘de memoria’, francés *apprendre par coeur* ‘aprender de memoria’ etc.).

²⁷¹ *Pensar co carallo* (R. Caride, *O sangue dos camiños*, 2003, TIILG), *Pensan máis co estómago* (semanario *O tío Marcos da Portela*, 1884, TILG), *pensan [...] coa de abaixo* (Susó de Toro, *Tic-Tac*, 1993, TILG), *(facer/ pensar) cos pés* (DFGC, p. 529). Rexistramos tamén nas redes sociais *ter os ollos no cu* (calquera q non teña os ollos no cu ve perfectamente que [...]). En cast. a UF *tienen los ojos en el cogote* para indicar que ou non ven ou ven mal, aparece, por exemplo, en V. Blasco Ibáñez (*La bodega*, 1905, CORDE).

773. Viir-lle a/en mente, Viir-lle emente ‘acordar, ter presente’: *Sennor, venna-ch’a mente // se che fiz algun serviço* (55: 42–43); *Mas aa tarde ll’en mente | vëo como falecer // fora* (246: 17–18); *aquesto / nunca lle venna emente* (303: 35). Outros casos: (300: 40), (384: 32).

774. Vinno botado ‘viño estragado’: *era mui coitado // en aver a jejüar [...] e beber vin[n]o botado* (88: 24–28). Mettmann (DDGM, s. v. BOTADO) di ‘viño alterado’. A colocación non se documenta en ningún outro texto medieval, no que nós sabemos. É imposible precisar se na sociedade do XIII o viño *botado* estaba «picado», avinagrado ou estragado por un exceso de auga. Nun libro de receitas de 1500 atopamos unha composición custosa (cunha ducia de ovos e queixo) para *adobar vino blanco botado* (Anónimo, *Libro de recetas. Salamanca, Universitaria* 2262,

CORDE). A UF non se conservou en gal. actual mais si en port.²⁷²

775. Viv’e são. Vid. **São e vivo.**

776. (Viver) en viço ‘(vivir) unha boa vida, folgada e satisfactoria’: *merescamos | vivermos por senpr’en viço // con ela e con seu Fillo* (253: 89–90). Documentábase tamén na prosa profana: *bem sey que nõ viuemos aqui em viço* (HT. Ápud XEL).

777. Volver (unha persoa) con (outra persoa) ‘poñer estouta persoa en contra daquela’: *E outros privados que con el conde andavan | avian-ll’enveja, e porende punnavan | de con el volve-lo* (78: 21–22). O uso transitivo do verbo ‘volver’ non é moi frecuente, nin na lingua medieval nin na moderna.²⁷³ Esta UF ten un significado afín ao da que vimos arriba co verbo *mezclar*.

²⁷² Documentámolo no primeiro quartel do XVII: *Em 1626-28, recentemente empossado para dirigir a comunidade religiosa de Santa Maria de Miranda pelo período de um triênio, D. Martinho de Almada “achou hum quarto de vinho botado”* (Ramos, 2011, p. 273); nunha obra lexicográfica do s. XVIII (Alewijn & Colle, 1714, p. 919) traducen —do portugués ao holandés— *viño botado* = *doode* ‘(viño) morto’, é dicir, que perdeu a acidez, responsable de manter a súa estrutura; noutra obra (Pacheco, 1744, p. 345) lemos: *Vinho botado, que he, o que botou, e perdeu a cor*. En port. a colocación chega aos nosos días: *botado adj. Prov. minh. O mesmo que turvo, corrompido, (falando-se do vinho). (Talvez corr. de volado)* (Figueiredo, 1913, s. v. BOTADO); documentamos a frase tamén nas cantigas tradicionais do pobo: *O amor de homem casado / quem o há-de pretender? / É como o vinho botado, / que se não pode beber* (<https://cantosdaterra.net/ct/site/letras/print.asp?id=484>). En gal. moderno hai outras frases para render este concepto: *este viño dáche a esteba* ou *está (un pouco) ido* ou *está apagado* (falantes de Valencia do Sil, Vilamartín de Valdeorras, Ourense).

²⁷³ *Volveu na mão os dados* (XEL): aquí hai un uso transitivo pero a semántica —‘voltear’— é distinta. En gal. actual non se conserva a construción medieval con *con*. Hai varias paralelas con *contra*. Co verbo *volver* o esquema máis frecuente é *suxeito + volverse + contra algo/alguén*; os casos de transitividade apenas chegan á media ducia nos corpus manexados: *volvelas contra ela* (F. Sampedro, *A aristocracia imposibel: O discurso político de Nietzsche*, 2001, CORGA: ben entendido que nese exemplo nin o complemento directo nin o circunstancial son de persoa), *volvelo contra o acosador* (I. López Silva, *Chámame señora, pero trátame coma a un señor. Memoria persoal do machismo na cultura*, 2018, CORGA: só un dos actantes é de persoa) etc. Outra correspondencia parella coa construción medieval estudada é co verbo *poñer*: *púxonos na súa contra* (X. I. Taibo, *Por tras dos meus ollos*, 1999, TILG). Un derivado de *poñer* dános talvez a correspondencia máis perfecta en gal. moderno: *o seu carácter indispono con todo o mundo* (DRAG, s. v. INDISPOÑER) pero en termos de frecuencia o uso é moi baixo. So atopamos unha concorrencia —da estrutura *suxeito + indispor + complemento directo distinto do suxeito, non correferente + con alguén*— nos corpus: *era unha intriga dos Guzmán co fin de indispoñela con Afonso* (María Gándara, *Magog*, 1997, CORGA).

3. Conclusións

Co presente estudo puidemos comprobar a riqueza fraseolóxica que atesoura esta obra afonsina, as *Cantigas de Santa María*. Aínda que unha certa porcentaxe de unidades suscite dúbidas sobre se é lícito etiquetalas como UF con pleno dereito (en canto que non podemos asegurar o grao de fixación e de idiomaticidade), aínda así, a riqueza segue sendo innegable. Unha segunda conclusión importante é que o léxico específico das unidades fraseolóxicas pode servir de axuda para o coñecemento do léxico xeral (vímolo en varios casos: *barata, fazfeiro, trebello, vessadre* etc.).

Esta revisión da fraseoloxía medieval e do léxico inherente permitiunos tamén afondar na etimoloxía dalgunhas voces (temos o caso de *a'scodudas* ou da *pilla*), facilitounos o estudo do cambio semántico de certas UF (caso de *a vao, dar con alguén, en xogo* etc.) e deitou novas luces sobre a datación no dominio galego ou galego-portugués de verbas como *gage* e de maneira indirecta, *torto*, así como de unidades fraseolóxicas como *caend'e levantando* e *de ben en mellor*.

Porén, dúas son quizais as conclusións de maior transcendencia histórico-lingüística: a primeira é a que nos fai volver a unha idea xa sabida e non por iso menos importante. A idea de unión e interrelación con outros dominios lingüísticos peninsulares. Vimos ao longo deste traballíño como resultou imprescindible acudir non só ao galego-portugués, senón ao portugués e brasileiro actuais á hora de establecer a identidade plausible de certas UF: algo esperable e lóxico dada o íntimo parentesco xenético entre as linguas amentadas. Por outra parte, casos específicos (*a redro*) permitíronnos elucubrar sobre a posible influencia das linguas occidentais sobre o dominio central, o castelán, enfoque pouco traballado na historia do español na nosa humilde opinión. De onde se deduce unha conclusión máis: a riqueza de enfoques, a discrepancia, por exemplo á hora de trazar posibles significados diferentes aos establecidos (vimos casos *–a seu sinal, dar carpynnas, de mesura, de ravata, ver polo toutiço* etc.- en que precisamos e/ou complementamos a opinión de W. Mettmann) é sempre un factor enriquecedor para o estudo do léxico.

A segunda lévanos de novo a subliñar a vitalidade, o grao de conservadorismo lingüístico poderoso do noso idioma. Sorprende en que alto número se conservan as UF medievais. E sorprende como algúns dos que podemos considerar trazos esenciais do idioma, sinais de identidade lingüística, están xa aí, na lingua medieval (caso de *aque-vo-la aquí*, onde probablemente temos o dativo de solidariedade, ou no uso de *de seu*, o posesivo indicador de propiedade inalienable). O galego afonsino subsiste, despois de 750 anos desde que pasara á escrita, como un bo modelo literario e tamén lingüístico en senso pleno.

4. Referencias bibliográficas

- Alewijn, A., Collé, J. (1714). *Tesouro dos vocabulos. Das duas Linguas. Portuguêsa, e Belgica*. Pedro vanden Berge.
- Alvar López, M. (1978). En torno a Calabrina (S. Or., 104 b). *Berceo*, 94-95, 7-16.

- Álvarez Blázquez, X. M. (2008). *Cantares e romances vellos prosificados. Discurso lido o día 28 de novembro de 1964, no acto da súa recepción, polo ilustrísimo señor don Xosé María Álvarez Blázquez*. Real Academia Galega.
- Álvarez de la Granja, M. (2003). Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas. *Cadernos de fraseoloxía galega*, 4, 9-35.
- Álvarez de la Granja, M. (2005). Glosario de locucións adverbiais do galego medieval. *Cadernos de fraseoloxía galega*, 7, 13-40.
- Barral Rivadulla, M. D. (2003). Ángeles y demonios, sus iconografías en el arte medieval. *Cuadernos del CEMYR*, 11, 211-235.
- Brazão Gonçalves, E. (1996). *Dicionário do falar algarvio*. (2ª ed.). Algarve em Foco Editora.
- Brea, M. (coord.) (1996). *Lírica profana galego-portuguesa. Corpus completo das cantigas medievais, con estudio biográfico, análise retórica e bibliográfica específica* (2 vols). Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias Ramón Piñeiro.
- Carrasco Tenorio, M. (2020). *La Gran Conquista de Ultramar. Edición crítica y estudio filológico del Ms BNE 1187* [Tese de doutoramento, University of Lausann]. <http://serval.unil.ch>.
- Catalán, D. (1974). *Lingüística ibero-románica: crítica retrospectiva*. (Volumen 1). Gredos.
- CGPA = Varela Barreiro, X. (Dir.) (s. d.). *Corpus do galego-portugués antigo*. <http://ilg.usc.gal/cgpa/zonaprivada/consultas/concordancia.php#> [Data de consulta: xaneiro 2025].
- Cintra, L. F. L. (1984). *A linguagem dos Foros de Castelo Rodrigo*. Imprensa Nacional-Casa da Moeda.
- CODOLGA = López Pereira, E. (dir.) (2006-). *Corpus Documentale Latinum Gallaeciae*. <http://corpus.cirp.es/codolga/>. [Data de consulta: novembro 2024].
- Coelho, A. (1874). *Questões da lingua portuguesa*. (Parte 2). Livraria Internacional de Ernesto e Eugénio Chardron.
- CORDE = Real Academia Española (1998-). *Corpus diacrónico del español*. <https://corpus.rae.es/cordenet.html> [Data de consulta: novembro 2024].
- CORGA = Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (2001-). *Corpus de Referencia do Galego Actual*. <http://corpus.cirp.gal/corga/> [Data da consulta: xaneiro 2025].
- Corpas Pastor, G. (1998). Expresións fraseolóxicas e colocacións: clasificación. En X. Ferro Ruibal (Coord.), *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía* (pp. 31-63). Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.
- CORPES = Real Academia Española (2013-). *Corpus del Español del Siglo XXI*. <http://www.rae.es> [Data de consulta: novembro 2024].
- CPH = Davies, M. e Ferreira, M. (2006-). *Corpus do Português: Historical / Genres*. <http://www.corpusdoportugues.org/hist-gen/> [Data de consulta: novembro 2024].
- CPN = Davies, M. (2018-). *Corpus do Português: Now*. <https://www.corpusdoportugues.org/now/> [Data de consulta: novembro 2024].

- CPW = Davies, M. (2016-). *Corpus do Português: Web/Dialects*. <http://www.corpusdoportugues.org/web-dial/> [Data de consulta: novembro 2024].
- CREA = Real Academia Española (1998). *Corpus de referencia del español actual*. <http://www.rae.es> [Data de consulta: novembro 2024].
- CT = Benoît de Saint-Maure (1370). *Crónica troiana*. Edición de R. Lorenzo (1985). *Crónica troiana. Introducción e texto*. Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa.
- DCECH = Corominas, J., e Pascual, J. A. (1980-1991). *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Gredos.
- DdD = Santamarina, A. (Ed.) (2003). *Diccionario de Diccionarios*. <https://ilg.usc.gal/ddd/index.php> [Data de consulta: novembro 2024].
- DDGM = González Seoane E. (coord.), Álvarez de la Granja, M. e Boullón Agrelo, A. I. (2006-2022). *Diccionario de diccionarios do galego medieval*. <http://ilg.usc.gal/ddgm/index.php>.
- DFGC = López Taboada, C. e Soto Arias, M. R. (2020). *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán castelán-galego*. Xerais.
- DLE = Real Academia Española (2014). *Diccionario de la lengua española*. (23ª ed.). Espasa.
- DRAG = González González, M. (dir.) (s. d.). *Diccionario da Real Academia Galega*. Real Academia Galega. <https://academia.gal/diccionario> [Data de consulta: novembro 2024].
- Du Cange, C. F. (1733). *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis*. Oliva Caroli Osmont.
- Ferreiro, M. (1999). *Gramática Histórica Galega I. Fonética e Morfosintaxe*. Laiovento.
- Ferro Ruibal, X. (1987). *Refraneiro Galego Básico*. Galaxia.
- Ferro Ruibal, X. (2006): Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas. *Cadernos de fraseoloxía galega* 8, 179-265.
- Fidalgo, E. (2002). *As Cantigas de Santa María*. Xerais.
- Fidalgo, E. (coord.) (2003). *As Cantigas de Loor de Santa María*. Xunta de Galicia. http://www.cirp.es/pub/docs/argamed/cantigas_loor.pdf.
- Figueiredo, C. (1913). *Novo dicionário da língua portuguesa*. Editora de A. M. Teixeira.
- Gaffiot, F. (1934). *Dictionnaire Latin-Français*. Hachette. <http://micmap.org/dicfro/search/gaffiot/ocam> [Data de consulta: xaneiro 2025].
- García de Diego, V. (1943). *Contribución al Diccionario Hispánico Etimológico*. Instituto Antonio de Nebrija (CSIC).
- García de Diego, V. (1984 [1909]). *Elementos de Gramática Histórica Gallega (Fonética-Morfología)*. *Verba*, anexo 23. Universidade de Santiago de Compostela.
- García-Sabell Tormo, T. (1991). *Léxico francés nos cancioneiros galego-portugueses*. Galaxia.
- González García, L. e Soto Arias, M. R. (2016). Galeguismos no español de América: coincidencias semánticas entre unidades fraseolóxicas galegas e do español de América. En M. González González (Ed.), *Lingua, pobo e terra: estudos en homenaxe a Xesús Ferro Ruibal* (pp. 245-301). Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.

- HT = Afonso X (copia de 1350): *Historia troiana*. Edición de K. M. Parker (1975). Instituto Padre Sarmiento.
- Lairón, A. (ed.) (2001). *Libre de diverses statuts e ordenacions fets per lo consell de la vila de Algezira*. Universitat de València.
- Leite de Vasconcellos, J. (1896). Dialectos alemtejanos (Contribuições para o estudo de dialectologia portuguesa). *Revista Lusitana*, IV, 13-77.
- L'Hermite-Leclercq, P. (1988). Le reclus dans la ville au Bas Moyen Âge. *Journal des savants*, 3-4, 219-262.
- López Taboada, C. e Soto Arias, M. R. (2008). *Dicionario de Fraseoloxía Galega*. Xerais.
- Lorenzo Vázquez, R. (1977). *La traducción gallega de la Crónica General y de la Crónica de Castilla*. (Tomo II. Glosario). Instituto de Estudios Orensanos Padre Feijoo.
- Mejía Ascencio, Z. M. (2014). *Tlauelilocayotl: locos, soberbios y bellacos. Raíces de una Teología franciscana en el Nuevo Mundo* [Tese de mestrado, Universidad Nacional Autónoma de México]. <https://ru.dgb.unam.mx/bitstream/20.500.14330/TES01000722965/3/0722965.pdf>.
- Mettmann, W. (1972) = Afonso X, o Sabio, *Cantigas de Santa Maria*. Edición de Walter Mettmann (Vol. IV: Glossário). Coimbra: Universidade.
- Mettmann, W. (1986) = Afonso X, o Sabio, *Cantigas de Santa Maria*. Edición de Walter Mettmann (Vol. I). Castalia.
- Mettmann, W. (1988) = Afonso X, o Sabio, *Cantigas de Santa Maria*. Edición de Walter Mettmann (Vol. II). Castalia.
- Mettmann, W. (1989) = Afonso X, o Sabio, *Cantigas de Santa Maria*. Edición de Walter Mettmann (Vol. III). Castalia.
- Michaëlis de Vasconcellos, C. (1873). Étymologies espagnoles. *Romania*, II/5, 86-91.
- Michaëlis de Vasconcellos, C. (1895). Fragmentos Etymologicos. *Revista Lusitana*, III, 129-190.
- Monteagudo, H. (2007). A emerxencia do galego-portugués na escrita instrumental. Unha panorámica histórica. En A. I. Boullón Agrelo (Ed.), *Na nosa lyngoage galega: a emerxencia do galego como lingua escrita na Idade Media* (pp. 275-312). Consello da Cultura Galega. Instituto da Lingua Galega,
- Montero Cartelle, E. (2007). La emergencia escrita medieval de los romances centrales (leonés y castellano). En A. I. Boullón Agrelo (Ed.), *Na nosa lyngoage galega: a emerxencia do galego como lingua escrita na Idade Media* (pp. 205-225). Consello da Cultura Galega/Instituto da Lingua Galega.
- Montoya Martínez, J. (1991). *O cancionero marial de Afonso X, o Sabio*. Universidade de Santiago de Compostela.
- Pacheco, J. (1744). *Divertimento erudito para os curiosos de noticias historicas*. Officina Augustiniana.
- Pardo Ferrín, M. (1959). *Aportación a la historia del Monasterio de Sobrado durante la Alta Edad Media*. [Tese de doutoramento, Universidade de Santiago de Compostela]. [https://corpus.cirp.gal/codolga/files/sobrado_pardo.pdf].

- Pedrosa, J. M. (2011). El Mito de Aracne: Versiones orales y escritas. *Oráfrica*, 7, 131-147.
- Pla Colomer, F. P. e Vicente Llavata, S. (2020). *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica*. Iberoamericana/Vervuert.
- Ramos Maia Marques, G. N. (2011). *Do vinho de Deus ao vinho dos Homens: o vinho, os Mosteiros e o Entre Douro e Minho*. [Tese de doutoramento, Universidade do Porto]. <https://repositorio-aberto.up.pt/handle/10216/57439>.
- Rodrigues Lapa, M. (1970). *Cantigas D'escarnho e de Mal Dizer*. Galaxia.
- San Pedro, B. (1769). *Arte del Romance Castellano*. Imprenta de Benito Monfort. https://www.larramendi.es/private/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1033559.
- Tallgren, O. J. (1907). *Estudios sobre la Gaya de Segovia*. [Tese de doutoramento, Universidade de Helsinki]. <https://ia601306.us.archive.org/12/items/estudiossobrelag00talluoft/estudiossobrelag00talluoft.pdf>.
- TC = Anónimo, (1295). *Crónica Xeral e Crónica de Castela*. Edición R. de Lorenzo (1975). *La traducción gallega de la Crónica General y de la Crónica de Castilla* (Tomo I: *Introducción, texto anotado e índice onomástico*). Instituto de Estudios Orensanos Padre Feijoo.
- TILG = Santamarina, A. (dir.), González Seoane, E. e Álvarez de la Granja, M. (2003-). *Tesouro informatizado da lingua galega*. <http://ilg.usc.gal/TILG/> [Data de consulta: xaneiro 2025].
- TLPGP = Álvarez, R. (coord.) (2014-). *Tesouro do léxico patrimonial galego e portugués*. <http://ilg.usc.es/tesouro/> [Data de consulta: novembro 2024].
- UC = Ferreiro, M. (dir.) (2018-). *Universo Cantigas. Edición crítica da poesía medieval galego-portuguesa*. <http://universocantigas.gal> [Data de consulta: novembro 2024].
- Vázquez Saco, F. (2003). *Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral*. Edición de J. Beloso Gómez et al. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.
- XEL = Varela Barreiro, X. (coord.) (2006-2018). *Corpus Xelmírez*. <http://ilg.usc.gal/xelmirez/> [Data de consulta: decembro 2024].
- XH = Afonso X (copia de 1300). *Xeral Historia*. Edición de R. Martínez López (1963). *General Estoria. Versión gallega del siglo XIV. Ms. O. I. I. del Escorial*. Publicacións de Archivum.

Recensiones
Reviews

ALBANO, Mariangela (2024). *Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues*. Paris : l'Harmattan. ISBN 978-2-336-48199-9, 380 pp.¹

Phraséologie et Phraséodidactique du français et des langues é o froito dos traballos de Mariangela Albano (2024), que comezaron cunha primeira tese sobre as metáforas desautomatizadas (2014) e cunha segunda (2020) centrada nun experimento con estudantes italo falantes nun curso de FLE para avaliar a súa comprensión e produción escrita da fraseoloxía e das metáforas. A obra encádrase en dous campos importantes: a fraseoloxía e a fraseodidáctica. Cunha estrutura rigorosa, divídese en cinco capítulos imbricados ao xeito dos gabiáns dunha planta rubideira que tratan múltiples dimensións do fenómeno fraseolóxico. Os dous primeiros inscribíense na análise do percorrido das unidades fraseolóxicas, desde a súa formación, pasando pola súa instalación (fixación) ata chegar á creatividade lingüística e á desautomatización. Os tres seguintes dedícanse ao estudo diacrónico da fraseodidáctica,

desde o seu nacemento da man de C. Bally ata o día de hoxe, alén dun estudo sincrónico que compara os enfoques de ensino da fraseoloxía en tanto «fenómeno que implica o sistema lingüístico en todas as súas dimensións» («*phénomène qui implique le système linguistique dans toutes ses dimensions* », p. 19). A autora baséase en catro ideas principais: 1) A fraseoloxía é unha disciplina lingüística que se pode aplicar á didáctica das linguas; 2) A fixación está estreitamente vencellada á creatividade discursiva das persoas interlocutoras, polo que as súas realizacións poden estar desautomatizadas para efectos estilísticos; 3) O enfoque cognitivo axudou á instrumentalización da aprendizaxe da fraseoloxía, nomeadamente grazas á metáfora conceptual e á memorización de esquemas cognitivos (Tomasello, 2004 [1999]; Cacciari, 1989; Johnson, 1987; e a noción de *mappings* retomada por Lakoff e Johnson, 1999) ; 4) Non se pode deixar de lado a fraseodidáctica, dado que a aprendizaxe da fraseoloxía ten que comezar xa nos niveis iniciais (González Rey, 2007) seguindo criterios de orde formal, semántica e/ou pragmática e propoñendo métodos contextualizados.

No primeiro capítulo, «Pour une signification du mot et de la phrase», Albano explora os alicerces teóricos da fixación e das categorías fraseolóxicas, remitindo a Saussure (1967 [1916]) canto á noción de «palabra»² e a Bally (1951 [1909]). Este definea como unha unidade de pensamento non-descompoñible que non é necesariamente unha unidade lexicolóxica. Para esta definición de «palabra», Albano propón utilizar as nocións de

¹ Tradución do francés de Diego Rodríguez Vila (CRPIH).

² Saussure considera que o obxecto da lingüística é «a palabra falada» («le mot parlé»), que «constitúe por si mesma o seu obxecto» («constitue à lui seul cet objet», Saussure, 1967 [1916], p. 94).

morfema ou de monema (Chiss et *al.*, 2016 [1977]).³ No tocante ás estruturas libres, a súa definición apóiase na de «sintagma» de Saussure (1967 [1916], p. 170) e de Bloomfield (1984 [1933]): o encadeamento de palabras fundado na linealidade da lingua e na posible inserción de novos elementos. Albano integra a composicionalidade, subliñando a importancia das relacións entre os signos nun sintagma e o seu paradigma, e conclúe definindo a frase, seguindo a Benveniste (1966), como un instrumento de comunicación relevante do discurso.

O capítulo examina igualmente a analoxía e a aglutinación como mecanismos de produción lingüística. Por unha banda, a analoxía unifica «os procedementos de formación e de flexión» («les procédés de formation et de flexion», Saussure, 1967 [1916], p. 222), mentres que a aglutinación fusiona inconscientemente as unidades. Albano pon de relevo a súa acción diacrónica, na que a analoxía prepara o terreo para a aglutinación. Tamén aborda as palabras compostas, de comprensión difícil (Darmesteter, 1967, [1874]),⁴ que son o resultado dun mecanismo morfolóxico que «constrúe» radicais novos (Polguère, 2008, p. 79). A autora utiliza a definición de G. Gross (1996: 7) de «palabra composta», considerada como resultado da fusión gráfica mediante a abstracción do significado. Tamén diferencia entre composición e locución pola súa estrutura sintáctica interna e grazas aos procedementos de fixación, nomeadamente a ausencia de actualización libre e o carácter non-predicativo das palabras compostas.

Albano define entón o «lexema», unidade morfolóxica⁵ «estructurada arredor dun sentido expresable por un conxunto de formas de palabra só distinguibles pola flexión» («structuré autour d'un sens exprimable par un ensemble de mots-formes que seule distingue la flexion», Polguère, 2008, p. 50). Tamén define «lexía», que se materializa por medio de formas de palabra, isto é, toma diferentes formas segundo o contexto no que se insire, subliñando a autonomía das formas de palabra e a súa función gramatical variable. A autora explica que a utilización do termo «lexía» clarifica a confusión semántica. Pola súa parte, as locucións, constituídas por formas de palabra, forman parte dos sintagmas fixados e caracterízanse pola súa non-composicionalidade semántica (Polguère, 2008, p. 57).

Finalmente, Albano sinala a inestabilidade da palabra por mor da transformación e da combinación con outras unidades e menciona as regras de combinación que rexen a construción de frases. Retoma a categorización de Mejri (2011) dos niveis de realización (paradigmas abertos, clases restrinxidas, apropiación) e a noción de restrición de Polguère (2008) para os signos, limitando a súa interacción e formando combinacións non-composicionais.

³ O morfema é a unidade mínima de significado que pode ser libre (substantivos, verbos, adxectivos, adverbios etc.) ou ligada (afixos, formas contraídas). No enfoque funcionalista, o monema pode corresponderse cunha palabra, formar parte dunha palabra ou estar constituído por varias palabras. Martinet distingue os monemas gramaticais (morfemas) dos monemas léxicos (lexemas); os primeiros representan as categorías gramaticais e os segundos, o léxico.

⁴ Darmesteter no seu *Traité de la formation des mots composés dans la langue française, comparée aux autres langues romanes et au latin* (1967 [1874], p. 61).

⁵ Albano considera que o léxico está no corazón da morfoloxía: «Mesmo se a chamamos *construtiva, derivativa ou léxica*, esta parte da morfoloxía é a do léxico» («Qu'on l'appelle *constructionnelle, dérivationnelle ou lexicale*, cette partie de la morphologie est celle du lexique », Roché, 2011, p. 15).

No segundo capítulo, «Le pouvoir de la phraséologie : entre théorie et pratique», Albano explora a definición da fraseoloxía e a súa variada terminoloxía,⁶ apoiándose en dicionarios de lingüística (Mounin, 1975; Dubois *et al.*, 2001 [1994]; Neveu, 2011). As diversas definicións que propoñen converxen nun punto focal: trátase de construcións prefabricadas que presentan graos de fixación e de transparencia variables.⁷ Fálase daquela de «xiros frásticos» («tournures de phrases», p. 69), de expresións idiomáticas, de colocacións e de proverbios, que se atopan na intersección da sintaxe, da lexicoloxía e da morfosintaxe. A autora trae á luz os traballos de M. Gross dos anos 80, que revolucionaron o concepto de fixación, aplicándoos ás frases ou sintagmas cuxa combinatoria sintáctica está limitada e cuxo significado ás veces é opaco (Lépinette, 2011, p. 317).

Albano tamén analiza a estilística de Bally (1951 [1909]), que divide a fraseoloxía en intelectual e estilística, sinalando que as unidades lexicais adquiren un aspecto expresivo ao longo da súa evolución. Enumera as dimensións da linguaxe implicadas na fixación: morfolóxica (bloqueo gramatical morfolóxico, semellanza coa composición, a derivación e a gramaticalización de novos morfemas),⁸ sintáctica (bloqueo da pasivización, restricións sintácticas impostas polos constituíntes,⁹ fixación gramatical e a «non-actualización dos elementos» («non actualisation des éléments», M. Gross, 1993, p. 13)), léxica (imposibilidade de substituír unha unidade léxica por outra), semántica (non-composicionalidade, opacidade semántica, o senso figurado que deriva da metáfora, a inanalizabilidade e a inmotivación dos elementos), fonética e pragmática/conceptual.

Seguindo varios enfoques inminentes, a autora procura organizar as categorías entre sintagma, colocación e sintagma fixado. Limita entón as categorías a sete e detalla as características de cada unha:

- O idiomatismo («idiom»): expresións cun grao elevado de figuratividade e con secuencias fixas metafóricas e opacas.
- A locución («locution»): sintagma fixado situado entre a palabra e a frase fixada (Martin, 1997, p. 292).
- A colocación («collocation»): un «prêt-à-parler»¹⁰ ('listo para falar', González Rey, 2008, p. 7).
- A colocación terminolóxica («collocation terminologique»): propia das linguas de especialidade.
- O proverbio («proverbe»).
- O frasea («phrasème»): sintagma idiomático e enunciado idiomático.

⁶ Entre outros: clisé estilístico ou retórico, refrán, locución, idiomatismo, galicismo, frasea, palabra composta e proverbio.

⁷ A fraseoloxía é tamén a disciplina que estuda estas construcións.

⁸ Por exemplo: *par le biais de*, *étant donné que*, *de ce fait*, *désormais*.

⁹ O grao de fixación mídese en función das «posibilidades transformacionais» («possibilités transformationnelles», G. Gross, 1996: 78).

¹⁰ Cuxos constituíntes presentan unha gran solidariedade para formar combinacións libres ou fixas.

Para introducir a séptima categoría, a desautomatización, Albano aborda os traballos cognitivistas sobre as metáforas conceptuais nos modismos¹¹ (Lakoff e Johnson, 1980 e 1999). Neles explícase que o sentido metafórico pode entenderse mediante correspondencias (*mappings*) entre o significado inicial e o final. Tamén sinalan que o significado idiomático é a miúdo comprendido máis axiña ca o significado literal. Consecuentemente, o concepto de desautomatización defínese como un retorno á literaridade e lígase coa creatividade das persoas locutoras.¹² A autora explica que a desautomatización supón unha violación da fixación formal e da globalidade semántica.¹³ Dúas categorías resultan deste proceso: unha deslexicalización formal¹⁴ e outra semántica. Xaora, a desautomatización é unha «creatividade idiomática» baseada nunha competencia figurativa e, polo tanto, segundo o grao de fixación das expresións, obteremos tras a desautomatización variantes habituais, recorrentes e convencionais, e variantes ocasionais, propias dun momento concreto da expresión.

No terceiro capítulo, «Acquisition et apprentissage des constructions figées», a análise de Albano oríentase cara á aprendizaxe das construcións fixas no contexto da adquisición de linguas estranxeiras. En primeiro lugar, explora os enfoques cognitivista e funcionalista e mais o procesamento e comprensión destas estruturas. A adquisición dunha lingua comeza coa manipulación activa e o emprego de expresións que cumpran as funcións comunicativas. A organización do repertorio lingüístico repousa na lectura das intencións e na reprodución das unidades mínimas da lingua grazas aos *patterns* ('padróns', Tomasello, 2004 [1999], pp. 130-132). Estes organízanse en esquemas reutilizables que permitirán a instalación das unidades primarias da adquisición. Albano apunta a falta de traballos sobre a adquisición das expresións fixas en persoas adultas estudantes de linguas estranxeiras (LE) e subliña que poñen a proba as dificultades do uso correcto dos sintagmas fixados.

Para o procesamento e a comprensión das expresións idiomáticas na lingua materna e mais en linguas estranxeiras, examina as hipóteses cognitivas e da psicolingüística. A autora presenta diversos modelos: a lista idiomática (Weinrich, 1996; Bobrow e Bell, 1973; Ortony *et al.*, 1978), que supón que as expresións idiomáticas se listan no léxico mental; o modelo de codificación simultánea, que insire estas expresións no léxico, analizadas

¹¹ Mesmo se os modismos, idiomatismos ou expresións idiomáticas teñen un significado metafórico expresado por unha estrutura complexa fixada («metáforas mortas», Cruse, 1986), poden interpretarse como «metáforas conceptuais». A análise da metáfora permite partir do concreto para comprender o abstracto (o que expresa a metáfora) como no caso das expresións idiomáticas *un coup de poignard dans le dos*, 'unha puñalada nas costas', isto é, 'unha traizón'; *casser du sucre sur le dos de quelqu'un*, 'romper azucre nas costas de alguén', isto é, 'criticar alguén' (Sommant, 2003, p. 213); ou *se laisser manger (tondre) la laine sur le dos*, 'deixarse comer (tosquiar) a la do lombo', isto é, 'deixarse explotar ou roubar' (*ib.*, p. 215).

¹² Falamos da posibilidade da desautomatización cando hai unha estabilidade das secuencias fraseolóxicas grazas aos bloqueos sintagmático e paradigmático (Rey, 1997, p. 339). Daquela, a desautomatización precisa dunha fixación previa, dun proceso ficticio rematado de fixación desde unha liberdade composicional a un estado fixo. O proceso de desautomatización permítenos comprender a fixación.

¹³ É dicir, da supresión do significado composicional en favor do significado global. A unidade multiverbal desfáise para orientar o significado global "cara á literalidade" (Mejri, 2013, p. 9).

¹⁴ Fonética, morfolóxica, paradigmática etc. (Mejri, 2009, pp. 161-162).

simultaneamente nos planos literal e idiomático; a interpretación convencional (Gibbs, 1980), a saliencia (Giora, 1997) ou a pertinencia; e o modelo de configuración (Cacciari, 2001), segundo o cal o procesamento das expresións fixas segue o mesmo esquema cognitivo que o resto do léxico. Para tratar as expresións fixas en LE, Albano explica que as e os estudantes establecen relacións arbitrarias entre os elementos da expresión e pasan á tradución para validar mediante substitucións ou a reconstrución do significado.

Polo tanto, o procesamento das construcións fixas xira ao redor da opacidade semántica, da polisemia e da categorización. As expresións categorízanse segundo o seu grao de transparencia,¹⁵ influindo sobre todo pola polisemia. Por conseguinte, constatamos un continuum existente entre o senso literal e o idiomático dunha expresión fixada por mor da polisemia de certos elementos da expresión. Para comprender a intervención da polisemia, Albano inspírase nos métodos propostos por Cacciari (2001).

Finalmente, a autora aborda o proceso de categorización (Cacciari, 2001) e a metáfora conceptual, salientando que estas metáforas axudan a detectar a coherencia e a tratar coa expresión idiomática (Gibbs *et al.*, 1997). Conclúe que a decodificación das expresións fixas pasa pola decodificación da metáfora,¹⁶ das analoxías e das categorías conceptuais.

No cuarto capítulo, intitulado «La dimension cognitive dans l'enseignement des constructions figées et défigées», Albano detense na percepción da fraseoloxía nas correntes cognitivas en tanto obxecto de aprendizaxe achegando un panorama exhaustivo dos estudos e traballos teóricos cognitivos do campo da psicoloxía ligados á lingüística. Pon de relevo as mudanzas teóricas no paradigma da lingüística cognitiva, comezando polo cognitivismo clásico influído por Chomsky (1965) e Fodor (1975), que lle concede pouco espazo ao léxico. Albano aborda entón a segunda corrente nacida da psicoloxía cognitiva (Rosch, 1968; Rosch e Lloyd, 1978), que pon o acento na analoxía e na metáfora. Seguidamente, aproxímase á terceira corrente influída pola neurociencia (Rizzolatti *et al.*, 2001; Ramachandran et Blakeslee, 2003). A autora enumera as diferentes investigacións cognitivistas sobre os idiomatismos e os refráns, baixo a perspectiva motivacional da desautomatización e da análise do procesamento/aprendizaxe das expresións fixas.

No dominio das gramáticas de construción, Albano explica que estes enfoques consideran as expresións fixas como parte integrante da lingua (Fillmore *et al.*, 1998).¹⁷ Tamén presenta unha clasificación propia das expresións idiomáticas (Albano, 2020 e 2024c): unidades para descodificar *vs.* de codificación directa; unidades gramaticais *vs.* unidades extragramaticais; e unidades con valor pragmático *vs.* sen valor pragmático. Daquela, estas construcións forman pares forma-sentido: un significante sintáctico e fonolóxico ligado a un significado e un uso (Lakoff, 1987, p. 467). Consecuentemente, as expresións fixadas oscilan entre construcións lexicamente plenas e construcións lexicamente abertas (Goldber, 2006). A autora insiste no aspecto da motivación, que

¹⁵ Segundo o grao de transparencia, hai expresións non-analizables e opacas, analizables e opacas, analizables e transparentes e cuasemetafóricas (Mcglone *et al.*, 1994: 162).

¹⁶ Estas metáforas son accesibles unha vez as persoas interlocutoras detectan «a palabra clave».

¹⁷ As persoas interlocutoras posúen coñecementos previos da lingua dos que se poden servir, como a estrutura, o tipo e a función das palabras, as regras gramaticais, a semántica de base e a pragmática.

atinxe diferentes aspectos fonolóxicos, léxicos, sintácticos e morfolóxicos. Esta pode ser intralingüística (baseada en asociacións formais e semánticas evocadas pola palabra) ou extralingüística (relacionada coa experiencia física, social ou cultural).

Albano interésase pola aplicación das gramáticas cognitivas no ensino e constata a carencia de modelos didácticos baseados nas gramáticas de construcións. Propón un esquema para a tradución que consiste na identificación da expresión, o recoñecemento das súas anomalías, a descuberta da construción de base, a identificación da orixe, a pescuda de aspectos semánticos e culturais e, finalmente, a investigación de variantes similares en LE. Tamén subliña que a motivación lingüística xoga un papel esencial na memorización das expresións.¹⁸ Está dotada dun valor didáctico, comprobado por numerosos estudos, como o de Skoufaki (2008),¹⁹ que demostra que a interpretación das unidades idiomáticas e o percorrido interpretativo do alumnado contribúe á súa autonomía e favorece a memorización das expresións.

No derradeiro capítulo, titulado «Au-delà de l'approche cognitive: les apports d'autres courants», Albano examina diferentes aproximacións ao ensino da fraseoloxía, comezando por Bally (1951 [1909]), quen insiste na detección das diferenzas entres os grupos fraseolóxicos e lle concede unha grande importancia á oralidade no momento da aprendizaxe. As fases da súa perspectiva inclúen a identificación das expresións fixas, a busca de sinónimos, o emprego de dicionarios, a equivalencia en contexto e o recurso á linguaxe científica.²⁰ No seu enfoque, Bally utiliza estratexias cognitivas e convida á reflexión sobre as posibles asociacións entre expresións, incluíndo a análise dos indicios externos e internos de cada expresión, alén do recoñecemento das diferenzas contextuais.

Albano estuda tamén a perspectiva alemá, na que o termo *Phraseodidaktik* designa o ensino sistemático das expresións fixas. Presenta o proceso da escola alemá en tres etapas (Kühn, 1994, p. 425): recoñecer e identificar as unidades fixas, comprender o seu significado en contexto e empregar activamente estas unidades. Ettinger e Bárdosi (1998) propuxeron un «dossier de pragmatisation» ('caderno de pragmatización')²¹ no que detallaron dez etapas para ensinar a fraseoloxía francesa. Máis adiante, Ettinger (2014) destaca a importancia de coñecer un mínimo fraseolóxico, diferenciando entre coñecementos activos e pasivos: no comezo da aprendizaxe dominaríanse as fórmulas cotiás para encarar as colocacións e os sintagmas idiomáticos en niveis superiores. No entanto, Lüger (1997) propón unha fraseodidáctica delimitada pola semántica, o contexto, a sintaxe, a paráfrase e a pragmática.

No que atinxe aos enfoques lexicais, Albano explora o ensino do léxico e a relación entre a fluidez verbal e a aprendizaxe de expresións fixas (Lewis, 1993 e 2000). Lewis

¹⁸ «O estudantado consciente de que unha L2 é moito máis ca un sistema de conexións arbitrarias sentido-forma son susceptibles de adoptar prácticas frutíferas de aprendizaxe» («Les apprenants qui sont conscients qu'une L2 est bien plus qu'un système de connexions arbitraires sens-forme sont susceptibles d'adopter des pratiques fructueuses d'apprentissage», Boers e Lindstromberg, 2008, p. 18).

¹⁹ No marco da lingüística cognitiva e á luz das investigacións de Cacciari (1993).

²⁰ Non se trata de usar terminoloxía científica: cómpre atopar un modo de expresión intelectual prescindindo do afectivo e simplificando a expresión ao máximo.

²¹ Para estudantes xermanofalantes de FLE (Ettinger ápd Lorenz-Bourjot e Lüger, 2001).

afirma que a linguaxe se constitúe de sintagmas prefabricados e non de vocabulario.²² Albano tamén detalla os tipos de unidades lexicais que distingue Lewis e as técnicas de aprendizaxe que propón: mapas conceptuais ou «árbores de palabras» para consolidar a memorización, actividades centradas sobre todo no descubrimento da L2 indo da escoita á lectura, a repetición e a tradución paso a paso. Subliña que o enfoque lexical será máis eficaz «combinado cunha aproximación á concienciación lingüística (*Language Awareness Approach*). Desta maneira, os materiais de aprendizaxe e o profesorado podería axudar mellor ao estudantado a tomar consciencia das colocacións» («combinée avec une approche de sensibilisation linguistique (*Language Awareness Approach*). C'est de cette manière que les matériels d'apprentissage et les enseignants peuvent mieux aider les étudiants à prendre conscience des collocations», Torres Ramírez, 2012, p. 247).

Cualificándoa de innovadora, Albano presenta a seguir o enfoque de González Rey (2002-2023), quen define a fraseodidáctica como o estudo do ensino, da avaliación e da creación do material pedagóxico para a fraseoloxía. Ela clasifica as expresións fixas seguindo varios criterios²³ e describe as dimensións do ensino da fraseoloxía segundo o tipo de expresión. Por exemplo, para a dimensión sociolingüística, considera as fórmulas rutineiras, as expresións gráficas e as colocacións, que se empregarán na fala e na escrita. Tamén adopta un método gradual, comezando pola LM antes da LE: expresións rutineiras, expresións gráficas simples e despois máis complexas, colocacións e paremias. Albano coidouse de mencionar os manuais publicados por González Rey: *Le Français idiomatique* (2007) e *La méthode Phraséotext – Le Français idiomatique* (2016, 2023).

Tamén expón outros enfoques para ensinar a fraseoloxía en FLE, nomeadamente o de Galisson (1984, 1991), quen propuxo un manual para estudantes de nivel avanzado e, máis adiante, un dicionario de expresións fixas.²⁴ Cavalla e Crozier (2005, 2007) elaboraron un método para ensinar o léxico dos afectos (emocións e sentimentos) no ámbito universitario (niveis A2-B1). No que atange o léxico transdisciplinario, Cavalla (2014) subliña que o dominio dese léxico implica o seu emprego sintagmático (morfoloxía e variacións sintácticas) e o seu uso semántico-pragmático (Cavalla, 2014, p. 110). Para ensinalo, propón as seguintes etapas: o coñecemento do léxico transdisciplinario, a súa mobilización en función do xénero textual, a planificación da escrita e a integración no texto.

²² Para Sinclair (1991), a colocación representa un elemento organizador interno do léxico. Segundo Nattinger e De Carrico (1992, p. 32), «é a nosa capacidade de utilizar expresións léxicas a que nos axuda a falar correctamente. Este discurso prefabricado presenta simultaneamente as vantaxes dunha busca máis eficaz e [pode permitirlle] ao estudantado [ter en conta] a estrutura xeral do discurso, en lugar de enfocarse nas palabras ao tempo que se centran na súa produción» («c'est notre capacité à utiliser des expressions lexicales qui nous aide à parler couramment. Ce discours préfabriqué présente à la fois les avantages d'une recherche plus efficace et [peut permettre] aux apprenants [de prendre en compte] la structure plus large du discours, au lieu de le centrer de manière ciblée sur les mots au fur et à mesure de leur production»).

²³ A pluriverbalidade, a frecuencia, a fixación, a desautomatización, a institucionalización, a idiomaticidade, a figuratividade, a iconicidade, a opacidade, a ambigüidade, a distancia, a repetición, a reproducibilidade, os rexistros, a arbitrariedade, o valor metafórico, a remetaforización, os elementos expresivos e os procedementos de produción.

²⁴ Albano precisa que este último presenta dúas eivas: a incoherencia na presentación e a clasificación temática das expresións.

Finalmente, Albano examina o estado da investigación en fraseodidáctica do FLE en Italia. Cita as aproximacións didácticas de Cardona (2000-2008), que privilexia as estratexias de aprendizaxe e de memorización baseadas en experiencias emotivas positivas. O seu enfoque inspírase na lingüística cognitiva e suxire non limitarse a expresións descontextualizadas. No proxecto LEKO²⁵ (2013-2016) en contexto plurilingüe alemán-italiano organízanse os fraseoloxismos en tres clases: fraseas referenciais, comunicativos e estruturais (Zanasi *et al.* 2021). O proxecto estableceu un corpus de producións escritas de estudantes xermanofalantes, avaliadas segundo o MERC. Os erros analízanse en termos de forma, de sentido, de estrutura sintáctica e de causa (transferencia inter- ou intralingüística).

Por último, Albano detense no estado da pescuda en fraseodidáctica do FLE no contexto universitario italiano, citando varias autorías que traballaron en dicionarios, gramáticas e manuais escolares. Algúns dos traballos trataron de acometer as dificultades ligadas ao recoñecemento e á didactización da fraseoloxía (Proxecto FRAME,²⁶ Frassi, 2018; Conenna, 2022; Albano, no prelo). Frassi (2018) elaborou unha secuencia didáctica seguindo as propiedades sintáctico-semánticas da colocación, inspirándose na Teoría Sentido-Texto (TST) e na Lexicoloxía Explicativa e Combinatoria (LEC). Conenna traballou nun enfoque contemporáneo ao ensino de secuencias poliverbais, promovendo unha fraseodidáctica dos proverbios para persoas adultas italo falantes que aprendan FLE. Albano (de próxima aparición) formulou unha secuencia didáctica da variación lexical dos proverbios en crioulo antillano e dos seus equivalentes en francés para estudantes adultas italo falantes nun contexto universitario.

Constatamos que Albano logra, a través das diferentes partes desta obra, elaborar unha síntese teórica exhaustiva das diferentes teorías lingüísticas clave en relación coas definicións de palabra, frase, fixación e fraseoloxía, integrando as perspectivas de Saussure, Bally, Bloomfield, Martinet e outras lingüistas importantes. Iso permítenos contextualizar a noción de fixación nun marco teórico sólido e de comprender mellor as diferentes categorías fraseolóxicas. A autora esforzase en clarificar os conceptos complexos como «morfema», «monema», «lexema» e «lexía», apoiándose en definicións precisas e en exemplos pertinentes. Ademais, o afondamento nos mecanismos de formación, neste caso, na analoxía e na aglutinación, pon de manifesto os procesos dinámicos que sustentan a creación de novas unidades fraseolóxicas, ofrecendo unha perspectiva diacrónica interesante. A creación está suxeita a diferentes dimensións da linguaxe (morfolóxica, sintáctica, léxica, semántica, fonética, pragmática e conceptual) e, por suposto, a restricións (Polguère, 2008; Mejri, 2011). Este enfoque facilita a comprensión das distincións sutís entre as unidades lingüísticas. A tentativa de categorización das unidades fraseolóxicas, co apoio en autorías clave (Rey, 1997; Martin, 1997; González Rey, 2002 e 2008; Cowie, 1981; Mel'čuk, 1998; Burger *et al.*, 2007), ofrece unha visión

²⁵ Este proxecto veu a luz grazas a distintos traballos de fraseoloxía (Burger *et al.*, 2007), de lingüística de corpus (Paquot e Granger, 2012; Paquot, 2015), e de lexicografía (Urzi, 2009; Lo Cascio, 2012). Contén recursos didácticos que parten da análise de corpus fraseolóxicos.

²⁶ Un proxecto internacional (FRaseologia Multilingue Elettronica) que procura desenvolver unha didáctica das secuencias poliléxicais baseada nas gramáticas de construcións.

de conxunto das diferentes aproximacións e clasificacións posibles. A presentación da categorización de González Rey (2021) é particularmente interesante, posto que achega unha perspectiva recente e potencialmente máis clara sobre a fraseoloxía.

Albano amosou un grande interese polos enfoques cognitivos: explicita os estudos sobre as metáforas conceptuais nas expresións idiomáticas (Lakoff e Johnson, 1980 e 1999; Gibbs, 1980-1990) que permiten abordar a cuestión do significado e da interpretación das UF baixo unha ollada cognitiva na que os procesos mentais, a analoxía, a pertinencia, a comparación e outros permiten concibir o sentido das expresións idiomáticas. O rol crucial da metáfora conceptual na comprensión das expresións idiomáticas explícase polo feito de que a decodificación das expresións fixas pasa pola decodificación da metáfora, das analoxías e das categorías conceptuais. A presentación de diferentes modelos de tratamento das expresións fixas (lista idiomática, codificación simultánea, interpretación convencional, configuración) permite comprender os mecanismos cognitivos potencialmente implicados na comprensión e na produción destas expresións. A autora establece ligazóns pertinentes entre a transparencia das construcións fixadas, a polisemia das palabras que as compoñen e os procesos de categorización postos en marcha polas persoas interlocutoras. Esta análise permite entender mellor os factores que inflúen na dificultade de adquisición e de procesamento das expresións fixas en LE. Así, Albano presta particular atención ás diferentes perspectivas teóricas no seo da lingüística cognitiva do estudo e do ensino da fraseoloxía: aborda a evolución das correntes cognitivas partindo do cognitivismo clásico ata chegar aos desenvolvementos máis recentes, as achegas das neurociencias, as gramáticas de construcións, a noción de motivación e os vínculos coa tradución. A aprendizaxe lingüística da man de especialistas cognitivistas na didáctica pasa pola codificación, a memorización e a recuperación da información. Albano (2020 e 2024) propón unha clasificación *ad hoc* dos idiomatismos que fornece dunha ferramenta potencialmente útil para a análise e o ensino das expresións idiomáticas. O papel crucial da motivación na aprendizaxe das construcións fixadas recórdanos que a comprensión dos vencellos entre forma e sentido facilita a retención na memoria e a adquisición.

Co seu interese polos enfoques didácticos, confirmamos que Albano ofrece un panorama amplo e detallado das diferentes aproximacións ao ensino da fraseoloxía, dos traballos pioneiros de Bally ás investigacións máis recentes (a escola alemá; González Rey, 2002-2023; Cavalla, 2014 etc.). Malia a rareza dos traballos centrados na fraseodidáctica, Albano considera diferentes contextos de aprendizaxe, como o ensino de FLE en Italia, e pon sobre a mesa as especificidades dalgúns proxectos e traballos que permite situar as diversas perspectivas e comprender a evolución da disciplina.

A riqueza das referencias teóricas pode tornar ardua a lectura, mesmo para as persoas expertas nos diferentes dominios mencionados ao longo da obra. As definicións de palabra, sintagma, frase, morfema, monema, locución... son suficientemente claras, mais poderían beneficiarse dunha maior cantidade de exemplos concretos e variados para ilustrar os conceptos teóricos. Isto axudaría a visualizar máis doadamente os fenómenos lingüísticos descritos. Os dous primeiros capítulos poderían considerarse descritivos, ao

presentaren as distintas definicións e teorías, sen que a autora tome unha posición ou defenda unha tese particular. Unha análise máis crítica das abordaxes podería enriquecer o obxectivo, nomeadamente para o concepto de composicionalidade e a súa relación coa fixación. Constatamos a ausencia dun vínculo que destaque as implicacións das diferentes definicións e teorías para a análise da fixación; en outras palabras, como é que influen as distintas perspectivas na nosa comprensión das unidades fraseolóxicas e do seu funcionamento na lingua?

A introdución do concepto de desautomatización permite matizar a noción de fixación total e explorar as dinámicas de creatividade e de variación lingüística. Así e todo, a parte que lle foi dedicada, malia interesante, precisaría un maior desenvolvemento con exemplos detallados para cada categoría. Así mesmo, Albano presenta distintas perspectivas sobre a desautomatización sen tomar unha posición clara. A análise podería profundar no impacto do contexto e das intencións das persoas interlocutoras no proceso de desautomatización seguindo a dimensión pragmática.

No que atinxe a aprendizaxe das expresións fixadas, Albano cínxese á súa comprensión máis que á súa produción, polo que a introdución de estratexias pedagóxicas que busquen mellorar a produción do estudantado podería ser beneficiosa. Outro punto que semella ausente é o da dimensión sociocultural, que pode influír na adquisición e no emprego das construcións fixas. A autora subliña a falta de modelos didácticos baseados nas gramáticas de construcións; mesmo así, a visión presentada dos enfoques cognitivistas parece positiva, sen que se aborden os seus límites ou as críticas que se lle imputan.

Albano ofrece unha base teórica sólida para o estudo da fixación, ao sintetizar as principais aproximacións lingüísticas e poñendo en claro os conceptos clave. A integración dos principios da lingüística cognitiva permite comprender mellor os mecanismos cognitivos implicados na adquisición e no procesamento das expresións fixas. Isto pode dar lugar a estratexias pedagóxicas máis eficaces, baseadas na motivación, na iconicidade e na conceptualización. Non obstante, a densidade teórica, a ausencia de exemplos concretos e o enfoque descritivo exhaustivo limitan a súa accesibilidade e o impacto crítico. A exploración polo miúdo da fraseoloxía, cunha abordaxe da súa definición, das dimensións, das categorías e dos enfoques teóricos á luz das gramáticas de construcións ofrece un marco teórico para analizar e ensinar as expresións fixas como unidades da lingua de pleno dereito. Deste xeito, supérase unha visión tradicional da gramática e ponse de manifesto a creatividade e a flexibilidade da lingua. Por outra banda, o ensino da fraseoloxía amósase estreitamente vencellado á dimensión cultural da lingua; a importancia de comprender os valores, as crenzas e as prácticas culturais que subxacen ás expresións fixas semellan un factor clave para acadar a competencia comunicativa. Os corpus auténticos, como os de textos literarios, de artigos de prensa ou de conversacións gravadas, alén doutros corpus informáticos, poden permitirlles ás persoas que aprendan linguas estranxeiras descubrir as expresións fixas en contextos reais e familiarizarse co seu emprego natural, de xeito que logren unha competencia comunicativa plena.

Referencias bibliográficas:

- Albano, M. (2020). *Les expressions figées en didactique du Français Langue Étrangère*, Tese de doutoramento, Université Sorbonne Nouvelle.
- Albano, M. (2024). Pour une définition des phraséologismes schématiques du type [X + être + ADJ + dét./de/que + Y] en langue française : problèmes et perspectives. *I fraseologismi schematici: questioni descrittive e teoriche*, Casadei, F. & Kösters Gensini Sabine E. (dir.), Roma, Aracne, 117-134.
- Albano, M. (próxima aparición). Pour une parémiodidactique de la variation lexicale : le cas des proverbes créoles antillais et des proverbes français, *Testi e Linguaggi*.
- Bally, Ch. (1951 [1909]). *Traité de stylistique française*, vol. I et II, Genève et Paris, Librairie Georg & Cie et Librairie C. Klincksieck.
- Bloomfield, L. (1984 [1933]). *Language*, Chicago, University of Chicago Press.
- Bobrow, S. & Bell, S. M. (1973). On catching on to Idiomatic Expressions. *Memory & Cognition*, 1, 343-346.
- Boers, F. & Lindstromberg, S. (2008). How Cognitive Linguistics Can Foster Effective Vocabulary Teaching. *Cognitive Linguistic Approaches to Teaching Vocabulary and Phraseology*, Boers, F. & Lindstromberg, S. (dir.), Berlin/ Nova York, De Gruyter, 1-61.
- Cacciari, C. (1989). La comprensione delle espressioni idiomatiche. Il rapporto tra significato letterale e significato figurato. *Giornale italiano di psicologia*, XVI (3), 413-437.
- Cacciari, C. (1993). The Place of Idioms in a Literal and Metaphorical Word. *Idioms: Processing, Structure and Interpretation*, Cacciari, C. & Tabossi, P. (dir.), Hillsdale, N.J., Lawrence Erlbaum.
- Cacciari, C. (2001). *Psicologia del linguaggio*, Bologna, Il Mulino.
- Cardona, M. (2000). Il lexical approach e i processi della memoria: alcune convergenze. *La formazione di base del docente di italiano per stranieri*, Dolci, R. & Celentin, P. (dir.), Roma, Bonacci.
- Cardona, M. (2008). La comprensione e produzione di idioms : aspetti psicolinguistici e riflessioni glottodidattiche. *Studi di Glottodidattica*, 3, 45-64.
- Cavalla, C. (2014). Collocations transdisciplinaires : réflexion pour l'enseignement. *Outils et méthodes d'apprentissage en phraséodidactique*, González Rey, M. I. (dir.), Bruxelles, EME & Inter Communications, 151-170.
- Cavalla, C. & Crozier, E. (2005). Expérience d'enseignement de l'expression des Emotions-Sentiments en classe multiculturelle de FLE. *Diversités culturelles et apprentissage du français*, Bertrand, O. (dir.), Paris, Editions Polytechnique, 57-70.
- Cavalla, C. & Crozier, E. (2007). *Émotions-Sentiments*, Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble.
- Chiss, J-L., Filliolet, J. & Maingueneau, D. (2016 [1977]). *Introduction à la linguistique française. Tome 1 : Notions fondamentales, phonétique, lexique ; Tome 2 : Syntaxe, communication, poétique*, Paris, Hachette.
- Conenna, M. (2022). Proverbes et discours diplomatique : un exemple de didactisation. *Thélème. Revista complutense de estudios franceses*, 37(2), 159-171.

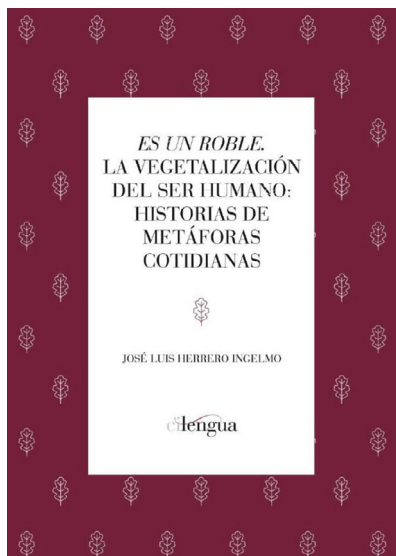
- Ettinger, S. (1998). Einige Überlegungen zur Phraseodidaktik. *Europhras 95. Europäische Phraseologie im Vergleich : gemeinsames Erbe und kulturelle Vielfalt* (Studien zur Phraseologie und Parömiologie), Eismann, W. (dir.). vol. 15, Bochum, Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer, 201-217.
- Ettinger, S. (2014). Le problème de l'emploi actif et / ou de connaissances passives des phrasèmes chez les apprenants de langues étrangères. *Outils et méthodes d'apprentissage en phraséodidactique*, González Rey, M. I. (dir.), Bruxelles, EME & InterCommunications, 17-38.
- Fillmore, Ch. J., Kay, P. & O'Connor, M. C. (1988). Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions : The Case of Let Alone. *Language*, 64 (3), 501-538.
- Frassi, P. (2018). L'enseignement/apprentissage de la la collocation entre contraintes grammaticales et contenu sémantique. *Études de linguistique appliquée*, 189 (1), 63-84.
- Galisson, R. (1984). *Les expressions imagées*, Paris, Clé International.
- Gibbs, R. W. J. (1980). Spilling the Beans on Understanding and Memory for Idioms in Conversation. *Memory & Cognition*, 8, 149-156.
- Giora, R. (1997). Understanding Figurative and Literal Language: The Graded Salience Hypothesis. *Cognitive Linguistics*, 8(3), 183-206.
- Goldberg, A. (2006). *Constructions at Work*. Oxford/Nova York, Oxford University Press.
- González Rey, M. I. (2002). *La phraséologie du français*. Toulouse, Presses Universitaires du Mirail, (1° edición).
- González Rey, M. I. (dir.) (2007). *Les expressions figées en didactique des langues étrangères*. Cortil-Wodon, E.M.E.
- González Rey, M. I. (2007). *A Multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation*. Hamburg, Kovač.
- González Rey, M. I., Bárdosi, V., Dufays, J-L., Sierra Soriano, A., Ruiz Quemoun, F., Solano Rodríguez, M. Á., Nicolas, C. & Babío Barreiro, R. (2023 [2016]). *Nouveau phraséotext - Le français idiomatique: une double méthode de phraséodidactique et de phraséotraduction du FLE*. Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela.
- Gross, G. (1996). *Les expressions figées en français ; noms composés et autres locutions*. Paris, Éditions Ophrys.
- Gross, M. (1993). Les phrases figées en français. *L'information grammaticale*, 59, 36-41.
- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind : the Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago, University of Chicago Press.
- Kühn, P. (1994). Pragmatische Phraseologie : Konsequenzen für die Phraseographie und Phraseodidaktik. *Europhras 92. Tendenzen der Phraseologie forschung*, Sanding, B. (dir.), Bochum, Brockmeyer, 411-428.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*, Chicago/London, Chicago University Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. Chicago/Londres, Chicago University Press.

- Lépinette, B. (2011). La difficile émergence de la notion de figement dans l'histoire de la grammaire (XVI-XVII siècles). *Le figement linguistique : la parole entravée*, Anscombre, J.-C. & Mejri, S. (dir.), Paris, Honoré Champion, 317-338.
- Lewis, M. (1993). *The Lexical Approach : The State of ELT and the Way forward*. Hove, Language Teaching Publications.
- Lewis, M. (2000). *Teaching Collocation: Further Developments in the Lexical Approach*. Hove, Language Teaching Publications.
- Lüger, H.-H. (1997). Anregungen zur Phraseodidaktik. *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*, 32, 69-120.
- Martin, R. (1997). Sur les facteurs du figement lexical. *La locution entre langue et usages*, Martins Baltar, M. (dir.), Fontenay SaintCloud, ENS Éditions, 291-305.
- Mejri, S. (2009). Figement, défigement et traduction. Problématique théorique. *Figement, défigement et traduction; Fijación, desautomatización y traducción, Rencontres Méditerranéennes*, Mejri, S. & Mogorrón Huerta, P. (dir.), 2, 153-163.
- Mejri, S. (2011). Figement, collocation et combinatoire libre. *Le figement linguistique : la parole entravée*, Anscombre, J.-C. & Mejri, S. (dir.), Paris, Honoré Champion, 63-78.
- Mejri, S. (2013). Figement et défigement : problématique théorique. *Pratiques. Linguistique, littérature, didactique*, 159-160.
- Nattinger, J. R. & DeCarrico, J. S. (1992). *Lexical Phrases and Language Teaching*, Oxford/Nova York, Oxford University Press.
- Ortony, A., Reynolds, R. E. & Arter, J. A. (1978). Metaphor Theoretical and Empirical Research. *Psychological Bulletin*, 85 (5), 919-943.
- Polguère, A. (2008). *Lexicologie et sémantique lexicale. Notions fondamentales*. Montréal, Les Presses de l'Université de Montréal.
- Ramachandran, V. S. & Blakeslee, S. (2003). *La donna che morì dal ridere*. Milán, Mondadori.
- Rey, A. (1997). Phraséologie et pragmatique. *La locution, entre langue et usages*, Martins-Baltar, M. (dir.), Lyon, ENS Éditions, 333-346.
- Rizzolatti, G., Fogassi, L. & Gallese, V. (2001). Neurophysiological Mechanisms Underlying the Understanding and Imitation Faction. *Nature Reviews Neuroscience*, 2, 661– 670.
- Roché, M. (2011). Quelle morphologie ? *Des unités morphologiques au lexique*. Roché, M., Boyé, G., Hathout, N., Lignon, S. & Plénat, M. (dir.), Paris, Lavoisier, 15-37.
- Rosch, E. (1978 [1968]). Principles of Categorization. *Cognition and Categorization*, Rosch, E. & Lloyd, B. B. (dir.), Hillsdale, NJ, Lawrence Erlbaum Associates, 27-48.
- Rosch, E. & Lloyd B. B. (1978). *Cognition and Categorization*. Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates.
- Saussure, F. de (1967 [1916]). *Cours de linguistique générale*. Edition critique préparée par Tullio de Mauro, Paris, Éditions Payot & Rivages.
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford/Nova York, Oxford University Press.

- Skoufaki, S. (2008). Conceptual Metaphoric Meaning Clues in Two Idiom Presentation Methods. *Cognitive Linguistic Approaches to Teaching Vocabulary and Phraseology*, Boers, F. & Lindstromberg, S. (dir.), Berlín/Nova York, De Gruyter, 101-133.
- Tomasello, M. (2004 [1999]). *The cultural origins of human cognition*. Harvard, Harvard University Press.
- Torres Ramírez, A. (2012). The Lexical Approach: Collocability, Fluency and Implications for Teaching. *BIBLID Revista de lenguas para Fines Específicos*, 18, 237-254.
- Weinrich, H. (1966). *Linguistik Der Lüge*, Heidelberg. Lambert Schneider Verlag.
- Zanasi, L., Konecny, Ch., Autelli, E. & Abel, A. (2015). *LEKO. Lexemkombinationen und typisierte Rede im mehrsprachigen Kontext*, 2015, en línea :<http://www.leko-project.org>.

Amal Arrame
Université Ibn Zohr (Marrocos)
ORCID: 0000-0002-7639-278X
a.arrame@uiz.ac.ma

HERRERO INGELMO, José Luis (2024): *Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas*. San Millán de la Cogolla: Cilengua / Fundación San Millán de la Cogolla (Colección Monografías del Instituto Historia de la Lengua, 23): ISBN 978-84-18088-43-8, 373 pp.

A metáfora, figura retórica que en esencia presenta como idénticos dous termos distintos entre os que se establece unha identidade baseada na semellanza, xa suscitara o interese do profesor José Luis Herrero Ingelmo no seu traballo de 2018, *¡Es un animal! La animalización del ser humano: historias de metáforas cotidianas* (Madrid: Ediciones del CSIC), que documenta o nacemento e a evolución ata a actualidade das metáforas animais nos textos e nos dicionarios. No volume que aquí presentamos, *Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas*, o autor fai un pormenorizado estudo sobre as metáforas baseadas no mundo vexetal, empregadas para referirmonos ás características físicas e psicolóxicas do ser humano e ao seus comportamentos. Aparecen distribuídas en dous grandes grupos: as metáforas humanas

vexetalizadoras (como en «*Es fuerte como un roble. Es un roble*») e as metáforas obxectuais vexetalizadoras, que se refiren ás partes do corpo (como *coco* ‘cabeza humana’ *coloq.* en «Ay, no me dé en el *coco*, que desde pequeñito tengo pus en el oído»). Agás o grupo das metáforas baseadas nas flores e nas árbores, a maior parte das metáforas protagonizadas polos diferentes tipos de vexetais son metáforas de significado negativo.

O traballo está organizado nunha introdución, catro capítulos, un apartado de referencias bibliográficas e tres anexos ao final do volume que permiten chegar con rapidez á información das distintas metáforas contidas nos capítulos precedentes.

O capítulo 1, *Los vegetales y el hombre*, sitúa a actividade metafórica dentro das relacións do home co mundo vexetal. As respostas á necesidade de alimento, medicina, vivenda, vestimenta e ornamentación que o ser humano ía atopando no mundo vexetal quedan reflectidas nas manifestacións culturais das distintas comunidades. A mitoloxía, por exemplo, botou man do *loureiro*, o *narciso*, a *anemone* ou o *xacinto* nas súas metamorfoses poéticas. A relixión, que considera a árbores sagradas como templos dos deuses, emprega a *figueira* (hindús), a *aciñeira* (celtas) e o *tileiro* (xermanos). Nos textos bíblicos aparecen plantas que apuntan a realidades espirituais (a *silveira*) ou a mensaxes metafóricas (o Edén é o xardín paradisíaco).

En xeral, as árbores sempre representan ideas nobres ou positivas. Como un dos símbolos máis estendidos, a árbore é a vida do universo, o eixe vertical que une o ceo e a terra. No

cristianismo é a cruz coa que Xesús Cristo redime o mundo, o símbolo da resurrección, da existencia da vida eterna. O *carballo* e a *aciñeira* formaban parte do culto a Xúpiter e sempre se asociaron á forza e á resistencia. A *oliveira*, consagrada a Atena (Minerva), é a árbore da paz e da vida. As árbores de folla perenne, como o *abeto*, o *piñeiro* e o *ciprés*, representan a inmortalidade. O *loureiro* e a *palma* representan a vitoria. No ámbito das plantas, que poden apuntar ideas positivas ou negativas, o *fento* representa a humildade solidaria, a franqueza e a sinceridade. O *trevo* é o símbolo da boa sorte e o *abrollo*, pola contra, é o símbolo do pecado, da esterilidade e das fatigas do mundo (en plural). As flores evocan en xeral as ideas de fecundidade, fugacidade, beleza, amor, espiritualidade e inmortalidade. Cada unha ten o seu ámbito de significación: *amaranto* = amor duradeiro, inmortalidade; *azucena* = pureza, virxindade; *begonia* = cordialidade; *camelia* = orgullo; *flor de lis* = realeza; *gardenia* = sinceridade; *xacinto* = alegría do corazón; *xasmin* = amor voluptuoso; *lila* = amizade; *lirio* = pureza; *margarita* = confianza; *mirto* = forza do corazón; *pensamento* = pensamento afectuoso; *rosa* = amor, vida, xuventude; *violeta* = amor oculto. Entre as que representan ideas negativas atópanse a *malva* = pena do corazón; o *narciso* = egoísmo, vaidade; e o *nenúfar* = indiferenza.

No que atinxe aos froitos, a *mazá* evoca o froito da árbore da ciencia do ben e do mal e quedou como símbolo dos desexos humanos, o pecado, a tentación e a discordia. A *vide* e a *uva* significan sacrificio e fecundidade e o *viño* aparece con frecuencia simbolizando a xuventude e a vida eterna.

Do mesmo xeito que xorden animais inventados (*harpía*, *basilisco*, *dragón* e *fénix*), tamén hai vexetais froito da imaxinación das xentes (o *olocanto*, árbore que anda; a *veloz*, planta que voa; e as *suplicantes*, algas que soan) e plantas lendarias como a *mandrágora*, empregada en medicina como narcótico e tamén en rituais máxicos.

No capítulo 2, *Los nombres de los vegetales*, o autor achega unha descrición semántica dos distintos termos e intenta clasificalos en función da etimoloxía, dos nomes compostos e derivados e do seu uso como antropónimos e topónimos. Apunta que non todos os referentes vexetais chegan aos dicionarios xerais (hai uns 4000 no dicionario académico, soamente os coñecidos e empregados habitualmente pola maior parte da comunidade de falantes dunha lingua) e os que quedan fóra, relegados a comunidades máis pequenas, os chamados nomes *vernáculos* ou *locais*, xorden no entorno máis inmediato dos falantes. Nestes casos, o punto de partida da súa cuñaxe son as características da planta (aspecto, color, olor, sabor, tacto) e das súas partes (flor, folla, froito, tallo), do seu hábitat ou das súas propiedades terapéuticas, como acontece no caso dos nomes científicos.

Atendendo á diversidade do léxico botánico, baseada na súa procedencia e na súa formación, José Luis Herrero detense na orixe de case douscentas metáforas vexetalizadoras da lingua castelá, que organiza segundo o fondo hereditario do latín (como *cardo* ‘arisca’, ‘fea’ ou *roble* ‘fuerte’), das linguas prerromanas (como o vasco *chaparro* ‘bajo’, ‘grueso’) e dos préstamos (como o arabismo *alhelí* ‘inocente’ ou o galicismo *canela* ‘excelente’). Entre os nomes derivados con significados metafóricos, considera os derivados denominais (como *achaparrado* ‘bajo’, ‘grueso’), os deverbais (como *aplatanado* ‘tonto’, ‘deprimido’ ‘indolente’), os parasintéticos (como *abellotado* ‘grosero’), diminutivos / aumentativos

(como *lechuguino* ‘cursi’ ou *vainazas* ‘descuidado’, ‘gandul’), casos de composición sintagmática (como *árbol caído* ‘derrotado’ ou *perita en dulce* ‘de excelentes cualidades’) e de compostos léxicos (como *pimpollo* ‘atractivo’, ‘rolizo’).

O capítulo 3, *Metáforas humanas vegetalizadoras*, é o máis extenso da obra (pp.48-272). Está dividido en tres partes ben definidas. Primeiro describe e comenta as metáforas clasificadas nestes grandes grupos: 1) metáforas xenéricas; 2) metáforas referidas aos diferentes tipos de vexetais (froitas, árbores, hortalizas, flores, tubérculos, herbas, gramíneas, leguminosas e outras plantas); 3) metáforas baseadas en especias e 4) metáforas baseadas nas partes dos vexetais. Nun segundo momento clasifica e explica os significados metafóricos segundo 5) os trazos físicos, psicolóxicos e morais; e 6) as idades, as profesións e as relacións interpersoais. Remata o capítulo co grupo 7) metáforas como insultos.

Cada unha das entradas destas metáforas humanas vexetalizadoras presentan unha información moi completa: a definición do sentido recto (segundo o dicionario académico), a primeira documentación lexicográfica (recollida no *Nuevo Tesoro Lexicográfico de la Lengua Española*), e a primeira documentación textual (en corpus académicos: CORDE, CREA e CORPES XXI). Estas primeiras documentacións son importantes para entender a historia da palabra canda o xurdimento e a vitalidade do sentido metafórico. A entrada remata co significado metafórico e a súa presenza nos dicionarios, nos textos ou Internet, cando hai escasa o nula documentación.

No apartado dedicado aos trazos físicos, psicolóxicos e morais, o autor indica que hai máis metáforas referidas a estes últimos pois o interese está centrado, sobre todo, na maneira de ser e de comportarse do ser humano. E as características negativas, que tamén se poden converter en insultos, dobran as positivas, o que permite albiscar unha visión crítica da condición humana. Así aparecen mencionadas *alcornoque* ‘tonto’, *media naranja* ‘persona que se adapta al gusto y carácter de otra’, *trigo limpio* ‘buena persona’, *malva* ‘dócil, sumisa’; *garbanzo negro*, *mala hierba* e *manzana podrida* ‘mala persona’. Entre as metáforas referidas aos trazos físicos positivos, aparecen *pimpollo* ‘niño o joven especialmente guapo, agraciado o bien vestido’ e *junco* ‘esbelto’ ‘delgado’. Entre as referidas aos trazos negativos, *rosa de pitimini* [do francés *petit* ‘pequeno’ e *menu* ‘menudo’] e *rosa de invierno* empréganse para referirse ás persoas enfermizas ou delicadas de saúde; *cardo* ‘fea’ (tamén ‘áspera, antipática, de mal carácter’), *comino* ‘pequeña’ e *vegetal* ‘persona que no tiene vida activa’.

Non son moi numerosas as metáforas referidas ao ámbito das idades e case todas aparecen nas variedades americanas do español. O neno é un *poroto* en Chile, o adolescente é un *jilote* en México, o home mozo é un *aguacate* en Cuba, o home adulto é unha *coliflor* en Chile e unha persoa vella é unha *pasa* (*pasita*) en Arxentina, México, Paraguai e Uruguai.

Na contorna familiar, un fillo é un *retoño* ou un *vástago* e un/unha descendente é unha *rama*. Por extensión, un conxunto de persoas é unha *piña* e un colega é un *tronco*. Entre as profesións, a de axente de seguridade é a máis metaforizada e sempre cun valor negativo. En España aparece *madero* para policía, *aceituno* / *pepino* para garda civil e *guindilla* para policía/garda municipal. Os escoltas da clase política son *batatas* en Arxentina.

A vexetalización dunha persoa, canda a súa animalización ou cousificación, é unha maneira máis de deshumanizala, de negarlle os trazos propios do seu ser, de degradala. Na literatura española medieval e dos Séculos de Ouro, xa aparecen as metáforas como insultos dentro da liña misóxina, maiormente no teatro popular e na poesía satírica, onde aparecen *chaguarzo* ‘torpe’, *fusca* ‘insignificante’ e *mastuerzo* ‘tonta’.

O capítulo 4 atende as *metáforas obxectuais vexetalizadoras* referidas á anatomía humana. Analiza os nomes vexetais empregados nas metáforas, documenta as partes metaforizadas e considera os tropos herdados e os tecnicismos científicos. Como estas metáforas están baseadas en similitudes morfolóxicas non moi delimitadas, a polisemia sempre está presente na súa interpretación. As entradas deste capítulo soamente indican as primeiras documentacións lexicográficas e textuais cando non comparten un significado humano, por iso son máis breves. Ademais, as partes do corpo obxecto de metaforización se empregan como eufemismos nun uso coloquial oral e polo tanto con menos rexistros na escrita. Gran parte destas metáforas aluden aos xenitais e, en gran medida, ao órgano sexual masculino. Entre a 56 metáforas que se recollen, aparecen *alcachofa*, *apio*, *carozo*, *cebolla*, *cebolleta*, *espárrago*, *pepino*, *plátano*, *rábano* ou *zanahoria*. No caso das metáfora herdadas, o profesor José Luis Herrero Ingelmo considera as que xa están na etimoloxía grega e latina como *amígdala* (‘almendra’ / ‘órgano de nódulos linfáticos’), *glándula* (‘bellota’ / ‘cabeza del pene’), *glándula* (‘bellotita’ / ‘órgano de secreción’), *neumococo* (‘grano’ / ‘microorganismo’) ou *úvula* (‘uvita’ / ‘campanilla’).

Os anexos finais son listaxes alfabéticas que facilitan e axilizan as consultas sobre as distintas metáforas. Así, o anexo 1 ofrece a relación de metáforas humanas vexetalizadoras que aparecen no volume con indicación do seu significado, o número da páxina na que aparece a súa información, os derivados e compostos, os nomes da flora americana, o ano da primeira documentación e a referencia á clasificación dos vexetais (xenéricas, froitas, árbores e arbustos, hortalizas, flores, tubérculos, herbas, gramíneas, leguminosas, especias e outras). O anexo 2 enumera os trazos físicos, psicolóxicos e morais das metáforas humanas vexetalizadoras e o anexo 3 compila e localiza as metáforas obxectuais vexetalizadoras (partes do corpo).

As metáforas máis espontáneas están asentadas sobre os obxectos e a realidade máis familiares, máis próximas. Por iso, botar man do mundo vexetal na creación de tropos para referírmonos aos trazos físicos, psicolóxicos e condutuais do ser humano é garante dunha grande eficacia expresiva nas interaccións comunicativas. Achegarse a este traballo de José Luis Herrero Ingelmo, *Es un roble. La vegetalización del ser humano. Historias de metáforas cotidianas*, supónlle a calquera persoa interesada nestas figuras retóricas unha estupenda oportunidade para deleitarse no poder suxectivo das palabras e a súas imaxes, así coma nas vicisitudes do seu acomodo na lingua.

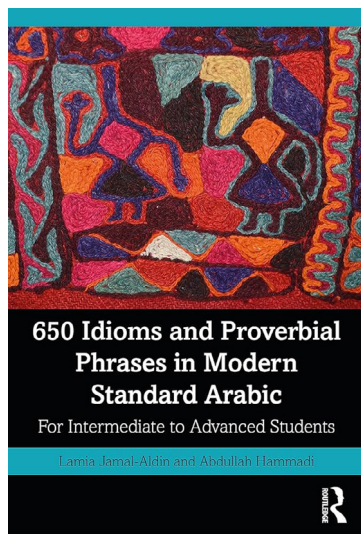
M. Carmen Losada Aldrey

Universidade de Santiago de Compostela (España)

ORCID: 0000-0001-7181-3939

mcarmen.losada@usc.es

JAMAL-ALDIN, Lamia e HAMMADI, Abdullah (2022). *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic. For Intermediate to Advanced Students*. Abingdon e Nova York: Routledge. ISBN 978-0-367-56152-9; 378 pp.

650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic é un manual de expresións idiomáticas e proverbiais do árabe estándar moderno dirixido, fundamentalmente, a anglofalantes estudantes dese idioma semítico cun nivel B1 ou superior.

O principal obxectivo da obra consiste en favorecer unha melloría na comprensión da fraseoloxía máis empregada e, mediante un enfoque integral, contribuír para o desenvolvemento da fluidez lingüística. Foi escrita por Lamia Jamal-Aldin xunto con Abdullah Hammadi e publicada, consonte á páxina de créditos, en 2022 pola editorial británica Routledge, tanto en Abingdon (Inglaterra) como en Nova York.

Afondándonos no perfil da autoría, cómpre destacar a dilatada experiencia docente e pedagóxica da profesora Lamia Jamal-Aldin no campo do ensino do árabe como segunda lingua, unha bagaxe profesional ben perceptíbel sobre todo na segunda

parte do libro, á cal nos referiremos polo miúdo con posterioridade. Ademais, é Jamal-Aldin quen escribiu os catro volumes de *Modern Standard Arabic Step-by-Step* (2021, Aureum Publishing). De Abdullah Hammadi achamos particularmente resaltábel a súa faceta de tradutor —para alén da de analista e de escritor—, asaz conveniente á hora de achegar equivalencias precisas e naturais —neste caso, ao inglés— para as ditas (máis de) 650 unidades fraseolóxicas. Ambos os autores presentan un extenso e fondo coñecemento da gramática e da morfoloxía do árabe clásico, estándar e coloquial.

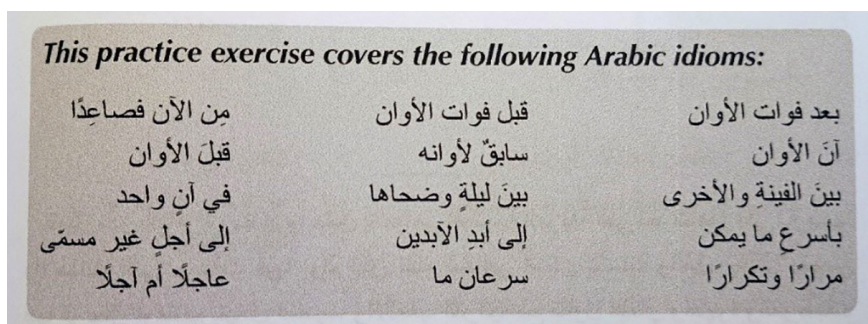
A respecto do selo Routledge, forma parte do grupo editorial Taylor & Francis e conta con oficinas en varias partes do mundo. Está especializado no ámbito académico, pero as áreas de coñecemento das humanidades e das ciencias sociais son de xeito claro as prominentes no seu conxunto de títulos. Con todo, Routledge posúe unha cobertura temática ampla e non só edita libros, senón tamén revistas, e, ademais, case sempre nos formatos impreso e electrónico simultaneamente¹. Así mesmo, as súas publicacións adoitan pasar por procesos de revisión rigorosos —como a revisión por pares— e trátase dun selo de prestixio internacional. Entre os persoeiros que lanzaron obras a través del encóntranse Judith Butler e Noam Chomsky.

Canto á estrutura, a obra que nos ocupa abrangue un total de 378 páxinas. As que poderíamos definir como iniciais ou previas constan de, por orde de aparición: unha especie de introdución —en inglés— en que se describen moi brevemente os obxectivos e

¹ Esta recensión baséase na versión impresa en tapa branda da obra. O ISBN correspondente á versión dixital é: 978-1-003-09666-5.

a organización do libro e se presenta, tamén de maneira moi sucinta, a coautoría; a cuberta interior; os créditos; unha epígrafe conformada por un refrán —en árabe—; unha páxina de cortesía; a táboa de contidos e un prefacio, primeiro en inglés e despois en árabe, no cal xa se expoñen en detalle tanto os aspectos formais como os funcionais. Volvendo ao refrán, poderíase traducir como «A sabedoría humana é sempre a mesma, por moi diferentes que foren as linguas»; reparamos nel entón porque suxire que, con independencia do idioma ou da cultura, os principios fundamentais do coñecemento son comúns ao xénero humano por enteiro. Expresado doutro modo, o devandito refrán remarca a unidade subxacente na diversidade lingüística e cultural e pódese interpretar como un convite a valorar esta, a facer por coñecela en vez de concibila como un obstáculo.

Pola súa banda, o corpo do libro organizase en dúas partes claramente diferenciadas. A primeira subdivídese en 29 capítulos e nela fornécense as expresións idiomáticas, ordenadas de acordo co alfabeto árabe aínda que sen numerar, e proverbiais, tampouco numeradas e concentradas nun só capítulo. Cada unha das expresións vai acompañada da indicación da súa pronuncia/lectura correcta —isto é, de signos diacríticos—, do seu significado en inglés mais de varios —reflicten distintos contextos pragmáticos típicos— exemplos reais de uso, tamén traducidos e igualmente coa lectura correcta especificada, que ilustran o comportamento morfolóxico-gramatical do árabe. Como proba, ou mostra, brindamos a continuación o extracto do libro que lle corresponde á primeira desas expresións (p. 3):

A selección das unidades fraseolóxicas responde ao criterio de frecuencia de uso, aínda que non se informa da metodoloxía concernente: escolléronse aquelas que máis se adoitan utilizar tanto no plano escrito como no oral e tanto na esfera da literatura como na dos medios de comunicación. Os significados aos que se refiren as expresións idiomáticas son moi variados e teñen a ver con accións vitais ou coa vida *per se* —«to pass away», «in the prime of life»...—, con sentimentos e emocións —«to fall in love», «to become livid or infuriated»...—, coa a conduta e a moral —«a person who shows equanimity», «to atone for one's sins», «collective duty»...—, con nocións temporais e discursivas —«eventually», «the aforementioned»...— etc., etc. Algúns dos proverbios do inglés para os que se dan na obra as equivalencias en árabe son *good things come to those who wait*, *old habits die hard* e *forewarned is forearmed*.

A segunda parte do libro inclúe 30 exercicios prácticos —si numerados— sobre cadanseu texto, creado *ad hoc* e o cal incorpora expresións idiomáticas/refráns da parte anterior do manual. A suma dos textos, cabe mencionar, resulta heteroxénea en temas, estilos e (sub) xéneros, incluso comprende unha *maqāma*: «[the texts] come in the form of short stories, reports, political analysis, articles, football match report, a letter of thanks, a formal speech, official statements, a Maqamah (Arabic rhymed prose), a eulogy, and a court ruling» (p. xi). Cada exercicio integra seis tarefas: a primeira implica ler a peza textual para despois analizar de que xeito se utilizan nela as expresións idiomáticas e/ou proverbiais; a segunda, traducir a dita peza ao inglés mantendo o estilo orixinal; a terceira, reexpresar ou resumir o contido do texto botando man desas unidades fraseolóxicas; a cuarta, completar unha serie de frases —encher ocos— elixindo a expresión idiomática adecuada de entre as que se dan na tarefa mesma; a quinta, traducir do inglés ao árabe outra serie de frases substituíndo as palabras en letra grosa por fraseoloxismos estudados «na unidade» e a sexta, crear oracións propias que inclúan, de novo, fraseoloxismos estudados «na unidade». As (posíbeis) solucións non se proporcionan, pero si se indican, xusto ao final do exercicio, as unidades fraseolóxicas en causa; velaquí un exemplo (extraído da p. 259):

ابْتَسَمَ لَهُ الْحَظُّ

Fortune smiles on someone.

لقد ابتسم لها الحظ بعد أن اشتهر طبخها بفضل مقطع فيديو نشرته على الإنترنت. / ابتسم له الحظ بعد أن حصل على منحة دراسية في كلية الطب المرموقة. / كان الحظ يبتسم لها لأنها كانت لطيفة مع الناس.

Good fortune smiled on her when her cooking became famous, thanks to a video she posted online./Good fortune smiled on him after he was granted a scholarship to the prestigious School of Medicine./Good fortune was smiling upon her because she was nice to people.

Tendo en conta o que se acaba de explicar, e tal e como se declara no propio libro, as dúas partes que compoñen o seu corpo fanse aptas para seren empregadas de forma independente a unha da outra. Por último verbo da estrutura, *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic* non contén ningún tipo de epílogo ou un apartado bibliográfico —para, por exemplo, recomendar outros materiais didácticos de apoio ou para revelar de que fontes se extraeron eses exemplos *reais* de uso— e finaliza coas habituais páxinas de cortesía, en branco.

En síntese, esta publicación de Jamal-Aldin e Hammadi representa unha boa mostra das grandes expresividade e riqueza fraseolóxica polas que se caracteriza a lingua árabe. Consideramos, ademais, que 650 é un número total bastante adecuado de expresións idiomáticas e proverbios —por razóns lóxicas, moitos menos— dada a finalidade do libro; trátase dunha cantidade asumíbel desde o punto de vista da aprendizaxe e verdadeiramente posibilitadora dun progreso ou refinamento lingüístico no treito, tan prolongado —se

cadra un tanto demasiado...—, de catro niveis de coñecemento (B1-C2). Asemade, trátase dunha cantidade o suficientemente elevada como para poder ser percibido o libro como un recurso de consulta para profesionais, por exemplo, da tradución —un obxectivo secundario—. Alén diso, as unidades fraseolóxicas seleccionadas aparecen contextualizadas, van acompañadas de explicacións claras e completas —mesmo de carácter fonético—, atinxen múltiples situacións comunicativas e aspectos relevantes da sociedade árabe —como as normas culturais ou as tradicións—, e son as máis habituais da actualidade dentro da súa clase, o que dá conta da utilidade do manual. Porén, cremos que precisar a metodoloxía empregada ao respecto lle engadiría a este credibilidade e facilitaría a reproducibilidade do traballo/estudo.

Outro trazo asaz positivo da obra é a súa organización, lóxica e orientada á acción, a súa manexabilidade: úsanse os recursos tipográficos —letra grosa, tipo itálico, disposición espazada etc.— de modo que se estrutura visualmente o contido e se facilita a lectura; as expresións idiomáticas seguen unha orde concreta (alfabética); en xeral, vanse ampliando o vocabulario e as construcións gramaticais a medida que se avanza na lectura, aplicándose constantemente todo o que se aprende; inclúense uns exercicios prácticos ao final que fomentan a comprensión lectora e que, ademais, van numerados, ao igual que as súas tarefas... Aquí, non obstante, debemos advertir a falta dun solucionario, pois cremos que, para o pleno proveito de determinadas tarefas polo menos, carrea a necesidade de orientación docente. Mais esta «eiva» pode verse superada pola coidadosa creación textual á que aludimos con anterioridade.

Evidentemente, resulta igual unha vantaxe que as dúas partes do corpo do libro foran configuradas, en certo grao, como independentes entre si. Tamén o resulta que a dita publicación se ofrezca en varios formatos e «subformatos». Á parte, no que ten a ver coa edición, malia quedaren certos detalles por puír —hai algunha liña viúva, por exemplo—, en xeral é coidada —os caracteres árabes son ben lexíbeis etc.— e o deseño da cuberta, atractivo.

En suma, detectamos en *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic* poucos aspectos mellorábeis e numerosos puntos fortes e até diferenciadores. Como conclusión, achamos que cumpre co propósito primordial que lle foi asignado e que constitúe un valioso material didáctico á par que de consulta —excede a categoría de repertorio fraseolóxico bilingüe—, unha boa ferramenta lingüística tanto para discentes, autodidactas ou non, como para profesionais, nomeadamente da tradución ou da docencia/pedagogía.

Andrea Ucha Bouzada
Universidade de Vigo (España)
ORCID: 0009-0003-8122-0776
andreauchabouzada@gmail.com

Cristin Myka Ramírez de la Cruz
Universidade de Vigo (España)
ramirez_cristin@yahoo.com

KOESTERS GENSINI, Sabine E. e BERARDINI, Andrea (Eds.) (2020): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo II*. Roma: Sapienza Università Editrice. ISBN 978-88-9377-169-6; 370 pp.¹

Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino constitúe unha achega de notable relevancia ao campo dos estudos fraseolóxicos e tradutolóxicos aplicados á narrativa italiana contemporánea. O estudo céntrase na obra de Italo Calvino, —concretamente en *Il Visconte dimezzato* (1952)— e artículase en dous tomos complementarios que ofrecen unha análise exhaustiva da fraseoloxía e dos seus procedementos de tradución en contextos multilingües.

O segundo tomo, obxecto da presente recensión, preséntase como unha prolongación crítica do itinerario analítico trazado no primeiro volume. Artículase en dúas seccións: a primeira, que abarca os capítulos do 11 ao 17, amplía a terceira parte do estudo previamente recensionada; a segunda, correspondente aos capítulos do 18 ao 21, inaugura un enfoque metodolóxico innovador centrado na análise bidireccional.

A nivel metodolóxico, todos os capítulos manteñen unha arquitectura analítica homoxénea, que se inicia cunha caracterización tipolóxica, morfolóxica e lexicográfica da lingua meta. A continuación, desenvolven unha exploración sistemática das unidades fraseolóxicas —con especial atención ás *polirematiche*²— presentes no texto calviniano orixinal e do seu correspondente tratamento traductolóxico. A análise susténtase nos datos proporcionados pola plataforma CREAMY (*Corpus and Resources for the European Analysis of Multi-word Units*), o que posibilita tanto unha cuantificación precisa das ocorrencias como unha clasificación contrastiva das estratexias de tradución empregadas.

O capítulo 11, titulado «La fraseologia calviniana in lituano: Il caso di *Perplėštas vikontas*», abre esta sección cun estudo contrastivo das *polirematiche* en italiano e de cadansúas solucións tradutolóxicas na versión lituana realizada por Audrius Musteikis en 2009, única tradución dispoñible ata a data. A introdución do capítulo ofrece unha

¹ Tradución do castelán de Diego Rodríguez Vila (CRPIH).

² O termo *parola polirematica* (segundo a definición do Dizionario Treccani) designa unha unidade léxica composta por dúas ou máis palabras, con cohesión estrutural e semántica interna, que se comporta funcionalmente como un só lexema. Isto inclúe tanto expresións fixas (como expresións idiomáticas ou locucións) como combinacións máis libres xa convencionais. Polo tanto, todas as unidades fraseolóxicas son *polirematiche*, mais non todas as *polirematiche* son unidades fraseolóxicas.

panorámica concisa mais rigorosa da lingua lituana, que destaca polo seu carácter altamente conservador no conxunto das linguas indoeuropeas. A primeira parte da análise céntrase nos mecanismos de derivación morfolóxica desta lingua flexiva, mentres que a segunda traza un breve percorrido pola tradición fraseolóxica no ámbito da lituanística. O núcleo do capítulo estrutúrase arredor de tres macrocategorías de unidades fraseolóxicas: colocacións, expresións idiomáticas e combinacións léxicas fixas. Das 790 unidades identificadas no orixinal italiano, localizáronse equivalentes funcionais para 713. Observouse unha proporción considerable de solucións mediante unidades *monorematiche*³, o que evidencia unha marcada tendencia cara á síntese léxica na lingua meta. Finalmente, o estudo presta atención ao tratamento das expresións idiomáticas, para as que se documentan equivalencias tanto semánticas como formais, reforzando así a validez e a aplicabilidade do enfoque metodolóxico adoptado.

O capítulo 12, «La fraseologia calviniana in giapponese: Il caso di *Mapputattsu no shishaku*», céntrase na tradución ao xaponés. Após unha introdución que sintetiza os principais debates ao redor da clasificación tipolóxica do xaponés e do seu sistema gráfico tripartito —*hiragana*, *katakana* e *kanji*—, abórdanse as implicacións metodolóxicas derivadas da representación multiforme dos lexemas xaponeses no corpus CREAMY. O capítulo analiza as especificidades morfosintácticas do xaponés —lingua aglutinante de morfoloxía relativamente analítica— e apóiase na tipoloxía proposta por Miyaji (1982) como marco clasificatorio. Do punto de vista cuantitativo, a análise revela que aproximadamente unha quinta parte das unidades fraseolóxicas do texto de partida carece de equivalentes funcionais na tradución. O exame cualitativo pon de relevo as dificultades inherentes á preservación das *polirematiche*, as cales tenden a ser reformuladas mediante estruturas monoléxicas ou perifrásticas. Un exemplo significativo é a tradución de *peste e carestía* como *pesuto ni kikin* (ペストに飢饉), na que se observa unha atenuación da compoñente idiomática e unha orientación cara á literalidade semántica.

O capítulo 13, «La fraseologia calviniana in macedone: Il caso di *Prepoloveniot vikont*», abre cunha caracterización da lingua macedonia, idioma eslavo meridional con trazos estruturais distintivos como a ausencia de formas verbais en infinitivo e a presenza sistemática de artigos enclíticos. O estudo adopta unha taxonomía complexa e detallada que integra parámetros semánticos, estruturais e pragmáticos. Os datos extraídos do corpus evidencian unha marcada propensión cara á monolexicalización, especialmente no tratamento de sintagmas verbo-nominais como *prendersi un raffreddore*, traducido por *nastine*. Ademais, identifícanse tamén procedementos baseados en colocacións léxicas, calcos estruturais e combinacións libres, reflectindo unha ampla gama de solucións tradutolóxicas e dunha elevada flexibilidade estratéxica na xestión da transferencia interlingüística.

³ Unha *parola monorematica* é unha unidade léxica simple, isto é, unha soa palabra que expresa un concepto único. Algúns exemplos típicos serían *sole*, *amore*, *correre*... En termos xerais, correspóndese co que en castelán e en galego chamaríamos *palabra simple*.

No capítulo 14, «La fraseologia calviniana in francese: Il caso di *Le vicomte pourfendu*», o foco da análise desprázase cara a unha reflexión crítica sobre os desafíos da transferencia fraseolóxica entre dúas linguas románicas tipoloxicamente próximas, como o par italiano-francés. Lonxe de asumir unha equivalencia automática entre idiomas afíns, o estudo problematiza a suposta facilidade de transposición, subliñando fenómenos de interferencia semántica, calcos improprios e falsas equivalencias que poden emerxer no proceso de tradución. A análise tamén pon de relevo os nesgos metodolóxicos introducidos por certas decisións de lematización que, ao privilexiar semellanzas formais, poden distorcer a precisión estatística do corpus. En termos empíricos, conséntase que preto de 90 % das unidades fraseolóxicas italianas contan con equivalentes totais ou parciais na versión de Juliette Bertrand (1955); porén, identifícanse 23 casos en que a equivalencia funcional se ve comprometida. Un exemplo emblemático é a tradución da expresión italiana *per conto proprio* ('por conta propia') como *pour son compte*, na que se perde o matiz reflexivo de autonomía do orixinal. O capítulo conclúe cunha proposta de ampliación do estudo mediante o cotexo coa tradución máis recente, publicada por Gallimard en 2018, coa fin de abrir a análise a unha perspectiva diacrónica e diafásica que permita avaliar a evolución das estratexias fraseolóxicas nas distintas etapas da recepción dos textos calvinianos no ámbito francófono.

O capítulo 15, titulado «La fraseologia calviniana in ceco: Il caso di *Rozpůlený vikomt*», examina a única tradución ao checo de *Il Visconte dimezzato*, feita por Zdeněk Digrin en 1970. Na súa primeira sección, ofrécese unha caracterización lingüística detallada da lingua checa —idioma eslavo occidental altamente flexivo— con especial atención á súa variación diatópica e diastrática, así como ao seu sistema de casos, á marcación aspectual e á produtividade derivativa. A segunda parte do estudo dedícase á análise cuantitativa e cualitativa das estratexias de tradución empregadas na xestión das unidades *polirematiche*. Os resultados revelan unha marcada tendencia cara á monolexicalización como procedemento preferente, ben que tamén se constata o emprego de locucións idiomáticas e colocacións. Malia a prevalencia de equivalencias semánticas totais ou parciais, o estudo sinala unha inclinación do tradutor cara a rexistros arcaizantes, como exemplifica a tradución de *fare del bene* como *prokazovat dobrodiní*. O capítulo conclúe recalcando a necesidade de ampliar o corpus multilingüe CREAMY, promovendo a incorporación de novas traducións dunha mesma obra, co fin de fomentar estudos contrastivos orientados á observación de variacións tradutolóxicas interlingüísticas e intralingüísticas desde unha perspectiva diacrónica e tipolóxica.

O capítulo 16, «La fraseologia calviniana in inglese: Il caso di *The Cloven Viscount*», analiza a tradución inglesa de Archibald Colquhoun (1962). O estudo principia cunha contextualización lingüística sobre a evolución histórica do inglés, concibido como unha lingua híbrida, marcadamente analítica e carente dunha autoridade normativa centralizada, o que incide directamente nos criterios de segmentación e lematización empregados na plataforma CREAMY. Estas características tipolóxicas, xunto coa elevada variabilidade sintáctico-semántica das expresións idiomáticas en inglés,

supoñen desafíos metodolóxicos específicos que se abordan mediante a incorporación de categorías analíticas adicionais, como «tradución demasiado libre» e «non-traducido». Desde unha perspectiva cuantitativa, a análise revela unha tendencia dominante cara á simplificación estrutural: máis da metade das unidades *polirematiche* italianas tradúcense mediante formas *monorematiche* ou combinacións léxicas libres, reflectindo a orientación do inglés cara á economía expresiva. Malia que a equivalencia formal é limitada, a equivalencia semántica acadou un notable 80,9 %, cifra que avala a eficacia interpretativa da tradución. No plano sintáctico, as locucións verbais e preposicionais do orixinal italiano adoitan substituírse por *phrasal verbs*, construcións perifrásticas ou substantivos compostos. Por último, no que atinxe á marca variacional e ao valor de uso, o estudo identifica unha correspondencia global co orixinal, aínda que matizada por unha leve atenuación dos extremos estilísticos e por un incremento no uso de recursos hiperbolizantes.

O capítulo 17, «La fraseologia calviniana in nederlandese: Il caso di *De gespleten burggraaf*», asinado por Francesca Terrenato e Suze Anja Verkade, representa unha achega pioneira no ámbito da tradutoloxía fraseolóxica aplicada ao neerlandés. Esta lingua xermánica occidental caracterízase por unha alta produtividade composicional e unha estandarización diverxente no plano rexional, factores que condicionan significativamente as estratexias de tradución fraseolóxica. O estudo enfócase no tratamento das *polirematiche* italianas na tradución de Clément Hengst (1962), revelando que só unha parte minoritaria das unidades manteñen unha configuración fraseolóxica na lingua meta. A meirande parte, pola contra, reformúlanse mediante estruturas monolexicais ou combinacións léxicas libres. As equivalencias formais plenas resultan excepcionais, en tanto que as correspondencias semánticas totais son significativamente máis frecuentes, o que evidencia unha fidelidade substancial na transmisión do contido, a pesar dunha notable reconfiguración morfosintáctica. Non obstante, rexístrase un número non desdeñable de casos en que as traducións tende a se desvincular do orixinal, quer pola aplicación de estratexias tradutivas altamente libres, quer pola omisión directa da unidade fraseolóxica correspondente. Estas perdas funcionais vense acentuadas por unha tendencia xeral á desfigurativización e á neutralización estilística, indicios dunha estratexia niveladora condicionada pola norma estándar do neerlandés.

O capítulo 18, intitulado «La fraseologia nella traduzione francese del *Visconte dimezzato* di Italo Calvino (1952): Verso un'analisi bidirezionale», abre a cuarta parte do volume cunha proposta metodolóxica de carácter innovador: o desenvolvemento dun enfoque bidireccional que toma como punto de partida a tradución francesa (*Le vicomte pourfendu*, 2002) para facer unha análise fraseolóxica inversa. Este procedemento, aplicado ao corpus paralelo italiano-francés da plataforma CREAMY, permite non só cartografar as correspondencias entre texto fonte e texto meta, senón tamén identificar unidades fraseolóxicas que emerxen na tradución sen un correlato explícito no orixinal, revelando dinámicas de reformulación e adaptación interpretativa. O estudo alicérase na tipoloxía de *séquences figées* proposta por Klein e Lamiroy (2016), que clasifica as unidades fraseolóxicas do francés segundo parámetros estruturais, semánticos e pragmáticos. A partir desta base teórica, as unidades detectadas na tradución codifícanse

en función da súa categoría léxica, tipo fraseolóxico e grao de equivalencia formal co orixinal italiano. O capítulo aborda así mesmo os retos metodolóxicos vinculados á segmentación e lematización na lingua meta, así como as limitacións do *Trésor de la langue française* como fonte lexicográfica de referencia, especialmente no relativo á actualización e ás marcas de uso.

No capítulo 19, titulado «La fraseologia nella traduzione tedesca del *Visconte dimezzato* di Italo Calvino (1952): verso un'analisi bidirezionale», asinado por Sabine E. Koesters Gensini, esténdese o enfoque bidireccional á análise da versión alemá da obra (*Der geteilte Visconte*, 1957). Desde unha perspectiva tipolóxica, o estudo subliña unha profunda diverxencia estrutural entre as dúas linguas: a equivalencia fraseolóxica do tipo 1:1 resulta relativamente infrecuente, especialmente no ámbito das expresións idiomáticas. En troques, as colocacións —máis produtivas e gramaticalmente codificadas en alemán— tenden a derivarse de construcións non necesariamente *polirematiche* en italiano, o que reflicte unha reformulación adaptativa e creativa da fraseoloxía de partida. Esta elevada densidade fraseolóxica no texto traducido apunta a unha estratexia tradutiva orientada a intensificar a carga expresiva mediante recursos connotativos, rexistros marcados e unha figuratividade incrementada. A asimetría entre a forma e o contido é particularmente visible: namentres as equivalencias formais son escasas, as correspondencias semánticas alcanzan un alto grao de precisión, o que confirma a solidez interpretativa do texto alemán en termos de adecuación comunicativa e estilística. Do mesmo xeito, detéctase un desprazamento estilístico cara a rexistros máis literarios e emocionalmente matizados, en claro contraste co ton máis neutro e estándar do orixinal. Esta reconfiguración non responde exclusivamente a diferenzas lingüísticas, senón que reflicte tamén decisións tradutolóxicas condicionadas polas expectativas do lectorado xermanófono e por convencións editoriais historicamente consolidadas no sistema literario alemán.

O capítulo 20, «La fraseologia nella traduzione russa del *Visconte dimezzato* di Italo Calvino (1952): verso un'analisi bidirezionale» amplía a perspectiva bidireccional aplicándoa á tradución rusa (*Razdvoennyj vikont*, 1984). Tras un detallado repaso á recepción de Calvino no espazo soviético e á consolidación da fraseografía en Rusia, o estudo examina 495 *polirematiche* presentes na versión rusa, cotexándoas coas 790 documentadas no texto orixinal. A análise revela un baixo grao de equivalencia formal exacta, mentres que a correspondencia semántica alcanza aproximadamente a metade do corpus, xunto a unha proporción significativa de unidades sen correspondencia semántica. Este desfase entre forma e contido responde tanto a diverxencias tipolóxicas entre ambas linguas como a decisións tradutolóxicas deliberadas orientadas a unha intensificación discursiva. No plano variacional, conséntase un desprazamento estilístico cara a rexistros baixos: o uso de expresións coloquiais duplícase con respecto ao orixinal italiano, configurando unha estratexia de aproximación discursiva ao lectorado meta. Esta baixa do rexistro coexiste, porén, co uso puntual de recursos desvulgarizantes e referencias bíblicas, especialmente en certas pasaxes, como as relacionadas coa comunidade hugonote. A análise tamén pon de relevo a incorporación de figuras retóricas propias do folclore ruso, tales como metáforas intensificadoras, comparacións idiomáticas

e estruturas reduplicativas, que contribúen a reforzar a expresividade do texto meta. Finalmente, obsérvase unha tendencia marcada do ruso cara á concretización semántica e á segmentación explícita do contido, especialmente visible na reconfiguración de colocacións verbonominais e na formación de unidades terminolóxicas.

Por último, o capítulo 21, intitulado «La fraseologia nella traduzione nederlandese del *Visconte dimezzato* di Italo Calvino (1952): verso un'analisi bidirezionale», pecha a sección dedicada aos estudos contrastivos de tipo bidireccional cunha análise da versión neerlandesa de *Il visconte dimezzato*. A súa xénese presenta aspectos aínda non completamente esclarecidos. Particularmente, fórmase a hipótese dunha posible mediación indirecta a través da tradución inglesa, aínda que esta conxectura permanece en fase de verificación documental. O estudo baséase na sistematización de máis de mil unidades *polirematiche* identificadas no texto neerlandés. Estas distribúense maioritariamente entre combinacións de baixo grao idiomático, colocacións léxicas frecuentes e un corpus máis restrinxido de expresións idiomáticas consolidadas. Desde unha perspectiva estrutural, obsérvase unha clara prevalencia de construcións verbonominais, moitas delas con verbos separables, característicos do neerlandés. Estas construcións analízanse en función do seu grao de opacidade ou transparencia semántica. A nivel semántico, a estabilidade das equivalencias resulta considerablemente maior no caso das unidades con base metafórica ou metonímica, mentres que as expresións non-figurativas tenden a presentar maiores desafíos de correlación. Esta asimetría tradúcese nunha tipoloxía de equivalencias fortemente influenciada pola estrutura conceptual e discursiva propia de cada lingua. No plano estilístico, a versión neerlandesa caracterízase por unha relativa homoxeneidade no uso de rexistros estándar, en contraste coa variabilidade estilística do orixinal italiano, que alterna rexistros coloquiais, expresivos e mesmo marcadamente hiperbolizantes. Así mesmo, documéntase un proceso progresivo de desfigurativización e simplificación estrutural na tradución para a lingua meta, atribuíble tanto ás diferenzas sistémicas como ás estratexias de domesticación orientadas á norma discursiva do neerlandés contemporáneo.

Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino constitúe unha contribución rigorosa, innovadora e metodoloxicamente articulada ao ámbito da tradutoloxía descritiva e aos estudos fraseolóxicos multilingües. A través dun percorrido comparativo que abarca un extenso abano tipolóxico —que inclúe linguas románicas, xermánicas, eslavas e bálticas—, o volume ofrece unha cartografía detallada das estratexias de tradución aplicadas ás unidades fraseolóxicas do texto calviniano. Particular relevancia adquire a cuarta parte da obra, centrada na aplicación dun enfoque bidireccional á análise de corpus paralelos. Mesmo se aínda está nunha fase experimental, tal abordaxe abre liñas de investigación prometedoras, especialmente en contextos interlingüísticos marcados por diferenzas morfosintácticas profundas e por tradicións fraseolóxicas desemeillantes. A implementación da plataforma CREAMY representa, neste senso, un avance metodolóxico de grande alcance, ao facilitar a anotación, sistematización e comparación de corpus paralelos. Non obstante, o emprego de ferramentas automáticas para a segmentación e a lematización pon de manifesto certas limitacións técnicas, especialmente no que atinxe ao tratamento de linguas con

elevada flexión ou con variabilidade estilística e diastrática acentuada. Do mesmo xeito, a dependencia de repertorios lexicográficos non sempre actualizados produce nesgos que as autorías abordan cun enfoque crítico. Desde o punto de vista da representatividade lingüística, o volume logra un equilibrio notable entres as distintas familias de linguas europeas, achegando unha visión comparativa ampla, integradora e profundamente contextualizada. Este carácter transversal converte a obra non só nun estudo de caso sobre *Il visconte dimezzato*, senón tamén nun modelo operativo para investigacións futuras nos campos da fraseoloxía contrastiva, a lexicografía bilingüe e a teoría da tradución literaria en perspectiva *corpus-based*. Lonxe de constituír un peche, *Si dice in molti modi* configúrase como unha plataforma aberta para a exploración continuada dos mecanismos de transferencia fraseolóxica e das súas implicacións estilísticas, culturais e ideolóxicas, no marco dun multilingüismo dinámico e cada vez máis interconectado.

Alessia Paldera
Universidad de Sevilla (España)
ORCID: 0009-0008-3211-8632
alepal@alum.us.es

LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (2024): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. ISBN: 978-90-272-1787-5; 257 páx.

A obra *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad* foi publicada en 2024 pola editorial John Benjamins Publishing e ten tanto unha copia física como unha versión en *e-book*, sendo esta última identificada co ISBN 978-90-272-4640-0. Ademais, constitúe o volume 43 da colección IVITRA Research in Linguistics and Literature, que se centra en investigacións sobre literatura, lingüística, cultura e historia.

Esta obra foi editada por Mireia López Simó, Pedro Mogorrón Huerta e Analía Cuadrado Rey. Os tres son especialistas en lingüística. Mireia Lopez Simó ten estudos en Filoloxía Francesa e Hispánica, ademais dun mestrado universitario en Tradución Francesa e tamén é doutora en Tradución. Pedro Mogorrón Huerta é doutor en Filoloxía Románica e catedrático de Tradución e Interpretación; tamén é especialista

en análise contrastivo, lexicoloxía e fraseoloxía e dirixe o grupo de investigación FRASYTRAM. Analía Cuadrado Rey é licenciada en Filoloxía Alemá, conta cun mestrado universitario en Tradución Institucional; tamén é doutora en Tradución e participa no grupo de investigación FRASYTRAM.

Esta obra está centrada na fraseoloxía e destinada a un público específico, persoas tradutoras ou lingüistas, e principalmente trata sobre a tradución dos referentes culturais e as súas dificultades. Nas 257 páxinas que conforman este volume danse numerosos exemplos sobre os efectos e as consecuencias do emprego dunha linguaxe específica, explícase como abordar posibles traducións de referencias culturais e sinálanse as estratexias empregadas nalgúnas destas traducións.

A obra comeza cunha presentación onde se introduce a temática do libro (as referencias culturais na tradución), os obxectivos principais (atopar unha definición para «referentes culturais» e mostrar as dificultades para traducilos) e a súa estrutura. Seguidamente, a composición da obra continúa con trece capítulos ou artigos que analizan o obxecto de estudo dende unha perspectiva tradutolóxica en distintas linguas de traballo: francés-castelán, inglés-castelán, chino-castelán, ruso-castelán, romanés-francés e italiano-inglés.

Para poder facer unha distinción entre os trece capítulos da obra, decidimos organizalos en dúas partes. A primeira estaría conformada polos primeiros nove capítulos, onde se analizan as distintas clases de unidades fraseolóxicas vinculadas a unha cultura. Por outra banda, a segunda parte estaría conformada polos catro capítulos restantes, onde se estudan as

referencias culturais en textos que pertencen a áreas temáticas distintas ou de especialidade. Estes capítulos están redactados en diferentes idiomas: francés, inglés e español.

O primeiro capítulo ten como título «Phraséologie et noms de marque» e está escrito en francés por Natalia Soler Cifuentes (Universidad de Alicante, Université Sorbonne Nouvelle e Université Sorbonne Paris Nord), Aude Grezka (Université Sorbonne Paris Nord, Laboratoire d'Informatique de Paris Nord, LIPN, e Centre National pour la Recherche Scientifique, CNRS) e Jorge Garcia Flores (Université Sorbonne Paris Nord, LIPN e CNRS). O capítulo trata das «marcas», que son moito máis que simples representacións dun produto: poden chegar a representar un grupo de persoas, unha idea específica e ata integrarse na lingua e converterse en referentes culturais. O artigo comeza delimitando a definición de «marca» para facernos ver como é moito máis que un simple produto de márketing e que ten as súas orixes incluso na antiga Grecia. Segundo o estudo, as persoas autoras chegan á conclusión de que a marca se atopa un punto intermedio entre o nome propio e o nome común. Ao mesmo tempo, ofrecen diferentes rangos baseados no grao de lexicalización que presentan as marcas, dende inexistente ou débil ata completo. Estas marcas acaban por converterse en parte da lingua e por formar parte da cultura. Este proceso fai que sexan difíciles de comprender para as persoas estranxeiras, xa que non teñen sentido se se traducen de maneira literal. Ao mesmo tempo, comprender estas referencias é crucial para poder aprender unha lingua de verdade. Estas referencias poden aparecer en dicionarios, por exemplo, no caso de estar lexicalizadas, como podería ser o caso de *Kleenex*.

Máis adiante, atopamos varios exemplos de equivalencias entre os referentes culturais franceses e españois, dende totais ata algúns que non teñen equivalente directamente. Un exemplo de equivalente total sería *tirar como un clínex* por *jeter comme un Kleenex*. Logo, un exemplo dunha expresión sen unha equivalencia que inclúa unha marca sería *ser un bollicao*.

O segundo artigo, redactado en español, chámase «Unidades fraseolóxicas desautomatizadas marcadas culturalmente en la traducción al español de *Astérix et Obélix: Mission Cléopâtre*». A autora, Kendall Harteel, é profesora na Universitat d'Alacant. Kendall Harteel fai un estudo de como se fixeron as traducións de diferentes referentes culturais na obra de *Astérix et Obélix: Mission Cléopâtre*. Comeza coa definición de «desautomatización», que é o principal concepto que se trata neste capítulo para estudar as traducións. Kendall Harteel explica este concepto como o «[p]roceso que se desencadena en algunhas UF (unidades fraseolóxicas) cuando se les aplica intencionadamente cualquier procedimiento de manipulación o modificación creativa» (p. 20). Neste caso, as desautomatizacións son empregadas para adaptar as frases que se empregan na película *Astérix et Obélix: Mission Cléopâtre* (2002) para que encaixen co ambiente da época, que sería a de Cleopatra e Xulio César.

A metodoloxía empregada consiste en identificar e analizar as UF da versión francesa e examinar as traducións que se escolleron na versión española. A autora examina 7 UF, das cales 4 manteñen o carácter fraseolóxico, a desautomatización e o referente cultural; 1 foi traducida libremente e 2, a través do significado da expresión orixinal.

Imos poñer un exemplo de cada un destes grupos de UF da versión francesa e as súas traducións. A que mantén o carácter fraseolóxico sería *être (quelque chose) dans le papyrus*, que é traducido como *estar (algo) nos papirocómic*s. O segundo grupo, traducido libremente, sería, por exemplo, *aller (quelqu'un) se faire embaumer chez les Grecs*, que foi traducido como *tener que regresar (alguien) a Grecia*. A UF orixinal contén unha referencia á momificación (*se faire embaumer*, 'embalsamarse, momificarse') que tería sentido na época, pero o equipo tradutor escolleu unha UF sen a referencia ao embalsamento. Finalmente, no grupo de traducións a través do significado da expresión orixinal, teríamos *avoir (quelqu'un) la tête comme un gros char* ('ter (alguén) a cabeza como unha carroza'), que foi traducida como *padecer (alguien) dolores de cabeza*. En conclusión, o estudo realizado é moi interesante se se descoñece o que é o proceso de desautomatización.

O terceiro artigo, redactado en francés, ten por nome «La traduction français-espagnol de “voici” et de “voilà” dans *Les 7 boules de cristal*» e foi escrito por María Carmen Parra-Simón (Universitat d'Alacant). Este artigo é especialmente interesante en canto ás referencias culturais, porque, como ben indica a autora, estes dous termos, ao estaren tan arraigados na lingua francesa, non teñen nunca unha equivalencia total en español. Para estudar a tradución destes termos, a autora primeiro ofrece unha visión deles dende un punto de vista fraseolóxico e apunta os diferentes significados que teñen dependendo das circunstancias, de onde son colocados nunha frase ou incluso dependendo de que tipo de palabra os acompaña.

Para dar unha análise semántica, buscou estes dous termos en diferentes dicionarios franceses (*Larousse* en liña, *Le Robert* en liña e o *Trésor de la Langue française informatisé*). Unha vez feita esta pescuda, outorga a *voici* dúas funcións, de verbo e preposición. Para *voilà* atopa que entra dentro desas mesmas dúas categorías. Sabendo isto, fai unha análise de como é empregado cada termo para atopar a mellor tradución posible e decátase de que *voilà* é empregado para «Presentar, designar ou introducir» un 92% das veces, mentres que *voici* é empregado para «Presentar ou designar» un 56%, «Indicar unha explicación, un obxecto ou argumentar» un 13% e «Concluir, constatar» un 17%. Logo, mostra as diferentes técnicas empregadas para levar a cabo a tradución, como serían a adaptación, modulación ou a particularización.

Imos mostrar uns exemplos destas técnicas. Para a primeira, que sería a adaptación, temos *Ah! Voilà* como *¡Ah, sí!* ou *Et voilà* como *Ejem*. Para a modulación temos o exemplo de *Voilà qui est réglé*, cuxa tradución sería *Bueno, ya está todo hecho*. A última estratexia, a particularización, tería como exemplo *Voilà quelqu'un qui...*, cuxa tradución sería *ese señor*. Finalmente, remata a análise recalcando a importancia que ten que a persoa que traduce se adapte aos desafíos empregando diferentes técnicas.

O cuarto artigo, «Las colocaciones como fenómeno cultural», foi redactado en español por Iván Martínez Blasco (Universitat d'Alacant). Este autor forma parte do proxecto de FRASYTRAM, do que forman parte dous dos editores deste libro. Neste capítulo trátanse as diferentes construcións creadas con verbos soporte, que son extremadamente complicadas para os estudantes estranxeiros, xa adoitan ter un significado metafórico. Neste caso, o autor dá exemplos tanto en francés como en español. Para a metodoloxía

de análise emprega a noción de emprego predicativo (Gross 2012), que se refire a que cando as formas verbais dadas son susceptibles de nominalización, o son no seu emprego predicativo e non no soporte. O autor ofrece diferentes categorías para os verbos que compoñen as colocacións: verbos metafóricos temporais, verbos metafóricos aspectuais, verbos intensivos non aspectuais e verbos intensivos aspectuais.

O autor decide centrarse nos substantivos predicativos de sentimentos porque son os máis abundantes e levan intrínsecos un grao de intensidade. Isto funciona do mesmo modo en francés, que presenta características comúns co español. Podemos ver numerosos exemplos dos verbos e os seus equivalentes en español, o que é algo moi interesante en caso de necesitar as equivalencias nalgún momento. Algúns destes exemplos en español cos seus equivalentes franceses serían: *respirar alegría* con *respirer joie*; *alimentar el ego* con *cajoler l'ego*; *plantear dudas* con *planer des doutes*...

En conclusión, o autor menciona que isto só é un punto de partida para crear ferramentas máis elaboradas e que o seu traballo pode servir para comprender o funcionamento deste tipo de construcións complexas. É un tema aínda moi pouco desenvolvido e con escasa bibliografía pero atraente que, de estudarse máis a fondo, daría resultados moi interesantes dos que se beneficiarían moitas persoas.

O quinto artigo tamén está redactado en español e ten por nome «La mujer y los estereotipos de género en la fraseología española». A autora é Adelina Gómez González-Jover (Universitat d'Alacant), que tamén forma parte do grupo FRASYTRAM. A autora estuda o peso que ten a lingua en manter ou perpetuar estereotipos, prototipos e arquetipos sobre as mulleres. Nós, como sociedade, empregamos a lingua como vehículo para transmitir o que pensamos ou os nosos valores. Por si mesma, a lingua non é nin machista, nin homófoba nin racista; somos nós quen temos este tipo de valores e quen os transmitimos mediante a lingua.

A autora fai unha clasificación das categorías estereotipadas asociadas ao xénero de muller, que serían: características físicas; sexualidade; personalidade/actitude/habilidades; familia e rol doméstico; profesións e actividades; e, finalmente, idade e paso do tempo. Con isto sinala que todas as mulleres que non cumpran con estas esixencias patriarcais teñen como consecuencia a creación doutro estereotipo, negativo, ao se desviaren da norma. Cada unha destas categorías presentan as súas expresións lingüísticas fixas para facer que a muller se adapte e encaixe nelas, normalmente todas facendo referencia ao carácter submiso, doce e á maternidade, a ser unha boa madre... Algúns exemplos serían *mujer de su casa*, *madre del cordero*, *niña de sus ojos*... E, en caso de se desviar das categorías, empregaríanse expresións pexorativas contra as mulleres, desestimando o seu valor: *pasársele el arroz*, *bailar con la fea*, *putón verbenero*...

Na conclusión, a autora resalta a importancia de que a persoa tradutora sexa alguén que coñeza esta linguaxe para non seguir perpetuando este machismo empregando un vocabulario daniño. É importante que as persoas se decaten de que somos nós quen modificamos á lingua para convertela nunha ferramenta que discrimina e que tamén somos nós quen temos o poder para eliminar estas expresións e connotacións.

O sexto artigo está redactado en inglés e titúlase «Collocations of “woman” and “mujer” in the UN Parallel Corpus», está escrito por María López-Medel (Universitat d’Alacant). A análise deste capítulo levouse a cabo empregando o corpus paralelo das Nacións Unidas (United Nations Parallel Corpus, UNPC), que recolle as 6 linguas oficiais da organización. Este traballo ten como obxectivo analizar as traducións que se fixeron dende o inglés ao español en temas relacionados coas mulleres. María López-Medel fai un estudo que compara as ocorrencias das palabras relacionadas coas mulleres, como *woman*, *women*, *wife*, *married woman*, *marriage for/of girls*, entre outras, e as palabras relacionadas cos homes, como *man*, *men*, *husband*, *married man*, *boys*, entre outras.

Algo a destacar nesta análise é a asociación de palabras como *vítima*, *pobre*, *embarazada*, *rural*, *discriminación*, *agresión*, *violencia*, *violación* con *muller* cando se busca no corpus. A continuación, a autora sinala problemas que hai coa tradución que se fixo de termos como *child marriage*, que é un tipo de violencia exercida contra as mulleres e que en español se traduce como *matrimonio infantil*, *matrimonio precoz* ou incluso *matrimonio entre niños*. Este último termo ignora completamente o significado que ten o termo orixinal de ser unha forma de violencia que se leva a cabo contra nenas e mulleres.

A conclusión mostra que as traducións se levan a cabo de maneira que non expoñen o verdadeiro problema, senón que tratan de ocultalo e estigmatizalo (como sería o caso de *matrimonio entre nenos*) a pesar de ser un algo real que as mulleres viven hoxe en día. Tamén ensina como a maioría dos termos asociados á muller mostran os tipos de violencia que sofren hoxe en día, dende violencia sexual ata violencia física.

O sétimo artigo, redactado en francés, chámase «La traduction en français d’unités phraséologiques impliquées dans l’expression du désaccord en roumain» e foi escrito por Daciana Vlad (Universitatea din Oradea). Este capítulo trata sobre os problemas de tradución ao francés de unidades fraseolóxicas propias das interaccións orais, de fórmulas máis ou menos convencionais procedentes do romanés.

A autora escolleu varias estruturas: as exclamativas, que son as máis numerosas e teñen unha gran diversidade de funcións e flexibilidade na súa formación; as asertivas, que empregan como equivalentes un verbo de fala; as interrogativas, que se empregan na fala moito e que ás veces poden chegar a ser preguntas retóricas porque en verdade non buscan información; e as inxuntivas, que se forman cun subxuntivo da primeira persoa do plural. Logo, a autora mostra os diferentes graos de fixación, que poden ser completamente fixas ou semi-fixadas.

A autora presenta algúns exemplos sobre os diferentes tipos de correspondencias entre os termos franceses e romaneses, como sería a posibilidade de modular o verbo para que a equivalencia teña unha estrutura parecida á orixinal. Por exemplo, en *Le cam înflorești — Tu en rajoutes*, estase a cambiar o verbo en romanés (cuxa tradución literal sería *fleurir*, ‘floreecer’) para adaptalo ao francés (*rajouter*, ‘engadir’). Outro exemplo sería que unha estrutura en romanés poida non ter un verbo, pero que o equivalente francés si teña que presentar un: *Vorbe în vânt / Vorbe goale — C’est des paroles en l’air*; a tradución literal sería *Des paroles dans le vent* (‘Palabras no vento’), pero en francés engaden un verbo.

A solución que ofrece a autora para os problemas de tradución das UF é coñecer a fondo a lingua romanesa e a orixe das expresións para poder comprendelas mellor, xa que non sempre hai equivalentes en francés e estes dependen moito da fixación dos termos romaneses. Mesmo así, para rematar a conclusión, a autora explica como hai similitudes entre os dous idiomas e as súas estruturas de expresión de desacordo, por exemplo.

O oitavo artigo, en francés, titúlase «Équivalents culturels dans la traduction de locutions somatiques (roum. *gât* / fr. cou, *gorge*)» e foi escrito por Daniela Dincă e Ilona Bădescu, dúas académicas romanesas especializadas en lingüística da Universitatea din Craiova. O artigo analiza a conceptualización das partes do corpo nas locucións somáticas construídas en romanés, especialmente as que utilizan o lexema *gât*, que en galego se traduciría como *pescozo* ou *gorxa*. O texto clasifica estas comparacións en directas, indirectas, idiomáticas ou de cero connotacións culturais. O obxectivo principal do estudo é examinar as dificultades tradutolóxicas e as correspondencias culturais que xorden ao traducir entre o romanés e o francés.

O noveno artigo, redactado en español por Jian Qin, profesora da Universidade de Wuhan, titúlase «Los referentes culturales en el refranero chino». Nel, a autora propón unha análise dos refráns chineses dende unha perspectiva tradutolóxica e ofrece propostas para resolver os problemas que presentan as referencias culturais. O estudo céntrase en catro campos semánticos fundamentais: na muller, nos topónimos, no calendario e nos festivais chineses; e na superstición. Os referentes culturais chineses poden causar problemas dende un punto de vista tradutolóxico, pero estudar estes elementos pode axudar a comprender mellores estes refráns e facilitar a integración lingüística e cultural.

O décimo artigo, «De l'Antiquité à nos jours: Comment le droit est "devenu" une discipline culturelle dans la théorie et la pratique de la traduction», foi redactado en francés por Jorge Valdenebro Sánchez, profesor titular na Université de Lorraine. Este artigo céntrase na evolución histórica da maneira na cal se incorporaron os elementos culturais na tradución xurídica en Europa Occidental, con especial atención a Francia e España. Neste estudo examínase a evolución da atención cara á cultura nas prácticas de tradución do ámbito do Dereito.

Esta investigación destaca a importancia de coñecer o pasado para entender o presente, especialmente na tradución xurídica. Antes realizábanse traducións literais, influídas pola relixión; Agora, co dereito internacional, a tradución é moito máis complexa e enfronta novos retos.

O undécimo artigo foi redactado en inglés e ten como título «Ad-hoc specialized corpora in translation teaching: A progress report on the translation of web-based heritage tourism at the MA level». Está escrito por Gaia Aragrande, investigadora da Università di Bologna. Nel, presenta a creación dun corpus especializado en textos de turismo patrimonial (Heritage Tourism Corpus — HT Corpus) como unha ferramenta para axudar na tradución do italiano ao inglés. O estudo recolle os resultados do seu uso por primeira vez con estudantes dun mestrado da Universidade de Boloña, onde foi elaborado. Aínda que ten as súas limitacións, os primeiros resultados amosan unha mellora da calidade das traducións e un enfoque máis centrado no texto meta.

O duodécimo artigo, redactado en inglés e titulado «Transferring cultural references in sports and music entertainment domains of bilateral interpretation», é de Natalia Kolchugina (Euskal Herriko Unibertsitatea). Este artigo analiza a interpretación bilateral ruso-española nos ámbitos do deporte e do entretemento musical e a maneira en que inflúe a adaptación dos referentes culturais na súa calidade. A investigación combina a observación e o estudo experimental e mostra como os intérpretes experimentan limitacións para traducir os referentes culturais. Por esta razón, coñecer as dúas culturas é fundamental para poder facer unha interpretación correcta e de calidade, sen perder o sentido.

O décimo terceiro artigo, redactado en inglés baixo o nome de «The challenges of translation and interpretation in international projects: The case of the European Twinning project between Spain and Algeria», foi elaborado por Antonio Bueno García (Universidad de Valladolid). O artigo ofrece unha perspectiva práctica sobre os desafíos da tradución e a interpretación nun contexto internacional, tomando como estudo de caso o proxecto europeo PAPERS, revista académica que se centra na investigación e análise do Dereito da Unión Europea e a súa integración política e social. Tamén analiza os factores lingüísticos, culturais e sociais, o impacto da pandemia, metodoloxías de aprendizaxe e novas tecnoloxías en áreas como a educación, a tradución e a interpretación. A tradución e a interpretación foron esenciais no proxecto, o que demostra que sen unha boa comunicación intercultural non sería posible unha tradución real entre países e non se poderían levar a cabo este tipo de iniciativas.

En conclusión, o conxunto da obra ofrece unha visión multidimensional e interdisciplinaria da fraseoloxía e aborda de forma exhaustiva as dificultades tradutolóxicas asociadas ás unidades fraseolóxicas e ás referencias culturais. As investigacións ofrecen enfoques moi diversos que axudan a comprender o tema dende distintos contextos e dende distintas realidades sociolingüísticas; todo isto contribúe a un enriquecemento persoal de quen as le. Esta obra pode resultar interesante e innovadora para calquera persoa, profesional ou entusiasta, que teña o desexo de asimilar novos coñecementos sobre este ámbito e curiosidade por saber un pouco máis das novas investigacións nesta área. Consideramos que é especialmente interesante para nós, como estudantes de tradución, xa que nos deixa ver un pouco os tipos de problemas reais aos que nos podemos enfrontar no noso traballo e definitivamente enriqueceu o noso coñecemento sobre diferentes problemas tradutivos dos referentes culturais.

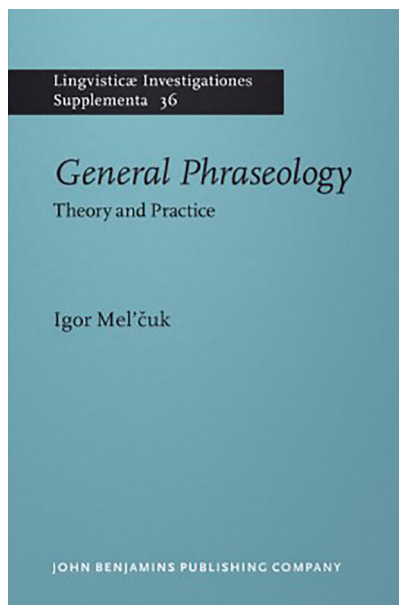
Claudia Almuíña Zafra¹
Universidade de Vigo (España)
claudiaalza@hotmail.es

Uxía Fraga Guillán²
Universidade de Vigo (España)
ORCID: 0009-0008-9753-8822
fraga.guillan.uxia@gmail.com

¹ Encargada da introdución da recensión e da análise dos sete primeiros capítulos da obra. A conclusión foi elaborada en conxunto.

² Encargada da presentación e da estrutura da obra, así como da recensión dos últimos seis capítulos.

MEL'ČUK, Igor (2023): *General Phraseology: Theory and Practice. Lingvisticae Investigationes Supplementa*, 36. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins. ISBN 978-90-2725-465-8, 281 pp.¹

O monográfico *General Phraseology: Theory and Practice*, escrito por Igor Mel'čuk e publicado en 2023 pola editorial John Benjamins Publication Company, constitúe unha achega fundamental ao eido da fraseoloxía. Mel'čuk, lingüista ruso-canadense de ampla traxectoria, é especialmente coñecido polo seu desenvolvemento do Modelo lingüístico do Sentido-Texto. Nesta obra presenta unha base teórica sólida e rigorosa froito de anos de investigación que aborda o conxunto fraseolóxico das linguas, sistematizando a definición, clasificación e funcionamento das unidades fraseolóxicas desde unha perspectiva formal e detallada.

A obra estrúcturase en once capítulos precedidos por unha introdución e seguidos por unhas conclusións. A estrutura do libro é clara e está coidadosamente dividida en capítulos e subseccións de diferente extensión. Cada un deles inicia cun recadro a modo de índice no que se anticipan os contidos desenvolto nel.

Na introdución, Mel'čuk ofrece unha guía de lectura en forma de preguntas e respostas concisas. Nela, o lingüista explica como se traballa con este monográfico, esbozando algúns aspectos técnicos, e establece o marco teórico, baseado na Teoría do Sentido-Texto e na metodoloxía lexicográfica do dicionario explicativo e combinatorio (*Explanatory Combinatorial Dictionary*). O autor xustifica algúns aspectos e decisións que toma na obra: especialmente, o uso dunha terminoloxía propia, sen chegar a afondar no problema terminolóxico existente; o enfoque exclusivamente sincrónico; o uso frecuente de exemplos en ruso e o carácter teórico da súa obra.

O primeiro capítulo comeza detallando o uso do termo *General Phraseology* para referirse á fraseoloxía como disciplina que estuda todas as fraseoloxías particulares das diferentes linguas, diferenciando así esta disciplina, que concibe como unha subdivisión da lexicoloxía, do seu obxecto de estudo. Mel'čuk establece a diferenza entre os frasemas e as expresións libres proporcionando exemplos que demostran o predominio nas linguas dos primeiros. O autor presenta as tarefas que ten que desenvolver a disciplina e defende que a fraseoloxía teórica debe articular un aparello conceptual xeral con definicións formais, rigorosas, concretas e universais, mentres que a fraseoloxía descritiva debe

¹ Tradución do castelán de Diego Rodríguez Vila (CRPIH).

inventariar e describir lexicograficamente os frasemas particulares. Neste capítulo, o propio Mel'čuk define esta monografía, subliñando que proporciona, por unha banda, un sistema dedutivo de nocións para describir todos os frasemas posibles en calquera lingua e, por outra, as indicacións para a descrición lexicográfica de cada tipo deles.

No segundo capítulo defínese o que é un frasema e preséntanse as dúas nocións esenciais, a saber, a selección restrinxida de compoñentes e a composicionalidade, ambas necesarias para a definición e posterior clasificación das unidades. Abórdase a primeira noción cunha descrición simplificada baseándose en dúas preguntas clave: que é un frasema e como se produce, o que facilita a comprensión por parte de quen le. A segunda noción trátase a partir do funcionamento da dependencia semántica, onde Mel'čuk recalca que tanto o significado e o significante dun signo como a súa sintaxe poden non ser composicionais semanticamente. O autor expón unha confusión existente na fraseoloxía, onde se fala indistintamente de composicionalidade semántica e de motivación ou transparencia. Porén, Mel'čuk aclara que a composicionalidade non pode ser parcial. Sobre esta base establece a súa tipoloxía xeral, dedutiva e universal para as linguas, que distingue tres clases de signos lingüísticos complexos: frasemas morféxicos (*Stop*), frasemas lexémicos (*bring up*) e frasemas sintácticos (*Boys are boys*). Mesmo presentando esta clasificación xeral, neste capítulo Mel'čuk explica que a obra se centra na descrición dos frasemas lexémicos, deixando os morféxicos e os sintácticos para os dous últimos capítulos.

No terceiro capítulo, Mel'čuk comeza a descrición da súa tipoloxía de frasemas lexémicos, que continúa ata o noveno capítulo. Delimita claramente a terminoloxía empregada e aclara que chama «frasemas lexémicos» ao que comunmente se coñece como «unidades fraseolóxicas». Estes frasemas divídense segundo a transición na que se presenta a restrición ao falante, isto é, na transición da representación conceptual dunha situación do mundo real á representación semántica (frasemas lexémicos conceptuais, como *Merry Christmas!*) ou na transición da representación semántica á representación sintáctica (frasemas lexémicos semánticos, como *do a favor*). Para cada tipo de frasema, avánzase unha subdivisión segundo a propiedade da composicionalidade, dando lugar a frasemas lexémicos semánticos que son composicionais (colocacións como *heavy accent*) e non-composicionais (locucións como *wet blanket*) e a frasemas lexémicos conceptuais que son composicionais (clixés como *Merry Christmas!*) e non-composicionais (nominemas como *Rolling Stones*). Após esta presentación, Mel'čuk inclúe un esquema que lle permite ao lectorado visualizar a división establecida. Este capítulo pecha coa explicación dos conceptos de cuasilexema, lexema desviado, unilexema e cuasiunilexema, que Mel'čuk engloba baixo os lexemas dexenerados e que lle serán de utilidade ao lectorado, posto que volven a aparecer en capítulos posteriores.

Os seguintes cinco capítulos están dedicados á descrición de cada tipo de frasema lexémico. Os capítulos do catro ao seis expoñen os frasemas lexémicos semánticos. O cuarto é o máis extenso de toda a monografía e aborda a descrición teórica dos frasemas lexémicos semánticos non composicionais, isto é, as locucións. As locucións caracterízanse en base ás nocións de non-composicionalidade, a discontinuidade semántica, o nivel profundo de

análise e a posibilidade de conter compoñentes lexémicos dexenerados. O autor, ante os estudos que falan de locucións con variables lexémicas, non acepta tal concepto, posto que defende que, se as locucións teñen diferenzas no seu significante, xa son dous signos diferentes e non poden ser variables. Perante isto, Mel'čuk propón empregar termos como «locucións sinónimas». Neste capítulo preséntanse tres clases de locucións segundo o grao en que o significado dos compoñentes está incluído no significado da locución, derivando en locucións fortes (*bring up*), semilocucións (*private eye*) e locucións débiles (*start a family*). O capítulo finaliza con algúns aspectos problemáticos das locucións, como a deformación artística, sobre a que Mel'čuk opina que non se debe ter en conta na fraseoloxía teórica. Tamén remata coa descrición lexicográfica das locucións segundo o nivel profundo, a rección, a estrutura sintáctica superficial e as indicacións morfolóxicas e sintácticas.

O quinto capítulo complementa a descrición das locucións e analiza detalladamente tres locucións algo problemáticas en ruso. Para cada unha delas, expón o problema encontrado, o status lexical da locución, a estrutura sintáctica e a descrición lexicográfica. Este capítulo cumpre unha función exemplificadora clave dentro da obra, xa que aplica a teoría desenvolta nunha práctica analítica. Os exemplos están en ruso e, aínda que se presenta unha descrición detallada en inglés, isto pode limitar o alcance do capítulo.

As colocacións, frasesmas lexémicos semánticos composicionais, abórdanse no sexto capítulo. Enuméranse catro propiedades para a súa definición: a composicionalidade, a presenza de compoñentes lexémicos complexos, a posibilidade de conteren lexemas dexenerados e de seren sintacticamente discontinuos. As colocacións poden diferenciarse segundo o colocado exprese unha información da base (colocacións con motivación semántica como *crime scene*) ou cumpra unha regra sintáctica sen engadir contido adicional (colocacións con motivación sintáctica como a conxunción subordinada *No sooner ... than*). Por mor do amplo número de colocacións nas linguas, Mel'čuk defende a necesidade de que os dicionarios e gramáticas inclúan información detallada sobre elas e que non se limiten ás definicións individuais de palabras. Ante isto, o autor explica como deben introducirse as colocacións nestes repertorios e que información se debe achegar para cada un dos tipos.

Os capítulos sete e oito están dedicados aos frasesmas lexémicos conceptuais. Segundo Mel'čuk, os nominemas, os frasesmas lexémicos conceptuais non-composicionais abordados no sétimo capítulo, son máis parte da enciclopedia ca do léxico dunha lingua, polo que non teñen especial interese na lingüística teórica nin na lexicografía. Por iso, só lle dedica unhas poucas páxinas, que enumeran algunhas propiedades destes frasesmas equivalentes a nomes propios (*Rolling Stones*) que designan o que se está dicindo sen proporcionar información relevante, ao non teren significado e non seren semanticamente composicionais.

O oitavo capítulo recibe maior atención por parte de Mel'čuk. Atopamos unha explicación detallada paso a paso de cada restrición que rexe os clixés, desde a transición da representación conceptual á estrutura semántica, e como se pasa desta última á estrutura sintáctica profunda. Catro tipos de clixés derivan da concreción e da

especificidade do referente de cada clíxé: apodos con valor de nome propio (por exemplo, *Crazy Horse*, cun referente concreto e específico), termemas (por exemplo, *Alzheimer's disease*, cuxo referente é concreto e xenérico), formulemas (cun referente abstracto e concreto, como é o caso de *Happy birthday*) e sentencemas (por exemplo, *A cat may look at a King* cun referente abstracto e xenérico). Mel'čuk expón que estes frasemas lexémicos conceptuais, é dicir, nominemas e clíxés, non deberían ter unha entrada léxica independente en repertorios lexicográficos impresos, dado que os primeiros teñen máis cabida na enciclopedia e os demais poden ser recollidos baixo a entrada da súa ancoraxe léxica.

No noveno capítulo, Mel'čuk aborda unha nova familia de frasemas, os pragmatemas, que deriva dun terceiro tipo de restrición, a restrición pragmática derivada da situación de uso. O autor aclara que non se trata dunha subclase de frasemas lexémicos, senón dunha categoría transversal. Mel'čuk repasa a interpretación do termo «pragmatema» usado nos seus estudos, que variou desde unha concepción estreita do termo, usado unicamente para formulemas, ata unha máis ampla, que abarca lexemas (*Pull/Push*), locucións (*Hold the line*), colocacións (*Wet paint*) e clíxés (*Beware of the dog*), todos eles restrinxidos pragmaticamente. Mel'čuk establece esta clase ben definida grazas a que os pragmatemas, semanticamente, expresan un estado psicolóxico interno da persoa falante e, sintacticamente, funcionan como enunciados completos. Este capítulo non achega información especial sobre a descrición lexicográfica dos pragmatemas. Incide soamente en que os lexemas ou sintagmas que son pragmatemas deben proporcionar a indicación da restrición pragmática e da información prosódica cando o requiran. Con ese capítulo remata a parte dedicada aos frasemas lexémicos.

Os dous últimos capítulos da obra atinxen os frasemas morfémicos e os frasemas sintácticos que, malia non ser os máis estudados, son realmente numerosos nas linguas. O estudo destes tipos de frasemas é menos habitual na literatura especializada, pero o autor demostra a súa relevancia teórica, especialmente do punto de vista dunha gramática formal e universal. O décimo capítulo acomete os frasemas morfémicos que, do mesmo xeito ca os lexémicos, son signos segmentarios. Estúdanse estes frasemas desde un punto de vista tanto diacrónico como sincrónico, mais deféndese en maior medida a descrición diacrónica, especialmente de cara á pedagogía. Canto á súa descrición e caracterización, os frasemas morfémicos son semellantes aos lexémicos debido ás propiedades fraseolóxicas que ambos presentan. Para a súa clasificación establécese a mesma división que para os frasemas lexémicos, segundo o nivel de restrición semántica (*forget*) ou conceptual (*Thanks*) e a subdivisión de cada grupo segundo a composicionalidade dos seus compoñentes. Así mesmo, Mel'čuk defende que estes frasemas morfémicos poden estar restrinxidos pragmaticamente e, en consecuencia, ser pragmatemas (*Stop*).

No derradeiro capítulo, o autor céntrase nos frasemas sintácticos, que, a diferenza dos frasemas lexémicos e dos morfémicos, non son signos segmentarios. Nestes frasemas, a restrición maniféstase a nivel das estruturas sintácticas complexas, como certas construcións fixas ou esquemas argumentais non-composicionais. A modo de exemplo, Mel'čuk menciona a locución sintáctica en inglés *Once a hero, always a hero*, que

segue o esquema «'ONCE [X] ALWAYS L' (X)'». Neste capítulo defínese correctamente o concepto de frasema sintáctico para evitar un problema terminolóxico existente: hai terminoloxías que designan expresións plurilexemáticas con características sintácticas particulares que non representan esta noción de frasema sintáctico. Mel'čuk cínxese a describir as locucións sintácticas, por seren os únicos frasemas deste tipo que se coñecen ata o momento. Presenta a súa descrición de forma detallada, dedicando unha sección a distinguilos doutros tipos de frases ou frasemas. É interesante estudar estas locucións sintácticas desde unha perspectiva teórica e, como apoio, o lingüista presenta unha listaxe non-exhaustiva de locucións sintácticas rusas. O autor incide na noción de lexema ficticio para a descrición destes frasemas, mais non desenvolve un apartado de descrición lexicográfica extenso, xa que se representan da mesma maneira ca as locucións lexémicas. Este tipo de frasemas completa a proposta de Mel'čuk, ao ampliar o concepto de frasema alén do ámbito léxico, amosando que as linguas codifican significados tamén a través de estruturas sintácticas recorrentes con comportamento fraseolóxico. Este capítulo pecha o percorrido teórico do volume e enlaza coas conclusións xerais do autor.

General Phrasology: Theory and Practice é o balance de máis de cincuenta anos de traballo e reflexión sobre a fraseoloxía desde unha perspectiva formal. A obra preséntase como o resultado dunha sistematización formal, rigorosa e pioneira do conxunto de conceptos que definen e explican os frasemas na lingua. A proposta de Mel'čuk baséase nun sistema dedutivo que emprega conceptos e nocións tomadas doutros ámbitos e niveis da análise lingüística, como a morfoloxía, a sintaxe ou a semántica.

Un dos maiores acertos do volume é a súa estrutura esquemática e sumamente clara. Cada capítulo inclúe esquemas, recadros, resumos e anticipacións do contido, o que facilita a comprensión dunha teoría densa e técnica. Alén disto, Mel'čuk ofrece explicacións detalladas sobre os signos e convencións tipográficas empregados nas anotacións, o que asegura a coherencia metodolóxica ao longo da obra. Tamén é destacable que Mel'čuk remite constantemente a definicións xa explicadas para establecer vencellos entre os conceptos, ao tempo que fai alusión a outras publicacións propias ou doutras autorías para que o lectorado poida ampliar e contextualizar os coñecementos que aborda en cada apartado. Por outra banda, Mel'čuk amosa unha actitude aberta ao recoñecer que algunhas cuestións poden ser rebatibles ou subxectivas, ao estaren ligadas á percepción da persoa falante. Así e todo, deixa claro que estas diferenciacións non afectan a clasificación que propón, ao se tratar dunha organización xeral válida para todas as linguas.

A pesar do avance que supón esta obra, a súa lectura presenta algunhas dificultades. Por unha banda, trátase dun texto altamente técnico, que presupón que o lectorado estea familiarizado coa terminoloxía e cos principios da Teoría do Sentido-Texto. Estes contidos teóricos avanzados poden resultar moi técnicos para o público non-especializado ou que se inicia no estudo da fraseoloxía. Por outra banda, o uso recorrente de exemplos en ruso, malia que explicados en inglés, pode dificultar a comprensión para quen non domine esoutra lingua, limitando así o alcance da obra.

O valor de *General Phraseology: Theory and Practice* é indiscutible no ámbito da fraseoloxía. Esta é unha obra recomendable para profesionais da fraseoloxía e da

lexicografía, posto que Mel'čuk sistematiza e formaliza un campo marcado por unha terminoloxía heteroxénea. En conclusión, estamos perante unha obra que supón un fito na fraseoloxía teórica. O enfoque dedutivo que se seguiu e mais a proposta de clasificación rigorosa e válida para todas as linguas converte esta obra nun texto de referencia.

Mélody Rodríguez Cebrián
Centro Universitario de la Defensa de Zaragoza (España)
ORCID: 0000-0001-7264-2473
rocebrian@unizar.es

MELLADO BLANCO, Carmen; MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2024). *O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representación na literatura brasileira do século XIX.* São Carlos: Pedro e João Editores. ISBN 978-65-265-0957-9. 146 pp.¹

O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representación na literatura brasileira do século XIX é unha publicación bilingüe, en español e portugués brasileiro, lanzada en 2024 pola editorial Pedro e João Editores, con sede na cidade de São Carlos, no Brasil. Asinan a autoría do libro, que conta con 146 páxinas, a profesora Carmen Mellado Blanco, da Universidade de Santiago de Compostela (España), e o profesor Vicente de Paula da Silva Martins, da Universidade Estadual do Vale do Acaraú (Brasil). O volume tamén presenta ilustracións realizadas polo profesor José Leite Junior, da Universidade Federal do Ceará (Brasil).

A obra inicia cunha breve nota de agradecementos, seguida do sumario e dun prólogo, escrito en español, no cal a profesora Mellado destaca a relevancia do estudo dos bibleísmos, isto é, dos

fraseoloxismos de orixe bíblica, como ferramenta para comprender a linguaxe figurada e a mentalidade de distintos pobos ao longo da historia. A autora enaltece a riqueza metafórica cristalizada nas Escrituras (en alusión á Biblia) e a súa incorporación na oralidade e na cultura das linguas europeas, suxerindo que a análise das unidades fraseolóxicas bíblicas ofrece un acceso privilexiado ás inquietudes humanas universais e ás formas ancestrais de pensar por imaxes.

Deseguido, despois de indicar cales son as xustificacións da escolla do tema abordado e delimitar os obxectivos da investigación, a autora explica a organización interna do volume, o cal está dividido en dúas partes principais: a primeira, titulada *Como os bibleísmos foram sendo incorporados às diferentes línguas e culturas*, está composta pola reedición de dous estudos independentes da propia autora, de cuño contrastivo e teórico, ambos desenvolvidos no ámbito do proxecto de investigación CONSTRIDIOMS: Construction Grammar and Phraseology: German and Spanish Constructional Idioms in contrast through Corpora, coordinado por Mellado na Universidade de Santiago de Compostela; a segunda, que ten por título *Thesaurus de bibleísmos da literatura brasileira do século XIX*, trátase dunha sección práctica e descritiva, de autoría do profesor Martins, na cal se detallan, mediante un glosario fraseolóxico, 41 bibleísmos supostamente extraídos da literatura brasileira do século XIX. Con todo, non se fai ningunha mención ás obras

¹ Tradución do portugués de Uxía Fraga Guillán (ata «[...] arredor do concepto de camiño») e Claudia Almuíña Zafra (desde «En primeiro lugar, a autora[...]») en conxunto (Universidade de Vigo).

literarias que, eventualmente, servirían de corpus para a investigación. Tampouco se describiron as escollos metodolóxicas adoptadas para a recompilación, catalogación, clasificación e/ou definición dos fraseoloxismos bíblicos que compoñen o traballo. Ao final do prólogo, Mellado reitera, porén, a importancia da diversidade pragmática e semántica dos bibleísmos entre linguas próximas, defendendo o potencial desa temática para o avance da fraseoloxía comparada.

O primeiro estudo que integra a parte teórica do libro ten como título *Locuciones y proverbios de origen bíblico: creación y difusión en alemán y español* e foi orixinalmente publicado na *Revista de Letras* da Universidade Federal do Ceará (vol. 36, n.º 1, 2017). Nel, a autora realiza unha análise comparativa baseada nun corpus constituído por 350 bibleísmos en alemán e 265 en español, observando as especificidades deses fraseoloxismos canto a súa creación, difusión, equivalencia interlingüística e marcas estilísticas. Para iso, aplícase unha abordaxe interdisciplinaria, integrando aspectos históricos, culturais, tradutolóxicos e lingüísticos.

A autora inicia a súa análise cunha discusión teórica sobre os chamados «internacionalismos», os cales se diferencian dos calcos por se trataren de unidades fraseolóxicas que xorden, simultaneamente, en diferentes linguas e presentan forma e contido similares, xa que derivan, xeralmente, dunha fonte común, como textos relixiosos, obras literarias de grande difusión ou proverbios creados con base en experiencias humanas universais. No entanto, a autora subliña que o simple feito de esas unidades existiren en varias linguas non implica que exista unha equivalencia plena. Ao contrario, hai diferencias formais, estruturais e pragmáticas significativas entre elas.

Por iso, adóitase considerar unha clasificación tipolóxica: os «bibleísmos literais», os cales manteñen unha proximidade formal cos textos bíblicos, e os «bibleísmos situacionais», que son construcións sen vínculo directo coa forma orixinal, mais semanticamente están inspirados en pasaxes da Biblia. Un dos principais méritos do traballo é o nivel de detalle tan minucioso dos exemplos fraseolóxicos que sustentan a clasificación proposta. A autora evidencia que moitos bibleísmos, mesmo aqueles con alta coincidencia formal, non corresponden plenamente aos seus equivalentes noutras linguas, en función de factores como: a multiplicidade de traducións da Biblia, a evolución semántica dos lexemas en cada idioma e a mediación cultural de cada comunidade lingüística. Por exemplo, o bibleísmo alemán *ein Dorn im Auge sein* ('ser unha espiña no ollo de alguén') ten correspondentes diferentes en ruso e polonés, revelando adaptacións simbólicas marcadas pola cultura local.

Outro aspecto relevante da análise é o impacto das tradicións relixiosas nas diferenzas cuantitativas e cualitativas entre os bibleísmos do alemán e do español. O luteranismo, por valorizar a lectura comunitaria das Escrituras, favoreceu a integración da citación bíblicas no uso cotián, o que explicaría o número significativamente maior de bibleísmos literais en alemán. Por outro lado, o catolicismo contrarreformista, que limitaba o acceso popular aos textos sagrados inhibiu ese proceso, facendo que moitos bibleísmos en español, por exemplo, xurdisen por vía oral, a través de sermóns, iconografía relixiosa ou obras devocionais, e non directamente da Biblia escrita.

A autora detense tamén na análise das diverxencias lexicais, estruturais e semánticas entre os bibleísmos nas dúas linguas. Expresións como *auf fruchtbaren Boden fallen* ('caer en terra fértil') non ten correspondente idiomático en español, e outras, como *wie Schuppen von den Augen fallen* ('caer dos ollos como escamas'), son pouco comúns ou inexistentes. Inversamente, expresións como *rasgarse las vestiduras* quedaron fixadas unicamente no español. Mellado demostra que aínda que os bibleísmos situacionais, ao xurdiren en contextos menos formais e estaren máis suxeitos á oralidade, son máis propensos á diverxencia, variación lexical e connotacións culturais propias. A autora ilustra esas diferencias con exemplos como *von Pontius zu Pilatus laufen* ('correr de Poncio a Pilato', no alemán) e *ir de Herodes a Pilatos* (no español), que, aínda que están inspirados en pasaxes bíblicas similares, expresan significados distintos.

Outro punto destacable deste estudo é a sección dedicada á presenza do léxico relixioso en fraseoloxismos populares, especialmente no español. A autora observa que, nese idioma, hai unha abundancia de expresións con forte carga relixiosa, moitas veces marcadas pola irreverencia ou blasfemia, que non teñen paralelos directos no alemán, como *montar un Cristo* ou *por los clavos de Cristo*. A explicación para ese fenómeno atópase na herdanza cultural da Península Ibérica, incluíndo a tradición moura, a presenza dos conversos ao xudaísmo e o catolicismo popular marcado por imaxes, santos e cultos públicos.

Finalmente, a autora sustenta que a investigación sobre bibleísmos debe ultrapasar a idea de que tales unidades son equivalentes por natureza. En vez diso, ela propón un modelo analítico que considera a orixe textual, os procesos de tradución, as dinámicas de oralidade e as mediacións culturais implicadas na consolidación das unidades fraseolóxicas, o que garante a posibilidade de replicación da análise a outras linguas e culturas.

En termos formais, o artigo cumpre os requisitos académicos dun estudo empírico rigoroso, cunha ampla base teórica. A súa estrutura é clara e articula a base conceptual, a análise contrastiva e as consideracións histórico-culturais. Dende un punto de vista crítico, a principal contribución do artigo está en demostrar que os fraseoloxismos de orixe bíblica constitúen un campo fértil para a investigación lingüística e cultural, permitindo comprender como os textos sagrados se resignifican nas linguas e culturas que os acollen. A tipoloxía clasificatoria proposta, que diferencia os bibleísmos literais dos situacionais, ofrece unha ferramenta analítica eficaz, sobre todo en contextos de tradución. No entanto, podería ser enriquecida mediante un profundamento na perspectiva pragmática e discursiva que considera o uso actual das expresións en contextos reais de comunicación.

O segundo estudo que compón a parte teórica do libro titúlase *Simbología religiosa y metáforas de la imagen del CAMINO en la Biblia* e foi orixinalmente publicado en 2020 na colección *De aquí a Lima. Estudios fraseológicos del español de España e Hispanoamérica*, organizado por Elena Dal Maso e editado pola editorial Edizioni Ca' Foscari, en Venecia (Italia). O artigo propón unha análise minuciosa do esquema de imaxe «camiño» na Biblia, investigando a súa estrutura metafórica, o seu simbolismo relixioso e a súa proxección na fraseoloxía da lingua española. O traballo insírese no campo da Semántica Cognitiva, cunha forte base teórica en autores como Lakoff, Johnson, Jäkel e Dobrovól'skij, e ten como obxectivo principal comprender como a

metáfora conceptual A VIDA É UN CAMIÑO se configura no texto bíblico e se reflicte en unidades fraseolóxicas do español.

Xusto na introdución, a autora delimita o ámbito do estudo e informa que a análise está centrada en pasaxes do Antigo e do Novo Testamento que empregan os lexemas de lingua española «camino» e «senda», considerados a partir do concepto de «esquema de imaxe», ou sexa, patróns cognitivos orixinados da experiencia corporal e espacial do ser humano, os cales son obxecto de estudo do campo teórico da Semántica Cognitiva. O artigo, a pesar da súa densidade teórica, non busca esgotar o tema, mais si ofrecer unha visión panorámica dos sentidos relixiosos e lingüísticos arredor do concepto de camiño.

En primeiro lugar, a autora explica con claridade os fundamentos teóricos da Semántica Cognitiva, en especial o papel dos «esquemas de imaxe», estruturas mentais básicas recorrentes na experiencia corporal, como *camino*, *contedor*, *verticalidade* e *forza*. O esquema de *camino* é descrito como unha estrutura linear composta por un punto de partida, unha ruta e unha meta, á que se lle asocian outros subesquemas como *obstáculos*, *desvío*, *progreso*, *contraforza* e *guía*. Esa estrutura, pola súa simplicidade na experiencia humana, preséntase como base ideal para a construción de metáforas conceptuais.

O valor do estudo destácase pola aplicación da mencionada estrutura cognitiva á linguaxe bíblica. A autora investiga o porqué da forte presenza de idiomaticidade do texto bíblico e atribúelle ese fenómeno á natureza figurativa da literatura hebrea, que emprega abundantemente quiasmos, parábolas, hipérboles e repeticións, ademais de posuír un contido altamente simbólico. Como resultado, as unidades fraseolóxicas orixinadas da Biblia estendéronse por diversas linguas e culturas. Aquí, a autora retoma a tipoloxía aplicada ao primeiro estudo para a clasificación dos bibleísmos, que serían: os literais, que manteñen unha correspondencia case exacta cos textos orixinais, e os situacionais, que condensan os significados bíblicos sen reproducilos formalmente.

Con todo, a autora non se limita á identificación de bibleísmos, senón que se centra en metáforas conceptuais orixinadas do esquema *camino* e en como sustentan as unidades fraseolóxicas do español. Entre as metáforas analizadas están: A VIDA VIRTUOSA É UN CAMIÑO RECTO E CLARO; PECAR É DESVIARSE DO CAMIÑO; A MORTE É A FIN DO CAMIÑO; A LUZ É O BEN; AS TEBRAS SON O MAL. Esas metáforas son ilustradas con pasaxes bíblicos amplamente coñecidos, como o *Salmos 23* e *Xoán 14:6* («Eu son o camiño, a verdade e a vida»), e por expresións idiomáticas como *ir por el buen camino*, *apartarse del buen camino*, *estar perdido* ou *desviarse del camino recto*, entre outras.

O artigo tamén destaca a relevancia de tres tipos de motivación metafórica para a formación das expresións idiomáticas, que serían: i) motivación experiencial, baseada en interaccións corporais e perceptivas co mundo. Por exemplo: os camiños rectos permiten visión clara, os camiños tortuosos son perigosos; ii) motivación simbólica, relacionada coa tradición cristiá, que asocia o ben coa luz, a rectitude e a elevación; iii) motivación intertextual, que se refire á reiteración das metáforas na literatura e na tradición cultural occidental, como nos textos de Jorge Manrique ou nos *Milagros de Nuestra Señora*, do monxe Gonzalo de Berceo.

A análise é enriquecida pola presentación dunha táboa final que sistematiza os paralelismos entre os compoñentes (os chamados *slots*) do dominio fonte CAMIÑO e os do dominio meta VIDA, consolidando as relacións entre viaxeiro e crente, meta e Deus, camiño claro e vida virtuosa, camiño escuro e pecado, entre outras.

Dende un punto de vista crítico, a orixinalidade do traballo reside na articulación entre a teoría cognitiva contemporánea e a exegese bíblica, con aplicación concreta na fraseoloxía do español. Mellado logra demostrar como as estruturas metafóricas fundadas na experiencia corporal e espacial, que son moitas veces tratadas de forma abstracta, atopan unha expresión concreta e histórica na linguaxe sagrada e nos seus desenvolvementos lingüísticos. Ademais, a autora contribúe á comprensión do papel das metáforas relixiosas na construción da moral, suxerindo que, na Biblia, o xuízo sobre a dirección do camiño (recto ou tortuoso, luminoso ou escuro) é máis importante que o progreso ou as etapas da vida.

A linguaxe do estudo é clara e accesible, aínda que densa en contido, e a argumentación está ben articulada, con exemplos pertinentes e diálogo constante cunha bibliografía especializada. A inclusión de pasaxes bíblicas ilustrativas, así como o organigrama do esquema principal do camiño e os seus subesquemas, ademais da pintura *El camino al cielo y al infierno*, atribuída a Gustav Peters, reforzan a dimensión simbólica da análise.

En resumo, o traballo é unha valiosa contribución aos estudos fraseolóxicos e á lingüística cognitiva, aplicada aos textos relixiosos. A análise do esquema de imaxes do camiño na Biblia non só alumea os mecanismos lingüísticos da formación de metáforas, senón que tamén revela como os mecanismos configuran a nosa concepción da vida, a moral e o destino.

A segunda parte do libro, por outra banda, escrita polo profesor Martins, está escrita en portugués brasileiro e consiste nun repertorio de 41 unidades fraseolóxicas de orixe bíblica organizadas en orde alfabética, nun formato semellante a un glosario. Cada entrada está composta por unha microestrutura que inclúe os seguintes elementos: significado idiomático da unidade, pasaxe bíblica de orixe, exemplos de contextos de uso e, eventualmente, variacións fraseolóxicas. Como exemplo, cítase a expresión bíblica *com o suor do seu rosto (comer o pão)* na que a explicación idiomática se refire á noción de traballo necesario para a subsistencia. A súa orixe está no versículo de *Xénesis* 3:19 e presenta a variación fraseolóxica *à custa do suor de seu rosto*. O contexto de uso exemplifícase mediante un conxunto de citas, supostamente atribuídas a autorías da literatura brasileira oitocentista.

Porén, a pesar da riqueza de información e da proposta de vincular os bibleísmos mencionados á tradición literaria do século XIX, existe unha significativa lagoa metodolóxica: o corpus literario que sustenta os exemplos de contexto non está explicitamente presentado. Tampouco se especifica cales son as obras que foron analizadas para a selección das ocorrencias. A ausencia de tal indicación compromete a transparencia e a reproducibilidade da investigación, facendo ambigua a orixe das citas e impedindo unha verificación precisa das fontes, o que é un punto crítico en traballos de ámbito científico.

Ademais, existe unha discordancia estrutural e temática na composición xeral da obra. Ben que os dous estudos da profesora Carmen Mellado Blanco, incluídos na primeira parte, contribúen significativamente á comprensión dos bibleísmos no ámbito dos estudos fraseolóxicos interlingüísticos, a súa reedición no presente volume resulta metodoloxicamente desvinculada do propósito establecido no título do libro. Os artigos, centrados na comparación entre o alemán e o español, non abordan o portugués brasileiro, nin establecen unha relación directa coa literatura brasileira do século XIX. Tamén, as contribucións teóricas presentadas por Mellado, como a distinción entre bibleísmos literais e situacionais e a aplicación da semántica cognitiva ao esquema de imaxes do *camión*, non se revisan, referencian nin aplican na descrición das unidades fraseolóxicas elaborada por Martins na segunda parte. A ausencia de articulación entre a teoría e a práctica compromete a cohesión do volume como obra científica, limitando a súa eficacia como contribución sistemática ao campo da fraseoloxía bíblica no contexto brasileiro.

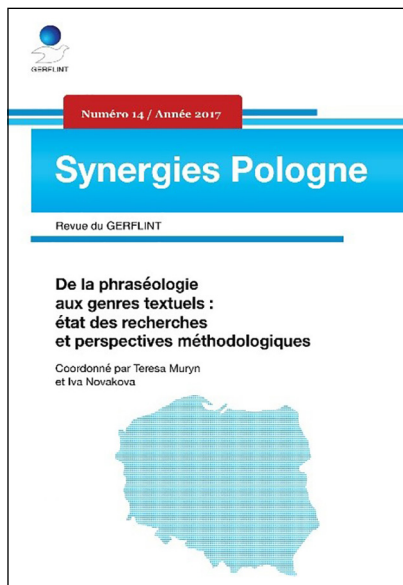
En vista disto, é posible afirmar que a estrutura do libro carece de coherencia interna entre as súas partes constituíntes. A xustaposición de dous bloques temáticos autónomos, un cun perfil teórico, sen relación co portugués, e o outro descritivo e aplicado á literatura brasileira, sen a debida articulación metodolóxica, prexudica a natureza orgánica do volume e a claridade do seu obxectivo científico. A proposta de investigar a representación da fraseoloxía bíblica na literatura brasileira oitocentista esixiría, para acadar un maior rigor, tanto a aplicación dos conceptos presentados nos estudos introdutorios á análise dos datos como a explicación detallada do corpus empregado. Sen isto, o libro oscila entre unha colección de estudos previamente publicados e un glosario temático, sen configurarse como unha obra cohesiva e metodoloxicamente fundamentada sobre a presenza e función dos bibleísmos na literatura brasileira do século XIX.

Porén, a pesar das limitacións sinaladas respecto á estrutura e á articulación interna do volume, o libro representa unha contribución oportuna para o campo da fraseoloxía no Brasil, especialmente porque aborda un tema que aínda non está moi explorado nos nosos estudos lingüísticos: os bibleísmos e a súa inserción na tradición literaria brasileira. Destinado a un público académico composto por investigadores, estudantes de Letras, persoas estudosas da lingüística lexicográfica e aquelas persoas interesadas na fraseoloxía e na literatura, o traballo ofrece un punto de partida interesante para a investigación en profundidade sobre as unidades fraseolóxicas de orixe bíblica na lingua portuguesa. Ao recopilar e sistematizar os bibleísmos que forman parte do patrimonio discursivo nacional, aínda que de maneira preliminar, a obra facilita o acceso a un universo metafórico de forte impacto cultural e simbólico, contribuíndo ao recoñecemento da importancia dos fraseoloxismos bíblicos como obxectos lexítimos de análise lingüística, histórica e literaria.

Para concluír, o libro remata cunha lista completa das referencias bibliográficas á que segue unha nota de presentación con información sobre a autora, o autor e o ilustrador responsable das imaxes que acompañan a obra.

Angelo de Souza Sampaio
Universidade Federal da Bahia (Brasil)
ORCID: 0000-0003-2262-3041
angelosampaio84@gmail.com

MURYN, Teresa & NOVAKOVA, Iva (coord.) (2017) : *De la phraséologie aux genres textuels : état des recherches et perspectives méthodologiques*. *Synergies Pologne*, numéro 14. Kraków : GERFLINT. ISSN : 1774-7988 / ISSN de l'édition en ligne : 2261-3455.¹

1. Presentación do libro

O número 14 da revista *Synergies Pologne*, que forma parte da colección de revistas *Revue Synergies*, foi publicado en 2017 e foi posto en liña o 28 de abril do 2018. A presente recensión trata sobre este número titulado *De la phraséologie aux genres textuels : état des recherches et perspectives méthodologiques*. Esta entrega reúne unha serie de artigos que tratan os problemas relacionados coa fraseoloxía e o estudo dos xéneros textuais.

O número pon a énfase nas estruturas lingüísticas prefabricadas frecuentemente designadas con termos como *secuencias fixas*, *colocacións*, *segmentos repetidos* ou *rutinas discursivas*, e no seu papel na identificación dos xéneros textuais. Este número, coordinado por un binomio internacional de investigadoras de

renome, Teresa Muryn e Iva Novakova, agrupa catorce contribucións que analizan os vínculos entre a fraseoloxía e a tipoloxía textual. A obra comeza cun prefacio, asinado polas coordinadoras, que presenta os obxectivos metodolóxicos e teóricos subxacentes ao enfoque do volume. Este prefacio ofrece unha perspectiva global do número, que considera o texto como unha construción de secuencias prefabricadas como resultado de operacións retórico-léxico-sintácticas.

Esta entrega examina a maneira na cal os segmentos prefabricados estruturan os textos e permiten a súa clasificación nos distintos xéneros específicos (científico, xornalístico, literario, publicitario...) partindo da premisa de que estas estruturas contribúen, entre outros, á caracterización dun xénero ou dun subxénero textual particular. As contribucións organízanse arredor de varios eixes complementarios, que combinan perspectivas teóricas e empíricas variadas. Xorden catro enfoques principais:

- **O enfoque corpus-driven:** este termo, tomado do inglés e de difícil tradución (malia que a expresión *guiado por corpus* podería constituír un equivalente), designa unha metodoloxía baseada na observación das fontes textuais antes de formular calquera hipótese teórica. Este enfoque apóiase na análise de corpus coa axuda de métodos léxico-estáticos, que permiten identificar motivos textuais específicos e comprender mellor os xéneros textuais a través do estudo amplo da fraseoloxía.

¹ Tradución do francés de Uxía Fraga Guillán (Universidade de Vigo).

- ***O enfoque baseado na tipoloxía dos xéneros:*** esta perspectiva ocúpase de xéneros textuais concretos (tales como as novelas de fantasía, as novelas policiais ou os textos científicos) para identificar as unidades fraseolóxicas que son propias de cada un analizando as súas propiedades sintácticas e semánticas.
- ***O enfoque pragmático e sintáctico:*** este orientación explora o papel das estruturas fraseolóxicas en distintos tipos de discursos, poñendo de manifesto a súa función e o seu impacto comunicativo.
- ***O enfoque modelizante:*** algúns traballos procuran elaborar un modelo de análise das colocacións, combinando os niveis semántico, sintáctico e discursivo, co obxectivo de proporcionar unha descrición máis precisa das relacións fraseolóxicas.

2. Contido do número

Este número está composto por artigos dun equipo internacional, marcado por unha forte representación polaca e que agrupa especialistas de renome no campo. Entre eles figuran: Francis Grossmann; Iva Novakova e Julie Sorba (cunha contribución conxunta); Olivier Kraif; Teresa Muryn e Małgorzata Niziołek (cunha contribución conxunta); Alicja Hajok; Katarzyna Gabrysiak; Małgorzata Niziołek; Lidia Miladi; Anna Krzyżanowska; Yauheniya Yakubovich; Frédérique Brin-Henry e Marie-Laurence Knittel (cunha contribución conxunta); Safa Zouaidi e Joanna Jereczek-Lipińska. Os perfís científicos de cada autoría están presentes ao final do volume.

O estudo de Francis Grossmann baséase nas pasaxes onde se presentan relacións interpersoais nas novelas de Georges Simenon e Patrick Modiano, destacando a súa natureza prefabricada e o seu papel na dinámica narrativa. Aínda que estas presentacións se fundamentan en fórmulas convencionais, participan activamente na construción do rito social na mímesis novelística. A análise presenta os motivos recorrentes, tanto dende o punto de vista léxico-sintáctico como do literario, especialmente o da falsa identidade, e explora a súa función na economía narrativa das obras analizadas.

A contribución de Iva Novakova e Julie Sorba céntrase na análise das lexías *meurtre*, *crime* e *assassinat* (homicidio voluntario, crime e asasinato) nun corpus de novelas policiais contemporáneas en francés, a través de métodos derivados da lingüística instrumental. As autoras exploran a noción emerxente de motivo identificando secuencias fraseolóxicas construídas arredor destes termos. O estudo destaca as súas similitudes ao mesmo tempo que revela as súas particularidades sintácticas, semánticas e discursivas, e achegan deste modo uns resultados inéditos sobre as súas diferenzas de uso.

O artigo de Oliver Kraif propón un estudo textométrico comparativo entre as novelas policiais en francés e os seus equivalentes traducidos do inglés. O autor sostén que as traducións poden ser empregadas para analizar os subxéneros literarios, a diferenza da tradición da lingüística de corpus, que as considera polo xeral pouco fiables. Ao examinar as distorsións presupostas nos textos traducidos, demostra que a lingua traducida non

presenta especificacións suficientemente marcadas para ser considerada como un terceiro código que se teña que excluír dos estudos dos subxéneros literarios.

O estudo de Teresa Muryn e Małgorzata Niziołek explora a función dos xéneros presentes nas novelas policiais apoiándose en dous intertextos principais: o interrogatorio, procedente do discurso policial, e a crónica de sucesos, pertencente ao discurso xornalístico. Estas dúas formas considéranse marcadores xenéricos que estruturan o relato policial. Esta análise baséase nun corpus de novelas policiais de autores francófonos e estranxeiros.

Alicja Hajok analiza as características lingüísticas dos contos infantís apoiándose na fraseoloxía ampliada. O obxectivo é identificar as estruturas léxico-sintácticas recorrentes, especialmente as comparativas. O estudo ancorado nas investigacións do grupo DiSem, destaca a importancia das repeticións lexicais e da fixación discursiva na cohesión do texto. A autora subliña que certas estruturas, tales como as comparacións ou as intensificacións, son típicas dos contos e contribúen á súa organización textual. Por último, cuestiona a xerarquía ente os distintos tipos de estruturas polipredicativas.

O seguinte artigo interésase polas estruturas léxico-sintácticas empregadas para expresar a finalidade nos textos científicos. Baseándose na metodoloxía do grupo de investigación DiSem, Katarzyna Gabrysiak identifica esas estruturas e analiza a súa distribución nas diferentes partes dun texto científico (introdución, desenvolvemento e conclusión). O seu obxectivo é contribuír á elaboración dunha matriz léxico-sintáctica propia deste tipo de texto. O estudo pon de relevo a diversidade de medios lingüísticos utilizados para expresar finalidade, destacando o seu carácter estruturador na cohesión do discurso científico.

O estudo de Małgorzata Niziołek analiza como se expresa o medo na literatura fantástica francesa do século XIX e de principios do XX. Esta investigación enmárcase nun proxecto que ten como obxectivo establecer un perfil fraseolóxico do xénero que se centre no medo, o exceso e a incerteza. Combinando os enfoques dedutivos (*corpus-based*, 'baseados en corpus') e indutivos (*corpus-driven*, 'guiados polo corpus'), a análise revela estruturas léxico-sintácticas recorrentes que serven de marcadores estilísticos e facilitan a identificación do xénero. Os resultados mostran que a intensificación do medo, que segue un crescendo emocional, constitúe unha característica esencial do fantástico. A representación do descoñecido, a fonte do terror, materialízase a través de procedementos lingüísticos típicos que estruturan a narración.

Lidia Miladi analiza os medios lingüísticos utilizados para pór de relevo o contido dos slogans publicitarios en francés. Identifica moitos procedementos, tales como a segmentación, a utilización do pronome indefinido *on*, os deícticos, os adverbios intensificadores e focalizadores, así como os marcadores de totalidade como *tout(e)* e *tous*. A análise, baseada nun cento de slogans, fundaméntase na teoría do enfoque metainformativo para explicar como a topicalización e a focalización chaman a atención sobre certos elementos do discurso.

O traballo de Anna Krzyżanowska destaca a dimensión dinámica das secuencias fixas do discurso xornalístico, e mostra como o seu significado se reconstrúe en contexto. Lonxe

de seren expresións inamovibles, esas secuencias son manipuladas estratexicamente polo equipo de xornalistas para producir efectos estilísticos, humorísticos ou críticos. Esas modificacións, tales como a substitución ou a adición de palabras, favorecen a emerxencia de novos efectos semánticos derivados da combinación de significados denotativos, connotativos e contextuais. A análise salienta o papel creativo dos xornalistas, que aproveitan esas estruturas para captar a atención do lectorado e afirmar a súa posición discursiva.

O artigo de Yauheniya Yakubovich presenta as conclusións da súa investigación doutoral sobre a desfixación dos frasemas na poesía en seis linguas (francés, catalán, castelán, bielorruso, ruso e polaco). Despois dunha introdución ás nocións teóricas, o estudo analiza as regularidades lingüísticas e estilísticas da desfixación observadas nun corpus multilingüe. A autora sinala que, ben que a desfixación era antes algo excepcional en poetas como Rabelais ou Shakespeare, agora converteuse nunha tendencia destacada nos poetas modernos. O obxectivo do estudo é recoller e sistematizar esas transformacións para comprender mellor o seu papel estilístico e lingüístico na poesía contemporánea.

A contribución de Frédérique Brin-Henry e Marie-Laurence Knittel analiza o uso do nome *difficulté(s)* ('dificultad(es)') nos escritos formais profesionais e científicos no ámbito da logopedia. O estudo examina en particular os verbos que introducen este termo, distinguindo os verbos soporte (como *avoir*) e os relacionados coa análise, coa causa ou coa evolución do problemas de linguaxe. Os resultados mostran que eses verbos reflicten a percepción dos logopedas das dificultades encontradas polos pacientes. O artigo propón ademais pistas para perfeccionar a análise, especialmente por unha comparación coa lingua xeral e outros corpus científicos.

O estudo de Safa Zouaidi propón un modelo funcional integrador para analizar os verbos de afecto en francés e árabe, comparando dous verbos de emoción (*énervé* e *şaydaba*) e dous verbos de sentimento (*admirer* e *şafzaba*). A análise céntrase nas súas dimensións semánticas, sintácticas e discursivas e estuda especialmente as súas colocacións e os seus comportamentos en diferentes construcións (activa, pasiva, pronominal). O estudo, baseado no corpus EmoBase (francés) e ArabiCorpus (árabe), pon de manifesto as similitudes e especificidades das dúas linguas, o que contribúe de forma innovadora á análise do léxico afectivo.

O artigo de Joanna Jereczek-Lipińska analiza as quendas de preguntas nas sesións de *Questions au Gouvernement* en Francia e destaca a súa función estratéxica e polémica nos discursos parlamentarios. A través dun estudo discursivo e logométrico das sesións de 2016 e 2017, a autora mostra como as cuestións, malia que organizadas, convértense nun auténtico enfrontamento político. A oposición utilízalas para poñer o goberno baixo presión, comentar as súas decisións e expor os seus defectos. Este exercicio, caracterizado polos enfrontamentos verbais e unha forte teatralidade, constitúe un control do poder e unha proba da resiliencia política dos cargos electos.

3. Conclusións da lectura

O volume amosa unha preparación coidada dos artigos, cunha calidade de redacción correcta, propia dun estilo científico rigoroso. Todos os artigos teñen coherencia coa temática global do volume. A fixación lingüística é un fenómeno complexo e multiaspectual que é necesario analizar tendo en consideración polo menos dous niveis de estudo: o lingüístico, ligado ao sistema, e o relativo ao aspecto textual e discursivo. As realizacións discursivas das unidades fraseolóxicas permiten observar moitos procedementos importantes para a fixación tales como por exemplo variacións, adaptacións, modificacións e desfixacións.

O volume no seu conxunto é consecuente e enche un baleiro importante no campo das investigacións sobre fraseoloxía. Aínda que os corpus potenciais sexan numerosos e os textos a estudar sexan abundantes, a pescuda de fraseoloxía nos textos segue a ser relativamente rara, o que confire a esta iniciativa unha pertinencia particular. Este número temático representa polo tanto unha excelente idea, achega novas perspectivas e enriquece considerablemente os coñecementos nesta área específica.

Paweł Golda

Uniwersytet Śląski w Katowicach (Polonia)

ORCID: 0000-0001-5505-7731

pawel.golda@us.edu.pl

Monika Sułkowska

Uniwersytet Śląski w Katowicach (Polonia)

ORCID: 0000-0001-9254-5443

monika.sulkowska@us.edu.pl²

² Esta recensión foi redactada e editada en conxunto por Paweł Golda e por Monika Sułkowska.

RIBES LORENZO, Juan Manuel (2022): *Las palabras diacríticas en fraseología histórica*. Berlín: Peter Lang. ISBN 978-36-3187-1461; 467 páxs. <https://doi.org/10.3726/b19633>¹

Pensar que moitas palabras perecen e perden co tempo a súa vitalidade é simplemente un xuízo moi simplista. Cada palabra deixa a súa pegada na memoria colectiva dos falantes dun idioma e loita por sobrevivir, aínda cando ten que facelo en común con outras. E esta é a mensaxe deste libro. Chamáronas *palabras diacríticas* pero deberan ter o nome de *palabras enérxicas* porque tiveron a forza suficiente para ser recordadas e prestarse a ser útiles a un caudal fraseolóxico onde son empregadas moitas delas.

Esa é a mensaxe principal da obra de Juan Manuel Ribes Lorenzo titulada *Las palabras diacríticas en la fraseología histórica* e, aínda que o seu autor é mozo, demostrou en varias das súas investigacións publicadas e agora neste libro que a sincronía e a diacronía van da man nun idioma repleto de unidades fraseolóxicas e, especialmente, nun campo tan

complexo e movedizo como o desta disciplina. Desta forma o libro recolle os principios lingüísticos que actúan no funcionamento das palabras diacríticas que compoñen as unidades fraseolóxicas reunidas nel e analízalas a partir da combinación da fraseoloxía histórica, a lingüística de corpus e a lexicografía española.

Trátase dunha obra de 467 páxinas escritas en español e publicada pola editorial Peter Lang GmbH no 2022. Está estruturada, ademais da introdución, as conclusións e a bibliografía, en 5 capítulos de desenvolvemento e cunha análise integral de 35 palabras e 100 locucións ou variantes locucionais confrontadas entre outros corpus, co CREA, o CORPES, o CORDE e diversas obras lexicográficas de matiz diacrónico, entre outras o DEL, o DUE e o DEA. A concepción de palabra diacrítica no español de hoxe, tomada como voz existente unicamente nunha construción fraseolóxica, permitiu establecer as seguintes palabras para o seu estudo: *almorzadas, andana, antemano, balde, barzones, bies, bocajarro, borbollones, bruces, carona, cercen, consuno, costadillo, cuclillas, granel, hinojos, horcadas, hurtadilla, inopia, mancomún, mansalva, nado, oxe, postremas, redropelo, reoyo, ristre, rondón, soslayo, traque, trasmano, troche, ultranza, vilo e voleo*

Non son dos que describen o que contén cada capítulo, pero si quero afirmar como profesor de Historia da Lingua Española durante 46 anos e de Dialectoloxía Española que cada un deles ofrece diversas arestas en profundidade de como non deixaron que o proceso de obsolescencia destruíse varias destas palabras e de como se refuxiaron no que

¹ Tradución do castelán de Claudia Almuíña Zafra (Universidade de Vigo).

Rafael Lapesa (1980) denominou o tesouro da lingua española no seu traballo titulado «Alma y ánima de la lengua española» (publicado en *Léxico e Historia. Diccionarios*, Madrid-Itsmo, ISBN 7590-2385), faceta ben comprendida polos escritores e intelectuais do renacemento español e reflectida nas súas obras.

Eses capítulos van, cada un deles, coa súa abundancia de epígrafes e cunha sistematicidade extraordinaria e eloxiable, levándonos a un proceso de palabras que lograron sobrevivir. Un primeiro capítulo dedícase ao estudo histórico das palabras diacríticas; un segundo capítulo, á fraseoloxía histórica do español; o terceiro capítulo, ao estudo das palabras diacríticas do español; o cuarto, ao estudo das palabras diacríticas e das súas locucións, e un quinto e derradeiro capítulo, arredor da fraseoloxía e ás palabras.

Este moi interesante libro inscríbese no que se ten denominado fraseoloxía histórica, disciplina iniciada por María Teresa Echenique en 2003, no seu traballo «Pautas para el estudio histórico de las unidades fraseológicas» (publicado en *Estudios ofrecidos al profesor José Jesús Bustos Tovar*, Madrid, Universidad Complutense, pp. 545-560, ISBN 978-24-7491-701-7) e cuxa produción científica, se a comparamos coa fraseoloxía sincrónica, non é tan ampla e falta moito por facer aínda neste campo.

Observar o recorrido histórico das unidades fraseolóxicas coa mirada posta cara ao presente actual e analizar as palabras diacríticas é o principal logro deste libro que combina a visión sincrónica coa diacrónica e ademais establece principios sistémicos para a abordaxe dun estudo no cal acepta, entre outras denominacións dadas ás mesmas por diversas persoas, a establecida por Alberto Zuluaga en 1980 de *palabras diacríticas* e en ocasións emprega a denominación de *palabras idiomáticas* dada por García Page en 1990. Ribes Lorenzo non as considera de ningún modo un feito illado posto que como ben afirma son compoñentes esenciais de moitas locucións, colocacións e enunciados fraseolóxicos.

Con tal denominación, no conxunto da obra faise referencia, de maneira sistemática, a un nutrido grupo de palabras especiais cuxo emprego se restrinxe ao contexto fraseolóxico, pero como subliña Ribes Lorenzo en todo o seu libro, no pasado tiveron menos fixación, carga semántica e maiores posibilidades combinatorias. Non poucos son os obstáculos aos que alude o autor deste libro como son o da orixe e a tipoloxía destas unidades, así como á súa asistematicidade. Chama a atención sobre a existencia dalgunhas palabras creadas de maneira singular ao amparo de certa inventiva lingüística cun uso exclusivamente fraseolóxico. A estas súmanse outras voces nas que o devir lingüístico fixo posible o seu particular funcionamento na lingua.

E, por que non?, no presente, pois algunha que outra pode seguir empregándose fóra dos límites fraseolóxicos como sucede coa palabra de orixe mariñeira o portugués *balde* que segundo o autor do libro significaba ‘inútil’, e que na rexión oriental da variante cubana do español segue usándose como recipiente de uso doméstico para cargar auga, e da cal se deriva *baldear*, ‘limpar con auga a casa’. Habería entón que acudir a unha dialectoloxía rexional de carácter diacrónico para saber a ciencia certa se algunha que outra non mantén a súa liberdade léxica na fala dalgunha variante actual do español.

Unha vez establecida a definición de palabra diacrítica e presentado o obxectivo principal do libro, é dicir, a obtención dunha análise que dea cabida a un estudo histórico

de unidades fraseolóxicas con palabras diacríticas e á súa vez aporte resultados que fortalezan o seu coñecemento e a análise filolóxica e diacrónica dos textos que conteñen estas construcións fraseolóxicas, o autor expón a súa proposta de estudo e a definición, que é validada segundo os datos obtidos e a metodoloxía asumida neste libro e igualmente validada para calquera tipoloxía textual, independentemente do seu eixe temporal e as súas condicións de creación. Para tal obxectivo propónse unha aplicación teórica apta tanto para o estudo sincrónico como para o diacrónico, a cal deberá ser útil, ademais, para calquera etapa temporal elixida nunha análise fraseolóxica dos seus elementos.

Un dos propósitos fundamentais do libro é desentrañar o proceso histórico no que unha palabra do léxico común puido chegar a sufrir unha restrición sintagmática tan marcada, tanto que chegou a formar parte do ámbito fraseolóxico exclusivamente. O autor considera igualmente a variación como un importante factor lingüístico para comprender este proceso de configuración das palabras diacríticas e os seus frasemas e insiste na necesidade da consulta dos testemuños escritos para obter información sobre o valor significativo, o uso lingüístico e social en cada unha das distintas sincronías. O seu rexistro textual é considerado como unha proba documental, histórica e lingüística que deberá axudar a clarificar a traxectoria específica de cada unha das unidades fraseolóxicas e dos seus compoñentes idiomáticos. En tal sentido, Ribes argumenta sobre a necesidade da análise dos rexistros escritos conservados para coñecer a propia historia das voces e a das súas unidades fraseolóxicas.

Polo tanto, a historia particular das unidades fraseolóxicas con palabras diacríticas é un dos resultados de maior relevancia neste traballo. Os distintos percorridos que seguen son considerados moi importantes para a fraseoloxía en xeral. Insístese na importancia de determinar os factores, os procesos e elementos máis sobresaíntes que actuaron na configuración e na historia particular de cada unidade fraseolóxica.

Ademais dos anteriores obxectivos, o autor estima que este libro nace coa vontade de achegar datos a unha metodoloxía da investigación fraseográfica e lexicográfica do español, posto que o estudo de palabras diacríticas e as unidades que as conservan poden ofrecer información para unha historia da lingua española e as súas diversas etapas constitutivas. Os resultados son, neste sentido, de utilidade para a morfosintaxe, a semántica, a lexicografía e a fraseoloxía histórica do español.

Nas conclusións, esbozadas antes dunha extraordinaria e abundante bibliografía, o autor refuta algunhas das súas hipóteses e apoia outras, co cal demostra un serio e profundo traballo científico, logra os obxectivos propostos e confirma que o estudo diacrónico das palabras diacríticas permite avanzar no coñecemento léxico e fraseolóxico destas unidades, así como nos procesos históricos que determinan a conformación de locucións na lingua española.

Dr. Luis Alberto Alfaro Echevarría

Universidad Central “Marta Abreu” de Las Villas (Cuba)

ORCID: 0000-0003-1359-4517

luisae@uclv.edu.cu

Novas
News

NOVAS

1. Publicacións

1.1. Artigos, capítulos de libro e libros (excluídos os publicados neste volume)

- ABDULLAEVA, Nargiza Erkinovna (2024): “Diachronic analysis of paremiography and its main linguistic issues”, en BABIĆ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 717-733.
- ADENIYI, Kikelomo Olusola e OJERINDE, Olatunde Adeyemi (2024): “Nigerian Pidgin Postproverbials: A Sociolinguistic Analysis of Social Realities in Selected NP Postproverbials”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 263-288.
- ADERDOUCH DERDOUCH, Samia (2024): “La evolución diacrónica de *acabar de* + INF y *terminar de* + INF en español”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 159-192. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-006>
- ADEYEFA, Damola (2024): “Towards A Methodology for Translating African Postproverbials”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 119-151.
- AFOLAYAN, Adeshina (2024): “Proverbs, Postproverbials and the African Mythological Imaginary”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 41-61.
- AKINSETE, Charles Tolulope (2024): “Postproverbial Irony In Contemporary African Cultural Expression”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 319-339.

- ALBANO, Mariangela (2024): *Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues*. París: L'Harmattan.
- ALEKSA VARGA, Melita (2024): "The Croatian paremiological lore until the 19th century and the contribution of Josip Kekez to modern paremiography", en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): "*Standing on the shoulders of giants*". *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 649-662.
- ÁLVAREZ JURADO, Manuela e LUQUE JANODET, Francisco (2024): "Las unidades fraseológicas relacionadas con la joyería en la lengua general y especializada: un estudio contrastivo aplicado a su traducción (español-francés)", en *Onomázein, NE XIV*; 73-90. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.04>
- ARAGRANDE, Gaia (2024): "Ad-hoc specialized corpora in translation teaching. A progress report on the translation of web-based heritage tourism at the MA level", en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 184-205. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.11ara>
- ARROYO MARTÍNEZ, Laura (2024): "Las fórmulas rutinarias en los manuales de ELE: estado de la cuestión", en *Paremia*, 34; 55-63.
- ARTIGAS, Esther e CABRÉ, Laura (2024): "Empezando por el latín: de *coepi* a *comenzar*. Las bases latinas de las construcciones españolas de inicio", en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasaes. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 25-60. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-002>
- BABIČ, Saša (2024a): "Animal Predators as a Characterising Element in Short Folklore Forms", en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 1–21. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.472>
- (2024b): "What is proverbial dog like?", en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): "*Standing on the shoulders of giants*". *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 561-576.
- BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.) (2024): "*Standing on the shoulders of giants*". *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek.

- BAÑOS, José Miguel e JIMÉNEZ LÓPEZ, María Dolores (2024): “Support-verb constructions in the Gospels: A comparative study between Greek and Latin”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 93-129. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017927>
- BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.) (2024): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/b21437>
- BARRIOS RODRÍGUEZ, María Auxiliadora (2024): “Propuesta de metodología para el análisis semántico del léxico de las emociones: aplicación al léxico de la ilusión en español”, en *Onomázein, NE XV*; 13-40. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.01>
- BASTARDAS, María-Reina (2024): “Finar de + INF, un calco gramatical del francés”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fraseales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 307-320. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-010>
- BELKHIR, Sadia (2024): “Emotion and Metaphor in Kabyle Proverbs”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 149-166.
- BIELAWSKI, Paweł (2024): “Übersetzungsorientierte Didaktisierung juristischer Phraseologie”, en *Yearbook of Phraseology, 15*; 5–32. <http://doi.org/10.1515/phras-2024-0003>
- BLANCO ESCODA, Xavier (2024): “Léxico mejorado del español para los niveles del MCER A1, A2 y B1, y nociones metalingüísticas de base”, en *Onomázein, NE XIV*; 150-167. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.08>
- BLASCO ESPÍ, Carolina (2024): “La traduction de référents culturels dans la presse en ligne: le cas du terrorisme islamiste”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 211-227.
- BRDAR-SZABÓ, Rita, BRDAR, Mario e XI, Jiayou (2024): “One proverb makes a hundred: Towards the automatic detection of proverbs and anti-proverbs with hyperbolically used large numbers”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 367-382.

- BRETT, David, PINNA, Antonio e LORANC, Barbara (2024): “Negative–positive adjective pairing in travel journalism in English, Italian, and Polish”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 141-155. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.08bre>
- BRONNER, Simon J. (2024): “Psychosomatic speech practices in strength athletics”, BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 253-273.
- BUENO GARCÍA, Antonio (2024): “The challenges of translation and interpretation in international projects. The case of the European Twinning project between Spain and Algeria”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 220-240. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.13gar>
- BURGUILLO ESCOBAR, María Teresa (2024): “El verbo ir en REDES: significado y combinatoria”, en *Onomázein, NE XV*; 67-98. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.03>
- CALZACORTA ELORZA, Javier (2024): “Dos colecciones de paremias vascas de Emmanuel Théodore Inchauspe (1815-1902)”, en *Paremia*, 34; 29-43.
- CANTILLO NIEVES, María Teresa (2024): “Formas complejas en el léxico especializado de la metalurgia y de la minería (siglos XVI–XIX)”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 72–92. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.85>
- CAPRA, Daniela e ULLOA, Alonso de (2024): *Sentencias y dichos de diversos sabios y antiguos auctores*. Alessandria: Edizioni dell’Orso.
- CARNERO ARAQUE, Lucía (2024): “Propuestas didácticas en la red sobre la enseñanza de las locuciones en el aula de ELE: enfoques y tendencias”, en *E-leando*, 34; 1-81.
- CATALDO, Silvia (2024): “El humor cultural-institucional en la película italiana «Quo vado?» y en su versión española «Un italiano en Noruega»”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 1-17.

- CHIARCOS, Christian, IONOV, Maxim, APOSTOL, Elena-Simona, GKIRTZOU, Katerina, KABASHI, Besim, KHAN, Anas Fahad e TRUICĂ, Ciprian-Octavian (2024): “Multiword expressions, collocations and the OntoLex vocabulary”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 187-227. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998641>
- COLSON, Jean-Pierre (2024): “Multi-word units in neural machine translation: Why the tip of the iceberg remains problematic”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 2-17. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.01col>
- CORPAS PASTOR, Gloria (2024): “Distribución y productividad de las construcciones resultativas con *de quicio*: estudio de corpus con macrodatos en español”, en *Onomázein, NE XIV*; 7-29. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.01>
- CORPAS PASTOR, Gloria e NORIEGA-SANTIÁÑEZ, Laura (2024): “Human versus Neural Machine Translation Creativity: A Study on Manipulated MWEs in Literature”, en *Information*, 15(9); 530. <https://doi.org/10.3390/info15090530>
- COTTA RAMUSINO, Paola, PÖPPEL, LUDMILA e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriy (2024): “Russian discourse markers that highlight the truth of the statements: a corpus-based semantic analysis”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 47-66. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28803>
- CRIADO ALONSO, María de los Ángeles (2024): “Un modelo de red para identificar colocaciones de especialidad y sus propuestas de traducción”, en *Paremia*, 34; 207-216.
- CRUZ MODESTI, Hélène (2024): “L'apprentissage autonome des constructions à verbe support à travers l'application *GloFaire* : du besoin linguistique à l'implémentation informatique”, en *Synergies Espagne*, 17; 121-138.
- CUADRADO REY, Analía e NAVARRO BROTONS, Lucía (2024): “Aproximación a la traducción automática de culturemas gastronómicos en el ámbito turístico: Estudio de caso (español, alemán, francés)”, en *Hikma*, 23(1); 111-139. <https://doi.org/10.21071/hikma.v23i1.15694>
- CUÉLLAR LÁZARO, Carmen (2024): “¡Valor y al toro!: estudio contrastivo cultural del cómic español-alemán”, en *Onomázein, NE XIV*; 188-206. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.10>
- CUNÍ DÍEZ, Daniel (2024): “Entre la gramática y el discurso. La gramaticalización de *acabar* + GER, *comenzar* + GER, *empezar* + GER y *terminar* + GER”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 193-228. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-007>

- DI BUONO, Maria Pia, MONTI, Johanna e CARUSO, Valeria (2024): “Ontology-based formalisation of Italian clitic verbal MWEs: An approach for supporting machine translation”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 243-261. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.13dib>
- DÍAZ FERRERO, Ana María (2024a): “Análisis de contenido para la elaboración del mínimo paremiológico portugués”, en *Paremia*, 34; 143-154.
- (2024b): “Convencionalidade e fixação fraseológica. Detalhes que fazem a diferença”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 189-202.
- DINCĂ, Daniela e BĂDESCU, Ilona (2024): “Équivalents culturels dans la traduction de locutions somatiques (roum. *gât / fr. cou, gorge*)”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 126-143. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.08din>
- DIXON, Izabela (2024): “Rust if you must but, more importantly, don’t”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 167-179.
- DOULAVERAS, Aristides N. e ALEXIADIS, Minas Al. (2024): “The close relationship between proverb and fable aspects of relevant literature”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 577-592.
- DRAHOTA-SZABÓ, Erzsébet (2024): “Zur phraseologischen Kompetenz ungarischer Lernender im Grundschulbereich”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 663-679.

- DUMITRU, Stefan (2024): “Traducerea expresiilor idiomatice grecești (dificultăți și soluții) [Translating Greek Idioms (Difficulties and Solutions)]” en *Analele Universității din Craiova, Seria Științe Filologice, Limbi Străine Aplicate*, 20(1); 153-163.
- ENGHEL, Renata e VAN HULLE, Sven (2024): “De *rumpere silentium* a *romper* a *llorar*. Los verbos de destrucción como fuente productiva de la construcción incoativa en español”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasaes. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 61-94. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-003>
- FALOLA, Toyin (2024): “Òwè Ìgbàlódé: Interrogation of Post-Proverbial Interpretations in Contemporary Scholarship”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 11-40.
- FANKHAUSER, Anna (2024): “Suggestions for a new model of functional phraseme categorization for applied purposes”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 104-123. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.06fan>
- FENDEL, Victoria Beatrix (ed.) (2024a): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13836407>
- (2024b): “Proemium: Taking initiative”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; iii-xxvi. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017919>
- (2024c): “Epilogue: Taking wing”, en ENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 327-340. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017941>
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2024): “Las funciones de las paremias en el Abecedario espiritual de Francisco de Osuna”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 131-150.
- FIEDLER, Sabine (2024): “«Wir werden diese Brücke überqueren, wenn wir sie erreicht haben» – Zur Entlehnung von Sprichwörtern aus dem Englischen”, en BABIĆ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 457-476.

- FÖLDES, Csaba (2024): “Formelhafte Sprache in einer deutschsprachigen Monatsschrift: Der «Königsberger Express»”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 15-33.
- FOURNET-PÉROT, Sonia (2024): “*Los árboles no dejan ver el bosque: un signifiant, deux signifiés*”, en *Paremia*, 34; 187-196.
- GARACHANA CAMARERO, Mar (2024): “Gramaticalización, tradicionalidad discursiva y presiones paradigmáticas en la evolución de *dejar de* + INF en español”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 259-306. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-009>
- GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.) (2024a): *Diacronía de las perífrasis fasales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783111340968>
- (2024b): “Aproximación al estudio diacrónico de las construcciones y perífrasis fasales”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 1-24. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-001>
- GARCÍA ROMERO, Fernando (2024): “Región Calabria y otras ciudades calabresas en las unidades fraseológicas del griego antiguo”, en *Paremia*, 34; 91-104.
- GARCÍA-VIÑOLO, Miguel e NÍKLEVA, Dimitrinka (2024): “Unidades fraseológicas de componente cultural en español y sus correspondencias en húngaro”, en *Paremia*, 34; 217-226.
- GARGALLO GIL, José Enrique (2024a): “El levant la mou / i el ponent la plou. La expresión incoativa en los refranes meteorológicos (y aspectos conexos)”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasales. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 321-341. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-011>
- (2024b): “Garbera de refranys del calendari i meteorològics d’Alcoi”, en COLOMINA, Jordi e CASANOVA, Emili (eds.): *Alcoi al cor. Estudis en homenatge a Josep Tormo Colomina*. Alcoi: Ajuntament d’Alcoi; 143-150.
- (2024c): “Meriendas y candiles, siestas y velas. Motivos y alternancias sobre la duración del día en los refranes romances del ciclo anual”, en MOLINA MARTOS, Isabel, HERNÁNDEZ, Esther, MARTÍN BUTRAGUEÑO, Pedro e MENDIETA, Eva (eds.): *Caminos y palabras Estudios de variación lingüística dedicados a Pilar García Mouton*. Valencia: Tirant humanidades; 871-888.

- GARRIDO SEPÚLVEDA, Claudio, GONZÁLEZ VERGARA, Carlos e GUERRERO GONZÁLEZ, Silvana (2024): “*Gánate/ganate a leer esto*. La auxiliarización de *ganarse* en Chile y Argentina”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasaes. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 95-126. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-004>
- GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio e GUTIÉRREZ CUADRADO, Juan (2024): “Aproximación al origen del sufijo -ales”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 1–32. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.84>
- GIL ARANDA, Marina (2024): “Variación diatópica en traducción jurídica: análisis comparativo de las uniones civiles derivadas del término “partenariat enregistré” (Francia-Suiza)”, en NAVARRO-BROTONS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 229-241.
- GIOULI, Voula (2024): “Annotating light-verb constructions for Human Language Technologies: The PARSEME-el corpus”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 33-61. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017923>
- GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.) (2024): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlín: Language Science Press. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10949960>
- GIOULI, Voula, PILITSIDOU, Vera e CHRISTOPOULOS, Hephestion (2024): “A FrameNet approach to deep semantics for MWes”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlín: Language Science Press; 147-186. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998639>
- GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina (2024): “La mujer y los estereotipos de género en la fraseología española. Apuntes para su traducción”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 70-92. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.05gon>
- GONZÁLEZ AGUILAR, Inés (2024): “Cultura vitivinícola en la formación de traductores: fundamentos teóricos para la creación de actividades”, en NAVARRO-BROTONS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 163-182.
- GONZÁLEZ-REY, María Isabel (2024): “Prologue”, en ALBANO, Mariangela, *Phraséologie et Phraséodidactique du français et des langues*. París: L’Harmattan; 9-11.

- GRACIA PALOMO, Esther (2024): “«Ser o no ser, he ahí la cuestión». Análisis traductológico de los culturemas en «Zazie dans le métro» y su traducción al español”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 109'-128.
- GRANBOM-HERRAREN, Liisa (2024): “Proverbs from the Bible in Finnish vernacular”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 35-54.
- GUANILO ARANDA, Elsa, SÁNCHEZ BERMÚDEZ, Adeli; CORNEJO FERNÁNDEZ, Hildegard (2024): “Polisemia en expresiones fijas: mismas expresiones en España y en Perú. Comprensión, traducción y docencia”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 305-328.
- GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (2024): “Estudio de corpus de los presentadores paremiológicos en español”, en *Paremia*, 34; 45-55.
- HADŽI-LEGA HRISTOSKA, Joana (2024): “La question de l'équivalence dans un corpus d'unités phraséologiques macédoniennes et aroumaines”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 59-76.
- HARTEEL, Kendall (2024): “Unidades fraseológicas desautomatizadas marcadas culturalmente en la traducción al español de *Astérix et Obélix : Mission Cléopâtre*”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 20-35. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.02har>
- HEIN, Milton A. E RIVAROLA, Romina N. (2024): “El tratamiento de combinaciones léxicas en las traducciones inglés-español de estudiantes de traducción: un análisis didáctico”, en *Onomazein, NE XIV*; 225-238. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.12>
- HERRERO INGELMO, José Luis (2024): “*Es un roble*». *La vegetalización del ser humano: historias de metáforas cotidianas*. San Millán de la Cogolla: Cilengua.
- HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel e CORPAS PASTOR, Gloria (2024): “ReGap: A text-preprocessing algorithm to enhance MWE-aware neural machine translation systems”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 18-39. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.02hid>

- HONG, NG Kai (2024): “From Jesuit Missionaries to Lin Shu: A Historicist Perspective on the ‘Sinicisation’ of Christian Terms”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 195-210.
- HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina (2024): “«Auf die inneren Werte kommt es an»: Was macht ein modernes Sprichwort aus?”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): *“Standing on the shoulders of giants”. A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 383-399.
- HUÉSCAR VILLA, Myriam (2024): “La didáctica del lenguaje figurado a través de las UF idiomáticas”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 41-58.
- HUÉSCAR VILLA, Myriam e SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2024): “La competencia paremiológica pasiva de estudiantes universitarios con un nivel avanzado de lengua materna y extranjera: un estudio de caso”, en *Onomázein, NE XIV*; 168-187. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.09>
- HUÉSCAR-VILLA, Myriam (2024): “Fraseodidáctica y educación emocional en aprendientes con TEA en Educación Secundaria”, en *Paremia, 34*; 239-249.
- IGLESIAS IGLESIAS, Nely M. e LÓPEZ MEIRAMA, Belén (2024): “La expresión hiperbólica de las sensaciones en español y alemán: análisis de las construcciones fraseológicas [*morir(se) de* (ART) S_{sing}{sensación}] y [*vor* N_{sg}{Gefühlsempfindung} *sterben*”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics, 29*; 157-176. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28891>
- IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2024): *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español y la mitología popular. Los árboles paremiológicos sin ramas*. Alcalá de Henares e Morelia: Área de Teoría de la Literatura y Literatura Comparada de la Universidad de Alcalá e UDIR.
- ISMAIL MOUSA, Sayed M. e SALAMEH AL-HAWAMDEH, Basem Okleh (2024): “Translating dialectal expressions and terms embedded in Saudi modern novels with a particular emphasis on Ragaa Alsanea’s *Girls of Riyadh*”, en *Onomázein, 64*; 41-60. <https://doi.org/10.7764/onomazein.64.02>
- ITTZÉS, Máté (2024): “Proto-Indo-European support verbs and support-verb constructions”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 3-32. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017921>

- JESENŠEK, Vida (2024): “Parömiographische Leistungen C. von Wurzbachs”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 477-493.
- JI, Shaokang (2024): “El tratamiento de las unidades fraseológicas en el Diccionario español-chino contemporáneo”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 141-160. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.78>
- JIMÉNEZ-NAVARRO, Eva Lucía (2024): “Verb collocations and their semantics in the specialized language of science”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 124-140. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.07jim>
- KAYUMOVA, Albina e SAFINA, Rimma (2024): “Adjectival Collocations with the Component of the Thematic Group ‘Elements of Nature’ in Russian, English, German and Spanish”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 173-188.
- KOLCHUGINA, Natalia (2024): “Transferring cultural references in sports and music entertainment domains of bilateral interpretations”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 216-219. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.12kol>
- KOSKEVICH, Elizaveta e MARQUES, Elizabete Aparecida (2024): “Somatismos do russo e do português brasileiro: relações linguísticas e culturais”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 141-160.
- KÖVECSES, Zoltán (2024): “Metaphorical Idioms in Extended Conceptual Metaphor Theory”, en *Yearbook of Phraseology*, 15; 101–118. <http://doi.org/10.1515/phras-2024-0006>
- KÜBLER, Natalie, MARTIKAINEN, Hanna, MESTIVIER, Alexandra e PECMAN, Mocja (2024): “Post-editing neural machine translation in specialised languages: The role of corpora in the translation of phraseological structures”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 57-78. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.04kub>

- KUYSIN DAVLATOVNA, Tukhtaeva (2024): “Developing Pluricultural Competence of Master’s Students Through Phraseological Units”, en *Multidisciplinary and Multidimensional Journal*, 3(11); 107-117.
- LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy (2024): “De la inmortalidad del cangrejo y las siete vidas del gato: hacia una caracterización de la fraseología zoomorfa cubana”, en *Onomázein, NE XIV*; 129-149. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.07>
- LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy e MIRA FRANCO, Claudia Beatriz (2024): “¿Quién le pone el cascabel a la lata? La desautomatización fraseológica como forma de titulación en la prensa cubana”, en *Paremia*, 34; 177-186.
- LAPEDOTA, Domenico Daniele (2024): “Las unidades fraseológicas en El asesinato del profesor de matemáticas de Jordi Sierra i Fabra”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 59-76.
- LATORRE JARA, Alicia (2024): “La traducción del humor basado en referentes culturales en TAV”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 41-55.
- LAZĂR, Mihai-Andrei (2024): “Grupul nominal în scrierile lui Dosoftei. Atributul substantival [The nominal group in Dosoftei’s writings. The noun attribute]”, en *Analele Universității din Craiova, Seria Științe Filologice, Limbi Străine Aplicate*, 20(1); 325-336.
- LÁZARO BUENO, Isabel (2024): “Metáforas y discriminación: la conceptualización de la comunidad LGTBIQ+ en el discurso político actual español”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 229–262. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.82>
- LEI, Chunyi (雷春仪): “汉语熟语分类新解”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 283-300.
- LEMGHARI, El Mustapha e LEMGHARI, Abdellah (2024): “Stereotype-based metaphors in wealth proverbs”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 181-198.
- LEÓN-ARAÚZ, Pilar e CABEZAS-GARCÍA, Melania (2024): “Evaluating a bracketing protocol for multiword terms”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Amsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 79-102. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.05leo>

- LESEVA, Svetlozara, BARBU MITITELU, Verginica, STOYANOVA, Ivelina e CRISTESCU, Mihaela (2024): “A uniform multilingual approach to the description of multiword expressions”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 73-116. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998635>
- LIBRA, Melania (2024): “José Antonio García Blázquez en italiano: la traducción y adaptación de los culturemas presentes en «Excursión al encinar»”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 129-144.
- LINDSTRÖM TIEDEMANN, Therese, ALFTER, David, MOHAMMED, Yousuf Ali, PIIPPONEN, Daniela, SILÉN, Beatrice e VOLODINA, Elena (2024): “Multiword expressions in Swedish as a second language: Taxonomy, annotation, and initial results”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 309-348. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998647>
- LITOVKINA, Anna T. (2024a): “Conceptualization of romantic love in proverbs from around the world”, en *Paremia*, 34; 119-131.
- (2024b): “Metaphors of love in proverbs from around the world”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 199-220.
- LIU, Yuxuan (2024): “Estudio evolutivo de diez términos políticos en los diccionarios del español”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 202–228. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.74>
- LJUBIČIĆ, Maslina (2024): “Siblings and relatives in proverbs: stereotypes and metaphors as part of the European cultural heritage”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 221-239.
- LLORENS GARCÍA, Roque (2024): “Locuciones nominales que designan y predicen simultáneamente”, en *Onomázein, NE XV*; 99-121. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.04>

- LOJENDIO QUINTERO, María del Pilar (2024): “La expresión del amor y la seducción en Plauto: metáforas conceptuales en los ámbitos de la caza y la pesca”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 189–201. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.80>
- LONGDET, Peace Sorochi (2024): “Representation of Gender in Mwaghavul Postproverbials”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 301-317.
- LÓPEZ LLERA, Teresa (2024): “La sobreextensión en el lenguaje infantil. Aproximación teórica y propuesta metodológica para su estudio”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 112–140. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.79>
- LÓPEZ-MEDEL, María (2024): “Collocations of «woman» and «mujer» in the UN Parallel Corpus”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 93-109. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.06lop>
- LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.) (2024): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43>
- LORENZO-HERRERA, Lara e NAVARRO-CIURANA, David (2024): “Hablas infantiles y gramáticas de construcciones: un enfoque teórico-descriptivo”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 67-82. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28711>
- LU, Xuefei e CHACÓN GARCÍA, Carmen (2024): “Dos «caras» chinas: fraseología contrastiva a la luz de la metáfora conceptual”, en *Onomázein, NE XV*; 122-143. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.05>
- LUCHI, Marco (2024): “*Redde quod debes*: A los orígenes de una paremia latina”, en *Paremia*, 34; 251-262.
- LÜGER, Heinz-Helmut (2024): “Phraseme und persuasive Kommunikation Anmerkungen zur politischen Rhetorik Helmut Schmidts”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 275-292.

- LUQUE CAÑETE, Elena (2024): “Audiovisual translation of cultural models: Emily Dickinson’s poetry on screen”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 57-70.
- LUQUE TORO, Luis (2024): “Las unidades fraseológicas taurinas como base cognitiva en la formación de conceptos”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 253-266.
- LUQUE, Lucía (2024): “Idiom Variation in the Comment’s Sections of Spanish Digital Newspapers”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 161-172.
- MACÍAS OTÓN, Elena (2024a): “Caracterización fraseológica y traducción de conceptos jurídicos indeterminados (español-francés)”, en *Paremia*, 34; 105-117.
- (2024b): *Paremiyas y fraseologismos jurídicos-políticos: análisis contrastivo español-francés*. Madrid: Instituto Cervantes.
- MADRIGALACERO, Lucía (2024): “What can be used in Greek and Latin? A comparative study of the support verbs *χρᾶσμαι k'raomai* and *utor*”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 65-91. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017925>
- MAFELA, Munzhedzi James (2024): “Social empowerment through proverbs: An evaluation of «Venda Dictionary: Tshivenda – English»”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 735-746.
- MAHONEY, Dennis F. (2024): “Intertextualität bei Joseph von Eichendorff: Goethe-Reminiszenzen in «Ahnung und Gegenwart» und Sprichwörterzitate in «Aus dem Leben eines Taugenichts»”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 55-71.

- MARKANTONATOU, Stella, KOKKAS, Nikolaos T., KRIMPAS, Panagiotis G. CHIRIL, Ana O., KARAMATSKOS, Dimitrios, VALEONTIS, Nicolaos, PAVLIDIS, George (2024): “Description of Pomak within IDION: Challenges in the representation of verb multiword expressions”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 39-72. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998633>
- MANSILLA, Ana (2024): “Fraseología y emociones: Análisis cognitivo-contrastivo de construcciones fraseológicas del español y del alemán”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 327-340.
- MANSILLA, Ana e HOLZINGER, Herbert (2024): “«Más vale pulpo en mano que ciento nadando». *Snowclones* en la fraseología contrastiva (alemán-español): Un análisis de corpus”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 201-216. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28795>
- MARQUÉS DE ALMEIDA BOUIX, Andréa (2024): “Análisis de los referentes culturales en la película «Karmen Gei» de Koe Ramaka: adaptación senegalesa de la obra literaria Carmen de Prosper Mérimée – una propuesta didáctica para la clase de FLE”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 347-360.
- MARTÍN CUADRADO, Carmen (2024): “Juan Gorgues y Lerma. Estudio historiográfico de la fraseología en *Lluvia de refranes* (1879)”, en *Philologia Hispalensis*, 38(1); 239-260. <https://dx.doi.org/10.12795/PH.2024.v38.i01.10>
- MARTÍN-GASCÓN, Beatriz (2024a): “Irony in American-English tweets: A cognitive and phraseological analysis”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 197-217. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.11mar>
- (2024b): “Tying the knot of language: unveiling the linguistic and conceptual tapestry of wedding idioms in English and Spanish”, en *Onomázein, NE XV*; 144-164. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.06>
- MARTÍNEZ BLASCO, Iván (2024): “Las colocaciones como fenómeno cultural. Análisis y traducción de las construcciones con verbo soporte metafórico que denotan sentimientos”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 51-69. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.04bla>

- MARTÍNEZ VÁZQUEZ, Montserrat (2024): “Constructional borrowing in indirect language contact situations: from *Watergate* to *Fernándezgate*”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 133-155. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28714>
- MBA-DA SILVA, Pedro (2024): “El léxico guineano: lo americano, lo peninsular y un análisis contrastivo”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 53–71. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.89>
- MED, Natalia (2024): “El código literario cultural en la fraseología de las lenguas romances”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 33-44.
- MEJRI, Salah (2024): “Phraséologie et troisième articulation du langage”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 15-32.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2024): “The ways of biblical quotations are mysterious: Change of register and snowclones in Spanish and German from a constructivist point of view”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 495-512.
- MELLADO BLANCO, Carmen e DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2024): *O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representação na literatura brasileira do século XIX*. São Carlos: Pedro & João Editores.
- MELLADO BLANCO, Carmen e IGLESIAS IGLESIAS, Nely M. (2024): “In aller Kürze: die Konstruktion [*in ALL N_{abst}*] im gesteuerten DaF-Unterricht”, en *Deutsch als Fremdsprache: Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Faches Deutsch als Fremdsprache*, 61(2); 67-80.
- MELLADO BLANCO, Carmen, IVORRA ORDINES, Pedro e ESTEBAN FONOLLOSA, Maricel (eds.) (2024a): *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29. *New Approaches to Construction Grammar(s)*.
- (2024b): “Past and future in construction grammar(s) and the limits of constructions”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 9-21. <https://doi.org/10.7203/QF.29.29771>
- METERC, Matej (2024): “Slovenian dislike of proverbs and groups of proverbs in relation to familiarity and frequency: a survey and corpus data”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 681-696.

- METERC, Matej e MRVIČ, Rok (2024): “Cross-Genre Analysis of Paremiological Prolongations in Slovenian According to Permyakov’s Distinction Between Extension and Addition”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 22–49. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.566>
- MIEDER, Wolfgang (2024): “«Wonderful to Hear from You, My Dear Friend». Epistolary Notes Between Elena Arsenteva and Wolfgang Mieder”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 353-364.
- MILOVIĆ, Radovan (2024): “Explorando la efectividad de los modelos de lenguaje neuronales en la identificación y clasificación de colocaciones léxicas”, en *LinguaMÁTICA*, 16(1); 17-28. <http://doi.org/10.21814/lm.16.1.428>
- MIRALLES GARCÍA, José Manuel (2024): “Reconocimiento y transparencia de unidades fraseológicas gastronómicas en estudiantes de ELE”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 93–111. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.76>
- MIRONESKO, Alexandra Magdalena (2024): “Bestiario chino: acerca de la formación de los zoonimos en la lengua china”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 301-310.
- MIYAGAWA, So (2024): “Analyticity and syntheticity in Coptic: Noun incorporation, word segmentation, and clitics”, en ENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 291-326. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017939>
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2024a): “Determinación y género en las construcciones verbales fijas”, en *Onomázein, NE XIV*; 30-52. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.02>
- (2024b): “Analyse lexicale des expressions figées avec des zoonymes en espagnol et en français”, en RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, Félix (ed.): *New Perspectives on Languages in Contact*
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro e GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina (2024): “Variación(es), enseñanza y traducción: investigación(es) en fraseología”, en *Onomázein, NE XIV*; 1-6.
- MOKIENKO, Valerij M. (2024): “Из опыта многоязычной лексикографии крылатых слов (восточнославянские библеизмы в сопоставлении)”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 311-326.

- MOKIENKO, Valery M. e WALTER, Harry (2024): “Lupus in fabula Paraemiologica Rossica: Der Gang des Wolfes”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 513-533.
- MONTEIRO-PLANTIN, Rosemeire S. e MARÇALO, Maria-João (2024): “A linguagem figurada dos números em língua portuguesa”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 105-118.
- MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (2024): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/cilt.366>
- MORTATO, Daniele (2024): “Le denominazioni dell’arcobaleno in Corsica: un ponte tra semantica e fraseologia”, en *Paremia*, 34, 133-142.
- MOSQUERA MUÑOZ, Claudia Judith (2024): “Un análisis diatópico y traductológico de unidades fraseológicas utilizadas en la novela «La reina del sur» de Arturo Pérez-Reverte”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 259-280.
- MUO, Adaobi (2024): “Recasting Traditional Adages in the Light of Christianity: An Examination of Selected Igbo Postproverbial Expressions”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 63-88.
- NACISCIONE, Anita (2024): “Creative use of proverbs in discourse”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 241-250.
- NAVARRO BROTONS, María Lucía (2024): “Impacto del lenguaje inclusivo promovido por los movimientos feministas sobre las paremias con marca de género en español”, en *Onomázein, NE XIV*; 91-108. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.05>
- NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.) (2024): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares.

- NEGRETE-PORTILLO, Rafael (2024): “Aproximación paremiológica a la literatura infantil”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 151-172.
- NG, Mawonthing e BASU, Debapriya (2024): “«Animals Are Killed by Their Spoor and Men by Their Words»: The Rhetoric of Speech and Silence in Phalee Proverbs”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 50–72. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.537>
- NIETO GARCÍA, Paola (2024): “Las locuciones como desencadenantes de problemas en la interpretación simultánea alemán-español”, en *Paremia*, 34; 155-163.
- NIETO MARTÍN, Gloria Viviana (2024): “Especialización léxica diatópica de las locuciones verbales somáticas de Colombia y España: ¿una cuestión lingüística o idiosincrásica?”, en NAVARRO-BROTONS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 281-304.
- NIEUWENHUIJSEN, Dorien (2024): “Entre movimiento espacial y continuidad temporal. El surgimiento de la perífrasis *seguir* + GER”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fasaes. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 127-158. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-005>
- NIKOLAEVA, Julija (2024): “Collocazioni con verbi di causa in russo e in italiano”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 341-352.
- NIKULINA, Elena e AYUPOVA, Roza (2024): “Dr. Elena Arsenteva’s Contribution to Bilingual Phraseology and Comparative Phraseology”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 1-14.
- NODIS, Raymonda (2024): “La traducción de los culturemas en el ámbito del enoturismo: análisis comparativo (es-fr-en) de folletos turísticos digitales”, en NAVARRO-BROTONS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 183-194.
- NOLTE, Andreas (2024): “«Noch ist nicht aller Satire Abend!»: Das Mieder’sche ‚Antisprichwort‘ im Werk von Erich Kästner”, en BABIĆ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 401-420.

- NORRICK, Neal R. (2024): "Once upon a time: Traditional narrative formulas", en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): *"Standing on the shoulders of giants". A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 421-435.
- OBOOKO, Uche e ONYEJELEM, Timothy Ekeledirchukwu (2024): "Identity Constructions, Social Correction and Representational Dynamics of Reconstructing Igbo Proverbs among Digital Natives: A Socio-Pragmemic Analysis", en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 229-261.
- ODIJK, Jan, KROON, Martin, SPOEL, Sheean, BONFIL, Ben e BAARDA, Tijmen (2024): "MWE-Finder: Querying for multiword expressions in large Dutch text corpora", en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 229-267. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998643>
- OJIAKOR, Chinyere T. (2024): "Igbo Postproverbials: The Dynamic Act of the Cultural Deviant", en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 153-175.
- OLANIYAN, Adeola Seleem e AJAYI, Adeola Mercy (2024): "A Comic Wisdom: Taking a Philosophical Interrogation of Baba Suwe's Postproverbials", en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 177-202.
- OLENEVA, Polina (2024): "Conceptualization of money in Russian anti-proverbs: A cognitive perspective", en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): *"Standing on the shoulders of giants". A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 437-454.

- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2024): “«Quien siempre me miente, nunca me engaña»: la mentira en la fraseología del español”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 267-282.
- ORENHA-OTTAIANO, Adriane (2024): “The Applications of Data-Driven Learning, Corpus-Based Phraseology and Phraseography in the Development of Collocational and Phraseological Competence”, en CROSTHWAITE, Peter (ed.): *Corpora for Language Learning: Bridging the Research-Practice Divide*. London, Routledge; 187-210.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (2024): “O pragmatismo e uso de provérbios em três línguas: português do Brasil, espanhol de Cuba e russo”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 237-252.
- OSENOVA, Petya e SIMOV, Kiril (2024): “Representation of multiword expressions in the Bulgarian integrated lexicon for language technology”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 117-146. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998637>
- OVEJAS MARTÍN, Vanesa (2024): “Pragmatemas y actos de habla estereotipados: convergencias y divergencias de dos tipos de enunciados fraseológicos”, en *Onomázein, NE XV*; 165-183. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.07>
- OYEKA, Chiamaka Ngozi e Nnabuihe, Chigozie Bright (2024): “Postproverbials in Igbo: An Anthropro-Linguistic Overview”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 89-117.
- PALMA GUTIÉRREZ, Macarena (2024): “The middle construction and some machine translation issues: Exploring the process of compositional cospecification in quality-oriented middles”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Amsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 156-172. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.09gut>
- PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.) (2024): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares.
- PAMIES, Antonio e PAZOS BRETaña, José Manuel (2024): “Las colocaciones y sus trampas: Un estudio de corpus”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 119-140.

- PARRA SIMÓN, María del Carmen (2024): “L’apprentissage mobile en contexte universitaire pour l’acquisition de la compétence communicative à l’écrit : étude de cas pratiques”, en *Synergies Espagne*, 17, 75-95.
- PARRA-SIMÓN, Mª Carmen (2024): “La traducción francés-español de «voici» et de «voilà» dans *Les 7 boules de cristal*”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 36-50. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.03par>
- PÉREZ MARTÍN; Ana María (2024): “Formación de palabras e imaginación, voces y fraseología: dos propuestas de actividades para el estudio de la lexicología del español”, en GRANADOS CHIGUER, Isabel, JIMÉNEZ JIMÉNEZ, Verónica, CARRETERO BRUÑA, José Andrés, MIGUEL NARANJO, Pedro, ÁLVAREZ GARCÍA, Juan (eds.): *Innovación en el aula. Nuevas estrategias didácticas en humanidades*. Madrid: Dyckinson; 662-678.
- PICAZO INIESTA, María de los Llanos (2024): “El empobrecimiento léxico en el cine: Star Wars a través del tiempo”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 263–287. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.83>
- POMPEI, Anna, POMPEO, Flavia e RICCI, Eleonora (2024): “Analytical and synthetic verbs: The lightness degree of *ποιέω ποιέō*”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 261-290. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017937>
- POPESCU, Mihaela-Claudia (2024): “Quelques aspects de la composition des noms en roumain et en français”, en *Analele Universității din Craiova, Seria Științe Filologice, Limbi Străine Aplicare*, 20(1); 420-439.
- QIN, Jian (2024): “Los referentes culturales en el refranero chino”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 144-161. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.09qin>
- QUINDÓS RUBIAL, Lucía (2024): “Fraseología contrastiva español-inglés: estudio de la serie de televisión estadounidense *Shameless*”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 142–188. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.86>
- RABIET, Christophe (2024): “La culture de réception à travers l’iconographie dans les méthodes d’apprentissage du Français Langue Étrangère en Espagne”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 329-346.
- RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.) (2024): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek.

- RAJI-OYELADE, Olayombo (2024): “Textile is the Horse of Beauty and Identity: Reading Yoruba Fashion Proverbs and Postproverbials”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 289-299.
- RAMÍREZ RODRÍGUEZ, Pablo (2024a): “La ironía en la fraseodidáctica: el caso de las locuciones verbales en estudiantes rusos de ELE”, en *Philologia Hispalensis*, 38(1); 279-300. <https://dx.doi.org/10.12795/PH.2024.v38.i01.12>
- (2024b): “La terminología fraseológica del discurso especializado en la formación de traductores: el caso de las colocaciones en los prospectos farmacéuticos en español y ruso”, en *Hermēneus. Revista de traducción e interpretación*, 25; 335–363. <https://doi.org/10.24197/her.25.2023.335-363>
- REPEDE, Doina (2024): “Análisis sociopragmático de *un poco* en las entrevistas semidirigidas”, en *Onomázein*, 63; 1-19. <https://doi.org/10.7764/onomazein.63.01>
- RESTUCCI, Francesca (2024): “From Italy to China through Elena Ferrante’s “My Brilliant Friend”. How are Italian cultural references translated into Chinese?”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 93-108.
- RODRÍGUEZ MARTÍN, Gustavo A. (2024): “Phraseological Quotations: Two Shavian Case Studies”, en *Yearbook of Phraseology*, 15; 139–160. <http://doi.org/10.1515/phras-2024-0008>
- ROJAS-GARCIA, Juan (2024): “Semantic annotation of named rivers and its application for the prediction of multiword-term bracketing”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Amsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 173-196. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.10roj>
- RONDINELLI, Paolo (2024): “«Particole» di sapientia: I «proverbi» del Convivio di Dante”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 191-206.
- ROSCA, Andreea (2024): “Why use constructional hyperboles? Exploring the communicative functions of constructional hyperboles in the sitcom *Friends*”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 107-131. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28709>
- ROSKOVÁ, Magdalena (2024): “Estudio diacrónico de las perífrasis verbales *comenzar por* + INF, *empezar por* + INF, *acabar por* + INF y *terminar por* + INF”, en GARACHANA CAMARERO, Mar e ARTIGAS ÁLVAREZ, Esther (eds.): *Diacronía de las perífrasis fraseológicas. Origen, evolución y vigencia*. Berlín: De Gruyter; 229-258. <https://doi.org/10.1515/9783111340968-008>

- RUSSO, Michele (2024): “Proverbs and Idioms in English Language Teaching (ELT)”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 95-114.
- RUZIEVA, Hilola e PAMIES-BERTRÁN, Antonio (2024): “The status of women in the family in Uzbek and Spanish proverbs”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 535-557.
- RYAN, Cressida (2024): “Support the sinner not the sin: support-verb constructions and New Testament ethical frameworks”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 239-260. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017935>
- SAFIULLINA, Gulshat (2024): “Tatar Mythology and its Reflection in Phraseological Units”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 203-216.
- SALAH ELDIN SHALAN, Mona (2024): “Hacia una taxonomía de las fórmulas rutinarias en español y árabe: un enfoque pragmático-cultural”, en *Paremia*, 34; 65-79.
- SÁNCHEZ MAYOR, Diego (2024): “El enfoque parafrástico en la enseñanza de las colocaciones en niveles avanzados”, en *Onomázein, NE XV*; 184-212. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.08>
- SÁNCHEZ-LÓPEZ, Elena (2024): “*Snowclones*: unas construcciones ‘para entrar a vivir’”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 177-199. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28710>
- SANI, Hauwa Mohammed (2024): “Stylo-Semantic Analyses of Humorous Political Postproverbials in Hausa Speech Communities in Northern Nigeria”, en RAJI-OYELADE, Aderemi (ed.): *Postproverbials at work. The Context of Radical Proverb-Making in Nigerian Languages. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 4* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 203-227.
- SANROMÁN VILAS, Begoña (2024): “Reduplicación verbal con que coordinante como ejemplo de locución sintáctica”, en *Onomázein, NE XV*; 213-244. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.09>
- SANZ-VILLAR, Zuriñe (2024): “Los fraseologismos en el aula de prácticas de traducción: estudio de caso sobre el impacto de los traductores automáticos”, en *Yearbook of Phraseology*, 15; 33–66. <http://doi.org/10.1515/phras-2024-0004>

- SARDELLI, Maria Antonella (2024): “La primera carta de Blasco de Garay (1527) y la Lettera in proverbi de Antonio Vignali (1538)”, en *Paremia*, 34; 197-206.
- SARDELLI, Maria Antonella (2024): “Las paremias en Los perros duros no bailan”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 173-190.
- SCHLUND, Katrin e PAVLOVA, Anna (2024): “Core and boundaries of the notion of phraseme construction”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 23-46. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28715>
- SCHMITT, Christoph (2024): “Such- und Auswertungsszenarien von Sprichwörtern und Redensarten in der korpusbasierten digitalen Edition des «Mecklenburgischen Wörterbuchs»”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 73-92.
- SCHRECKENBERGER, Helga (2024): “Die Funktion von Sprichwörtern in Theodor Fontanes «L'Adultera» (1880)”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 93-109.
- SCHULTE IM WALDE, Sabine (2024): “Collecting and investigating features of compositionality ratings”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 269-308. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998645>
- SCOLLINS, Kathleen e MINIER, Brian (2024): “«The dogs of war»: Putin’s paremiological riposte to the West”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 293-310.
- SEMUSHINA, Elena (2024): “Complex Cases of Instantial Transformation and Their Transferring into the Language of Translation”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 93-104.

- SERDONATI, Francesco e RONDINELLI, Paolo (2024): *Proverbi italiani a cura di Paolo Rondinelli*. Firenze: Accademia della Crusca.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2024a): “Análisis de las paremias en El juego del ángel de Carlos Ruiz Zafón”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 115-130.
- (2024b): “La competencia parémica en estudiantes universitarios de Humanidades”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 77-92.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e CASES BERBEL, Elke (2024): “Spanish paremiology in the 21st century”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 747-760.
- SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2024a): “UF en la contextualización de novela histórica y su traducción”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 19-40.
- (2024b): “Wolfgang Mieder, precursor de la paremiología moderna”, en *Paremia*, 34; 11-28.
- SHARIFRAD, Arezoo (2024): “An Intercultural Comparative Study on Persian and American Embodiment Proverbs Including Double Senseory Organs”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 73–100. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.529>
- ŠICHOVÁ, Kateřina (2024): “«Sprichwort ist geil»: Sprichwörter in Werbung, Werbung in Sprichwörtern”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 311-332.
- SKOG-SÖDERSVED, Mariann e MALMQVIST, Anita (2024): *Fasta ordförbindelser: en introduktion i svensk fraseologi*. Estocolmo: Morfem.
- SKOUMALOVÁ, Hana, KOPŘIVOVÁ, Marie, PETKEVIČ, Vladimír, JELÍNEK, Tomáš, ROSEN, Alexandr, VONDŘIČKA, Pavel e HNÁTKOVÁ, Milena (2024): “LEMUR: A lexicon of Czech multiword expressions”, en GIOULI, Voula e BARBU MITITELU, Verginica (eds.): *Multiword expressions in lexical resources: Linguistic, lexicographic, and computational perspectives. (Phraseology and Multiword Expressions 6)*. Berlin: Language Science Press; 1-37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10998631>

- SOBRINO GÓMEZ, Martín (2024): “Estudio paremiológico de la lengua maya yucateca (siglos XVI y XVII)”, en *Paremia*, 34; 165-175.
- SOLER BONAFONT, María Amparo (2024): “Léxico y fraseología modales. Un foco en los casos de realidad y verdad”, en *Onomázein, NE XV*; 245-263. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne15.10>
- SOLER CIFUENTES, Natalia, GREZKA, Aude e GARCIA FLORES, Jorge (2024): “Phraséologie et noms de marque: Références culturelles en français et en espagnol dans de projet Phrasmark”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 1-19. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.01cif>
- SOTO ARIAS, María Rosario (2024a): “Os topónimos en -ás da provincia da Coruña”, en *Revista galega de filoloxía*, 25; 182-206. <https://doi.org/10.17979/rgf.2024.25.9705>
- (2024b): “Un manuscrito inédito do S. XIX do instituto da Coruña”, en *Cornide: revista do Instituto José Cornide de Estudios Coruñeses*, 5; 245-272.
- SPERANZA, Giulia e MONTI, Johanna (2024): “Evaluating the Italian-English machine translation quality of MWUs in the domain of archaeology”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 40-56. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.03spe>
- SQUERI, Elena (2024): “*χρᾶσται khraomai* as a support verb in the medical jargon of the Hippocratic Corpus”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 133-164. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017929>
- STAMATESCU, Claudia Raluca (2024): “Importanța verbelor performative în discursul instituțional (dificultăți și soluții) [The importance of performative verbs in institutional discourse]” en *Analele Universității din Craiova, Seria Științe Filologice, Limbi Străine Aplicate*, 20(1); 459-471.
- STEIN, Stephan (2024): “Das also war des Pudels Kern oder: «Geflügelte Worte» als Phrasemklasse?: Problemfelder und begriffliche Präzisierung”, en *Yearbook of Phraseology*, 15; 119–138. <http://doi.org/10.1515/phras-2024-0007>
- STOJIC, Aneta e KONECNY Christine (2024): “Proposal of a catalogue of criteria for the identification and classification of metaphorical collocations: A qualitative study based on German, Croatian, English and Italian examples”, en *Yearbook of Phraseology*, 15; 67–100. <http://doi.org/10.1515/phras-2024-0005>
- STUMPF, Sören e MOLLICA, Fabio (2024): “Cool, cooler, Clooney’ – A corpus-based and relevance-theoretic analysis of the superlative heading construction in German”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 83-105. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28786>

- SUŁKOWSKA Monika (2024): “Klasyfikacja jednostek we frazeologii – współczesna propozycja typologiczna”, en *Prace Językoznawcze*, 26(2); 65-83. <http://doi.org/10.31648/pj.10138>
- SZCZĘK, Joanna (2024): “Wolfgang Mieder – Celebrity der gegenwärtigen akademischen Welt in den digitalen Vorstellungstexten”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 111-127.
- SZERSZUNOWICZ, Joanna (2024): “The image of a learned man in Polish proverbs”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 593-610.
- SZYMAŃSKI, Jakub (2024): “La traducción de las paremias de carácter popular en Los campesinos de Władysław Stanisław Reymont”, en *Paremia*, 34; 227-238.
- TABARES PLASENCIA, Encarnación (2024): “Patrones combinatorios del término *delito* y variación fraseológica en un corpus de textos normativos hispánicos sobre la criminalidad organizada”, en *Onomázein*, NE XIV; 109-128. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.06>
- TAKAHASHI, Masahito, TANABE, Toshifumi, HALPERN, Jack e KOSHO, Shudo (2024): “A comprehensive Japanese MWE lexicon: JMWEL”, en MONTI, Johanna, CORPAS PASTOR, Gloria, MITKOV, Ruslan e HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (eds.): *Recent Advances in Multiword Units in Machine Translation and Translation Technology*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 218-242. <https://doi.org/10.1075/cilt.366.12tak>
- TEIXEIRA DE FARIA, Sandra Aparecida (2024): “Las paremias y sus funciones en el discurso machadiano”, en BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (eds.): *Las unidades fraseológicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 207-222.
- TEJEDOR MARTÍNEZ, Cristina (2024): “Proverbs also have nine lives: el uso de refranes en la publicidad”, en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 33–52. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.77>
- TEJEDOR-MARTÍNEZ, Cristina (2024): “Oppositeness in Proverbs: A Contrastive Study of English Proverbs With Their Spanish and Romanian Equivalents”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 101–130. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.541>

- TORRE LÓPEZ, Aída (2024): “Audiodescripción y géneros cinematográficos: el trasvase de la cultura”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 19-40.
- TOSINA FERNÁNDEZ, Luís J. (2024): “Quantifying Paremiology in Literature: The Quixotic Golden Ratio”, en *Paremia*, 34; 81-89.
- TSERPES, Georgios (2024a): “«Ποδάνι πάει η γλώσσα του/της»: A modern Greek proverbial comparison for chatter or eloquence?”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 129-147.
- (2024b): “Proverbs in Comparison and Contact: Examples From the Proverbial Discourse of the Balkans”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 131–153. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.519>
- UGARTE GARCÍA, María del Carmen (2024): “Learning form «wrong» answers in proverb surveys”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 697-713.
- UNGERER, Tobias e HARTMANN, Stefan (2024): “Contrastive is the new black: A cross-linguistic study of a ‘snowclone’ in English, German, and Spanish”, en *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, 29; 217-235. <https://doi.org/10.7203/QF.29.28712>
- UNSETH, Peter (2024): “«There cannot be any one-word proverbs», but...”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 611-626.
- USTATUZCU, Öznur (2024): “The universality of the proverb «the dog barks, the caravan moves on»”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3* (2024). Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 333-347.

- VALDENEBRO SÁNCHEZ, Jorge (2024): “De l’Antiquité à nos jours. Comment le droit est « devenu » une discipline culturelle dans la théorie et la pratique de la traduction”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 162-183. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.10san>
- VALDENEBRO SÁNCHEZ, Jorge e MULA LÓPEZ, María Isabel (2024): “Cuando el objetivo es llegar al cliente. La traducción de la publicidad en cadenas de comida rápida desde un punto de vista fraseológico y diatópico (EN-ES-FR)”, en *Onomázein, NE XIV*; 207-224. <https://doi.org/10.7764/onomazein.ne14.11>
- VETEIKIS, Tomas (2024): “Support-verb constructions and other periphrases in Aristotle’s *Rhetoric* (books 1 and 2)”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 165-207. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017931>
- VILLERS, Damien (2024a): “Definition Matters: The Pitfalls of Proverb Studies”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 154–173. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.556>
- (2024b): “Haters gonna hate: a memetic approach to the birth of a modern proverb”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): “*Standing on the shoulders of giants*”. *A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 349-363.
- VIVES CUESTA, Alfonso (2024): “Support-verb constructions as level-of-speech markers in a corpus of hagiographical literature”, en FENDEL, Victoria Beatrix (ed.): *Support-verb constructions in the corpora of Greek: Between lexicon and grammar? (Phraseology and Multiword Expressions 7)*. Berlín: Language Science Press; 209-235. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14017933>
- VLAD, Daciana (2024): “La traduction en français d’unités phraséologiques impliquées dans l’expression du désaccord en roumain”, en LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins Publishing Company; 110-125. <https://doi.org/10.1075/ivitra.43.07gon>
- VOTYAKOVA CHUBUKOVA, Irina (2024): *Los conceptos emocionales de la lengua rusa*. Granada: Comares.
- VOTYAKOVA CHUBUKOVA, Irina, GOROZHANKINA, Tamara, PORTNOVA, Tatjana, DRUZYLOWSKA, Dorota M. e SOKOLOVA, Anastasija (2024): *Lecciones de fraseología rusa*. Granada: Comares.

- WAN, Xingzhi (2024): “Cultura e ideología reflejadas en el caso especial de la retrotraducción de «Don Quijote»”, en NAVARRO-BROTOS, Lucía, GÓMEZ GONZÁLEZ-JOVER, Adelina e NAVARRO MARTÍNEZ, Eva (coords.): *De la hipótesis a la tesis: La dimensión cultural de la traducción*. Granada: Comares; 145-162.
- WIENKER-PIEPHO, Sabine (2024): “«Und willst du nicht mein Bruder sein, dann schlag ich dir den Schädel ein» – Sprichworte, Redensarten und Märchen von Brüderlichkeit und Schwesterlichkeit im Wandel”, en BABIČ, Saša, WILLIAMS, Fionnuala Carson, GRANDL, Christian e LITOVKINA, Anna T. (eds.): *“Standing on the shoulders of giants”. A Festschrift in honour of Wolfgang Mieder on the occasion of his 80th birthday. Online Supplement Series of Proverbium, Yearbook of International Proverb Scholarship, Volume 3 (2024)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek; 627-646
- WILLIAMS, Derek (2024): “«A Fire Don’t Burn Unless It’s Started»: Prince’s Proverbial Lyrics”, en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 174–209. <https://doi.org/10.29162/pv.41.1.354>
- ZHOLOBOVA, Anna (2024): “La fraseografía bilingüe español-ruso: pasado, presente y futuro”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 217-236.
- ZHOU, Hui e LI, Tongtong (2024): “«In the present study»: An exploration of prepositional phrase-frames in Chinese EFL learners’ theses and dissertations of applied linguistics”, en *Journal of English for Academic Purposes*, 70. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2024.101400>
- ZYKOVA, Irina V. (2024): “Russian Idiomatics as Experimentation in Avant-Garde”, en PAMIES BERTRÁN, Antonio, AYUPOVA, Roza e LEI, Chunyi (eds.): *Structural fixedness and conceptual idiomaticity: Elena Arsentieva in memoriam*. Granada: Comares; 45-58.

1.2. Libros de actas

1.2.1. Actas do Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (Tavira, Portugal)

1.2.1.1. Actas do 17.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios

- ABDULLAEVA, Nargiza (2024): “«Rome was not built in a day – Samarqandning tarixi uzun»: Linguo-Cultural Issues in Finding Equivalents of Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 286-293.

- BADRIDINOVA, Aziza (2024): “The Linguo-Pragmatic Peculiarities of Uzbek Proverbs That Represents Recommendation and Warning in Context”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 265-268.
- BANG NILSEN, Catrine (2024): “‘Os provérbios são como o pronto-a-vestir – às vezes servem’: apresentando provérbios escandinavos num podcast francês / ‘Proverbs are Like Readymade Clothes – Sometimes They Fit’: Introducing Scandinavian Proverbs in a French Podcast”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 429-430.
- BURIEVA, Umida (2024): “As sentenças incompletas nos provérbios em uzbeque / The Incomplete Sentences in Uzbek Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 139-140.
- CARSON WILLIAMS, Fionnuala (2024): “*Ukufi*, the Handful of *Kiswahili* Proverbs in Johnson’s 1939 Dictionary”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 418-428.
- CARVALHO, Aires (2024): “Jogos e provérbios: uma estratégia de inclusão social”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 469-474.
- COSTA, Bruno Filipe (2024): “A paremiologia na geopolítica internacional – como a cultura popular nos pode abrir caminhos para um mundo melhor / Paremiology in International Geopolitics – How Popular Culture Can Open Paths Towards a Better World”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 149-150.
- COUTINHO, Maria João (2024): “Azulejos e provérbios / Tiles and Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 312-327.
- CRISTEA, Simion Doru (2024): “Fé e provérbios / Faith and Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 163-177.
- DI VENOSA, Elena (2024): “Black and White in Medieval Proverbs of Germanic Area. Examples From the *Thesaurus Proverbiorum Medii Aevi*”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 357-367.

- DIXON, Izabela, BOGUSŁAWSKA, Marta e ULLAND, Harald (2024): “Como os provérbios podem reforçar uma visão positiva de si mesmo e do mundo / How Proverbs May Reinforce a Positive View of Self and the World”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 93-96.
- DJALIVOVA, Khurshida (2024): “The Use of Folk Proverbs in the Works of Abdulla Avloni”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 370-376.
- DOLEŽALOVÁ, Lucie (2024): “Provérbios medievais sobre coisas que não são o que parecem ser / Medieval Proverbs on Things not Being What They Seem to Be”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 388.
- DOS PAXE, Abreu (2024): “Migrações fractais, estudo do provérbio na cultura em Angola / Fractal Migration, Study of Proverbs in Angola Culture”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 346-347.
- FERREIRA, Tomás Vicente (2024): “O proverbial iconoclasta: o papel dos provérbios na caracterização do imperador Constantino V nos *Antirrhetici* de São Nicéforo de Constantinopla / The Proverbial Iconoclast: The Role of Proverbs in the Characterization of Emperor Constantine V in the *Antirrhetici* of St. Nicephorus of Constantinople”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 147-148.
- FILARY, Magdalena (2024): “Provérbios e ditados romenos sobre pão: A sabedoria popular sobre o significado do pão na vida dos romenos / Romanian Proverbs and Sayings About Bread: Folk Wisdom About the Meaning of Bread in Romanians’ Life”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 284-285.
- GRANBOM-HERRAREN, Liisa (2024): “Notes in the Study of Proverbs in Vernacular Used in Everyday Communication”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 349-356.
- GUSSET, Marco (2024): “Ancient Orient Proverbs Go E-Learning – Presentation of Design Principles for Proverbs in E-Learning and the Research Methodology to Test and Refine These Principles”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 269-274.

- HAN, Haiwen (2024): “Um estudo de provérbios agrícolas chineses contendo componentes técnicas / A Study of Chinese Agricultural Proverbs Containing Technical Components”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 263-264.
- HARRIS, Richard (2024): “Provérbios no Interlúdio Atlântico: inventando a Era Heróica da Islândia / Proverbs in the Atlantic Interlude: Inventing Icelandic’s Heroic Age”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 145-146.
- IKROMKHONOVA, Firuza (2024): “Semelhanças e diferenças dos provérbios em livros de literatura uzbeque e inglesa / Similarities and Differences of Proverbs in Uzbek and English Literary Books”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 143-144.
- JÄRV, Risto (2024): “«Quem não colhe um grão, não ganhará um alqueire»: o papel dos provérbios na popularização de material de arquivo nos média sociais / «He Who Doesn’t Gather a Grain Will Not Gain a Bushel»: The Role of Proverbs in Popularising Archival Material on Social Media”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 403-404.
- JÓHANSSON, Ellert Thor e ÚLFARSDÓTTIR, Thórdís (2024): “Icelandic Proverbs in European Context”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 405-417.
- KOVÁŘ, Michal (2024): “Fraseologia checa de Sychra incluindo provérbios / Sychra’s Czech Phraseology Including Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 453-454.
- KOZÁK, Jakub (2024): “*Beatus homo qui invenit sapientiam*: coleções de gnomos da boémia medieval tardia / *Beatus homo qui invenit sapientiam*: Collections of Gnomes From Late Medieval Bohemia”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 467-468.
- LAUHAKANGAS, Outi (2024): “Proverbs as Naming of Situations”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 275-283.

- LJUBIČIĆ, Maslina (2024): “Análise semântica das expressões trinomiais em provérbios e ditados populares / Semantic Analysis of Trinomial Expressions in Proverbs and Sayings”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 308-309.
- MAFELA, Munzhedzi James (2024): “An Interpretation of the Novel *Vhuhosi vhu tou bebelwa* Through the Lens of a Proverb”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 296-307.
- MARÇANO, Isabel (2024): “The *Ying* and *Yang* of Portuguese Proverbs: The Paradox as a Form of Culture, Knowledge and Education”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 455-463.
- MASANGO, Charles Akwe e NGEH, Stella Emade (2024): “Indigenous Proverbs Designed for a Cultural Event: Some Bakossi Proverbs in Cameroon”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 250-262.
- MIEDER, Wolfgang (2024): “«Freedom Is Indivisible». John F. Kennedy’s Reliance on Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 19-52.
- MIRSAGATOVA, Pokiza (2024): “National and Cultural Originality of Phraseological Units and Proverbs in Comparative Languages”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 198-201.
- MONTE, Domingas (2024): “O provérbio como metáfora: Um estudo da cultura kongo / The Proverb as a Metaphor: A Study of *Kongo* Culture”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 335-336.
- NOVOTNÁ, Marie (2024): “O papel dos provérbios na saga dos irmãos juramentados / Role of Proverbs in the Saga of the Sworn Brothers”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 400-401.
- OLIVEIRA, Lina Maria M. (2024): “A ciência Emblemática como fonte textual, iconográfica e iconológica e suas aplicações”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 431-450.

- PACOVSKÝ, Karel (2024): “A Crónica de Dalimil como fonte de antigos provérbios e ditados checos / The Chronicle of Dalimil as a Source of Old Czech Proverbs and Sayings”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 402.
- PASSARINHO, Ana (2024): “A esperança / Hope”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 153-162.
- PAVIĆ PINTARIĆ, Anita (2024): “Provérbios nas reportagens desportivas em jornais croatas / Proverbs in Croatian Newspaper Sport Reporting”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 196-197.
- PEREIRA, Maria Helena (2024): “How to Access the Intelligence/Wisdom of the Heart”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 328-334.
- PEREIRA, Pedro Costa (2024): “Lendo *Migrações fractais* / Reading Fractal Migrations”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 348.
- PIRES, Filipe (2024): “Reflexos paremiológicos do religioso em José Saramago: Deus em questão / Paremiological Reflections of the Religious in José Saramago: God in Question”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 202-249.
- POSSA-MOGOERA, Rethabile (2024): “Análise da maternidade retratada nos provérbios basotho: a abordagem feminina africana / Analysis of Motherhood as Portrayed in Basotho Proverbs: The African Womanistic Approach”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 451-452.
- RAMALHETE, Pedro e LOPES, Hugo Neto (2024): “Provérbios e educação no agrupamento de escolas D. Francisco Fernandes Lopes – Olhão / Proverbs and Education in the Schools Grouping Dr. Francisco Fernandes Lopes – Olhão”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 310-311.
- REIS, Sónia e BAPTISTA, Jorge (2024): “Uso da tecnologia GPT (3.5) no ensino de provérbios e expressões fixas”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 60-92.

- ROPER, Jonathan (2024): “Um rei sábio: Os ‘Provérbios de Alfredo’ / King as Sage: The ‘Proverbs of Alfred’”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 399.
- RUTKOVSKA, Kristina e SNUKIŠKIENĖ, Irena (2024): “Provérbio como um texto mínimo. Modos linguísticos e culturais do conceito de mãe em lituano, polaco e inglês / Proverb as a Minimal Text. Linguistic and Cultural Ways of the Conceptualization of ‘Mother’ in Lithuanian, Polish and English”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 368-369.
- SADULLAEVA, Nilufar (2024): “A cortesia nos provérbios uzbeques e ingleses / Politeness in Uzbek and English Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 141-142.
- SOARES, Marinela e SOARES, Rui (2024): “A cultura proverbial e o turismo. Sugestões com base nos objetivos de desenvolvimento sustentável / The Proverbial Cultural and Tourism: Suggestions Based on the Sustainable Development Goals”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 475-514.
- SVOBODOVÁ, Iva (2024): “As línguas românicas para estudantes universitários falantes de língua eslava: os provérbios como recurso de aproximação ao português académico / Romance Languages for Slavic-Speaking Students: Proverbs as a Resource for Approaching Academic Portuguese”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 151-152.
- SZERSZUNOWICZ, Joanna (2024): “Political Communication, Winged Words and Proverbiality. A Case Study of the Winners of the Silver Mouth Competition”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 178-190.
- TEIXEIRA, José (2024): “Iludindo a censura e a Inquisição com expressões idiomáticas e provérbios no século XVIII em Portugal”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 97-108.
- TOPA, Francisco (2024): “*A Girl in Every Port*: The Proverbial Expression and Some of Its Manifestations”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 53-59.

- TOSINA FERNÁNDEZ, Luis J. (2024): “A Bourdieusian Approach to Paremiology”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 191-195.
- TSERPES, Georgios e KATRINAKI, Emmanouela (2024): “Proverbs in Greek Tall Tales: A Surrealistic Use of Metaphor”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 377-387.
- UGARTE GARCÍA, María del Carmen (2024): “Proverbs Located in the School of Becerril de Campos”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 337-345.
- VALE, Luís (2024): “Nomeadas colectivas: provérbios, ditos e rimas em Trás-os-Montes / Collective Nominees: Proverbs, Sayings and Rhymes in Trás-os-Montes”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 109-124.
- VOOLAID, Piret (2024): “O lobo e o carneiro como opostos binários nos provérbios estonianos / Wolf and Sheep as Binary Opposites in Estonian Proverbs”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 464-466.
- XAVIER, Pedro Amaral (2024): “Paint Me a Proverb!: An Interdisciplinary Path”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 125-138.
- ZAİKAUSKIENĖ, Dalia (2024): “Recursos interlinguais de provérbios lituanos: Práticas de tradução atual e oportunidades para uso de máquina de tradução / Interlingual Resources of Lithuanian Proverbs: Current Translation Practices and Opportunities for Using Machine Translation”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 294-295.
- ZIMONYI-KALINYINA, Irina (2024): “Nikolai Gogol, the Inspector General: An Attempt to Analyse a Classic Play From Praemiological and Phraseological Point of View in Russian and Portuguese”, en SOARES, Rui João Baptista e LAUHAKANGAS, Outi (eds): *17º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 17th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs: Actas ICP23 Proceedings*. Tavira: AIP-IAP; 389-398.

1.3. Recensións

- BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (2024): *Las unidades fraseolóxicas y las paremias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 222 páxs. Recensión de JI, Yuanxin (2024) en *Paremia*, 34: 266–267.
- CAPRA, Daniela e ULLOA, Alonso de (2024): *Sentencias y dichos de diversos sabios y antiguos auctores*. Alessandria: Edizioni dell’Orso, Collana di Iberistica «Letteratura e letterarietà»; 133 páxs. Recensión de VICENTE LLAVATA, Santiago (2024) en *Paremia*, 34; 267–268.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2021): *Metaphors of coronavirus: Invisible enemy or zombie apocalypse?*. Basingstoke: Palgrave Macmillan; 320 páxs. Recensión de ZHANG, Yan (2024) en *Onomázein*, 65; 200–205. <https://doi.org/10.7764/onomazein.65.11>
- IGLESIAS OVEJERO, Ángel e GIRAUD, Françoise (2022): *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Salamanca: Instituto de las Identidades; 682 páxs. Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (2024) en *Paremia*, 34; 265–266.
- JESENŠEK, Vida (2023): *Beiträge zur deutschen und slowenischen Phraseologie und Parömiologie*. Maribor: Univerzitetna založ-ba Universe y Mariboru; 248 páxs. Recensión de MILETIĆ, Nikolina (2024) en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 210–215. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/549/701>
- LAPEDOTA, Domenico Daniele e SIDOTI, Rossana (2023): *Nuevas aportaciones a las investigaciones en fraseología, paremiología y traducción*. Lausanne: Peter Lang; 340 páxs. Recensión de TEIXEIRA DE FARIA, Sandra (2024) en *Paremia*, 34; 268–269.
- LITOVKINA, Anna T. (2023): *Practice makes perfect. Workbook of English and American proverbs for students*. Budapest: Tinta Könyvkiadó; 169 páxs. Recensión de SHARIFRAD, Arezoo (2024) en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 216–220. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/542/702>
- MACÍAS OTÓN, Elena (2024): *Paremias y fraseologismos jurídicos-políticos: análisis contrastivo español-francés*. Madrid: Centro Virtual Francés (Instituto Cervantes); 196 páxs. Recensión de HUÉSCAR VILLA, Myriam (2024) en *Paremia*, 34; 269–270.
- MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2022): *Ecos de música en refranes, modismos y locuciones*. Córdoba: Editorial Almuzara; 558 páxs. Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2024) en *Paremia*, 34; 270.
- MIEDER, Wolfgang (2023): *International Bibliography of Paremiology and Phraseology (2008-2022)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek; 699 páxs. Recensión de UNSETH, Peter (2024) en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 221–225. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/543/703>

- NAVARRO BROTONS, Lucía (2022): *Parecias. Estudio lingüístico contrastivo francés-español*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins; 186 páxs. Recensión de MASSEAU, Paola Conception Ginette (2024) en *Hermēneus. Revista de traducción e interpretación*, 25; 527–529. <https://doi.org/10.24197/her.25.2023.527-529>
- OMARBEKOVA, Gulnara e AASLAND, Erik (2023): *Contemporary Kazakh Proverb Research: Digital, Cognitive, Literary and Ecological Approaches*. New York: Peter Lang; 236 páxs. Recensión de UNSETH, Peter (2024) en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 226–231. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/538/704>
- PUERTAS RIBÉS, Elia (2023): *Estudio diacrónico de locuciones nominales y adjetivales españolas en diferentes tradiciones discursivas (siglos XVI a XX)*. Valencia: Tirant Humanidades, Diachronica Hispanica; 408 páxs. Recensión de CASTELLÓ GARCÍA, Irene (2024) en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 292–295. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.68>
- SANTAMARÍA PÉREZ, M. Isabel (2023): *Palabras que nacen y transforman. La recepción de neologismos en las columnas sobre la lengua y los diccionarios en español actual*. Granada: Comares; 156 páxs. Recensión de ARROYO BOTELLA, Ana (2024) en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 288–291. <http://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.71>
- SZUDARSKI, Paweł (2023): *Collocations, corpora and language learning*. Cambridge: Cambridge University Press; 89 páxs. Recensión de YANG, Xiaoyi e PING, Yuan (2024) en *Onomazein*, 66; 220–225. <https://doi.org/10.7764/onomazein.66.13>

1.3.1. Recensionantes

- ARROYO BOTELLA, Ana (2024): Recensión de SANTAMARÍA PÉREZ, M. Isabel (2023): *Palabras que nacen y transforman. La recepción de neologismos en las columnas sobre la lengua y los diccionarios en español actual*. Granada: Comares; 156 páxs.; en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 288–291. <http://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.71>
- CASTELLÓ GARCÍA, Irene (2024): Recensión de PUERTAS RIBÉS, Elia (2023): *Estudio diacrónico de locuciones nominales y adjetivales españolas en diferentes tradiciones discursivas (siglos XVI a XX)*. Valencia: Tirant Humanidades, Diachronica Hispanica; 408 páxs.; en *FRASEOLEX. Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*, 3; 292–295. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.68>
- HUÉSCAR VILLA, Myriam (2024): Recensión de MACÍAS OTÓN, Elena (2024): *Parecias y fraseologismos jurídicos-políticos: análisis contrastivo español-francés*. Madrid: Instituto Cervantes; 196 páxs.; en *Paremia*, 34; 269–270.
- Ji, Yuanxin (2024): Recensión de BARBADILLO DE LA FUENTE, María Teresa e MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel Vicente (2024): *Las unidades fraseológicas y las parecias en la literatura*. Lausanne: Peter Lang; 222 páxs.; en *Paremia*, 34; 266–267.

- MASSEAU, Paola Conception Ginette (2024): Recensión de NAVARRO BROTONS, Lucía (2022): *Parecias. Estudio lingüístico contrastivo francés-español*. Ámsterdam/Filadelfia: John Benjamins; 186 páxs.; en *Hermēneus. Revista de traducción e interpretación*, 25; 527–529. <https://doi.org/10.24197/her.25.2023.527-529>
- MILETIĆ, Nikolina (2024): Recensión de JESENŠEK, Vida (2023). *Beiträge zur deutschen und slowenischen Phraseologie und Parömiologie*. Maribor: Univerzitetna založ-ba Universe y Mariboru; 248 páxs.; en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 210–215. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/549/701>
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2024): Recensión de IGLESIAS OVEJERO, Ángel e GIRAUD, Françoise (2024): *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Salamanca: Instituto de las Identidades; 682 páxs.; en *Paremia*, 34; 265–266.
- SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2024): Recensión de MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2022): *Ecos de música en refranes, modismos y locuciones*. Córdoba: Editorial Almuzara; 558 páxs.; en *Paremia*, 34; 270.
- SHARIFRAD, Arezoo (2024): Recensión de LITOVKINA, Anna T. (2023). *Practice makes perfect. Workbook of English and American proverbs for students*. Budapest: Tinta Könyvkiadó; 169 páxs.; en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 216–220. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/542/702>
- TEIXEIRA DE FARIA, Sandra (2024): Recensión de LAPEDOTA, Domenico Daniele e SIDOTI, Rossana (2023): *Nuevas aportaciones a las investigaciones en fraseología, paremiología y traducción*. Lausanne: Peter Lang; 340 páxs.; en *Paremia*, 34; 268–269.
- UNSETH, Peter (2024): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2024). *International Bibliography of Paremiology and Phraseology (2008-2022)*. Osijek: Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek; 699 páxs.; en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 221–225. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/543/703>
- UNSETH, Peter (2024): Recensión de OMARBKOVA, Gulnara e AASLAND, Erik (2023). *Contemporary Kazakh Proverb Research: Digital, Cognitive, Literary and Ecological Approaches*. New York: Peter Lang; 236 páxs.; en *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 41(1); 226–231. <https://naklada.ffos.hr/casopisi/index.php/proverbium/article/view/538/704>
- VICENTE LLAVATA, Santiago (2024): Recensión de CAPRA, Daniela e ULLOA, Alonso de (2024): *Sentencias y dichos de diversos sabios y antiguos auctores*. Alessandria: Edizioni dell’Orso, Collana di Iberistica «Letteratura e letterarietà»; 133 páxs.; en *Paremia*, 34; 267–268.
- YANG, Xiaoyi e PING, Yuan (2024): Recensión de SZUDARSKI, Paweł (2023). *Collocations, corpora and language learning*. Cambridge: Cambridge University Press; 89 páxs.; en *Onomázein*, 66; 220–225. <https://doi.org/10.7764/onomazein.66.13>

ZHANG, Yan (2024): Recensión de CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2021). *Metaphors of coronavirus: Invisible enemy or zombie apocalypse?*. Basingstoke: Palgrave Macmillan; 320 páxs.; en *Onomázein*, 65; 200-205. <https://doi.org/10.7764/onomazein.65.11>

1.4. Traballos académicos

1.4.1. Teses

- AWA GNATLIE, Vanessa Coralie (2024): *Social networks, popular culture, and the development of a regional Cameroonian French across sub-Saharan Francophone Africa*. University of Missouri-Columbia. Dirección: Daniel Sipe.
- BELTRAN, Perrine (2024): *Stylistique du zoocentrage dans les fictions contemporaines de langue française : le rôle de l'analogie*. Université Sorbonne Nouvelle – Paris III. Dirección: Claire Badiou-Monferran.
- CASTELLANA, Alberto (2024): *Traducciones y traductores de Giovanni Verga y cuatro traducciones en español de I Malavoglia*. Universidad de Extremadura. Dirección: Victoria Pineda González e Gaetano Lalomia.
- CRUZ MODESTI, Hélène (2023): *Estudio y sistematización de las construcciones con verbo soporte con "faire". Crítica fraseográfica y diseño de una aplicación TED*. Universidad de la Laguna. Dirección: Dolores Covadonga Corbella Díaz e Cristian Gregorio Díaz Rodríguez.
- DABELLONIO, Rocco (2024): *Análisis lingüístico de las unidades fraseológicas relativas al Covid-19 en español y en italiano en los medios de comunicación*. Universidad Complutense de Madrid. Dirección: Salud María Jarilla Bravo e Julia Sevilla Muñoz.
- DESTAIS, Clara Marie Claudine (2024): *Le style oral dans un corpus de romans contemporains écrits en français par des auteur-e-s hispanophones: Analyse et didactisation des marqueurs discursifs*. Universidad Complutense de Madrid. Dirección: Julia Ori Korosmezei, Christine Evain e Marie Françoise Bourvon.
- DIEGO HERNÁNDEZ, Elena (2023): *Dictionnaire bilingue français-espagnol des noms prédictifs des <aides financières> / <ayudas financieras>. Étude syntacticosémantique*. Universidad de Salamanca. Dirección: Isabel Uzcanga Vivar, Araceli Gómez Fernández e Elena Llamas Pombo.
- ELLIOTT, Thomas (2024): *Extended lexical frames in academic journal writing*. Iowa State University. Dirección: Bethany Gray.
- ESMAEILPOUR, Maryam (2024): *La enseñanza de las colocaciones léxicas del español a estudiantes persahablantes de ELE*. Universidad Autónoma de Madrid. Dirección: Jacinto González Cobas e Ana Serradilla Castaño.
- FRÍAS JIMÉNEZ, Nuria (2024): *Colocaciones en islandés y español: Un estudio contrastivo con fines lexicográficos y didácticos*. Universidad de Sevilla. Dirección: María Auxiliadora Castillo Carballo e Erla Erlensdóttir.
- GAI, Bowen (2024): *Diccionario de locuciones verbales para la enseñanza de español a sinohablantes*. Universidad de Salamanca. Dirección: Rosa Ana Martín Vegas.

- GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Lidia (2023): *Nuevos enfoques fraseodidácticos para el aula de alemán como lengua extranjera. Propuesta para el nivel básico A1*. Universidad de Salamanca. Dirección: Nely Milagros Iglesias Iglesias.
- GU, Yihui (2024): *Las unidades fraseológicas sobre “flor” en chino y en español: Estudio lingüístico y sociocultural*. Universidad Complutense de Madrid. Dirección: María Consuelo Marco Martínez.
- HUANG, Junlan (2024): *La comunicación emocional en español y en chino: Estudio diacrónico contrastivo de la fraseología generada en torno al amor*. Universitat de València. Dirección: Santiago Vicente Llavata e Xavier Li-Tah Lee Lee.
- HUÉSCAR VILLA, Myriam (2024): *La idiomatización en el trastorno del espectro autista (TEA): el proceso de enseñanza-aprendizaje de unidades fraseológicas idiomáticas en alumnado de educación secundaria con TEA de grado 1*. Universidad de Murcia. Dirección: Manuel Sevilla Muñoz.
- JURGELEVIČIŪTĖ, Karolina (2024): *The role of irony and sarcasm in meme phraseology*. Vilnius Universitetas. Dirección: Živilė Nemickienė.
- KIATPHOTHA, Jirawan (2024): *Les expressions exprimant la communication non verbale dans la littérature sentimentale contemporaine française et thaïe : analyse phraseologique et contrastive*. Université Grenoble Alpes. Dirección: Iva Novakova e Louise Pichard-Bertaux.
- KOZŁOWSKA, Joanna (2024): *Legal Phraseology of EU case law. A comparative, corpus-assisted study of German and English judgments issued by the Court of Justice of the European Union*. Uniwersytet Łódzki. Dirección: Stanisław Goźdz-Roszkowski e Agnieszka Stawikowska-Marcinkowska.
- LEE, Chaeyoung (2024): *La phraseologie dans le discours scientifique oral en français: formules de prise en compte de l’allocutaire*. Université Grenoble Alpes. Dirección: Agnès Tutin.
- MACDONALD, Lorraine (2024): *Investigating phraseology in new speakers and first speakers of English in academia*. Heriot-Watt University. Dirección: Marion Winters e Bernie O’Rourke.
- MARCH TORTAJADA, Robert (2024): *Vicent M. Branchat: Edició crítica de la seua obra*. Universitat de València. Dirección: Vicent Josep Escartí Soriano e Rafael Roca Ricart.
- MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2024): *La adquisición de la conciencia fraseológica en el trastorno del espectro autista de grado 1*. Universidad de Alicante. Dirección: Larissa Timofeeva Timofeev.
- MIAO, Yifan (2024): *La traducción inversa científico-técnica (chino-español) y su docencia en China: Propuesta didáctica basada en el enfoque por tareas*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Helena Casas Tost e Patricia Rodríguez Inés.
- MOROSOV, Ivete (2024): *Nas entrelinhas dos céus: uma análise pragmática da comunicação na aviação civil*. Universidade Federal do Paraná. Dirección: Elena Godoy.
- NIETO RUIZ, Luis Fernando (2024): *Estudio de las variables léxico-semánticas en las locuciones adjetivas del Diccionario Fraseológico Documentado del Español Actual*. Universidad Nacional de Educación a Distancia. Dirección: Araceli Gómez Fernández.

- NUEZ TRUJILLO, Aarón (2023): *El proceso de comprensión de frases actitudinales: Interacción con la negación y estudio de sus bases cerebrales mediante tDCS*. Universidad de la Laguna. Dirección: Hipólito Marrero Hernández, Iván Padrón González e Enrique García Marco.
- PARRA SIMÓN, María del Carmen (2023): *Phonologie appliquée et phraséodidactique du FLE : deux disciplines indissociables pour l'acquisition d'une prononciation communicative*. Universitat d'Alacant. Dirección: Fernande Elisabeth Ruiz Quemoun e María Isabel González Rey.
- PEÑUELAS GIL, Isabel (2024): *Estudio contrastivo del tratamiento de las expresiones multiverbales del turismo gastronómico en los sistemas de traducción automática del español al inglés*. Universidad de Valladolid. Dirección: María Teresa Ortego Antón.
- RODRÍGUEZ CEBRIÁN, Mélody (2024): *Pragmatemas comportamentales fijados en francés: propuesta taxonómica y glosario en línea*. Universidad de Murcia. Dirección: María Isabel González Rey e Florentina Mena Martínez.
- SAMPAIO, Angelo de Souza (2024): *Identificação da fraseologia em língua estrangeira: do francês ao português, aportes lexicais e culturais*. Universidade Federal da Bahia. Dirección: Silvana Soares Costa Ribeiro e Salah Mejri.
- SECO, Mariele (2024): *Proposta de uma base léxico-cultural bilingue (FF-PB) online: Expressões Idiomáticas relacionadas a gastronomismos*. Universidade Estadual Paulista. Dirección: Maria Cristina Parreira da Silva.
- SOULÉ, Rémi (2024): *Sociolinguistique des néolectes: le rôle du milieu social dans la représentation des expressions à la mode par les groupes de jeunes*. Sorbonne Université. Dirección: Gilles Siouffi.
- TROVATO, Giuseppe (2024): *Simetrías y disimetrías entre dos lenguas tipológicamente afines (español-italiano) en la traducción audiovisual*. Universidad de Málaga. Dirección: Carmen Mata Pastor.
- WANG, Shasha (2024): *Creación, uso y aplicaciones de un corpus especializado para la traducción de documentos de licitación pública internacional en chino y español*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Antonio Oliver González e María del Carmen Espín García.
- ZHANG, Chao (2024): *Las unidades fraseológicas en la enseñanza-aprendizaje de ELE: Diseño y propuesta de un diccionario fraseológico audiovisual*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: María Auxiliadora Castillo Carballo.
- ZHANG, Moli (2024): *Análisis de la evolución de la influencia del confucianismo sobre la definición de la figura de la mujer a través de los refranes en chino*. Universidad de Salamanca. Dirección: David Doncel Abad e Jinjing Xu.
- ZHANG, Yifan (2024): *El tratamiento de las colocaciones en los diccionarios monolingües de aprendizaje de español: Análisis, evaluación y propuesta*. Universidad de Sevilla. Dirección: María Auxiliadora Castillo Carballo.
- ZHU, Haiyang (2024): *El tratamiento de las unidades fraseológicas en manuales y diccionarios para la enseñanza de ELE de nivel avanzado (C1)*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Margarita Freixas Alás.

1.4.2. Traballos de Fin de Mestrado (TFM)

- AVRAMOVIĆ, Kristýna (2024): *Frazeologie v učebnicích srbského jazyka pro základní školy [Phraseology in Serbian language textbooks for elementary schools]*. Univerzita Karlova. Dirección: Helena Stranjik.
- CALZA, Ginevra (2024): *El reto de la traducción de las variedades lingüísticas: el caso del siciliano en las obras de Andrea Camilleri*. Università Ca' Foscari Venezia. Dirección: Giuseppe Trovato.
- CHEN, Yu Ju (2024): *Filmové citáty jako součást české frazeologie [Catch phrase as part of Czech phraseology]*. Univerzita Karlova. Dirección: Marie Kopřivová.
- CRIADO DE CASTRO, Carmen (2024): *La enseñanza de somatismos mediante el enfoque comunicativo en el aula de ELE*. Universidad de Jaén. Dirección: Francisco Pedro Pla Colomer.
- HASSAN, Abdelrahman H. (2024): *A Corpus-based Phraseological Analysis of Adjective Patterns in English and Arabic Newspapers*. Ain Shams University. Dirección: Nagwa Ibrahim Younis e Ahmed Ali Ahmed.
- JAKOŠA, Nina (2024): *Ekvivalenca slovenskih in angleških frazemov s sestavinami iz pomenskega polja samostalnika posoda: magistrsko delo [The Equivalence of Slovene and English Idioms with Components from the Semantic Field of the Noun Container]*. Univerza v Mariboru. Dirección: Irena Stramljč Breznik e Klementina Penelope Jurančič.
- KIRBIŠ, Maša (2024): *Podoba človeka v primerjalnih živalskih frazemih v Marjeti na Dravskem polju: magistrsko delo [The image of man in comparative animal idioms in Marjeta na Dravskem polju]*. Univerza v Mariboru. Dirección: Mihaela Koletnik.
- KNEŽEVIĆ, Andrea (2024): *Analisis contrastivo de fraseologismos con colores en croata, español e italiano*. Sveučilište u Zadru. Dirección: Ivana Lončar.
- KROMPOLCOVÁ, Markéta (2024): *Frazémy v češtině na 1. stupni ZŠ [Phrasal Idioms at Primary School]*. Univerzita Karlova. Dirección: Eva Hájková.
- MENDIGACHA PASSO, Ariadna (2024): *Estudio descriptivo de traducción a partir de un corpus basado en la obra de Ulli Lust*. Universitat Politècnica de València. Dirección: Teresa Molés Cases.
- MIHOLIČ, Tjaša (2024): *Primerjalni živalski frazemi v izbranih prekmurskih govorih: magistrsko delo [Comparative animal idioms in selected subdialects of Prekmurje]*. Univerza v Mariboru. Dirección: Mihaela Koletnik.
- MORENO SUÁREZ, Lía (2024): *Estereotipos de la cultura hispana en la clase ELE: el don Juan*. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Dirección: Gregorio Rodríguez Herrera.
- MORETTO, Aurora (2024): *La traducción audiovisual entre lenguas afines: Un estudio contrastivo y traductológico español > italiano acerca de la frazeología en la serie "Berlín, la casa de papel"*. Università Ca' Foscari Venezia. Dirección: Giuseppe Trovato.
- NGUYEN PHAM QUYNH, My (2024): *Enseñanza de expresiones idiomáticas en ELE: Estrategias para estudiantes vietnamitas*. Universidad de Zaragoza. Dirección: Blanca Palacio Alegre.

- SHEN, Jiacheng (2024): *Exploring Phraseological Sophistication: A study utilizing the New Academic Collocation List*. Universiteit Gent. Dirección: Orphée De Clercq.
- XU, Song (2024): *Historia de la lexicografía bilingüe chino-española*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Montserrat Bacardí Tomàs.
- ZEMÁNKOVÁ, Lucie (2024): *Frazeologie v řeči žáků 1. stupně ZŠ [Phraseology in Primary School Pupils Speaking]*. Univerzita Karlova. Dirección: Gabriela Babušová.

1.4.3. Traballos de Fin de Grao (TFG)

- BARO SAORNIL, Olga (2024): *Análisis de los diccionarios de ELE y una propuesta de su publicación en línea y app móvil*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Giuseppe Simone Pedote.
- BERMÚDEZ CID, Sara (2024): *El sexismo en algunas construcciones fraseológicas del español*. Universidad de Salamanca. Dirección: Belén López Meirama.
- CERVERA CARO, Aida (2023): *Comment traduire la phraséologie ? Les phrasèmes avec des noms d'aliments et leurs équivalences de traduction en espagnol*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Àngels Catena Rodulfo.
- GARCÍA-SAGUAR PÉREZ, Alicia (2024): *Enseñanza de los refranes de "El Quijote" en el aula de E/LE*. Universidad de Cantabria. Dirección: Marta Gancedo Ruiz.
- MARTÍN CASTRO, Laura (2024): *Análisis traslativo de los culturemas en la traducción al alemán de Panza de burro de Andrea Abreu y su recepción en el mundo germanoparlante*. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Dirección: Ana María García Álvarez.
- NILSSON, Frej (2024): *Mala vida: un estudio semántico*. Uppsala Universitet. Dirección: Johan Gille.
- PAVAN, Martina (2024): *Relazioni familiari: analisi lessicale contrastiva spagnolo-italiano*. Università degli Studi di Padova. Dirección: Carmen Castillo Pena.
- PÉREZ MIGUEL, María (2017): *Les locuteurs natifs parlent en phrasèmes: les différents types d'unités phraséologiques*. Universidad de Salamanca. Dirección: Isabel Uzcanga Vivar.
- PÉREZ ROJO, Julia (2024): *Estudio contrastivo de las locuciones verbales del español de México*. Universidad de Valladolid. Dirección: María Ángeles Sastre Ruano.
- PUIGBERT MORENO, Ona (2024): *Comparación de herramientas de traducción automática e inteligencia artificial para el chino coloquial*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Mireira Vargás Urpí.
- WATRÉ, Agathe Odile (2015): *Análisis contrastivo francés-español de las expresiones idiomáticas de la película «La cena de los idiotas»*. Universitat Autònoma de Barcelona. Dirección: Anna Corral Fullà.

2. Congresos, coloquios, asembleas e xornadas

2.1 Congreso EUROPHRAS 2024

O congreso internacional EUROPHRAS, que adoita celebrarse anualmente, non tivo unha edición como tal no 2024. Consecuentemente, a edición do 2024 non aparece recollida no seu sitio web: <https://europhras.org/conferences/past/>. Así e todo, a Sociedade Europea da Fraseoloxía EUROPHRAS colaborou na celebración do congreso Imago mundi celebrado en Cagliari en maio do 2024, recollido máis abaixo.

2.2 18.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios. Tavira (Portugal). 3-10 de novembro de 2024

Un ano máis, a Associação Internacional de Paremiologia / International Association of Paremiology (AIP-IAP) celebrou en Tavira (Portugal) o Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / Interdisciplinary Colloquium on Proverbs. Este evento anual acadou a súa 18.ª edición en modalidade presencial e a 5.ª en liña. Nesta xuntanza xuntáronse arredor de 100 profesionais da paremioloxía de 27 países do mundo, que presentaron as súas investigacións sobre refráns e paremias, como Alexandra Gaspar, Lio Monk, Nargiza Shamieva, Marco Gusset, Sonia Gómez-Jordana, Nidhi Mathur, M. Armanda Salgado ou Shumirai Nyota e H. Marufu. Pódese consultar máis información na seguinte ligazón: <https://www.colloquium-proverbs.org/icp/pt/>.

2.3. Outros congresos, xornadas ou asembleas

2.3.1 Congreso *Imago mundi*. Unha mirada sobre a metáfora: creatividade, fraseoloxía e discurso. Cagliari. 9-11 de maio de 2024

Entre o 9 e o 11 de maio de 2024 celebrouse na localidade italiana de Cagliari/Castèddu (Sardeña) o congreso multilingüe *Imago mundi*, centrado na metáfora e na imaxinería aplicada aos estudos fraseolóxicos e paremiolóxicos. Organizouno o Dipartimento di Lettere, Lingue e Beni culturali da Università degli Studi di Cagliari, co apoio de EUROPHRAS, a asociación Do.Ri.F., SUSLLF, o proxecto MED-GREEN e o Professor/Scientist Program 2023/2024. Durante o decurso do congreso tiveron lugar as conferencias plenarias de Lorenzo Devilla, Elisabetta Gola, María Isabel González Rey, Micaela Rossi, Gerard J. Steen, Maurizio Trifone e Mark Turner, que achegaron diversas perspectivas sobre o funcionamento lingüístico e conceptual da metáfora nos distintos tipos de discursos (científico, tecnolóxico, mediático, turístico, publicitario, político, xurídico, filosófico, histórico, literario, artístico e educativo). A información sobre este congreso recóllese no seguinte sitio web: <https://sites.google.com/view/imagomundi2024conference/home>.

2.3.2 Seminario *English phraseology through the prism of other languages' phraseology*. Lausanne, 29 de agosto de 2024

Este seminario presencial tivo lugar na sétima edición da European Society for the Study of English Conference (7th ESSE), organizada en Lausanne, Suíza, entre o 26 e o 30 de agosto. A convención incluía este seminario, coordinado por Ramón Martí Solano e Alicja Witalisz e centrado na fraseoloxía contrastiva e na fraseotradución do inglés. Durante o seminario presentáronse algunhas comunicacións de Paola Attolino, Jaroslav Emmer, Irene Simonsen, Rita Juknevičienė, Inesa Šeškauskienė, Vladimir Ž. Jovanović, Marta Veličković, Mladen Popović, Ivo Fabijanić e Sabine Fiedler. Para atopar máis información sobre o congreso e sobre o seminario en particular, consúltase o sitio web <https://wp.unil.ch/esse2024/>.

2.3.3 X Congreso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia «L'errore linguistico in fraseologia e paremiologia». Roma, 26-28 de setembro de 2024

A Associazione Italiana di Fraseologia e Paremiologia, Phrasis, organizou xunto ao Dipartimento di Scienze Politiche da Università degli Studi Roma Tre a décima edición do seu Congreso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia. Esta edición celebrouse tanto presencialmente como telematicamente na capital italiana entre o 26 e o 28 de setembro de 2024. A temática desta edición centrouse nos erros lingüísticos con relación ás unidades fraseolóxicas e as paremias. Ao longo do congreso presentáronse máis de 60 relatorios, mais a conferencia plenaria correu ao cargo de Mario García-Page. O programa do congreso e outras informacións poden consultarse na seguinte páxina web: <https://www.phrasis.it/2024-roma/>.

2.3.4 Seminario arredor da temática do *Refranero multilingüe*. Lleida, 4 de outubro de 2024

O Departament de Llengües i Literatures Estrangeres da Universitat de Lleida organizou, canda o grupo de investigación PAREFRAS (UCM 930235 *Fraseología y paremiología*) un seminario sobre a temática do *Refranero multilingüe* do Centro Virtual Cervantes. A coordinadora do evento foi Maria Carme Figuerola Cabrol e a relatora foi a fraseóloga Julia Sevilla Muñoz. O cartel do seminario pode consultarse na seguinte ligazón: <https://www.ucm.es/parefas/file/seminario-lleida-refranero-4-10-2024-cartel-1?ver>.

2.3.5 XIX Congreso Internacional de Lingüística «Avances en fraseología y lexicología hispanoamericana». Lima, 24-26 de outubro de 2024

Entre o 24 e o 26 de outubro de 2024 tivo lugar na capital peruana a décimo novena edición do Congreso Internacional de Lingüística, titulado «Avances en fraseología y lexicología hispanoamericana». Estivo organizado pola Academia Peruana de la Lengua e a Academia Chilena de la Lengua e auspiciado pola Asociación de Academias de la Lengua Española e pola Universidad Ricardo Palma limeña. O congreso pretendeu promover o debate sobre as actuais investigacións e sobre os novos enfoques nos

campos da fraseoloxía e a lexicografía da lingua española. Entre outras, salientan dúas conferencias: a inaugural, a cargo de Guillermo Soto Vergara, director da Academia Chilena de la Lengua; e a de clausura, a cargo de Rocío Caravedo Barrios, membro numerario da Academia Peruana de la Lengua. Pódese consultar máis información sobre o evento na seguinte ligazón: <https://apl.org.pe/eventos/xix-congreso-internacional-de-linguisticaavances-en-fraseologia-y-lexicologia-hispanoamericanalima-del-24-al-26-de-octubre-de-2024/>.

2.3.6 Seminario *Herramientas para la investigación paremiológica y paremiográfica*. Oviedo, 25 de outubro de 2024

O seminario foi organizado polo departamento de Filología Inglesa, Francesa y Alemana da Universidad de Oviedo, coa colaboración do grupo de investigación PAREFRAS (UCM 930235 *Fraseología y paremiología*). A relatora ao cargo foi a fraseóloga e paremióloga Julia Sevilla Muñoz, quen presentou diversos recursos para a investigación das paremias. Máis información en <https://www.ucm.es/parefas/file/3-seminario-oviedo-25-10-24?ver>.

2.3.7 Conferencias *Compuestos sintagmáticos en el proceso editorial e Fraseología terminológica del libro*. Madrid, 28 de outubro de 2024

Estas dúas conferencias decorreran na Facultade de Filoloxía da Universidad Complutense de Madrid no 28 de outubro de 2024. Os relatorios foron organizados polo grupo de investigación PAREFRAS (UCM 930235 *Fraseología y paremiología*) e o seu relator foi o doutorando Rafael Negrete-Portillo. Máis información en <https://www.ucm.es/parefas/noticias-1>, en <https://www.ucm.es/parefas/file/conferencia-28-10-24-10-30h-negrete-portillo?ver> e en <https://www.ucm.es/parefas/file/conferencia-28-10-24-12-30h-negrete-portillo?ver>.

2.3.8 Coloquio Internacional *Phraséodidactique. Réflexions sur son ancrage socioculturel et son apport aux pratiques pédagogiques*. Beni Mellal. 14-15 de novembro de 2024

A École Normale Supérieure da Université Sultan Moulay Slimane organizou un coloquio internacional na cidade marroquí de Beni Mellal que tivo lugar o 14 e o 15 de novembro de 2024. O simposio procurou reflexionar en profundidade sobre a didáctica da fraseoloxía, a fraseodidáctica, particularmente no contexto do ensino e da aprendizaxe de linguas en Marrocos, elaborando perspectivas para enriquecer as prácticas pedagóxicas e para responder aos desafíos emerxentes no dominio do ensino da fraseoloxía. O coloquio decorreu en francés, inglés, árabe e amazigh e contou coas conferencias de Mustapha El Adak e de María Isabel González-Rey. Pódese consultar máis información na seguinte ligazón: <https://www.fabula.org/actualites/119142/phraséodidactique-reflexions-sur-son-ancrage-socioculturel-et-son-apport-aux-pratiques-pedagogiques.html>.

3. Recursos

3.1. *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español y la mitología popular. Los árboles paremiológicos sin ramas*

Autoría: Ángel Iglesias Ovejero, 2024.

Este diccionario está publicado na colección El Jardín de la Voz: Biblioteca de Literatura Oral y Cultura Popular como resultado dunha colaboración entre a Universidad de Alcalá de Henares (Área de Teoría de la Literatura y Literatura Comparada) e a Universidad Nacional Autónoma de México (Unidad de Investigación sobre Representaciones Culturales y Sociales, UDIR). A publicación inscríbese no estudo da onomástica proverbial comprobada na paremioloxía española, é dicir, nas formas memorizadas de expresión breve e fragmentaria. Trátase dunha continuación dun traballo previo do autor, titulado *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*, recensionado nun número anterior da revista. O presente *Diccionario* elaborouse a partir dun corpus bicéfalo de expresións parémicas e de formas nominais incluídas nelas de diversas fontes da mitoloxía popular: refráns, cancións, contos, adiviñas... de obras literarias, e tamén de enquisas orais levadas a cabo na comarca de El Rebollar, Salamanca. O resultado desta investigación preséntase nun volume de 725 páxinas que se pode consultar a través da seguinte ligazón: <https://ebuah.uah.es/dspace/handle/10017/62766>.

3.2. *Proverbi italiani a cura di Paolo Rondinelli*

Autoría: Francesco Serdonati, Paolo Rondinelli (ed.), 2024.

Esta publicación en tres volumes forma parte da colección da Accademia della Crusca editada por Franco Cesati Editore. Con Paolo Rondinelli como editor, a obra recolle a primeira edición integral da recolleita inédita dos 26 018 proverbios italianos escolmados polo florentino Francesco Serdonati (1540-1611) a partir do 1585. A edición está precedida dunha introdución filolóxica e dun perfil biográfico do autor, alén de incluír un capítulo sobre o xénero paremiográfico e outro sobre a utilización e a reutilización das fontes. Máis información na seguinte ligazón: <https://www.francocesatieditore.com/catalogo/proverbi-italiani/>.

3.3. *Expressio.fr*

Autoría: Georges Planelles.

A páxina web Expressio é o resultado de máis de sete anos de investigación do enxeñeiro e apaixonado da lingua francesa Georges Planelles. Como se indica no subtítulo da web («Le dictionnaire des expressions françaises décortiquées»), trátase dun diccionario no que se «debullan» as expresións idiomáticas francesas tendo en conta a súa orixe, o

seu significado, algúns exemplos de uso e as súas traducións noutras linguas (árabe, chinés, inglés, español, alemán, hebreo, italiano, portugués ou ruso, entre outras). O sitio web, publicado inicialmente en 2005, acabou dando lugar a un *best-seller* (*Les 1001 expressions préférées des Français*) e foi incorporado en 2014 ao resto de recursos ofrecidos por Reverso. O dicionario fraseolóxico pódese consultar na seguinte ligazón: <https://www.expressio.fr/>.

4. Fraseografía espontánea

4.1. Sección «Verbas sisudas non queren testemuñas», de *Galicia Confidencial*

Autoría: Xosé Antonio Pena Romay.

Desde o 3 de abril de 2018 publícase semanalmente un artigo na sección sobre fraseoloxía galega “Verbas sisudas non queren testemuñas” no xornal dixital *Galicia Confidencial*. O obxectivo desta sección, elaborada polo lingüista Xosé Antonio Pena Romay, é fornecer da forma correcta en galego das unidades fraseolóxicas ou paremiolóxicas castelás que adoitan calcarse en galego. En cada artigo analízase unha UF castelá, explicando o seu significado e indicando os equivalentes correctos en galego, acompañados de notas e de exemplos de uso. Poden consultarse as últimas entregas en <http://www.galiciaconfidencial.com/tema/fraseoloxa>.

Balance
Outcome

1. Índices de Cadernos de Fraseoloxía Galega 1, 2000 – 26, 2024

1.1. Índices alfabéticos de artigos

- ACUÑA, Ana (2006): "Relacións entre a literatura popular e a fraseoloxía. Novas achegas" en *CFG* 8; 13-27.
- AGUILAR RUIZ, Manuel José (2011): "Coñece-lo mundo baixomedieval hispánico a través dos seus refráns: *Los refranes que dicen las viejas tras el fuego*" en *CFG* 13; 17-48.
- ALBANO, Mariangela e ALKAYA, Emine (2021): "A aprendizaxe do italiano L4 a partir do francés L2 para estudantes adultos de fala turca: o caso das colocacións «fare + substantivo» e «fare + determinante + substantivo»" en *CFG* 23; 23-38.
- ALFARO ECHEVARRÍA, Luis Alberto (2020): "Cuestións de variación fraseolóxica diatópica entre Cuba e Canarias" en *CFG* 22; 21-38.
- ALONSO RAMOS, Margarita (2006): "Entón, ¿é unha colocación ou non?: análise contrastiva das colocacións" en *CFG* 8; 29-43.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): "Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas" en *CFG* 4; 9-34.
- (2005): "Glosario de locucións adverbiais do galego medieval" en *CFG* 7; 13-40.
- ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso (2014): "Carapucho no Farelo, auga no pelo: a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances" en *CFG* 16; 19-40.
- ÁNGELOVA NÉNKOVA, Véselka e GONZÁLEZ-ESPRESATI, Carlos (2008): "Alternancia e fixación do diminutivo nas unidades fraseolóxicas" en *CFG* 10; 15-33.
- ARES LICER, Elisabete (2007): "Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)" en *CFG* 9; 13-30.
- AUGUSTO, Mª Celeste (2012): "Os enunciados (implicitados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa 'saboría'?" en *CFG* 14; 21-42.
- (2017): "Os elementos zoomorfos nos wellerismos neerlandeses", en *CFG* 19; 21-32.
- BALÁZS, Géza (2010): "Panorama da fraseoloxía húngara" en *CFG* 12; 17-28.
- BAPTISTA, Jorge; FERNANDES, Graça e CORREIA, Anabela (2005): "Léxico-gramática das frases fixas do portugués europeo. Breve presentación" en *CFG* 7; 41-53.
- BAQUERO CASTRO, Karen Lorena (2015): "As fórmulas rutineiras e as súas relacións de equivalencia na combinación lingüística español-" en *CFG* 17; 17-49.
- BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2006): "Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico" en *CFG* 8; 45-94.
- BÁRDOSI, Vilmos (2009): "Os perfís lingüísticos da man en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán" en *CFG* 11; 17-48.
- (2010): "Michel Bréal e Charles Bally, dous precursores da fraseoloxía moderna" en *CFG* 12; 29-39.
- BEVILACQUA, Cleci Regina (2013): "O proxecto 'Combinacións léxicas especializadas' (Projecom)" en *CFG* 15; 21-36.
- (2019): "A fraseoloxía especializada: produtos fraseográficos e aplicacións" en *CFG* 21; 19-33.
- BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2009): "A fraseoloxía moncadiana, 1" en *CFG* 11; 49-64.
- (2012): "A fraseoloxía moncadiana, 2" en *CFG* 14; 43-62.
- BLANCO ESCODA, Xavier (2006): "Significacións gramaticais e sentidos colocacionais: ¿máis ca unha simple coincidencia?" en *CFG* 8; 95-110.
- BOJÍLOVA TCHOBAŇNOVA, Iovka (2009): "Os somatismos máis frecuentes na fraseoloxía portuguesa" en *CFG* 11; 65-79.
- BOUGHABA, Mohammed (2020): "O tratamento da fraseoloxía na parte introdutoria dos dicionarios monolingües do español" en *CFG* 22; 39-52.
- BRUMME, Jenny (2008): "As unidades fraseolóxicas no castelán de Cataluña. Revisión dunha norma constituínte a partir da perspectiva histórica" en *CFG* 10; 35-53.
- BRUNETTI, Simona (2012): "Fraseoloxía e superstición. Usos e costumes comparados de dous pobos" en *CFG* 14; 63-82.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2012): "Pataqueiras e 'Radieschen': fraseoloxía da morte en alemán e galego" en *CFG* 14; 83-98.

- CAJARAVILLE ARAÚJO, Héctor (2010): “A manipulación das expresións fixas nos titulares da prensa gratuíta: *De Luns a Venres*” en *CFG* 12; 41-68.
- CAL VARELA, Mario e FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (2018): “As novas tecnoloxías no ensino/aprendizaxe das colocacións en inglés”, en *CFG* 20; 17-40.
- CARBONELL BASSET, Delfin (2005): “O clixé e a fraseoloxía tópica española” en *CFG* 7; 55-73.
- CATALÀ GUITART, Dolors (2004): “Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán” en *CFG* 6; 11-26.
- (2008): “Elementos de descrición dos adverbios fixos do catalán no dominio culinario” en *CFG* 10; 55-65.
- CATALÀ GUITART, Dolors e INOCENTE, Luntadila Nlandu (2016): “As secuencias fixas en kikôngo: os frasesmas construídos con nomes de partes do corpo” en *CFG* 18; 17-35.
- CHACOTO, Lucília (2007): “A sintaxe dos proverbios. As estruturas *quem / quien* en portugués e español” en *CFG* 9; 31-53.
- CHEN, Lian 陈恋 (2023): “Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?” En *CFG* 24; 23-38.
- (2025): “Fraseoculturoloxía e fraseotradutoloxía contrastiva: estereotipos e representacións da cabeza en chinés e francés” en *CFG* 26; 147-167.
- CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve (2013): “Achea fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en *CFG* 15; 37-132.
- CONCA, Maria (2005): “Acheas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en *CFG* 7; 75-89.
- CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refraneiros galegos” en *CFG* 6; 27-56.
- CORPAS PASTOR, Gloria e KOVALEVA, Anastasia (2014): “Aproximación ao estudo dos fraseoloxismos acromáticos con corpus: *en negro* e os seus equivalentes de tradución ao ruso” en *CFG* 16; 41-59.
- CORVO SÁNCHEZ, Mª José (2008): “Dúas seccións fraseolóxicas plurilingües nos *Sprachbücher* de Juan Ángel de Zumaran” en *CFG* 10; 67-78.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2007): “Comparación das paremias relacionadas coa meteoroloxía e os labores dependentes do clima en español e grego moderno” en *CFG* 9; 55-66.
- (2013): “Na procura do mínimo paremiolóxico grego” en *CFG* 15; 133-140.
- DE ARAÚJO, Mariângela (2025): “Unidades fraseolóxicas e ensino do léxico: algunhas propostas”, en *CFG* 26; 27-42.
- DETRY, Florence (2011): “Do literal ó figurado: descodifica-las expresións idiomáticas na clase de LE” en *CFG* 13; 49-63.
- DINCĂ, Daniela (2023): “As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés)” en *CFG* 24; 39-60.
- (2024): “A fraseoloxía romanesa: unha ollada á terminoloxía” en *CFG* 25; 23-35.
- DOMÍNGUEZ NOYA, Eva María e LÓPEZ MARTÍNEZ, María Sol (2018): “A extracción de información fraseolóxica no CORGA: 3 actividades iniciáticas e 10 propostas para levar á aula”, en *CFG* 20; 41-65.
- ECHEVARRÍA ISUSQUIZA, Isabel e ARBULU AGUIRRE, Javier (2008): “Apuntamentos sobre fraseoloxía e literatura” en *CFG* 10; 79-94.
- ETTINGER, Stefan (2008): “Alcances e límites da fraseodidáctica. Dez preguntas clave sobre o estado actual da investigación” en *CFG* 10; 95-127.
- FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Eva (2011): “Refráns e linguaxe xuvenil en alemán e español. Unha análise empírica” en *CFG* 13; 65-76.
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2014): “Perífrases verbais con valor deóntico no discurso paremiolóxico: unha perspectiva diacrónica” en *CFG* 16; 61-92.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2004): “Explicitación e implicitación fraseolóxica. Notas galegas” en *CFG* 6; 57-80.
- (2007): “*Cando chove e dá o sol* ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en *CFG* 9; 67-94.
- (2010): “Dentes e moas na fraseoloxía galega” en *CFG* 12; 69-126.
- (2011): “Álvaro Cunqueiro e a paremioloxía” en *CFG* 13; 77-111.
- (2013): “*Ser ~ parecer ~ facerse de Angrois*. Relacións de clase e caducidade fraseolóxica en estereotipos de ignorancia e indiferenza” en *CFG* 15; 141-182.
- (2016): “*Maio come o trigo e agosto bebe o viño*. A viticultura no refraneiro galego” en *CFG* 18; 37-134.
- (2018): “*Viño, de ricos; e pan, de pobres*. Vinificación e viño na paremioloxía galega”, en *CFG* 20; 67-196.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega” en *CFG* 4; 35-58.

- FERRO RUIBAL, Xesús e GRYGIERZEC, Wiktoria (2009): “Estereotipos na fraseoloxía: o caso galego-portugués” en *CFG* 11; 81-111.
- FERRO RUIBAL, Xesús; PÉREZ TRASEIRA, Beatriz; SURRIBAS DÍAZ, Noelia e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2014): “Fraseoloxía e paremioloxía castelá nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en *CFG* 16; 93-180.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en *CFG* 14; 99-163.
- FIEDLER, Sabine (2010): “Fraseoloxía do Esperanto” en *CFG* 12; 127-139.
- FONTANA I TOUS, Joan (2017): “Marzo, iguarzo. Achega aos refráns mínimos galegos” en *CFG* 19; 47-70.
- FONTANA I TOUS, Joan e UGARTE I BALLESTER, Xus (2016): “*Mentres máis somos...* Apuntamentos paremiolóxicos romances co gallo dos cinco refráns máis votados na enquisa ‘Els refranys més usuals de la llengua catalana’” en *CFG* 18; 135-149.
- GARCÍA BENITO, Ana Belén (2016): “Fraseoloxía culinaria. Unidades fraseolóxicas portuguesas con *bacalhau*: locucións e enunciados fraseolóxicos” en *CFG* 18; 151-175.
- GARCÍA-PAGE, Mario (2006): “O acrónimo fraseolóxico” en *CFG* 8; 111-121.
- GARCÍA SALIDO, Marcos (2014): “O uso de construcións con verbos soporte en aprendices de español como lingua estranxeira e falantes nativos” en *CFG* 16; 181-198.
- GARGALLO GIL, José Enrique (2007): “*Garda o teu saio para maio*. Consellos de abrigo no calendario romance de refráns” en *CFG* 9; 95-112.
- GARGALLO GIL, José Enrique e FONTANA I TOUS, Joan (2020): “*O Maio do Outono*. Refráns romances do mes de outubro” en *CFG* 22; 53-68.
- GIOVANNI, Cosimo de (2021): “A fraseoloxía colocacional no *Dictionnaire françois* de César-Pierre Richelet (1680)” en *CFG* 23; 39-52.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en *CFG* 6; 81-112.
- GONDAR PORTASANY, Marcial (2008): “A hermenéutica cultural como ferramenta para a fraseoloxía. O caso dos ‘dicta’ populares sobre o paseo e a paisaxe” en *CFG* 10; 129-161.
- GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): “Castelán ‘a hecho’, galego ‘a cito’: dúas locucións de diferente fortuna” en *CFG* 7; 91-117.
- (2011): “Fraseoloxismos e lingua figurada. As persoas vistas como obxectos ou máquinas” en *CFG* 13; 113-148.
- (2020): “Como ensinar a lingua e a literatura galega a través dos refráns” en *CFG* 22; 69-116.
- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2021): “Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato. A linguaxe figurada felina en lingua galega” en *CFG* 23; 53-80.
- GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2004): “A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada” en *CFG* 6; 113-130.
- (2006): “A fraseodidáctica e o Marco europeo común de referencia para as linguas” en *CFG* 8; 123-145.
- GROBA, Fernando (2010): “*A cabalo regalado non se lle mira o dente*. Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en *CFG* 12; 317-372.
- (2011): “*Onde hai eguas, poldros nacen*. A realidade vista dende os equinos” en *CFG* 13; 149-176.
- GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en *CFG* 6; 131-139.
- HEINEMANN, Axel (2007): “La langue dans la langue: O tratamento metalexicográfico das unidades fraseolóxicas seleccionadas nos dicionarios académicos do século XVIII en Francia, Italia e España” en *CFG* 9; 113-135.
- HERRERO KACZMAREK, Claudia (2011): “O encontro e o desencontro expresado a través dos fraseoloxismos do campo cognitivo FALAR” en *CFG* 13; 177-190.
- HOLTZINGER, Herbert (2012): “Unikale Elemente. Apuntamentos sobre as palabras ligadas fraseoloxicamente do alemán actual” en *CFG* 14; 165-173.
- IÑESTA MENA, Eva M^a (2010): “Didáctica das expresións idiomáticas dende un enfoque plural: imaxes e emocións na aula de lingua estranxeira” en *CFG* 12; 141-154.
- JORGE, Guilhermina (2005): “Periplo pola fraseoloxía portuguesa: abordaxe lexicográfica” en *CFG* 7; 119-133.
- KHOUDRI, Abderraffi (2023): “As expresións fixas como compoñentes do discurso dos/as pacientes: sinal de diversidade e de creatividade ou dun incremento do fracaso comunicativo” en *CFG* 24; 61-81.
- (2025): “As interaccións médico-paciente baixo a influencia dos antagonismos: unha dinámica figurativa fronte ao encadramento da forma científica” en *CFG* 26; 169-193.

- KLEIN, Jean René (2006): “Problemas relacionados coa determinación da forma 'canónica' nunha base de datos de refráns franceses (DicAuPro)” en *CFG* 8; 147-163.
- KÓTOVA, Marina (2005): “Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía” en *CFG* 7; 135-148.
- LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia (2020): “A desautomatización fraseolóxica en titulares xornalísticos cubanos do ano 2019”, en *CFG* 22; 117-140.
- (2021): “De zoónimos e zoomorfismos no discurso carcerario da novela *Hombres sin mujer* de Carlos Montenegro” en *CFG* 23; 81-96.
- LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en *CFG* 10; 163-173.
- LAPEDOTA, Domenico Daniele (2021): “Locucións verbais, adverbiais e adxectivas no I acto de Voluntad de Benito Pérez Galdós” en *CFG* 23; 97-116.
- LAREO, Inés (2011): “Colocacións con make, take e do + nome nun corpus do século XIX de textos ingleses científicos e literarios escritos por mulleres” en *CFG* 13; 191-214.
- LARRETA ZULATEGUI, Juan Pablo (2004): “Colocacións verbais: estabilidade fraseolóxica vs. combinatoria sintáctico-semántica” en *CFG* 6; 141-147.
- LASKOWSKI, Marek (2009): “Fórmulas rutineiras na teoría e na práctica” en *CFG* 11; 113-138.
- (2016): “*Alles, was da krencht und fleucht*: os fraseoloxismos alemáns con elementos únicos, entre sincronía e diacronía” en *CFG* 18; 177-195.
- LEI, Chunyi (2017): “A linguaxe figurada e os simbolismos culturais do crisantemo en chinés” en *CFG* 19; 33-45.
- (2024): “Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa” en *CFG* 25; 37-52.
- LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en *CFG* 15; 183-208.
- LE PODER, Marie-Éveline (2015): “Estudo das unidades terminolóxicas e fraseolóxicas especializadas dun texto do ámbito dos alimentos funcionais e nutracéuticos dende unha perspectiva tradutora” en *CFG* 17; 51-80.
- (2020): “O tratamento das siglas en situacións comunicativas heteroxéneas dende unha perspectiva tradutolóxica” en *CFG* 22; 141-158.
- LIANG, Yu (2024): “Análise das unidades fraseolóxicas de Fénix desde unha perspectiva intercultural entre a China e España” en *CFG* 25; 175-189.
- LÓPEZ FERNÁNDEZ, Laura (2015): “Paremijs xeocosmolóxicas de predición do tempo en galego e maorí” en *CFG* 17; 81-104.
- LUNTADILA NLANDU, Inocente (2024): “Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas” en *CFG* 25; 53-69.
- (2024): “Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kikôngò (H16)” en *CFG* 25; 71-88.
- MANSILLA, Ana (2007): “A fraseoloxía da música na vida cotiá. Un estudo contrastivo (alemán - español)” en *CFG* 9; 137-144.
- MARQUES DA SILVA, Cilano (2023): “Proposta didáctica baseada en corpus para o ensino das unidades fraseolóxicas somáticas en español” en *CFG* 24; 103-129.
- MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2013): “A distinción entre conxuncións e conectores discursivos e a súa manifestación fraseolóxica” en *CFG* 15; 209-234.
- MARTÍ SOLANO, Ramón (2023): “Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus” en *CFG* 24; 83-101.
- MARTÍNEZ BLANCO, Xulián e VEIGA ALONSO, Serxio (2010): “Fraseoloxía galega de peixes e outros animais mariños” en *CFG* 12; 155-173.
- MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. e AARLI, Gunn (2008): “Locucións e colocacións: algunhas causas da coaparición dos seus formantes” en *CFG* 10; 175-188.
- MARTÍNEZ MARNET, Béatrice (2017): “Variacións das paremias españolas recompiladas por Charles Cahier” en *CFG* 19; 71-96.
- MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana (2024): “Metafraseoloxía no ámbito croata” en *CFG* 25; 89-108.
- (2024): “Os termos da fraseoloxía en galego” en *CFG* 25; 109-130.
- MARTINS, Vicente de Paula da Silva e GÊMES, Márton Tamás (2025): “A desacralización da expresión *paciência de Jó* na literatura brasileira do século XIX” en *CFG* 26; 43-62.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2003): “O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro” en *CFG* 4; 59-77.
- MASIULIONYTĖ, Virginija e ŠILEIKAITĖ, Diana (2007): “¿Como enfadarse en lituano? Comparacións fixas para expresar enfado, carraxe e ruindade na fraseoloxía lituana” en *CFG* 9; 145-165.

- MED, Natalia (2025): “O concepto linguocultural «Mundo» no léxico e na fraseoloxía das linguas romances” en *CFG* 26; 63-77.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2004): “A relevancia da teoría da modelabilidade de Valerii Mokienko a través da súa monografía ‘Fraseoloxía Eslava’ (1980/trad. 2000)” en *CFG* 6; 149-158.
- MENAKER, Angelika (2008): “As funcións da cor verde en unidades fraseolóxicas españolas, húngaras e alemás” en *CFG* 10; 189-205.
- MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2023): “As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na nenez” en *CFG* 24; 131-148.
- MILLÁN RODRÍGUEZ, Francisco Miguel (2014): “Unha tradución ó galego da ‘Proverbiorum et sententiarum persicarum centuria’ de Levin Warner” en *CFG* 16; 199-248.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2005): “As locucións verbais nos dicionarios” en *CFG* 7; 149-176.
- MOLINA PLAZA, Silvia (2008): “Puntos de contacto e diferenza: a tradución de expresións idiomáticas e refráns metafóricos e metonímicos” en *CFG* 10; 207-219.
- MONTES LÓPEZ, María (2011): “Consideracións sobre a didáctica da fraseoloxía italiana a estudantes galegófonos” en *CFG* 13; 215-226.
- MONTORO DEL ARCO, Esteban (2012): “Luis Montoto y Rautenstrauch (1851-1929), fraseólogo” en *CFG* 14; 175-201.
- MORVAY, Károly (2004): “Notas sobre fraseoloxía comparada” en *CFG* 6; 159-168.
(2004): “Por unha metafraseografía peninsular” en *CFG* 6; 169-189.
Ver BIOSCA (2009).
Ver BIOSCA (2012).
- MUÑIZ ÁLVAREZ, Eva María (2005): “Notas para unha análise comparativa das nocións de ‘restrición léxica’ e ‘colocación’” en *CFG* 7; 177-190.
- NAVARRO, Carmen e DAL MASO, Elena (2013): “Análise culturolóxica da metáfora plantosémica en español e italiano” en *CFG* 15; 235-252.
- NOGUEIRA SANTOS, Antonio (2006): “Fraseoloxía comparada portugués-inglés: *cão/gato-dog/cat*” en *CFG* 8; 165-175.
(2007): “Fraseoloxía comparada — hendíade en inglés e portugués” en *CFG* 9; 167-171.
- NOUESHI, Mona (2008): “Os grandes pícaros nas anécdotas e modismos alemáns e árabes. Un estudo comparativo” en *CFG* 10; 221-238.
- NÚÑEZ ROMÁN, Francisco (2013): “Diatopía, variabilidade e sinonimia en fraseoloxía” en *CFG* 15; 253-266.
- ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Carlos (2010): “Conectores, gramaticalización e polaridade: o caso de *ere* ‘tamén’ na lingua vasca” en *CFG* 12; 175-194.
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2014): “As fórmulas rutineiras españolas á luz da etoloxía humana” en *CFG* 16; 249-272.
- OLZA MORENO, Inés (2009): “*Habla, soy todo oídos*. Reflexo das accións e das actitudes do receptor na fraseoloxía somática metalingüística do español” en *CFG* 11; 139-162.
(2012): “*“Fijo que este artículo te gustará”: o emprego dalgúns fraseoloxismos pragmáticos na linguaxe xuvenil do español e do inglés*” en *CFG* 14; 203-217.
- ORENHA-OTTALIANO, Adriane (2019): “Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional” en *CFG* 21; 35-64.
- ORTIZ ALVAREZ, Maria Luisa (2019): “Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras” en *CFG* 21; 65-92.
- PAMIES BERTRÁN, Antonio e PAZOS BRETaña, José Manuel (2004): “Extracción automática de colocacións e modismos” en *CFG* 6; 191-203.
- PARINA, Irina (2015): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en *CFG* 17; 105-127.
- PASTOR LARA, Alejandro (2010): “Unidades fraseolóxicas especializadas e tradución” en *CFG* 12; 195-208.
- PAZ ROCA, Mª Carmen (2004): “Estudo das colocacións a través da análise de corpus: un estudo práctico das colocacións co verbo galego ‘caer’ e o correspondente inglés ‘to fall’” en *CFG* 6; 205-219.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en *CFG* 12; 209-232.
(2014): “Fixación estrutural e desautomatización das locucións” en *CFG* 16; 273-301.
- PEREIRA GINET, Tomás (2005): “Fiando paremias (I): glosario paremiolóxico multilingüe galego, portugués, castelán, francés, italiano e inglés” en *CFG* 7; 191-223.
- PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en *CFG* 7; 225-238.

- PIIRAINEN, Elisabeth (2007): “Locucións espalladas por Europa e máis alá” en *CFG* 9; 173-193.
- (2011): “Ditos espallados por Europa e máis alá dela: O substrato máis antigo do ‘Lexicon of Common Figurative Units’” en *CFG* 13; 227-246.
- PINTO, Natália Antunes e BEVILACQUA, Cleci Regina (2025): “As expresións idiomáticas en español: proposta de actividades para a sensibilización do alumnado da Educación de Jovens e Adultos” en *CFG* 26; 79-101.
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “‘Que ‘di’ o raposo?’ A raposa enmascarada: como o folclore afecta ás unidades fraseolóxicas” en *CFG* 22; 159-192.
- QUITOUT, Michel (2009): “Traduci-los refráns. Elementos de tradutoloxía” en *CFG* 11; 163-171.
- RAMOS SAÑUDO, Ana María (2013): “Achegamento á fraseoloxía do ‘dicir’ en francés” en *CFG* 15; 267-287.
- RECIO ARIZA, Mª Ángeles (2010): “O emprego da fraseoloxía como recurso específico na publicidade” en *CFG* 12; 233-245.
- RÍO CORBACHO, Pilar (2005): “O ‘refrán meteorolóxico’: estudo, comparación con outras linguas (castelán e francés) e proposta de nova denominación” en *CFG* 7; 239-260.
- (2009): “BADARE: unha ferramenta de traballo na paremioloxía meteorolóxica e do calendario na Romania” en *CFG* 11; 173-190.
- (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en *CFG* 13; 247-262.
- ROBLES I SABATER, Ferran (2012): “As locucións marcadoras de reformulación con ‘decir’, ‘dir’, ‘sagen’” en *CFG* 14; 219-244.
- RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en *CFG* 4; 371-387.
- RUIZ MARTÍNEZ, Ana María (2013): “Sobre a marcación diafásica das locucións en español” en *CFG* 15; 289-320.
- RUIZ QUEMOUN, Fernande (2011): “O espazo da tradución das expresións idiomáticas na clase de FLE (Francés como lingua estranxeira)” en *CFG* 13; 263-277.
- SANROMÁN VILAS, Begoña (2010): “Unidades fraseolóxicas na sección de agradecementos dos escritos académicos” en *CFG* 12; 247-271.
- SANZ VILLAR, Zuriñe (2024): “A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios” en *CFG* 25; 131-153.
- SARDELLI, Mª Antonella (2009): “Aproximación á elaboración do mínimo paremiolóxico italiano” en *CFG* 11; 191-209.
- SCHEMANN, Hans (2007): “Factores modelo xeométricos descritibles e non descritibles para a constitución semántica de expresións idiomáticas e perspectivas de elaboración dun dicionario idiomático monolingüe e bilingüe galego” en *CFG* 9; 195-221.
- SECO, Mariele, PARREIRA, Maria Cristina e DEÂNGELI ARNI, Maria Angélica (2025): “A cultura como dimensión do (non)-compartible: carga cultural compartida nas expresións relacionadas con gastronomismos en portugués do Brasil e en francés de Francia” en *CFG* 26; 103-122.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2004): “O concepto ‘correspondencia’ na tradución paremiolóxica” en *CFG* 6; 221-229.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e GARCÍA YELO, Marina (2013): “A elaboración dun corpus paremiolóxico por francófonos nativos” en *CFG* 15; 321-346.
- SIDOTTI, Rossana (2021): “Variantes paremiográficas: procedementos para a súa sistematización” en *CFG* 23; 117-137.
- SILVA LÓPEZ, Martina (2010): “Símbolos nos fraseoloxismos con nomes de animais en alemán e español” en *CFG* 12; 273-286.
- SOTO ARIAS, María Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2004): “Aplicacións didácticas dos refráns” en *CFG* 6; 231-250.
- (2007): “Do *verbo antigo* en Johan Garcia de Guilhade” en *CFG* 9; 223-232.
- (2009): “Folclore contístico, fraseoloxía e paremioloxía. Interrelacións xenéticas” en *CFG* 11; 211-227.
- SOTO ARIAS, M^a do Rosario (2003): “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán -galego” en *CFG* 3 (vol. monográfico; 344 pp.).
- (2011): “Interaccións verbais entre rapaz-adulto ou rapaz-razap. Contribución á fraseoloxía” en *CFG* 13; 279-297.
- (2013): “Notas para un estudo dos refráns haxiocronolóxicos” en *CFG* 15; 347-370.
- (2017): “Novas catas no campo nomenclal dos peixes e outros animais mariños” en *CFG* 19; 97-123.
- STROHSCHEN, Carola (2013): “A fraseodidáctica nos materiais para o ensino do alemán como lingua estranxeira” en *CFG* 15; 371-392.
- TAGNIN, Stella E. O. (2019): “A lingüística de corpus e as súas aplicacións na fraseoloxía: un panorama de pescudas desenvolvidas na Universidade de Sao Paulo” en *CFG* 21; 93-103.

- (2025): “O ChatGPT e a tradución de idiomatismos metafóricos en español cubano e portugués brasileiro” en *CFG* 26; 123-143.
- TIMOFEeva, Larissa (2013): “Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica” en *CFG* 15; 393-410.
- TORRENT-LENZEN, Aina (2009): “Lema, categoría e *definiens* na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán” en *CFG* 11; 229-256.
- TRIVIĆ, Aneta e PEJOVIĆ, Anđelka (2024): “Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas” en *CFG* 25; 155-171.
- UGARTE BALLESTER, Xus (2012): “A aldraxe proverbial da preguiza nas dúas versións españolas de ‘The Way to Wealth’ de Benjamin Franklin” en *CFG* 14; 245-256.
- VELASCO MENÉNDEZ, Josefina (2013): “Breve ensaio histórico do estudo da fraseoloxía rusa (dende os seus inicios ata mediados da segunda metade do s. XX)” en *CFG* 15; 411-438.
- VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en *CFG* 4; 79-116.
- VULETIĆ, Nikola (2012): “Os ditos do derradeiro en falar: notas de fraseoloxía dálmata” en *CFG* 14; 257-269.
- WANG, Liqun (2023): “A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español” en *CFG* 24; 149-163.
- WIRRER, Jan (2005): “‘Wat mehr regelt en Gesett’. Versión baixoalema da Constitución do Estado alemán de Bremen. Tradución de termos monoverbais, pluriverbais e colocacións da linguaxe xurídica a unha lingua non estandarizada” en *CFG* 7; 261-276.
- YAKUBOVICH, Yauheniya (2018): “Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoloxístico”, en *CFG* 20; 197-220.
- ZUCCHI, Angela María Tenório (2019): “Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos” en *CFG* 21; 105-134.
- ZULUAGA OSPINA, Alberto (2005): “Interpretación textolingüística de fraseoloxismos quixotescos” en *CFG* 7; 277-289.

1.2. Índice da sección de Recadativas

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2005): “Glosario de locucións adverbais do galego medieval” en *CFG* 7; 13-40.
- ANTA FERNÁNDEZ, Alicia (2021): “O Robledo é capital e o demais son conquistas: fraseoloxía de Robledo de Domiz” en *CFG* 23; 141-157.
- BARBEITO LORENZO, María Dolores (2005): “Frasas feitas do Concello das Neves” en *CFG* 7; 293-301.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2003): “El refrán y su sombra (Faro de Vigo) por José Sesto” en *CFG* 4; 345-369.
- BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús; PAZ ROCA, Mª Carmen; RODRÍGUEZ ANÓN, Marta e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Refrancero do Seminario de Santiago (1947-1958)” en *CFG* 4; 173-343.
- CASTELO SANTABALLA, Lela e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “*Tras deste tempo, tempo vén*: a fraseoloxía de Xermade” en *CFG* 22; 195-230.
- CASTRO OTERO, Salvador; PAREDES DURÁN, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE, Ramón (2011): “Outros lances nos laños do Morrazo. Nova recollida de unidades fraseolóxicas” en *CFG* 14; 273-285.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; RÍOS SANTOMÉ, Soledad e TILVES PAZOS, Mª Emma (2020): “Largando aparellos nos caladoiros do Morrazo. Outras unidades fraseolóxicas” en *CFG* 22; 231-256.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón e TILVES PAZOS, Mª Emma (2017): “Botando unhas liñas no mar do Morrazo” en *CFG* 19; 127-150.
- CERVIÑO FERRÍN, M.ª Victoria (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1” en *CFG* 14; 287-307.
- (2013): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 2” en *CFG* 15; 441-462.
- (2016): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 3” en *CFG* 18; 199-210.

- CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranciros galegos” en *CFG* 6; 27-56.
- DOMÍNGUEZ RIAL, Evaristo (2011): “Fraseoloxía e paremioloxía de Bergantiños (Cabana de Bergantiños, Carballo e Coristanco)” en *CFG* 13; 301-404.
- ESTÉVEZ RIONEGRO, Noelia (2014): “Fraseoloxía do noroeste de Valdeorras” en *CFG* 16; 305-317.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2006): “Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas” en *CFG* 8; 179-264.
- (2008): “Refrancero de Grou (Lobios) recollido por Bieito Fernandes do Palheiro” en *CFG* 10; 241-253.
- (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega anotada por José Pérez Ballesteros (1833-1918)” en *CFG* 14; 309-333.
- FERRO RUIBAL, Xesús e GROBA BOUZA, Fernando (2009): “*Dichos y refranes en dialecto vianés* de Laureano Prieto (1951) (ms. RAG-C170/5)” en *CFG* 11; 259-282.
- FERRO RUIBAL, Xesús e SURRIBAS DÍAZ, Noelia (2014): “Locucións, fórmulas e paremias galegas anotadas por Couceiro Freijomil (1888-1955)” en *CFG* 16; 319-355.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VEIGA NOVOA, Cristina (2006): “‘Paremias selectas’. Un manuscrito bonaerense (1956) de Vicente Llópiz Méndez” en *CFG* 8; 265-315.
- FREIRE ARMADA, Vanesa (2024): “*Quen a Cariño vai, con Cariño volve*: escolma de unidades fraseolóxicas de Cariño e a súa contorna” en *CFG* 25; 193-225.
- GARCÍA GARCÍA, Nuria (2022): “Breve achega à fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)” en *CFG* 24; 167-183.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en *CFG* 6; 81-112.
- GONZÁLEZ GUERRA, Anxo (2010): “Fraseoloxía e paremioloxía de Pilar Guerra (Trasar, Carballedo, Lugo)” en *CFG* 12; 289-315.
- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2025): “Diccionario galego de linguaxe figurada animal” en *CFG* 26; 197-306.
- GROBA BOUZA, Fernando (2010): “*A cabalo regalado non se lle mira o dente*. Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en *CFG* 12; 317-372.
- (2014): “*Nas uñas, nas mans ou nos pés, has salir a quen es*. Así se fala na Chan” en *CFG* 16; 357-437.
- HERMIDA ALONSO, Anxos (2009): “Fraseoloxía de Matamá (Vigo)” en *CFG* 11; 283-304.
- LÓPEZ BARREIRO, Margarita (2006): “Frasas feitas do Cachafeiro (Forcarei)” en *CFG* 8; 317-327.
- LÓPEZ FERRO, Xosé María (2015): “Locucións, fórmulas e paremias do concello das Pontes de García Rodríguez” en *CFG* 17; 131-185.
- LOSADA ÁLVAREZ, Ramón e FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa (2017): “Falares de Boqueixón”, en *CFG* 19; 151-213.
- LUACES PARDO, Narciso (2014): “Ditos e refráns recollidos na comarca do Ortegal” en *CFG* 16; 439-453.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2007): “108 fórmulas galegas” en *CFG* 9; 235-246.
- (2010): “120 locucións verbais galegas” en *CFG* 12; 373-386.
- (2013): “*Perdóolle o mal que me fai polo ben que me sabe*. Unha aproximación aos campos semánticos da comida e da bebida na fraseoloxía galega” en *CFG* 15; 463-486.
- (2016): “*Hai cousas que parecen lousas*. Unha nova achega á fraseoloxía do Cachafeiro (Forcarei)” en *CFG* 18; 211-247.
- (2019): “Refrancero de Cotobade de Antonio Fraguas” en *CFG* 21; 137-212.
- (2024): “*Dese pau teño en unha gaita*. A fraseoloxía na obra de Manuel Leiras Pulpeiro” en *CFG* 25; 227-351.
- PAZ ROCA, Mª Carmen (2003): “Aportazón ao refrancero. Colección de refrás recollidos da tradición oral por Lois Carré (1898-1965)” en *CFG* 4; 129-141.
- (2007): “Aínda novos manuscritos paremiolóxicos de Vázquez Saco” Refráns en *CFG* 9; 247-293.
- PAZ ROCA, Mª Carmen e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2004): “Novo manuscrito paremiolóxico de Vázquez Saco” en *CFG* 6; 253-264.
- PENÍN RODRÍGUEZ, Dorinda (2008): “Frasas feitas de San Lourenzo de Abelendo” en *CFG* 10; 255-264.
- PRIETO DONATE, Estefanía (2009): “Refrancero escolar galego do cambio de milenio” en *CFG* 11; 305-369.
- RIVAS, Paco (2000): “Fraseoloxía do mar na Mariña luguesa” en *CFG* 1; 11-90.
- RUBINOS CONDE, Miguel (2013): “*Da roda para a piola*: refráns e frases do sur de Galicia” en *CFG* 15; 487-502.
- RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en *CFG* 4; 371-387.
- SOTO ARIAS, Mª do Rosario: “Achegas a un dicionario de refráns galego-castelán, castelán-galego” en *CFG* 3; 344pp.
- (2025): “Algunhas catas fraseolóxicas nas Cantigas de Santa María”, en *CFG* 26; 307-427.
- TABOADA CHIVITE, Xesús (2000): “Refrancero galego” en *CFG* 2; 47-192.

- VÁZQUEZ SAGO, Francisco (2003): “*Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral*. Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús e PAZ ROCA, M^a. Carmen. [Locucións en CFG 5; 943-952. Fórmulas en CFG 5; 933-942. Refrâns en CFG 5; 5-842. Ref. con topónimo en CFG 5; 843-910. Dialoxismos en CFG 5; 911-924. Enunc. fras. en CFG 5; 925-928. Frases proverbiais en CFG 5; 929-932].
- VÁZQUEZ, Lois (2003): “Refrano gallego. Colección hecha por el P. Gumersindo Placer López” en CFG 4; 143-171.
- VENTÍN DURÁN, José Augusto (2007): *Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral*. Edición crítica de FERRO RUIBAL, Xesús; RIAL SANTOS, Raquel; SALGUEIRO VEIGA, Emma M^a; VIDAL CASTIÑEIRA, Ana, e cunha nota biográfica de VENTÍN PEREIRA, José Augusto”. Anexo 1 de CFG. VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Mínimo paremiolóxico de Viana do Bolo” en CFG 4; 79-116.
- (2003): “Un manuscrito paremiolóxico de Murguía” en CFG 4; 117-128.
- VILLAR AIRA, Sara (2018): “A fraseoloxía de Tabeirós a través da obra *Contiños da Terra* (1931) de Manuel García Barros” en CFG 20; 223-280.

1.3. Índice alfabético de recensións

1.3.1. Índice alfabético de recensións por autores

- ABAD ASÍN, Carlota e ALBERT GANDÍA, Paula (2016): *Combina palabras y formula ideas. Propaga tu español a los cuatro vientos... ¡y punto! Niveles B2 y C1*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 19, 2017; 217-219.
- ALBANO, Mariangela (2024): *Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues*. Recensión de Amal Arrame en CFG 26, 2025, 431-444.
- ALESSANDRO, Arianna (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- ALMEIDA, José João (1999): *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas*. Recensión de Fernando Groba Bouza en CFG 20, 2018; 283-284.
- ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005): *Fraseología contrastiva. Con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 8, 2006; 331-333.
- ALONSO RAMOS, Margarita (ed.) (2006): *Diccionarios y Fraseología*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 9, 2007; 297-301.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas*. Recensión de Jorge Leiva Rojo en CFG 6, 2004; 267-270.
- (ed.) (2008a): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología*. Recensión de Luis González García en CFG 10, 2008; 267-274.
- (ed.) (2008b): *Fixed Expressions in Cross Linguistic Perspective*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 407-411.
- ANDRÉS, Olimpia de (2005): Véxase SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004).
- BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 12, 2010; 389-402.
- BÁRDOSI, Vilmos (2017): *Du phrasème au dictionnaire. Études de phraséographie franco-hongroise*. Recensión de Károly Morvay en CFG 19, 2017; 220-222.
- BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol* (Diccionario fraseolóxico temático francés-español). Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 337-339.
- (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseolóxico temático francés-español*. Recensión de Károly Morvay en CFG 15, 2013; 505-509.
- (2015): *Szólások, közmondások eredete. Fraseológiai etimológiai szótár*. Recensión de Károly Morvay en CFG 18, 2016; 251-257.
- BARSANTI, Mª Jesús (2011): *Los refranes en la traducción de El Quijote de Ludwig Tieck. Estudio paremiológico contrastivo español-alemán*. Recensión de Nelly Iglesias en CFG 14, 2012; 340-341.
- BERMÚDEZ BLANCO, Manuel e CID FERNÁNDEZ, Alba (2011-2012): *Fraseoloxía Visual (Galega) 1* (11.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 2* (30.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 3* (10.9.2012). Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 341-344.

- BERTY, Katrin; MELLADO BLANCO, Carmen e OLZA, Inés (eds.) (2018): *Fraseoloxía y variedades diatópicas*. Recensión de Ana Mansilla en CFG 20, 2018; 285-286.
- BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): *Словарь русской фразеологии: Историко-этимологический справочник* (Diccionario de fraseoloxía rusa: libro de referencias histórico-etimolóxicas). Recensión de Ekaterina Guerbek en CFG 7, 2005; 305-308.
- BLANCO ESCODA, Xavier e MEJRI, Salah (2018): *Les Pragmatèmes*. Recensión de María Isabel González-Rey en CFG 20, 2018; 287-292.
- BOSQUE MUÑOZ, Ignacio (2004): *Redes (las palabras en su contexto)*. *Diccionario combinatorio del español contemporáneo*. Recensión de María Isabel González Rey en CFG 7, 2005; 308-313.
- BUBENHOFER, Noah (2010): Véxase PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010).
- BUJÁN OTERO, Patricia (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2001/2008): Véxase SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2001/2008).
- (2008 [2002]): Véxase SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]).
- (2019): *Fraseoloxía bíblica. Su reflejo en el refranero español*. Recensión de Kerstin Schwandtner en CFG 22, 2020; 259-262.
- CARBONELL BASSET, Delfín (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Usted necesita) / A Spanish and English Dictionary of Idioms (The phrases you need)*. Recensión de Ana García Lozano en CFG 6, 2004; 271-272.
- CASADO VELARDE, Manuel (2006): Véxase GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006).
- CASTILLO CARBALLO, Auxiliadora (2015): *De la investigación fraseolóxica a las decisiones fraseográficas. Un estudio de interrelaciones*. Recensión de María Isabel González-Rey en CFG 19, 2017; 223-227.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón (2005): *Unha maré de palabras. Contribución ao léxico do Morrazo*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 7, 2005; 314-316.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2019): *Metaphors of Brexit. No Cherries on the Cake?* Recensión de Xosé María Gómez Clemente en CFG 23, 2021; 161-166.
- CID FERNÁNDEZ, Alba (2016): Véxase LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016).
- CONCA, María e GUIA, Josep (2014): *La fraseología. Principios, método i aplicacions*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 18, 2016; 258-260.
- CONDE TARRÍO, Germán (2007a): *Nouveaux apports à l'étude des expressions figées*. Recensión de Emma Mª Salgueiro Veiga en CFG 10, 2008; 274-279.
- (ed.) (2007b): *El componente etnolingüístico de la paremiología*. Recensión de Cristina Rodríguez Nieto en CFG 10, 2008; 279-282.
- (ed.) (2008): *Aspectos formales y discursivos de las expresiones fijas*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 411-416.
- CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): *Enfoques actuales para la traducción fraseolóxica y paremiolóxica: ámbitos, recursos y modalidades*. Recensión de Andrea González Pereira en CFG 18, 2016; 261-265.
- CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota*. Recensión de Cristina Rodríguez Nieto en CFG 12, 2010; 403-404.
- COUCEIRO, Xosé (2005): *Expresións populares da nosa comarca [Forcarei]*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 7, 2005; 318-320.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2017): *Ο παροιματικός λόγος που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι Άλληρες, με αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα*. Recensión de Fernando García Romero en CFG 19, 2017; 228-230.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto e ALESSANDRO, Arianna (2019): *Innovación en fraseodidáctica. Tendencias, enfoques y perspectivas*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 23, 2021; 167-175.

- DAL MASO, Elena (2020): *De aquí a Lima. Estudios fraseológicos del español de España e Hispanoamérica*. Recensión de Luis González García en CFG 23, 2021; 177-188.
- DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): *Luçia-Homem: dicionário de cultura linguística*. Recensión de José Leite Jr. en CFG 24, 2023; 187-192.
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009): Véxase BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009).
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 8, 2006; 334-337.
- (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte*. Recensión de Martina Silva López en CFG 12, 2010; 405-408.
- DOYLE, Charles Clay (2012): *Doing Proverbs and Other Kinds of Folklore. Philological and Historical Studies*. Vermont: Proverbium & The University of Vermont. Recensión de Rebeca Lema en CFG 14, 2012; 345-348.
- DURÁN PAREDES, Lucía (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- DURANTE, Vanda (ed.) (2014): *Fraseoloxía y Paremioloxía: enfoques y aplicaciones*. Recensión de Luis González García en CFG 17, 2015; 189-199.
- ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCAIDE, María José; SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan Pedro e PLA COLOMER, Francisco P. (eds.) (2016): *Fraseoloxía española: diacronía y codificación*. Recensión de Luis González García en CFG 19, 2017; 230-233.
- ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): Véxase GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006).
- ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006): *Portugiesische Redewendungen*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 9, 2007; 301-304.
- FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): Véxase LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016).
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia e SARDELLI, M.ª Antonella (eds.) (2019): *Estudios lingüísticos y literarios de las unidades fraseológicas en las obras cervantinas*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 21, 2019; 215-217.
- GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- GARCÍA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 11, 2009; 373-378.
- GARCÍA RODRÍGUEZ, Joseph (2020): *La fraseología del español y el catalán. Semántica cognitiva, simbolismo y contrastividad*. Recensión de Manuel José Aguilar Ruiz en CFG 22, 2020; 263-266.
- GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. Madrid – México – Buenos Aires - Santiago: Edaf. ISBN 978-84-414-4153-8, 217. Recensión de Alejandro Valverde García en CFG 24, 2023; 193-195.
- GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2010): *Paremiología romance. Los refranes meteorológicos*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 13, 2011; 416-422.
- (2011): *I proverbi meteorologici. Ai confini dell'Europa romanza*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 13, 2011; 423-426.
- GAUTIER, Laurent (2018): *Figement et discours spécialisés*. Recensión de M.ª Isabel González Rey en CFG 21, 2019; 218-223.
- GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba e UREÑA TORMO, Clara (2014): *Locuciones y refranes para dar y tomar. El libro para APRENDER más de 120 locuciones y refranes del español*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 17, 2015; 200-203.
- GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 12, 2010; 408-409.
- GONZÁLEZ REY, Isabel (2002): *La phraséologie du français*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 6, 2004; 272-274.
- (2007a): *La didactique du français idiomatique*. Recensión de Germán Conde Tarrío en CFG 10, 2008; 283-284.
- (ed.) (2007b): *Les expressions figées en didactique des langues étrangères. Las expresiones fijas en la didáctica de las lenguas extranjeras*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 427-430.
- (2007c): *Adquisición de las expresiones fijas. Metodología y recursos didácticos. Idioms acquisition. Methodology and didactic Resources*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 13, 2011; 430-432.

- (ed.) (2008): *A multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation*. Recensión de Emma Mª Salgueiro Veiga en CFG 13, 2011; 433-436.
- (ed.) (2012): *Unidades fraseolóxicas y TIC*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 15, 2013; 510-512.
- (ed.) (2013): *Phraseodidactic Studies on German as a Foreign Language/Phraseodidaktische Studien zu Deutsch als Fremdsprache*. Recensión de Laura Amigot Castillo en CFG 16, 2014; 457-462.
- (ed.) (2014): *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas*. Recensión de Carola Strohschen en CFG 16, 2014; 462-471.
- (dir.) (2014): *Outils et méthodes d'apprentissage en phraseodidactique*. Recensión de Germán Conde Tarrío en CFG 16, 2014; 471-477.
- (2021): *La nouvelle phraseologie du français (révisée et augmentée)*. Recensión de Aira Rego Rodríguez en CFG 23, 2021; 189-196.
- GONZÁLEZ REY, Mª Isabel; BÁRDOSI, Vilmos; DUFAYS, Jean-Louis; SIERRA SORIANO, Ascensión; RUIZ-QUEMOUN, Fernand; SOLANO RODRÍGUEZ, Mª Ángeles e NICOLAS, Claire (2015): *Phraseotext - Le Français Idiomatique*. Recensión de Julia Sevilla Muñoz en CFG 18, 2016; 265-266.
- GONZÁLEZ ROYO, Carmen e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2008): *Estudios y análisis de fraseología contrastiva: lexicografía y traducción*. Recensión de Angela Mura en CFG 16, 2014; 477-480.
- GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): *Discurso, Lengua y metalenguaje –Balance y perspectivas*. Recensión de Claudia Herrero Kacmarek en CFG 11, 2009; 378-380.
- GUIA, Josep (2014): Véxase CONCA, Maria; GUIA, Josep (2014).
- HALLSTEINSDOTTIR, Erla (2010): Véxase PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010).
- HARGUINDEY BANET, Henrique (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- HERRERO, Claudia (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- HERRERO INGELMO, José Luis (2024): *Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 26, 2025; 445-448.
- IGLESIAS, Nely (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- IGLESIAS GONZÁLEZ, Xaime (2019): *Coa palabra na boca. Sucesións para traballar con refráns nas aulas*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 23, 2021; 197-200.
- IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022). *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Salamanca: Instituto de las Identidades, Diputación de Salamanca; ISBN 978-84-16419-47-0, 680. Recensión de Beatriz Pérez Mosquera en CFG 24, 2023; 197-204.
- IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002): *Fraseología y metáfora: aspectos tipológicos y cognitivos*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 7, 2005; 320-323.
- IOPPOLI, Eleonora (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- JAMAL-ALDIN, Lamia e HAMMADI, Abdullah (2022): *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic. For Intermediate to Advanced Students*. Recensión de Andrea Ucha Bouzada e Cristin Myka Ramírez de la Cruz en CFG 26, 2025; 449-452.
- KOESTERS GENSINI, Sabine Elisabeth e BERARDINI, Andrea (2020a): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo I*. Recensión de Maria Carmela Zaccone en CFG 25, 2024; 355-361.
- (2020b): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo II*. Recensión de Alessia Paldera en CFG 26, 2025; 453-459.
- KONECNY, Christine (2010): *Kollokationen, Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele*. Recensión de Simona Brunetti en CFG 15, 2013; 513-516.
- KRZYŻANOWSKA, Anna; GROSSMANN, Francis e KWAPISZ-OSADNIK, Katarzyna (Eds.) (2021): *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive. Français-polonais-italien*. Recensión de Angelo de Souza Sampaio en CFG 25, 2024; 363-369.
- LADRA FERNÁNDEZ, Xosé Lois (2022). “Adiviñanceiro tradicional do Corgo” en *LUCENSLA: Miscelánea de cultura e investigación*, vol.32, n.º: 64. Lugo: Seminario Diocesano de Lugo, 9-31. Recensión de Ramón Anxo Martins Seixo en CFG 24, 2023; 205-206.

- LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): *Seminario Internacional Colección paremiológica, Madrid, 1922-2007*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 11, 2009; 381-384.
- LARRETA, Juan P. (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- LEI, Chunyi (2017): *Teoría fraseológica y lenguaje figurado en España y China*. Recensión de Liqun Wang en CFG 21, 2019; 224-228.
- (2022): *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china*. Recensión de Yu Liang en CFG 24, 2023; 207-212.
- LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (2024): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad*. Recensión de Claudia Almuíña Zafra e Uxía Fraga Guillén en CFG 26, 2025; 460-466.
- LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008): *Diccionario de fraseoloxía galega*. Recensión de Xosé María Gómez Clemente en CFG 10, 2008; 284-287.
- (2020): *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 23, 2021; 201-241.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen (2011): *El español idiomático da juego. 150 fraseologismos con ejercicios*. Recensión de Nely M. Iglesias Iglesias en CFG 14, 2012; 348-351.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): *'Para dar trela'. Manual práctico de fraseoloxía galega*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 18, 2016; 272-275.
- LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología*. Recensión de Leopoldo Cañizo Durán en CFG 8, 2006; 337-340.
- LUQUE NADAL, Lucía (2010): *Fundamentos teóricos de los diccionarios lingüístico-culturales. Relaciones entre fraseología y culturología*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 13, 2011; 437-440.
- LUQUE TORO, Luis (2012): *Manual práctico de usos de la Fraseología española actual*. Recensión de Iván Pazó Rial e Sara Villar Aira en CFG 20, 2018; 293-295.
- LURATI, Ottavio (2002): *Per modo di dire. Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 9, 2007; 305-311.
- MAKINO, Seiichi e OKA, Mayumi (2017): 日英共通メタファー辞典 — *A Bilingual Dictionary of English and Japanese Metaphors*. Recensión de Alba Quinteiros-Soliño en CFG 23, 2021; 243-250.
- MANSILLA, Ana (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. ISBN (10) 1-5275-7639-6, 210. Recensión de Vanesa Freire Armada en CFG 24, 2023; 213-217.
- MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- MARTÍN SALCEDO, Javier (2017): *Fraseología española en uso. ¡Si tú lo dices! ¡Venga! Ya verás como sí*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 20, 2018; 295-302.
- MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2019): *Diccionario temático comparado de refranes y proverbios grecolatinos*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 22, 2020; 267-308.
- MARTINO RUZ, Xandru (2008): *Refraneru temáticu asturiannu*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 14, 2012; 351-355.
- MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2020): *Guía teórico para o estudo da fraseología portuguesa*. Recensión de Andrea de Araújo Rubert en CFG 23, 2021; 251-257.
- MASLOWSKA, Ewa (2020): *Mediating the Otherworld in Polish Folklore. A Cognitive Linguistic Perspective*. Recensión de Alba Giráldez Otero e Alba Quinteiros-Soliño en CFG 22, 2020; 309-316.
- MASSEAU, Paola: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- MAURICE, Ker Kauffer e KEROMNES, Yvon (2018): *VERBUM [Tome XL]. Phraséologie et pragmatique, n.º 1*. Recensión de M.ª Carmen Parra Simón en CFG 23, 2021; 259-267.
- MELČUK, Igor (2023): *General Phraseology: Theory and Practice*. Recensión de Mélody Rodríguez Cebrián en CFG 26, 2025; 467-472.

- MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 6, 2004; 275-279.
- (2008a): *Beiträge zur Phraseologie aus textueller Sicht*. Recensión de Claudia Herrero Kaczmarek en CFG 10, 2008; 287-289.
- (2008b): *Colocaciones y fraseología en los diccionarios*. Recensión de Alba Vidal Fernández en CFG 10, 2008; 290-293.
- (ed.) (2009): *Theorie und Praxis der idiomatischen Wörterbücher*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 11, 2009; 384-388.
- (ed.) (2014): *Kontrastive Phraseologie Deutsch-Spanisch*. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en CFG 17, 2015; 203-208.
- MELLADO BLANCO, Carmen; BERTY, Katrin e OLZA, Inés (eds.) (2017): *Discurso repetido y fraseología textual (español y español-alemán)*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 19, 2017; 234-240.
- MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 12, 2010; 410-413.
- MELLADO BLANCO, Carmen; HOLZINGER, Herbert; IGLESIAS IGLESIAS, Nely e MANSILLA PÉREZ, Ana (2020): *Muster in der Phraseologie. Monolingual und kontrastiv*. Recensión de Elena Sánchez-López en CFG 23, 2021; 269-272.
- MELLADO BLANCO, Carmen (coord.); BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely M.; LOSADA, M. Carmen e MANSILLA, Ana (eds.) (2013a): *La fraseografía del alemán y el español. Lexicografía y traducción*. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en CFG 16, 2014; 480-484.
- (2013b): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- MELLADO BLANCO, Carmen e GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (eds.) (2020): *Nuevas aportaciones de la Gramática de Construcciones a los estudios de fraseología en las lenguas románicas*. Recensión de Luis González García en CFG 22, 2020; 317-328.
- MELLADO BLANCO, Carmen e MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2024): *O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representação na literatura brasileira do século XIX*. Recensión de Angelo de Souza Sampaio en CFG 26, 2025; 473-478.
- MENA MARTÍNEZ, Flor e STROHSCHEN, Carola (2020): *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century*. Recensión de Irina Parina en CFG 23, 2021; 273-277.
- MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2017): *Apuntes de fraseología, paremiología, traducción y didáctica del español*. Recensión de Luis González García en CFG 20, 2018; 303-306.
- MIEDER, Wolfgang (2004): *Proverbs: a handbook*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 8, 2006; 340-342.
- (2012): *International Bibliography of Paremiography. Collections of Proverbs, Proverbial Expressions and Comparisons, Quotations, Graffiti, Slang and Wellerisms*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 355-358.
- (2014): *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*, 31, 2014. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en CFG 16, 2014; 484-490.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2008): Véxase GONZÁLEZ ROYO, Carmen (2008).
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro; GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel; MASSEAU, Paola e TOLOSA IGUALADA, Miguel (eds.) (2013): *Fraseología, Opacidad y Traducción*. Recensión de Marie-Éveline Le Poder en CFG 16, 2014; 491-493.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro e MEJRI, Salah (dirs.) (2010): *Opacidad, idiomatización, traducción. Opacité, idiomatizité, traduction*. Recensión de Juan Antonio Albaladejo Martínez en CFG 14, 2012; 359-360.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- MOKIENKO, Valerii M. (1998): Véxase BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998).
- MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic: Cerdania*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 15, 2013; 519-522.
- MURYN, Teresa & NOVAKOVA, Iva (coord.) (2017): *De la phraseologie aux genres textuels: état des recherches et perspectives méthodologiques. Synergies Pologne, 14*. Recensión de Pawel Golda e Monika Sułkowska en CFG 26, 2025; 479-483.
- NAVARRO, Carmen (2008): *Aspectos de fraseología contrastiva español-italiano*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 15, 2013; 522-526.
- NETZLAFF, Marion (2005): *La collocation adjectif-adverbe et son traitement lexicographique. Français – allemand – espagnol*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 10, 2008; 294-298.

- NUNES, Manuela (2006): Véxase ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006).
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugènia (2007): *Fraseografía teórica y práctica*. Por Carmen Mellado Blanco en CFG 10, 2008; 298-303.
- OLZA MORENO, Inés (2011): *Corporalidad y lenguaje. La fraseología somática metalingüística del español*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 14, 2012; 361-365.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (org.) (2012): *Tendências atuais na pesquisa descritiva e aplicada em Fraseologia e Paremiologia*. Recensión de Ramón Anxo Martins Seixo en CFG 17, 2015; 208-214.
- PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2002): Véxase IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002).
- (eds.) (2005): Véxase LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2005).
- PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): *El lenguaje de los enfermos (Metáfora y fraseología en el habla espontánea de los pacientes)*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 9, 2007; 311-313.
- PÀMIES I RIUDOR, Víctor (2012): *En cap cap cap. Diccionari de dites i refranys sobre el cap*. Recensión de Xus Ugarte Ballester en CFG 14, 2012; 365-367.
- (2005-2012):
vpamies.dites.cat /// refranyer.dites.cat /// biblioteca.dites.cat /// diccionari.blogspot.com /// didactica.dites.cat /// tematic.dites.cat /// polsim.dites.cat /// frasesfetes.dites.cat /// enciclopedia.dites.cat /// etimologies.dites.cat /// conferencies.dites.cat /// topica.dites.cat /// ulls.dites.cat /// cap.dites.cat. Recensión de Joan Puigmalet en CFG 14, 2012; 367-371.
- PENA, Xosé A. (2011): *Diccionario fraseológico bilingüe castelán-galego*. Recensión de María do Rosario Soto Arias en CFG 13, 2011; 440-446.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2012): *Gramática y semántica de las locuciones*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 15, 2013; 526-529.
- 2(2015): *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 18, 2016; 267-272.
- PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- PIIRAINEN, Elisabeth (2006): Véxase DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005).
- (2009): Véxase DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2009).
- PIIRAINEN, Elisabeth (2012): *Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Cross-cultural Research Project*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 371-374.
- PLA COLOMER, Francisco Pedro e VICENTE LLAVATA, Santiago (2020): *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica*. Recensión de Nuria García García en CFG 23, 2021; 279-285.
- PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010): *Korpora, Web und Datenbanken. Computergestützte Methoden in der modernen Phraseologie und Lexikographie. Corpora, Web and Databases. Computer-Based Methods in Modern Phraseology and Lexicography*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 13, 2011; 446-450.
- RAMÓN, Estanislao (ed.) (2005): Véxase ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005).
- RAMOS, Gabino (2005): Véxase SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004).
- RIBES LORENZO, Juan Manuel (2022): *Las palabras diacríticas en fraseología histórica*. Recensión de Luis Alberto Alfaro Echevarría en CFG 26, 2025; 484-487.
- RÍO CORBACHO, María Pilar (2010): *El refranero y el santoral. Un santo y un refrán para cada día*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 12, 2010; 414-417.
- ROBLES I SABATER, Ferrán (2010): *Aspectes de fraseología contrastiva alemany-català: fraseologismes de la producció verbal*. Recensión de Ana Mansilla Pérez en CFG 15, 2013; 529-533.
- ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refraneiro alemán-galego*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 6, 2004; 279-283.
- RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): Véxase PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005).
- RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (2005): *Historia dunha aldea galega. Coas mans encol do lume. Guntín da Caniza. Memorias*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 7, 2005; 316-318.
- RODRÍGUEZ VIDA, Susana (2005): *Diccionario temático de frases hechas*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 7, 2005; 323-329.

- SAILER, Manfred e MARKANTONATOU, Stella (2018): *Multiword expressions: Insights from a multi-lingual perspective*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 21, 2019; 229-232.
- SÁNCHEZ LÓPEZ, Elena (2013): *Estudi de la llengua d'Ausiàs March a través de les col·locacions. Una aproximació semioautomàtica*. Recensión de Santiago Vicente Llavata en CFG 17, 2015; 214-222.
- SCHEMANN, Hans (2002): *Idiomatik Deutsch – Portugiesisch*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2012): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten. 2. Auflage, erweitert um eine Einführung in die 'Synonymie und Idiomatik'*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 14, 2012; 374-378.
- SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): *Dicionário Idiomático Português-Alemão*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2005): *Dicionário Idiomático Português-Alemão*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.
- SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): Véxase SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979).
- (2005): Véxase SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (2005).
- SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a): *Idiomatik Deutsch-Spanisch*. Recensión de Noelia Surribas Díaz en CFG 15, 2013; 534-535.
- SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan Pablo e MANSILLA, Ana (2013b): *Idiomatik Deutsch-Spanisch*. Recensión de María Luisa Ortiz Álvarez e Enrique Huelva Unternbäumen en CFG 17, 2015; 223-226.
- SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020): *The role of constituents in multiword expressions: An interdisciplinary, cross-lingual perspective*. Berlin: Language Science Press, ISBN 978-3-96110-184-9, 209. Recensión de Nerea Peleteiro Fernández en CFG 24, 2023; 219-226.
- SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Recensión de Luis González García en CFG 7, 2005; 330-333.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- (ed.) (2014): *Fraseología y Léxico. Un enfoque contrastivo*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en CFG 16, 2014; 494-496.
- (2020): *Refranes del siglo XVI en el siglo XXI*. Recensión de Yuanxin Ji en CFG 22, 2020; 329-332.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]): *Pocas palabras bastan: vida e interculturalidad del refrán*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 11, 2009; 388-391.
- (dirs.) (2001/2008): *1001 refranes españoles con su correspondencia en alemán – árabe – francés – inglés – italiano – polaco – provenzal y ruso*. Recensión de Germán Conde Tarrío en CFG 11, 2009; 391-392.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia / BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): *El mínimo paremiológico español*. Madrid: Instituto Cervantes / Centro Virtual Cervantes / Biblioteca fraseológica y paremiológica, ISBN: 978-84-09-31657-1, 215 páxinas. Recensionado por M. Carmen Losada Aldrey en CFG 24; 227-229.
- SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018): *La phraseologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*. Louvain-la-Neuve: Académie-L'Harmattan. ISBN: 978-2-8061-0334-5, 373. Recensión de Marcelo Caramés Obelleiro en CFG 24, 2023; 231-237.
- SILVA, Suzete (org.) (2020): *Fraseologia & Cia. Entabulando diálogos reflexivos. Volume 2*. Recensión de Mª Rosario Soto Arias en CFG 22, 2020; 333-342.
- SIMONA, Federica (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- SOARES, Rui João Baptista (2002): *Do Ano ao Santo tudo é encanto. Ditos populares ao longo do ano*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 17, 2015; 226-229.
- SOLANO RODRÍGUEZ, María Ángeles e BIELAWSKA, Karolina (2017): *Proyectos de fraseología integrada para la enseñanza de ELE*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 21, 2019; 232-236.
- SOTO ARIAS, María Rosario (2008): Véxase LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008).
- STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): Véxase BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998).
- SULKOWSKA, Monika (2013): *De la phraseologie à la phraseodidactique. Études théoriques et pratiques*. Recensión de María Isabel González Rey en CFG 16, 2014; 496-501.
- TOLOSA IGUALADA Miguel: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).

- TORRENT i ALAMANY-LENZEN, Aina e URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2020): *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 22, 2020; 343-348.
- TRKLIJA, Aleksandar e GRABOWSKI, Łukasz (Eds.) (2021): *Formulaic Language: Theories and Methods*. Recensión de Sandra Ruíz Morilla en CFG 25, 2024; 375-380.
- UREÑA TORMO, Clara (2014): Véxase GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba e UREÑA TORMO, Clara (2014).
- VAL VAL, Xosé. Cura de Vilar de Ortelles (2012): *Dixoo ou predicouno? Ditos populares*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 16, 2014; 501-506.
- VELÁZQUEZ PUERTO, Karen (2017): *¡Dale a la lengua! Integrando el aprendizaje de fraseología en ELE*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 20, 2018; 307-309.
- VICENTE LLAVATA, Santiago (2011): *Estudio de las locuciones en la obra literaria de Don Íñigo López de Mendoza (Marqués de Santillana)*. Recensión de Luis González García en CFG 15, 2013; 535-542.
- VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio (2012): *Paremias populares asturianas (Estudio, clasificación y glosa)*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 16, 2014; 506-509.
- WOTJAK, Gerd (ed.) (2005): Véxase ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005).
- ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006): *Hai voluto la bicicletta... Esercizi su fraseologia e segnali discorsivi per studenti di italiano LS/L2*. Recensión de Paula Quiroga Munguía en CFG 10, 2008; 304-307.

1.3.2. Índice alfabético de recensiones por recensionantes

- AGUILAR RUIZ, Manuel José (2020). Recensión de GARCÍA RODRÍGUEZ, Joseph (2020): La fraseología del español y el catalán. Semántica cognitiva, simbolismo y contrastividad en CFG 22, 2020; 263-266.
- ALBALADEJO MARTÍNEZ, Juan Antonio (2012). Recensión de MOGORRÓN HUERTA, Pedro e MEJRI, Salah (dirs.) (2010): *Opacität, idiomatizität, traducción. Opacitè, idiomatizité, traduction* en CFG 14, 2012; 359-360.
- ALFARO ECHEVARRÍA, Luis Alberto (2025): Recensión de RIBES LORENZO, Juan Manuel (2022): *Las palabras diacríticas en fraseología histórica* en CFG 26, 2025; 484-487.
- ALMUÍÑA ZAFRA, Claudia e FRAGA GUILLÁN, Uxía (2025): Recensión de LÓPEZ-SIMÓ, Mireia, MOGORRÓN HUERTA, Pedro e CUADRADO REY, Analía (eds.) (2024): *Referencias culturales. Retos en la traducción de la fraseología y del lenguaje de especialidad* en CFG 26, 2025; 460-466.
- ARRAME, Amal (2025): Recensión de ALBANO, Mariangela (2024): *Phraséologie et phraséodidactique du français et des langues* en CFG 26, 2025; 431-444.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2004): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2002): *La phraséologie du français* en CFG 6, 2004; 272-274.
- (2013): Recensión de PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2012): *Gramática y semántica de las locuciones* en CFG 15, 2013; 526-529.
- (2016): Recensión de PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2015): *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica* en CFG 18, 2016; 267-272.
- (2017): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen; BERTY Katrin e OIIZA, Inés (eds.) (2017): *Discurso repetido y fraseología textual (español y español-alemán)* en CFG 19, 2017; 234-240.
- (2018): Recensión de MARTÍN SALCEDO, Javier (2017): *Fraseología española en uso. ¡Si tú lo dices! ¡Venga! Ya verás como sí* en CFG 20, 2018; 295-302.
- AMIGOT CASTILLO, Laura (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2013): *Phraséodidactic Studies on German as a Foreign Language/Phraséodidaktische Studien zu Deutsch als Fremdsprache* en CFG 16, 2014; 457-462.
- ARAÚJO RUBERT, Andrea de (2021): Recensión de MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2020): *Guía teórica para o estudo da fraseología portuguesa* en CFG 23, 2021; 251-257.
- BRUNETTI, Simona (2013): Recensión de KONECNY, Christine (2010): *Kollokationen, Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele* en CFG 15, 2013; 513-516.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2005): Recensión de IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002): *Fraseología y metáfora: aspectos tipológicos y cognitivos* en CFG 7, 2005; 320-323.
- (2009): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2009): *Theorie und Praxis der idiomatischen Wörterbücher* en CFG 11, 2009; 382-386.

- (2016): Recensión de CONCA, María e GUIA, Josep (2014): *La fraseología. Principis, metode i aplicacions* en CFG 18, 2016; 258-260.
- (2019): Recensión de SAILER, Manfred e MARKANTONATOU, Stella (2018): *Multword expressions: Insights from a multi-lingual perspective* en CFG 21, 2019; 229-232.
- CARAMÉS OBELLEIRO, Marcelo (2023): Recensión de SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018). *La phraséologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*. Louvain-la-Neuve: Académie-L'Harmattan. ISBN: 978-2-8061-0334-5, 373 en CFG 24, 2023; 231-237.
- CAÑIZO DURÁN, Leopoldo (2006): Recensión de LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología* en CFG 8, 2006; 337-340.
- CONDE TARRÍO, Germán (2008): Recensión de GONZÁLEZ REY, Isabel (2007): *La didactique du français idiomatique* en CFG 10, 2008; 283-284.
- (2009): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (dirs.) (2001/2008): *1001 refranes españoles con su correspondencia en alemán – árabe – francés – inglés – italiano – polaco – provenzal y ruso* en CFG 11, 2009; 391-392.
- (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (dir.) (2014): *Outils et méthodes d'apprentissage en phraséodidactique* en CFG 16, 2014; 471-477.
- FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa (2009): Recensión de LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): *Seminario Internacional Colección paremiológica, Madrid, 1922-2007* en CFG 11, 2009; 381-384.
- (2013): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2012): *Unidades fraseológicas y TIC* en CFG 15, 2013; 510-512.
- (2014): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (ed.) (2014): *Fraseología y Léxico. Un enfoque contrastivo* en CFG 16, 2014; 494-496.
- (2019): Recensión de FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia e SARDELLI, Antonella (2019): *Estudios lingüísticos y literarios de las unidades fraseológicas en las obras cervantinas* en CFG 21, 2019; 191-209.
- (2021): Recensión de CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto e ALESSANDRO, Arianna (2019): *Innovación en fraseodidáctica. Tendencias, enfoques y perspectivas* en CFG 23, 2021; 167-175.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2005a): Recensión de CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005): *Unha maré de palabras. Contribución ao léxico do Morrazo* en CFG 7, 2005; 314-316.
- (2005b): Recensión de COUCEIRO, Xosé (2005): *Expresions populares da nosa comarca [Forcarei]* en CFG 7, 2005; 318-320.
- (2005c): Recensión de RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (2005): *Historia dunha aldea galega. Coas mans encol do lume. Guntín da Caniza. Memorias* en CFG 7, 2005; 316-318.
- (2006): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2004): *Proverbs: a handbook* en CFG 8, 2006; 340-342.
- (2007): Recensión de LURATI, Ottavio (2002): *Per modo di dire. Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee* en CFG 9, 2007; 305-311.
- (2010): Recensión de RÍO CORBACHO, María Pilar (2010): *El refranero y el santoral. Un santo y un refrán para cada día* en CFG 12, 2010; 414-417.
- (2011a): Recensión de GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2010): *Paremiología romance. Los refranes meteorológicos* en CFG 13, 2011; 416-422.
- (2011b): Recensión de GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2011): *I proverbi meteorologici. Ai confini dell'Europa romanza* en CFG 13, 2011; 423-426.
- (2012a): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseológico temático francés-español*, en CFG 14, 2012; 337-339.
- (2012b): Recensión de BERMÚDEZ BLANCO, Manuel e CID FERNÁNDEZ Alba (2011-2012): *Fraseoloxía Visual (Galega) 1* (21.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 2* (30.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 3* (10.9.2012) en CFG 14, 2012; 341-344.
- (2012c): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2012): *International Bibliography of Paremiography. Collections of Proverbs, Proverbial Expressions and Comparisons, Quotations, Graffiti, Slang and Wellerisms* en CFG 14, 2012, 355-358.
- (2012d): Recensión de PIIRAINEN Elisabeth: *Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Cross-cultural Research Project* en CFG 14, 2012, 371-374.
- (2013): Recensión de MORVAY, Károly (2006): *El bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià*, en CFG 15, 2013; 519-522.
- (2014): Recensión de VAL VAL, Xosé. Cura de Vilar de Ortelle (2012): *Désoo ou predicouno? Ditos populares* en CFG 16, 2014; 501-506.

- (2015): Recensión de SOARES, Rui João Baptista (2002): *Do Ano ao Santo tudo é encanto. Ditos populares ao longo do ano* en CFG 17, 2015; 226-229.
- (2020): Recensión de MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2019): *Diccionario temático comparado de refranes y paremias grecolatinas* en CFG 22, 2020; 267-308.
- (2021): Recensión de LÓPEZ TABOADA, Carmen e SOTO ARIAS, M.ª Rosario (2020): *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego* en CFG 23, 2021; 201-241.
- FREIRE ARMADA, Vanesa (2023): Recensión de MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. ISBN (10) 1-5275-7639-6, 210 en CFG 24, 2023; 213-217.
- GARCÍA FUENTES, Iván (2024): Recensión de PREMIER ENGLISH LEARNING PUBLISHING (2022): *English Idioms Vocabulary 2022 Complete Edition* en CFG 25, 2024; 371-373.
- GARCÍA GARCÍA, Nuria (2021): Recensión de PLA COLOMER, Francisco Pedro e VICENTE LLAVATA, Santiago (2020): *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica* en CFG 23, 2021; 279-284.
- GARCÍA LOZANO, Ana (2004): Recensión de CARBONELL BASSET, Delfin (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Usted necesita) A Spanish and English Dictionary of Idioms (The phrases you need)* en CFG 6, 2004; 271-272.
- GARCÍA ROMERO, Fernando (2017): Recensión de CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2017): *Ο παροιματικός λόγος που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι Έλληνες, με αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα*. Recensión de Fernando García Romero en CFG 19, 2017; 228-230.
- GIRÁLDEZ ARIAS, Isabel (2007a): Recensión de SCHEMANN, Hans (2002): *Idiomatik Deutsch – Portugiesisch* en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2007b): Recensión de SCHEMANN, Hans; SCHEMANN-DIAS, Luíza (1979): *Dicionário Idiomático Português– Alemão* en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2007c): Recensión de SCHEMANN, Hans; SCHEMANN-DIAS, Luíza (2005): *Dicionário Idiomático Português– Alemão* en CFG 9, 2007; 314-318.
- GIRÁLDEZ OTERO, Alba e QUINTAIROS-SOLINHO, Alba (2020): Recensión de MASŁOWSKA, Ewa (2020): *Mediating the Otherworld in Polish Folklore. A Cognitive Linguistic Perspective* en CFG 22, 2020; 309-316.
- GOLDA, Pawel e SUŁKOWSKA, Monika (2025): Recensión de MURYN, Teresa & NOVAKOVA, Iva (coord.) (2017): *De la phraseologie aux genres textuels: état des recherches et perspectives méthodologiques. Synergies Pologne, 14* en CFG 26, 2025; 479-483.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2008): Recensión de LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008): *Diccionario de fraseoloxía galega* en CFG 10, 2008; 284-287.
- (2021): Recensión de CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2019): *Metaphors of Brexit. No Cherries on the Cake?* en CFG 23, 2021; 161-166.
- GONZÁLEZ GARCÍA, Luís (2005): Recensión de SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS Gabino (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles* en CFG 7, 2005; 330-333.
- (2008): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2008): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología* en CFG 10, 2008; 267-274.
- (2013): Recensión de VICENTE LLAVATA, Santiago (2011): *Estudio de las locuciones en la obra literaria de Don Íñigo López de Mendoza (Marqués de Santillana). Hacia una fraseología histórica del español* en CFG 15, 2013; 535-542.
- (2015): Recensión de DURANTE, Vanda (ed.) (2014): *Fraseología y Paremiología: enfoques y aplicaciones* en CFG 17, 2015; 189-199.
- (2017): Recensión de ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCAIDE, María José; SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan Pedro e PLA COLOMER, Francisco P. (eds.) (2016): *Fraseología española: diacronía y codificación* en CFG 19, 2017; 230-233.
- (2018): Recensión de MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2017): *Apuntes de fraseología, paremiología, traducción y didáctica del español* en CFG 20, 2018; 303-306.
- (2020): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen e GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (eds.) (2020): *Nuevas aportaciones de la Gramática de Construcciones a los estudios de fraseología en las lenguas románicas* en CFG 22, 2020; 317-328.
- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2016): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): *Enfoques actuales para la traducción fraseológica y paremiológica: ámbitos, recursos y modalidades* en CFG 18, 2016; 261-265.

- GONZÁLEZ REY, Isabel (2005): Recensión de BOSQUE MUÑOZ, Ignacio (2004): *Redes (las palabras en su contexto)*. *Diccionario combinatorio del español contemporáneo* en CFG 7, 2005; 308-313.
- (2007): Recensión de PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): *El lenguaje de los enfermos (Metáfora y fraseología en el habla espontánea de los pacientes)* en CFG 9, 2007; 311-313.
- (2008): Recensión de NETZLAFF, Marion (2005): *La collocation adjectif-adverbe et son traitement lexicographique. Français – allemand – espagnol* en CFG 10, 2008; 294-298.
- (2009): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]): *Pocas palabras bastan: vida e interculturalidad del refrán* en CFG 11, 2009; 388-391.
- (2010): Recensión de BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía* en CFG 12, 2010; 389-402.
- (2014): Recensión de SULKOWSKA, M. (2013): *De la phraséologie à la phraséodidactique. Études théoriques et pratiques* en CFG 16, 2014; 496-501.
- (2016): Recensión de LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): *'Para dar trela'. Manual práctico de fraseoloxía galega* en CFG 18, 2016; 272-275.
- (2017): Recensión de CASTILLO CARBALLO, Auxiliadora (2015): *De la investigación fraseológica a las decisiones fraseográficas. Un estudio de interrelaciones* en CFG 19, 2017; 223-227.
- (2018): Recensión de BLANCO ESCODA, Xavier e MEJRI, Salah (2018): *Les Pragmatèmes* en CFG 20, 2018; 287-292.
- (2019): Recensión de GAUTIER, Laurent (2018): *Figement et discours spécialisés* en CFG 21, 2019; 218-223.
- GROBA BOUZA, Fernando (2018): Recensión de ALMEIDA, José João (1999): *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas* en CFG 20, 2018; 283-284.
- GUERBEK, Ekaterina (2005): Recensión de BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): *Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник (Diccionario de fraseoloxía rusa: libro de referencias histórico-etimolóxicas)* en CFG 7, 2005; 305-308.
- HERRERO KACZMAREK, Claudia (2008): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2008): *Beiträge zur Phraseologie aus textueller Sicht* en CFG 10, 2008; 287-289.
- (2009): Recensión de GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): *Discurso, Lengua y metalenguaje –Balance y perspectivas* en CFG 11, 2009; 378-380.
- HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015): Véxase ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa e HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015).
- IGLESIAS IGLESIAS, Nely (2012a): Recensión de LOSADA ALDREY, M. Carmen (2011): *El español idiomático da juno. 150 fraseologismos con ejercicios* en CFG 14, 2012; 348-351.
- (2012b): Recensión de BARSANTI, Mª Jesús (2011): *Los refranes en la traducción de El Quijote de Ludwig Tieck. Estudio paremiológico contrastivo español-alemán* en CFG 14, 2012; 340-341.
- JI, Yuanxin (2020): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (2020): *Refranes del s. XVI en el s. XXI* en CFG 22, 2020; 329-332.
- LE PODER, Marie-Évelyn (2014): Recensión de MOGORRÓN HUERTA, Pedro; GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel; MASSEAU Paola e TOLOSA IGUALADA, Miguel (eds.) (2013): *Fraseología, Opacidad y Traducción* en CFG 16, 2014; 491-493.
- LEIVA ROJO, Jorge (2004): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas* en CFG 6, 2004; 267-270.
- LEITE JR., Vicente (2023): Recensión de DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): *Luzia-Homem: dicionário de cultura linguística* en CFG 24, 2023; 187-192.
- LEMA, Rebeca (2012): Recensión de DOYLE, Charles Clay (2012): *Doing Proverbs and Other Kinds of Folklore. Philological and Historical Studies* en CFG 14, 2012; 345-348.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen (2010): Recensión de MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán* en CFG 12, 2010; 410-413.
- (2011): Recensión de LUQUE NADAL, Lucía (2010): *Fundamentos teóricos de los diccionarios lingüístico-culturales. Relaciones entre fraseología y cultura* en CFG 13, 2011; 437-440.
- (2012): Recensión de OLZA MORENO, Inés (2011): *Corporalidad y lenguaje. La fraseología somática metalingüística del español* en CFG 14, 2012; 361-365.
- (2015): Recensión de GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba; UREÑA TORMO, Clara (2014): *Locuciones y refranes para dar y tomar. El libro para APRENDER más de 120 locuciones y refranes del español* en CFG 17, 2015; 200-203.

- (2017): Recensión de ABAD ASÍN, Carlota e ALBERT GANDÍA, Paula (2016): *Combina palabras y formula ideas. Propaga tu español a los cuatro vientos... ¡y punto!* Niveles B2 y C1 en CFG 19, 2017; 217-219.
- (2018): Recensión de VELÁZQUEZ PUERTO, Karen (2017): *¡Dale a la lengua! Integrando el aprendizaje de fraseología en ELE* en CFG 20, 2018; 307-309.
- (2019): Recensión de SOLANO RODRÍGUEZ, María Ángeles e BIELAWSKA, Karolina (2017): *Proyectos de fraseología integrada para la enseñanza de ELE* en CFG 21, 2019; 232-236.
- (2021): Recensión de IGLESIAS GONZÁLEZ, Xaime (2019): *Coa palabra na boca. Suxestións para traballar con refráns nas aulas* en CFG 23, 2021; 197-200.
- (2023): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia / BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): *El mínimo paremiológico español*. Madrid: Instituto Cervantes / Centro Virtual Cervantes / Biblioteca fraseológica y paremiológica en CFG 24, 2023; 227-229.
- (2025): Recensión de HERRERO INGELMO, José Luis (2024): *Es un roble. La vegetalización del ser humano: Historias de metáforas cotidianas* en CFG 26, 2025; 445-448.
- LIANG, Yu (2023): Recensión de LEI, Chunyi (2022): *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china* en CFG 24, 2023; 207-212.
- MANSILLA PÉREZ, Ana (2013): Recensión de ROBLES I SABATER, Ferrán (2010): *Aspectes de fraseología contrastiva alemany-català: fraseologismes de la producció verbal* en CFG 15, 2013; 529-533.
- (2018): Recensión de BERTY, Katrin; MELLADO BLANCO, Carmen e OLZA, Inés (eds.) (2018): *Fraseología y variedades diatópicas* en CFG 20, 2018; 285-286.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2015): Recensión de ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (org.) (2012): *Tendências atuais na pesquisa descritiva e a'licada em Fraseologia e Paremiologia* en CFG 17, 2015; 208-214.
- (2023): Recensión de LADRA FERNÁNDEZ, Xosé Lois (2022). "Adiviñanceiro tradicional do Corgo" en LUCENSLA: *Miscelánea de cultura e investigación*, vol.32, n.º: 64. Lugo: Seminario Diocesano de Lugo, 9-31 en CFG 24, 2023; 205-207.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2005): Recensión de RODRÍGUEZ VIDA, Susana (2004): *Diccionario temático de frases hechas* en CFG 7, 2005; 323-329.
- (2006): Recensión de ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005): *Fraseología contrastiva. Con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano* en CFG 8, 2006; 331-333.
- (2007): Recensión de ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006): *Portugiesische Redewendungen* en CFG 9, 2007; 301-304.
- (2008): Recensión de OLIMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2007): *Fraseografía teórica y práctica* en CFG 10, 2008; 298-303.
- (2009): Recensión de GARCÍA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones* en CFG 11, 2009; 373-378.
- (2011): Recensión de PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010): *Korpora, Web und Datenbanken. Computergestützte Methoden in der modernen Phraseologie und Lexikographie. Corpora, Web and Databases. Computer-Based Methods in Modern Phraseology and Lexicography* en CFG 13, 2011; 446-450.
- (2012): Recensión de SCHEMANN, Hans (2012): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten. 2. Auflage, erweitert um eine Einführung in die 'Synonymie und Idiomatik'* en CFG 14, 2012; 374-378.
- (2013): Recensión de NAVARRO, Carmen (2008): *Aspectos de fraseología contrastiva español-italiano* en CFG 15, 2013; 522-526.
- (2020): Recensión de TORRENT i ALAMANY-LENZEN, Aina e URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2020): *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen* en CFG 22, 2020; 343-348.
- MORVAY, Károly (2013): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraseologique thématique français-espagnol. Dicionario fraseológico temático francés-español* en CFG 15, 2013; 505-509.
- (2016): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos (2015): *Szólások, közmondások eredete. Fraszológiai etimológiai szótár* en CFG 18, 2016; 251-257.
- (2017): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos (2017): *Du phrasème au dictionnaire. Études de phraséographie franco-hongroise* en CFG 19, 2017; 220-222.
- MURA, Angela (2014): Recensión de GONZÁLEZ ROYO, Carmen e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2008): *Estudios y análisis de fraseología contrastiva: lexicografía y traducción* en CFG 16, 2014; 477-480.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa e HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015): Recensión de SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan Pablo e MANSILLA, Ana (2013): *Idiomatik Deutsch-Spanisch* en CFG 17, 2015; 223-226.

- PALDERA, Alessia (2025): Recensión de KOESTERS GENSINI, Sabine E. e BERARDINI, Andrea (Eds.) (2020): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo II* en CFG 26, 2025; 453-459.
- PARINA, Irina (2021): Recensión de MENA MARTÍNEZ, Flor e STROHSCHEN, Carola (2020): *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century* en CFG 23, 2021; 273-277.
- PARRA SIMÓN, M.ª Carmen (2021): Recensión de MAURICE, Ker Kauffer e KEROMNES, Yvon (2018): *VERBUM [Tome XL]. Phraséologie et pragmatique, n.º 1* en CFG 23, 2021; 259-267.
- PAZÓ RIAL, Iván e VILLAR AIRA, Sara (2018): Recensión de LUQUE TORO, Luis (2012): *Manual práctico de usos de la Fraseología española actual* en CFG 20, 2018; 293-295.
- PELETEIRO FERNÁNDEZ, Nerea (2023): Recensión de SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020). *The role of constituents in multiword expressions: An interdisciplinary, cross-lingual perspective*. Berlin: Language Science Press, ISBN 978-3-96110-184-9, 209 en CFG 24, 2023; 210-226.
- PÉREZ TRASEIRA, Beatriz (2014): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (coord.); BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely M.; LOSADA, M. Carmen e MANSILLA, Ana (eds.) (2013): *La fraseografía del alemán y el español: Lexicografía y traducción* en CFG 16, 2014; 480-484.
- (2014): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2014): *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*, 31, 2014 en CFG 16, 2014; 484-490.
- (2015): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2014): *Kontrastive Phraseologie Deutsch-Spanisch* en CFG 17, 2015; 203-208.
- PÉREZ MOSQUERA, Beatriz (2023): Recensión de IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022): *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Salamanca: Instituto de las Identidades, Diputación de Salamanca; ISBN 978-84-16419-47-0, 680 en CFG 24, 2023; 197-204.
- PUIGMALET, Joan (2012). Recensión de PÀMIES, Víctor (2005-2012): vpamies.dites.cat /// refranyer.dites.cat /// biblioteca.dites.cat /// diccionari.blogspot.com /// didactica.dites.cat /// tematic.dites.cat /// polsim.dites.cat /// frasesfetes.dites.cat /// enciclopedia.dites.cat /// etimologies.dites.cat /// conferencies.dites.cat /// topica.dites.cat /// nlls.dites.cat /// cap.dites.cat en CFG 14, 2012; 367-371.
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2021): Recensión de MAKINO, Seiichi e OKA, Mayumi (2017): *日英共通メタファー辞典 — A Bilingual Dictionary of English and Japanese Metaphors* en CFG 23, 2021; 243-250.
- QUIROGA MUNGUÍA, Paula (2008): Recensión de ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006): *Hai voluto la bicicletta... Esercizi su fraseologia e segnali discorsivi per studenti di italiano LS/L2* en CFG 10, 2008; 304-307.
- REGO RODRÍGUEZ, Aira I. (2021): Recensión de GONZÁLEZ-REY, María Isabel (2021): *La nouvelle phraséologie du français (révisée et augmentée)* en CFG 23, 2021; 189-196.
- RODRÍGUEZ CEBRIÁN, Melody (2025): Recensión de MELČUK, Igor (2023): *General Phraseology: Theory and Practice* en CFG 26, 2025; 467-472.
- RODRÍGUEZ NIETO, Cristina (2008): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (2007): *El componente etnolingüístico de la paremiología* en CFG 10, 2008; 279-282.
- RUÍZ MORILLA, Sandra (2024): Recensión de TRKIJA, Aleksandar e GRABOWSKI, Łukasz (Eds.) (2021): *Formulaic Language: Theories and Methods* en CFG 25; 2024; 375-380.
- (2010): Recensión de CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota* en CFG 12, 2010; 403-404.
- SALGUEIRO VEIGA, Emma M^a (2008): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (2007): *Nouveaux apports à l'étude des expressions figées* en CFG 10, 2008; 274-279.
- (2011): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2008): *A multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation* en CFG 13, 2011; 433-436.
- SAMPAIO, Angelo de Souza (2024): Recensión de KRZYŻANOWSKA, Anna; GROSSMANN, Francis e KWAPISZ-OSADNIK, Katarzyna (Eds.) (2021): *Les formules expressives de la conversation. Analyse contrastive. Français-polonais-italien* en CFG 25, 2024; 363-369.
- (2025): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen e MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2024): *O pão nosso de cada dia. A fraseologia bíblica e a sua representação na literatura brasileira do século XIX* en CFG 26, 2025; 473-478.
- SÁNCHEZ-LÓPEZ, Elena (2021): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen; HOLZINGER, Herbert; IGLESIAS IGLESIAS, Nely e MANSILLA PÉREZ, Ana (2020): *Muster in der Phraseologie. Monolingual und kontrastiv* en CFG 23, 2021; 269-272.

- SCHWANDTNER, Kerstin (2020): Recensión de CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2019): *Fraseología bíblica. Su reflejo en el refranero español* en CFG 22, 2020; 259-262.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2016): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel; BÁRDOSI, Vilmos; DUFAYS, Jean-Louis; SIERRA SORIANO, Ascensión; RUIZ-QUEMOUN, Fernand; SOLANO RODRÍGUEZ, Mª Ángele e NICOLAS, Claire (2015): *Phraséotext - Le Français Idiomatique* en CFG 18, 2016; 265-266.
- SILVA LÓPEZ, Martina (2010): Recensión de DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN Elisabeth (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte* en CFG 12, 2010; 405-408.
- SOTO ARIAS, María Rosario (2011): Recensión de PENA, Xosé A. (2011): *Diccionario fraseológico bilingüe castelán-galego* en CFG 13, 2011; 440-446.
- (2020): Recensión de SILVA, Suzete (2020): *Fraseoloxía e CLA. Entabulando diálogos reflexivos. Volume 2* en CFG 22, 2020; 333-342.
- STROHSCHEN, Carola (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2014): *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas* en CFG 16, 2014; 462-471.
- SURRIBAS DÍAZ, Noelia. (2013): Recensión de SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013): *Idiomatik Deutsch-Spanisch* en CFG 15, 2013; 534-535.
- UCHA BOUZADA, Andrea e RAMÍREZ DE LA CRUZ, Cristin Myka (2025): Recensión de JAMAL-ALDIN, Lamia e HAMMADI, Abdullah (2022): *650 Idioms and Proverbial Phrases in Modern Standard Arabic. For Intermediate to Advanced Students* en CFG 26, 2025; 449-452.
- UGARTE BALLESTER, Xus (2012): Recensión de PÀMIES I RIUDOR, Víctor (2012): *En cap cap cap. Diccionari de dites i refranys sobre el cap* en CFG 14, 2012; 365-367.
- VALVERDE GARCÍA, Alejandro (2023): Recensión de GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. Madrid – México – Buenos Aires - Santiago: Edaf. ISBN 978-84-414-4153-8, 217 en CFG 24, 2023; 193-195.
- VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2010): Recensión de GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero* en CFG 12, 2010; 408-409.
- (2011a): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (ed.) (2008): *Fixed Expressions in Cross Linguistic Perspective* en CFG 13, 2011; 407-411.
- (2011b): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (ed) (2008): *Aspectos formales y discursivos de las expresiones fijas* en CFG 13, 2011; 411-416.
- (2011c): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (dir.) (2007): *Adquisición de las expresiones fijas. Metodología y recursos didácticos. Idioms acquisition. Methodology and didactic Resources* en CFG 13, 2011; 430-432.
- (2011d): Recensión de GONZÁLEZ REY, Isabel (Ed.) (2007): *Les expressions figées en didactique des langues étrangères. Las expresiones fijas en la didáctica de las lenguas extranjeras* en CFG 13, 2011; 427-430.
- (2014): Recensión de VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio (2012): *Paremijs populares asturianas (Estudio, clasificación y glosa* en CFG 16, 2014; 506-509.
- VEIGA NOVOA, Cristina (2004a): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán* en CFG 6, 2004; 275-279.
- (2004b): Recensión de RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refranero alemán-galego* en CFG 6, 2004; 279-283.
- (2006): Recensión de DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives* en CFG 8, 2006; 334-337.
- (2007): Recensión de ALONSO RAMOS, Margarita (ed.) (2006): *Diccionarios y Fraseología* en CFG 9, 2007; 297-301.
- VICENTE LLAVATA, Santiago (2015): Recensión de SÁNCHEZ LÓPEZ, Elena (2013): *Estudi de la llengua d'Àsia's Maròb a través de les col·locacions. Una aproximació semiautomàtica* en CFG 17, 2015; 214-222.
- VIDAL FERNÁNDEZ, Alba (2008): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2008): *Colocaciones y fraseología en los diccionarios* en CFG 10, 2008; 290-293.
- WANG, Liqun (2019): Recensión de LEI, Chunyi (2017): *Teoría fraseológica y lenguaje figurado en España y China* en CFG 21, 2019; 224-228.
- ZACCONE, María Carmela (2024): Recensión de KOESTERS GENSINI, Sabine Elisabeth e BERARDINI, Andrea (2020): *Si dice in molti modi. Fraseologia e traduzioni nel Visconte dimezzato di Italo Calvino. Tomo I* en CFG 25, 2024; 355-361.

1.4. Índice da sección de Novas

- Novas (2004) CONSELLO DE REDACCIÓN (2004): “Noticia de traballos fraseolóxicos feitos en Galicia ou en curso de elaboración dende o ano 2000 e que están inéditos en prensa ou en elaboración” en *CFG* 6, 2004; 285-288.
- Novas (2005): Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía en *CFG* 7, 2005; 337-338.
- Novas (2005): *Europhras* en *CFG* 7, 2005; 338.
- Novas (2005): *Paremia* en *CFG* 7, 2005; 338-339.
- Novas (2005): *Proverbium* en *CFG* 7, 2005; 339-340.
- Novas (2006): Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía en *CFG* 8, 2006; 345-351.
- Novas (2008): *Fraseonet* en *CFG* 10, 2008; 311.
- Novas (2008): *Frasespal* en *CFG* 10, 2008; 312-313.
- Novas (2009): Baránov, Anatolij; Dobrovol'skij, Dmitrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades en *CFG* 11, 2009; 395-397.
- Novas (2009): *Coloquio Internacional de Fraseografía* (Santiago de Compostela) en *CFG* 11, 2009; 398-399.
- Novas (2009): *Unha novidosa páxina web fraseolóxica* <<http://www.etttinger-phraseologie.de>> (Stefan Ettinger, Univ. Augsburg) en *CFG* 11, 2009; 399-401.
- Novas (2010): Congreso de EUOPHRAS (Granada 30.6-2.7.2010). *Cross-Linguistic And Cross-Cultural Perspectives On Phraseology And Paremiology* en *CFG* 12, 2010; 433-439.
- Novas (2010): *Internationale Tagung Zur Kontrastiven Phraseologie Deutsch-Spanisch*, 24.-25. November 2011. Facultade de Filoloxía, Universidade de Santiago. Grupo organizador: FRASESPAL. Coordinadora do congreso: Carmen Mellado Blanco en *CFG* 12, 2010; 439.
- Novas (2010): *XII Simposio Internacional de Comunicación Social*. Centro de Lingüística Aplicada (Santiago De Cuba. 17-21.1.2011) en *CFG* 12, 2010; 439.
- Novas (2011): Tercer Seminario Internacional sobre Refranes Meteorolóxicos. Geoparemioloxía Romance (Universitat de Barcelona (UB). 6 -7.6.2011) en *CFG* 13, 2011; 466-467.
- Novas (2011): *Seminario “La Fraseología en el Corrido Mexicano”*. (Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo, México) Raúl Eduardo González Hernández (Universidad Complutense de Madrid (UCM). 17.6.2011) en *CFG* 13, 2011; 467.
- Novas (2011): *Seminario Internacional. Unidades Fraseológicas y TIC* (Universidad Complutense de Madrid (UCM). 5, 6 -7.10.2011) en *CFG* 13, 2011; 467-469.
- Novas (2011): *Nace O Refraneiro Galego*, unha aplicación para Iphone con case 10.000 refráns para consultar offline en *CFG* 13, 2011; 469-470.
- Novas (2011): II Jornadas de Lengua y Comunicación *La fraseología y la paremiología (60 años después de la Introducción a la lexicografía moderna de D. Julio Casares* (Alcalá de Henares 9-10.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): II International Conference on Phraseology and Paremiology. I Brazilian Conference on Phraseology. *Current trends in descriptive and applied research on phraseology and paremiology*. (Brasília 13-18.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): *Congreso Internacional de Fraseoloxía Contrastiva Alemán-Español/Galego*. < www.usc.es/frasespal> (Santiago de Compostela, 24-25.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): Exposición virtual: *Refranes y Aforismos en la España del s. XVII*. (Biblioteca Histórica de Madrid. Exposición realizada entre marzo e outubro de 2009) en *CFG* 13, 2011; 474.
- Novas (2011): International Conference under the Auspices of the European Society of Phraseology (EUOPHRAS) *Phraseology and Culture* <<http://www.europhrasmaribor.si/>> (Maribor, Slovenia. 27-31.8.2012) en *CFG* 13, 2011; 474.
- Novas (2012): *Fraseología & Paremiología. Seconda giornata di studio*. Università degli Studi di Roma. La Sapienza. 6-7/6/2012, en *CFG* 14, 2012; 393-394.
- Novas (2012): *Coloquio Internacional FRADITRAD: “Fraseología, Didáctica de las lenguas y traducción”*. Universidade de Santiago de Compostela. Campus de Lugo (Facultade de Humanidades). Grupo organizador: FRASEONET. Coordinadora do coloquio: M.ª Isabel González Rey. 29-31/10/2012 en *CFG* 14, 2012; 394-397.
- Novas (2012): *Language Change and Phraseology*. Annual conference of the Society for the History of Germanic Languages. University of Siegen, Germany. 27-29/9/2012 en *CFG* 14, 2012; 397.

- Novas (2012): *Il proverbio nella letteratura italiana dal XV al XVII secolo*. Università Roma Tre - Fondazione Marco Besso - Istituto della Enciclopedia Italiana. Fondata da Giovanni Treccani. Roma 5-6/12/2012 en CFG 14, 2012; 397.
- Novas (2012): Seminarios para la formación doctoral en fraseología y paremiología. Universidad Complutense de Madrid. 9/2012 en CFG 14, 2012; 397-398.
- Novas (2012): Recursos para el desarrollo de la competencia léxica: colocaciones, locuciones y fórmulas institucionalizadas. Obradoiros para profesores de ELE. Instituto Cervantes. Napoli: 24/02/2012 en CFG 14, 2012; 398.
- Novas (2012): Congreso Internacional *Phraseology in Multilingual Society*. Sociedade EUROPHRAS. Federal University. Kremlyovskaya, 18. Kazan. 19–22/08/2013 en CFG 15, 2013; 397.
- Novas (2012): *Workshop “FeminineMasculine” in contrastive lexicology and phraseology*. FLSH, Université de Limoges. 06–08/03/2013 en CFG 15, 2013; 397.
- Novas (2013): CONGRESOS. Curso *Fraseología, paremiología y traducción*, Universidad de Murcia, 8-16.4.2013 // *Tallers intensius de dites i refranys catalans*, Barcelona, 15-16.6.2013 (1.ª edición) e 29-30.6.2013 (2.ª edición) // *Nuevas posibilidades para la enseñanza de la fraseología en el aula de ELE*, Universidad Complutense de Madrid, 17-19.6.2013 // Seminario *Literatura oral mexicana*, Universidad Complutense de Madrid, 19.6.2013 // *Machine Translation Summit XIV*, Niza, 2-6.9.2013 // *Parémiologie française*, Universidad Complutense de Madrid, 5-6.9.2013 // *IV Jornadas Internacionales de Fraseología, Traducción y Didáctica*, Universidad de Alicante, 25-27.9.2013 // II Convegno Internazionale dell'Associazione di Grammatica Enunciativa (A.I.Gr.E): *La codifica e la sua interpretazione: livelli di codifica e di interpretazioni degli enunciati*, Napoli, 10-11.10.2013 // III Congresso Internacional de Fraseologia e Paremiologia (CIPF) e II Congresso Brasileiro de Fraseologia (CBFRA): *Desafios e Perspectivas das pesquisas fraseoparemiológicas contemporâneas*, Fortaleza, 8-13.12.2013 // I Giornata di Studi della Associazione Phrasis: *Poese che vai, usanza che trovi. Riflessioni su fraseologia e paremiologia*, Verona, 20-21.2.2014 // EUROPHRAS 2014 Conference, París, 20-12.12.2014 // Colloque International du Groupe de Lexicographie Franco-Allemande (GLFA): *Approches théoriques et empiriques en phraseologie*, Université Lorraine, 11-12.12.2014 en CFG 15, 2013; 558-562.
- Novas (2014): CONGRESOS. Coloquios Internacionais de Paremioloxía en Tavira (Portugal) 2008-2013 // EUROPHRAS: Congresos e publicacións: 2014 París; 2015 Málaga // PHRASIS: Verona. 20-21.2.2014 // PARSEME: Frankfurt 8-10.9.2014 // V Coloquio Lucentino. Alacant 28-30.10.2014. *Fraseología, Variaciones, Diatopía y Traducción* // Wrocław 25-27.9.2014; // Basel 13-15.10.2014 // Nancy 11-12.12.2014. // XX Congreso da Asociación Alemana de Hispanistas (Heidelberg, 18-22.3.2015) // PARSEME: Malta (3.2015) + Iași. (10.2015) // EUROPHRAS: Málaga 29.6-1.7.2015 // PHRASIS: Cagliari. 17-18.9.2015 en CFG 16, 2014; 570-606.
- Novas (2014): RECURSOS E PROXECTOS. Paremia e o Refranero Multilingüe. // ParemioRom. // Paremioloxía catalá na Rede: <http://refranyis.wordpress.com/> // Paremioloxía catalá máis usual: <http://www.refranyismesuals.cat/>. // Proxecto de investigación: *Combinaciones fraseológicas del alemán de estructura [prep. + sust.]: patrones sintagmáticos, descripción lexicográfica y correspondencias en español* // Proxecto: *Widespread Idioms in Europe and Beyond* en CFG 16, 2014; 607-608.
- Novas (2014): Fraseografía espontánea: Fraseoloxía en *ogalego.eu*. // Fraseoloxía carcamana // Decires tradicionais canarios en CFG 16, 2014; 608-609.
- Novas (2015): CONGRESOS. EUROPHRAS, Málaga, 29.6-1.7.2015 // 9º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP15), Tavira (Portugal), 1-8.11.2015 // *Fraseología: Descripciones lingüísticas y tratamiento informático*. Coloquio Internacional, Ciudad de Puebla (México), 3-4.11.2015 // *Corpus et référentiels en ligne: un nouveau patrimoine langagier?*, Arras (Francia), 9.11.2015 // *Expressions figées en français et en allemand – Traduction et grands corpus* (Obradoiro franco-alemán), Université de Lorraine-Metz (Nancy), 9-12.6.2015 // Xornadas Internacionais de Lexicografía: *Ferramentas lexicográficas ao servizo do usuario na era dixital*, A Coruña, Santiago de Compostela, Pontevedra, marzo-xuño 2015 // Congreso Internacional de *Literatura, Lengua y Traducción* *liLETRAd* 2015, Sevilla, 7-8.7.2015 en CFG 16, 2015; 261-263.
- Novas (2015): RECURSOS E PROXECTOS. Para dar trela. *Manual práctico de fraseoloxía galega* // Proxecto Internacional (2015-2017): *Intercontinental Dialogue On Phraseology 4 Reproducible language units in an interdisciplinary perspective* en CFG 17, 2015; 264-265.
- Novas (2015): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA: *Ditos e refráns do Valadouro*. *Cadernos do Seminario de Estudos do Valadouro* 2 (2013) // Parucadas: un “dialecto” vivo nacido en Baiona. Blog sobre localismos de Baiona en CFG 17, 2015; 265-267.

- Novas (2016): CONGRESOS. EUROPHRAS, Tréveris (Alemaña), 1-3.8.2016 // 10º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP16), Tavira (Portugal), 6-13.11.2015 // *Lexemkombinationen und typisierte Rede im mehrsprachigen Kontext*, Innsbruck, 11-13.2.2016 // Coloquio Internacional ALIENTO. *Hors d'Espagne: postérité et diffusion du corpus médiéval "Aliento" en Europe et Méditerranée*, Nancy-Paris, 15-17.3.2016. // IV Congreso Internacional de Fraseología e Paremiología & III Congreso Brasileiro de Fraseología, São José do Rio Preto (Brasil), 21-25.3.2016 // Curso de Fraseología Española, Murcia, 11-21.4.2016 // Congreso Internacional de *Literatura, Lengua y Traducción* liLETRAd 2016, Sevilla, 6-8.7.2016 // Congreso *Les séquences figées; des propriétés linguistiques à l'enseignement en FLE*, Brest (Francia), 13-14.10.2016 // Seminario *Didáctica de las unidades fraseológicas a través de la obra cervantina y del Refranero multilingüe*, Madrid, 3-4.11.2016 // Congreso *Le même, le semblable et le différent au sein de la langue, de la littérature et de la culture dans les pays francophones*, Skopje, 4-5.11.2016 // Congreso Internacional *Fraseología contrastiva. Lingue e culture a confronto*, Milán, 9-11.11.2016 // Workshop e simposio *Usos y aplicaciones de sketch engine a la descripción combinatoria del léxico*, Santiago de Compostela, 17-18.11.2016 // Congreso *Repenser le Figement. Enjeux et Perspectives en Phraséodidactique des Langues*, París, 25-26.11.2016 // Seminario *Estudio léxico-semántico del discurso especializado en inglés y español: aplicaciones prácticas*, Madrid, 25.11-2.12.2016 // Congreso Internacional *Kollokationen und Phrasen-Konstruktionen im Fremdsprachenunterricht*, Düsseldorf, 8-10.12.2016 en CFG 18, 2016; 297-302.
- Novas (2016): RECURSOS. IDIOM Search en CFG 18, 2016; 302.
- Novas (2016): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Valdoulla.com en CFG 18, 2016; 302-303.
- Novas (2017): CONGRESOS. EUROPHRAS 2017. University of Wolverhampton. 13-14.11.17 // 11º Colóquio Interdisciplinar sobre Proverbios (ICP17), Tavira (Portugal), 5-12.11.17 // *Formen, Verfahren, Funktionen der Bildung lexematischer und polylexematischer Einheiten im Deutschen*. Universidade Jean Moulin 3, Forschungszentrum Centre d'Etudes Linguistique, Universidade Lumière Lyon e Ecole Normale Supérieure de Lyon, 31.3.-1.4.17 // Simposio Internacional *El sentido figurado*, Universidade de Granada, 9-11.10.17 // IV Congreso Internacional de Phraséologie et Parémiologie *Fraseología e paremiología, roba da matril* PHRASIS e Universidade de Bucarest, 27-29.9.17 // *Intra- und interlinguale Zugänge zur deutschen Phraséologie und Parémiologie*. Institut für Germanische Philologie der Universität Wrocław, 16-18.3.17 en CFG 19, 2017; 300-301.
- Novas (2017): RECURSOS. Diccionario de partículas discursivas del español // *¿Flippeas o qué? Una experiencia de enseñanza y aprendizaje de la Fraseología aplicando el modelo Flipped Classroom* // Biblioteca fraseológica y paremiológica // DicAuPro (Dictionnaire automatique et philologique des proverbes français) // Dictionnaire des Collocations en CFG 19, 2017; 302-303.
- Novas (2017): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Argalladas.enlugo.com // Rios-galegos.com // Refranero Castellano. Refranes castellanos clasificados por temas en CFG 19, 2017; 303.
- Novas (2018): CONGRESOS. EUROPHRAS 2018. University of Białystok, 10-12.9.18. // 12º Colóquio Interdisciplinar sobre Proverbios (ICP18), Tavira (Portugal), 4-11.11.18 // I *Símpoſio Internacional de Fraseología. Tendencias actuales de la investigación en fraseopragmática y fraseodidáctica*, Universidad de Murcia, 18-19.10.18 // V *Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia: «Lessicizzazione complessa». Ricerche e teoresis*, PHRASIS, 26-29.9.18 // *Nouvelles perspectives autour de la phraséologie de la langue littéraire médiévale*, Université Grenoble Alpes, 29-30.11.18 // I *Congreso Internacional de Fraseología y Traducción en Hispanoamérica. "Fraseología, Variaciones-Diatopía, Traducción"*, Universidad de Alicante, FRASYTRAM, Universidad Ricardo Palma, 24-26.9.18 // V *Congresso Internacional de Fraseologia e Paremiologia & IV Congresso Brasileiro de Fraseologia*, Universidade de São Paulo, 6-9.11.18 // VII *Seminario de especialización Fraseológica. In Memoriam Barbara Wojcik. "Fraseografía sincrónica del español"*. Instituto Universitario de Lingüística Andrés Bello, Universidad de La Laguna, 22-23.3.18. // *Xornadas de Fraseoloxía Multilingüe na Aula*. Universidade de Santiago de Compostela, 4-5.12.5.18. // Seminario Internacional *Paremius, una dificultad añadida del alemán*. Universidad Complutense de Madrid, 19.2.18. // Seminario Internacional *Investigación fraseológica y paremiológica: métodos y tendencias*. Universidad Complutense de Madrid, 16.2.18. // *Colloque international "Phrasèmes en discours"*. Universidad de Padua, 4-6.6.18. // I *Congreso Internacional de Fraseología y Traducción en Hispanoamérica*. Universidad Ricardo Palma de Lima, 24-26.09.2018 en CFG 20, 2018; 366-369.
- Novas (2018): RECURSOS. *Una experiencia de enseñanza y aprendizaje de la Fraseología aplicando el modelo Flipped Classroom. Fraseología y Traducción*. // *Curso online de fraseoloxía para tradutores do inglés ao español e do francés ao español* // *Mistral on Unix (Base de proverbes)* en CFG 20, 2018; 369-370.
- Novas (2018): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Phrasemix // *Recull de Dites Populars Catalanes* en CFG 20, 2018; 370.

- Novas (2019): CONGRESOS. EUOPHRAS 2019. Universidade de Santiago de Compostela. 24-25.9.19. // EUOPHRAS 2019. Universidad de Málaga. 25-27.9.19. // 13.º Coloquio internacional sobre proverbios. Tavira. 3-10.11.19. // Seminario *La Phraséologie et son enseignement*. París. 8.1.19-12.2.19. // Congreso *Kollokationen und Idiome in der zweisprachigen und Varietäten-Phraseographie*. Innsbruck. 27-28.2.19 // *PhraséoRom: Colloque International Phraséologie et stylistique de la langue littéraire*. Erlangen-Nürnberg. 13-15.3.19. // 13th International Conference of the Asian Association for Lexicography (ASLALLEX 2019): *Lexicography: Past, Present, Future*. Estambul. 19-21.6.19. // VI Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia *Phrasis: Fraseologia e paremiologia: modelli, strumenti e prospettive*. Roma. 11-13.9.19. // Colloque international *Lexique et frontières de genres*. Baiona. 10-12.10.19 en CFG 21, 2019; 259-261.
- Novas (2019): RECURSOS. Dicionario Kotowaza.org de proverbios xaponés-inglés-holandés. // Dicionario *1000 Japanese Idioms*. // Libro *Chinese Proverbs: The Wisdom of Cheng-Yu*. // Manual *Don't get me wrong*. // Manual *Das Kannst du Laut sagen!* // Manual *Vous avez la parole!* // Libro *The Illustrated Histories of Everyday Expressions*. // PhraseoBase. // Manual didáctico *Coa palabra na boca. Sucesións para traballar cos refráns nas aulas* en CFG 21, 2019; 261-264.
- Novas (2019): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Proverbios suecos en *The Gold Scales*. // *Refráns que falan de Lugo*. // dacerna.blogspot.com // Ditos e refráns en *A memoria dos nosos* en CFG 21, 2019; 264.
- Novas (2020): CONGRESOS. EUOPHRAS 2020. Louvain-La-Neuve. 31.08-03.09.20. // 14.º Coloquio internacional sobre proverbios/1.º Coloquio interdisciplinar en liña sobre proverbios. En liña. 2-6.11.20. // *Colloque International PhraséoTerm*. Verona. 16-17.11.20. // Colloque International “Les phraséologismes pragmatiques – Préfabrication et lexiculture. Sherbrooke. 6-8.05.20. // 7e Congrès Mondial de Linguistique Française. Montpellier. 6-10.07.20. // Seminario “Usos prácticos de la lingüística cognitiva en la fraseología del lenguaje general y especializado”. Madrid. 26.11.20. // Seminario “Valor social y cultural de los refranes y los fraseologismos”. En liña. 25.09.20. // Seminario “Lingüística cognitiva y UF”. En liña. 17.09.20. // Seminario “Las unidades fraseológicas en la obra de Benito Pérez Galdós”. En liña. 28.05.20 en CFG 22, 2020; 381-383.
- Novas (2020): RECURSOS. Dicionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego. // Recurso en liña *Encyclopédie des proverbes*. // Dicionario en liña *Mon Poeme.fr*. // Lexicón *Engelska uttryck: och vad vi säger på Svenska*. // Manual *Modern Russian Idioms in Use*. // Dicionario *Dictionary of English and French Idioms* en CFG 22, 2020; 383-385.
- Novas (2020): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Proverbios en diversas linguas en *LanguageRealm.com*. // Refráns sobre cogomelos recollidos en *galiciaencantada.com*. // Recompilación de refráns en vídeo en *orientaseane.wordpress.com*. // Refrancero galego en *acalexandreboveda.gal*. // Podcast *O vello dos contos*. // Obra de teatro *Ris Ras*. // Libro *María das herbas e as herbaxeiras do Caurel*. // Aplicación *African Proverbs with Meaning* en CFG 22, 2020; 385-386.
- Novas (2021): CONGRESOS. EUOPHRAS 2021. Louvain-La-Neuve / En liña. 06.06-09.09.22. // 15.º Coloquio internacional sobre proverbios/2.º Coloquio interdisciplinar en liña sobre proverbios. Tavira / En liña. 07-14.11.21. // VII Congrès international de phraséologie et parémiologie *Phraséologie, parémiologie et terminologie*. Padua. 14-15.01.21. // *Electronic lexicography in the 21st century (eLEX21): post-editing lexicography*. En liña. 05-7.07.21. // *The Łódź-ZHAW Duo Colloquium on Translation and Meaning*. Winterthur. 02-03.09.21. // Colloque “Le savoir au prisme du langage - Acquisition, transmission, manifestations” (ICODOC 2021). Lyon. 06-08.10.21. // Conferencia Clavier 2021 “Exploring Words in the Digital Transformation. Tools and Approaches for the Study of Lexis and Phraseology in Evolving Discourse Domains”. En liña. 18-19.11.21. // XII Conferencia Internacional Lingüística. Instituto de Literatura y Lingüística. La Habana. 24-26.11.21 en CFG 23, 2021; 315-317.
- Novas (2021): RECURSOS. *Vox Populi: Proverbs and Sayings*. // Recurso en liña *Les nostres comparances. Recull de modismes comparatius valencians a cura d'Eugeni S. Reig* // Recurso en liña *Lenguaje figurado y Asperger. Colección de expresiones* en CFG 23, 2021; 317.
- Novas (2021): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Exercicios sobre paremioloxía en *Kaboot!* (ogalego.eu_.gal). // Dicionario fraseolóxico visual en *zarumpagalegando.blogspot.com/search/label/dicionario%20fraseol%C3%B3xico%20visual* // Refráns e ditos en *novasdebarra.com* en CFG 23, 2021; 317-318.
- Novas (2022): CONGRESOS. EUOPHRAS 2022. Málaga. 28-30 de setembro de 2022 // Contidos do 16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios. Tavira (Portugal) // VIIIº Congrès International de Phraséologie et Parémiologie. Milano, 15-16 de setembro de 2022 // VIIIº Coloquio Lucentino: *La traducción de las referencias/referentes culturales: transversalidad y nuevas tendencias*. Alicante, 2-4 de novembro de 2022 en CFG 24, 2022; 254-260.
- Novas (2022): RECURSOS. *Dictionary of Korean Idioms: Idioms, Proverbs, Sino-korean Phrases, Quotes* en CFG 24, 2022; 260.

- Novas (2022): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Facebook *Pixínpedia* en CFG 24, 2022; 260.
- Novas (2023): CONGRESOS. EUROPHRAS 2023. Milán. 29 de maio - 1 de xuño de 2023 // 17.º *Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios*. Tavira (Portugal). 5-12 de novembro de 2023 // IX *Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia*. Varese, 2-3 outubro 2023 // I *Congresso Internazionale "Ricerche intorno alla fraseologia e paremiologia"*. Reggio Calabria, 13-15 xullo 2023 en CFG 25, 2023; 406-407.
- Novas (2023): RECURSOS. *Optimoi* en CFG 25, 2023; 407.
- Novas (2023): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Divulgación de paremias en *@paremias.gal* en CFG 25; 408.
- Novas (2024): CONGRESOS. EUROPHRAS 2024 // 18.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios. Tavira (Portugal). 3-10 de novembro de 2024 // Congreso *Imago mundi. Unha mirada sobre a metáfora: creatividade, fraseoloxía e discurso*. Cagliari. 9-11 de maio de 2024 // Seminario *English phraseology through the prism of other languages' phraseology*. Lausanne, 29 de agosto de 2024 // X *Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia* «L'errore linguistico in fraseologia e paremiologia». Roma, 26-28 de setembro de 2024 // Seminario arredor da temática do *Refranero multilingüe*. Lleida, 4 de outubro de 2024 // XIX *Congreso Internacional de Lingüística «Avances en fraseología y lexicología hispanoamericana»*. Lima, 24-26 de outubro de 2024 // Seminario *Herramientas para la investigación paremiológica y paremiográfica*. Oviedo, 25 de outubro de 2024 // Conferencias *Compuestos sintagmáticos en el proceso editorial e Fraseología terminológica del libro*. Madrid, 28 de outubro de 2024 // Coloquio Internacional *Phraséodidactique. Réflexions sur son ancrage socioculturel et son apport aux pratiques pédagogiques*. Beni Mellal. 14-15 de novembro de 2024 en CFG 26, 2024; 537-539.
- Novas (2024): RECURSOS. *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español y la mitología popular. Los árboles paremiológicos sin ramas* // *Proverbi italiani a cura di Paolo Rondinelli* // *Expressio.fr* en CFG 26, 2024; 540-541.
- Novas (2024): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Sección «Verbas sisudas non queren testemuñas», de *Galicia Confidencial* en CFG 26, 2024; 541.

1.5. Publicacións recibidas na redacción

- Libros e separatas recibidos na Redacción en CFG 7, 2005; 340-343.
- Libros, separatas e revistas recibidas na Redacción en CFG 8, 2006; 352-363.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 9, 2007; 325-332.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 10, 2008; 313-331.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 11, 2009; 402-416.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 12, 2010; 421-433.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 13, 2011; 453-462.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 14, 2012; 381-389.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 15, 2013; 545-552.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 16, 2014; 513-565.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 17, 2015; 225-258.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 18, 2016; 279-292.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 19, 2017; 243-246.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 20, 2018; 313-320.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 21, 2019; 239-249.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 22, 2020; 351-386.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 23, 2021; 287-299.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 24, 2022; 263-269.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 25, 2023; 383-391.
- Libros, revistas ou artigos recibidos en CFG 26, 2024; 489-536.

2. Índice temático dos vinte e seis números de *Cadernos de Fraseoloxía Galega*

2.1. Índice dos artigos

XENERALIDADES	
Taxonomía	ÁLVARIZ DE LA GRANJA, María (2003): “Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas” en <i>CFG</i> 4; 9-34.
Terminoloxía	DINÇÁ, Daniela (2023): “A fraseoloxía romanesa: unha ollada á terminoloxía” en <i>CFG</i> 25; 23-35.
	LEI, Chunyi (2023): “Metalinguaxe da fraseoloxía chinesa” en <i>CFG</i> 25; 37-52.
	LUNTADILA NLANDU, Inocente (2023): “Fraseoloxía kôngò (H16): descrición das principais expresións idiomáticas” en <i>CFG</i> 25; 53-69.
	LUNTADILA NLANDU, Inocente (2023): “Proposta descritiva dos principais pragmatemas empregados en kíkôngò (H16)” en <i>CFG</i> 25; 71-88.
	MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana (2023): “Metafraseoloxía no ámbito croata” en <i>CFG</i> 25; 89-108.
	MARTÍNEZ VICENTE, Alejandro e LONČAR, Ivana (2023): “Os termos da fraseoloxía en galego” en <i>CFG</i> 25; 109-130.
	SANZ VILLAR, Zuriñe (2023): “A metalinguaxe da fraseoloxía vasca en coleccións e dicionarios” en <i>CFG</i> 25; 131-153.
	TRIVIĆ, Aneta e PEJOVIĆ, Anđelka (2023): “Fraseoloxía serbia: consolidación da disciplina e cuestións terminolóxicas” en <i>CFG</i> 25; 155-171.
Lit-metaf / prov-non prov	LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en <i>CFG</i> 10; 163-173.
Gramática	BAPTISTA, Jorge; FERNANDES, Graça e CORREIA, Anabela (2005): “Léxico-gramática das frases fixas do portugués europeo. Breve presentación” en <i>CFG</i> 7; 41-53.
	ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Carlos (2010): “Conectores, gramaticalización e polaridade: o caso de <i>ere</i> ‘tamén’ na lingua vasca” en <i>CFG</i> 12; 175-194.
	CHACOTO, Lucília (2007): “A sintaxe dos proverbios. As estruturas <i>quem / quien</i> en portugués e español” en <i>CFG</i> 9; 31-53.
	FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2014): “Perífrases verbais con valor deóntico no discurso paremiolóxico: unha perspectiva diacrónica” en <i>CFG</i> 16; 61-92.
Fixación	ÁNGELOVA NÉNKOVA, Věselka e GONZÁLEZ-ESPRESATI, Carlos (2008): “Alternancia e fixación do diminutivo nas unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 10; 15-33.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2004): “Explicitación e implicitación fraseolóxica. Notas galegas” en <i>CFG</i> 6; 57-80.
	AUGUSTO, Mª Celeste (2012): “Os enunciados (implicitados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘sabedoría’?” en <i>CFG</i> 14; 21-42.
	BOUGHABA, Mohammed (2020): “O tratamento da fraseoloxía na parte introdutoria dos dicionarios monolingües do español” en <i>CFG</i> 22; 39-52.
Modelación	GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 6; 131-139.
	MELLADO BLANCO, Carmen (2004): “A relevancia da teoría da modelabilidade de Valerii Mokienko a través da súa monografía ‘Fraseoloxía Eslava’ (1980/trad. 2000)” en <i>CFG</i> 6; 149-158.
	MORVAY, Károly (2004): “Notas sobre fraseoloxía comparada” en <i>CFG</i> 6; 159-168.
Estilo	NOGUEIRA SANTOS, António (2007): “Fraseoloxía comparada — hendíade en inglés e portugués” en <i>CFG</i> 9; 167-171.

Rexistro e nivel	GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en <i>CFG</i> 6; 81-112.
Pragmática	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en <i>CFG</i> 12; 209-232.
	OLZA MORENO, Inés (2012): “‘Fijo que este artigo te gustará’: o emprego dalgúns fraseoloxismos pragmáticos na linguaxe xuvenil do español e do inglés” en <i>CFG</i> 14; 203-217.
	KHOUDRI, Abderrafî (2023): “As expresións fixas como compoñentes do discurso de pacientes: un sinal de diversidade e creatividade ou un aumento do fracaso comunicativo” en <i>CFG</i> 24; 61-81.
	KHOUDRI, Abderrafî (2025): “As interaccións médico-paciente baixo a influencia dos antagonismos: unha dinámica figurativa fronte ao encadramento da forma científica” en <i>CFG</i> 26; 169-193.
Hermenéutica	

ESTRUTURAS	
FRASEOLOXÍA	
Colocacións	LARRETA ZULATEGUI, Juan Pablo (2004): “Colocacións verbais: estabilidade fraseolóxica vs. combinatoria sintáctico-semántica” en <i>CFG</i> 6; 141-147.
	PAZ ROCA, M ^a Carmen (2004): “Estudo das colocacións a través da análise de corpus: un estudo práctico das colocacións co verbo galego ‘caer’ e o correspondente inglés ‘to fall’” en <i>CFG</i> 6; 205-219.
	MUÑIZ ÁLVAREZ, Eva María (2005): “Notas para unha análise comparativa das nocións de ‘restrición léxica’ e ‘colocación’” en <i>CFG</i> 7; 177-190.
	ALONSO RAMOS, Margarita (2006): “Entón, ¿é unha colocación ou non?: análise contrastiva das colocacións” en <i>CFG</i> 8; 29-43.
	BLANCO ESCODA, Xavier (2006): “Significacións gramaticais e sentidos colocacionais: ¿máis ca unha simple coincidencia?” en <i>CFG</i> 8; 95-110.
	LAREO, Inés (2011): “Colocacións con make, take e do + nome nun corpus do século XIX de textos ingleses científicos e literarios escritos por mulleres” en <i>CFG</i> 13; 191-214.
	HOLTZINGER, Herbert (2012): “Unikale Elemente. Apuntamentos sobre as palabras ligadas fraseoloxicamente do alemán actual” en <i>CFG</i> 14; 165-173.
	BEVILACQUA, Cleci Regina (2013): “O proxecto “Combinacións léxicas especializadas” (Projecom)” en <i>CFG</i> 15; 21-36.
	GARCÍA SALIDO, Marcos (2014): “O uso de construcións con verbos soporte en aprendices de español como lingua estranxeira e falantes nativos” en <i>CFG</i> 16; 181-198.
	LASKOWSKI, Marek (2016): “ <i>Alles was da kreucht und fluecht</i> : os fraseoloxismos alemáns como elementos únicos, entre sincronía e diacronía” en <i>CFG</i> 18; 177-195.
Col-Loc	MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. e AARLI, Gunn (2008): “Locucións e colocacións: algunhas causas da coaparición dos seus formantes” en <i>CFG</i> 10; 175-188.

Locucións	MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2005): “As locucións verbais nos dicionarios” en <i>CFG</i> 7; 149-176.
	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en <i>CFG</i> 12; 209-232.
	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2014): “Fixación estrutural e desautomatización das locucións” en <i>CFG</i> 16; 273-301.
	CATALÀ GUITART, Dolors (2004): “Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán” en <i>CFG</i> 6; 11-26.
	CATALÀ GUITART, Dolors (2008): “Elementos de descrición dos adverbios fixos do catalán no dominio culinario” en <i>CFG</i> 10; 55-65.
	ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2005): “Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en <i>CFG</i> 7; 13-40.
	ROBLES I SABATER, Ferran (2012): “As locucións marcadoras de reformulación con ‘decir’, ‘dir’, ‘sagen’” en <i>CFG</i> 14; 219-244.
	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): “Castelán ‘a hecho’, galego ‘a eito’: dúas locucións de diferente fortuna” en <i>CFG</i> 7; 91-117.
	LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en <i>CFG</i> 15; 183-208.
	MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2013): “A distinción entre conxuncións e conectores discursivos e a súa manifestación fraseolóxica” en <i>CFG</i> 15; 209-234.
	RUIZ MARTÍNEZ, Ana María (2013): “Sobre a marcación diafásica das locucións en español” en <i>CFG</i> 15; 289-320.
	PARINA, Irina (2016): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en <i>CFG</i> 17; 105-127.
Fórmulas	MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2007): “108 fórmulas galegas” en <i>CFG</i> 9; 235-246.
	LASKOWSKI, Marek (2009): “Fórmulas rutineiras na teoría e na práctica” en <i>CFG</i> 11; 113-138.
	OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2014): “As fórmulas rutineiras españolas á luz da etoloxía humana” en <i>CFG</i> 16; 249-272.
	BAQUERO CASTRO, Karen Lorena (2016): “As fórmulas rutineiras e as súas relacións de equivalencia na combinación lingüística español-alemán” en <i>CFG</i> 17; 17-49.
Outros	GARCÍA-PAGE, Mario (2006): “O acrónimo fraseolóxico” en <i>CFG</i> 8; 111-121.
	CARBONELL BASSET, Delfin (2005): “O clixé e a fraseoloxía tópica española” en <i>CFG</i> 7; 55-73.

PAREMIOLOXÍA	
Fraseoloxía Paremioloxía	KÓTOVA, Marina (2005): “Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía” en <i>CFG</i> 7; 135-148.
FrasParContos	SOTO ARIAS, Mª Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luís (2009): “Folclore contístico, fraseoloxía e paremioloxía. Interrelacións xenésicas” en <i>CFG</i> 11; 211-227.
Lit-metaf / prov-non prov	LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en <i>CFG</i> 10; 163-173.
Paremioloxía	FERRO RUIBAL, Xesús e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega” en <i>CFG</i> 4; 35-58.
	PEREIRA GINET, Tomás (2005): “Fiando paremias (I): glosario paremiolóxico multilingüe galego, portugués, castelán, francés, italiano e inglés” en <i>CFG</i> 7; 191-223.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2016): “ <i>Maio come o trigo e agosto bebe o viño</i> . A viticultura no refraneiro galego” en <i>CFG</i> 18; 37-134.
	MARTÍNEZ MARNET, Béatrice (2017): “Variacións das paremias españolas recompiladas por Charles Cahier” en <i>CFG</i> 19; 71-96.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2018): “Viño, de ricos; e pan, de pobres. Vinificación e viño na paremioloxía galega”, en <i>CFG</i> 20; 67-196.
Mínimo paremiolóxico	VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en <i>CFG</i> 4; 9-116.
	SARDELLI, Mª Antonella (2009): “Aproximación á elaboración do mínimo paremiolóxico italiano” en <i>CFG</i> 11; 191-209.
	CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2013): “Na procura do mínimo paremiolóxico grego” en <i>CFG</i> 15; 133-140.
	FONTANA I TOUS, Joan e UGARTE I BALLESTER, Xus (2016): “ <i>Mentres máis somos</i> Apuntamentos paremiolóxicos romances co gallo dos cinco refráns máis votados na enquisa ‘Els refranys més usuals de la llengua catalana’” en <i>CFG</i> 18; 135-149.
	FONTANA I TOUS, Joan (2017): “Marzo, iguarzo. Achega aos refráns mínimos galegos” en <i>CFG</i> 19; 47-70.
Paremioloxía persa	MILLÁN RODRÍGUEZ, Francisco Miguel. (2014): “Unha tradución ó galego da ‘Proverbiorum et sententiarum persicarum centuria’ de Levin Warner” en <i>CFG</i> 16; 199-248.
Véxase tamén Argumentos e Interpretación	

DICIONARIOS	
Fraseografía	GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 6; 131-139.
	MORVAY, Károly (2004): “Por unha metafraseografía peninsular” en <i>CFG</i> 6; 169-189
	PAMIES BERTRÁN, Antonio e PAZOS BRETaña, José Manuel (2004): “Extracción automática de colocacións e modismos” en <i>CFG</i> 6; 191-203.
	PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en <i>CFG</i> 7; 225-238.
	BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL’SKIJ, Dmitrij (2006): “Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico” en <i>CFG</i> 8; 45-94.
	ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en <i>CFG</i> 9; 13-30.
	SCHEMANN, Hans (2007): “Factores modelo xeométricos descritibles e non descritibles para a constitución semántica de expresións idiomáticas e perspectivas de elaboración dun dicionario idiomático monolingüe e bilingüe galego” en <i>CFG</i> 9; 195-221.
	TORRENT-LENZEN, Aina (2009): “Lema, categoría e <i>definiens</i> na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán” en <i>CFG</i> 11; 229-256.
	CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve (2013): “Achega fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en <i>CFG</i> 15; 37-132.
	PARINA, Irina (2016): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en <i>CFG</i> 17; 105-127.
	BEVILACQUA, Cleci Regina (2019): “A fraseoloxía especializada: produtos fraseográficos e aplicacións” en <i>CFG</i> 21; 19-33.
Historia da fraseoloxía e da fraseografía	MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2003): “O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro” en <i>CFG</i> 4; 59-77.
	CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranceiros galegos” en <i>CFG</i> 6; 27-56.
	HEINEMANN, Axel (2007): “La langue dans la langue: O tratamento metalexicográfico das unidades fraseolóxicas seleccionadas nos dicionarios académicos do século XVIII en Francia, Italia e España” en <i>CFG</i> 9; 113-135.
	SOTO ARIAS, M. do Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luís (2007): “Do <i>verbo antigo</i> en Johan García de Guilhade” en <i>CFG</i> 9; 223-232.
	BÁRDOSI, Vilmos (2010): “Michel Bréal e Charles Bally, dous precursores da fraseoloxía moderna” en <i>CFG</i> 12; 29-39.
	GIOVANNI, Cosimo de (2021): “A fraseoloxía colocacional no <i>Dictionnaire français</i> de César-Pierre Richelet (1680)” en <i>CFG</i> 23; 39-52.
Paremiografía	KLEIN, Jean René (2006): “Problemas relacionados coa determinación da forma ‘canónica’ nunha base de datos de refráns franceses (DicAuPro)” en <i>CFG</i> 8; 147-163.
	SOTO ARIAS, Mª do Rosario (2003): “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán-galego” en <i>CFG</i> 3 (vol. monográfico; 344 pp.).
	AUGUSTO, Mª Celeste (2012): “Os enunciados (implicitados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘sabedoría?’” en <i>CFG</i> 14; 21-42.
	SEVILLA MUÑOZ, Julia e GARCÍA YELO, Marina (2013): “A elaboración dun corpus paremiolóxico por francófonos nativos” en <i>CFG</i> 15; 321-346.
	SIDOTI, Rossana (2021): “Variantes paremiográficas: procedementos para a súa sistematización” en <i>CFG</i> 23; 117-137.

TRADUCIÓN	
	SEVILLA MUÑOZ, Julia (2004): “O concepto ‘correspondencia’ na tradución paremiolóxica” en <i>CFG</i> 6; 221-229.
	WIRRER, Jan (2005): “‘Wat mehr regelt en Gesett’. Versión baixoalemá da Constitución do Estado alemán de Bremen. Tradución de termos monoverbais, pluriverbais e colocacións da linguaxe xurídica a unha lingua non estandarizada” en <i>CFG</i> 7; 261-276.
	ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en <i>CFG</i> 9; 13-30.
	MOLINA PLAZA, Silvia (2008): “Puntos de contacto e diferenza: a tradución de expresións idiomáticas e refráns metafóricos e metonímicos” en <i>CFG</i> 10; 207-219.
	QUITOUT, Michel (2009): “Traduci-los refráns. Elementos de tradutoloxía” en <i>CFG</i> 11; 163-171.
	PASTOR LARA, Alejandro (2010): “Unidades fraseolóxicas especializadas e tradución” en <i>CFG</i> 12; 195-208.
	LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en <i>CFG</i> 15; 183-208.
	CORPAS PASTOR, Gloria e KOVALEVA, Anastasia (2014): “Aproximación ao estudo dos fraseoloxismos acromáticos con corpus: <i>en negro</i> e os seus equivalentes de tradución ao ruso” en <i>CFG</i> 16; 41-59.
	LE PODER, Marie-Évelyne (2016): “Estudo das unidades terminolóxicas e fraseolóxicas especializadas dun texto do ámbito dos alimentos funcionais e nutracéuticos dende unha perspectiva tradutora” en <i>CFG</i> 17; 51-80.
	YAKUBOVICH, Yauheniya (2018): “Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoestilístico” en <i>CFG</i> 20; 197-220.
	ORENHA-OTTALIANO, Adriane (2019): “Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional” en <i>CFG</i> 21; 35-64.
	LE PODER, Marie-Évelyne (2020): “O tratamento das siglas en situacións comunicativas heteroxéneas dende unha perspectiva tradutolóxica” en <i>CFG</i> 22; 141-158.
	TAGNIN, Stella E. O. (2025): “O ChatGPT e a tradución de idiomatismos metafóricos en español cubano e portugués brasileiro” en <i>CFG</i> 26; 123-143.

USOS LITERARIOS, XEOGRÁFICOS E POR IDADES	
Fraseoloxía e literatura	CONCA, María (2005): “Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en <i>CFG</i> 7; 75-89.
	ZULUAGA OSPINA, Alberto (2005): “Interpretación textolingüística de fraseoloxismos quixotescos” en <i>CFG</i> 7; 277-289.
	ACUÑA, Ana (2006): “Relacións entre a literatura popular e a fraseoloxía. Novas achegas” en <i>CFG</i> 8; 13-27.
	ECHEVARRÍA ISUSQUIZA, Isabel e ARBULU AGUIRRE, Javier (2008): “Apuntamentos sobre fraseoloxía e literatura” en <i>CFG</i> 10; 79-94.
	BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2009): “A fraseoloxía moncadiana, 1” en <i>CFG</i> 11; 49-64.
	BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2012): “A fraseoloxía moncadiana, 2” en <i>CFG</i> 14; 43-62.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2011): “Álvaro Cunqueiro e a paremioloxía” en <i>CFG</i> 13; 77-111.
	FERRO RUIBAL, Xesús e VARELA MARTÍNEZ Xacinta (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en <i>CFG</i> 14; 99-163.
	FERRO RUIBAL, Xesús; PÉREZ TRASEIRA, Beatriz; SURRIBAS DÍAZ, Noelia e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2014): “Fraseoloxía e paremioloxía castelá nos escritos do P. Martín Sarmiento”(1695-1772)” en <i>CFG</i> 16; 93-180.
	MONTORO DEL ARCO, Esteban (2012): “Luis Montoto y Rautenstrauch (1851-1929), fraseólogo” en <i>CFG</i> 14; 175-201.
	UGARTE BALLESTER, Xus (2012): “A aldraxe proverbial da preguiza nas dúas versións españolas de ‘The Way to Wealth’ de Benjamin Franklin” en <i>CFG</i> 14; 245-256.
	VULETIĆ, Nikola (2012): “Os ditos do derradeiro en falar: notas de fraseoloxía dálmata” en <i>CFG</i> 14; 257-269.
	LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia María (2021): “De zoónimos e zoomorfismos no discurso carcerario da novela <i>Hombres sin mujer</i> de Carlos Montenegro” en <i>CFG</i> 23; 267-287.
	LAPEDOTA, Domenico Daniele (2021): “Locucións verbais, adverbiais e adxectivas no I acto de <i>Voluntad</i> de Benito Pérez Galdós” en <i>CFG</i> 23; 97-116.
	MARTINS, Vicente de Paula da Silva e GÉMES, Márton Tamás (2025): “A desacralización da expresión <i>paciência de Jó</i> na literatura brasileira do século XIX” en <i>CFG</i> 26; 43-62.
Xeografía	PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en <i>CFG</i> 7; 225-238.
	PIIRAINEN, Elisabeth (2007): “Locucións espalladas por Europa e máis alá” en <i>CFG</i> 9; 173-193.
	PIIRAINEN, Elisabeth (2011): “Ditos espallados por Europa e máis alá dela: O substrato máis antigo do ‘Lexicon of Common Figurative Units’” en <i>CFG</i> 13; 227-246.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2007): “ <i>Cando chove e dá o sol</i> : ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en <i>CFG</i> 9; 67-94.
	BRUMME, Jenny (2008): “As unidades fraseolóxicas no castelán de Cataluña. Revisión dunha norma constituínte a partir da perspectiva histórica” en <i>CFG</i> 10; 35-53.
	NÚÑEZ ROMÁN, Francisco (2013): “Diatopía, variabilidade e sinonimia en fraseoloxía” en <i>CFG</i> 15; 253-266.
	RAMOS SANUDO, Ana María (2013): “Achegamento á fraseoloxía do ‘dicir’ en francés” en <i>CFG</i> 15; 267-287.
	ALFARO ECHEVARRÍA, Luis (2020): “Cuestións de variación fraseolóxica diatópica entre Cuba e Canarias” en <i>CFG</i> 22; 21-37.

Xornalismo e publicidade	RECIO ARIZA, M ^a Ángeles (2010): “O emprego da fraseoloxía como recurso específico na publicidade” en <i>CFG</i> 12; 233-245.
	CAJARAVILLE ARAÚJO, Héctor (2010): “A manipulación das expresións fixas nos titulares da prensa gratuíta: <i>De Luns a Venres</i> ” en <i>CFG</i> 12; 41-68.
	LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia María (2020): “A desautomatización fraseolóxica en titulares xornalísticos cubanos do ano 2019” en <i>CFG</i> 22; 117-139.
Usos por idade	FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Eva (2011): “Refráns e linguaxe xuvenil en alemán e español. Unha análise empírica” en <i>CFG</i> 13; 65-76.
	SOTO ARIAS, María Rosario (2011): “Interaccións verbais entre rapaz-adulto ou rapaz-razapaz. Contribución á fraseoloxía” en <i>CFG</i> 13; 279-297.
	MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2022): “As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na infancia” en <i>CFG</i> 24; 131-148.

ARGUMENTOS E INTERPRETACIÓN	
Mundo	MED, Natalia (2025): “O concepto linguocultural «Mundo» no léxico e na fraseoloxía das linguas romances” en <i>CFG</i> 26; 63-77.
Persoas	NOUESHI, Mona (2008): “Os grandes pícaros nas anécdotas e modismos alemáns e árabes. Un estudo comparativo” en <i>CFG</i> 10; 221-238.
	FERRO RUIBAL, Xesús e GRYGIERZEC, Wiktoria (2009): “Estereotipos na fraseoloxía: o caso galego-portugués” en <i>CFG</i> 11; 81-111.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en <i>CFG</i> 13; 247-262.
Somatismos	OLZA MORENO, Inés (2009): “ <i>Habla, soy todo oídos</i> . Reflexo das accións e das actitudes do receptor na fraseoloxía somática metalingüística do español” en <i>CFG</i> 11; 139-162.
	BOJÍLOVA TCHOBÁNOVA, Iovka (2009): “Os somatismos máis frecuentes na fraseoloxía portuguesa” en <i>CFG</i> 11; 65-79.
	BÁRDOSI, Vilmos (2009): “Os perfís lingüísticos da man en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán” en <i>CFG</i> 11; 17-48.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2010): “Dentes e moas na fraseoloxía galega” en <i>CFG</i> 12; 69-126.
	BUJÁN OTERO, Patricia (2012): “Pataqueiras e ‘Radieschen’: fraseoloxía da morte en alemán e galego” en <i>CFG</i> 14; 83-98.
	CATALÀ GUTTART, Dolors e LUNTADILA NLANDU, Inocente (2016): “As secuencias fixas en kikongo: os frasesmas construídos con nomes de partes do corpo” en <i>CFG</i> 18; 17-35.
	DINCĂ, Daniela (2022): “As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés)” en <i>CFG</i> 24; 39-60.
	CHEN, Lian 陈恋 (2025): “Fraseoculturoloxía e fraseotraduturoloxía contrastiva: estereotipos e representacións da cabeza en chinés e francés” en <i>CFG</i> 26; 147-167.
Animais	NOGUEIRA SANTOS, Antonio (2006): “Fraseoloxía comparada portugués-inglés: <i>cão/gato-dog/cat</i> ” en <i>CFG</i> 8; 165-175.
	MARTÍNEZ BLANCO, Xulián e VEIGA ALONSO, Serxio (2010): “Fraseoloxía galega de peixes e outros animais mariños” en <i>CFG</i> 12; 155-173.
	SILVA LÓPEZ, Martina (2010): “Símbolos nos fraseoloxismos con nomes de animais en alemán e español” en <i>CFG</i> 12; 273-286.
	GROBA BOUZA, Fernando (2010): “ <i>A caballo regalado non se lle mira o dente</i> . Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en <i>CFG</i> 12; 317-372.
	GROBA BOUZA, Fernando (2011): “ <i>Onde hai eguas, poldros nacen</i> . A realidade vista dende os equinos” en <i>CFG</i> 13; 149-176.
	AUGUSTO, M. ^a Celeste (2017): “Os elementos zoomorfos nos wellerismos neerlandeses” en <i>CFG</i> 19; 21-32.
	SOTO ARIAS, María do Rosario (2017): “Novas catas no campo nocional dos peixes e outros animais mariños” en <i>CFG</i> 19; 97-123.
	QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “Que ‘di’ o raposo?” A raposa enmascarada: como o folclore afecta ás unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 22; 159-192.
	GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2021): “ <i>Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato</i> . A linguaxe figurada felina en lingua galega” en <i>CFG</i> 23; 53-80.
	WANG, Liqun (2022): “A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español” en <i>CFG</i> 24; 149-163.
	LIANG, Yu (2023): “Análise das unidades fraseolóxicas de Fénix desde unha perspectiva intercultural entre a China e España” en <i>CFG</i> 25, 175-189.

Plantas	RUIZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en <i>CFG</i> 4; 371-387.
	NAVARRO, Carmen e DAL MASO, Elena (2013): “Análise culturolóxica da metáfora plantosémica en español e italiano” en <i>CFG</i> 15; 235-252.
	CHUNYI, Lei (2017): “A linguaxe figurada e os simbolismos culturais do crisantemo en chinés” en <i>CFG</i> 19; 33-45.
Máquinas	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2011): “Fraseoloxismos e lingua figurada. As persoas vistas como obxectos ou máquinas” en <i>CFG</i> 13; 113-148.
Cores	MENAKER, Angelika (2008): “As funcións da cor verde en unidades fraseolóxicas españolas, húngaras e alemás” en <i>CFG</i> 10; 189-205.
Cociña	GARCÍA BENITO, Ana Belén (2016): “Fraseoloxía culinaria. Unidades fraseolóxicas portuguesas con <i>bacalhau</i> . locucións e enunciados fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 18; 151-173.
	SECO, Mariele, PARREIRA, Maria Cristina e DEÂNGELI ARNI, Maria Angélica (2025): “A cultura como dimensión do (non)-compartible: carga cultural compartida nas expresións relacionadas con gastronomismos en portugués do Brasil e en francés de Francia” en <i>CFG</i> 26; 103-122.
Afectos	MASULIONYTĖ, Virginija e ŠILEIKAITĖ, Diana (2007): “¿Como enfadarse en lituano? Comparacións fixas para expresar enfado, carraxe e ruindade na fraseoloxía lituana” en <i>CFG</i> 9; 145-165.
	SANROMÁN VILAS, Begoña (2010): “Unidades fraseolóxicas na sección de agradecementos dos escritos académicos” en <i>CFG</i> 12; 247-271.
	HERRERO KACZMAREK, Claudia (2011): “El encuentro y desencuentro expresado a través de los fraseologismos del campo cognitivo HABLAR” en <i>CFG</i> 13; 177-190.
	BRUNETTI, Simona (2012): “Fraseoloxía e superstición. Usos e costumes comparados de dous pobos” en <i>CFG</i> 14; 63-82.
Socioloxía	FERRO RUIBAL, Xesús (2013): “ <i>Ser ~ parecer ~ hacerse de Angrios</i> . Relacións de clase e caducidade fraseolóxica en estereotipos de ignorancia e indiferenza” en <i>CFG</i> 15; 141-182.
	ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (2019): “Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras” en <i>CFG</i> 21; 65-92.
Música	MANSILLA, Ana (2007): “A fraseoloxía da música na vida cotiá. Un estudo contrastivo (alemán - español)” en <i>CFG</i> 9; 137-144.
Paremioloxía meteorolóxica	RÍO CORBACHO, Pilar (2005): “O ‘refrán meteorolóxico’: estudo, comparación con outras linguas (castelán e francés) e proposta de nova denominación” en <i>CFG</i> 7; 239-260.
	GARGALLO GIL, José Enrique (2007): “ <i>Guarda o teu saio para maio</i> . Consellos de abrigo no calendario romance de refráns” en <i>CFG</i> 9; 95-112.
	CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2007): “Comparación das paremias relacionadas coa meteoroloxía e os labores dependentes do clima en español e grego moderno” en <i>CFG</i> 9; 55-66.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2007): “ <i>Cando chove e dá o sol</i> ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en <i>CFG</i> 9; 67-94.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2009): “BADARE: unha ferramenta de traballo na paremioloxía meteorolóxica e do calendario na Romanía” en <i>CFG</i> 11; 173-190.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en <i>CFG</i> 13; 247-262.
	LÓPEZ FERNÁNDEZ, Laura (2016): “Paremias xeocosmolóxicas de predición do tempo en galego e maorí” en <i>CFG</i> 17; 81-104.
	GARGALLO GIL, José Enrique e FONTANA i TOUS, Joan (2020): “O Maio do Outono. Refráns romances do mes de outubro” en <i>CFG</i> 22; 347-370.
	SOTO ARIAS, Mª Rosario (2013): “Notas para un estudo dos refráns haxiocronolóxicos” en <i>CFG</i> 15; 347-370.
Xeoparemioloxía	ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso (2014): “ <i>Carapucho no Farelo, auga no pelo</i> : a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances” en <i>CFG</i> 16; 19-40.

DIDÁCTICA	
	VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en <i>CFG</i> 4; 9-116.
	GONZÁLEZ REY, M ^a Isabel (2004): “A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada” en <i>CFG</i> 6; 113-130.
	SOTO ARIAS, María Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2004): “Aplicacións didácticas dos refráns” en <i>CFG</i> 6; 231-250.
	CONCA, María (2005): “Acheegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en <i>CFG</i> 7; 75-89.
	GONZÁLEZ REY, M ^a Isabel (2006): “A fraseodidáctica e o Marco europeo común de referencia para as linguas” en <i>CFG</i> 8; 123-145.
	CORVO SÁNCHEZ, M ^a José (2008): “Dúas seccións fraseolóxicas plurilingües nos <i>Sprachbücher</i> de Juan Ángel de Zumaran” en <i>CFG</i> 10; 67-78.
	ETTINGER, Stefan (2008): “Alcances e límites da fraseodidáctica. Dez preguntas clave sobre o estado actual da investigación” en <i>CFG</i> 10; 95-127.
	IÑESTA MENA, Eva M ^a (2010): “Didáctica das expresións idiomáticas dende un enfoque plural: imaxes e emocións na aula de lingua estranxeira” en <i>CFG</i> 12; 141-154.
	DETRY, Florence (2011): “Do literal ó figurado: descodifica-las expresións idiomáticas na clase de LE” en <i>CFG</i> 13; 49-63.
	MONTES LÓPEZ, María (2011): “Consideracións sobre a didáctica da fraseoloxía italiana a estudantes galegófonos” en <i>CFG</i> 13; 215-226.
	RUIZ QUEMOUN, Fernand (2011): “O espazo da tradución das expresións idiomáticas na clase de FLE (Francés como lingua estranxeira)” en <i>CFG</i> 13; 263-277.
	STROHSCHEN, Carola (2013): “A fraseodidáctica nos materiais para o ensino do alemán como lingua estranxeira” en <i>CFG</i> 15; 371-392.
	TIMOFEEVA, Larissa (2013): “Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica” en <i>CFG</i> 15; 393-410.
	CAL VARELA, Mario e FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (2018): “As novas tecnoloxías no ensino/aprendizaxe da fraseoloxía en inglés” en <i>CFG</i> 20; 17-40.
	DOMÍNGUEZ NOYA, Eva María e LÓPEZ MARTÍNEZ, María Sol (2018): “A extracción de información fraseolóxica no CORGA: 3 actividades iniciáticas e 10 propostas para levar á aula” en <i>CFG</i> 20; 41-65.
	ZUCCHI, Angela María Tenório (2019): “Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 21; 105-134.
	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2020): “Como ensinar a lingua e a literatura galega a través dos refráns” en <i>CFG</i> 22; 69-116.
	ALBANO, Mariangela e ALKAYA, Emine (2021): “A aprendizaxe do italiano L4 a partir do francés L2 para estudantes adultos de fala turca: o caso das colocacións «fare + substantivo» e «fare + determinante + substantivo»” en <i>CFG</i> 23; 23-38.
	CHEN, Lian (2022): “Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?” en <i>CFG</i> 24; 23-38.
	MARQUES DA SILVA, Cilano (2022): “Proposta didáctica baseada en corpus para a ensinanza das construcións fraseolóxicas somáticas en español” en <i>CFG</i> 24; 103-129.
	DE ARAÚJO, Mariângela (2025): “Unidades fraseolóxicas e ensino do léxico: algunhas propostas”, en <i>CFG</i> 26; 27-42.
	PINTO, Natália Antunes e BEVILACQUA, Cleci Regina (2025): “As expresións idiomáticas en español: proposta de actividades para a sensibilización do alumnado da Educação de Jovens e Adultos” en <i>CFG</i> 26; 79-101.

PANORAMAS	
	JORGE, Guilhermina (2005): “Periplo pola fraseoloxía portuguesa: abordaxe lexicográfica” en <i>CFG</i> 7; 119-133.
	BALÁZS, Géza (2010): “Panorama da fraseoloxía húngara” en <i>CFG</i> 12; 17-28.
	FIEDLER, Sabine (2010): “Fraseoloxía do Esperanto” en <i>CFG</i> 12; 127-139.
	VELASCO MENÉNDEZ, Josefina (2013): “Breve ensaio histórico do estudo da fraseoloxía rusa (dende os seus inicios ata mediados da segunda metade do s. xx)” en <i>CFG</i> 15; 411-438.
	TAGNIN, Stella E. O. (2019): “A lingüística de corpus e as súas aplicacións na fraseoloxía: un panorama de pescudas desenvolvidas na Universidade de São Paulo”, en <i>CFG</i> 21; 93-103.
	MARTÍ SOLANO, Ramón (2022): “Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus” en <i>CFG</i> 24; 83-101.

2.2. Fraseoloxía bilingüe

CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve	“Achega fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en <i>CFG</i> 15,2013; 37-132.

2.3. Función e índice da sección de Recadádivas

		Col.- Loc.	Fórm.	Refráns	UF totais
RIVAS, Paco	“Fraseoloxía do mar na Mariña luguesa” en <i>CFG</i> 1, 2000; 11-90.	614		26	640
TABOADA CHIVITE, Xesús	“Refranciro galego” en <i>CFG</i> 2, 2000; 47-192.			3703	3703
SOTO ARIAS, M ^a do Rosario	“Achegas a un dicionario de refráns galego-castelán, castelán-galego” en <i>CFG</i> 3, 2003; 344 pp.			4453	4453
VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Mínimo paremiolóxico de Viana do Bolo” en <i>CFG</i> 4, 2003; 79-116.			348	348
VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Un manuscrito paremiolóxico de Murguía” en <i>CFG</i> 4, 2003; 117-128.			143	143
PAZ ROCA, M ^a Carmen	“Aportazón ao refranciro. Coleición de refráns recollidos da tradición oral por Lois Carré (1898-1965)” en <i>CFG</i> 4, 2003; 129-141.			502	502
VÁZQUEZ, Lois	“Refrancero gallego. Colección hecha por el P. Gumersindo Placer López” en <i>CFG</i> 4, 2003; 143-171.			311	311
BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús; PAZ ROCA, M ^a Carmen, RODRÍGUEZ ANÓN, Marta e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Refranciro do Seminario de Santiago (1947-1958)” en <i>CFG</i> 4, 2003; 173-343.			3875	3875
BUJÁN OTERO, Patricia	“El refrán y su sombra (<i>Faro de Vigo</i>) por José Sesto” en <i>CFG</i> 4, 2003; 345-369.			70	70
RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA – GARABAL, Juan A.	“Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en <i>CFG</i> 4, 2003; 371-387.			104	104
VÁZQUEZ SACO, Francisco Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús e PAZ ROCA, M ^a . Carmen.	“Refranciro galego e outros materiais de tradición oral”. Locucións en <i>CFG</i> 5, 2003; 943-952. Fórmulas en <i>CFG</i> 5, 2003; 933-942. Refráns en <i>CFG</i> 5, 2003; 5-842.	263	238	22939	23440

VÁZQUEZ SACO, Francisco	“Refrancero galego e outros materiais de tradición oral”.				1792
Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús e PAZ ROCA, M ^a Carmen.	Ref. con topónimo en <i>CFG</i> 5, 2003; 843-910. Dialoxismos en <i>CFG</i> 5, 2003; 911-924. Enunc. fras. en <i>CFG</i> 5, 2003; 925-928. Frases proverbiais en <i>CFG</i> 5, 2003; 929-932.			1.410 267 59 56	
PAZ ROCA, M ^a Carmen e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Novo manuscrito paremiolóxico de Vázquez Saco” en <i>CFG</i> 6, 2004; 253-264.			81	81
PAZ ROCA, M ^a Carmen	“Aínda novos manuscritos paremiolóxicos de Vázquez Saco” en <i>CFG</i> 9, 2007; 247-293. Wellerismos-Dialoxismos Enunciados - Frases Proverbiais	57	61	1.097 24 17	1256
CONDE TARRÍO, Germán	“Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranceros galegos” en <i>CFG</i> 6, 2004; 27-56.			54	54
GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María	“Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en <i>CFG</i> 6, 2004; 81-112.	176			176
ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María	“Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en <i>CFG</i> 7, 2005; 13-40.	404			404
BARBEITO LORENZO, María Dolores	“Frases feitas do Concello das Neves” en <i>CFG</i> 7, 2005; 293-301.	144			144
FERRO RUIBAL, Xesús e VEIGA NOVOA, Cristina	“‘Paremijs selectas’. Un manuscrito bonaerense (1956) de Vicente Llopiz Méndez” en <i>CFG</i> 8, 2006; 265-315.			706	706
LÓPEZ BARREIRO, Margarita	“Frases feitas do Cachafeiro (Forcarei)” en <i>CFG</i> 8, 2006; 317-327.	129			129
FERRO RUIBAL, Xesús	“Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas” en <i>CFG</i> 8, 2006; 179-264.	5300	97		5397
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“108 fórmulas galegas” en <i>CFG</i> 9, 2007; 235-246.		108		108
FERRO RUIBAL, Xesús	“Refrancero de Grou (Lobios) recollido por Bieito Fernandes do Palheiro” en <i>CFG</i> 10, 2008; 241-253.			254	254
PENÍN RODRÍGUEZ, Dorinda	“Frases feitas de San Lourenzo de Abelendo” en <i>CFG</i> 10, 2008; 255-264.	88	25	6	119
FERRO RUIBAL, Xesús e GROBA BOUZA, Fernando	“Dichos y refranes en dialecto vianés de Laureano Prieto (1951) (ms. RAG-C170/5)” en <i>CFG</i> 11, 2009; 259-282. Dial/Wellerismos	94	21	229 6	350

HERMIDA ALONSO, Anxo	“Fraseoloxía de Matamá (Vigo)” en <i>CFG</i> 11, 2009; 283-304.	227	27		254
PRIETO DONATE, Estefanía	“Refrancero escolar galego do cambio de milenio” en <i>CFG</i> 11, 2009; 305-369.			4072	4072
GONZÁLEZ GUERRA, Anxo	“Fraseoloxía e paremioloxía de Pilar Guerra (Trasar, Carballedo, Lugo)” en <i>CFG</i> 12, 2010; 289-315. Dial/Wellerismos	177	77	260 6	520
GROBA BOUZA, Fernando	“ <i>A cabalo regalado non se lle mira o dente</i> . Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en <i>CFG</i> 12, 2010; 317-372. Dial/Wellerismos Refráns con topónimo	355	46	1.450 21 97	1969
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“120 locucións verbais galegas” en <i>CFG</i> 12, 2010; 373-386.	120			120
VENTÍN DURÁN, José Augusto	“Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral. Edición crítica de Xesús Ferro Ruibal, Raquel Rial Santos, Emma Mª Salgueiro Veiga, Ana Vidal Castiñeira, e cunha nota biográfica de José Augusto Ventín Pereira.” Anexo 1, 2007 de <i>CFG</i> .	314	173	2618	3105
DOMÍNGUEZ RIAL, Evaristo	“Fraseoloxía e paremioloxía de Bergantiños (Cabana de Bergantiños, Carballo e Coristanco)” en <i>CFG</i> 13, 2011; 301-404.	446	125	2400	2971
CASTRO OTERO, Salvador; PAREDES DURÁN, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE, Ramón	“Outros lances nos laños do Morrazo. Nova recollida de unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 14, 2012; 273-285.	40	19	20	79
CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve	“Achea fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán / catalán-galego” en <i>CFG</i> 15, 2013; 37-132.	417	16	87	520
CERVÍÑO FERRÍN, M.ª Victoria	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1” en <i>CFG</i> 14, 2012; 287-307. Dial/Wellerismos	144	50	3 2	227
	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 2” en <i>CFG</i> 15, 2013; 441-462. Wellerismos	152	89	29 1	271
FERRO RUIBAL, Xesús	“Fraseoloxía e paremioloxía galega anotada por José Pérez Ballesteros (1833-1918)” en <i>CFG</i> 14, 2012; 309-333. Dialoxismos/Wellerismos	81	28	145 1	255

MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“ <i>Perdóolle o mal que me fai polo ben que me sabe</i> . Unha aproximación aos campos semánticos da comida e da bebida na fraseoloxía galega” en <i>CFG</i> 15, 2013; 463-486.	173	18		191
RUBINOS CONDE, Miguel	“ <i>Da roda para a piola</i> : refráns e frases do sur de Galicia” en <i>CFG</i> 15, 2013; 487-502.	46	8	87	141
ESTÉVEZ RIONEGRO, Noelia	“Fraseoloxía do noroeste de Valdeorras” en <i>CFG</i> 16, 2014; 305-317. Dialoxismos	14	11	41 1	67
FERRO RUIBAL, Xesús e SURRIBAS DÍAZ, Noelia	“Locucións, fórmulas e paremias galegas anotadas por Couceiro Freijomil (1888-1955)” en <i>CFG</i> 16, 2014; 319-355. Wellerismos	20	45	615 22	702
GROBA BOUZA, Fernando	“ <i>Nas uñas, nas mans ou nos pés, has salir a quen es</i> . Así se fala na Chan” en <i>CFG</i> 16, 2014; 357-437.	732	280	203	1215
LUACES PARDO, Narciso	“Ditos e refráns recollidos na comarca do Ortegal” en <i>CFG</i> 16, 2014; 439-453. Dialoxismos/ Wellerismos	36	23	121 2	182
LÓPEZ FERRO, Xosé María	“Locucións, fórmulas e paremias do concello das Pontes de García Rodríguez” en <i>CFG</i> 17, 2015; 131-185. Dialoxismos/ Wellerismos	417	125	138 1 / 7	688
CERVIÑO FERRÍN, M. ^a Victoria	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 3” en <i>CFG</i> 18, 2016; 199-210.	76	25	26	127
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“ <i>Hai cousas que parecen lousas</i> . Unha nova achega á fraseoloxía do Cachafeiro (Forcarei)” en <i>CFG</i> 18, 2016; 211-247.	446	54	42	542
CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón e TILVES PAZOS, M. ^a Emma	“Botando unhas liñas no mar do Morrazo” en <i>CFG</i> 19; 127-150.	83	74	43	200
LOSADA ÁLVAREZ, Ramón e FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa	“Falares de Boqueixón” en <i>CFG</i> 19; 151-213.		2	1494	1496
VILLAR AIRA, Sara	“A fraseoloxía de Tabeirós a través da obra <i>Contiños da Terra</i> (1931) de Manuel García Barros” en <i>CFG</i> 20; 223-280.	511	95	9	615

MARTÍNS SEIXO, Ramón	“Refranceiro de Cotobade de Antonio Fraguas” en <i>CFG</i> 21; 137-212.	656	41	17	714
CASTELO SANTABALLA, Lela e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba	“ <i>Tras deste tempo, tempo vén</i> : a fraseoloxía de Xermade” en <i>CFG</i> 22; 159-192.	61	13	110	184
CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; RÍOS SANTOMÉ, Soledad e TILVES PAZOS, Mª Emma	“Largando aparellos nos caladoiros do Morrazo. Outras unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 22; 231-256. Dialoxismos	115	90 2	48	255
ANTA FERNÁNDEZ, Alicia	“ <i>O Robledo é capital e o demais son conquistas</i> : fraseoloxía de Robledo de Domiz” en <i>CFG</i> 23; 141-157. Proverbios Adiviñas e cantigas Expresións monolexicais	79	32	14 4 3 32	164
GARCÍA GARCÍA, Nuria	“Breve achega á fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)” en <i>CFG</i> 24; 167-183.	175	41	11	227
FREIRE ARMADA, Vanesa	“ <i>Quen a Cariño vai, a Cariño volve</i> : escolma de unidades fraseolóxicas de Cariño e a súa contorna” en <i>CFG</i> 25; 193-225.	189	107	65	361
MARTÍNS SEIXO, Ramón	“ <i>Dese pan teño en unha gaita</i> . A fraseoloxía na obra de Manuel Leiras Pulpeiro” en <i>CFG</i> 25; 227-351.	775	100	9	884
GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea	“Dicionario galego de linguaxe figurada animal” en <i>CFG</i> 26; 197-306.				1438
SOTO ARIAS, María Rosario	“Algunhas catas fraseolóxicas nas Cantigas de Santa María”, en <i>CFG</i> 26; 307-427.				777
TOTAL		14346	2386	55145	74092

3. Procedencia dos 246 autores de Cadernos de Fraseoloxía Galega

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA 25 ANOS - 246 AUTORES DE 28 PAÍSES		
AO	Universidade Agostinho Neto	Luntadila Nlandu, Inocente (3)
AT	Universität Salzburg	Heinemann, Axel
	Universität Wien	Torrent-Lenzen, Aina
BE	Université Catholique de Louvain	Klein, Jean René
BR	Universidade Federal da Bahia	Sampaio, Angelo de Souza (2)
	Universidade Federal do Rio Grande do Sul	Bevilacqua, Cleci Regina (3)
		Pinto, Natália Antunes
	Universidade de Brasília	Huelva Unternbäumen, Enrique
		Ortiz Álvarez, Maria Luisa (2)
	Universidade de São Paulo	Tagnin, Stella E. O. (2)
		Zucchi, Angela Maria Tenório
		De Araújo, Mariângela
	Universidade Estadual Paulista “Júlio de Mesquita Filho” (UNESP)	Orenha-Ottaiano, Adriane
		Seco, Mariele
		Parreira, Maria Cristina
		Deângeli Arni, Maria Angélica
	Universidade Estadual Vale do Acaraú	Martins, Vicente de Paula da Silva
		Gémes, Márton Tamás
CH	South China Normal University	Chunyi, Lei (2)
CO	Universidad EAN (Bogotá)	Baquero Castro, Karen Lorena
CU	Universidad Central «Marta Abreu» de Las Villas	Alfaro Echevarría, Luis (2)
	Universidad de Holguín	Labrada Hernández, Geisy (2)
	Universidad de Oriente	Bidot Martínez, Irina (2)
		Pérez Marqués, Celia María (2)
DE	Fachhochschule Köln	Torrent-Lenzen, Aina
	Geisteswissenschaftliches Zentrum. Universität Leipzig	Fiedler, Sabine
	Universität Bielefeld	Wirrer, Jan
	Universität Tübingen	Zuluaga Ospina, Alberto
	Universität Augsburg	Ettlinger, Stefan
	Steintfurt	Piirainen, Elisabeth (2)
	Technische Universität Dresden	Brunetti, Simona (2)
EG	Universidade do Cairo	Noueshi, Mona

ES	Universidade da Coruña	Alonso Ramos, Margarita
		García Salido, Marcos
		González García, Luis (11)
		Lareo, Inés
	Universidade de Santiago de Compostela	Cajaraville Araújo, Héctor
		Cal Varela, Mario
		Conde Tarrío, Germán (4)
		Domínguez Noya, Eva María
		Fernández Pampín, Vanessa (4)
		Fernández Polo, Francisco Javier
		García García, Nuria
		Gondar Portasany, Marcial
		González Rey, M ^a Isabel (9)
		Herrero Kaczmarek, Claudia (3)
		López Martínez, María Sol
		Losada Aldrey, M. Carmen (4)
		Mellado Blanco, Carmen (10)
		Muñiz Álvarez, Eva María
		Pastor Lara, Alejandro
		Río Corbacho, M ^a Pilar (3)
		Silva López, Martina (2)
		Wang, Liqun (2)
	Instituto da Lingua Galega	Álvarez de la Granja, María (4)
	Centro de Linguas Modernas	Guerbek, Ekaterina (2)
		Losada Aldrey, M. Carmen (3)
		Vlasáková, Katerina
	Universidade de Vigo	Almuíña Zafra, Claudia
		Acuña, Ana
		Ares Licer, Elisabete
		Buján Otero, Patricia (6)
		Caramés Obelleiro, Marcelo
		Corvo Sánchez, M ^a José
		Fernández Martín, Patricia
		Fraga Guillán, Uxía
		Freire Armada, Vanesa (2)
		García Fuentes, Iván
		Giráldez Otero, Alba
		Gómez Clemente, Xosé María (3)
		González Pereira, Andrea (2)
		Pazó Rial, Iván
		Peleteiro Fernández, Nerea
		Pereira Ginet, Tomás
		Quintairos-Soliño, Alba (4)
		Ramírez de la Cruz, Cristin Myka
		Ucha Bouzada, Andrea

	Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades	Anta Fernández, Alicia
		Beloso Gómez, Josefa
		Buján Otero, Patricia (6)
		Cañizo Durán, Leopoldo
		Estévez Rionegro, Noelia
		Ferro Ruibal, Xesús (34)
		Freire Armada, Vanesa (2)
		García García, Nuria
		García Lozano, Ana
		Giráldez Arias, Isabel (3)
		Groba Bouza, Fernando (4)
		Lema Martínez, Rebeca
		Millán Rodríguez, Francisco Miguel
		Paz Roca, M ^a Carmen (6)
		Pérez Traseira, Beatriz (4)
		Pérez Mosquera, Beatriz
		Prieto Donate, Estefanía
		Quintairos-Soliño, Alba (4)
		Rodríguez Añón, Marta
		Rodríguez Nieto, Cristina (2)
		Salgueiro Veiga, Emma M ^a (2)
		Surribas Díaz, Noelia (3)
		Varela Martínez, Xacinta (9)
		Veiga Novoa, Cristina (5)
		Vidal Castiñeira, Ana (6)
		Vidal Fernández, Alba
		Villar Aira, Sara
	I.E.S. Eusebio da Guarda. A Coruña	Soto Arias, M ^a do Rosario (9)
	Grupo Maré (O Morrazo)	Castro Otero, Salvador (3)
		Durán Paredes, Lucía (3)
		González Barreiro, Xosé Manuel (3)
		Harguindey Banet, Henrique (3)
		Martínez García, Xosé (3)
		Ríos Santomé, Soledad
		Rocamonde, Ramón (2)
		Tilves Pazos, Emma (3)
	I.E.S. Sánchez Cantón. Pontevedra	González Guerra, Anxo
	C.E.I.P. Bormoio-Agualada	Domínguez Rial, Evaristo
	C.E.I.P. de Sillobre	Salgueiro Veiga, Emma M ^a
	I.E.S. de Valga (Pontevedra)	Fernández Pampín, Vanessa (4)
	Escola Oficial de Idiomas. Pontevedra	Cerviño Ferrín, M. ^a Victoria (2)

	Escola Oficial de Idiomas. Vigo	Barbeito Lorenzo, Mª Dolores
		Hermida Alonso, Anxos
		López Barreiro, Margarita
		Martínez Blanco, Xulián
		Martín Seixo, Ramón Anxo (6)
		Penín Rodríguez, Dorinda
		Veiga Alonso, Serxio
	Escola Oficial de Idiomas. Vilagarcía	Paz Roca, Mª Carmen (6)
	Lugo (A Mariña)	Rivas, Paco
	Museo Etnográfico de Meixido. Ortigueira.	Luaces Pardo, Narciso
	Secretaría Xeral de Política Lingüística. Xunta de Galicia	Rubinos Conde, Miguel
	Madrid	Carbonell Basset, Delfín
	Ourense	Eiroa García-Garabal, Juan A.
		Ruíz Leivas, Cristovo
	Ponteareas. Pontevedra	Groba Bouza, Fernando (4)
	Santiago de Compostela	Veiga Novoa, Cristina (5)
	Revista Estudios (Madrid)	Vázquez, Lois
	Euskal Herriko Unibertsitatea (Universidade do País Vasco)	Arbulu, Aguirre, Javier
		Echevarría Isusquiza, Isabel
		Odrizola Pereira, Juan Carlos
		Ondarra Artieda, Ainara
		Sanz Villar, Zuriñe
	INS Estany de la Ricarda (El Prat de Llobregat)	Puigmalet, Joan
	Museo Etnográfico Monte Caxado	López Ferro, Xosé María
	Universitat d' Alacant	Merino González, Alicia
		Mogorrón Huerta, Pedro
		Mura, Ángela
		Ruiz Quemoun, Fernande
		Timofeeva, Larissa
		Sánchez-López, Elena
		Parra Simón, María del Carmen
	Universidad de Alcalá	Martí Sánchez, Manuel
		Olimpio de Oliveira Silva, Maria Eugênia
		Penadés Martínez, Inmaculada (2)
		Ruiz Martínez, Ana María
	Universidad de Almería	Liang, Yu (2)
	Universitat Autònoma de Barcelona	Blanco Escoda, Xavier
		Català Guitart, Dolors (3)
		Luntadila Nlandu, Inocente (3)
		Ruiz Morilla, Sandra
	Universidad Autónoma de Madrid	Martínez Marnet, Béatrice
	Universidad Complutense de Madrid	Amigot Castillo, Laura
		Ji, Yuanxin
		Sevilla Muñoz, Julia (2)
		Sardelli, Mª Antonella
		Schwandtner, Kerstin

Universidad Europea de Madrid	Detry, Florence
Universidad Pontificia de Comillas	García Gyelo, Marina
Universitat de Barcelona	Gargallo Gil, José Enrique (2)
	Fontana i Tous, Joan (2)
Universidad de Extremadura	García Benito, Ana Belén
	Rego Rodríguez, Aira I.
Universitat de Girona	Detry, Florence
Universidad de Granada	Lei, Chunyi (2)
	Le Poder, Marie-Évelyne (3)
	Montoro del Arco, Esteban T.
	Pamies Bertrán, Antonio
	Pazos Breñaña, José Manuel
Universitat de Lleida	Biosca Postius, Mercè (2)
Universidad de Málaga	Corpas Pastor, Gloria
	Kovaleva, Anastasia
	Leiva Rojo, Jorge (2)
Universidad de Murcia	Mansilla, Ana (2)
	Strohschen, Carola (2)
Universidad de Navarra	Olza Moreno, Inés (2)
UNED	García-Page, Mario
Universidad de Oviedo	Iñesta Mena, Eva Mª
Universidad Politécnica de Madrid	Molina Plaza, Silvia
Universitat Pompeu Fabra	Brumme, Jenny
Universidad de Salamanca	Baquero Castro, Karen Lorena
	Fernández Álvarez, Eva
	Iglesias Iglesias, Nely M.(2)
	Recio Ariza, Mª Ángeles
	Velasco Menéndez, Josefina
Universidad de Sevilla	Larreta Zulategui, Juan Pablo
	Núñez Roman, Francisco
	Ramos Sañudo, Ana María
	Paldera, Alessia
Universitat de València	Aguilar Ruiz, Manuel José (2)
	Conca, Maria
	Holzinger, Herbert J.
	Robles i Sabater, Ferran
	Vicente Llavata, Santiago
	Yakubovich, Yauheniya
Institut Interuniversitari de Llengües Modernes Aplicades de la Comunitat Valenciana	Holzinger, Herbert J.
Universidad de Valladolid	Ángelova Nénkova, Véselka
	González-Espresati, Carlos
	Quiroga Munguía, Paula
Universitat de Vic	Ugarte Ballester, Xus (2)
Centro Universitario de la Defensa de Zaragoza	Rodríguez Cebrián, Melody
Investigación independiente	Castelo Santaballa, Lela

FI	Helsingin Yliopisto (Universidade de Helsinki)	Sanromán Vilas, Begoña
FR	CPST- Université de Toulouse - Le Mirail	Quitout, Michel
	Cergy Paris Université	Chen, Lian 陈恋 (2)
	Universidade de Limoges	Martí Solano, Ramón
GR	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Universidade Nacional e Kapodistriáca de Atenas)	Crida Álvarez, Carlos Alberto (2)
HRV	Sveučilište u Zadru	Martínez Vicente, Alejandro (2)
		Lončar, Ivana (2)
		Vuletić, Nikola
HU	Eötvös Loránd Tudományegyetem (Universidade Eötvös Loránd de Budapest)	Balázs, Géza
		Bárdosi, Vilmos (2)
		Menaker, Angelika
		Morvay, Károly (5)
	Nyugat-magyarországi Egyetem	Balázs, Géza
IT	Università degli Studi di Verona	Dal Masso, Elena
		Navarro, Carmen
	Università degli Studi di Cagliari	Albano, Mariangela
		Giovanni, Cosimo de
	Università degli Studi di Bari “Aldo Moro”	Lapedota, Domenico Daniele
	Università degli Studi di Messina	Sidoti, Rossana
LT	Universiteto Vilnius	Zacccone, Maria Carmela
		Masiulionytė, Virginija
		Šileikaitė, Diana
MA	Université Ibn Zohr, Agadir	Lachkar, Abdendi
		Arrame, Amal
	Université Mohammed V de Rabat	Boughaba, Mohammed
	Université Moulay Ismaïl	Khoudri, Abderrafii (2)
MX	Colegio de Michoacán, México	Pérez Martínez, Herón
NL	Universiteit Utrecht	Augusto, M. Celeste
NO	Norges Handelshøyskole Forsiden (NHH)	Martínez López, Juan A,
	Universitetet i Bergen	Aarli, Gunn
NZ	University of Waikato	López Fernández, Laura
PL	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	Grygierzec, Wiktoria
	Uniwersytet Zielonogórski	Laskowski, Marek (2)
	Uniwersytet Śląski w Katowicach	Golda, Pawel
		Sulkowska, Monika

PT	Universidade de Lisboa	Jorge, Guilhermina
		Božilova Tchobánova, Iovka
		Álvarez Pérez, Xosé Afonso
	Universidade do Algarve	Baptista, Jorge
		Fernandes, Graça
	Universidade do Algarve e Onset-CEL	Chacoto, Lucília
	Universidade do Minho	Groba Bouza, Fernando (4)
		Schemann, Hans
		Araújo Rubert, Andrea de
	L2F - Spoken Language Laboratory, INESC-ID Lisboa	Correia, Anabela
	San Pedro de Moel	Nogueira Santos, Antonio (2)
RO	Universidade de Craiova, Romanía	Dincă, Daniela (2)
RS	Univerzitet u Beogradu (Universidade de Belgrado)	Pejović, Anđelka
		Trivić, Aneta
RU	Academia Rusa das Ciencias; Universidade Estatal de Moscova	Dobrovol'skij, Dmitrij
	Academia Rusa das Ciencias	Baránov, Anatolij
	Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet	Kótova, Marina
		Med, Natalia
	Staatliche Linguistische Universität Nischni Novgorod	Parina, Irina (2)
RU, DE	Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet; Institut für Slawistik, Universität Greifswald	Mokienko, Valerii
TR	Institut français d'Ankara	Alkaya, Emine
UK	University of Wolverhampton	Paz Roca, M ^a Carmen (6)

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Proceso e condicións de admisión de colaboracións

1. Presentación de colaboracións

Cadernos de Fraseoloxía Galega é unha revista internacional anual de temática fraseolóxica que ten tres obxectivos fundamentais: difundir materiais fraseolóxicos galegos inéditos; contribuír á reflexión sobre o ámbito fraseolóxico de calquera lingua; dar a coñecer os eventos e as publicacións máis importantes verbo da fraseoloxía, moi especialmente da fraseoloxía galega. Esta revista entende o termo **fraseoloxía** nun sentido amplo, dando cabida non só ás locucións, senón tamén ás colocacións, aos termos compostos sintagmáticos, ás fórmulas e ás paremias. Consonte estes obxectivos, a revista subdivídese en catro seccións:

- **Estudos:** publicaranse artigos de investigación orixinais sobre fraseoloxía, aceptándose tanto reflexións de corte esencialmente teórico como traballos aplicados (tradución, didáctica, fraseografía...). O corpus de análise pode ser o repertorio fraseolóxico de calquera lingua e tamén se admite a comparación entre os corpóra de diferentes linguas.
- **Recadádivas:** publicaranse recolleitas orixinais de fraseoloxía galega.
- **Recensións:** publicaranse recensións críticas orixinais de obras recentes de temática fraseolóxica de calquera lingua ou país.
- **Novas:** daranse a coñecer recursos, congresos, proxectos, traballos e publicacións (obras recibidas na redacción) que teñan relación co ámbito fraseolóxico. Farase fincapé na difusión de traballos académicos inéditos e de fraseografía espontánea.

Os artigos que se propoñan para publicar en *Cadernos de Fraseoloxía Galega* teñen que ser **orixinais e inéditos**: é dicir, quedan excluídos os publicados anteriormente noutro formato ou idioma e tampouco deben estar postulados ou aceptados para a súa publicación noutra revista. Tamén deben respectar outras cuestións de ética editorial, accesibles en <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/etica.html>, como a transparencia do **financiamento** e das **coautorías**, o control, supervisión e explicitación do emprego de ferramentas de **IA xenerativa** na redacción dos traballos, a recomendación do uso dunha **linguaxe inclusiva e non-sexista** ou a introdución dunha **perspectiva de xénero** nos traballos cando for pertinente.

1.1. A lingua de publicación é a galega seguindo as normas da Real Academia Galega. A revista ofrecerá un servizo gratuito de tradución ao galego para aqueles artigos que resulten admitidos e que estean redactados noutra lingua. Nesta tradución utilizarase preferentemente a linguaxe inclusiva aínda que o texto orixinal non faga uso dela e evitarse, en todo caso, a discriminación de xénero. Os artigos que cheguen á Redacción poden estar escritos en calquera lingua románica da Península Ibérica, en francés, en italiano ou en inglés.

1.2. *Cadernos de Fraseoloxía Galega* editouse en papel ata o número 17, 2015, e a partir do número 18 ofrécese só en versión dixital, gratuita en PDF no enderezo <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/>.

1.3. A publicación dos traballos será gratuita. Os traballos deben elaborarse sobre as follas de estilo que se poden encontrar en https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/CFG_template_autores.odt. Así mesmo, as contribucións deben respectar as normas de estilo da revista, as cales se poden consultar en https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/normas_de_estilo_CFG.pdf. A aplicación destas normas será condición *sine*

qua non para a aceptación final e publicación do traballo en cuestión. Como se pode comprobar nesa guía de estilo, todos os artigos deben chegar encabezados por un resumo e palabras clave no idioma orixinal e en inglés. Cando os traballos achegados posúan máis dunha autoría deberá indicarse o criterio escollido para decidir a orde de sinatura así como a contribución específica de cada quen.

A extensión desexable para os artigos da sección **Estudos** é de aproximadamente 40 000 caracteres; as **Recensións** deberán ter unha extensión máxima duns 20 000 caracteres e, en ningún caso, a extensión mínima poderá ser inferior aos 8000. Excepcionalmente poden admitirse traballos de maior extensión. No caso das **Recadádivas** recoméndase unha extensión similar á dos **Estudos**, pero faranse algunhas excepcións en consideración ao carácter do material recollido.

1.4. Os orixinais deberán remitirse en versión electrónica (compatible cos procesadores de texto máis usuais para PC) ao enderezo electrónico **premios@cirp.gal**. No caso de ser preciso, o autor deberá facer chegar á redacción da revista os permisos necesarios que aseguren o respecto á propiedade intelectual na reprodución dos materiais utilizados no artigo. Para tal caso, o enderezo postal é o seguinte: **Cadernos de Fraseoloxía Galega. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Rúa de San Roque 2, 15704 Santiago de Compostela. Galicia (España).**

1.5. A data límite para o envío de traballos potencialmente publicables no ano en curso é, en principio, o 24 de outubro, podendo ser ampliable segundo as circunstancias. O Consello de Redacción fará unha primeira lectura dos traballos recibidos para determinar se cumpren cos requisitos mínimos para a súa publicación. En caso afirmativo, remitiranse como traballos **anónimos** a **dúas persoas expertas** (membros ou non do Consello Científico), que deberán emitir **cadanseu informe tamén anónimo** sobre a calidade e a conveniencia da súa publicación. Seguirase nisto un sistema de **dobre anonimato**, polo que nin os avaliadores coñecerán quen é o autor ou autora do traballo nin estes coñecerán a identidade dos avaliadores. Para que o artigo se publique, os dous informes deben ser positivos; no caso de que só unha das avaliacións recomende a publicación, o traballo remitirase a un **terceiro** avaliador e o ditame deste será definitivo. De aceptarse a publicación con reservas, o autor disporá aproximadamente de dúas semanas para presentar as alegacións aos cambios solicitados ou realizar xa as oportunas modificacións.

En recibindo os traballos modificados, o Consello de Redacción deberá acordar a súa aceptación ou o rexeitamento definitivo. O último día para notificar a aceptación ou o rexeitamento dun traballo é, en principio, dun mes e dez días despois da recepción do mesmo, aínda que, en función da marcha do proceso global de avaliación de traballos, o Consello poderá ampliar esa data.

1.6. O Consello de Redacción só poderá alterar levemente os traballos recibidos e o obxectivo destas alteracións será o de corrixir erros mecánicos ou lingüísticos.

1.7. Todas as universidades de España e Portugal e tamén fraseólogos de Europa, América e África recibirán noticia puntual da nova publicación de **Cadernos de fraseoloxía Galega**, que poderán consultar gratuitamente na web da revista (<https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/>). Por outra parte, **Cadernos de Fraseoloxía Galega** figura en elencos bibliográficos importantes e manteñen hiperenlaces a diversas páxinas de referencia, como se especifica na páxina de créditos.

1.8. Condicións de difusión e copyright

Cadernos de Fraseoloxía Galega publícase unicamente en formato electrónico desde 2017 e está dispoñible de forma gratuíta en <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/> (páxina web da revista asociada ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela).

Ao publicar en **Cadernos de Fraseoloxía Galega**, o autor cede todos os dereitos de explotación do seu artigo ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela, que, coas condicións e limitacións dispostas pola lexislación en materia de propiedade intelectual, é o titular do copyright. Esta titularidade concede ao dito Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades o dereito para todo o mundo a:

- publicar de balde a versión final do artigo na revista e distribuílo e/ou comunicalo publicamente, tanto na revista en si coma noutros medios relacionados, en formato impreso, dixital ou calquera outro que poida inventarse no futuro;
- traducir ou realizar *abstracts* do artigo e distribuílos e/ou comunicalos publicamente, e autorizar ou ceder a terceiros o mesmo dereito;
- depositar copias ou referencias do artigo en arquivos en liña tanto en plataformas propias do devandito Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades coma en plataformas de terceiros autorizadas polo devandito Centro.
- publicar os artigos en varios formatos (pdf, html, xml, epub etc.) co fin de facilitar o hipertexto e o procesado automático do contido das publicacións.

Os autores, universidades ou sociedades científicas que desexen incluír nos seus repositorios un ou varios artigos sempre deberán cumprir estas dúas condicións:

- que o texto (incluído o formato) sexa exactamente o de **Cadernos de Fraseoloxía Galega**;
- que sempre estea clara, visible e íntegra a referencia bibliográfica (revista, número, ano, páxinas, eISSN etc.).

2. Instrucións para revisores

2.1. Obxectivo da revisión

O obxectivo da revisión é determinar se o artigo avaliado posúe o interese e a calidade suficientes para ser publicado, con ou sen modificacións, en **Cadernos de fraseoloxía Galega**, ou se pola contra, debe ser rexeitado.

2.2. Enfoques da revisión

2.2.1. Interese temático

Na sección **Estudos** de **Cadernos de Fraseoloxía Galega** publicaranse artigos de investigación orixinais sobre fraseoloxía, aceptándose tanto reflexións teóricas como traballos aplicados (tradución, didáctica, historia...). O corpus de análise pode ser o repertorio fraseolóxico de calquera lingua. Na sección **Recadádivas** publicaranse recolleitas orixinais de fraseoloxía galega. Nos dous casos esta revista entende o termo *fraseoloxía* nun sentido amplo, dando cabida non só ás locucións, senón tamén ás colocacións, aos termos compostos sintagmáticos, ás fórmulas e ás paremias. Tendo isto en consideración, o revisor deberá indicar se o artigo obedece ou non aos criterios temáticos de publicación.

2.2.2. Calidade

O revisor deberá indicar así mesmo se o artigo reúne os requisitos mínimos de calidade para ser merecente de publicación. A este respecto deberá ter en conta os seguintes aspectos:

Estudos	Recadativas
- Orixinalidade e relevancia: o autor fai unha achega nova e relevante para o campo investigado?	- Presentación das unidades recollidas: o autor ofrece un criterio organizativo das expresións? As expresións están correcta e sistematicamente lematizadas? No seu caso, as definicións están correcta e sistematicamente presentadas?
- Adecuación da metodoloxía: o autor emprega unha metodoloxía axeitada?	
- Adecuación das conclusións: están plena e axeitadamente xustificadas as conclusións do traballo a partir dos datos expostos?	- Información: o autor ofrece todos os datos relevantes relativos á recolleita (metolodoloxía, coordenadas espazo-temporais, criterios de selección...)?
- Presentación da información: o autor organiza e expón a información axeitadamente?	
- Explotación da bibliografía: o autor emprega para a súa investigación a bibliografía precisa? É adecuada a discusión bibliográfica?	- Metodoloxía: o autor emprega unha metodoloxía axeitada no que atinxe á recolleita e selección das expresións?

2.3. Presentación da revisión

O revisor deberá cubrir o formulario que acompañará estas instrucións. De acordo co exposto, deberá *indicar e xustificar* se o traballo se axusta aos intereses temáticos da revista. Só no caso de que a resposta sexa positiva, deberá *indicar e xustificar* tamén se o traballo se axusta aos criterios de calidade da revista.

Aínda que os criterios de calidade foron desdoblados en varios aspectos, que deben ser atendidos na revisión e comentados no informe, o avaliador poderá organizar libremente a súa exposición. En calquera caso, xustificaranse tódalas apreciacións realizadas, sexan positivas ou negativas. Tamén sería aconsellable que, na súa argumentación, o avaliador diferenciase entre observacións fundamentais e observacións secundarias.

Os comentarios do revisor débense vincular cunha toma de decisión sobre a publicación do traballo. Deste xeito, deberá indicar se o artigo:

a) pode publicarse sen modificacións,	c) pode publicarse, pero con importantes modificacións,
b) pode publicarse, pero con modificacións menores,	d) non se pode publicar.

No caso de que as opcións marcadas sexan c) ou d), o revisor deberá explicar con claridade cales son os cambios que se deben realizar para que o traballo poida ser publicado. Esa explicación deberá ir acompañada da correspondente xustificación ou da correspondente remisión aos comentarios verbo da calidade do artigo.

2.4. Estilo da revisión

O informe debe ser claro e preciso. Rogamos que sexa especialmente nido na exposición dos aspectos que cómpre modificar para que o artigo se poida publicar e que ofrezca a referencia completa de calquera traballo ao que remita.

De por parte, lembrámoslle que un dos obxectivos fundamentais dos procesos de revisión é contribuír a mellorar a calidade dos traballos a través da crítica construtiva e obxectiva. Neste sentido, pregámoslle que atenda a este cualificativo e que evite expresións acerbas que poidan desanimar os autores dos

traballos no seu proceso investigador (o revisor debe ter en conta que o artigo podería ser da autoría dun investigador que se está iniciando e que a súa revisión crítica e construtiva o pode axudar a mellorar ou reconducir aspectos básicos do seu método de traballo).

2.5. Proceso da revisión

O avaliador debe remitir o formulario de revisión á Secretaría de Redacción (secretaria_cfg@cirp.gal) no prazo máximo dun mes desde a recepción do traballo, que poderá ampliarse segundo as circunstancias. Cada artigo será enviado a dous revisores e só en caso de discrepancia entre eles se remitirá a un terceiro, cuxo ditame será definitivo. A Secretaría de Redacción comunicarlles aos autores a aceptación (provisional, isto é, suxeita a modificacións, ou definitiva) das colaboracións ou o seu rexeitamento. A comunicación realizarase mediante un informe razoado elaborado pola Secretaría de Redacción a partir dos formularios entregados polos avaliadores. Eventualmente poderán incluírse estes na súa versión íntegra pero sempre desprovistos de todo elemento textual ou informático que permita identificar os avaliadores.

Se o traballo resulta provisionalmente aceptado, a Secretaría de Redacción da revista deberá incluír no seu informe unha listaxe coas suxestións dos avaliadores. O autor terá un prazo máximo de quince días, ampliable segundo as circunstancias, para realizar as oportunas modificacións ou, no seu caso, as alegacións aos cambios solicitados. A revista, de súa vez, terá un prazo máximo de dez días, ampliable segundo as circunstancias, desde a recepción do traballo modificado, ou das alegacións, para notificar a aceptación ou o rexeitamento definitivo deste. Puntualmente, a Secretaría de Redacción poderá remitir o traballo modificado aos avaliadores para que estes informen sobre a adecuación das modificacións realizadas aos cambios solicitados. Así mesmo, poderán enviarse as alegacións presentadas polo autor para que os avaliadores xustifiquen positiva ou negativamente a súa pertinencia.

O sistema de arbitraje é de dobre anonimato, de xeito que nin os autores dos traballos deben coñecer o nome dos seus avaliadores nin os avaliadores deben coñecer o nome dos autores. Por tal motivo, prégase que no informe non se inclúa comentario algún que poida desvelar a identidade do avaliador. Todas as contribucións avaliadas son confidenciais, o que implica que os seus contidos non poden ser difundidos, tratados sen permiso do comité editorial nin empregados para investigacións propias sen a autorización dos/as autores/as. Ademais, as persoas revisoras tampouco poderán subir a contribución nin ningunha parte dela a unha ferramenta de IA xenerativa, posto que isto podería supoñer unha violación da confidencialidade e dos dereitos de autoría.

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Submission and review of original contributions

1. Submission process

Cadernos de Fraseoloxía Galega is an international journal of phraseology published on a yearly basis with three main objectives: (1) to spread unpublished material about phraseology in Galician, (2) to contribute to the reflection on phraseology in any language, and (3) to compile and spread the most important events and publications related to phraseology, especially those related to Galician phraseology. In this journal, phraseology is understood as a broad term that includes not only locutions, but also collocations, syntagmatic compound words, formulae and paroemias. In accordance with these objectives, the journal is divided into four sections:

- **Estudos/Papers:** original research articles on phraseology will be published. Both essentially theoretical reflections and applied works (translation, didactics, phraseography...) will be accepted. Corpora of analysis may be a phraseological catalogue in any language.
- **Recadávivas/Compilations:** original compilations about Galician phraseology will be published.
- **Recensións/Reviews:** original critical review of recent works about phraseology in any language and from any country will be included.
- **Novas/News:** references to resources, conferences, projects, articles and other publications (received at the editorial department) will be compiled and included in this section as long as they are related to phraseology. The journal will focus on the dissemination of unpublished research works.

Articles submitted to **Cadernos de fraseoloxía Galega** have to be **original and unpublished**: previously published articles in any language or format will be excluded, including those that have already been submitted to another journal or accepted by it. Articles must also conform to our journal's publishing ethics, available at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/en/etica.html>, concerning the transparency of **funding** and **co-authorship**, the control, oversight, and disclosure of **generative AI and AI-assisted technologies** in the writing process, the recommended usage of **inclusive and non-sexist language**, or the inclusion of a **gender perspective** in the investigations whenever pertinent.

1.1. The language of publication is Galician, following the standards established by the Real Academia Galega ("Royal Galician Academy"). A free translation service into Galician will be offered to authors whose articles have been accepted but are written in another language. In this regard, articles may have been written in any Romanic language of the Iberian Peninsula, as well as in French, Italian or English. The translation will include the application of gendered-inclusive language.

1.2. **Cadernos de fraseoloxía Galega** has been a paper-based journal until issue 17 (2015). Since then, it is only published online, and the PDFs are available for free at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/en/>.

1.3. **Cadernos de fraseoloxía Galega** does not charge any fee for processing, editing or publishing an article. Articles must be written using the template available at https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/CFG_template_autores.odt. Likewise, all contributions must abide by the journal's guidelines,

available at https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/normas_de_estilo_CFG.pdf. Not complying with these guidelines may imply the non-acceptance of the contribution. As stated in said template, every article must contain an abstract and keywords both in the original language of the article and in English. The criteria followed to determine the signing order of authors, in those articles written by multiple authors, must be indicated.

Articles aimed at the **Estudos (“Papers”)** section should have a length of about 40,000 characters. **Recensións (“Reviews”)** should have a maximum length of 20,000 characters and under no circumstances shall the journal accept reviews with a length under 8 000 characters. Notwithstanding, the editorial board may accept longer contributions in exceptional occasions. **Recadávivas (“Compilations”)** length is recommended to be that of the articles. However, some exceptions can be made considering the compiled material.

1.4. An electronic version of the originals (compatible with the most common text editors for PC) should be sent to paremias@cirp.gal. If necessary, authors must also submit by post all the copyright permissions to ensure that the publication complies with intellectual property legislations on reproduction of contents. If that is the case, **Cadernos de Fraseoloxía Galega** address is: **Cadernos de Fraseoloxía Galega. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Rúa de San Roque, 2, 15704, Santiago de Compostela. Galicia (Spain).**

1.5. The **deadline** to submit papers that could be potentially published is October 25. The editorial board will read all the received works to determine if they meet the minimal standards to be published. If so, then a **peer-reviewed** process will be started, where **two experts** from the field (not necessarily members of the editorial board) will examine the **anonymized** paper and submit an unidentified report about the quality and pertinence of said work. The use of a **double-blind** system implies that reviewers do not know who the author is, and, at the same time, authors will not know the identity of their reviewers. Both reviews must be positive so the article could be published. If only one of the reviewers recommend the publication of the paper, a **third expert** will be asked to review it and their decision shall be final. If a publication is conditionally accepted, authors will have two weeks to make the appropriate changes or to submit a justification of their disagreement.

Once the contribution has undergone the required amendments and a copy of the corrected version has been received at the editorial department, the editorial board will decide if said contribution is definitely accepted or rejected. The deadline to notify acceptance or rejection is usually one month and ten days since the reception of the work. However, depending on the general process of the evaluation, the editorial board could expand this deadline.

1.6. The editorial board is only allowed to slightly modify the received contributions. The aim of these changes is to correct mechanic or linguistic mistakes.

1.7. All universities in Spain and Portugal, as well as phraseologists from Europe, America and Africa will be notified of the new issue of **Cadernos de Fraseoloxía Galega**, which would be available for free at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/en/>. On another note, **Cadernos de Fraseoloxía Galega** is indexed in important databases and reference websites, as specified on the credits page.

1.8. Copyright and permissions

Cadernos de Fraseoloxía Galega is only published in electronic format and can be found at <https://www.cirph.gal/ms/cfg/en/> (official website of the journal associated to Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Santiago de Compostela). When publishing an article in **Cadernos de Fraseoloxía Galega**, authors transfer all exploitation rights of the article to Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (hereinafter, CIRPH), located in Santiago de Compostela (Spain). The CIRPH will be the copyright holder under the conditions and with the limitations prescribed by intellectual property laws. This allows Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades to internationally:

- publish a final version of the article in the journal, and distribute it or publicly communicate it, both in the journal itself and in other related media, such as print, digital or yet-to-be invented formats;
- translate and make abstracts of the article, and distribute them, publicly communicate them or transfer this right to third parties;
- deposit an online copy or a reference to the article in platforms owned by Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades in Santiago de Compostela, as well as in platforms owned by third parties and authorized by the CIRPH.
- publish the manuscript's in different formats (pdf, html, xml, epub, etc.) in order to facilitate hypertexts and an easier automatic processing for academic databases.

Authors, universities, and scientific societies that want to include one or several articles in their repositories will always need to comply with the following conditions:

- the text and its format must be exactly the one published by **Cadernos de Fraseoloxía Galega**;
- the bibliographical reference must be always clear, visible, and complete (journal, issue, year, pages, ISSN/e-ISSN, etc.).

2. Instructions to reviewers

2.1. Aim of the review

The aim of reviewing is to determine if the evaluated contribution has quality and pertinence enough to be published (with or without modifications) in **Cadernos de Fraseoloxía Galega** or if should be rejected.

2.2. Reviewing approach

2.2.1. Thematic interests

Under the Estudos (“Papers”) section, original research articles about phraseology are published. Both theoretical reflections and applied research (translation, didactics, history, etc.) will be considered. The analysis corpus can be a phraseological repertoire in any language. On another note, under the Recadádivas (“Compilations”) section, original compilations of Galician phraseology are included. In both sections, the concept “phraseology” is understood in a broad sense: it includes not only locutions, but also collocations, syntagmatic compounds, formulae and paroemia. Considering the above, reviewers must indicate if articles comply with the journal’s thematic approach.

2.2.2. Quality

Reviewers must point out if an article meets the minimum quality requirements to be published. The following aspects must be considered:

Estudos (“Papers”)	Recadádavas (“Compilations”)
- Authenticity and relevance: does the author offer a new, relevant contribution within the research field?	- Presentation of the compilation: does the author offer an organizational criterion of the phrases? Are these phrases properly and systematically lemmatized? In this case, are the definitions properly and systematically presented?
- Adequacy of the chosen methodology: does the author apply a suitable methodology?	
- Adequacy of the conclusions: are the conclusions completely and suitably justified on the basis of the presented data?	- Information: does the author offer all the relevant data related to the compilation (methodology, spatial-temporal coordinates, selection criteria, etc.)?
- Presenting the information: does the author properly organize and present the information?	
- Use of the bibliography: does the author use the accurate bibliography in their research? Is the bibliographical discussion pertinent?	- Methodology: does the author apply a suitable methodology concerning the compilation and selection of phrases?

2.3. Submitting a review

Reviewers must fill the form attached to these instructions. Thus, they must indicate and justify if the contribution complies with the thematic interests of the journal. If the review is positive, they must also indicate and justify if the contribution complies with the quality criteria of the journal.

Even though the quality criteria have been organized according to several aspects that must be considered during the review and commented in the report, reviewers are free to organize its presentation as they wish. In any case, all the examined aspects must be justified, regardless of them being positive or negative. Reviewers are also encouraged to discern between fundamental and secondary observations in their report. All the comments made by the reviewers must be related to a decision about publishing the contribution or not. Thus, the report must state if:

a) the article can be published without modifications,	c) the article could be published, but minor changes are needed,
b) the article cannot be published,	d) the article could be published, but major changes are needed.

If options c) or d) are suggested, reviewers must make clear what changes are needed so the article can be published. These suggestions must be justified or refer to the quality review.

2.4. Style of the review

The report must be clear and precise. Reviewers are encouraged to be especially careful when describing what aspects need changes so the article can be published. Thus, a complete reference of the works the reviewer is referring the author to should be provided.

One of the main goals of a revision process is to contribute to the improvement of a contributions' quality by facilitating a constructive and objective critical assessment. In this regard, reviewers are urged to avoid acerbic expression that may discourage authors during their research. Reviewers must always consider that articles may have been written by early-stage researchers that could benefit from a constructive review, improving or redirecting the basic features of their working method.

2.5. The review process

Reviewers must send their reviewing report to the Editorial Secretary (secretaria_cfg@cirp.gal) within 15 days since the reception of the article. Each article will be sent to two different reviewers. In the event of discrepancies between their reports, a third reviewer will be contacted, and their decision will be unappealable. The Editorial Secretary will inform the author about the reviewers' decision, which can be the final or conditional acceptance of the article or its rejection. This notification will be a reasoned report made by the Editorial Secretary and based on the reviewers' reports. In some cases, the full version of the reviewers' reports can be sent to the author. However, they will not contain any information that could allow the identification of the reviewers.

If a work is conditionally accepted, the Editorial Secretary will include the reviewers' suggestions within the report. The author must submit the reviewed article or a statement where the reasons to dismiss such changes are stated no later than 15 days after the reception of the report. On another note, the journal will have a deadline of 10 days since the reception of the reviewed article or the statement of dismissal to notify its final acceptance or rejection. Under specific circumstances, the Editorial Secretary could send the reviewed contribution back to the reviewers, so they can verify that the changes comply with the journal standards. Furthermore, the author's statement of dismissal could be sent to the reviewers, so they can assess its relevance.

The arbitration system is a double-blind revision, so authors do not know who the reviewers are, and reviewers do not know the authors' identity. Thus, reports must not contain any comment that could identify the reviewer. Also, any manuscript must be treated as a confidential document, so their contents cannot be disseminated, discussed without permission of the editorial team or used for their own research without permission of the author. Reviewers must not upload a submitted manuscript or any part of it into a generative AI tool as this could violate the authors' confidentiality and proprietary rights.

ó caldo. Cabellos...
Cando os toxos boten uvas.
ó peito (a alguén). Chove-lo
cousa a galiña morta. Como
Deus é bo pero o demo non
tres nun zapato. Estar coma
Babia. Estar entre o caldeiro
empre dálle que dálle. Estar
e mercala na praza. Falar do
buxo. Gañar cos dentes para
s a un. Haber mar de fondo.
ha cesta. Ir na grade. Máis se
por medio. Medir polo ferrado
Molla-la palleta. Músicos de
e dá na virada. Non me parece
on ser cura de can. Oír campás
auga do mar. Os tempos son
la-lo aire do morto. Pola fresca.
rta e a auga na horta. Querer
ito do galego. Saír dun souto e
alguén). Se o fillo sae ó pai saca
es de onte pra acá. Ser coma as
e casa grande. Ser máis os nenos
n can merendeiro. Te-la antena
na Habana. Ter (algo) na

A cera que vai...
a cera. Andar mal do tellado. Anaar no...
moita andada. Aristocracia do pan de millo. Botar pa
Cambia-los ollos polo rabo. Cambiarlle a auga ó moto
Canta-lo peixe. Cargar para Navia. Chegarlle o ma
mar chovido. Chover coma nas películas. Coller unh
Deus o trouxo ó mundo. Darlle ó trapo. Dar que fal
é malo. Empreñar do aire e parir do vento. Estar con
un can. Estar coma un congro /unha uva. Estar en
e a cruz. Estar na aldea e non ve-las casas. Estar
sempre ó remo. Facer unha América. Falar da caz
mar e nel non entrar. Falar ó caso. Forte coma un
comer coas enxivas. Gustarlle as cousas moi dere
Haber un formigueiro de xente. Ir coma un rei nu
perdeu na guerra de Cuba. Mandar a un a Noia. M
da Garda. Meter un trifásico. Molla-la palabra
Mondoñedo. No tempo de María Castaña. Non che
do caso. Non poñe-los ovos todos na mesma cesta.
e non saber onde as tocan. Ollos verdes coma
chegados. Pasa-la Cruz de Ferro. Petar na porta. P
Poñer neve no mes de agosto. Quere-lo sol na l
atranca-lo ceo coas pernas. Radio Disque. Requ
meterse noutro. Saírlle o río Anllóns polos ollos (e
de dúbidas a nai. Se-lo negocio da ameixa. Señ
nitos que poñen fóra. Ser da primeira apaña. Ser
da cacer en branco. Ser

